"जगत् कृस्नम् वासुदेवमयम्"
"परिरक्षणीय परिवेदक परमार्थ-रत्न"

श्रीविद्यामहार्णवः

कल्पतरूः

प्रथमो भागः
(सचित्र-सम्पूर्ण-सपर्यापद्धति-ग्रन्थः)

SRI VIDYA VIMARSHNA PEETAM
VARANASI • CHENNAI • HYDERABAD • BANGALORE

श्री भूमाम्बा
श्री गृहानन्दनाथलहरी

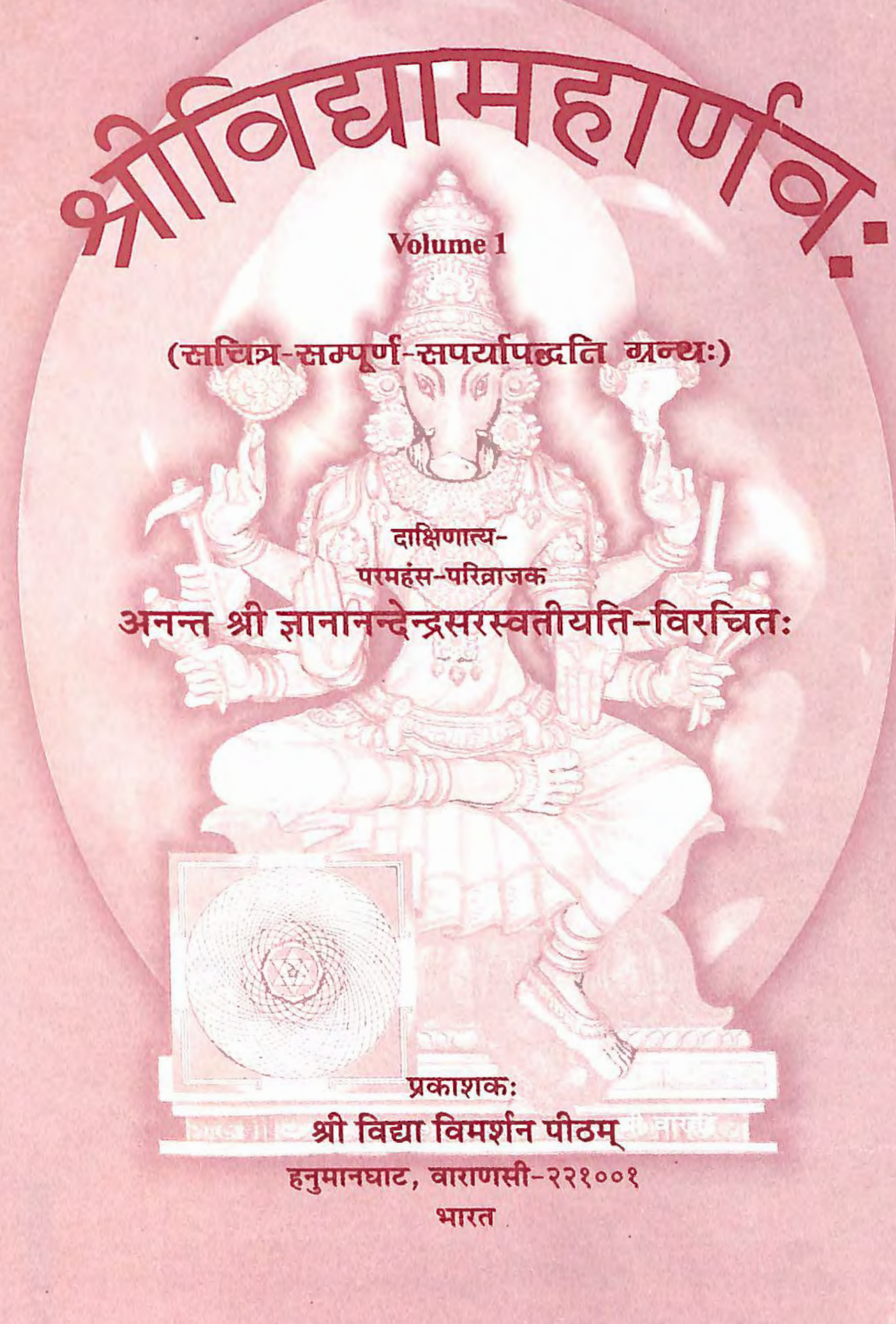
Compiled by
Anandha Shri Swami Gnananendra Saraswathi Yethi

॥श्रीगुरुभ्यो नमः॥

"परिरक्षणीय परिवेदक परमार्थरत्न"

श्रीविद्यामहार्णवः

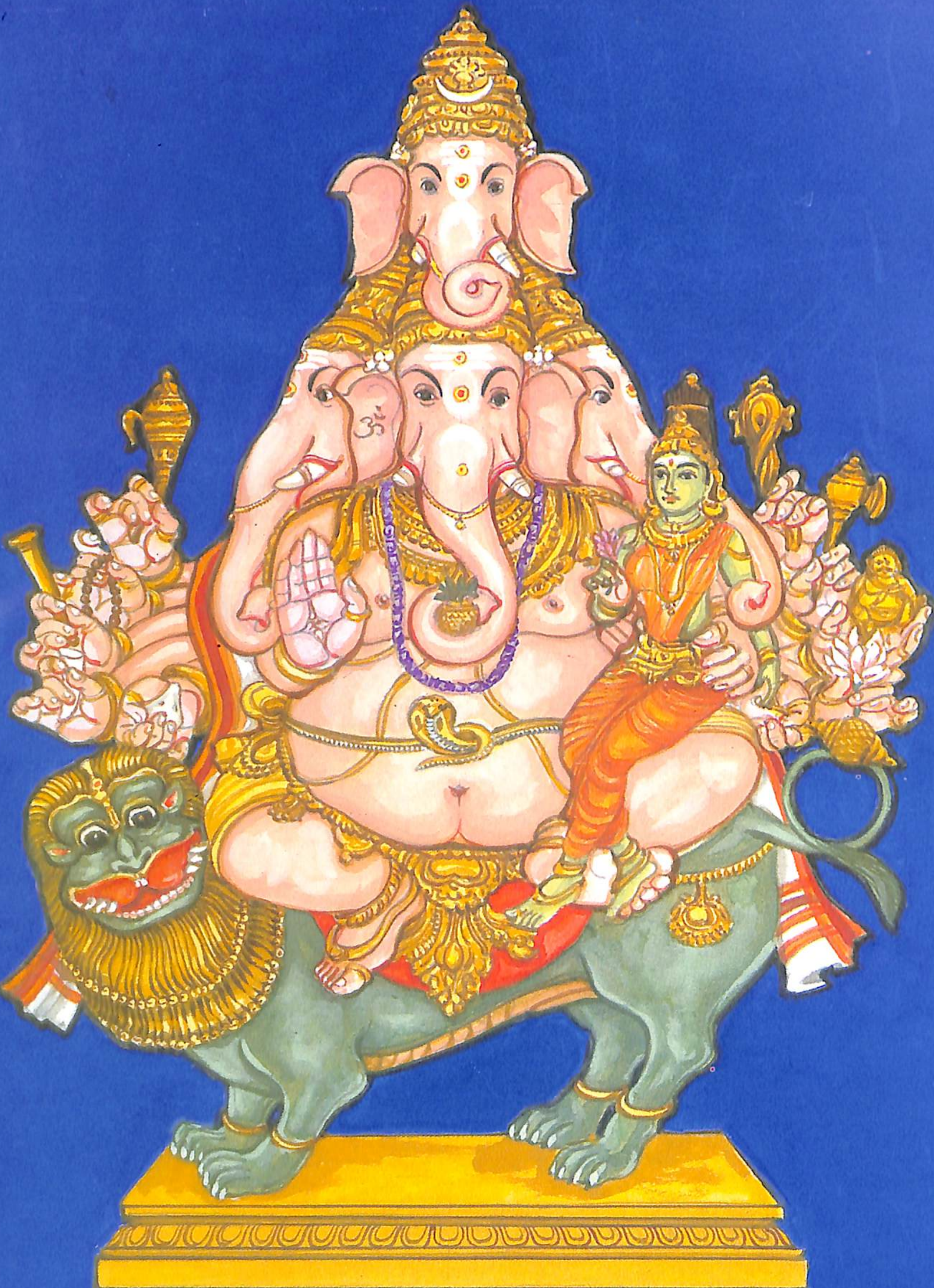
Volume 1

(सचित्र-सम्पूर्ण-सपर्यापद्धति ग्रन्थः)

दाक्षिणात्य-
परमहंस-परिव्राजक
अनन्त श्री ज्ञानानन्देन्द्रसरस्वतीयति-विरचितः

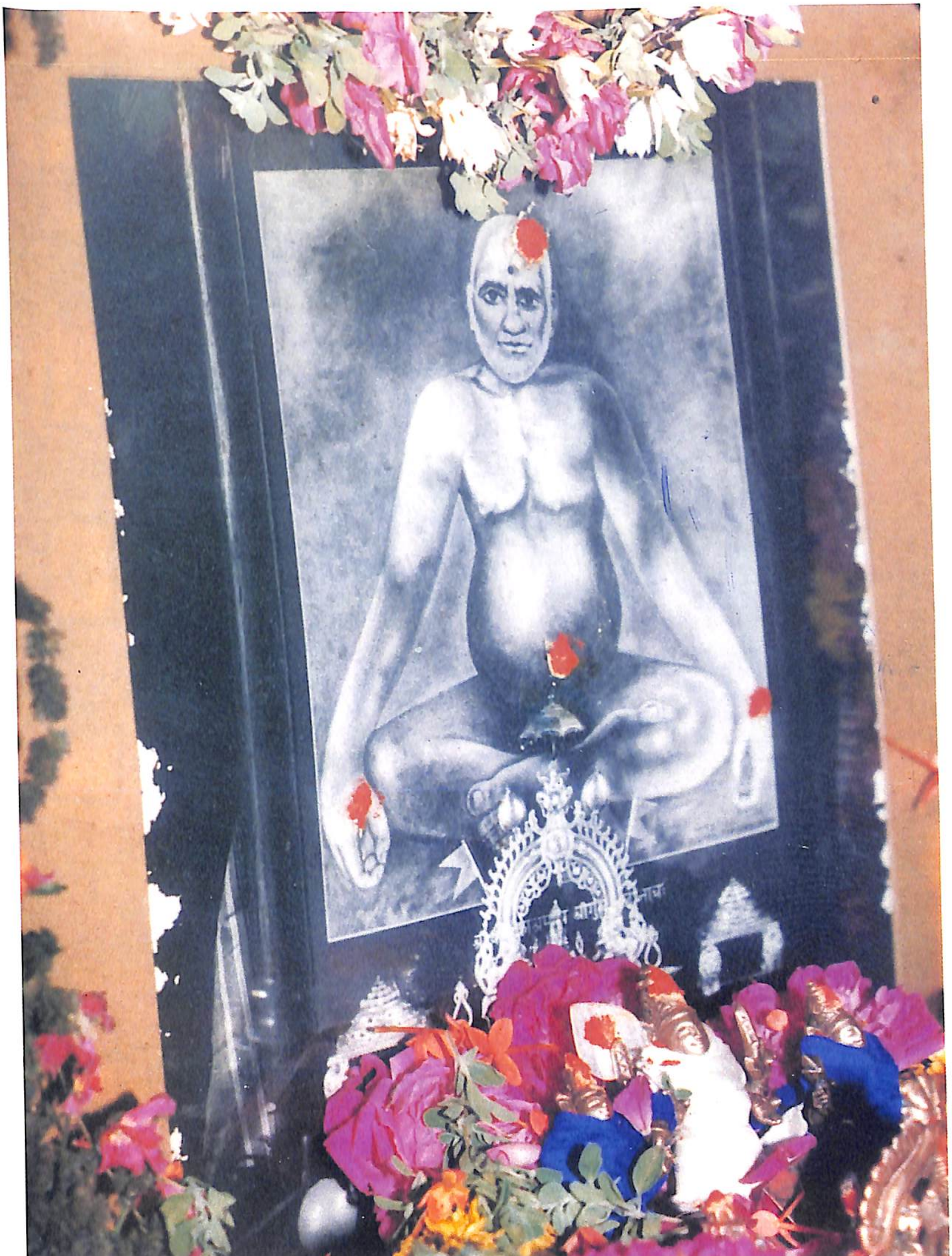
प्रकाशकः
श्री विद्या विमर्शन पीठम्
हनुमानघाट, वाराणसी-२२१००१
भारत

श्री विद्या वल्लभगणपति

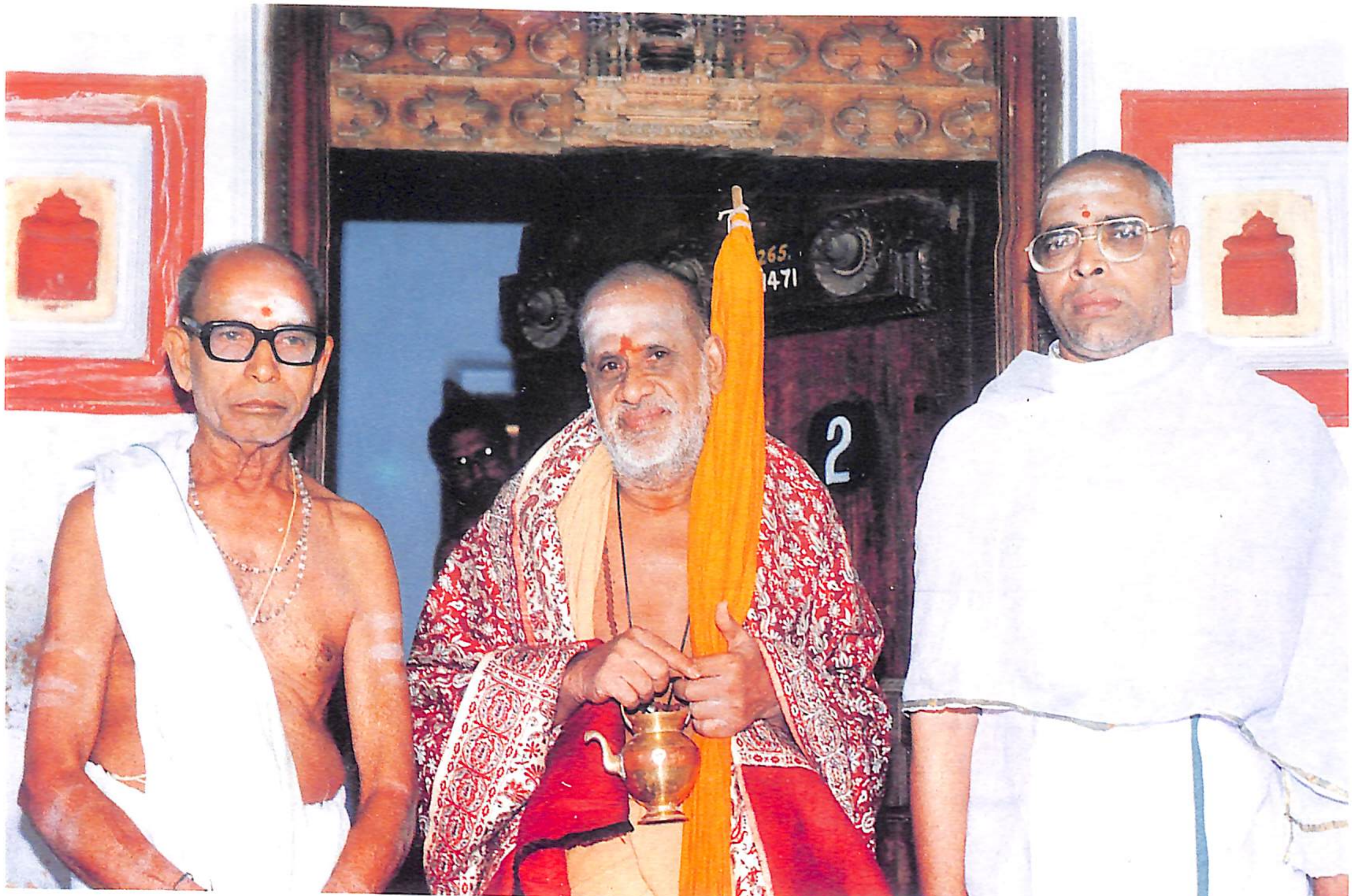

Indological Truths

श्री श्री श्री गुहानन्दनाथ

(परमेश्वष्टी गुरु)

LEFT : 1. PRAKASHANANDA NATHAR (GURU)

2. AUTHOR

3. DR. VENKATESWARALU (GREAT SCHOLOR OF SRIVIDHYA)

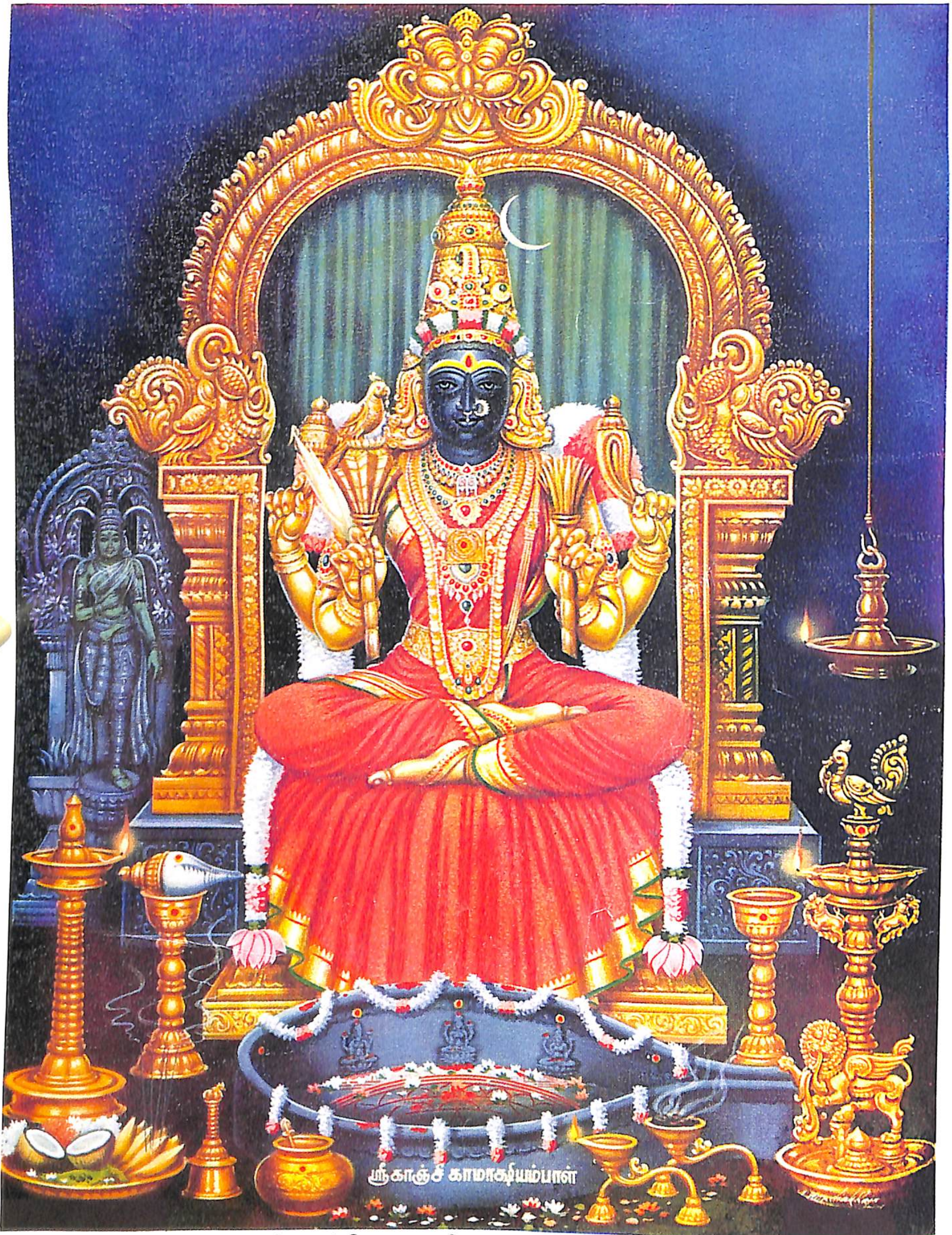
508-476 B.C.

जन्ममरण चक्र में - माया शक्ति की प्रबलता।

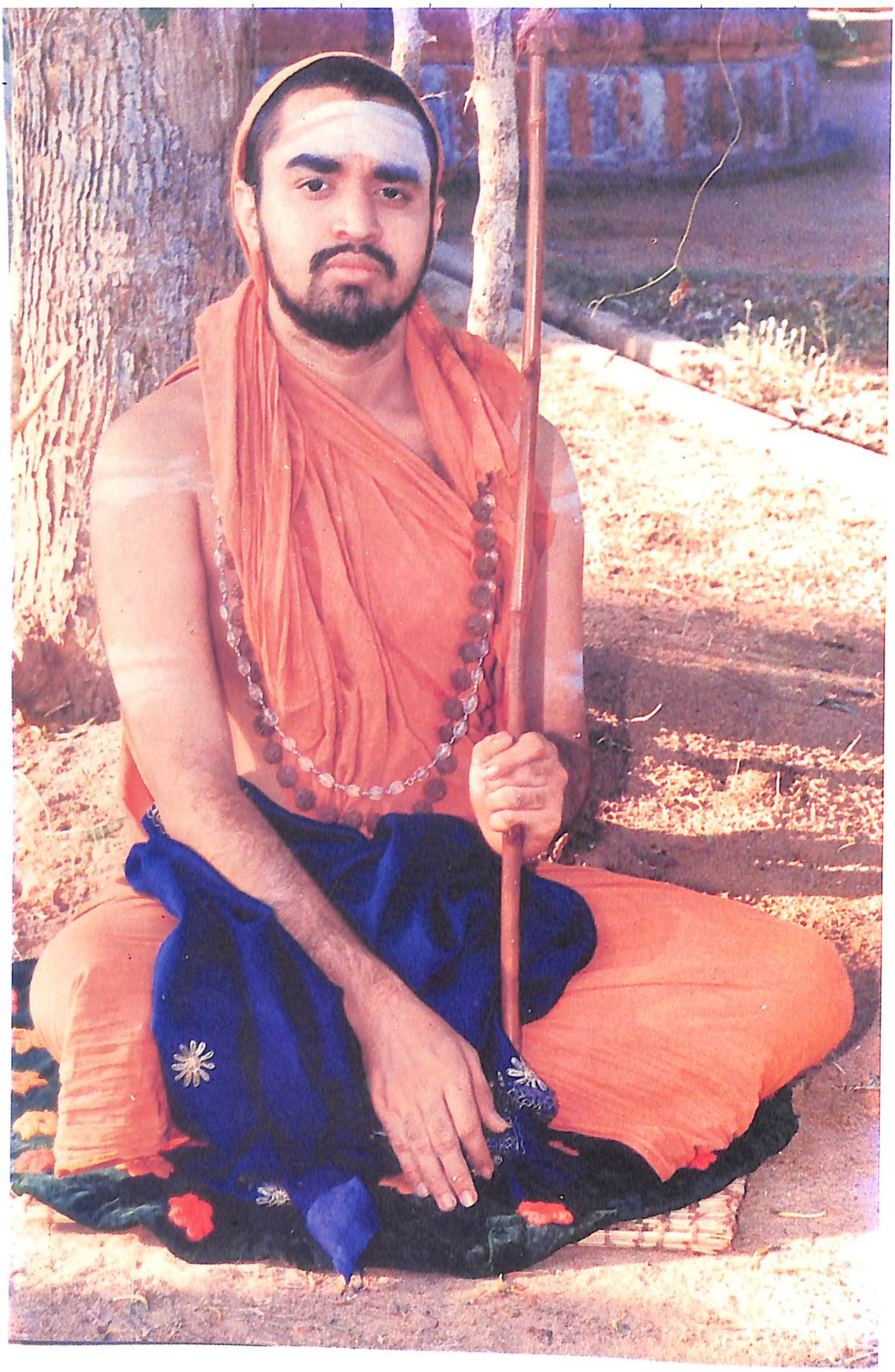

चन्द्रशेखर चन्द्रशेखर चन्द्रशेखर पाहिमाम्
चन्द्रशेखर चन्द्रशेखर चन्द्रशेखर रक्षमाम्

ஸ்ரீ காஞ்சி காமாக்ஷியம்மன் மூலஸ்தானம்

Published by
Head Office
SRI VIDYA VIMARSHNA PEETTAM,
Hanuman Ghat, Varanasi - 221 001 (U. P.)
India. Phone : 311615 pp.

Registerd Office

CHENNAI
C/o Sri Gopalakrishnan
Muvendra Colony, 22/3 Muthalamman Koil Street,
West Mambalam, Chennai - 600 033.

HYDERABAD
C/o Sri R. Venkatarama Ganabadigal
18/261, Mallikarjuna Nagar, Malkaajgiri,
Hyderabad - 500 047. Phone : 622833.

BANGALORE
C/o M. S. R. Raju
228, 1st Floor, 9th 'A' Main, 2nd Cross,
Vijayanagar, Bangalore - 560 040.

First Edition 1998.

Laser Print Composed at :
M/sTara Printing Works,
Kamachha, Varanasi - 221 010
Phone : 320291.

God's Pictures Painted by
A. Manivelu (Artist)
7/325, 2nd Road, Agastheeswara Nagar,
Pozichalur, Chennai - 600 074.

Images Scaned at :
Sri R. S. Bakshi and Sri Durgesh Bakshi
M/s Scantec,
16, West End Street, Gopalapuram,
Chennai - 600 086.
Phone : 8262612/ 8277743.

Modern Art by
M. N. Kabi
Qr No. Type III - 75, Unit 4,
Old A. G. colony Bhubaneshwar - 751 001.
Orissa. Phone : 403525.

Printed at:
M/s Multi Vista Global Limited,
36-A, Velachey, Chennai - 600 042.

Cover Pages Designed by
Ravi Gopallkrishnan
ACCEESS
9A/1 Ground Floor, Green Wood Apts,
3rd Canal Cross Street, Gandhi Nagar,
Adayar, Chennai - 600 020.
Phone : Mobile - 98410 98767

ॐ श्रीगुरुभ्योनमः

श्री विद्यामहार्णवः

श्री गुहानन्दनाथ लहरी कल्पतरूः

प्रथमो भागः (इच्छा शक्तिः)

विषयानुक्रमणिका

3. *आह्निक प्रकरणम्*

१. नित्याह्निक खण्डः

२. रश्मिमाला खण्डः

३. अजपागायत्री खण्डः

४. नित्यानुष्ठान खण्डः

५. लघुआवरणपूजा खण्डः

श्रीविद्यामहार्णव प्रथमो भागः विषयानुक्रमणिका समाप्तः

॥जगत्कृस्नम् वासुदेवमयम्॥

SHRI VIDYA VIMARSHANA PEETAM

VARANASI, CHENNAI, HYDERABAD, BANGALORE.

"Shrividya Maharnava"

From the Publishers pen

Indeed it is our great pleasure to introduce ourselves as the 'one and only' mission, endeavoring to spread the priceless ancient cultures and heritage of Indian origin, through one of its attributes, **"Shri Vidya"**

We are sure, you would appreciate that such rare concepts, that had stood the test of time and proven results derived in due course, lead the mankind to marvel his existence. Also, it is essential, such golden efforts of our ancestors should not be allowed to succumb to the recent cultural metamorphosis and scientific advancements, that leave only chaos and confusion.

"Shrividya Vimashana Peetam" is found by His Holiness Shri Shri Shri Swami Gnanandendra Saraswathiji of Varanasi, with the able guidance of intellects from various sections, qualified in different specialities. There are advisory committees to suggest and improve our activities.

Hence, **"Shrividya Vimashana Peetam"** has emerged with a great goal to protect the ancient Indian divinity and to establish the vedic and cosmic sciences through the upasakas of Shrividhya, who are spread across the country. The Government of India is kind enough to recognize our Shri Maha Meru Nithya Niranthara Pooja Trust and has exempted all the donations to this unit from income tax under rule no 80G.

Shri Maha Meru Nithya Niranthara Pooja Trust and affiliated body of **"Shrividya Vimashana Peetam"** is established to conduct niranthara Pooja to Shri Maha Meru established by Swamiji in the front of Lotus feet Goddess Annapoorana at holy town of Varanasi.

"The International Sakthas Association", is another wing of **"Shrividya Vimarshana Peetam"** aiming to co-ordinate the sakthas (devotees of Shakthi) and to commemorate activities at various countries, that would give peace and happiness throughout the world and bring in more values to our country.

In addition to the above regular activities, **"Shrividya Vimarshana Peetam"**, published this rare epic viz., "SHRIVIDYA MAHARNAVA". This epic would run into about 2000 pages, in three volumes that consists of rarest information on 'Shrividhya Upasana'.

ABOUT THE COMPILER:

The compiler of the epic is none but Shri Shri Shri Swami Gnannandendra Saraswthiji, the founder of **"Shrividya Vimashana Peetam"**. His holiness has efforted himself to visit every corner of the country to excavate all the available information about 'Shrividya'. from different sources. It would be impossible to anyone to venture to this extent as the sources were in remote and difficult to reach places. Shri Swamiji has equipped himself during the past twenty years to understand and master the levels to attain proficiency on this subject. He has spent eight years, only to compile the available data and now it is in a totally organised form, printed. His master piece effort on this epic is the transformation of about 75 vedic 'dhyna slokas' on pictorial representation, which would be the first of its kind. The pictures of devathas exactly represent the verses of the slokas, which helps the public to public to understand the purpose and benefits of such slokas. Moreover, he has only produced first time around 130 portraits of different devathas representing 'Beejaksharas', 'Athidevathas', and 'Thidhinithyas' who are helping us to reach the "Mahamaya", the ultimate for anything in the universe.

This editions of "**Shrividya Maharnava**" would serve as a ready reckoner (Sathana) and that shall educate anybody, who wants to learn about it. It is a first time ever effort to give a complete source, on a very simple style. To reap the real benefits of the epic, it is written in Sanskrit, with elaboration in Hindi, wherever it is necessary.There are 500 lining drawing helps us to reach our ultimate goal.

The three volumes of the epic, would be a great treasure to foreigners who are eager to learn Indian mythology and Hindu religion. It would be equally very useful the students of all universities and colleges, who are researching on Hinduism and vedic sciences. Hence, it would be a valid addition to all libraries, which would help all students to prepare their dissertations.

We have enormous energy to create and consolidate our efforts to bring out the epic in a most sophisticate manner. Shri Swamiji, inspite of his inabilities, he has spent all his savings that he acquired before 'sanyashrama', and many of his devotees were also participated voluntarily through their donations.

The total revenue of this book, copyright and goodwill solely is reserved by Swamiji to "Shri Vidya Vimarshana Peetam" trust by Registered Deed. Several persons have given financial assistance for publishing the epic and the peetam is highly grateful to them for their generous and timely help.

Yours

1. **Chief General Secretary,**
   "Shri Vidya Upasika Ratna Shri" Vimalambal, Vimalananda Natha
   alias Yoga Bala Kanchana
   13, Guruvappa Street, Old Washarmanpet',
   Chennai 600021. Tamil Nadu
   Ph: (044) 5960622
2. **Chief General Secretary,**
   Dr. Shri Rama Raju,
   228, 9th Main Street, 2nd cross, Vijayanagar,
   Bangalore 500040. Karnataka
   Ph. Office : (080) 3312464
3. **Additional General Secretaries**
   (i) Revati Ramchandram, M.A.
   No.6 M.G. Road, Sastry Nagar, Adayar
   Chennai -600020 Tamil Nadu
   Ph : (044) 4918488
   (ii) Maddi Naga Prasad, B.Com
   6/1 Chandra Moul Nagar,
   Guntur 522002 (Andhra Pradesh)
   Ph : (0863) 224606
   (iii) B. Sudhakar, B.E.
   45/1 Ratna Vilasa Road, Basavangudi,
   Bangalore 560004 Karnataka.
   Ph : (080) 6614675
   (iv) B.Ramakrishnan,
   Laxmi Nilayam, 8/240, Hanuman Pet,Malkajgiri,
   Hyderabad 500047. (Andhra Pradesh) Ph. (040) 622833
   (v) M.N. Kabi.
   Q.No. Type, III/1 Block A(new)
   Central excise and Incometax colony,
   Rajeswara Vihar, Bhubaneswar, 751004 Orrisa
   Ph : (0674) 583523

ॐ

॥ ब्रह्मैव सत्यम्॥

श्रीमत् सद्गुरु सदाशिव ब्रह्मेन्द्र सरस्वत्यवधूत स्वामिपादानां अधिष्ठानम्

नवसालपुरी (पुदुक्कोट्टै - ६२२००१)

ॐ श्रीस्कन्दाश्रमः

सैलम् - ६३६१४०

अहो भाग्यं यत् श्रीविद्योपासकानां निधिरिव संप्राप्तः श्रीविद्यामहार्णवो नाम ग्रन्थोऽयम्। श्री श्री श्री ज्ञानानन्देन्द्र सरस्वती यतिवरैर्महता परिश्रमेण सङ्कलितं ग्रन्थमिमं दृष्ट्वा वयमतीव मोदामहे। यथा वा महार्णवे निमज्य मानवो मुक्तामणिमाहरति तथा ज्ञानानन्देन्द्र सरस्वती यतिवरः मन्त्रशास्त्राणि समालोच्य श्रीविद्यामहार्णवं प्रदत्तवान् । तदर्थं श्रीविद्योपासकाः मन्त्रप्रवीणाश्च तस्मै हार्दिकधन्यवादं निवेदयन्तीति विषये संशयो न।

ब्रह्मविद्यास्वरूपिण्या जगदम्बाया लीलाविभूतिरिव जगत्सृष्टिस्थितिलयाः। **"पञ्चकृत्य परायणा"** इत्युक्तं किल। लोकास्सर्वे तस्याः स्वरूपाः। तथापि **"ज्ञानी त्वात्मैव मे मतम् "** इतिवत् आत्मविद्यावन्तः सन्तः अम्बायाः आत्मस्वरूपाः तादृशाः यतिवराः मानवोद्धारणाय श्रीविद्यामहार्णवं प्रकाशयन्तीति यत् मातृकृपामूलमेव तत् ।

ग्रन्थेऽस्मिन् श्रीविद्याक्षराणां प्रत्येक परामर्शः, **श्रीविद्या पूजापद्धतिः, मन्त्रनिरूपणं, आवरण पूजाक्रमा**, इत्यादिका अनेकांशाः निगदिताः। किञ्च **मुद्राणां यन्त्राणां चित्राणिच** तत्र तत्र ग्रन्थमलङ्कुर्वन्ति। एतादृश ज्ञानदृशां कृतयः सुकृतिभिरेव प्रतिक्षणं मन्तव्याःस्युः। एतेषां महतां यतीनां कीर्तिः शारदीकलेव जगत् प्रकाशिनी स्वयं स्यादिति श्रीमाता श्रीभुवनेश्वरी मोदते, अनुगृह्णाति च।

एषा श्रीविद्यामहार्णवाख्या महाकृतिरस्मिन् कलौ कलिकल्मषघ्नी, अनुपमामृतदायिनी, आचन्द्रार्कं जेजीयादिति श्रीमातरं श्रीविद्यास्वरूपिणीं श्री भुवनेश्वरीं प्रार्थयामः।

अद्वैतसिद्धान्तिनः श्रीमच्छङ्कर भगवत्पादाः सगुणोपासनाय मतानि षड्विधानि कृतवन्तः । अनेनैव कारणेन ते षण्मतस्थापका इति प्रशंसिताः। षण्मतेषु शाक्तं प्रधानतया गण्यते। अस्मद् भारतदेशे तत्र तत्र एक पञ्चाशत् शक्तिपीठाः दृश्यन्ते। तत्रत्यदेवतानां पूजनाय बीजाक्षराणि मन्त्रयन्त्रतन्त्रप्रयोगाश्च महर्षिभिः कृताः । ग्रन्थेऽस्मिन् पूर्वोक्तविषयाः संपादकैः सम्यक्प्रतिपादिताः। शाक्त सांप्रदायिकाः पूजाक्रमाश्च समीचीनतया प्रकटीक्रियन्ते। शाक्तोपासकानां दीक्षानियमाः पूजाविधानानि यन्त्र मुद्रासहितं कोशेऽस्मिन् विशदीकृतानि। गणनप्रकारा विशेषतया साधूपपादिताः आवरणसपर्याविधयश्च प्रोक्ताः। एतेन ग्रन्थस्यास्य **"श्रीविद्यामहार्णवः "** इति नाम समुचितमेव।

श्रीविद्यासम्बन्धिनो ग्रन्था बहवो वर्तन्ते। तथापि अयं श्रीविद्यामहार्णवः सारतमैः विषयतरङ्गैः शाक्तानामन्तरङ्गानाप्लावयतीति सुनिश्चितमेव।

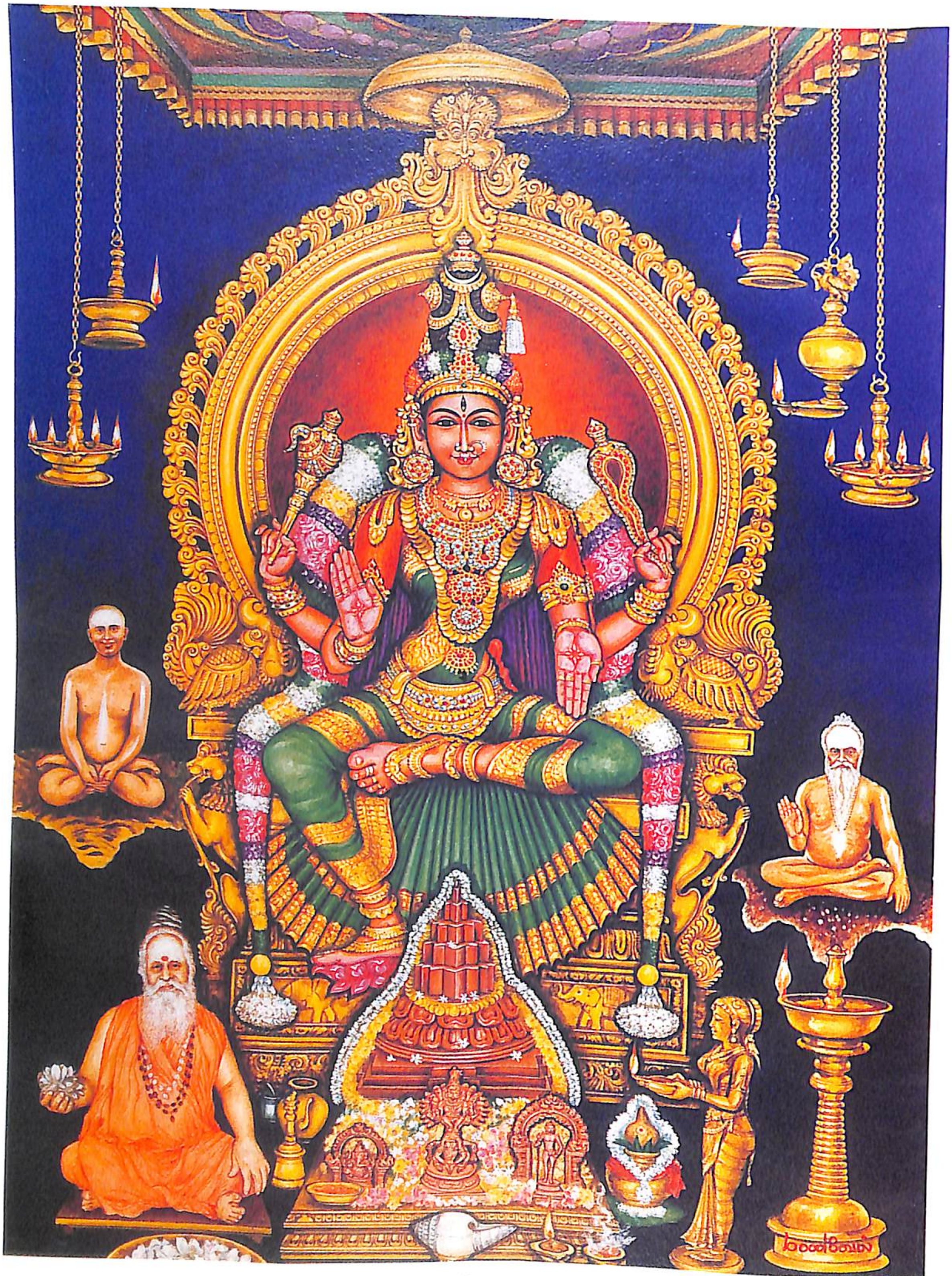
भगवत्या ह्रीङ्कारबीजस्वरूपिण्याः श्रीभुवनेश्वर्याः परमानुग्रहेण ग्रन्थोऽयं सकलभुवन प्रार्थनाकामधेनुर्भूयादिति आशास्महे।

इत्थम्

ईश्वरमाघशुक्लषष्ठी

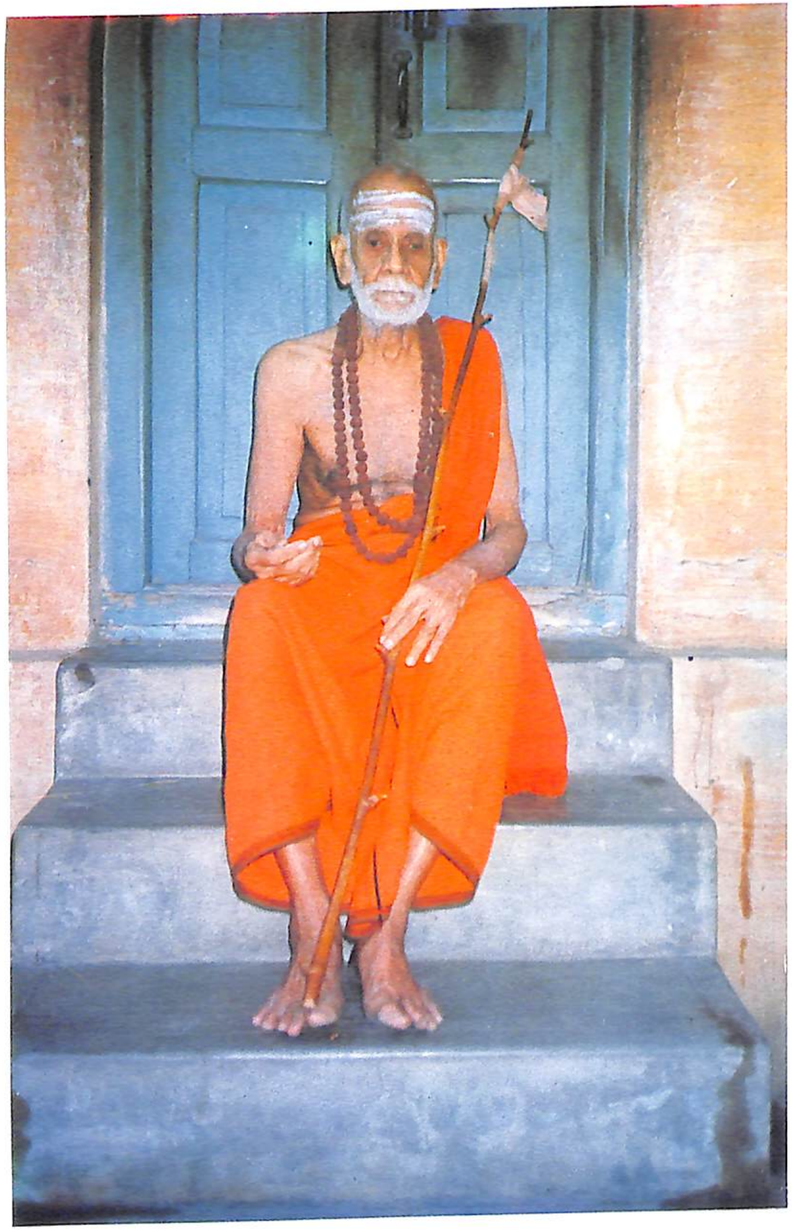
श्रीमत् सद्गुरु शान्तानन्दस्वामि
पादानामाज्ञानुकारी कार्यदर्शी
ॐ श्रीस्कन्दाश्रमः
सैलम् - ६३६१४०

SRI SANTHANANTHA SWAMIGAL

श्री भुवनेश्वरी

(पुतुक्कोट्टै - तमिलनाडु)

श्री श्री श्री पूर्णानन्देन्द्र सरस्वती
(तुरीयाश्रम दीक्षा गुरु:)

ब्रह्म श्री बैद्यनाथसास्त्रि
(शिवानन्दनाथ)
(पञ्चदशी दीक्षा गुरु)

श्री आदि गुरुः वैद्यनाथ शर्मा - श्री मुखम् ॥

ॐ

चेन्नै

९.१.९७

क्षेम वार्ता

ब्रह्मानन्द श्री ज्ञानान्देन्द्र सरस्वती संयमिभ्यः भवद्भ्यः साकाशात् संमोदावहा पत्रिका संप्रामाः

पूज्यतमैः भवद्भिः प्रणीतं ''श्रीविद्या महार्णवगन्थं'' ज्ञात्वा अतीवाहं आनन्द अधिगच्छामि एषः पुण्यतमः ग्रन्थः श्रीविद्योपसकानां सर्वेषां उपकाराय भवेदिति निश्चिनोमि भवद्भिः अपेथितं मदीयं प्रतिनिम्न पत्रं प्रेषितं मया ।

शिवानन्दनाथः इति मदीयं दीक्षा नाम च निवेदितं ।

१. श्री राजलश्म्यमबा समेत श्री शिवानन्दनाथः ।

२. श्री मुद्दुलश्म्यम्बा समेत श्री हरितानन्दनाथः

३. श्री भागीरथ्यम्बा समेत श्री पूर्णानिन्दनाथः

४. श्री संविदम्बा समेत श्री अमृतानन्दनाथः

५. श्री शिवकामसुन्दर्यम्बा समेत श्री आनन्द नटेश परशिगुरुनाथः

श्री गुरु : श्री परम गुरु : श्री परमेष्टि गुरु :

श्री परापर गुरु : श्री मुलगुरु : इति श्री गुरुपंचकं बिवरणं अपि लिखितं

गुरु पंचकपूजा सम्प्रदाय प्रादालवार्ता शून्यं - आकाशं - अम्बरं - बम्नेति वेदान्तित्रिः बर्ण्यते ।

तत्र ब्रह्मणि साक्षिभूता चिन्मयी मूलप्रकृतिः पराशक्तिः शिवकामसुन्दरी बिलसति । चिदम्बरं इति क्षेत्रं अस्माकं ज्ञापयति एतत् ।

'' चिन्मया अतीता शून्यानां सून्य साक्षिणी यस्याः परतंर नास्ति सैषा दुर्गा प्रकीर्तिता ।''

उपनिषदपि बोधयति अस्माकं चिद्रूपिण्या महात्रिपुर सुन्दरी समेतः आनन्दनटेश ब्रह्म एवं अस्माकं कुटस्थ मूलगुरुदेवता इत्यापि मया भवद्भ्यः निवेद्दते

इति शं

इत्थं

भवदीयः

क वैद्यनाथशर्मा

श्रीमति शारदाम्बाल

(हंसाम्बा पत्नी)

ब्रह्म श्री वेदमूर्ति शास्त्रि

(हम्सानन्द नाथ)

(श्री वाराही दीक्षा गुरु)

श्री गुरु परम्परा (दीक्षितर)

ब्रह्म श्री हंसानन्दनाथ

ब्रह्म श्री वेंगटराम घनपाठि
(यति)

|

ब्रह्म श्री वेंगट सुब्रमण्य घनपाठि
(सोमयाजी)

|

ब्रह्म श्री यज्ञ वेंगटराम दीक्षितर

यज्ञराम दीक्षितर
(श्री रमण महरिर्षि शिष्य:)

ब्रह्म श्री जगदीश्वर शास्त्री
(शास्त्ररत्नाकर आत्मविद्याभूषण)

यज्ञनारायण दीक्षितर —— नागलक्ष्मि (पत्नी)

ब्रह्म श्री वेदमूर्ति दीक्षितर
(हंसानन्दनाथ)

शारदाम्बा
(श्री गुरुपत्नी)

|

अनन्तानन्द नाथ:
(ब्रह्म श्री स्वामी शास्त्री) (गुरु)

|

ब्रह्म श्री न सुब्रह्मण्य अय्यर (परमगुरु:)
(चिदानन्द नाथ:)

श्री गुहानन्दनाथ (यति :) (परमेष्ठि गुरु)

॥श्रीत्रिपुरसुन्दर्यै नमः॥

श्रीमत्परमहंस परिव्राजकाचार्य-
पदवाक्यप्रमाणपरावारपारीणानाम्
अनन्तश्रीविभूषित-
ज्योतिष्द्वारकाशारदापीठेतिशाङ्करपीठ-
द्वयाधीश्वराणां श्रीमत्स्वरूपानन्दसरस्वती स्वामिपादानाम्

शुभाशीर्वादाः

वन्दे गुरुपदद्वन्द्वमवाङ्मनसगोचरम् ।
रक्तशुक्लप्रभामिश्रमतर्क्यं त्रैपुरं महः ।।

त्रैपुरसिद्धान्तानुसारं प्रकाशविमर्शाविव सृष्टेर्मूलम् । प्रकाशः शिवः विमर्शश्च शक्तिः। मणेः प्रभा यथा न ततः पृथक् कर्तुं शक्यते तथैव शिवात् तच्छक्तिरपि नहि पार्थक्यं भजते । समस्तं विश्वप्रपञ्चमिदं प्रकाशविमर्शयोः स्पन्दनरूपम् । यथा तरङ्गं समुद्रादभिन्नं तथैव विश्वप्रपञ्चमपि परमतत्त्वादभिन्नमेव। त्रैपुरसिद्धान्तानुसारमेकस्यखण्ड सजातीय विजातीयस्वगतभेदशून्यस्य परब्रह्मणः स्वप्नजाग्रतसुषुप्तित्रयावस्थायाः साक्षिणी तुरीयापरिचितिः त्रिपुरसुन्दरी एव श्रीविद्या।

''नैनं अविदितो देवो भुनक्ति'' इत्योक्तियुक्त्या यावदयं देवो न साक्षात्कृतो न तावत्साधकं साधु रक्षति ।दृष्ट्याऽनया ब्रह्मविद्योपब्धिरेव साधकस्य कल्याणमूर्तहेतुः। महावाक्यजन्यब्रह्माकाराकारितवृत्तिमदन्तः करणोपारूढं चैतन्यमेव ब्रह्मविद्यास्वरूपम् ब्रह्मविद्याप्राप्तिमन्तरा सर्वत्र विद्यमानमपि सत् ब्रह्म तथैवाज्ञानमपाकर्तुंमनर्हो यथा सूर्यरश्मयो स्वानुकूलराशिस्था अपि सूर्यकान्तमणिसम्पर्कमन्तरा न तृणराशिं दग्धुं क्षमाः। भगवता श्रीकृष्णेन श्रीमद्भगवद्गीतायां रहस्यममं सुस्फोटितम् –

तेषामेवानुकम्पार्थ महमज्ञानजं तमः।
नाशयाम्यात्मभावस्थो ज्ञानदीपेन भास्वता।।

श्री गणेशाय नमः

श्रीविद्यामहार्णवस्य भूमिका

यच्च किंचित्क्वचिद्वस्तु सदसद्वाखिलात्मिके ।
तस्य सर्वस्य या शक्तिः सा त्वं किं स्तूयसे मया ॥

उपासकोपकाराय जगन्मातुश्च तुष्टये ।
ज्ञानानन्देन्द्रसंयुक्तसरस्वत्यभिधैर्वरैः ॥
यतिभिर्निर्मितो ग्रन्थः श्रीविद्याख्यमहार्णवः ।
भूमिका क्रियते तस्य रामेण घनपाठिना ॥

इह खलु विश्वमखिलं सचेतनमचेतनं सदसद्रूपं सर्वशक्तिस्वरूपिण्या आब्रह्मकीटजनन्या जगन्मातुः कृपालेशत एव स्वं स्वं कार्यं निर्वहति तदभावे ईषदपि चलितुं न शक्नोतीति न केवलं समेषामभिज्ञानां किन्त्वल्पज्ञानामपि विदितमेवेत्यत्र नास्ति संशयलेशोऽपि । मनुजा एवेति न किन्तु सृस्थितिसंहारकर्तारो ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा अपि भगवत्याः प्रसादादेव स्वीयं कर्मजातं सम्यक्कुर्वन्तीति च । एकाऽपि महाशक्तिः " **एकं सद्विप्रा बहुधा वदन्ति**" इति त्रिविधा भवति, तत्र सर्वशक्तिस्वरूपिणी दुर्गा, सर्वसमृद्धिरूपिणी लक्ष्मीः, सर्ववाक्स्वरूपा सरस्वती, इति वेदे पुराणादिषु च तथैवगीयते। विशिष्य वेदे संख्या, गुण, लिङ्ग, संबन्धादिबहुप्रकारैः सर्वत्र साम्यं निर्दिश्यते, वेदेषु यत्रैकत्वेन स्त्रीत्वेन च ईश्वरस्तुतिः तत्र पराशक्तिरेव ज्ञेया। तदुक्तं देव्यथर्वशीर्षे "**अहं ब्रह्मस्वरूपिणी। मत्तः प्रकृतिपुरुषात्मकं जगत् । सैषात्मशक्तिः**" इति अन्यत्रापि "सर्वशक्तिमयी दुर्गा" इति सर्वशक्तिस्वरूपेण दुर्गा स्तूयते। शंकरभगवत्पादैरप्युक्तं।

"शिवः शक्त्या युक्तो यदि भवति शक्तः प्रभवितुं
न चेदेवं देवो न खलु कुशलः स्पन्दितुमपि।
अतस्त्वामाराध्यां हरिहरविरिंचादिभिरपि
प्रणन्तुं स्तोतुं वा कथमकृतपुण्यः प्रभवति।। इति

शक्तिं विना शिवोऽपि शवो भवेदिति देवीभागवते उक्तम्। " **शिवोऽपि शवतां याति कुण्डलिन्या विवर्जितः । शक्तिहीनोऽपि यः कश्चिदसमर्थः स्मृतो बुधैः**"।। सप्तशत्यामपि " **यादेवी सर्वभूतेषु शक्तिरूपेण संस्थिता। नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः**"।। इति देवैः पराशक्तिः शक्तिरूपेण स्तुता। लोकेऽपि समर्थं शक्तत्वेनासमर्थमशक्तत्वेन च व्यवहरन्ति। " **सैषानन्दस्य मीमांसा भवति**"। इति तैत्तिरीयश्रुतिरपि "**अत्र शक्तिः चिद्रूपेणोच्यते। तथा च आनन्दस्य ब्रह्मणः-सैषा चिद्रूपा शक्तिः- मीमांसा भवति विमर्शात्मिका भवति**" इति विद्यारत्ने व्याख्याता । सर्वजगतां उत्पादकत्वादादिशक्तित्वं च। ललितासहस्रनामस्तोत्रेऽपि "**सर्वशक्तिमयी**" इति स्तूयते। लिङ्गपुराणेपि- "**पदार्थशक्तयो या यास्तास्ता गौरीं विदुर्बुधाः**"। इति। एवं "**परास्य शक्तिर्विविधैवश्रूयते**" इतिश्रुतिरावदति। एवं दुर्गायाः सर्वशक्तिस्वरूपपराणि वचनानि बहूनि सन्ति।

तथा सर्वसमृद्धिरूपिण्या लक्ष्म्याः प्रशस्तिरपि तैत्तिरीयब्राह्मणे औदनसवप्रकरणे क्रियते । तत्र कल्पीऽपि **"सूर्योदयानन्तरं सिंहे व्याघ्र इति चतुर्भिर्ऋग्भिरोदनाच्चतस्र आहुतीर्जुहुयात्।"** तत्र मन्त्राः। **" सिंहे व्याघ्र उत या पृदाकौ। त्विषिरग्नौब्राह्मणे सूर्ये या। इन्द्रं या देवी सुभगा जजान। सा न आगन्वर्चसा संविदाना। या राजन्ये दुन्दुभावायतायाम् । अश्वस्य क्रन्द्ये पुरुषस्य मायौ। इन्द्रं या देवी सुभगा जजान। सा न आगन्वर्चसा संविदाना। या हस्तिनि द्वीपिनि या हिरण्ये। त्विषिरश्वेषु पुरुषेषु गोषु। इन्द्रं या देवी सुभगा जजान। सान आगन्वर्चसा संविदाना। रथे अक्षेषु वृषभस्य वाजे। वाते पर्जन्ये वरुणस्य शुष्मे। इन्द्रं या देवी सुभगा जजान। सान आगन्वर्चसा संविदाना"** इति। तदर्थः- सिंहे व्याघ्रे पृदाकौ मनुष्यनिगरणसमर्थेऽजगरे अग्नौ ब्राह्मणे सूर्ये च यात्विषिः अप्रधृष्यत्वलक्षणं तेजः तदभिमानिनी देवी तथा क्षत्रिये ताडचमाने दुन्दुभौ अश्वस्य हेषारवे पुरुषस्य सिंहनादादिशब्दे तथा गजे द्वीपिनि हिरण्ये अश्वेषु पुरुषेषु गोषु तथा रथे तदक्षेषु वृषस्य वेगे वायौ मेघे वरुणस्य बले च या त्विषिः देवी सौभाग्ययुक्ता सतीन्द्रं परमैश्वर्ययुक्तमुत्पादयामास। सा देवी बलेन युक्तास्मानागच्छतु। इमाश्चतस्त्र ऋचः याजुषश्रीसूक्तत्वेन प्रसिद्धाः। एवं महालक्ष्मीति भगवत्या एव नामान्तरमिति ललितासहस्रनामशिवपुराणादितः ज्ञायते।

एवं वाग्देव्या माहात्म्यमपि वेदे सुष्ठूक्तम् । इन्द्राद्यास्सकला देवा इन्द्रायस्वाहेत्याद्याहुतिकालीनमन्त्ररूपां वाचमेव स्वभोजनहेतुत्वेनोपजीवन्ति। तदुक्तं तैत्तिरीयब्राह्मणे - **"यस्यां देवा अदधुर्भोजनानि"** इति । तथा वाचोऽन्त एव नास्तीति महाभाष्येऽप्युक्तम् । **" बृहस्पतिश्च वक्ता। इन्द्रश्चाध्येता। दिव्यं च वर्षसहस्रमध्ययन कालः। अन्तं च न जगामेति"** तथा मनुष्या गन्धर्वादयश्च वाचैव व्यवहरन्ति। पशवोन्येच प्राणिनो हेषादिरुपिण्या संकेतरुपिण्या वा वाचैव व्यवहरन्ति। सर्वलोक निवासिनः प्राणिनः सर्वेऽपिवाचमेवाश्रिताः सन्ति। तथा च तैत्तिरीय ब्राह्मणे श्रूयते।- **"वाचं देवा उपजीवन्ति विश्वे। वाचं गन्धर्वाः पशवो मनुष्याः। वाचीमाविश्वाभुवनान्यर्पिता। सानो हवं जुषतामिन्द्रपत्नी"** इति। तथा वाचो ज्योतीरूपत्वं बृहदारण्यकोपनिषदि श्रूयते **"वाचैवाऽयं ज्योतिषाऽऽस्ते"** इति। वाग्रूपज्योतिरभावे सर्वं जगदन्धे तमसि प्रविष्टं स्यात् । तदुक्तं काव्यादर्शे महाकविना दण्डिना **"इदमन्धं तमःकृत्स्नं जायेत भुवनत्रयं। यदि शब्दाह्वयं ज्योतिरासंसारं न दीप्यते "** इति। एवं वाग्देवी प्रणवस्वरुपा परमात्मस्वरूपिणी यज्ञस्य प्रथममुत्पादयित्री ऋग्वेदादीनां मातेति च तत्रैव श्रूयते । **" वागक्षरं प्रथमजा ऋतस्य। वेदानां मातामृतस्य नाभिः"**। इति। यां वाचं मन्त्रद्रष्टारोऽप्रतिमप्रतिभादियुक्ता ऋषयो महता प्रयासेन तपसा च प्राप्नुवन् । तथा तत्रैव श्रूयते।- **"यामृषयो मन्त्रकृतो मनीषिणः"** **इत्यादि । एवम् "चत्वारि वाक्परिमिता पदानि। तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः । गुहा त्रीणि निहिता नेङ्गयन्ति। तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति"**। इति। वाचः परा, पश्यन्ती, मध्यमा, वैखरी, इति चत्वारि पदानि।तानि विद्वांसो ब्राह्मणा एव जानन्ति। नेतरेऽनभिज्ञाः। तत्राद्यानि त्रीणि देहमध्ये स्थापितानि भवन्ति। न वहिः प्रसरन्ति। वाचस्तुरीयं वैखर्याख्यं पदं सर्वे मनुजा वदन्ति। ललितास्तोत्रेपि **"परा प्रत्यक् चितीरूपा पश्यन्ती परदेवता। मध्यमा वैखरीरूपा"** इति स्तूयते।

एवम् दुर्गालक्ष्मीसरस्वतीरूपाया महाशक्तयाः स्तुतिर्वेदेषु पुराणादिषु चानन्ता वर्तते।

तथाऽऽचार्यप्रवरेणान्येषां बहूनां सूत्रकाराणामाचार्यभूतेन श्रौतस्मार्तप्रयोगधर्मसूत्राद्यनेकसूत्रकृता भगवता बौधायनमहामुनिनाऽपि सर्वशक्तिसर्वसमृद्धिसर्वविद्याज्ञानप्राप्तये दुर्गालक्ष्मीसरस्वतीरुद्दिश्य जपहोमादिस्साराधनप्रकाराः पृथक्तया दुर्गालक्ष्मीसरस्वतीकल्पाभिधाः प्रणीताः एवमन्यैर्मुनिवैरैरप्यनेकेषु स्मृत्यागमपुराणादिग्रन्थेषु अनेकफलोद्देशेनानेकधानेके प्रयोगाः प्रदर्शिताः।

तथा च सर्वजगदुपादानकारणभूतत्वात् मातेति च स्तूयते। मातृत्वेन प्रपंचस्य पोषणादिभिः पालयित्री जगदम्बातिरिक्ता का वा विद्यते। देवीमहात्म्येऽपि- **" यादेवी सर्वभूतेषु मातृरूपेण संस्थिता। नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः"।** इति शुम्भनिशुम्भपराजितवृन्दारकगणैः मातृरूपेण जगन्मातास्तुता। तथा स्तवने किं निमित्तमिति चेत् लोकेऽप्यतीव श्रान्तो नरः मातरं द्विषन्नपि विश्रान्तिकाले सर्वं विस्मृत्य हा मातः हे अम्ब इत्येव वदति। तथा मातृस्थानं सर्वश्रेष्ठं स्थानं। तथा च मनुः- **" उपाध्याया दशाचार्य आचार्याणां शतं पिता। सहस्रं तु पितुर्मातागौरवेणातिरिच्यते"।** इति वदति। न केवलं मनुष्याः तिर्यक्जन्तवोऽपि स्वशरीरपालनपोषणार्थं मातरमेवोपसर्पन्ति। अत एवोक्तं- **"मात्रा समं नास्ति शरीरपोषणम्"** । इति । वेदेषु शास्त्रेषु च मातुर्गौरवमनन्यादृशमुक्तम्। पृथिव्याः सर्वत्रमातृत्वेनैव स्तुतिः। तैत्तिरीयसंहितायां राजसूयप्रकरणे- **" नमो मात्रे पृथिव्यै माहं मातरं पृथिवीं ᳚ हि ᳚ सिषं मा मां माता पृथिवीहिं ᳚ सीत् "** इति मन्त्रेण पृथिव्यभिमर्शनंविहितम्। तत्र भट्टभास्कर भाष्यम् - **"नमो मात्रे इत्यस्य सर्वस्योत्पादयित्र्यैपृथिव्यै नमः। तस्य दक्षिणं पादमुपावहरति। मातरं पृथिवीमहं मा हिंसिषं। अनेन पादक्रमेण। न हि कश्चिन्मातरं हिनस्ति। पृथिवी च माता मां मा हिंसीत्। न हि कंचिदपि माता हिनस्ति ।"** इति। अत्र मन्त्रक्रमेऽपि स्वारस्यं विद्यते। सर्वत्रास्माभिः सर्वेषां प्रथमं हिंसा परिहर्तव्या। तदानीमेव वयं तैरहिंस्या भवेम। मातृविषयेप्येवमेव। इममेव न्यायमयं क्रमो बोधयति। एतन्न्यायाननुसरणमूलैवाधुना जगति सर्वत्र दुःखप्राप्तिर्दृश्यते। तैत्तिरीयब्राह्मणेऽपि- **"पृथिवींमातरंमहीम्"** । इति । आरण्यकेऽपि- **" भूमिर्मातादितिर्नः"** इति। तथाऽन्यासामपि देवतानां मातृत्वेनैव स्तुतिर्वेदे श्रूयते। यथा **" स्तुतो मया वरदा वेदमाता"** इति गायत्र्याः। तत्र वेदमातेत्यस्य चतुर्णां वेदानां जननीति विद्यारण्यैर्भाषितम् । तथा वाक्प्रशंसायामपि- **" वेदानां मातामृतस्यनाभिः"** । इत्यत्र **'सा चर्ग्वेदादीनां माता। तेषां वाग्विशेषरूपत्वात्'।** इति सायणभाष्यं। गोप्रशंसाऽपि **"माता रुद्राणां"** इति मातृत्वेनैव। मार्कण्डेयस्मृतावपि **"गावस्त्रैलोक्यमातरः"** इत्येव। अग्निष्टोमे दीक्षार्थस्नानेऽपि **" आपो अस्मान्मातरः शुन्धन्तु"** इति मन्त्रेऽपामपि मातृत्वेनैव स्तुतिः। तत्रभाष्यं- " आपः मातरः मातृस्थानीयाः-अस्मान् यजमानान्-शुन्धन्तु शोधयन्तु " घृतेन नो घृतपुवः पुनन्तु विश्वमस्मत्प्रवहन्तु रिप्रं" "इमाः आपः सर्वपापमस्मत्तोऽपनयन्तु" इति। एवं मातृदेवो भवेत्यत्र भाष्यावसरे **" अथमात्रादिषु मनुष्यत्वबुद्धिपरित्यागेन देवताबुद्ध्या पूजां विधत्ते। मातैव पूजनीयः रुद्रविष्णुविनायकादिरूपः देवो यस्य सोऽयं मातृदेवः"** इति सायणाचार्यैरुक्तं। स्मृतावपि- **" पितुर्माता गरीयसी" " दुष्टाहि गुरवस्त्याज्या नैव माता कदाचन"।** **'न मातुर्दैवतं परम्'** इत्यादि। आयुर्वेदेऽपि **" हरीतकीं भुङ्क्ष्व राजन् मातेव हितकारिणी"।** इति हरीतक्याः निष्कारणहितकारित्वं मात्रौपम्येन दर्शितम् । नीतिशास्त्रेऽपि- 'पत्न्याः पतिविषये **'स्नेहे च माता'**। इति स्नेहे मातृसमानत्वमुक्तम् । देव्यपराधक्षमापनस्तोत्रेऽपि 'कुपुत्रो

जायेत क्वचिदपि कुमाता न भवति' इति। " **जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी**"। इत्यन्यत्राप्युक्तम् । तत्रापि तयोर्मध्ये मुख्यत्वं जनन्या एव। माता सर्वेषामपिपूज्यैव। नास्ति तत्र संशयलेशोऽपि। यदि कश्चिद्विरक्त्यतिशयेन पित्रोः पुरतः तुरीयाश्रमंस्वीकरोति पित्रा स वन्द्यो भवेत् परन्तु तेनैव यतिना मातावश्यंवन्द्या भवेत् । अत उक्तम्। " **सर्ववन्द्येन यतिना प्रसूर्वन्द्या निरन्तरम्**"। इति।

वेदेषु शास्त्रेषु पुराणादिषु च सर्वत्र पित्रोर्मध्ये मातुः प्राथम्यम् अभ्यर्हिततमत्वादेवेत्युक्तम् । इत्थं साधारणमातुरेवेयती प्रशस्तिश्चेद्विश्वमातुर्गौरवं मादृशैः कथं वर्णयितुं शक्यते? प्रायशः पराशक्तिः मातृत्वेन स्तूयते। शिवसहिता प्रकृतिपुरुषात्मकत्वात् शिवशक्त्यैक्यस्वरूपेण। अत एव ललितानामसाहस्रेऽपि 'श्रीमाता' इति प्रथमं नाम 'शिवक्त्यैक्यरुपिणीति उपान्त्यम्।

एवं प्रकृतेः पुरुषाच्च समुद्भूतेऽप्यस्मिञ्जगति पित्रोर्माता यथाऽभ्यर्हितत्वेन प्रथमपूज्या एवं परमेश्वरी जगन्मातृत्वात्सर्वैरप्यग्रपूज्या। यत्र प्रकृतिपुरुषात्मकत्वेन मातापितृत्वेन युग्मत्वेन शिवशक्त्यात्मकत्वेन वा स्तुतिः तत्रउमाशंकराविति गम्यते। यथाश्वमेधे- " **विभूर्मात्राप्रभूः पित्रेत्याह। इयं वै माता। असौपिता**"। इति। तत्र इयं शब्देन पृथिवी असौ शब्देन द्यौरुच्यते। न केवलं वेदेष्वेव अन्यत्राप्ययमेव नियमः। अत एव महाकविकुलचूडामणिः कालिदासोऽपि -"**वागर्थाविव संम्पृक्तौ वागर्थप्रतिपत्तये। जगतः पितरौ वन्दे पार्वतीपरमेश्वरौ**" इति शब्दार्थाविव नित्यसमवेतौ प्रपंचस्य मातापितरौ पार्वतीपरमेश्वरौ प्रणम्य स्वीयं काव्यं रघुवंशमारभते। अत्र केचित् " पार्वतीप,रमेश्वरौ, इति विभज्य शिवं विष्णुं च इति अर्थं व्याचक्षते। परन्तु नैतत्कालिदासस्याभिमतं स्यात् । कुतः? शब्दार्थाविवेत्यनुक्त्वा वागर्थाविवेत्युक्तत्वाद्वागर्थशब्दयोरेकः स्त्रीलिंगः। अपरः पुल्लिंगः । उपमा कालिदासस्येति वचनात् वागर्थाविवेत्युपमास्वारस्यान्नमस्कार्य देवतयोर्मध्य एकस्यास्त्रीत्वं अपरस्याः पुंस्त्वम् वागर्थाविव नित्यसमवेतत्वादभेदश्च प्रतीयते। तच्च शिवं विष्णुं चेति व्याख्याने न संगच्छते। उभयोःपुंरुपत्वात् । " **अर्धोवा एष आत्मनोयत्पत्नी**" इति श्रुत्या च पतिपत्न्योरेवाभेदोऽपि। अपि च पितामात्रेतिसूत्रेण पितरावित्यत्र माता च पिता च पितरावित्येकशेषः। आराध्यकोटौ मातुरग्रगण्यत्वात् पार्वतीतिजगन्माता परमेश्वरेति जगत्पितेत्येव विवक्षितम्। न तु पितृद्वयं विवक्षितम् । वायुपुराणसंहितायामपि शब्दार्थयोः पार्वतीपरमेश्वरस्वरूपत्वमुक्तम् ।" **शब्दजातमशेषं तु धत्तेशर्वस्य वल्लभा। अर्थरूपं यदखिलं धत्ते मुग्धेन्दुशेखरः**" इति । नित्यपूजायामपि "**नमश्शिवाभ्यां**" इति उभयोर्मिलितयोरेव नमस्कारः। अनयोरेवादिदेवदम्पत्योरर्द्धनारीश्वरस्वरूपत्वं। नान्यदेवदम्पत्योः। एवं यज्ञादिष्वपि प्रायः दीक्षा, उपसत् , सुत्या, वेदिः, महावेदिः, चितिः, स्रुक्, इड़ा, औदुम्बरी, इष्टकाः, समिधः, ऋचः, आहुतयः, दक्षिणाः, पत्नी,उखा, वसोर्धारा, इत्याद्याः स्त्रीलिङ्गनिर्दिष्टाः अंगकलापाः शक्तिरूपेण तथा पुल्लिङ्गे निर्दिष्टाः यज्ञः, यजमानः, अग्निः, पशुः, सुतः, सोमः, दर्भः, वेदः, गार्हपत्यः, दक्षिणाग्निः, आहवनीयः, पुरोड़ाशः, कालः, देशः, ब्राह्मणः, ऋत्विक्, मन्त्रः, यूपः, ग्रहः, प्रवर्ग्यः, इत्याद्यङ्गकलापाः शिवरूपेण चोक्ताः। तथा च " **शिवायाहवनीयाय शक्त्यै वेद्यै नमोनमः**" एवमादि शिवशक्तिस्वरूपपराणि बहूनि वचनानि सन्ति। तथा महाग्निचयनेऽपि स्वयमातृण्णासृष्टिव्युष्टिप्रभृतीनामिष्टकानां पराशक्तिरूपेणैव ध्यानम् । व्युष्ट्यादीनां जगदुत्पत्तिनिदानत्वेन

श्रूयमाणत्वात्पृथिव्यादिरूपेणस्तवनाच्च तद्रूपेण पराशक्त्यतिरिक्ता का वा भवितुमर्हति? एवं सहस्र, द्विसहस्र,त्रिसहस्र, संख्याकाभिरिष्टकाभिः समन्त्रकं यथाविध्युपहिताहवनीयासनभूतोऽग्निः रुद्रत्वेनैव श्रूयते। अत्र अग्निशब्देनेष्टकानिर्मितश्येनाद्याकारकचितिविशेष उच्यते। तथा च श्रुतिः- " **रुद्रोवा एष यदग्निः"** इति।

अत्रोपधीयमानेष्टकानां मध्ये व्युष्ट्याख्यानां वेदेऽतीव प्रशंसितत्वात् ताः सायणभाष्यानुसारेण किंचिद्विविच्यन्ते। तथाचापस्तम्बसूत्रं " **इयमेव सा या प्रथमाव्यौच्छदिति षोड़शव्युष्टीः"** इति। तत्र किं तावद्व्युष्टित्वमिति चेत् प्रथमसृष्टिकाले कालानामादिभूतोयः प्रभातकालः तद्रूपत्वम् । तत्र प्रथमा सृष्टिकालीना। द्वितीया प्रतिदिनसंचारिणी। तृतीयां व्युष्टिमाग्नि, सूर्य, चन्द्र,रूपास्त्रयो देवास्समवयन्ति। एकैवोषादेवी भुवनसंरक्षणार्थं योगैश्वर्याद्यनेकदेहस्वीकाराद्बह्वी भवति। तत्रैका यजमानस्य प्रजां रक्षति। अपराबलं। अन्या कर्मानुष्ठानं। एवं चतुर्थी उषास्त्रिवृत् ,पञ्चदश, सप्तदश, एकविंशाख्य स्तोत्रसंख्यारूपचतुष्टोमयुक्ताग्निष्टोमसंस्थाकज्योतिष्टोमयज्ञस्वरूपाभवत् । पञ्चमी तु **"पञ्चभिर्धाता विदधाविदं"** इति यदिदं जगत्तत्सर्वं ब्रह्मा पंचभिरुषोदेवीभिः सृष्टवान्। तासां पंचोषसां प्रत्येकं पंच पंच स्वसृरजनयत् । एवं च ज्येष्ठाः पंचोषसः। तासां स्वसारः पंचविंशतिसंख्याका इत्येकस्मिन्मासि प्रतिपदादितिथिरुपास्त्रिंशदुषसो भवन्ति। तासां मध्ये ज्येष्ठानां पंचानामुषसां मुख्यतया क्रतुनिष्पादकत्वम् । तत्रैका दैनन्दिनमग्निहोत्रं निष्पादयति। अपरे द्वे दर्शपूर्णमासौ। औपवसथ्यदिनकृत्यमेका सुत्यादिनकृत्यमेकेत्येवं क्रत्ववान्तरभेदनिष्पादकत्वेन नानारुपाः। षष्ठी तु त्रिंशन्मासतिथिरूपिणी सूर्यं परियन्ती वसन्तादीनृतूत्संपादयति। सप्तमी ज्योतीरुपत्वात् ज्योतिष्मतीत्युच्यते। अष्टमी एकाष्टकाख्या तपसेन्द्रमुत्पाद्य तद्द्वारा राक्षसान्नाशितवती। सामान्यतः जगति देवस्य पत्नीं शक्तिरुपेणैव व्यवहरन्ति। " **हन्तासुराणामभवच्छचीभिः।"** इति। अत्र सायण भाष्यं **"सचेन्द्रः शचीभिः स्वकीयशक्तिभिः-असुराणां हन्ताभवत्।"** नवमी अनुष्ठानरहितं मामनुष्ठानोपेतं कृतवती। दशमी तु अस्मदनुग्रहेस्थैर्यं व्याप्तवती। अथैकादशी। मुख्याः पंचोषसः पञ्चव्युष्टयइत्युच्यन्ते। ता अनु पंचात्मकं सर्वमिदमुत्पन्नं किमिति चेदुच्यते। तमिस्रा ज्योत्स्ना संध्याद्वयमहरित्येते पंचदोहाः। ब्राह्मणेऽपि **"एतेवै प्रजापतेर्दोहाः"**इति। गां पृथिवीं पञ्चविधनामोपेतां-तद्यथा वसन्तेषु पुष्पवत्याख्या, ग्रीष्मे तापवती, वर्षासु वृष्टिमती, शरदि जलप्रसादवती, हेमन्तशिशिरयोः शैत्यवती। एषा पृथिवी पञ्चनाम्नी व्युष्टीरनूत्पन्ना। एवं वसन्तो,ग्रीष्मो,वर्षाः, शरत् , हेमन्तशिशिराविति पञ्चर्तवो व्युष्टीरनूत्पन्नाः। तथा प्राची, दक्षिणा, प्रतीची, उदीची, ऊर्ध्वा, चेति पञ्च दिशः व्युष्टीरनूत्पन्नाः। एवं पञ्चदशस्तोमकॢप्ता पञ्चस्तोत्रियाः पञ्चव्युष्टीरनूत्पन्नाः। इममेव विषयं मन्त्रोऽयं प्रकाशयति। " **पञ्च व्युष्टीरनु पंचदोहा गां पंचनाम्नीमृतवोऽनु पञ्च। पञ्चदिशः पञ्चदशेन कॢप्ताः समानमूर्ध्नीरभिलोकमेकम्** ।" इति। अथ द्वादशी। पञ्चोषसां मध्ये या प्रथमा सा सदा सूर्येण संहैव वर्तते। अन्याजलमाहात्म्यं बिभर्ति। अन्या घर्मकालीनरश्मिद्वारा मेघे जलमानयति। अन्या सूर्ये, अन्याग्नौ च प्रकाशं कुर्वत्योस्तः । अथ त्रयोदशी । या प्रथमोषाः तमोनिराकरणद्वारा समस्तजगतां प्रकाशप्रदानेन धेनुवत्प्रीतिकर्यासीत्। अथ चतुर्दशी। ज्योतिषां मध्ये श्रेष्ठेयं सूर्येण अन्धकारनिवारणरूपसमानप्रयोजनवतीष्टका। अथ पंचदशी। इयं प्रथमोषा वसन्ताद्यृतूनां पालयित्री,

उर्ह्वां नेत्री, प्रजानामुत्पादयित्री च । तथा चोषःकालस्यासकृदावृत्या ऋतवस्संपद्यन्ते। जगतां प्रकाशो भवति। गर्भधारणादिना प्रजोत्पद्यते। इयं स्वरूपेणैकापि दिनभेदेन बहुप्रकारा भूत्वा तमो निष्कासयन्ती वलीपलितादिजरारहिता सर्वाणि मनुष्यादिशरीराणि जीर्णानिकरोति। एवमस्मिन्ननुवाके पञ्चदशर्चः। प्रथमकाण्डे चतुर्थप्रश्ने चतुस्त्रिंशानुवाकस्था षोड़श्यृक् **"ईयुष्टेये"** इति। ये मनुष्या उषोदेवतां प्रभातंकुर्वतीमन्येभ्यः पूर्वा पश्यन्ति ते तां देवतां प्राप्नुवन्ति। इति षोड़श व्युष्टयः। एवंपराशक्तिरुपिण्या महाग्निचयनेष्टकान्यतमभूत व्युष्ट्यभिधेष्टकामहत्त्वैवेयतीत्युक्ते भगवत्याः संपूर्णा महत्ता कथमस्माभिरल्पमेधोभिर्वर्णयितुं शक्यते?

तथा च चयने सर्वसामिष्टकानामुपहित्यनन्तरं इष्टका धेनुत्वेन यजमानः प्रार्थयते। **" इमा मे अग्नइष्टका धेनवः सन्त्वित्याह धेनूरेवैनाः कुरुते ता एनं कामदुघा अमुत्रामुष्मिंल्लोक उपतिष्ठन्ते।"** इति ब्राह्मणम् । तथा - **" इमामे अग्न इष्टका धेनवः सन्त्वितीष्टका धेनूर्यजमानः कुरुते इत्यापस्तम्बश्रौतसूत्रम्। एवं वेदेषु, मन्त्रे, ब्राह्मणे, कल्पसूत्रेषु, भाष्ये, च पराशक्तिरूपेष्टकानां तद्रूपकामधेनुत्वेन प्रशंसा कृताऽस्ति। ललितास्तोत्रेऽपि पराम्बा "गोमाता"** इति गोमातृरूपेण वर्णिता। गोमातेत्यस्य गवां माता सुरभिः तद्रूपा इति सौभाग्यभास्करे उक्तम्। तथा वर्णनस्येदं तात्पर्यं गावस्त्रैलोक्यमातृत्वेन परदेवतास्वरूपत्वेन जगदुपादानकारणत्वेन च शास्त्रेषु श्रुताः। तथा गोदानमन्त्रोऽपि **"गवामङ्गेषु तिष्ठन्ति भुवनानि चतुर्दश"** इति। एवं ब्राह्मणोऽपि **"वेदाध्यायी सदाशिवः"** इति रुद्रस्वरूपतयोक्तः। अतएव सर्वसंप्रदायावलम्बिभिरपि पुराणादिष्वन्ते **"गोब्राह्मणेभ्यः शुभमस्तु नित्यं"** इति प्रथमं प्रकृतिपुरुषात्मकानां गोब्राह्मणानां कृते शुभं संप्रार्थ्य, ततः **'लोकाः समस्ताः सुखिनो भवन्तु'** इति प्रार्थ्यते। गोब्राह्मणानां लोकान्तर्भूतत्वेऽपि विशिष्य तेषां शुभप्रार्थनायां प्रथमं कृतायामन्येषां सर्वेषां लोकानां स्वत एव सौख्यं भवेदिति प्रत्ययः। तथापुण्याहादिषु कर्ममध्येऽपि **'गोब्राह्मणेभ्यः शुभं भवतु'।** इति प्रार्थ्यते। अतएव कर्मणि यत् किंचिदपि ज्ञातमज्ञातं वा न्यूनत्वमाधिक्यं तस्य सर्वस्य परिहारार्थं साद्गुण्यार्थं च गोभ्यो ग्रासदानं ब्राह्मणेभ्यो भोजन-दक्षिणाप्रदानं च शास्त्रेषूक्तम् । तथा च **" गोभ्यो ग्रासप्रदानेन ब्राह्मणेभ्योऽन्नदानतः। दक्षिणादानतः सर्वं तत्कर्म सफलं भवेत्।"** इति। सूत्रकारैरपि कर्मसु **" ब्राह्मणान् भोजयित्वाशिषोवाचयित्वा"** इत्युक्तम् । एवं गोब्राह्मणाः शक्तिशिवस्वरुपेण स्तुताः। एवमत्रापि शक्तिरुपेणष्टकाः संप्रार्थ्य संचितमग्निं शिवस्वरूपेण उपस्थेयं च श्रुतिर्वदति। तथाहि-**"यत्ते रुद्र पुरो धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्र संवत्सरेण नमस्करोमि, यत्ते रुद्र दक्षिणा धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्र परिवत्सरेण नमस्करोमि, यत्ते रुद्र पश्चाद्धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्रेदावत्सरेण नमस्करोमि, यत्ते रुद्रोत्तराद्धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्रेदुवत्सरेण नमस्करोमि,यत्ते रुद्रोपरिधनुस्तद्वातो अन वातु ते तस्मै ते रुद्र वत्सरेण नमस्करोमि रुद्रो वा एष यदग्निस्स यथा व्याघ्रः क्रुद्धस्तिष्ठत्येवंवा एष एतर्हि संचितमेतैरुपतिष्ठते नमस्कारैरेवैनं शमयति"** इति। सूत्रकारैरपि **"यत्ते रुद्र पुरो धनुरित्येतैर्यथालिङ्गमुपतिष्ठते"** इत्युक्तम् । सायणभाष्येऽपि हे रुद्र! पूर्व, दक्षिण, पश्चिम, उत्तर, ऊर्ध्वा, ख्यासु पंचसु दिक्षु तव धनुषे प्रभवादिषष्टिसंवत्सराणां मध्ये एकैकस्मिन्पंचकस्थितैः संवत्सर, परिवत्सर, इदावत्सर, इदुवत्सर, वत्सरैःकालैः प्रतिसंवत्सरं नमस्करोमि।

इति। एवं रुद्ररूपोऽयमग्निरेभिर्मन्त्रैरुपस्थाने कृते तद्गतनमस्कारैश्शान्तो भवति। तस्यां गरुडपक्ष्याकारकचित्यामग्निं यथाविधि प्रतिष्ठाप्य तस्मिन्नेवाग्नौ रुद्राध्यायेनाजक्षीरं हुत्वा चमकमन्त्रैर्वसोर्धारां च हुत्वा सर्वान्कामानवाप्नोति। इति। अनेन महाग्नेरपि शक्तिशिवस्वरूपत्वं ज्ञायते। सप्तशत्यामपि जगति विद्यमानं सर्वमपि चैतन्यं देवीमयमित्युक्तम् । **"या देवी सर्वभूतेषु चेतनेत्यभिधीयते। नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः।"** इति। अश्वमेधेऽपि प्रथमं देवी पूज्यते। **"हयमेधाग्रसंपूज्यमहिमायै नमो नमः।"** इति ललिताष्टोत्तरशतनामस्तोत्राज्ज्ञायते। ज्योतिश्शास्त्रेऽपि तिथि, वार, नक्षत्र, योग, करणानां पंचांगानां मध्ये मुख्यभूता तिथिः। तां श्रीविद्यापूजायां प्रथमं संपूज्य ततोऽन्यासां देवतानां पूजनम् । अद्यावधि प्रायः सर्वेऽपि साधकाः पराम्बाकृपालेशत एव सिद्धिं प्राप्ता इत्यत्र न संशयः। एवं अनन्तमहिमाया महिमवर्णनं सान्तं विधाय शान्तो भवामि।

अस्तु,इदानीं प्रकृतमनुसरामि। श्रीविद्यादितन्त्रोत्पत्तिः कथमितिचेदुच्यते। भारतीयानां समेषामस्माकं बहुधा भिन्नानां धर्माणां, संप्रदायानामाचाराणां, संस्कृतीनां, च मूलं वेद एवेत्यत्र सर्वेषां स्मृत्यादिकर्तॄणामृषीणां विश्वप्रसिद्धानामाधुनिकानां विदुषां चेषदप्यभिप्रायभेदो नास्ति। तत्र धर्मप्रमाणविषये मनुः- **" वेदोऽखिलोधर्ममूलं स्मृतिशीले च तद्विदाम्। आचारश्चैव साधूनामात्मनस्तुष्टिरेव च"** । इति । सर्वोऽपि धर्मो वेदादेवोद्भूतोऽतएव धर्मप्रमाणविषये वेदस्य प्राथम्यं मनुनोक्तं। यत्र प्रत्यक्षो वेदो नोपलभ्यते तत्र तद्विदां वेदार्थविदां स्मृतिः धर्मशास्त्रेतिहासपुराणादीनि तथा शीलं सद्भिरसम्भावनीयताहेतुरात्मगुणसंपत् , धार्मिकाणामाचारः शौचाचमनादिक्रियाविशेषः आत्मतुष्टिश्च, मनसोरुचिश्च, इमानि धर्मप्रमाणत्वेनोक्तानि। तथापि धर्मादिविषयेऽपौरुषेयत्वाद्वेदः स्वतन्त्रं प्रमाणम्। स्मृत्यादीनि वेदमूलकतया। यद्यपीदानीं धर्ममूलभूतो वेदोऽखिलोऽस्माभिर्न लभ्यते चेदपि मन्वादिस्मृतिकर्तॄणामुपलब्ध इत्यत्र न संशयः। तथाचापस्तम्बः **" तेषामुत्सन्नाः पाठाः प्रयोगादनुमीयन्ते"** इति। कालिदासोऽपि रघुवंशे **"श्रुतेरिवार्थं स्मृतिरन्वगच्छत्"**। इति। श्रुतिः स्मृतिः सदाचारः क्रमाद्धर्मादिप्रमाणानि। तत्र श्रुतिस्सवपिक्षया प्रबलं प्रमाणम्। तदलाभे स्मृतिस्तदलाभे सदाचारः। तथा स्मृतिसंग्रहेऽपि - **" श्रुतिस्मृतिपुराणेषु विरुद्धेषु परस्परम्। पूर्वं पूर्वं बलीयस्स्यादितिन्यायविदो विदुः"** इति। तदुक्तं वसिष्ठस्मृतौ- **" श्रुतिस्मृतिविहितो धर्मस्तदलाभे शिष्टाचारः प्रमाणम्।"** इति। वेदः, श्रुतिः, निगम, इत्यनर्थान्तरम् । जगत्यां सर्वेऽपि प्राणिनो दुःखनिरसनपूर्वकसुखप्राप्तिमेवेहन्ते। अत एव धर्मार्थकाममोक्षाणां पुरुषैरर्थ्यमानत्वात्पुरुषार्थता। पुरुषार्थप्राप्त्यर्थमेव वेदेषु यज्ञादिरूपेणानेक उपायाः श्रुताः। ततः **" स्त्रीशूद्रद्विजबन्धूनां त्रयी न श्रुतिगोचरा"**। इति भागवतोक्तप्रकारेण वेदानधिकृतस्त्रीशूद्रद्विजबन्धूनां कृते आगमतन्त्रपुराणान्युत्पन्नानि। तत्रागमाश्शैवावैष्णवाश्च पांचरात्रादिभेदेन बहुविधाश्शिवविष्णुकर्तृकाः । तन्त्राणितु महामाया, शम्बर, बहुरूपभैरव, यामल, कौल, गारुडाघोरादीनि चतुष्षष्टिसंख्याकानीति श्रूयन्ते। **" एवमेतानि शास्त्राणि तथान्यान्यपिकोटिशः। भवतोक्तानि मे देव"** इति वचनाच्छिवप्रोक्तानि तन्त्राणीति ज्ञायते। कूर्मपुराणेऽपि- **" एवं संचोदितो रुद्रो माधवेन मुरारिणा। चकार मोहशास्त्राणि केशवोऽपि शिवेरितः। कापालकाकुलं वामं भैरवं पूर्वपश्चिमम्। पांचरात्रं च कौलं च तथान्यानि सहस्त्रशः"** इति। मोहनायैवतन्त्रस्य प्रवर्तितत्वं कौर्मे शिवः स्वयं वदति। **" अन्यानि चैव शास्त्राणि लोकेऽस्मिन्मोहनाय, वै । वेदवादविरुद्धानि मयैव, कथितानि तु। वामं पाशुपतं, घोरं**

लांगुलं चैव भैरवम् । न सेव्यमेतत्कथितं वेदबाह्यं तथेतरत्'' इति। एवं '' स्त्रीशूद्रद्विजबन्धूनां त्रयी न श्रुतिगोचरा''। इति भारतमाख्यानं कृपयामुनिनाकृतं। इति भागवत उक्तम् । इत्थं भारतं तथाष्टादश पुराणानि स्त्रीशूद्रादीनां कृते भगवता व्यासेन कृतानि। बहव आगमतन्त्रनामश्रवणमात्रेण तानि वेदबाह्यानीतिमन्यन्ते। तथा तु नास्ति । नहि सर्व आगमास्सर्वाणि च तन्त्राणि वेदबाह्यानीतिवा वेदाविरुद्धानीति वा वक्तुं शक्यन्ते । कानिचन वेदविरुद्धानि कानिचनाविरुद्धानि कानिचन स्वतन्त्राणीति तन्त्राणि त्रिधा भिद्यन्त एव। तत्र वेदविरुद्धानि चार्वाक, जैन, बौद्ध, शाक्य, निर्ग्रन्थादीनि '' विरोधे त्वनपेक्षं स्यादसतिह्यनुमानं'' '' हेतुदर्शनाच्च'' इति जैमिनिसूत्रद्वयं व्याकुर्वद्भिर्भट्टपादैस्तथाब्रह्मसूत्रे भगवता व्यासेन तद्भाष्ये च श्रीशंकरभगवत्पादैरप्यवैदिकानीतिसाधितानि। वेदाविरुद्धानि च बहुरूप, यामल, विष्णु, श्रीविद्या, तन्त्रप्रभृतीनि । स्वतंत्राणि च योगसांख्यपाञ्चरात्रादीनि।

एतेषां ग्राह्याग्राह्यत्वविचारो वैदिकत्वावैदिकत्वेनैव। यतो ब्राह्मणस्य वेदाध्ययनमेव सर्वप्रधानम् '' ब्राह्मणेन निष्कारणेन षडङ्गोवेदोऽध्येयोज्ञेयः'' इत्युक्तत्वात् । वेदाध्ययनमेव तप इति वेद एवोक्तं ''तपोहि स्वाध्यायः'' इति । मनुरपि '' वेदाभ्यासो हि विप्रस्य परमं तप उच्यते'' इति। कूर्मपुराणेऽपि-''योऽन्यत्र कुरुते यत्नमनधीत्य श्रुतिं द्विजः। स वै मूढो न संभाष्यो वेदबाह्यो द्विजातिभिः''। वेदाध्ययनहीनस्यसर्वकर्मानिर्हत्वमप्युक्तम्''वेदाध्ययनहीनो यस्सोऽनर्हस्सर्वकर्मसु''। इति ''वेदाद्धर्मो हि निर्बभौ''। इत्यतो ब्राह्मणस्य वैदिको धर्मो मुख्यस्स्वधर्मश्च। उक्तं च गीतायां- '' स्वधर्मे निधनं श्रेयः परधर्मो भयावहः'' इति। शंकरभगवत्पादैरपि '' शिवः शक्त्या युक्त'' इति शक्तिपारम्यं प्रतिपादयद्भिः '' वेदो नित्यमधीयतां तदुदितं कर्म स्वनुष्ठीयतां । तेनेशस्य विधीयतामपचितिः'' इति वेदस्य नित्याध्येयत्वं, तदुक्तकर्मणां सुष्ठ्वनुष्ठेयत्वं, तेनैवेश्वरस्य पूजनं चोक्तं।गर्गोऽपि- ''प्रधानं वैदिकं कर्म गुणभूतं तथेतरत्। गुणनिष्ठः प्रधानन्तु हित्वा गच्छत्यधोगतिम्''इति।बोधायनोऽपि-''न च नित्यानि लोपयेत् '' इति। तस्माद्ब्राह्मणस्य स्वधर्मं वेदाध्ययनतदुक्तकर्मानुष्ठानादिस्वं संत्यज्य तन्त्रोक्तधर्मानुष्ठान एव दोषः। तमपरित्यज्य वेदानुवर्तिश्रीविद्यादिशक्त्युपासनाप्रतिपादकतन्त्रानुसरणे न कोऽपि दोषः। अपि च ''शिष्टाचारविरुद्धं यच्छास्त्रं बह्वपि सन्त्यजेत्।'' इति शिष्टाचारविरुद्धधर्मादीनामेवाग्राह्यत्वम्। श्रीविद्यादितन्त्रोक्तपराशक्त्युपासना-पद्धतिक्रमस्य परमशिष्टैस्सकलविद्यापारदृश्वभिर्वेदोक्तनिखिलसत्कर्मानुष्ठिति-तत्परैश्शक्त्युपासकशिरोमणिभिः श्रीभास्कररायमखिश्रीमुत्तुस्वामिदीक्षितप्रभृतिभिर्महद्भिः परिगृहीतत्वाद्वेदाविरुद्धत्वाच्च तत्परिग्रहे न कोऽपि दोषः। बहवस्सज्जना अपि श्रीविद्यातन्त्रोक्तशक्तिपूजेत्युक्ते मद्यमांसादियुक्ता वेदशिष्टाचारविरुद्धेत्येव भ्राम्यन्ति। सौत्रामणीयज्ञे सुराग्रहस्य ''सौत्रामण्यां सुराग्रहः''। इति कलावेव निषेधो न तु युगान्तरे। '' न मद्यं ब्राह्मणो दद्यान्महादेव्यै कदाचन। मद्यं दत्वा ब्राह्मणस्तु ब्राह्मण्यादेव हीयते''। इतिशास्त्रोक्त्या ब्राह्मणेन देवीपूजायां मद्यादीनां प्रदानस्य तु सर्वदा निषिद्धत्वं सर्वशिष्टसंमतम् । धर्मशास्त्रेषु तु मद्याभिमर्शनाघ्राणादयोऽपि जातिभ्रंशकरादिपातकत्वेन परिगणिताः। तत्प्रायश्चित्तानि च विस्तरेणोक्तानि। '' न सुरांपिबेत् '' इति सुरापाननिषेधविषये सर्वासां श्रुतिस्मृतीनां, सर्वेषां स्मृत्यादिकर्तॄणामृषीणां चैषदपि मतभेदो नास्ति। आपस्तम्बेनापि '' सर्वं मद्यमपेयं'' इति सर्वविधमद्यपानस्यापि निषेधः कृतः । एवं शास्त्रनिषिद्धत्वेन स्वस्यानुपयुक्तस्य वस्तुनः प्रदानस्य तत्राप्याराध्यदेवतायै

प्रदानस्य कथैव नास्ति। अतः सद्गुरुसंप्रदायागतश्रीविद्यापूजादिपद्धतिक्रमे त्वेतादृशश्रुतिस्मृति-सदाचारविरुद्धाचाराणामभावेन तस्य सर्वशिष्टसंमतत्वे नास्ति संशयलेशोऽपि।

श्रीविद्यातन्त्रं त्वन्यतन्त्रापेक्षया सुलभं वैदिकमनेकशिष्टपरिगृहीतं यमनियमाद्यष्टाङ्गयोग-युक्तप्रयोगरमणीयं पुरुषार्थचतुष्टयप्रदं सर्वेषां तन्त्राणां शिखरमिव चकास्ति। अत्र पूर्वाचार्यैः स्वसंप्रदायानुसारं भगवत्या आराधनक्रमः सम्यङ्निरूपितः । दक्षिणदेशेऽपि बहवशिशष्टाः स्वगुरुपरंपराप्राप्तक्रमानुसारं जगदम्बिकामर्चयन्त इदानीमपि सन्ति। अत्रायमेको विशेषो यच्चित्तवृत्तिनिरोधस्वरूपयोगेन, निष्कामकर्मानुष्ठानेन, कुण्डलिन्याः षट्चक्रभेदनद्वारा सहस्त्रारे ध्यानेन, सदा **" सर्वं देवीमयं जगत् ।"** इति भावनया चान्यत्र सुदुर्लभा जीवन्मुक्तिस्सुलभा भवति। अतः परं किमपेक्षितं जीवस्य।

एतादृशावर्णनीयानन्तमहिमयुतश्रीविद्याराधनक्रमसंबन्धिविषयान्कलिप्रभावाद्विलुप्तप्रायांस्तत्र तत्र विशकलितान् संप्रदायं, शिष्टाचारं चानुसृत्य पूर्वाचार्यकृतेभ्यः परशुरामकल्पसूत्र, नित्याषोडशिकार्णवादिपरश्शत-ग्रन्थेभ्यस्संकलय्य श्रीविद्योपासकानां जिज्ञासूनां च परमोपकारायाष्टवर्षमहोरात्रपरिश्रमेणायं श्रीविद्यामहार्णवाभिधो ग्रन्थो निबद्धः श्रीज्ञानानन्देन्द्रसरस्वतीयतिवर्यैः। यतिवरेण्याएते पूर्वं गृहीतकावेरीतीरगृहस्थाश्रमवासास्संप्रति गृहीतगांगतीरतुरीयाश्रमवासाः पराम्बिकास्वरूपगङ्गाकावेर्यादिमहानदा-संसर्गात्तिद्रूपश्रीविद्याभिधं ब्रह्म ध्यायन्तो विराजन्ते। श्लो. **"ज्ञानानन्दमयं ब्रह्म ज्ञानानन्देन्द्रसंयमी । ज्ञानानन्दार्थमेवास्ति ध्यायन्गङ्गातटेऽनिशम्।"** इमे सप्ताष्टभ्योवत्सरेभ्यः प्राग्यदा ग्रन्थस्यास्य संकलनमारब्धवन्तस्तदा महतो ग्रन्थस्यास्य संकलनं कथं संपादयिष्यन्तीति मे विश्वास एव नासीत् । **"अनारम्भो मनुष्याणां प्रथमं बुद्धिलक्षणं। आरब्धस्यान्तगमनं द्वितीयं बुद्धिलक्षणम्।"** इत्युक्तरीत्या सर्वेषामेव कार्याणामनारंभ आरब्धस्यान्तगमनंचेति द्विविधं बुद्धिलक्षणं मतिमद्भिरंगीक्रियते। जगति प्रायशः कार्यारम्भदक्षा बहव उपलभ्यन्ते। नतु कार्यावसानचतुराः। एवं **"प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः प्रारभ्य विघ्नविहता विरमन्ति मध्याः। विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमानाः प्रारब्धमुत्तमजना न परित्यजन्ति॥"** इति भर्तृहरिणोक्तप्रकारेणैते साधका बहुतरविघ्नैरसकृद्विहता अपि "क ईप्सितार्थस्थिरनिश्चयं मनः पयश्च निम्नाभिमुखं प्रतीपयेत् ।" इति कालिदासोक्त्यनुसारमीप्सितार्थरूपश्रीविद्यामहार्णवग्रन्थदर्शनमन्तरा न विरेमुः। इमेऽस्य महतो ग्रन्थस्य निर्माणविषये भगवतीकृपामात्रसहायाः शोधनादिकार्येषु रात्रिन्दिवं संलग्ना महता प्रयासेन स्वीयमुद्यमं सफलमकुर्वन् । अहो महतीयं साधनैतेषाम्।

एतत्कृतो निबन्धोऽयमप्यपूर्वाणां विषयाणां, मुद्राणां, चित्राणां, चाकरभूतो महारत्नानां महार्णव इव श्रीविद्यामहार्णवेत्यन्वर्थसंज्ञां लभते। पूर्वमपि निबन्धानाममूल्यानामपूर्वविषयाणां महार्णवेत्येवाख्या पूर्वैः कृतासीत् । न केवलं ग्रन्थ एवान्वर्थाभिधः। किन्तु भागप्रकरणादयोऽपि तथाभूताः। ग्रन्थस्यास्य श्रीविद्यापूजाप्रकाशकत्वात् ध्यानध्यातृध्येयस्वरूपिणीति ललितासहस्त्रनामोक्तेश्च श्रीविद्यायां पूजा, पूज्य, पूजकानां मध्ये भेदाभावाच्च भगवतीस्वरूपत्वं नियतम् । त्रिधाच विभक्तोऽयं ग्रन्थः।

भगवत्यास्त्रितयवस्तुरूपत्वं वेदादिषु सर्वत्र गीयते। ललितासहस्त्रनामस्तोत्रेऽपि

त्रिपुरेतिनामव्याख्यानावसरे भास्कररायमखिभिः कालिकापुराणोक्तिः प्रदर्शिता। तथा च **"सर्वं त्रयं त्रयं यस्मात्तस्मात्तु त्रिपुरा मता।"** इति। तथा **' देवानां त्रितयं त्रयी हुतभुजां शक्तित्रयं त्रिस्वरा त्रैलोक्यं त्रिपुरी त्रिपुष्करमथ त्रिब्रह्म वर्णास्त्रयः। यत्किंचिज्जगति त्रिधा नियमितं वस्तु त्रिवर्गात्मकं तत्सर्वं त्रिपुरेति नाम भगवत्यन्वेति ते तत्वतः।"** इति। एवं त्रिस्थेति नामव्याख्यावसरे मार्कण्डेयपुराणोक्तिरपि- **"त्रयी लोकास्त्रयी देवास्त्रैविद्यं पावकत्रयं। त्रीणि ज्योतींषि वर्गाश्च त्रयो धर्मादयस्तथा। त्रयो गुणास्त्रयः शब्दास्त्रयो दोषास्तथाश्रमाः। त्रयः कालास्तथावस्थाः पितरोहर्निशादयः । मात्रात्रयं च ते रूपं त्रिस्थे देवि सरस्वति"** इति। एवमन्यान्यपि त्रितयवस्तूनि शास्त्रेषूक्तानि। तथा च तिस्त्रोव्याहृतयः, त्रीणि कर्माणि, त्रीणि छन्दांसि, त्रीणि सवनानि, त्रयः प्राणाः, इत्यादीनि। तत्र देवत्रयं ब्रह्मविष्णुशिवात्मकं। त्रयी ऋग्यजुसामानि। अग्नित्रयं गार्हपत्यदक्षिणाग्न्याहवनीयाः। शक्तित्रयं इच्छशक्तिज्ञानशक्तिक्रियाशक्तयः। त्रिस्वराः उदात्तानुदात्तस्वरिताः। त्रैलोक्यं पृथिव्यन्तरिक्षस्वर्गलोकाः। त्रिनाड्यः सुषुम्नापिंगलेडाः। त्रयो वर्णाः ब्राह्मण,क्षत्रिय,वैश्याः। यद्वा सित,रक्त,कृष्ण,वर्णाः। त्रीणि ज्योतींषि अग्निवाय्वादित्याः। त्रयो वर्गाः धर्मार्थकामाः। त्रयो गुणाः सत्वरजस्तमोरूपाः। त्रयः शब्दाः परापश्यन्तीमध्यमाख्याः। त्रयोदोषाः वातपित्तकफात्मकाः। त्रयः कालाः भूतवर्तमानभविष्यदाख्याः। अवस्थात्रयं बाल्ययौवनवार्धकानि। त्रयः पितरः पितृपितामप्रपितामहाः। अहस्त्रयं पूर्वमध्यापराह्णरूपं। तिस्त्रो व्याहृतयः भूर्भुवस्सुवराख्याः । त्रीणि कर्माणि सृष्टिस्थितिसंहाराः। त्रीणि छंदासि गायत्रीत्रिष्टुबजगतीरूपाणि। सवनत्रयं प्रातस्सवनमाध्यन्दिनतृतीयसवनाख्यं। त्रयः प्राणाः प्राणापानव्यानाः । एवं त्रितयात्मकानामनेकानां पदार्थानां देवीस्वरूपत्वाद्भागत्रयस्यापि इच्छाशक्ति, ज्ञानशक्ति, क्रियाशक्ति, इति नामकरणं संगच्छते। किंचैतद्भागत्रयस्य देवलोकीयकल्पतरु,कामधेनु, चिन्तामणिरितिरत्नत्रयनामानि तथा श्रीगुहानन्द-लहरी, श्रीचिदानन्द-लहरी, श्रीप्रकाशाम्बा-लहरी,ति ग्रन्थकर्तुः परमेष्ठिगुरु, परमगुरु, स्वगुरु, नामानि च स्थापितानि । एवमेकस्यैव भागस्य त्रीणि त्रीणि नामानि **"त्रीणि त्रीणि वै देवानामृद्धानि।"** इति श्रुत्युक्त प्रकारेण कृतानि। यथा वा पराशक्तिस्त्रिगुणादिस्वरूपत्वात्त्रिपुरेति कथ्यते। यथा वा द्वादशमासैस्संवत्सररूपा, यथा वा द्वादशभिस्तोत्रैर्यज्ञरूपैवमयं श्रीविद्यामहार्णवग्रन्थोऽपीच्छाशक्त्यादिभागत्रयालंकृतो दीक्षादिद्वादशप्रकरणैर्भूषितः श्रीविद्यास्वरूप एव शोभते। अत्र प्रतिप्रकरणं द्वादशमुद्राश्चित्रप्रमाणसहिताः कृत्वाहत्य चतुश्चत्वारिंशदुत्तरशतसंख्याका उपस्थापिताः। तन्त्रशास्त्रेषूक्तं मुद्राणां माहात्म्यं वर्णयितुमेवाशक्यम् । मुद्राणां प्रदर्शनमात्रेणैव वस्तूनि दोषपापादिविमुक्तानि विशुद्धानिच भवन्तीति शास्त्रमर्यादा। तथा च **" मुद्रा तु मोदयेद्देवीं द्रावयेद्दुरितं तथा।"** इति। एवं पञ्चाशन्मातृकावर्णदेवतानामपि स्वरूपाणि ध्यानाद्यर्थं सप्रमाणं चित्ररूपेण सज्जीकृतानि सन्ति। एतावत्पर्यन्तं मुद्रामातृकाक्षरचित्राणि न केनापि प्रकाशीकृतानि।

अनिर्वर्णनीयो हि मातृकाक्षरमहिमा। सामान्यतो मातृकावर्णज्ञानस्यैव ब्रह्मलोकप्राप्तिपर्यन्तं महत्फलं लक्षणशास्त्रेषूक्तम् । किमुतमातृकावर्णसिद्धेः। तथा च तैत्तिरीयप्रातिशाख्ये- **" पदक्रमविशेषज्ञो वर्णक्रमविचक्षणः। स्वरमात्राविभागज्ञो गच्छेदाचार्यसंसदम् "** इति। पदस्य लक्षणं- **"अन्तगं पदं"**- अवसानसहितो वेदभागः पदसंज्ञः स्यात् । यथा - इषे- त्वा-ऊर्जे-त्वा इत्यादि। एवं क्रमस्य लक्षणं

च " **संहितावत्क्रमो ज्ञेयो द्वितीयं पदवद्द्वयोः। इतिगं त्वादि चेदुक्त्वा द्वितीयं चोत्तरं तथा।"** इति। यत्र द्वयोः पदयोः संहितेवेच्चारणं क्रियते, द्वितीयं पदं पदवत् पदावसान इव यथा भवेत्, तथा योऽध्याय उच्यते स क्रमसंज्ञः स्यात्। यथा - इषेत्वा- त्वोर्जे-ऊर्जेत्वा-त्वावायवः- इत्यादि। तयोरादिपदं इतिगं-इङ्ग्यं- प्रगृह्यं वा यदि स्यात् तदितिसहितमुक्त्वा द्वितीयं पदं तदुत्तरपदं च पूर्ववदुच्येते स क्रमः। एवं पदस्य क्रमस्य च विशेषं जानातीति " **पदक्रमविशेषज्ञः"** वर्णानां क्रमे विचक्षणः निपुणः । तथाचोक्तं व्यासशिक्षायां- " **"ध्वनिस्स्थानं च करणं प्रयत्नः कालता स्वराः। देवता जातिरेतैश्च वर्णा ज्ञेया विचक्षणैः।"** इति। तत्र ध्वनिः नादादिध्वनयः । स्थानं कण्ठादिस्थानं। करणं जिह्वामूलादीनि। प्रयत्नः स्पृष्टादयः। कालता अण्वर्धमात्रादिकालाः। स्वराः उदात्तादयः। देवता वाय्वादयः। जातिः ब्राह्मणादयः । एतैश्च एभिर्धर्मैर्वर्णा विज्ञेया निपुणैः इति व्यासशिक्षायामुक्तम् । शिक्षान्तरेऽपि- " **केवलस्वरसंयुक्तो मात्रिकासहितस्तथा। अङ्गं च वर्णसारं च पंच वर्णक्रमाः स्मृताः।"** इति पञ्चधा वर्णक्रमा उक्ताः। एषु सर्वेषु समर्थः एवं स्वरा उदात्तादयः। मात्रा अण्वादिकालाः। तासां विभागं जानातीति स्वरमात्राविभागज्ञः। तादृशः वेदवित्तमः आचार्याणां व्यासादीनां- संसदं स्थानं ब्रह्मलोकं गच्छेत् । इत्ययं तैत्तिरीयप्रातिशाख्यस्यान्तिमः श्लोकः । व्यासशिक्षायां अपि- " **संहितापाठमात्रेण यत्फलं प्रोच्यते बुधैः। पदे तु द्विगुणं प्रोक्तं क्रमे तु च चतुर्गुणम् । वर्णक्रमे शतगुणं जटायां तु सहस्रकम् ।"** इति। **"लक्षणज्ञस्तदाप्नोति ब्रह्मज्ञानं हि शाश्वतम् ।"** इति वर्णक्रमज्ञानतदुच्चारणस्य महत्फलमुक्तम् । इयं वर्णक्रमोच्चारणपद्धतिः दक्षिणभारते तमिलनाडुप्रान्त एवावशिष्टा । अतः " **देवी"** इति पराम्बावाचकस्य वैदिकस्य शब्दस्य पंचधा वर्णक्रमोक्तिप्रकारः सर्वेषां सुखावगमार्थं प्रदश्यते। तत्रादौ शुद्धवर्णक्रमः। **"देवी"**दकार, सव्यञ्जन एकार, वकार, ईकाराः। द्वितीयः स्वरवर्णक्रमः। तस्यैव देवीत्यस्य। **"देवी"** दकारानुदात्तसव्यञ्जनएकार, वकारोदात्तईकाराः । तस्यैव तृतीयो मात्रावर्णक्रमः **"देवी"** अर्धमात्रिक दकार, द्विमात्रिकानुदात्तसव्यञ्जन एकार, अणुमात्रिकविराम, अर्धमात्रिक वकार, द्विमात्रिकोदात्तईकार, द्विमात्रिकविरामाः। तस्यैव तुरीयोऽङ्गवर्णक्रमः **"देवी"** अर्धमात्रिकपरांगभूत दकार, द्विमात्रिकानुदात्त सव्यञ्जन एकार, अणुमात्रिक विराम, अर्धमात्रिक परांगभूत वकार, द्विमात्रिककोदात्त ईकार, द्विमात्रिकविरामाः । अथ तस्यैव पंचमो वर्णसारभूतवर्णक्रमः **"देवी"** संवृतकण्ठोत्थितसंवारघोषाल्पप्राणाख्यबाह्यप्रयत्नसहितनादध्वनिजनित उत्तरदन्तमूलाधोभागस्थान जिह्वाग्रकरणस्पृष्टप्रयत्नार्धमात्रिकपरांगभूत, भूमिदेवताकक्षत्रियजातिदकार,संवृतकण्ठोत्थितसंवाराख्यबाह्य प्रयत्नसहितनादध्वनिजनित,उपसंहततरहनुसहिततालुस्थानेषत्सन्निकृष्टौष्ठ सहितजिह्वामध्यकरणविवृतप्रयत्न-द्विमात्रिक,अग्निदेवताकक्षत्रियजातितमोगुणसहित कनिष्ठिकांगुल्याधारेखान्यासयोग्य शरीरह्रासैधितगव्हबिलविनिःसृतमृदुध्वनिकशिखिरुततुल्यषड्जस्वरहेतुभूत हृदयस्थानोत्पन्नदीर्घानुदात्तस्वरगुणक वायुदेवताकब्राह्मणजाति सव्यञ्जन एकार, अणुमात्रिक विराम, संवृतकण्ठोत्थितसंवारघोषाल्प-प्राणाख्यबाह्यप्रयत्नसहितनादध्वनिजनित, उत्तरदन्तमूलाग्रस्थानान्तरोष्ठान्तकरण ईषत्स्पृष्ट प्रयत्नार्धमात्रिक परांगभूत , चन्द्रदेवताक वैश्यजाति वकार, संवृतकण्ठोत्थितसंवाराख्यबाह्यप्रयत्न सहितनादध्वनिजनित तालुस्थानात्युपसंहृतकल्पौष्ठसहितजिह्वामध्यकरणविवृतप्रयत्नद्विमात्रिक, भूमिदेवताकब्राह्मणजातिसत्वगुण-

सहिततर्जन्यंगुळिमध्यरेखान्यासयोग्य शरीरायामश्लक्ष्णीकृतगळबिलविनिःसृत परुषध्वनिका-जाविकतुल्यगान्धारस्वरहेतुभूतमूर्धस्थानोत्पन्नोदात्तस्वरगुणक, अग्निदेवताक ब्राह्मण जाति ईकार, द्विमात्रिकविरामाः " **देवी** " इत्थं संक्षेपतः पञ्चवर्णक्रमाः प्रदर्शिताः। विस्तरस्त्वन्यत्रास्तां। एते यतिवराः महता प्रयासेन सर्वेषां मातृकाक्षराणां ध्यानाद्यर्थं चित्राण्यपि संकलय्य प्रकाशीकृतवन्तः इत्यतः तन्माहात्म्यं वेदलक्षणतः किंचित्प्रदर्श्य " **देवी** " इति पदस्य वर्णक्रमोऽपि निरूपितः। पराशक्तिरूपपंचाशन्मातृकाक्षरमध्ये एकस्याप्यक्षरस्य सिद्धौ सिद्धो नरो देवताभिरपि स्पर्धते। तथाच- **"यदक्षरैकमात्रेऽपि संसिद्धेस्पर्धतेनरः। रवितार्क्ष्येन्दुकन्दर्पशंकरानलविष्णुभिः।"** इति नित्याषोडशिकार्णव उक्तम् । ललितास्तोत्रेपि **"मातृकावर्णरूपिणी"** ति स्तुतम्।

अतः परमेतद्ग्रन्थस्थविषयाः किंचिद्विविच्यन्ते। एकपंचाशत्संख्याकमातृकाचित्राणि तथा तावत्संख्याकमातृकापीठानि च कुत्र सन्ति, कान्यङ्गानिकुत्र लभ्यन्ते, को भैरवः, का भैरवी शक्ति रित्याद्यपूर्वविषया ग्रन्थेऽस्मिन्समुपलभ्यन्ते। चूडामणितन्त्रे देवीभागवते चोक्तदशमहाविद्यामध्ये तुरीयायाष्षोडश्यास्सपर्यापद्धतिप्रकाशकग्रन्थोऽयं। अन्यासां नवविद्यानां सपर्याःसंक्षेपेणाङ्गदेवताप्रकरण उक्ताः। एवं द्वादशज्योतिर्लिङ्गानांमृत्युंजयादिनवावरणदेवतानामपि। तथा सुब्रह्मण्यावरणमपि विस्तरेण प्रतिपादितम्।एवमङ्गोपाङ्गप्रकरणेऽङ्गोपाङ्गप्रत्यङ्गदेवतावरणजपन्यासादयो विस्तरेणोक्ताः। भगवत्या अन्यशक्तीनां, नवदुर्गाणां, चतुष्षष्टियोगिनीनां, लक्ष्मी,सरस्वती, कालीनां तथान्यदेवतानां चोत्पत्तिध्यानादयस्संक्षेपेणोक्ताः। एवं वाराह्या, श्यामलाया, ललितायाश्चावरणानि अष्टोत्तरशतनामावलिः सहस्रनामावलिः लघ्वावरणपूजाचोक्ता। श्रीविद्याहोमोऽपि विस्तरेणोक्तः ।

सपर्याप्रकरणे स्थूल,सूक्ष्म,पररूपत्रिविधोपास्तीनां बहिर्यागान्तर्यागमहायागाख्यानां विवरणं च सम्यक्कृतमस्ति।पररूपभावनोपास्तेर्महत्वं भावनोपनिषदि सम्यगुच्यते। भास्कररायमखिभिस्तद्भाष्ये च सम्यक्प्रतिपादितम् । तत्र भावो भावना। लोकेऽपि भावनाया महत्वं प्रत्यक्षमनुभूयते सर्वैः। यथा रोगी नरोऽपि अहमरोगइति भावनयाऽरोगी भवति। न केवलं भेषजभक्षणमात्रेण । तथाऽरोगोऽपि रोगीति भावनया रोगी भवति। अत एवोक्तं छान्दोग्योपनिषदि " **अथ खलु क्रतुमयः पुरुषो यथाक्रतुरस्मिल्लोके पुरुषो भवति तथेतः प्रेत्य भवति"** इति। ईश्वरोऽपि भावनामात्रसंन्तुष्टस्तदनुसारेणैव फलं ददाति । उक्तं च **"फलं भावानुसारतः"**इति। गंगास्तोत्रेऽपि **"भावानुसारेण सदा नराणां "** इत्युक्तम् । ललिताष्टोत्तरस्तोत्रेऽपि " **भावनामात्रसन्तुष्टहृदयायै नमोनमः "** इति। ईशः केवलं भावनामेव पश्यति। न तु वस्तु तद्गतगुणान्वा। अतएव व्याधेन प्रेम्णा भक्तिभावेन च निवेदितमुच्छिष्टमपि परमया मुदा जग्राह । अत उच्यते **"भक्त्या तुष्यति केवलं न तु गुणैः"** इति। तथा प्रातस्स्मरणीयैर्निखिलविद्यापारगैश्शिवभक्तशिरोमणिभिर्महापुरुषाग्रगण्यैः श्रीनीलकण्ठदीक्षितवर्यैरपि शिवोत्कर्षमञ्जर्यामुक्तं -

अर्चामीति धिया यदेव कुसुमं क्षिप्त्वा जनो मुच्यते
विध्यामीति धिया तदेव विकिरन् भस्मीकृतो मन्मथः।
इत्याभ्यन्तरवृत्तिमात्ररसिको बाह्यानपेक्षश्च यः
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नाऽपि नाम्नायते।।

तथा मन्त्रेषु शब्दादिभेदे सत्यपि भावाभेदे तुल्यफलत्वं शास्त्रेषूक्तं। **" मूर्खो वदति विष्णाय धीरो वदति विष्णवे। उभयोस्तु फलं तुल्यं भावग्राही जनार्दनः"** । इति। भावनोपनिषदुक्तप्रकारेण श्रीगुर्वादिविशेषहोमान्तपदार्थानां देशकालचक्ररूपतिथिनित्यानां च स्वात्मनि ललितारूपेणाभेदभावनासिद्धावुपासको "मुहूर्तमात्रं वा भावनापरो जीवन्मुक्तो भवति स एव शिवयोगीति गद्यते"। इति श्रुत्युक्तफलभाग्भवति। ललिता सहस्त्रनामस्तोत्रेऽपि भावनागम्येतिस्तूयते तथा महायागक्रमाराध्येति च। अत्र सौभाग्यभास्करव्याख्या। **" ब्राह्म्याद्यंशभूताक्षोभ्यादिचतुःषष्टियोगिनीपूजासहितो महायागः स एव क्रमस्तेनाराध्या"**। यद्वा भावनोपनिषदा प्रतिपादितो यागो रहस्यतरशिवयोग्यैकसाध्यो महायागः । इति। भावनोपास्तेरेव महायागस्वरूपत्वात् । स्तोत्रप्रकरणमपिविद्रखण्ड, ललिताखण्ड, षोडशीखण्डैस्त्रिधाविभक्तम् । तस्मिन्नाहत्य पंचदशोत्तरशतं स्तोत्राणि सन्ति। तथा सौन्दर्यलहर्याः प्रतिश्लोकं प्रयोगः, यन्त्रं, विधिः, आवृत्तिः, नैवेद्यमित्यादीन्यपि संगृहीतानि । जपप्रकरणे श्रीनाथादिगुरुत्रयं समारभ्य ऋषिच्छन्दोदेवतान्यासयुतजपविधयो दशोत्तरशतसंख्याकाः प्रदर्शिताः। परिशिप्रकरणे षडङ्गशाम्भवी विद्या, गुरुमण्डलपूजा च सप्रमाणं विस्तरणोक्ता। एकैकोऽपि भागश्चतुर्भिः प्रकरणैर्युक्तो वर्तते । आद्य इच्छाशक्तिनामको भागो दीक्षा, महागणपति, नित्याह्निक, तिथिनित्याख्यचतुःप्रकरणैरलंकृतोऽस्ति। द्वितीयो ज्ञानशक्तिसंज्ञको जप, न्यास, सपर्या, श्यामला,ख्यैश्चतुर्भिः। तृतीयः क्रियाशक्त्याख्यो वाराही, अंगोपाङ्ग,प्रत्यङ्गभूत, अन्यदेवतावरणाख्यैश्चतुर्भिः। ततः परिशिष्टं च। ग्रन्थोऽयं साधनाप्रधानः । न तु तत्वप्रधानः। साधकानां जिज्ञासूनामुपकारायैव निबद्धः।

ग्रन्थस्यास्य संपादने स्वामिपादैः कियान्च्छ्रमोऽनुभूत इति वक्तुमेव न शक्यते। **"विद्वानेव विजानाति विद्वज्जनपरिश्रमम्"** इति विद्वानेव जनो ज्ञातुमर्हति। स्वामिनां वार्द्धक्यादस्वास्थ्या-दसाहाय्याच्चकारणाद्ग्रन्थेऽस्मिनन्ननेका अशुद्धयो मुद्रणादिदोषाश्च सन्ति। ते सर्वे दोषा दोषज्ञैर्गुणग्राहिभिः **"गच्छतः स्खलनं क्वापि भवत्येव प्रमादतः। हसन्ति दुर्जनास्तत्र समादधति सज्जनाः"**। इति न्यायेन क्षन्तव्याः। स्वामिचरणा इमे इष्टमित्रबन्धुजनैर्निवारिताअपिभगवत्याप्रेरिता **"परोपकाराय सतां विभूतयः"** इति नीतिशास्त्रोक्त्या समग्रां स्वां संपत्तिमेतद्ग्रन्थनिर्माणमुद्रणाद्यर्थं विनियुज्य कृतार्थास्सन्ति। श्रद्धालुजनोपकृतिमुखपरदेवताप्रीत्यतिरिक्तप्रयोजनमनपेक्षतामेतेषामयं ग्रन्थोऽपि समाप्तप्रायो वर्तते। सामान्यजनानामपिसुलभबोधार्थं सरलसंस्कृतवाण्या,ग्रन्थस्यास्य भूमिकालेखने मामाज्ञापितवन्तः। अहमपि बहुकार्यव्यापृतः कारणत्पूर्वमपि शोधनादिकार्येषु पूर्णं साहाय्यं कर्तुमक्षमस्तत्प्रायश्चित्तत्वेनेदानीं महार्णवस्यकणमात्रसहयोगप्रदानार्थं भूमिकालेखने प्रावर्तिषि । सामान्यो वैदिकोऽहं श्रीविद्यादितन्त्रेष्वपरिचितोऽपि स्वामिपादानामादेशस्यानुल्लंघनीयत्वं मन्यमानो यथामति द्वित्राञ्छब्दान्प्रयुज्य मदज्ञानभ्रान्त्यादिमूलकदोषक्षान्त्यर्थं विदुषश्च संप्रार्थ्य परदेवतानुग्रहरूपप्रयोजनमात्राकांक्षी सन्विरमामि।

मया विरचितेदानीं भूमिकेयं यथामति।
तया भवतु मे प्रीता सर्वदा परदेवता।।

२२-५-९८
५/३०५ हनुमान घाट
वाराणसी- यू.पी. - २२१००१
फोन नं. - ३१३७९७ (०५४२)

इत्थं वाराणसीवास्तव्यो
विद्वज्जनवशंवदो रामघनपाठी

डॉ० मण्डन मिश्र
कुलपति,
सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालय
वाराणसी – २२१००२

दूरलेख : 'श्रुतम्'
दूरभाष ३४४०८९ कार्यालय
३४८१३० निवास
३४८६१७
३४८१३० फैक्स

पत्र-संख्या 2049/128/98
दिनांक 14-5-98

प्रस्तावना

"श्रीविद्यामहार्णव" तन्त्रागम के विविध विषयों का स्फोरक एक वृहदाकार ग्रन्थ है। यह तीन भागों में विभक्त है।

श्रीविद्याबोधक- इस ग्रन्थ के कलेवर- गत विविध विषयों के अवलोकन से महार्णवाभिधान सार्थक एवं सुस्पष्ट है। सम्पादक ने यत्रतत्र प्रकीर्ण तन्त्रागममार्ग को एकत्र संकलित कर पाठकों की लक्ष्यसिद्धि को सुगम बनाने का अनुपम प्रयास किया है । सम्पादकीय टिप्पणी के अनुसार सपर्या में संकलित समस्त चार पद्धतियाँ साधक को मनोवैज्ञानिक रीति से लक्ष्य प्राप्ति की दिशा में अग्रसर कराती हैं। साधक के शरीर को नियन्त्रित कर शनैःशनैः मानस अवस्था का सरल परिचय एवं नियन्त्रण का प्रशिक्षण प्रदान करती हैं। इस महार्णव के अनेक प्रकरण पाठक को विषय की दृष्टि से अपनी ओर आकृष्ट करते हैं। इसमें **दीक्षा प्रकरण, श्रीमहागणपति प्रकरण, आह्निक प्रकरण, सपर्याप्रकरण,** आदि बारह प्रकरणों की भलीभाँति चर्चा है।

दीक्षा प्रकरण में **आसन विधि खण्ड, दिग्बन्ध, आत्मशुद्धि,भूतशुद्धि,गुरूध्यान श्लोक, तोटकाष्टक, दीक्षाविधि, मन्त्रारम्भ दीक्षाकाल निर्णय, पुरश्चरणकाल, देवीपर्व मन्त्रों के दश संस्कार मन्त्रयजनयन्त्र, प्राणप्रतिष्ठा यन्त्रशुद्धि, मिथुन यजनखण्ड जिसमें षडध्वशाम्भवी, मयूरवा, संक्षिप्त तत्त्व विमर्श** - आदि विषयों की विस्तृत चर्चा करते हुये सम्पादक ने तत्रद्शब्दों के परिचयार्थ संकेत किया है- अध्वशब्दार्थ मार्ग तथा मन्त्राध्व है। जिसे मन्त्र विद्या अथवा मन्त्र विज्ञान से भी जाना जाता है। उक्त मार्ग शब्द तथा अर्थ की दृष्टि से तीन-तीन प्रकार के कहे गये हैं। वर्ण पद तथा मन्त्र (पद समूह) यहीं इनका त्रैविध्य है। इनमें पद वर्ण के तथा मन्त्र पद के आश्रित हैं।

अर्थ से सम्बद्ध तीन हैं- **कला, तत्त्व** तथा भुवन् इनमें भी दूसरा और तीसरा पहले और दूसरे के आश्रित हैं। षडध्वविज्ञान शैव और शाक्त दोनों सम्प्रदायों के ग्रन्थों में उपलब्ध होते हैं। किन्तु शाम्भव दर्शन में इनका विशेष रूप से उल्लेख है। शाम्भव दर्शन में शैव और शाक्त दोनों दर्शनों की एक वाक्यता उपलब्ध होती है। शाक्तजन शिव और शक्ति दोनों की ही उपासना में रत रहते हैं। किन्तु शक्ति का विशेष महत्त्व स्वीकारते हैं, इसी भाँति शिवोपासक शक्ति युत शिव की उपासना करते हैं। किन्तु ये लोग शिव को ही विशेष महत्त्व देते हैं। शाम्भव दर्शन में शिव तथा शक्ति का समन्वय चर्चित है। तथा यह समन्वित रूप उक्त दोनों की अपेक्षा अधिक उदात्त माना जाता है। इस प्रकार **"कुल"** शक्ति तथा **"अकुल"** शिव हैं। अतएव कुलीन पद से अभिहित होते हैं। साधक को अभेद रूप से इन दोनों की उपासना करनी चाहिए।

शक्ति के सामान्य रूप तथा परात्पर रूप को **"कला"** कहते हैं। किन्तु प्रचलित अर्थ है शक्ति का अन्यतम विशिष्ट स्वरूप और व्यापार । पाँच प्रधान कलायें हैं जो तत्त्व समुदाय का मिश्रित रूप है। **शान्त्यतीता कला, शान्ति कला, विद्याकला, प्रतिष्ठाकला तथा निवृत्ति कला।** यहीं पाँच कलाएँ निर्दिष्ट हैं। कलाएँ कतिपय तत्त्वों की शक्तियाँ तथा विस्तार प्रक्रिया की दो अवस्थायें हैं। तत्त्व ३६ हैं। तथा वे तीन वर्गों में विभक्त हैं- **शुद्ध तत्त्व, शुद्धाशुद्धतत्त्व** और **अशुद्धतत्त्व। शिवतत्त्व, विद्यातत्त्व** और **आत्मतत्त्व** के नाम से भी ये अभिहित होते हैं। **सिद्धान्त सारावली** तथा अन्य ग्रन्थों के अनुसार पहले वर्ग में **शिवतत्त्व** और **शक्तितत्त्व** ग्रहीत हैं। दूसरे वर्ग में **सदाशिव** से लेकर **शुद्धविद्या** तक की गणना है। तीसरे वर्ग में **माया** से **पृथ्वीतत्त्व** तक समाहित हैं। वस्तुतस्तु **शुद्धतत्त्व** में वे सभीं तत्त्व समाहित हैं। किन्तु शिवतत्त्व में शुद्धतत्त्वों में से केवल पहले दो ही तत्त्वों - शिव और शक्ति तत्त्वों का ही अन्तर्भाव है। शुद्धतत्त्वों में इन दोनों के अतिरिक्त विद्यातत्त्व भी अन्तर्भूत है और **माया** से **पृथ्वी** पर्यन्त आत्मतत्त्व में समाहित हैं।

आद्य एवं परात्पर शिवतत्त्व तथा संयुक्त शक्ति तत्त्व से सम्बद्ध भुवनों के नाम **अनाश्रित, अनाथ अनन्त, व्योमरूपिणी, व्यापिनी, उर्ध्वगामिनी, मोचिका, रोचिका, दीपिका** और **इन्धिका** है। अनाश्रित से आधार रहित तथा स्वाश्रित समझना चाहिये पतिहीन को अनाथ कहा गया है। क्योंकि यहाँ उनके ऊपर किसी का प्रभुत्व नहीं है। अन्तहीन को अनन्त तथा व्योमरूपिणी सर्वगत आकाश को कहा गया है। सर्वव्यापक को व्यापिनी कहा जाता है। ऊर्ध्वगामिनी स्पष्टार्थ है। समस्त बन्धन निरस्त करने वाली को मोचिका तथा रमणीयता की उद्गमस्थली को रोचिका, प्रकाशिका को दीपिका तथा समस्त मलों को दाहिका को इन्धिका कहते हैं। इस प्रकार पारिभाषिक समस्त शब्दों का अर्थ तन्त्रागम दृष्टि से अवगत करना चाहिये। परमशिव ने भुवनान्तर्गत समस्त आत्म के भोग के लिए सारे भुवनों की रचना की है। मनुष्य से परमेश्वर तक आत्माओं की असंख्य श्रेणियाँ हैं।

शुद्धभवनोंवाली समस्त आत्मा शुद्ध हैं। और शेष शुद्धाशुद्ध हैं। अज्ञान को मल कहते हैं। और उसके तीन भेद हैं- **मल-माया-कर्म।** इसी भाँति पशु या भूत प्राणियों की तीन श्रेणियाँ हैं- **विज्ञानाकल-प्रलयाकल तथा सकलाविज्ञानाकल** पशु मलसंज्ञक अज्ञान से आवृत्त हैं। मल और माया से आच्छन्न प्रलयाकल हैं। **प्राणिमल, माया** तथा **कर्म** इन तीनों से आच्छन्न सकल हैं। विज्ञानाकल से ऊपर की श्रेणी के जीव **"मन्त्र"** हैं। वे विज्ञानाकल जीत जिनका मल भलीभाँति परिपक्व हो जाता है वे विद्येश्वर हैं। उनका भी वैविध्य तन्त्रागम से अवगत करना है। यह दर्शन अत्यन्त गोपनीय कहा गया है- अतः सम्पादक के संकलित मार्ग पर आरूढ़ साधक अपनी गोपनीयता को दृष्टिगत करते हुये अपनी उपासना से अभीप्सित लक्ष्य को प्राप्त करें, यहीं लेखक की मनः स्थिति है। ऐह लौकिक पारलौकिक अभ्युदय निःश्रेयस का साधक तन्त्रागम में संशय रहित हो, साधक अपनी उपासना से ही गन्तव्य स्थली को निश्चय प्राप्त करता है। यहीं **"श्रीविद्यामहार्णव"** का दृष्टिकोण है। सम्पादक (दाक्षिणात्य-परमहंसपरिव्राजक श्री ज्ञानानन्देन्द्र सरस्वती यति जी महाराज) ने यत्र तत्र प्रकीर्ण तत्त्वों का संग्रह कर साधना के लिये प्रशस्तपथ प्रदर्शन का सराहनीय प्रयास किया है। अतः काशीश विश्वेश्वर से प्रार्थना करता हूँ कि सम्पादक परिव्राजक महानुभाव दीर्घजीवी हों तथा निरन्तर अपजी लेखनी द्वारा समाज का कल्याण करते रहें। जिससे उत्तरोत्तर समाज लाभान्वित होता रहे। मैं उनके इस वैदुष्यपूर्ण अध्ययन तथा श्रम के लिये उनके चरणों में अपना प्रणाम निवेदन करता हूँ तथा उन्हें इस प्रयास के लिये बधाई देता हूँ।

मण्डन मिश्रः

शिवसङ्कल्पः

SIVASAṄKALPA

Padmashree Mahāmahopādhyāyā - Vedānta Śiromani - Vedanta Viśārada
Professor V. Venkatachalam
Vice - Chancellor, Kameshwar Singh Darbhanga Sanskrit University,
Darbhanga (Bihar)
Chairman, Indian Council of Philosophical Research, New Delhi.

I deem it an honoured privilege to be associated with this blessed work of Sri-Sri Jñānānandendra Sarasvatī Swamiji of Hanuman Ghat, Varanasi. I count it as one of the blessed moments of my life, when my wife and I had the first opportunity of knowing Swamiji at close quarters and receiving his Grace while travelling from Madras to Varanasi some years back. Since then, we have been among the fortunate recipients of his continuous love and affection. I look upon my induction into his vast country-wide Committee net-work for the propagation of *Śrī-Vidyā* as nothing but the happy culmination of this perennial stream of his spontaneous love.

Śrī-Vidyā – to those who are privileged to understand and appreciate the esoteric wisdom enshrined in it – is *the* Supreme Wisdom, the highest form of worship. The simplest proof of this, if proof be needed at all, is that this is the only mantra in the whole gamut of mantras in *Mantra-śāstra* which has the honorific hall-mark symbol of *"Śrī"* on it. There is no other Vidyā or Mantra either among the Vedic forms of Upāsanā or its Tāntric forms, which has the honour of being crowned with this or any other similar attribute. It is true we have Vidyās galore in their hundreds, nay, thousands. But it is remarkable that there is only one which the enlightened seers of the past singled out to decorate with the most auspicious of decorations *"Śrī"*. This said, all is said about the paramount position of *Śrī-Vidyā* among the infinite mantras. And this paramountcy of *Śrī-Vidyā* over all other mantras is clearly spelt out in the following śloka of Brahmāṇḍa-purāṇa from the Prelude to *Lalitāsahasranāma*.

श्रीविद्यैव तु मन्त्राणां तत्र कादिर्यथा परा ।

In his commentary on this śloka, Bhāskararāya has unravelled the secret of employing the words 'Vidyā' and 'Mantra' for *Śrī-Vidyā* here. According to established conventions of *Mantra-śāstra,* mantras of female deities are called 'Vidyā' and those of male deities are called 'Mantra'. In the present context, *Śrī-Vidyā* is described as Vidyā and Mantra in the same breath with the deliberate intention of suggesting that in this worship, the deity worshipped is a harmonious amalgam of Śiva and Śakti and is, therefore, male and female in one.

पुंदेवत्या मन्त्राः, स्त्रीदेवत्या विद्याः, इति मन्त्रविद्ययोर्लक्षणभेदेऽपि अस्याः शिवशक्तिसामरस्यरूपत्वाद् उभयात्मता इति द्योतनाय मन्त्राणां मध्ये विद्या इत्युक्तम् ।

Thus, the unique name *'Śrī-Vidyā'* itself speaks volumes for the greatness of this supreme form of worship of godhead as the Universal Mother. It will be pertinent, therefore, to ponder a while about the history and significance of this mystic word *'Śrī'*. Though the word is on the lips of every pious Hindu and is universally used everywhere as an auspicious symbol, few have bothered to understand it in full or probe its depths. I do not wish to enter here into the etymological or grammatical intricacies of this small yet great word. To the common man, *'Śrī'* like its synonym 'Lakṣmī' means material wealth and nothing more. But there is more in the word than meets the common eye. I shall refer here to just two significant usages of *'Śrī'* in Vedic literature to make this point clear. Commenting on श्रीश्च प्रज्ञां च विधेहि नः in the *Praśna Upaniṣad* (2.13), Ācārya Śaṅkara speaks of two different forms of *' Śrī'*, which he describes as ब्राह्मी and क्षात्री, namely, that of the Brāhmaṇa and that of the Kṣatriya. But the Ācārya does not explain what *"Brahma-Śrī"* and *"Kṣatra-Śrī"* mean and how the one is different from the other. However, the commentator Ānandagiri comes to our rescue and clarifies the position and thereby indicates the line of demarcation between the two. He says that Vedic mantras in the form of *Ṛk, Yajus* and *Sāma* contitute *"Brahma-Śrī"* or the wealth of the Brahmin, whereas *"Kṣatra-Śrī"* or the wealth of the Kṣatriya consists of material acquisitions like money and other forms of riches as means of temporal power. In support of his definition of the former, he also quotes the oft-quoted line from the *Taittirīya Brāhmaṇa* (1.2.1.26) मन्त्रं मे गोपाय, यमृषयस्त्रयिविदो विदुः । ऋचः सामानि यजूंषि । सा हि श्रीरमृता सताम् । The implication is obvious that the immortal spiritual wealth of the brahmin with its inherent eternity is the higher form of wealth as opposed to mere mundane wealth with its inescapably ephemeral character.

Here the Veda affirms with a sort of special emphasis (mark the word "hi") that the mantras of the three Vedas in the form of *ṛk, yajus* and *sāma,* revealed to the Vedic seers, comprise the immortal *(amṛta)* wealth of the learned wise men of the world *(satāṁ)*. We have here an interesting, ancient usage of the word *'Śrī'* which admits, by implication, two

aspects of *'Śrī'*, the higher one which is spiritual and the lower one material, pertaining to the common men of the workaday world. Before taking up the question of which aspect of *'Śrī'* is meant in *'Śrī-Vidyā'*, we should consider what our lexicographers, etymologists or grammarians have to say about the meaning or meanings of this little-great word. The most popular of our lexicons, *Amarakośa,* includes *'Śrī'* as one of the synonyms of Lakṣmī, the consort of Lord Viṣṇu; in its opening Section devoted to Heaven and the gods *(Svargavarga):*

लक्ष्मीः पद्मालया पद्मा कमला श्रीर्हरिप्रिया ।

Later, under the Section related to Kṣatriyas *(Kṣatra-varga), 'Śrī'* is again given as one of the four words for profuse riches or big money. Other lexicons like *Medinī* or *Viśva* mention many more meanings for *'Śrī'*, some of which are not relevant in the context of 'Śrī-Vidyā'. I shall revert to these later when we take up the full discussion of Vyāḍi's lexicon.

The extract on the different meanings of *'Śrī'* from the now lost lexicon of Vyāḍi is, however, of considerable interest. This extract is now available to us through two citations. Bhānujī Dīkṣita's commentary on *Amarakośa* called *Sudhā,* which is familiarly known as *Rāmāśramī* in the circles of traditional scholars, quotes it in the name of Vyāḍi, under the first statement of *Amarakośa* in *Svarga-varga,* just mentioned. Bhāskararāya has also quoted it as from Vyādi's lexicon in his commentary on the name *'Śrī-mātā'*, with which *Lalitā-sahasranāma* opens. There are minor differences between these two citations as found in the printed texts of both these works, which indicate errors in both of them. But there is one major point of difference, which has to be sorted out first. Bhānujī's version speaks of them all as different meanings of the word *'Śrī'*. But Bhāskararāya's citation makes them out to be the different meanings, common to two words *"Śrī"* and *"Vidyā"*.

The *Amarakośa* commentary as printed in the Nirnayasagar Press edition (1915) reads Vyāḍi's verse as follows:

लक्ष्मीसरस्वतीधात्रिवर्गसम्पद्विभूतिशोभासु ।
उपकरणवेशरचनाविधानेषु च श्रीरिति प्रथिता ॥

The same verse as printed in Bhāskararāya's commentary (Nirnayasagar Press edition, Reprint 1985) runs as follows:

लक्ष्मीसरस्वतीधीत्रिवर्गसम्पद्विभूतिशोभासु ।
उपकरणवेषरचनाविद्यासु श्रीविद्ये प्रथिते ॥

Bhāskararāya has quoted this verse of Vyāḍi in support of his stand that the word 'Śrī' independently means Lakṣmī as well as Sarasvatī. धा in place of धी in the former text is

an obvious printer's error. Likewise, वेश in the former needs to be corrected as वेष. The interchange of these two letters is just a regional peculiarity. However, Bhāskararāya's version "विद्यासु श्रीविद्ये प्रथिते" in the second half of the verse is certainly not acceptable for many reasons. First, his version would attribute all the meanings of the word *'Śrī'* to the word *'Vidyā'* also. This is not at all warranted by established usage of the language. No one, for instance, ever uses the word *'Vidyā'* to mean *'śobhā'* (beauty), *'vibhūti'* (superhuman power)or *'sampat'* (wealth, prosperity) for which the words *'Śrī'* and *'Lakṣmī'* are quite commonly used. Secondly, Bhāskararāya's reading goes against the general trend of Vyāḍi's work as known from the available citations of his work. His method is to collect the different meanings or shades of meaning of *one particular word*, not to collect synonyms together as in *Amarakośa*. It would, therefore, be in consonance with Vyāḍi's manner if the verse brings together the different nuances in the usage of either *'Śrī'* or of *'Vidyā'*. The reading that makes it speak of common meanings of two words is against Vyādi's style and should be discarded as suspect. Thirdly, Bhāskararāya's reading does not answer the requirements of metre too. In my opinion, the correct text could be reconstructed by a judicious combination of the readings available in the versions of Bhāskararāya and Bhānujī. Vyāḍi's original verse was, probably, as follows:

लक्ष्मीसरस्वतीधीत्रिवर्गसम्पद्विभूतिशोभासु ।
उपकरणवेषरचनाविधानेषु च श्रीरिति प्रथिता ॥

I must confess that I have a feeling of lump in throat when attributing a lapse of memory to Bhāskararāya or to say that he nods in citing Vyāḍi's verse. That Bhāskararāya had a prodigious memory, humanly inconceivable, which could perhaps have posed an easy challenge to any of our most modern super-computers is undeniable. One has only to wade through any part of his *Saubhāgyabhāskara* to be convinced of the limitless dimensions of his knowledge. He was a phenomenon, a rare superman, who attained that supermanhood by dint of his great *tapas,* his *sādhanā* of *Śrī-Vidyā*. The endless and varied range of sources from which he quotes chapter and verse – Vedas Vedāṅgas, the twin epics *Rāmāyaṇa, Mahābhārata* with their philosophical companion, *Yogavāsiṣṭha,* Purāṇas, Āgamas, Tantras, philosophical texts of Mīmāṁsā, Vedānta, Vyākaraṇa, Nyāya, Sāṅkhya, Yoga, sciences, technical and otherwise, like Āyurveda, Jyotiṣa, Śilpa, Fine Arts like Music and Dance, the entire range of classical poetic writings and a wide variety of floating verses of older, near-contemporary and contemporary authors, handed down by tradition – to support his scintillating expositions, ingenious interpretations and independent views on the numerous controversial issues he has raked up, will suffice to stun even the most versatile and most brilliant of minds. One gets verily awe-struck with admiration and reverence for him and starts looking aghast like the rustic

children around the village school-master in Oliver Goldsmith's *Deserted Village* wondering how "one small head could carry all he knew" !

Bhāskararāya's was a truly super-human achievement, so much so, his contemporary followers and admirers looked upon the versatility of his knowledge and the brilliance of his genius as the direct result of his mighty *sādhanā* and as a boon conferred by the Divine Mother, Mahā-Tripurasundarī, whom he successfully propitiated through *Śrī-Vidyā'* to reach the highest level of *sākṣātkāra.* With such a veritable *siddha-puruṣa,* one has naturally to think a hundred and one times before daring to attribute a memory-lapse. Even while being conscious of all this, I am constrained to say that we have to admit, willy nilly, that human super-powers – and, for that matter, the super-powers of the machines invented by humans – have some limitations at some level and cannot claim total infallibility or total perfection. Therefore, without meaning the least offence to Bhāskararāya's phenomenal greatness, we have to discard his version of the Vyāḍi-verse regarding the meanings of *'Śrī'* and *'Vidyā'.*

Before closing this little digression about the dispute about the śoka of Vyāḍi, I have to make two more observations. (1) It may be mentioned, in passing, that other lexicons like *Viśva* and *Medinī,* quoted by Bhānujī, have also recognised many of these meanings like *'śobhā', 'trivarga', 'veṣaracanā', 'bhāratī', 'upakaraṇa'* etc. as the meanings of *'Śri'* only. (2) The rich tributes paid to Bhāskararāya in the course of the above discussion have a special appropriateness in the context of *'Śrī-Vidyā',* the central theme of this book of Swami Jñānānandendra Yati. After Ācārya Śaṅkara Bhagavatpāda, who may be rightly described as the father of the living tradition of the ancient *Śrī-Vidyā* in this country, Bhākararāya was responsible for rejuvenating and re-energising the *'Śrī-Vidyā'* tradition. The revered author of this book has also pressed into service many books of Bhāskararāya for his compilation and has mentioned them in the list of books utilised by him.

After this long theoretical discussion about the many meanings of the word *'Śrī',* the the practical question that arises is : what is the meaning of *'Śrī'* in the name *Śrī-Vidyā* ?

Among the many meanings of *' Śrī'* counted in Vyāḍi's sloka, the last two, namely *'upakaraṇa'* and *veṣaracanā* have no relevancy in the case of 'Śrī-Vidyā' and hence can be left out of consideration. Six of the remaining seven meanings enumerated in the first half of the verse pertain to man's physical life here, whereas the seventh *'trivarga'* adds an additional dimension of the life hereafter through 'Dharma' to the common aspirations of man in this life expressed by *'Artha'* and *'Kāma'.* This may be further clarified as follows. *'Sarasvatī'* (speech or learning) and *'dhi'* (intelligence) point to values of the mind; *'sampat'* (prosperity) and *'vibhūti'* (temporal power) all signify purely material values whereas *'śobhā'* (beauty) denotes aesthetic values. The word *'lakṣmī',* on the other hand, has multi-faceted usages. It combines the content of all the three words; prosperity, power

and beauty. As such, it expresses both material and aesthetic values. The seventh sense of *'Śrī', 'trivarga'* (literally meaning 'group of three') stands apart from the rest and denotes all the lower and higher values of human life, beautifully compressed by the three technical words, *Dharma, Artha* and *Kāma*; which, by implication, includes also the fourth and the highest of human aspirations (Puruṣārtha-s), *Mokṣa*. What is specially noteworthy here is that all the values denoted by the first six meanings of *'Śrī'* are, in the ultimate analysis, comprehended within the wide, all-inclusive scope of the seventh sense, *'trivarga'*. In other words, the six meanings of the word *'Śrī'* other than *'trivarga'* mentioned by Vyāḍi, namely, 'learning', 'intelligence', *'prosperity'*, 'power' and 'beauty' are only elaborations of what is compactly compressed within the frame work of the traditional concept of *'trivarga'*.

One more point deserves to be underscored here at this stage. The twofold division of *'Śrī'* made by Śaṅkarācārya in his bhāṣya on *Praśna Upaniṣad* as *kṣātrī* (lower material level) and *brāhmī* (higher spiritual level) is applicable in equal measure to all the seven forms of 'Śrī' discussed above on the basis of Vyāḍi's verse. I shall try to illustrate this with two meanings mentioned by Vyāḍi, *'śobhā'* and *'sampat'* taken at random : I take 'śobhā' or beauty first. Beauty, at the physical level, stirs the finer sensibilities of a person, shakes up his heart, exhilarates, excites, intoxicates, maddens, makes him possessive and binds him; thereby creating bondage. But there is also a higher ethereal level of beauty which uplifts, enlivens and elevates the soul to higher levels of pure aesthetic appreciation, enjoyment and enlightenment, which binds not. But leads the person on towards dispassion, detachment and, ultimately, release from bondage. It is this sublime aspect of Beauty that is identified with the Absolute Truth and Absolute Goodness in the familiar dictum, *Satyam, Śivam, Sundaram*, which equates Beauty with Truth and Goodness. This profound truth about the highest level of Sublime Beauty was experienced and expressed with admirable brevity by the celebrated English poet, John Keats, when he expressed his aesthetic experience of the Highest Truth, namely God, through Beauty.

> Beauty is Truth, Truth Beatuy.
> That is all I know
> And all ye need to know.

The worship of *Parā-Śakti*, the Divine Mother, in India is also based on this same dictum of the identification of the Highest Truth with the Highest form of **Beauty**. This is the secret of Ācārya Śaṅkara Bhagavatpāda's naming the greatest of his soul stirring stotras addressed to *Parā-Śakti* as *Saundaryalaharī*. It should be observed here that this adds a fourth dimension of Power *(Śakti)* to the trio of Truth, Goodness and Beauty.

What I have said above about the two levels in the meaning of *'Śrī'* as *sobha* or Beauty is true, every inch, of *sampat* (prosperity) also. *Sampat* too has a twofold aspect, the lower and the higher. The Lord speaks of these twin aspects, higher and lower, of *sampat* in the *Bhagavadgītā* as *'daivī'* (divine) and *'āsurī'* (demonic) and declares that *"daivī sampat"* uplifts and leads to emancipation on deliverance (*Mokṣa*) whereas *"āsurī sampat"* pulls down and leads to bondage.

दैवी सम्पद् विमोक्षाय निबन्धायासुरी मता

The epigrammatic observation of Śaṅkara Bhagavatpāda about the two levels of *'Śrī'* in his *Praśnopaniṣad-Bhāṣya,* to which reference was made in the beginning can be fully and correctly understood in the light of these elucidations about the need to understand, experience and realise the higher and lower levels of *'Śrī'* in the context of all the aspects or nuances of *'Śrī'* enumerated by Vyāḍi in his lexicon.

This elaborate elucidation offered by me will enable any one to understand that *'Śrī'* in *'Śrī-Vidyā'* includes both these lower and higher aspects and the *upāsaka* of Śrī-Vidyā, whether he likes it or not and irrespective of whether he even wills it or not, gets blessed with all the benefits of all levels of *'Śrī'* included within the wide range of *Trivarga*, comprising the lower aspects of *'Śrī'* expressed by *Artha* and *Kāma* and also the direct experiences and realisations of Bliss, envisaged in the higher aspects of *'Śrī'*, expressed by *Dharma* and its extension, *Mokṣa*, which expands *Trivarga* to *Caturvarga*.

I shall now conclude this elaborate discussion about *'Śrī'* in *'Śrī-Vidyā'* with a brief reference to the grammatical analysis of the word. The word, *'Śrī-Vidyā'*, is a compound word of *'Śrī'* and *'Vidyā'*, spoken of in Sanskrit grammar as *'samāsa'*, which word means 'compressed or compact expression'. The compound, in this case, has to be analysed as *'Vidyā'* **for** *'Śrī'*. *'Vidyā'* means *'Upāsanā'* (typical Tāntrik form of disciplined worship). So, the compound, thus analysed, will mean that it is the *upāsanā* (worship) or *sādhanā* (means) for the attainment of *'Śrī'* in all its divergent aspects. *'Śrī-Vidyā'*, therefore, confers on the practitioner everything of *Artha* and *Kāma* that life in this world can offer as well as the highest by-products of *Dharma* in the world hereafter and take the *upāsaka* on to the *summum bonum* or the highest boon of life, namely, *Mokṣa*. How interesting it is, that all these truths are beautifully enshrined within the apparently simple-looking name, *'Śrī-Vidyā'* ! !

Among the various forms and adjuncts of Devī-worship in the country, *Śri-Vidyā* among mantras and *Lalitā-sahasranāma*, *Lalitā-triśatī* and *Saundaryalaharī* among stotras have had larger number of votaries and had gained greater popularity in the southern parts of India, whereas the north has had a distinct edge over the south in respect of the number of adherents or practitioners of *Navārṇa* or *Navākṣarī* among mantras and

Durgā-saptaśatī and its concomitants among stotras. Likewise, the practice of Vāsantī Navarātri, largely current in the north, is practically non-existent in the south. Thanks, however, to greater inter-communication between different regions in modern times, facilitating easier interchanges, there is a rise in the number of upāsakas of *Śrī-Vidyā* in the north as well in recent years. This is largely testified to by the large number of publications of different kinds of manuals of *Śrī-Vidyā* in recent years in and around Varanasi. The following are nine such recent books which have come to my notice:

1. *Śrī-Tripurasundarī-Pūjāratnam* (Śrī-Vidyā-saparyā-pūjā, Kaulikopacāra-sahitā) (श्रीत्रिपुरसुन्दरीपूजारत्नम्)–(श्रीविद्यासपर्यापूजा, कौलिकोपचारसहिता) Ed. Swami Sadānandajī Maharaj, Pub. Varanasi, 1983. This is a small book of just 111 pages.

2. *Tripurā-sāra-samuccaya* (त्रिपुरासारसमुच्चयः) of Sri Nāga Bhaṭṭa with commentary of Śrī Govindācārya; Ed. Ram Kumar Rai; Pub. Prachya Prakashan, Varanasi, 1983. This is also a small book of 104 pages.

3. *Śrī-Mahā-Tripurasundarī-Pujā-Paddhati* (श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपूजापद्धतिः); published by Śrī Pītāmbarā Saṁskṛta Pariṣad, Datia (M.P.); Second ed. 1984 (V.S. 2041). This is by the late-founder Swamiji of the Pītambarā-Pīṭha at Datia, a highly respected and reputed authority of Tantra-Śāstra with considerable following and impact on society, who has contributed to and directed many rare and important publications from the Pīṭha.

4.& 5. *Śrī-Vidyā-ratnākara* (श्री विद्यारत्नाकरः) and *Śrī-Vidyā-varivasyā* (श्री विद्यावरिवस्या) ; both by the late Śrī Karapātra Swamiji of hallowed memory, celebrated for his scholarship and spiritual leadership who dominated the north Indian scene for many decades past. Ed. by his disciple and initiate, Pandit Sitaram Kaviraj; published by his Śrīvidyā-Sādhanā-Pīṭham, Varanasi in 1986 and 1991 respectively. Of these, the former book is an exhaustive compendium on Śrī-Vidyā in 513 pages covering the worship of Mahā-Gaṇapati, Lalitā, Śyāmalā, Vārtāli etc., with an Appendix on the Pūrṇābhiṣeka ritual.

6. *Śrī-Yantraṁ-Sādhanā evaṁ Siddhi* (श्रीयन्त्रम्-साधना एवं सिद्धि) ; compiled and edited by Dr. Ācārya Vāgīśa Śāstriī and published by Dipa Publication, Agra 1985.

7. *Sundarīmahodaya* (सुन्दरीमहोदयः) of Śrī Śaṅkarānandanātha; Ed.Dr. Rudradeva Tripāṭhī with my Preface (*Śivasaṅkalpa*); Published by Sampurnananda Sanskrit University, 1993. This was written in Varanasi before Bhāskararāya, since Bhāskararāya has frequently referred to and quoted from this work and also criticised the author many times in his works.

8. *Saṁkṣipta Śrī-Vidyā-Saparyā-paddhati* (संक्षिप्त श्रीविद्या-सपर्यापद्धति) ; compiled by Sri Umāśaṅkara Pāṇḍeya under the directions of Swami Svarūpānanda Sarasvatī, Śaṅkarācārya of Jyotiṣpīṭha and Dvārakāpīṭha; Edited by Subuddhānanda Brahmacārī and Sadānanda Brahmacārī, 1994 (V.S. 2051). This is a short condensed manual in Hindi of 109 pages compiled with the specific purpose of meeting the requirements of modern society.

9. *Jnānadīpavimarśinī* (ज्ञानदीपविमर्शिनी) of Śrī-Vidyānandanātha; Ed. Prof. Vraja Vallabha Dvivedī and Dr. Śītalā Prasāda Upādhyāya with Preface of Dr. Mandan Mishra, also Published by Sampurnananda Sanskrit University, Varanasi, 1996.

For obvious reasons, this list of published literature on *Śrī-Vidyā* is neither complete nor exhaustive. The fact of the matter is, I have made no effort to collect full information. I have just presented here only the few titles which casually came to my notice.

Even a superficial glance at these titles and a general view of their scope should suffice to convince any one that the present work of Śrī-Śrī Swami Jñānānandendra oyati is far different form these in its objectives as well as its approach. Swamiji has rightly named it *Śrī-Vidyā-Mahārṇava,* literally meaning 'The great ocean of *Śrī-Vidyā'*. Through these big tomes, running to two thousand pages, Swamiji's intention is to say all that needs be said on *Śrī-Vidyā* and all its manifold ramifications in a manner by which even a person with rudimentary knowledge of Sanskrit can acquire a broad general idea of the vastness of *Śrī-Vidyā* Upāsanā, its greatness and unique position in *Mantra-Śāstra*, its apparent simplicities on the one hand and the complex intricacies on the other, the minute details concerning the proper practice of all its innumerable adjuncts and sub-adjuncts and so on, the sustained care and infinite pains required to master this great Vidyā which is the loftiest and most exalted apex of *Mantra-śāstra* and is, in a very real sense, a truly delicate Art and a highly precise Science, both rolled into one integral unitary piece ! I am confident that this Herculean effort of Swamiji will prove to be an invaluable asset to all lovers of Hindu religion, its culture and its heritage in general and to all interested seekers of *Śrī-Vidyā*, in particular.

Though we owe an irrepayable debt of gratitude to revered Swamiji for this book, we have, at the same time, to be chary of mere bookish knowledge in the context of the actual practice of mantras, as opposed to mere intellectual understanding of mantras. It is necessary to utter a word of caution here. Books are great, no doubt, for their value and utility as tools to qualify for entry into the immense worlds of knowledge. They are, if I may borrow a simile from the *Raghuvaṁśa* of Kālidāsa, like rivers which take you through their estuaries into the limitless seas of knowledge. It is impossible to minimise or under-rate their importance, particularly in the modern world with its wild ranges of

knowledge-explosion and the unimaginable expansions in the means of mass communication ushered in by modern science. But in spite of all this, books and all the modern trappings of communication have their inevitable limitations. Beyond a certain point, their utility ceases. As some one observed in a jocular vein, if books were the highest tools of knowledge and wisdom, the giant libraries will be the greatest scholars and fountain-heads of knowledge in the world ! In the march towards higher levels in any field of knowledge, a stage comes when books become superfluous accretions and one has to visualise, see, experience and realise by himself, or otherwise, go through these steps with the guidance and help of one who has already realised.

At those higher levels, there is no alternative to a seasoned teacher or a realised Guru. This is all the more true in the spiritual field where the enlightened Guru is the sole refuge of a seeker of enlightenment. The Upaniṣads have declared this in one voice that words and mind are weak and worthless tools for grasping the Absolute Truth. The *Brahmabindu Upaniṣad* puts this very beautifully when it declares emphatically that a wise and discriminating seeker in search of Truth and Wisdom shall, after having studied and absorbed the contents of books and taken their help in the search for Wisdom, discard them later entirely even as a man who wants the grain discards the chaff *in toto* after collecting the grains.

ग्रन्थमभ्यस्य मेधावी ज्ञानविज्ञानतत्त्वतः ।
पलालमिव धान्यार्थी त्यजेद् ग्रन्थमशेषतः ।।

That is why Ācārya Śaṅkara Bhagavatpāda, the supreme Guru of Gurus, also declared unequivocally in his *Vivekacūḍāmaṇi* that the meshes of words are like vast jungles which confound the minds of all; hence one should make special and concerted efforts to approach a realised Seer to understand the highest Truth of the Atman and not wander about among books !

शब्दजालं महारण्यं चित्तभ्रमणकारणम् ।
अतः प्रयत्नाज्ज्ञातव्यं तत्त्वज्ञात् तत्त्वमात्मनः ।।

These sage observations about limitations in the usefulness of books have special significance and relevance in the case of *Mantra-śāstra*. The science of mantras stands alone as a class by itself and is poles apart from other physical sciences and departments of knowledge. The practice of mantras by a novice without the watchful guidance of a duly initiated and experienced Guru is fraught with grave hazards and even disastrous consequences. Emphasising the importance of correct pronunciation and correct accentuation of every letter and syllable of a Vedic mantra, the great grammarian

Patañjali, declared that without the right syllables and the right accents, mantra ceased to be mantra and that even a minor lapse in the pronunciation of a syllable or its accent can end up with just the opposite results. Such a wrongly uttered or wrongly accented mantra can boomerang upon the person who employs it. Patañjali has also quoted in his *Mahābhāṣya* an ancient verse, current in his times, which cites the story of the great disaster wrought by the lapse in a single accent, for the whole asura community. The asuras performed a sacrifice for producing a killer of Indra (*Indra-śatru*). But with a wrong accent (*svara*) in this very word, the meaning changed and they produced one who got killed by Indra, instead of a killer of Indra !

मन्त्रो हीनः स्वरतो वर्णतो वा मिथ्याप्रयुक्तो न तमर्थमाह ।
स वाग्वज्रो यजमानं हिनस्ति यथेन्द्रशत्रुः स्वरतोऽपराधात् ॥

"*Indra-śatru*" can mean both: 'the killer of Indra' as well as 'one of whom Indra is the killer', according as the compound is treated as "tatpuruṣa" or as "bahuvrīhi". A little shift in the seat of the accent made all that difference and that apparently insignificant *faux pas* cost the asuras their lives !

This oft-quoted anecdote about the importance of accuracy in pronunciation in chanting Vedic mantras is equally true of the mantras of Tantraśāstra. The *Pāṇinīya-śikṣā* employs a fine simile to emphasise the need for utmost care in uttering every letter of a word. The tigress, while lifting her new-born cubs with their highly tender body and super-soft skin with her hard, pointed, super-sharp canine teeth, exercises the maximum possible care and caution; lest even a slight excess in the pressure applied injure the little cub on the one hand and the slightest deficiency in the optimum pressure required for lifting it would mean the instant fall of the cub on the ground, which could cost the little cub its life ! We have here a classic example of care and circumspection in Nature. Pāṇini's work on *Śikṣā* says that the utterance of every letter calls for such circumspection !

व्याघ्री यथा हरेद् वत्सान् दंष्ट्राभ्यां च न पीडयेत् ।
भीता पतनभेदाभ्यां तद्वद् वर्णान् प्रयोजयेत् ॥

If this is true of the employment of the generality of Sanskrit words, it is a thousand times more true in respect of the letters of mantras, whose esoteric and mystic power rests on the *varṇas* of the *mātṛkā* letters, quite apart from their sound-equivalents. This is the real reason behind the fundamental doctrine of *Mantra-śāstra* that mantras have to be imbibed directly from a Guru and those learnt from written documents like Manuscripts or printed books will not be efficacious in producing the results attributed to the concerned mantras. To prevent such abuse of mantras, the texts use strong language to condemn

persons who try to practise mantras with the amateurish knowledge gained from books. For example, a verse attributed variously to *Sāṅkhyāyana-tantra* and to *Nityotsava* of Umānandanātha, disciple of Bhāskararāya says that such a person is a veritable caṇḍāla while alive and after death, will be born as a dog in the next life.

पुस्तके लिखितान् मन्त्रानवलोक्य जपेत्तु यः ।
स जीवन्नेव चाण्डालो मृतः श्वा चाभिजायते ।।

It is for the same reason that Tantras employ a sort of code language in the description of the text of a mantra, so that only those acquainted with the code and the typical jargon will be able to understand them. This also explains why the Tantra texts repeatedly declare that certain details are to be acquired only through a Guru and hence are silent on such aspects of the practice.

Even in the case of *Śrī-Vidyā*, a similar call for higher level of secrecy is made for what is known as *Ṣoḍaśākṣarī* (16 lettered *Vidyā*) as opposed to the generally known *Pañcadaśākṣarī* (15 lettered *Vidyā*). One such verse addressed by Śiva to Pārvatī declares that one may part with his sons, wife, riches and kingdom or even his own head but not with this top-secret mantra. The text even transgresses the normal limits of decency by making Śiva tell Pārvatī that the mantra has to be as carefully concealed as her own privy parts.

षोडशार्णा महाविद्या न प्रकाश्या कदाचन ।
गोपितव्या त्वया भद्रे स्वयोनिरिव पार्वति ।।
अपि प्रियतमं देयं पुत्रदारधनादिकम् ।
राज्यं देयं शिरो देयं न देया षोडशाक्षरी ।।

A similar text underscores the need for secrecy through a patently unsavoury simile, declaring that the mantra has to be kept as a zealously guarded secret like one's own mother's paramour (स्वमातृजारवद् गोप्यः).

The supreme position of *Śrī-Vidyā* among all forms of mantra-upāsanā is borne out also by the fact that this *Vidyā* alone is recognised as the one leading to mokṣa, unlike countless other forms of Tāntrik worship which are practised for the fulfilment of mundane and material aspirations of all manner and kind. In the words of *Brahmāṇḍa-Purāṇa*, only a person who has acquired the knowledge that leads to Mokṣa deserves to be called "Vidvān"; others are spoken of as "Vidvān" only by courtesy. And *Śrī-Vidyā* is the one *Vidyā* that leads the practitioner to Mokṣa, to the exclusion of other rewards.

न शिल्पादिज्ञानयुक्ते विद्वच्छब्दः प्रयुज्यते ।

मोक्षैकहेतुविद्यावान् यः स विद्वानितीर्यते ॥
मोक्षैकहेतुविद्या च श्रीविद्या नात्र संशयः ॥

Elsewhere also, in the course of the *phalaśruti* of *Lalitā-sahasranāma* under Lalitopākhyāna, the *Brahmāṇḍa-purāṇa* again affirms that one gets the opportunity for initiation to *Śrī-Vidyā* only in his last birth, implying thereby that *Śrī-Vidyā* holds the key to Mokṣa.

चरमे जन्मनि यथा श्रीविद्योपासको भवेत् ।

In the same strain runs another similar declaration of the Tantra that it is either Lord Śiva himself or the person who is destined to have no more births in the world who will be initiated into the 15-lettered *Śri-Vidyā* mantra.

यस्य नो पश्चिमं जन्म यदि वा शङ्करः स्वयम् ।
तेनैव लभ्यते विद्या श्रीमत्पञ्चदशाक्षरी ॥

With these reservations and cautions about the limits up to which a person can place credence on books in the practice of mantras, I heartily commend this monumental product of Svāmī Jñānānandendra Sarasvatī's, indefatigable labours, spread over the span of nearly ten years, to all categories and levels of readers – those in the lower rungs who wish to just satisfy their common intellectual curiosity to get some faint general idea of what *Śrī-Vidyā* is; those of the middling class who, having known something about *Śrī-Vidyā*, wish to know a lot more about it and understand the vast dimensions of this great science; those on the still higher levels of *sādhanā* and experience who, having been admitted into the portals of Śrīpura, wish to spend more of their time and energy to find out and experience for themselves more of its secrets and marvels and lastly, even those of the highest echelons who have no need for books of any kind for their own sake but wish to get themselves posted about the quality of such treatises, in the spirit of *lokasaṅgraha*, to get themeselves posted about the developments in the field and to assess the fitness of such literature for being recommended to their own sādhaka-initiates for general knowledge and guidance. With his lofty intention to collect all that is related to Śrī-Vidya within the compass of a single encyclopaedic work, Swamiji has left no stone unturned in producing these three huge volumes. Genius, it has been said, is the capacity to take infinite pains. By this definition, the present work has a rightful claim to be acclaimed as the creation of genius !

I conclude with a prayer as my final Śivasaṅkalpa for this mighty book on a great theme. May the Divine Mother with her characteristic motherly *LOVE* – the greatest of all known facets of *LOVE* – lead all of us, Her fond children, according to our aptitudes, skills and capacities, so that every child gets his or her due and no child is **denied** the opportunity to grow Ācārya Śaṅkara, the resurrecter of *Śrī-Vidyā*, whose *Maṭhas* still preserve the pristine tradition of *Śrī-Vidyā* through their pontiffs, declared long ago in his *Devī-Aparādha-kṣamāpaṇa stotra* that there can be wicked and **treacherous** sons in the world; but a wicked or **treacherous** mother, the world never saw, nor shall ever see ! In the ringing words of the original from the nonpareil of Philosophers and spiritual Gurus –

"कुपुत्रो जायते क्वचिदपि कुमाता न भवति"

Varanasi,
29.5.1998

V. VENKATACHALAM

"जगत्कृस्नम्वासुदेवमयम्"

नमो देव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः।
नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताः प्रणताः स्मताम् ।।
रोद्रायै नमो नित्यायै गौर्यै धात्र्यै नमो नमः।
ज्योत्स्नायै चेन्दुरूपिण्यै सुखायै सततं नमः।।
कल्याण्यै प्रणतां वृद्ध्यै सिद्ध्यै कुर्मो नमो नमः।
नैर्ऋत्यै भूभृतां लक्ष्म्यै शर्वाण्यै ते नमो नमः।।
दुर्गायै दुर्गपारायै सारायै सर्वकारिण्यै।
ख्यात्यै तथैव कृष्णायै धूम्रायै सततं नमः।।
अतिसौम्याति-रौद्रायै नतास्तस्यै नमो नमः।
नमो जगत्प्रतिष्ठायै देव्यै कृत्यै नमो नमः।।

" जगत्सर्वंचितिरुपमयम् "

THE AUTHOR

Om Sri Ramajayam

ABOUT THE COMPILER

HIS HOLINESS PARAMAHAMSA PARIVIRAJAHA SRI SRI SRI GYANANENDRA SARASWATHI SWAMIGAL, known in His Holiness Poovashram as Sri. Polagam Ramiyer Balakrishnan, was born on 22nd October, 1928 at Thiruvarur, Tamil Nadu.

जन्मदिवसः-

विभव नाम संवस्त्रे तुलामासे शुक्लाष्टम्यां श्रावण नक्षत्रं-जन्मदिवसः **(२२.१०.१९२८)**

He attained **THURIYA ASHRAM** (Sanyasam) in his 60th year -on 23rd February, 1989 at Varanasi.

तुरीयश्रामदीक्षा दिवसः-

विभव नाम संवस्त्रे कुम्भमासे कृष्णात्रीतीयां उत्तरफलगुनी नक्षत्रे सन्यासाश्रम स्वीकारः **(२३.२.१९८९)**

His Holiness hails from an agricultural family as the last son of Sri. Polagam Ganapathy Ramiyer. His mother Srimathi Abibakthambal left for eternity when His Holiness was only seven years old and He was brought up under the care of His Father.

After a few years of academic and Business pursuits, His Holiness took up higher studies in Sanskrit, Hindi, English and Tamil. He completed his post-graduation in Hindi and Mother tongue Tamil in the year 1955 and 1970 respectively. He married Mathusri Seethalakshmi Ammal in 1955. He have four sons and one daughter. He was in the teaching profession in Madras University, and during His career Swamijee became very popular, liked by one and all.

Even fromHis forties, SWAMIJEE evinced keen interest in Philosophy and **SRI VIDHYA** as a desciple of the famous Gurus --

- Brahmasri Y Vedamurthy Sastthrigal of Injikollai, Tanjore District, Tamil Nadu (VARAHI)

- Brahmasri Manthra Murthi **Vaidyanatha Sastrigal** of Pudukottai, Tamil Nadu (BALA AND PANJADASI)

- GURU - Srimathi Rajalakshmi Suryanarayanam (alies) Sri. Prakasamba Sametha Prakasananda Natha; (Sodashi and other Vidya)

- PARAMA GURU -- Sri Visalakshmi Amba Sametha Chithananda Natha; and

- PARAMESHTI GURU -- Sri Bhoomamba Sametha Ghuananda Natha (YATHI)

His Holiness SWAMIJEE, from his fifitieth year took up research on SRI VIDYA, and practically participated in NAVAVARNA POOJA, SRI VIDYA HOMAM and SUDARSHANA HOMAM. Innumerable disciples all over india and abroad joined Swamijee's tutorship in Sri Vidya and other religious practices, whereupon His holiness was popularly known as MAYURAM SWAMIJEE.

It is not an exageration tomention that devoted contribution of his dharmapathni Maathusri SEETHALAKSHMI AMMAL was so great as she stood by Him in all testing moments during the period of the poorvashram of His Holiness SWAMIJEE. She also reached the high ideology in SRI VIDYA sadhanas and became a devoted scholar on the subject with help of Sri Swamijee.

His Holiness, after six years of successful grahasthasrama took up THURIYA ASHRAM (sanyasam) under SRI SRI SRI KRISHNANENDRA SARASWATHI SWAMIGAL, while SRI SRI SRI POORNANENDRA SARASWATHI of Varanasi (popularly known as MUDIKONDAN SWAMIGAL) became the GURU of SWAMIJEE in the THURIYA ASHRAM.

It would require volumes to write the details of the great services rendered bu His Holiness Swamijee to the Philanthropic society.

During Dhasera in the year 1994 His Holiness SWAMIJEE fulfilled His age-old ambition in establishing SRI MAHA MERU under the Lotus feet of the Goddess Sri ANNAPURNESHWARI in the famous SRI ANNAPURNA temple at Varanasi, with the support and help of SWAMIJEE'S disciples Smt. SHALINI & SURESH TAURO of Singapore and Smt. KANCHANA alias **Vimalambal** of Chennai. A trust under the name of Sri Maha Meru Nitya Nirandhara pooja Trust was set up by His Holiness SWAMIJEE with its Head Quarters based at the chennai with the help of Swamijee's devotees viz., Sri S. Pichai, Advocate, Chennai and Sri K. R. Venkata Ramana B. Com. F. C. A. of Chennai. Mr. G. Seetharam, B. Com. F. C. A., Mr. K. A. Panchapakesan M. A. B. L., Mr. R. Chandra Sekaran. Ex. Auditor General of Orissa for performing Nitya Nirandhara Pooja to Sri Maha Meru thereby invoking peace, enlightenment and solace to one and all. There is no doubt that His Holiness Swamijee will continue His Yemen services to the humanity for several years to come for the prosperity and advancement of the humanity.

I feel it a grat privilege that as a boyhood friend and companion of His Holiness, is give this humble introduction to His Holiness PARAMAHAMSA PARIVIRAJAHA SRI SRI SRI GYANANDRA SARASWATHI SWAMIJEE.

401, Sudharma Nagar,
Sonepat, Haryana - 131 001.

S. Jambunathan

July 27, 1995.

SRI GNANANENDRA SARASWATHI (Compiler Sanyasaramma Guruparampara)

UPANISHAD - BRAHMENDRA MATAM

(Near Kailasanathar Temple, Kancheepuram, Tamil Nadu)

SRI VIDYA GURUPARAMPARA

SRI VASUDEVENDARAL (1600 A. D.)

RAMACHANDRA YATEENDRAR
(Lingappier Street)
(Mahavakya Ratnavali Bashyam)

108 UPANISHADS
Author of RAMA THARANGAM
RAMA ASHTAPADI, Rama Yantram
Pilgrimage and Religious
Propaganda
VASUDEVENDRAR

BRAHJMANANDRAR

ISHTAASIDDHINDRAR (1940)

KRISHNANDRA SARASWATHI

POORNANENDRA SARASWATHI
(Mudikundan Swamigal)
GNANANENDRA SARASWATHI
(Sri Vidya Upasakar Mayaram Swamigal)
(Compiler SRI VIDYA MAHARANAWA)

Yogananda Nathar: Telugu Mulakandu Grihastha
Bramin by name Ramayya, was residing
39, Lingappair Street, Kancheepuram;
adopted Sanyasam in 1955 from
Sachinandnaendra Saraswathi on 17.9.1955
in Sarvateertha Karai.

UPANISHAD BRAHMEDRAL
(Upanishad Prachara Granthavali
for Ratnavali)

↓

VASUDEVENDRAL
(Maharastrian

↓

RAMANANDRAR

↓

SACCHINDANADRAR
(Srividya Upasakar)

↓

SWAYAMPRAKASANDAR

↓

MAHADEVENDRAR

↓

GNANANDRAR (1850 A. D.)
(Sri Vidya Upasakar)

SWAYAMPRAKASENDRAL
SADASIVA BRAHMENDRAR (1738 A. D.)
AUTHOR OF
GUNATHRAYA VIVEKAM ETC.

CHANDRANANDA NATHAR

SRI VIDYA GRIHASTHA SISYAR

↓

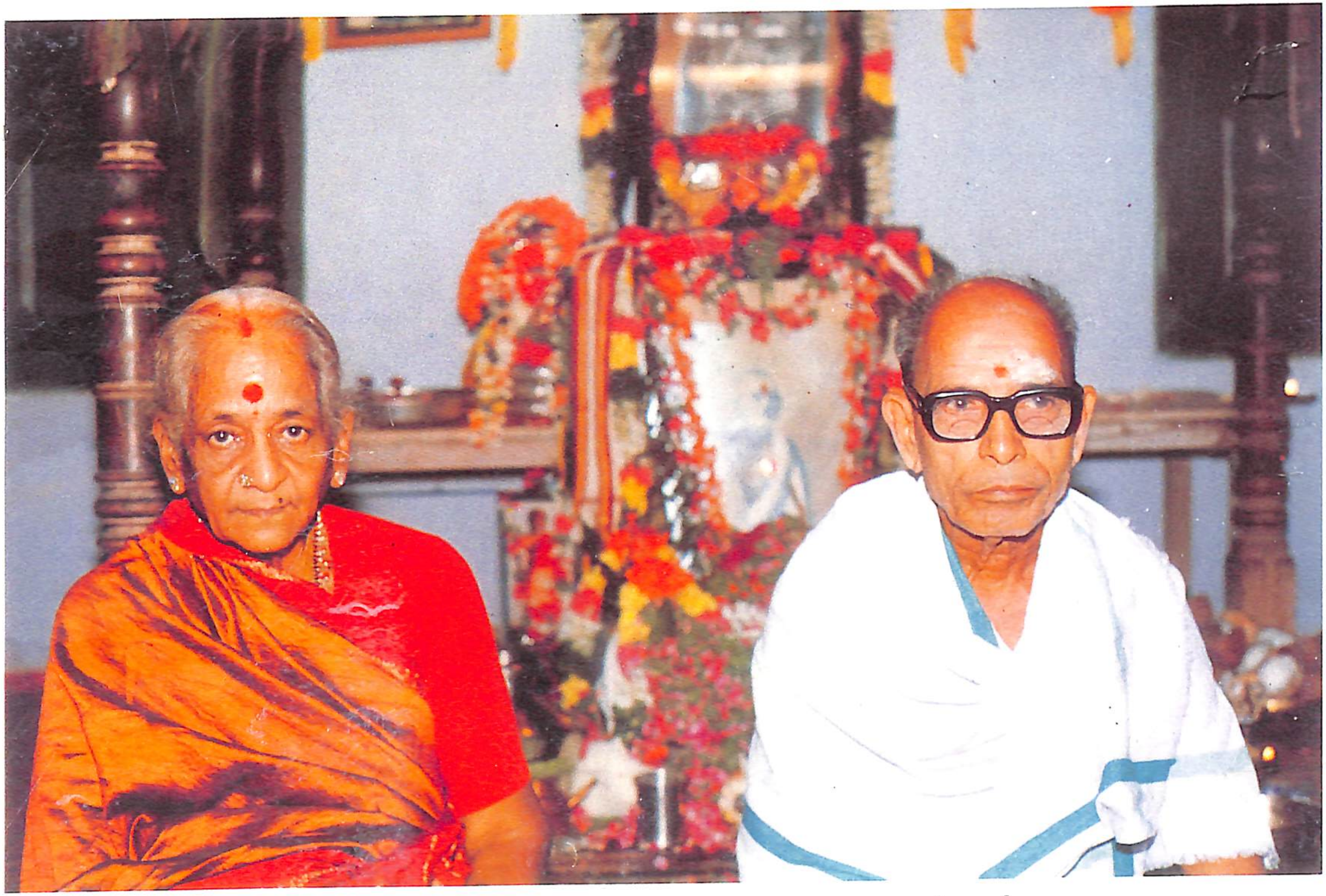
SIVANANDA NATHAR

↓

YOGANANDA NATHAR

↓

CHIDANANDA NATHAR
("Anna" Subramania Iyer)
(Grihastha Upasakar)
(1984 to 1985)

श्रीमति राजम्माल
(प्रकाशाम्बा)

ब्रह्म श्री सूर्यनारायणन
प्रकाशानन्दनाथ
(स्वगुरु)

श्री गुरुमण्डल पूजा मण्डप

INVOCATION

Atmabhinna Shivakaram Chidanandaghanam Guham
Prakasham Vimalam Shantam Brahmanyam Samupasmahe

Vande Gurupadadvandvam Avangmanasagocharam
Raktashuklaprabhamishram Atarkyam Thraipuram Maha:

It is indeed the Divine grace of our revered Guru Sri Chidanandanatha that continues to guide the devotees in the kind of tasks that were very close to his heart and on which he spent his entire life. Propagating the tenets of Shri Vidya and discussing and bringing about a unified approach to the two aspects thereof - viz. the ritualistic and the philosophical,was a task which was the mainstay of his life. Having been initiated into the Shakti cult in the year 1911, when he was 29 years of age at the lotus hands of Shri Guhanandanatha at the holy Allahabad, on the auspicious Mahodaya occasion, he started practising this. For the first twelve years he practised his upasana in private as directed by his Guru, and in line with the Lalitha Sahasranama (Rahoyagakramaradya, Rahastarpana tarpitha, Antarmukha samaradya). After this period, upasana and propagation of Shri Vidya became his major mission in life. If we look at the benefits that have accrued to a large number of eligible disciples irrespective of gender and caste through initiation into this cult by Shri Chidanandanatha, we would be wonderstruck.

We are immensely pleased that the Guru's will, even after his shuffling his mortal coils in 1957, continues to guide his disciples. It is particularly worthy of mentioning that one of our direct sishya parampara, Shri Gnandra Saraswathee (Sri Balakrishnan in his purvashrama) has so ably handled so difficult a task and has compiled a number of procedural granthas of the Shakthi cult into these three sumptuously produced volumes of compendium entitled "Shri Vidya Maharnava".

We note with great pleasure that he has included many rare yantras and pictures, which will be useful to the Sadhaka. The pictures of the Nithya devis are rare ones and deserve special mention. We also note with great satisfaction, that he has followed up on our suggestion, and reproduced the pictures of the Devis representing the Matruka Aksharas from the temple at Ujjain. We are aware of the great effort and physical strain this has entailed.

It is appropriate that he has dedicated these authoritative and comprehensive volumes to his Guru, Paramaguru and Parameshtiguru. We are sure that this work will help many devotees to understand the upasana rituals and practices and after initiation by a competent Guru, apply them properly in their efforts towards self-realisation. We are grateful to our Gurunatha for having got this done through this disciple. The more we look at the various achievements of our Guru, the greater is our wonder at his limitless compassion towards all of us. Allow us to conclude by quoting the words of one of our Guru's devotees almost thirty five years ago which express awe and wonder at the qualities of this great soul:

"Kim Va Sarvajagathitaya Janani Pumrupini Rupini
Kim Va Shankara Bhaskararyavidushorekavataro Bhuvi
Kim Va Shishyajanasya Punyanichaya: Kim Bhagadheyam Nrunam
Kim Va Satgunarashireva Tanubhrut Kim Va Gurunam Guru:"

"(Who is this Great Soul ? Is he a male incarnation of the Divine Mother Herself who has come down to the earth for the benefit of all the people ? Is he the combined incarnation of Shri Sankara and Bhaskara ? Is he the concentrated punyaphala of all his disciples ? Is he the great fortune of all people who inhabit this world ? Is he a personification of all good qualities ? Is he the Guru of all the Gurus ?")

With pleasure and pride we commend to the world of Shakthi upasakas these volumes known as Shri Vidya Maharnava, which is indeed an ocean as befitting the name.

With our prayers to the Guru to bless the all readers and users of these volumes with all the best and guide them to experience ultimate BLISS.

GNANA BHASKARA SANGHAM
"SAKTHIMAYA"
14 I Cross Street
Seethama Extension
Teynampet
Chennai 600018

March 3, 1997

SRI CHIDANANDANADAPADARENOO

PRAKASHANANDANATHA (S Sury)
President

PRAKASHAMBA (K S Rajammal)
Vice-President

Prolegomena

Shrinathadigurutryam Ganapthim Peethatryam Bhairavam
Siddhougham Vatukatryam Padayugam Dutikramam Mandalam
Veerandvyashta Chatushkashashtinavakam Veeravalipanchakam
Srimanmalinimantrarajasahitam Vande Gurormandalam

Gururbrahma Gururvishnu Gururdevo Maheswara:
Gurussakshat Parabrahma Tasmai Srigurave Namaha

I OUR LINEAGE

1.1 It is indeed a rare and proud privilege for us as ordained by our Guru, to be entrusted with the arduous and honourable task of writing an introduction to the magnum opus of this compendium of all available pramana granthas relating to Shaktopasana so painstakingly compiled by Paramahamsa Parivrajaka Shri Shri Shri Gnanendra Saraswathi Swamijee of Varanasi entitled "Shrividya Maharnava". It is a double pleasure for us that both of us share with the author the same lineage. In Shri Vidya tradition, nay, in the entire Hindu system of learning and practice of any of our schools of philosophy and upasana, the role of the Guru is an essential and integral part of the whole process. The trio of us belong to the same Guru parampara. To mention the Parameshti Guru, Parama Guru and Guru in this order, they are the revered names of Guhananda, Chidananda and Prakasambasametha Prakasananda. So first we pay our obeisance to the lineage ....

Shantavimalaprakashatmaguhachidanandamanditha
Prakashanandamithuna Sa Kulashreni Sada Jayati

Ya Mata Gururupena Bhati Asmathrudayambuje
Prakasharupinidevyai Namastasyai Namonamaha

1.2 It will be appropriate to say a few words about the Guru concept to begin with. ("The evolutionary process which went on through the three lower kingdoms of nature below man - not to speak of the still earlier stages of evolution referred to in the Upanishads and in the Puranas and in the orthodox systems of philosophy - was concerned mainly with the perfecting of form of the material vehicle used by spirit, the Divine Consciousness in Its evolution towards perfect self-realisation. The main purpose of this evolution is to so perfect the form as to make it a proper medium for the Divine Being dwelling within every creature to fully express Himself in all His aspects as Consciousness) Will and Bliss. In the mineral kingdom, the physical form, which in the earlier kingdoms was more in point of persistency under varying conditions; and in the vegetable kingdom it becomes pliable to the action of vital force in the form of organic growth, without at the same time losing the

persistency it has already gained in the mineral kingdom. The evolution of form in the animal kingdom adds to its persistency and improved capacity for organic growth a well-defined capacity for a life of sensation, all organs of sensation and activity being developed to a marked degree. In man, form is still developed so as to constitute a fitting instrument for the carrying on of the process of thinking. By the time that the evolution of human form has, after passing through a long transition period, reached that stage at which it no longer admits of any appreciable further development what we call mind begins to show signs of its existence by way of perceiving objects, connecting them together, comparing and contrasting them with one another - processes which constitute the germs of thinking faculty. To explain : Animals in common with man, possess a life of sensation, their sense organs equally receiving and responding to impacts from external objects; but they evidently seem to lack the power of connecting the various impressions together into a single composite whole; i.e. they seem to have no faculty of perception. They receive impressions through the sense-organs from without, and these impressions affect in their turn the Prana or the vital principle wherein they abide. In response to the impressions received through the sense-organs, Prana gushes out through one or more organs of activity in the body; and as a result the sense-organs are brought in contact with more objects. In the animal, the sensory and motor forms of vital energy thus act and react upon each other, each contributing to the growth of the other. But this reciprocal action and reaction of the sensory and the motor organs on the growth of each other as a result of receiving impacts from the external world can in no way correspond to the purely internal faculty of perception and conception constituting the germs of that faculty of thinking which forms a distinguishing feature of human beings. Thus, man is distinguished from lower animals by the possession of this faculty of perception and thought ...... When the Ego has reached a certain stage of growth, no further advance can be effected without an external guide. Even the progress that has already been made has not been made without the guide of Higher Intelligent Beings, though indeed, this aid has been rendered independently of the will and choice of the individuals concerned. On attaining a certain stage of intellectual development, each individual Ego has to consciously choose and act for himself. He should no longer content himself with the limited scope of his will and knowledge if we would ever rise above the present level where he is a slave to the circumstances, entirely guided and acted on by them - a state which is quite contrary to that which he wishes to attain , to the state of unity with the very Divine Being Who knows all and guides and shapes the whole universe according to His Will, His Will being the law according to which the universe has to evolve. Having this grand aim in view he should develop faculties whereby the sphere of his knowledge and experience may be extended so that he may know the right from the wrong, the good from the evil and consciously follow the right and the good while conscioulsy avoiding the wrong and the evil. In short, he would be able to know what is absolutely right, and rising above all human motives of action, his will should be as free to act in the right way as that of the Divine Being. Now is the time for relevation to teach to man his first lessons. It is the Guru or His Voice as the Sruthi (revelation) that teaches man about the existence of an immortal ego who is conscious of everything that goes on around him .... A knowledge of the immortality of the Ego and of the means of

securing bliss in a future world cannot be acquired by the mere unaided intellect of man; (excerpts from the Introduction to "Dakshinamurthy Stotra" by Shri Alladi Mahadeva Sastry). That is why the scripture says:

Yasya Deve Parabhakthiryatha Deve Tatha Gurau
Tasyaite Kathitahyartha: Prakashante Mahatmana:
(SHVE.U.VI; 23)

"Who so hath the highest devotion to God, and likewise to the Guru, to that great soul the truths taught herein become clear".

It is therefore in the fitness of things that the author has dedicated his work to our Guru Dampathi, Prakashamba sametha Prakashanandanatha.

II HIGHEST ENDS OF MAN OR PARMAPURUSHARTHAS

2.1 The single aim or goal that drives everybody is the search for pleasure. Seeking pleasure automatically includes avoiding pain. This tendency is common to all living beings. *"Pashvadibhichha Avisheshath"* says the Great Acharya Bhagavatpada. This pleasure or sukha is again two fold - "Natural and Artificial". The natural pleasure is the kind of pleasure experienced by an individual in which he feels quite at home; this is his natural condition -*(Svasthiti)*

A devotee visited the Srigeri Acharya's abode and stayed for three days there. At the end of his sojourn, the Acharya asked him how he enjoyed his stay there. Prompt came the reply that it was "Brahmananda". Then the Acharya quizzed him as to how he knew "Brahmananda" and whether he had experienced it before and if he had not, how he could recognise this. The message is that there is a natural state of pleasure which is the real nature of the "Atman" or Soul and when something similar to this is felt the experiencer seems to recognise it as his natural state. All other pleasures that are acquired through the world experiences are artificial or Kritrima. These are temporary and ephemeral and so do not last. The end of every such experience is pain causing. Thus these are pleasures of a very limited duration. So these are called Kama.

In his brilliant introduction to the Brahmasutra Bhashyas edited by Mahamahopadyaya Anantakrishna Sastri, the Sankaracharya of the Govardhan Peeta of Puri, establishes Sat, Chit, Ananda, Moksha and Isana (Suzerainty) as the natural state of the soul in every human being.

The absolute and eternal pleasure "Brahmananda" is something which is natural and is referred to as Moksha. This is generally translated as liberation. To attain Kama, one needs Artha or Wealth. And that wealth must be acquired by Dharma another difficult but frequently and commonly used word. The connotation of this word is acting always in a manner consistent with the inherent nature of the experiencer and experienced. Thus Dharma, Artha, Kaama and Moksha are referred to as the goals of human life. The understanding of these four terms will give one a broad indication of the purpose of all philosophical and material pursuits. This being so, it becomes the religious duty of every individual to practise Dharma in its proper spirit, acquire wealth and apply that for attaining the last two.

III THE THREEFOLD PATH TO LIBERATION

3.1 Hindu scriptures prescribe three different but intertwining paths to attain liberation and these are - Karma, Bhakthi and Gnaana. Of these, Karma path directs the individual to perform faithfully all the duties, actions and rituals prescribed by the Vedas and Shastras as befitting a man's Varna and Ashrama. These last two refer to the qualifications of the individual. The first "Varna" or "Jaathi" is determined by birth, "Ashrama" refers to the state of the individual - bachelor, married, renounced, etc. For the Karma path, Varna and Ashrama are the corner stones. There is one school of Indian philosophy which holds the view, that a man will progressively evolve towards his liberation by strictly performing the duties enjoined on him as befitting his Varna and Ashrama. The emphasis obviously will not be on the act or the rituals *per se*, but on the mental attitude with which it is done. Such a performance of rites will lead to liberation ultimately, but the process must be tortuously slow and through a series of births and rebirths.

3.2 The Bhakthi path is where the individual is given the choice of a form of the Divine Entity to contemplate, worship, meditate, perform puja, etc. The Absolute that is formless, is allowed to be conceived of as having a form to enable the human mind to hold on to something and make progress in the Bhakthi route. This Bhakthi also consists of three distinct groups of activities - these are (a) Activitiies by the mind: Japa, Puja and Dhyana. Japa and Dhyana are meditation and mental chanting of mantras. (b) Activities of the organs: Collecting all materials for performing the Puja and the Puja itself which involves the physical activities. (c) Activities of the word of mouth: Chanting prayers etc. Depending upon one's inclination or preference, one can stick to only one of the three or more of one and less of the others.

3.3 The practice of Bhakthi in all its three forms constitutes Upasana. There the form to be adopted of the object of devotion also is a matter of choice. Indeed, Lord Krishna assures us that he confers on the sincere devotee, unwavering devotion to the chosen form. There are six Upasanas known as "Shanmathas" properly codified and defined by the Great Acharya Bhagavatpada. They are Ganaapathyam, Souram, Vaishnavam, Shaivam, Shaktham and Kowmaram. As the name of each indicates, each one has a different form of deity as the object of worship; the other paths of Japa, Dhyana and the ritual of Puja are all same. Of these, Shaktham is the one where the form of Shakthi which means Shakthi or Power is worshipped as the Mother. This Upasana is also called "Shri Vidya". The present compendium is a collection of all the important procedural works on the subject of Shri Vidya, in its benign (Sowmya) aspect. Interestingly, of the six, this is the only Upasana that is always reverentially referred to with the attribute "SHRI". The principal form of worship is that of the Energy or Shakthi of the Divine Being. That way, this can also be viewed as worshipping of the energy aspect of the remaining five forms and therefore, this integrates all the six methods into one. While for the sake of conceptualising, the power or energy is viewed as a distinct entity, it is needless to say that it cannot be physically separated from that of which this is the power. Hence the dictum "Shakthi Shakthimathorabhedah" The substratum on which this Shakthi inheres is referred to as "Shakthiman" which is Shiva Himself. In other words, we try to conceive of the single entity Shiva as basic or residual Shiva and its Shakthi (power) separately. It is only logical that if one can conceive of such a dichotomy of a single individual being, when Shakthi is taken out, what remains must be something inert (Jada). That is the profound principle with which Shri Sankaracharya's "Soundaryalahari" starts

"Shivaha Shakthyayukto Yadi Bhavati Shaktaha Prabavitum
Nachedevam Devo Na Khalu Kushalaha Spanditumapi"

(SL: 1)

3.4 Consistent with the physical science, this Shakthi can be of two forms again; potential and kinetic. In this system, the potential form is referred to as Prakasha (effulgence) and the kinetic as Vimarsha (illuminating). The effulgence is the inherent characterestic of the first by which the seen-world is illuminated enabling us to see. This is the explanation of the Shakthi system for the universe and the power that makes it to be seen by all of us. In a higher plane the concept of Guru also is conceived of as made up of the same principles of Prakasha and Vimarsha. The Guru. as the torch, remains the source of light and simultaneously the seen-world. Guru Charana or the Guru Padukas of the Guru are always referred to as Prakasha and Vimarsha. Another way of explaining the same dual principle is by saying Prakasha is the Absolute (Brahmam) and Vimarsha is the Individual Self.

Kathopanishad says

"Tameva Bhantam Anubhati Sarvam Tasya Bhasa
Sarvamidam Vibhati"

It shining, everything happens to shine. By its light alone does all this appear.

IV GENESIS OF CREATION

4.1 As Moksha or liberation is the attainment by an individual of the origin from which he came, it will be appropriate to trace the process of creation first so that it will facilitate his re-tracing the path back to the origin. There are quite a few ways by which creation or srishti is explained by the different schools based on their interpretation of the Scriptures. Let us look at some of them. In the Shaktha school and the Kashmiri Saiva school, the phenomenon of creation is explained in a near similar manner as under. The Highest or the Ultimate Reality is called Chit. It has infinite powers and contains in a potential form all that is ever likely to be. It is the swabhava or inherent nature of the Ultimate Reality to manifest. This Ultimate Reality is Prakasha-Vimarshamaya. In that state the "I" and the "This" are in an undivided/unmanifested entity. The "I" is the Prakasha and "This" is the Vimarsha aspect. Shakthi is the kinetic or active aspect of Chit (cf *"Chidekarasarupini"* Lalitha Sahasranamam 364)

"Sadeva Sowmya Idamagra Aasidekamevaadvitiyam ....Tadaikshata Bahusyam Prajayeya Iti" (ch.u.6 -2-1-3).

At first there was only "Sat" all alone without a second. He looked and bethought to Himself "May I be many, May I procreate". This is Vedic authority for this explanation of creation. Kashmir Saivaism adds a little poetry to this process. It conceives of the ultimate reality as an artist and not as a mere mechanical creator thereof. Just as an artist cannot contain his delight within himself but pours it out into a song, picture or a poem, even so the Supreme Artist pours out the delightful wonder of His splendour into manifestation or creation. This Universe is nothing but an opening out (Unmesha) or expansion (Prasara) of the Brahman/Supreme as Shakthi in the Kashmir school; and of Shakthi Herself that has differentiated from the Supreme, in the Shaktha school. As

against this, in the Vedanta school the Absolute (Brahman) Itself appears as if it has opened out or expanded Itself but not actually expanded and this is known as the Vivartha Vada. This is so because the basic axiom of Shankara Vedanta is *"Brahma Sathyam Jaganmithya Jeevo Brahmaiva Naparaha"*

The essence is that the Universe is only apparently true and not intrinsically. However, in the Shakta school, creation is by Parinama Vada - i.e.- Shakti Itself manifests as the Universe. In polemical debates between the two schools, a dispute about this view is quite common. The one point that is common to both the schools is that the knowledge of the Universe is ephemeral. Because of this ephemeral nature only it is possible to get a clear idea of the possibility of retracing the evolutionary process and achieve the Brahmananda state. While Vedanta refers to this as attaining Moksha or liberation, Kashmir Saivaism calls this Pratyabhijna which is re-cognition of the original nature of the individual soul as the Cosmic Soul itself.

4.2 Proceeding further with this process of evolution of the Universe, we go through the manifestation of 36 elements/principles, called the Tatvas. The first one is called the Prakriti which is the state of the Absolute that is about to manifest itself. Therefore the remaining principles inhere in it the same way as a seed contains the entire elements that blossom forth as the tree later. This term Prakriti must be recognised as different from this same term used in the Sankya philosophy which is a very important conceptual difference. The next tatva is Ahamkara which is the individual soul or ego. The tatvas that follow are subordinate to this ego, because it is through them only the individual soul experiences the Universe. The next or third principle is Budhi which is the ascertaining intelligence. The individual ego is unable to both experience and act upon this experience by Budhi. In Budhi inhere two kinds of objects based on the external or internal cognition of objects. External objects are whatever exist outside the body but are experienced through contacts with the body organs. Examples are our seeing a book, hearing music, feeling the pleasant evening wind, smelling the fragrance of a flower, tasting a delicacy, etc. As against this the same kind of sense experiences without actual contact with outside objects but by reminiscences produced by memory consciousness as in a state of dream, etc. are called Vasanas arising out of samskaras (the impressions left behind on the mind by earlier sense experiences). The fourth tatva is Manas which really has the capacity to integrate sense perceptions into cognitive experiences to aid the Budhi in evaluating them in terms of apparent pleasure or pain based on vasanas. These three - i.e. Ahamkara, Budhi and Manas are the elements that produce the cognitive experiences of each one of the sense contacts and present them in terms of pleasure and pain to the individual soul. For this process to go on, the accessories needed are a further major group of 20 tatvas made up of the 5 sense organs (Gnanendriyas), the 5 powers of action (Karmendriyas), the 5 primary elements of perception (Tanmatras) and the 5 gross elements (Pancha Mahabuthas). In detail, these 20 are enumerated as under:

FIVE SENSE ORGANS: (Powers of sense perception)

(i) Skin or the organ of touch (Tvak)

(ii) Eye or the organ of seeing (Chakshu)

(iii) Tongue or the organ of tasting (Jihva)

(iv) Nose or the organ of smelling ((Aghrana)

(v) Ear or the organ of hearing (Shrotra)

A point of relevance here is that the indriyas by themselves are not sense organs but powers which operate through these organs. That is why quite often an individual though looking at things does not perceive them. For perception and cognition the individual ego must illuminate the objects and their experiences.

THE FIVE KARMENDRIAS OR POWERS OF ACTION

These are the powers of

(i) Speaking (VAK).

(ii) Handling (PANI)

(iii) Locomotion (PADA)

(iv) Excreting (PAYU)

(v) Sexual Action (UPASTHA)

THE FIVE TANMAATRAS OR PRIMARY ELEMENTS OF PERCEPTION

These are the elements of the particular sense perception and they are

(i) Sound (SHABDA)

(ii) Touch (SPARSHA)

(iii) Colour and Form (RUPA)

(iv) Taste (RASA)

(v) Smell (GANDHA)

The above three are subtle elements of the particular senses perception. Now come the tatvas of materiality or the gross elements.

THE FIVE GROSS ELEMENTS - PANCHAMAHABHUTAS

(i) Space (AKASHA)

(ii) Air (VAAYU)

(iii) Fire (AGNI)

(iv) Water (AAPAS)

(v) Earth (PRITHVI)

The above can also be presented in a tabular form correlating the gnanendriyas, the karmendriyas, the five tanmatras and the five mahabutas.

This cluster of 24 tatvas or elements are called the Objective Manifestation of the external objects in the perceived universe.

The next group is a set of five which culminates in the Subjective Manifestation -i.e.- "I". At this stage Maya Tatva comes into play. It is this that distinguishes the Subject and the Object. The word Maya is derived from the root "Ma" to measure. This makes the unlimited experience of the Infinite as measurable and limited. The products of Maya are the five Kanchukas or coverings. These are enumerated and described below:

(i) Kalaa: This reduces the omnipotence of the Absolute and brings about limitation in respect of the individual's efficacy.

(ii) Vidya: This reduces the omniscience of the Universal Consciousness and limits it to an individual's knowledge.

(iii) Raaga: The Absolute has a sense of all-satisfaction (Purnatva) and Raaga limits this and brings about a desire for this or that.

(iv) Kaala: This reduces the eternity of the Absolute and brings about limitation in respect of time such as past, present and future.

(v) Niyati : The word Niyati indicates a total limitation like boundary or limitation of freedom - in other words the "I" stands distinguished in respect of cause and space. Its Swatantrata and Vyapakatva -i.e. freedom and pervasiveness. In a sense it is an omnipresence that gets limited.

4.3 PURUSHA The word Purusha has differing connotations in the different schools of thought. Kashmir Saivism and Shri Vidya refer to the individual "I" as distinct from the Absolute Self which is "Shiva". With the manifestation of the Purusha, the individual "I" comes out as the limited Supreme Being. This forms the 9 subjects with Prakriti with all its group of 23 tatvas emerging as the object to be experienced by the "I".

Above these 31 tatvas of 2 groups (24+7), there are 5 tatvas which are considered as the intermediate stages of the Universal experience. Of these Shiva tatva is the initial creative movement of Paramasiva. The first vibration or throb of this Will to manifest is known as Shiva. The second tatva in this group is Shakthi which is the energy of Shiva. Shakthi polarizes the Absolute Consciousness into "Aham" and "Idam" (I and This) - subject and object. Shakthi however is nothing separate from Shiva but is Shiva Himself in His creative aspect. As "Maharthamanjari" describes this as "HE" (Shiva) Himself full of joy enhanced by the 3 corners of His heart which are referred to as "Iccha" or will, "Gnaana" or knowledge and "Kriya" or action, raising up His face to gaze at (His own splendour) is called Shakthi. Shakthi is therefore His intentness to create.

4.4 At this stage itself it may be relevant to dilate a little on the Iccha, Gnaana and Kriya. In our empirical activities if our aim is to do a particular act, there are three components in the process. They are the desire to do (Iccha), the know-how to do it (Gnanaa) and the act of doing it per se (Kriya). This applies to all our worldly activities. Similarly, it is valid in understanding the process of creation or srishti. One of the names in the Lalitha Sahasranama is *"Ichaasakthi Gnaanasakthi Kriyasakthi Swaroopini"* (LS 658)

Interestingly these very same three powers or Shakthis act in a modified process while an individual strives for his Moksha which is the opposite of creation (Laya). At that state also the three aspects of the effort are the desire to get liberated (Iccha), the performing

of the necessary actions for this purpose (Kriya) and attaining the salvation itself (Gnaana). The difference attributed in the meanings for the term Gnaana in both the evolution and the dissolution routes may be noted. It is this arrangement of the three that is taught through the three episodes in the Chandi or Durga Sapthasati in the Markandeya Puranam.

4.5 The third in this group is "Sadasiva Tatva" also known as "Saadaakhya Tatva". The experience at this stage is "I AM". This "AM" or "Being" is affirmed in this stage; hence it is called "Saadakhya" (SAT meaning existing). The experience of this stage is "I am This". However, the "This" is only a hazy or unclear experience "Asphuta". The predominant side is still "I". The Ideal Universe is experienced as an indistinct something in the depth of consciousness. That is why this experience is called "Nimesha"

4.6 The next stage of this Divine Experience is the Tatva called "EASWARA". Herein is emphasised the "This" aspect of the total experience becoming a little more defined or clear. This "Easwara Tatva" is therefore known as "UNMESHA" which is the distinct blossoming of the Universe. At this stage "Gnaana" or knowledge is predominant. In other words, at this stage there is a clear idea of what is to be created.

4.7. The last tatva in this group is "Shuddha Vidya". In this tatva the "I" and the "This" side of experience are equally balanced like the two pans of an evenly balanced scale. At this stage "Kriya Shakthi" is predominant. The "I" and "This" are still identified and clearly distinguished in thought. Yet, the "I" or "Self" and the "This" refering to the Universe are both equally well recognised and that is why the comparison to the balance or scale is made.

4.8 In Shiva Tatva there is the "I" experience (Aham Vimarsha); in Sadaashiva there is "I - This" experience (Aham Idam Vimarsha); In Easwara Tatva there is "This - I" experience (Idamaham Vimarsha). In each of these three, the emphasis is on the first term. In Shudha Vidya Tatva there is equal emphasis on both. Since this experience is intermediate between the "Para" or the higher and "Apara" the lower in which it is called Parapara Dasa. This is called Shudha Vidya because the true relation of things is experienced here. Upto this stage all experience is ideal - i.e.- in the form of an idea. That is why this is called the "pure tatva", a manifestation in which the swarupa or real nature of the Divine is not yet veiled. This happens in the earlier mentioned group of tatvas headed by Maya with its five components.

4.9 Thus the 36 elements or tatvas fully explain every aspect of creation . Purusha is the experiencer (Bhokta) and Prakriti is the experienced (Bhogya) and the resultant Sukha or Dukha. This is the three-fold aspect of all Universal experience. Another point to be noted at this stage is that Prakriti has three gunas - threads or constituents - viz - Satva, Rajas and Tamas, producing respectively Sukha, Dukha and Moha. These three gunas are the gross forms of His shakthis of Gnaana, Ichaa and Kriya respectively. The collective Prakriti is the Santha Shakthi of Shiva.

V SHABDA VADA

Yet another school of thought explains creation in a different manner. It conceives of the Absolute as the absolutely tranquil sea-like area quite quiet. In this surface an original

motion occurs which is called Spanda. In a lake full of water when it is quiet, if something falls and a ripple is created, this sets in motion a series of ripples and these ripples into waves and these waves go hit the bank and come back in the opposite direction. Similaey in the vast expanse as conceived of earlier, the original single movement results in a series of ripples and waves of two different direction which clash one against another and thus the origin of the Universe is conceived as Nada, Bindu and Kalaa. The subsequent stages of evolution are more or less similar to the detailed description given earlier which is known as the Dhrishti-Srishti Vada.

VI CREATION ACCORDING TO THE VEDANTA

The creation according to Vedanta has one or two principal differences. First the entire process of creation is that of Maya which again is an unreal entity that came out of the Brahman at His Will. This maya has two different capabilities known as Avarana and Vikshepa - that is to say suppressio veri and suggestio falsi. In other words, maya covers the Brahman with veil and in its place projects the perceived universe. This means the world is unreal which is superimposed on the Brahman and for anybody to attain liberation is to find the way of eradicating the implications of this maya so that Brahman gets revealed in its original form. The whole process of attaining Moksha by the Upanishad's route is only this.

VII. SHAKTHI UPASANA

7.1 As earlier mentioned there are three paths leading to liberation. However, these three are not mutually exclusive but have among themselves some amount of overlapping. Interestingly, in the Gnaana path itself Adisankara stresses the Bhakthi aspect. Says he "Among the various accessories for attaining Moksha, Bhakthi is the most important" (V.C.31) In the pure concept of Advaita it is somewhat difficult to recognise Bhakthi which is in effect Dvaita. Bhakthi always needs the upasya devata and the upasaka. Sankara has cleverly reconciled these two in his Vedantic definition of Bhakthi as the individual meditating upon or worshipping himself. "

"Svasvarupaanusandhanam Bhakthirityabhidhiyate
Svatmatathvaanusandhanam Bhakthirityapare Jagu:"
(Viveka Choodamani 31 and 32 1/2)

7.2 Bhakthi or upasana is of two kinds - "Gowni" and "Para". The first is also known as Sagunopasana. The human mind which finds it impossible to visualise the Absolute is provided with a form of deity with face, hands, legs, etc. so that the mind has something to hold on rather than a formless Brahman. All worships generally are with respect to a preferred form of the Absolute. This form would be of the individual's choice or as indicated to him by his Guru or teacher. The fundamental principle is one of visualising or conceptualising which is called Bhavana. From this view point it would appear that Bhakthi is a process of reducing the adult mind to that of a child. For example, if a child gets a doll, then it sees that as a real baby in flesh and blood and tries to do all acts of affection and love to that baby (doll) adopting the role of a mother. All chores of nurturing a baby such as bathing, dressing, feeding, putting to sleep, etc. are performed to the baby (doll). If somebody makes a noise, the child tends to chide by saying "Shh..... don't make

a noise, the baby is sleeping" This means that the concept of the doll is wholly replaced by an imaginary baby. A serious Bhaktha never perceives the idol or the picture or a chakra that he worships as anything different from the Divine form of God. This is the essential requirement for Bhakthi. Having started to believe that the form he worships is God or Goddess, the other activities or rituals cover the various tasks to be performed such as seating, bathing, dressing, etc. This whole process is commonly referred to as performing a puja Physically, there are 16 such acts known as Upacharas. These are enumerated below:

1) Asanam (offering a seat)
2) Padyam (offering water for washing feet)
3) Arghyam (offering water for purifying the inner self)
4) Achamaneeyam (offering water to be taken in)
5) Snanam (offering a bath)
6) Vastram (offering a dress)
7) Abharanam (offering ornaments)
8) Gandham (offering sandal paste)
9) Pushpam (offering flowers)
10) Doopam (offering incense)
11) Deepam (offering light)
12) Naivedyam (offering eatables)
13) Tamboolam (offering betel leaf/nut)
14) Stotram (offering prayers)
15) Pradakshinam (going round the deity)
16) Pranam (prostrating before the deity)

These sixteen are the commonly offered rites in any form of puja, always firmly believing in the form that is being worshipped.

7.3 These very sixteen Shodasopacharas have also a deeper or inner meaning which could be related as the offerings to the Absolute without any form. Another method of offering these rites reckon these as a group of five and not sixteen. These are Gandha, Pushpa, Doopa, Deepa and Naivedya. This is called the Panchopachara Puja. The basic objective is bringing out the Divine principle that inheres in every one of us out and visualising It in the external picture, idol, chakra, etc. and carrying the above mentioned sixteen or five upacharas as one would do unto himself.

7.4 Performing these very rituals as part of the puja or upasana in the Shri Vidya sampradaya is a little more elaborate with a number of special set of tasks peculiar to this cult. To begin with we have to understand the actual form that is accepted for

worship in this puja. The generally accepted form for worship as Devi is an idol and a chakra. Chakra is a collection of triangles, circles and squares arranged in a particular order to represent the Creation or the Dissolution of the Universe starting from the Brahman which Itself is depicted as the Bindu or Dot in the centre of the chakra. The chakra that is identified with Sri Devi in this upasana is described by Adisankara as under:

> *"Chaturbhi: Shrikanthai: Sivayuvatibhi:Panchabhirapi*
> *Prabhinnabhi:Shambho: Navabhirapi Moolaprakritibhi:*
> *Chatuchchatvaarimshat Vasudalakalaashratrivalaya*
> *Trirekhaabhi: Saardham Tava Charanakonaa: Parinataa:"*
>
> *(SL 11)*

Four upward-looking triangles combined with five downward-looking triangles together with an eight petaled lotus, a lotus with sixteen petals, three circles and three outer squares, split at each of the four sides. All these together present themselves as forty three triangles all intertwined in the mid-part of the chakra, with a dot (Bindu) at the geometric centre.

7.5 This chakra or yantra is the pictorial representation of the entire process of Creation and Dissolution of the Universe. Being a picture, it is obviously two dimensional. This can also be visualised as a three dimensional projection with each layer of square, circle, triangle vertically placed one above the other. This form is known as Meru. Either of these forms the central figure to which pujas are performed. In addition to this, one can also have an idol or deity of the female form of Devi.

7.6 A second requisite for this method of worship is what is known as a Mantra. Any Mantra is considered as a zealously guarded secret. A Mantra is a collection of letters which on its face may not convey any meaning. By definition, Mantra means "That by repeatedly meditating upon which one is saved". It is the duty of every devotee to constantly meditate upon a Mantra and chant it repeatedly so that there result repeated vibrations in the nerve centres of the individual. These are never to be uttered aloud and therefore even the Vedas refer to this in coded language.

7.7 The prescribed Mantra for the Shri Vidya worship is what is known as the Panchadasakshari. Literally translated, this means the fifteen-lettered-Mantra. The Panchadasakshari is described as consisting of three "KA's", three "LA's", three "HRIM's", two "HA's", two "SA's", "YE", and "EE". The meaning of this Maha Mantra is explained by different Seers in different ways. The Nitya Shodasikarnava gives six different interpretations. Sri Bhaskararaya, in the Varivasya Rahasya, gives 15 interpretations. A Kerala scholar of this century, Perunkulam Veeraraghava Sasṭry has given more than 60 interpretations, which have received the approval of Sri Nrisimha Bharati Swamigal, the 33rd distinguished occupant of the Sringeri Sarada Peeta, who was universally recognised as the foremost scholar of his times. In essence, this Mantra is considered as equal to the Vedic Maha Vakyas which clearly try to indicate the true nature of Brahman and the true nature of the individual self.

7.8 The first qualification for a Upasaka to perform puja is obtaining Diksha from a Guru or a teacher. The rite called Diksha is supposed to be destroying all the limiting factors of the individual self and facilitate his union with Shiva.

"Deeyate Shiva Sayujyam, Ksheeyate Pashạ Bandanam,
Atho Diksheti Kathitham Bhudhaihi Sachaastra Vedibhi:

The role of a Guru in this whole process has already been explained in some detail earlier. It is the Guru who, after testing the disciple's competence, initiates him into the Upasana by teaching him the Mantra, the Devataswarupa and the methods of performing the pujas. The present publication, fittingly, sets out the procedures for some types of Diksha.

7.9 We now look at the process of performing this external (baahya) puja step by step. Eventually, the Sadhaka should rise to the level of performing mental puja and meditation as set out in the Bhavanopanishad. The first step is the method of entering the puja mandapa or the room for worship. Next is Tatvachamanam. This is a cleansing process for the mind by ingesting drops of water four times with each one praying for the cleansing of the three types of "Aanhava, Mayika and Karmika" malas and preparing the mental frame for the gnana swarupa to shine.

The next and most important step is performing Gurupaduka Vandanam. This is just paying one's respects to the lotus feet of the Guru.There is a prescribed procedure for performing this.

Guru's feet are supposed to be on the head of the Upasaka. Therefore he has to worship, with his hands in the form of Mrugi Mudra on his head (more about these mudras elsewhere later). The procedure calls for worshipping his Guru and the Guru's Guru (Paramaguru) and his Guru (Parameshtiguru). There are three separate mantras for each of these three. The Gurupaduka mantra collectively connotes the same concept as that of the Mahavakya - "Tatvamasi" (That Thou Art). Actually these three syllables are represented one each by the three Guru mantras.

8.1 The next step is ringing the bell. This is symbolic of referring to the evolution of the Universe from Nada. By ringing the bell the Devas are invited to the puja simultaneously warding off the evil thoughts and forces present.

8.2 The actual part of the puja starts now with a declaration of intention -i.e. Sankalpa. This is done by doing Pranayama - breathing in, holding in and breathing out using the Panchadasakshari mantra. Then, the time and place in which the Upasaka is performing the puja are narrated with the prescribed necessary space and time components. Accomplished upasakas traditionally adopt the Ashtanga method of narrating the time, which is distinctive and unique in Sri Vidya upasana. The declaration states that "I at this point of time and in this place intend performing Shri Lalitha Mahatripurasundari Puja using whatever articles and accessories that I have collected for the purpose and thereby please Shri Parameshwara". The point to be noted is that while the puja is that of Devi, by its performance He is pleased.

8.3 Next in order comes the seat on which one should sit and perform the puja. The directions pronounced by Lord Krishna in the Gita (6.11) reading "Having firmly fixed in a clean place, his seat, neither too high nor too low, and having spread over it the Kusha grass, a deer skin and a cloth one over the other" is adopted. One addition to this is for this also there is a separate mantra chanting which water is sprinkled on the seat before being seated. Then follows a procedure for guarding oneself against external influences by

a process know as "Deharaksha". Then follow a Pushpanjali collectively to all the Devatas present in the Sri Chakra and also getting the permission from Shri Dakshinamurthy, Who is considered to be the force incharge of the functions of creation, maintenance and dissolution of the Universe.

8.4 Before actually invoking Shri Lalitha into the Shri Chakra, a minor rite called "Pranaprathishta" is performed. This is actually fixing firmly the Yantra or Meru before inviting the Devata to come and occupy it. The purport is an expression of the fact that the power that is present in our heart is brought out and conceived to be installed in the Chakra.

8.5 Now a series of small tasks which are intended to bring into the Chakra the complete abode of Devi with all its components by naming each one and imagining its being made to be present in its appropriate position in the Chakra. In reality Devi's abode which is known as Shrinagara or Shripura contains a large number of oceans, islands, copses, gardens, surrounding spaces, moats and in the centre a splendorous palace, as set out in sage Durvasa's Lalitha Sthavaratnam (also known as Aryadwisathi). All these are item by item visualised in the Shri Chakra by refering to their individual names. Thus, in effect we have kind of reconstructed mentally the Shripuram before us to worship the Occupant thereof. Then we have to light and install two lamps on either side of the puja mandala. The rites upto this point elaborately cover the Devi to be worshipped and Her abode and environments.

8.6 Next step is to get the individual ready to stand before this Divine presence and perform the puja. These in turn involve five tasks. (1) Bhuta Shudhi which is a process of cleansing all the effects of the physical elements on the individual's body by a series of pranayama and breath regulated steps. (2) The way we firmly fix the Deity being worshipped by a pranaprathishta, the individual must also be firmly fixed by Atmapranaprathishta. (3) The next step is to ensure mental concentration by doing pranayama using the mantra. (4) The fourth ingredient is a ritual to ward off all evil tendencies around us by a process called "Vignotsarana" (5) The last in this is known as Shikabandana - i.e.- tying up one's hair -i.e.- literally meaning to keep one's hair knotted - probably this was to take care of the hair getting loose frequently and interfering with the rituals connected with the puja. Today it is indeed rare to find a male individual with uncropped hair; hence the ritual though a real one, has become imaginary.

9.1 The second major part of the puja rituals is what is known as Nyasa. In upasana, Nyasa refers to touching the various parts of our body, chanting a mantra or a syllable thereof and visualising the presiding Devata or Shakthi over that mantra to be present at the part of the body so touched. There is a whole lot of different Nyasas with different mantras being used in varying orders. In the Navavarnapuja, the following Nyasas are to be performed :

(1) Mathruka (using all letters of the sanskrit alphabet)
This in turn is of two kinds - Anthar Mathruka and
Bahir Mathruka.

(2) Karashudhi

(3) Atmaraksha and Balashadanga

(4) Atmasana, Chakrasana, Mantrasana and Sadhyasidasana

(5) Anthaschakra, Bahischakra

(6) Kameshwaryadi

(7) Moolavidyavarna

(8) Lagushoda and Mahashoda (only Shodasi upasakas are entitled to perform the latter).

Before moving on to the next set of rites in this puja procedure, one will have to study and understand the implications of these various Nyasas which are very important. Some similar kind of Nyasas are also to be performed even when one is not performing puja but only does japa. Every mantra to be chanted will have to be along with some elements of the japa process and these are Rishi, Chandas, Devata, Karanyasa and Anganyasa, Dyana and Panchapuja. All these are intended to help in increasing the power of concentration of the individual on the deity that is being worshipped.

9.2 We now move on to the fourth part of the puja procedure which is known as Pathrasadanam, which literally means spreading out a number of vessels between the devotee and the Chakra in a prescribed order and a ceremonious manner. The following vessels are recognised as obligatory in this regard.

(1) Kalasam also known as Vardani (for keeping water for various sundry purposes)

(2) Shankham (conch) also known as Samanya Arghya patram to contain water for certain special uses

(3) Visesha Arghya patram to contain a special liquid prepared for the puja

(4) Shudhi patram

(5) Guru patram (dedicated to the Guru of the devotee)

(6) Atma patram

(7) Bali patram (intended for offering to the evil forces present around us a reward for not interfering with the Puja).

9.3 For each one of these patras there are fixed positions in the layout, a mandala of a particular design, a method of filling the patra with the appropriate content (water or other liquids as prescribed) and a sequence of performing certain rites on each of them, chanting the relevant mantras. This part of the rites is a very elaborate one. There is a set of apparent and esoteric meanings for each of these which have to be fully understood. The contents of each of these vessels have specific application and disposal in the puja process. Yet another aspect of this matter is that these vessels and their contents symbolically represent the very same type of corresponding vessels with connected rituals in performing a Yagna or sacrifice. It is this aspect that establishes a connection between this particular puja with the rituals connected with a Yagna, thereby, bringing about an integration between the karma path and the bhakthi path. This is a very important and special feature of this puja padhati alone. Hence this puja is also referred to as Yagna. At the end of the puja there is a prayer which repeats "Jagat Yagnena Trupyatu".

9.4 At the end of these rites, the kundalini shakthi which is supposed to be the Devi form that is inherent in every human body, is addressed with certain mantras and offerings. Ultimately to a person who keeps on performing this puja with great care and attention, the Kundalini which is normally asleep, gets kindled and starts moving upward along the Sushumna path (in the spinal column) towards the upper part of the head which houses a thousand petalled lotus (Sahasrarakamala). During its course from its place of sleep known as Mooladara it has to pass through five other abodes known as Swadhishtanam, Manipuraka, Anahada Vishudhi and Ajne to reach finally the Sahasrara. For a devotee by his constant puja and concentration when he is able to take his Kundalini though Hata Yoga through this entire course to the head, he becomes a liberated soul - one with the Shakthi Herself. The same process of raising the Kundalini and making it reach the Sahasrara is also claimed to be possible by "Hathayoga". This is a process where the practice is more physical in the sense all the continuous attempts are by means of pranayama - i.e.- breath controlling exercises without any rituals like puja. (In this context, we would draw the Reader's attention to the cautionary advice given by the Paramacharya, H.H. Sri Chandrasekarendra Saraswathi Swamigal of the Kanchi Kamakoti Peeta. Arousing the Kundalini is fraught with danger, and may lead to various complications and problems. His Holiness advises not to try this, but stick to the path of Bhakthi.) This perception of the existence of the seven chakras in the body - ie.- Mooladara to Sahasrara also makes for a portrayal of the human body itself as akin to the Shri Chakra.

10.1 After this commences the puja to all the Devatas that occupy the Shri Chakra. This puja can be performed in two different ways - one known as Antharyaga and the other as Bahiryaga. The former refers to a form of performing puja purely as a mental process without any external accessories or things. Visualising the body itself as the Shri Chakra, start seeing each segment thereof in the mental eye offer Panchapujas for each of these segments fully visualising every one of the concerned Devi forms present in each respective segment, starting from the outer square of the Chakra and proceeding towards the centre of the circle which is Bindu. This obviously is the ideal way to perform this upasana with absolute mind control and concentration of each of the nine separate segments of the Shri Chakra in their appropriate sequence. As against this, in the Bahiryaga method, the same nine segments (called Avaranas) of the Shri Chakra are physically seen and offerings made to the respective Devi forms present in each. Another difference in this puja to be recognised at this stage is that while other pujas are done with flowers alone, in this puja only offerings are made by both hands - flowers in the right and a piece of ginger held in a clasp in the left which is dipped in the Visesha Arghya and droplets thereof being offered simultaneously with the flowers. The utterence is thus "Pujayami and Tharpayami". This is simultaneous performance of Pujanam and Tharpanam.

10.2 The puja in this part begins with requesting the Devi to present Herself in the Shri Chakra to enable us to perform the puja. This is known as Avahanam. The concept is you bring out the Devi present in your heart and install it in the Meru or Chakra before you. This is not only mentally done but physically using a particular form of mudra known as "Trikanda" filled with flowers and performing a dance-like move taking the hands from the heart and carrying to the external Chakra. Now we have the Divine element present in us installed securely in the external Shri Chakra. Then 64 forms of upacharas starting from making the Devi sit to ultimately make Her pleased by various offerings of bath,

flowers, toiletries, ornaments, clothing, perfumes, etc. and also the Visesha Arghya to drink. These upacharas please Her and therefore the 64th item itself is called "*Anandollasavilasahasam*".

10.3 The detailed Avaranapuja starts with worshipping the Chaturayatana Devatas. These are : (1) Ganesha (2) Sun (3) Vishnu and (4) Shiva respectively. These four are occupying the four corners of a square which contains the Shri Chakra in it.

10.4 First the fifteen Nitya Devis which are recognised as the powers that rule the fifteen days in a fortnight are worshipped. These are: *Kameshwari, Bagamalini, Nithyaklina, Bherunda, Vanhivasini, Mahavajreshwari, Shivadhuthi, Tvarita, Kulasundari, Nithya, Neelapathaka, Vijaya, Sarvamangala, Jwalamalini and Chitra.* This is the order in which they are worshipped in the Shuklapaksha or the bright half. In the Krishnapaksha or the dark half, these are worshipped in the reverse order starting from Chitra to Kameshwari. There is a sixteenth Nithya known as Mahanithya, who is none other than Devi Herself. from whom these fifteen are supposed to have emerged. The purpose of this part of the Puja is to comprehend that Time (Kaala) itself has emanated from, and is subordinate to, Devi.

10.5 Then pujas are offered to the Guruparampara or the lineage of the Gurus. The Gurus are conceived of as belonging to four separate groups; first is Paraugha and the rest are Divya, Siddha and Manavavaugha. The first offering is to the highest Guru ruling over the present cycle of time known as Shri Vidyanandanathatmaka-charyanandanatha. Next in priority is Shri Dakshinamurthy. After that the full lineage of Gurus is offered puja. Thirtyone Gurus are mentioned by name with Sankarabaghavadpada as the thirty second. These are then followed by the devotee's Parameshtiguru, Paramaguru and Guru.

10.6 Then starts the puja of the nine Avaranas which are nine segments of the Shri Chakra as under:

The first segment known as Thrilokyamohana Chakra, contains three squares broken in the middle on each of the four sides. In the first square ten Sidhis exist (Sidhi refers to certain super human powers). The second square houses the eight Matrukas and the third square nine Mudra Shakthis. When the puja of the Devatas occupying the first Avarana are finished, the Devi is worshipped by Panchadasi thrice and the puja is dedicated to Her worshipping with the Yoni mudra. It must be remembered that in all these Avarana pujas, puja includes Tarpanam also.

The second Avarana is known as Sarvashaparipuraka Chakra which contains in its sixteen petals, the sixteen vowels with their respective Nithya Kalaa Devis. The third segment is known as Sarvasamkshobhana Chakra and houses in its eight petals eight Guptatara Yoginis. The fourth Avarana is known as Sarvasowbhagyadayaka Chakra which is in the form of fourteen triangles and houses fourteen Devi forms. The fifth Sarvarthasadaka Chakra houses ten Devi forms in its ten triangles. The sixth is in the form of again another set of ten triangles and houses the same number of Devi forms. The seventh Avarana known as Sarvarogahara Chakra is in the form of eight triangles and houses eight Vaak Devatas starting from Vashini. The eighth Avarana houses the weapons of Devi. The name of the Chakra is Sarvasidhiprada. This is the internal inverted triangle which houses the three principal forms of Mahabagamalini, Mahavajreshwari and

Mahakameshwari who are the Shakthi forms of Brahma, Vishnu and Rudra. The last and the ninth Avarana which is just the Bindu -i.e.- the centre of the whole Yantra wherein abides Shri Lalitha Mahatripurasundari. Thus the pujas to the nine forms of Yoginis in all the nine avaranas have been described.

10.7 Next in order pujas are offered to five groups of Devi forms which are conceived of to be located over the Bindu in the Chakra in a five-fold foot stool form. These are five Laksmis, five Koshambas, five Kalpalathas, five Kamadughas and five Ratnambas. Our Paramaguru, Sri Chidanandanatha has explained these as the stages through which one has to pass, in moving from Sa-Vikalpa Samadhi to Nir-Vikalpa Samadhi State. Altogether twenty five pujanams and tarpanams are performed. After this pujas are offered to the main deities of the shanmatas. They are Boudhamata, Vaidikamata, Shaivamata, Sauramata, Vaishnavamata and Shaktamata. Then pujas are offered to Shad Chakras, Mooladara to Aagna. After this comes the pujas to Amnaya Devatas. There are four Amnayas, (six for Shodasi upasakas) each one containing a sizable number of individual devatas together with their respective mantras. These can be offered pujas and tarpanas individually or in groups.

10.8 Till now detailed puja procedures offering puja and tarpana to the individual Devtas in the Chakra which are also referred to as Yagna or Yajana have been explained. After this Archanas are performed, depending upon time, Lalitha Sahasranama, Ashtotarasathanama and Trisathi are used in the Archana. Trisathi is always performed with Kumkum. The concluding part of the puja includes Doopam, Deepam, Naivaidyam, Tamboolam, Karpuranirajanam and Mantra Pushpam. At this point it becomes necessary to mention two additonal features which are peculiar in this puja. They are Ararthikam and Kuladeepam. These are one set of nine lamps and a single lamp made out of wheat flour, sugar and ghee and lit. After this Suvasinipuja or offerings to a Sumangali and then Tatvasodanam and Gurupranamam are performed. Tatvasodanam refers to the thirty six tatvas that we have elaborately described at the beginning arranged in three groups using which Visesha Arghya is ingested by the devotee. Yet another special feature of this puja is that it is not only the main devotee performs the puja but after he has finished, others also partake in the ritual by each one performing what is known as Samayikapuja. It is practically a very short form of the principal puja so that everybody present also gets the satisfaction of having himself performed the puja. It is also a means of training the aspirant to acquire the competence to himself perform the puja, in due course.

10.1 In the context of Shri Vidya upasana, two more aspects remain to be explained. One of them is what is collectively known as Panchamakara. These refer to five things or words, each beginning with the letter Ma (in Sanskrit). These are five things representing the five physical elements which are denoted through Madyam, Matsyam, Mamsam, Mudrai and Maithunam. Of these, Madyam refers to the principle of fire, Matsyam to water, Mamsam to earth, Mudrai to vayu and Maithunam to ether. Since the experienced Universe is made up of only the five physical elements, the belief is that these elements should be used in a puja that has as its objective to see to the destruction of this Universe (Laya). The Satvika devotee should understand these in this sense only. The use of these five in their real physical forms, though recommended and followed in some versions of Shakthi upasana, is not good for the Satvika type of devotees. Adi Sankara has actually condemned the use of these and has practically banned puja performances with these

things in their real form. Hence representative things are used in place of the above. Principal among these is the use of Madyam -i.e.- intoxicating liquor. In its place coconut water, honey, milk, or a sweet decoction made out of dates, honey and sugar are allowed to be used as Visesha Arghya.

11.2 The term Mudra is indeed a technical one with a literal meaning - a thing that gives pleasure – "Mudam Rathithi Mudra". A particular Mudra is formed by various combinations of fingers and the hands together. One would notice in any temple the idol has its hands in a particular pose. Like for example, the Dakshinamurthy form has its thumb and index finger of the right hand touching in a particular manner which is called Chin Mudra. Similarly idols have Abaya Mudra, Varada Mudra, etc. By the same token, a variety of hand and finger combinations yield hundreds of Mudras which have their particular use or application in the Avarana puja. While performing puja a set of mudras for Avahana or installation of the Deity, another set of mudras for each of the Avaranas and a set of mudras for naivaidya, etc. are prescribed. In the Lalitha Sahasranama there is a nama of Devi - "Dasamudra Samaradya". These ten are supposed to be the principal mudras - Sarvasamkshobhini, Sarvavidravini, Sarvakarshini, Sarvavashankari, Sarvonmadini, Sarvamahankusha, Sarvakhechari, Sarvabija, Sarvayoni and Sarvatrikanda.

11.3 As referred to earlier every area of the Shri Chakra contains a variety of Devatas. There are separately described procedures for performing puja for each of them. Each of these Devi forms is ruling over one or the other aspects of secular life like wealth, health, happiness, education, winning over rivals or competitors, achieving particular special powers, etc. While the total worship of Shri Lalithamahatripurasundari through the Avarana puja will grant everything in this world and the other and lead one to total liberation at the end, these particular literally lesser powers have the way of granting whatever is specifically asked for separately. Besides, there are separate Avarana puja procedures in regard to some of the Angadevatas of Devi in the Shri Chakra such as Ganesha, Shyamala, Varahi, Chandi, Subramanya, Rama, Krishna, Dakshinamurthy, etc. In addition, there is one puja addressed to a particular form known as Shadanvayi Shambavi which is in fact, a puja addressed to the Devi in her form united with Sadashiva. This worship of the dual form is considered to be the ultimate because it even transcends the gender and takes one on to a single principle. A complete description of this together with all its concepts is provided in the fourteenth sloka of Soundaryalahari and in the detailed commentary thereon by several writers. The basic principle in this is that there are two separate aspects one of Shakthi and another of Shiva which are Shadanvaya. The six principles referred to in these are of the five gross, physical elements, earth, water, etc. together with the mind as the sixth element. Hence this is considered to be the ultimate to be pursued by the devotee who aspires for liberation from all the worldly attractions. Although the detailed procedures are set out in this Compendium, this form of worship should be undertaken only by the *adhikari* for this; to obtain such *adhikara*, the *sadhana* of the *Mahashodasi Mantra* is a pre-requisite.

11.4 Independent of all the above, there is in practice a procedure called Chandi or Durga Padhati. This is also considered as one of the Devi forms that inhere in the Shri Chakra. However, there is not much mentioned about this in this Shri Chakra puja procedure; hence the development of an apparently independent form of worship for this. There is a Smriti saying "Kalau Chandi Vinayakau". This means in the age of Kali, the only two

Devatas to be worshipped are Chandi and Ganapathi. The worship of these two will itself give the benefit of all the other forms of worship. The basis for this Chandi upasana is found in the Devi Bhagavatha as well as the Markandeya Purana which contains the well known Sapthasathi. This narrates the three stories of Devi fighting and destroying the evil forces in the forms of Madu-Kaitabha, Mahishasura and Shumba-Nishumba. These stories are narrated in thirteen chapters in the form of seven hundred stanzas or half stanzas. Each of these is considered as an independent Mantra by repeating of each itself will lead to profound benefits. In addition, the Mantra prescribed for this is what is known as Navakshari or nine-lettered which has its basis in the Devi Upanishad of the Atharvana Veda. This Devi Upanishad gives the world three independent Devi mantras, each one is highly powerful. These are presented in the Upanishad in coded forms and these are (1) Bhuvaneswari Bijam : *"Viyadhikarasamyuktam Vithihotrasamanvitham. Ardhendhulasitham Devya Bijam Sarvarthasadhakam.* (2) Navakshari : *"Vaangmaya Brahmabhustasmadh Shashtam Vaktrasamanvitham. Suryovamashrotrabindu Samyukta shtathruteeyaka. Narayanena Samyukto Vayuscha Adharayuktatahah. Vichenavarnako Manusyath Mahadanandadayakah"* (3) Panchadasakshari :*"Kamoyoni Kamakala Vajrapanihi Guha Hasa Mathariswavibram Indra. Punar Guha Sakala Mayayacha Puruchyesha Viswamathadhi Vidyom"*

11.5 The Vedas have as their basic sound principle the syllable "OHM". This is called Pranava and all other sounds emanate from this syllable according to the Vaidika marga. In the Sakthi path the corresponding Pranava syllable is "EEM". This is called Kamakala. The word Kamakala is made up of four consonants, and six akara's (first vowel). This is in three groups indicating a consciousness that forms the substratum of the Universe, another consciousness that is the consciousness of Parameshwara which is the cause of the world and the conclusive part which indicates that these two consciousness are one and the same. At the end of the avarana puja, the devotee is enjoined to meditate on this Kamakala.

12.1 The granthas that are compiled and presented in the three volume compendium cover all the above that we have tried to explain in some detail. All the literature relating to Shakthi Upasana appear to be of two kinds - one describing the details of the ritualistic part and their sequences, etc. and the other merely giving the Mantras to be used and their evolution. The explanatory part which provides the logic or rationale for these rituals and their explanations in terms of their effects on the individual are very seldom touched upon. It is for this purpose we have taken the trouble of providing these information in this somewhat lengthy prefatory note. Our expectation is, this note read with the text, should provide the readers a reasonably clear understanding of the rituals so that the people who read these volumes derive full benefit therefrom.

12.2 In the Mantra Shastra, letters of the Sanskrit alphabet are of primary importance as all Mantras are after all different groups or combinations of letters. Interestingly, the arrangement of the alphabets in Sanskrit also have a specific purpose in it. The letters begin with "a" and end with "ha"; therefore, the combination "AHAM" refers to the "I" which is the Divine principle residing in each living being. Since all sounds expressed by the letters of the alphabets have originated from Her, every letter is considered an individual form of Her. As proof of this, there exist individual and different forms of Devi ascribed to each of fifty one letters. These are pictorially painted on the inside dome of

the Harasiddhanatha Temple in Ujjain. This place incidentally is one of the fifty-one Shakthi Peethas. It is a commendable task that Shri Gnanendra Saraswathi Swamijee has done in taking photographs of these Mathrukakshara Devatas and incorporating them as nicely printed colour pictures in these three volumes. Lalitha Sahasranamam contains a nama indicative of this *"Mathrukavarnarupini"* (577)

12.3 All these details relating to the Shri Vidya upasana are available in literatures like Parasuramakalpasutra, Nithyotsava, Nithyashodasikarnavam, Tantrarajatantram, etc. Our Paramaguru, Shri Chidananda (fondly and respectfully known as Sir, – due to his having been a school teacher – Subramania Iyer) has gone through all these texts relating to Saktopasana and has codified a clearly defined procedure for the practice of Shri Vidya in his book Srividya Saparya Paddati, which has become the single practical guide today followed practically throughout India. Another unique feature of his interpretation of this practice is to bring about a complete harmonising with the Advaita Path so that Upasana is not considered something outside the realm of Advaita philosophy. He has taken great pains to explain at each step the parity of principle between the two paths in his works. This note also has drawn upon this approach and has tried to explain the entire Saktopasana as a path leading to Advaitic end.

12.4 We are happy that through the Divine grace of our Guru, we also were able to play a part in this massive task of bringing out this publication, however humble our contribution was. We pray to Sri Lalithamahatripurasundari to bestow upon all of us all the best in this life and also lead us to the Ultimate Bliss. We have no doubt about this as otherwise all that are stated in the three volumes with Divine assurances will be proved to be untrue.

"Lokasamasta Sukhinobhavanthu"

With humble pranams at the lotus feet of our Guru

CHENNAI — S GANAPATHI SUBRAMANIAN

MARCH 3, 1997 — M SUNDARARAMAN

****

Bibliography

** PARASURAMAKALPASUTRAM

** SRI VIDYA SAPARYA PADDATI
by SRI N SUBRAMANIA IYER

** SRI VIDYA SAPARYA VASANA
by SRI N SUBRAMANIA IYER

** SRI KAMAKALA VILASAM
by SRI N SUBRAMANIA IYER

** DAKSHINAMURTHY STOTRA
Translated by SRI ALLADI MAHADEVA ASTRY

** VIVEKACHUDAMANI
by SRI ADISANKARA

** SOUNDARYALAHARI by SRI ADISANKARA

** PRATYABHIJNAHRUDAYAM
by DR JAIDEV SINGH

** SATABHISHEKA VAIBAVA MALAR
of BRAHMASRI SURYANARAYANAN - SRIMATHI RAJAMMAL

SRI GURUBHYO NAMAH

Some Aspects of Sri Vidyopasana

As told in Tamil by

PRAKASAMBA (Smt. K.S. RAJAMMAL)

and done into *English* by

M. SUNDARARAMAN.

Samsaara-sindohs-tharanaikahethoon Dhadhe Guroon Moordhni Sivasvaroopaan |
Rajaamsi Yeshaam Padapankajaanaam
Theerthaabhishekasriyam Aavahanthi. | |

Sadaasiva Samaarambhaam Sankaraachaarya Madhyamaam |
Asmad-Aachaarya -paryanthaam Vandhe Guru-paramparaam. | |

Sadhaa Baalaroopaapi Vighnaadrihanthree
Mahaadhanthivakthraapi Panchaasyamaanya |
Vidheendhradimrgyaa Ganesaabhidhaa Me Vidhathaam Sriyam
Kaapi Kalyaanamoorthihi. | |

The Reader who has carefully read the INTRODUCTION would have got an idea of the fundamental concepts of *Sri Vidya* and the external Nava Aavarana Puja. The oft-quoted saying,

Yathraasthi Bhogo na thu thathra Mokshaha Yathraasthi Mokshaha na thu thathra Bhoghaha |
Sri Sundari Saadhaka-punghavaanam Bhoghascha Mokshascha Karastha Eva. | |

(Where there is Worldly enjoyment there is no Salvation; where there is Salvation there is no Worldly enjoyment. For the great worshippers of *Sri Sundari* , both Worldly enjoyment and Salvation are at hand.)

will come alive with a new significance. Many will want to know more about this *upaasana*, impelled by their desire for Worldly enjoyment or Salvation, or both. At the request of Sri Gnanendra Saraswathi Swami, an attempt is made in these pages to set out some aspects of this upaasana. Our thanks are due to Sri Gnanendra Saraswathi

Swami for giving us this opportunity. We commence this task, depending solely on the Grace of our Guru. Sri Sankara Bhagavatpaada wrote, out of his extreme modesty,

Na Janaami Sabdam Na Jaanaami Chaartham Na Jaanaami
Padhyam Na Jaanaami Ghadhyam |
Chidhekaa Shadaasyaa Hrdi Dhyothathe Me Mukhaan-nissaranthi
Ghiraschaapi Chithram. ||

(I know not Sound, Meaning, Poetry or Prose; the *Chith* of six faces shines in my heart and wonderful words flow from my mouth.)

In our case, our knowledge of this *saasthra* is next to nothing ; yet we are emboldened to write these pages, guided by our Guru, who is one with Sri Mahaa-thripura-sundari and Lord Subrahmanya.

Nowadays most of the *Dwijaas* do not study the Vedas, but still respect them. There is a firmly entrenched conviction, arising from centuries of *samskaara,* that anything commended by the Vedas must be for our good. Hence, an intending Sakthi Upaasaka would like to know whether there is Vedic authority for this upaasana and about some of the great persons who have been Sri Vidya upaasakaas. In today's aggressively materialistic environment, we have got conditioned to look for "User Testimonials" and "Customer Lists" while acquiring even mundane articles. It is understandable that this approach is applied to the Upaasana marga also.

SOME WELL-KNOWN UPAASAKAAS

Some of the great Upaasakaas of the past have been:-

Vasishta, Sanaka, Sanandhana, Sanathkumaara and Suka who wrote manuals of rituals, known as SUBHAAGAMA PANCHAKA.

Sage Dhurvaasas (also referred to as Krodha Bhattaaraka) whose LALITHA STHAVARATHNA (also known as ARYAA DWISATHI) and SAKTHI MAHIMNA STHOTHRA, are read with great devotion even today. He has formulated the CHINTHAAMANI PUJA KALPA, which is observed at the Sri Kaamaakshi Temple at Kaanchipuram.

Sage Agasthya, to whom Lord Maha Vishnu, appearing as Hayagreeva, taught Sri Vidya, including the Sahasranaamaas of Syaamalaa, Vaaraahi and Lalitha, as well as the Lalitha Trisathi.

Lopaamudhraa, wife of Sage Agasthyaa, and the Rishi of the *Haadhi Vidya.*

Kaalidaasa, whose CHIDH-GHAGHANA-CHANDHRIKA contains the esoteric subtleties of this Upaasana. There is also a pentad of short poems authored by Kaalidaasa, known as Laghu Bhattaaraka. (It is not known whether all these works were written by the same person and whether this is the same as the author of the Mahaa-kaavyaas Raghu Vamsa, Kumaara-sambhava and Megha-Dhootha and Plays like Abhijnaana Saakunthalam and to whom the Syaamala Dhandaka is attributed.)

Gaudapaadha, who is famous as the author of the MAANDOOKYA KAARIKAA, SUBHAGHODAYA STHUTHI and the SRI VIDYA SUTHRA RATHNA, and as the Paramaguru of Sri Adi Sankara Bhaghavathpaadha.

Sri Adi Sankara Bhaghavathpaadha is widely regarded as an *Avathaara* of Lord Parameswara Himself, and is famous for his Bhaashyaas on the Prasthaana Thraya, various Prakarana Granthaas and Sthothraas, including the SOUNDARYA LAHARI, the first 41 verses of which are a treasure house of the Manthra Saasthra. His PRAPANCHA SAARA is a compendium of the Upaasana procedures of different deities. In all the Mathaas established by him the worship of Lord Chandhramouleeswara and Sri Mahaathripurasundari continues even today.

Laksmidhara, also known as Lolla, of whose works only the commentary on the SOUNDARYA LAHARI is available.

Sri Appayya Dikshita, well-known as the author of the *Parimalaa,* a commentary on the Brahma Suthraas, and over 100 other works, has contributed the RATHNA THRAYA PAREEKSHA and DURGA CHANDRAKALAA STHUTHI, dealing with Sakthi Upaasana. Sri Dikshita is the only writer whom Sri Bhaaskararaaya always refers to in the honorific plural.

Sri Bhaaskararaaya (also known as Bhaasuraanandha Naatha) the outstanding Scholar and Sri Vidya Upaasaka, who has written definitive commentaries on the LALITHA SAHASRANAAMA, SAPTHASATHI, and the NITHYAA SHODASIKAARNAVA. He has also written extensively on Sri Vidya, the notable work being his VARIVASYAA RAHASYA. He has also written on Vedanta, Mimaamsa, Grammar, Prosody, Poetry, Sruthi, Smrithi, Sthothraas and Manthra Saasthra.

Other well-known Upaasakaas include Muthuswaami Dheekshidhar and Syaamaa Saasthry, both of the (Carnatic) Musical Trinity. Their Saahithyaas disclose an intimate and deep knowledge of the Upaasana Krama.

Sri Ramakrishna Paramahamsa, who lived like a Sannyaasin, although did not formally become one, was an outstanding Upaasaka.

Sir John Woodroffe, also known as Arthur Avalon, a Britisher who served in India as a Judge in the early years of this Century, became deeply engrossed in Indian Theology, and in particular in Sri Vidya Upaasana. He has critically edited and published several important Tanthraas. He has also written extensively (sometimes, polemically, but with justification) on Sakthi Upaasana. The more important of his works are THE GARLAND OF LETTERS, THE SERPENT POWER and SAKTHI AND SAAKTHA.

SRUTHI & SMRITHI

The famous and great persons mentioned above would not have followed the Sri Vidya path if it is contrary to the Vedas. This thought itself would be of comfort, but some Readers may still wish to have some reassurances by way of references to relevant Vedic texts. Some such Vedic texts are given below :-

The SRI SOOKTHA, as its very name indicates, hymns the Goddess, invoking Her as SRI. The Kaamakalaa syllable "*EEM*" is explicitly stated. This Syllable is stated in the following texts also:-

YAH PRAANEETHI YA EEM SRUNOTHI.
YADHEEM SRUNOTHYALAKAM SRUNOTHI.
YA EEM CHAKARA NA SO ASYA VEDHA.
SA EEM PAAHI YAJAJI THARUTHRAHA.
CHATVAARA EEM BIBHRATHI KSHEMAYANTHAHA.

The DURGHA SOOKTHAM hymns the Goddess as Durgha.

The Kenopanishad states that UMA revealed Herself to Indra and dispelled his vanity and ignorance.

Parameswara is worshipped as *Ambhikaapathi* and *Umapathi* in the *Rk.*

NAMO HIRANYABHAAHAVE HIRANYAVARNAAYA HIRANYAROOPAAYA HIRANYAPATHAYE AMBHIKAAPATHAYE UMAPATHAYA PASUPATHAYE NAMO NAMAH.

The Presiding Deity to whom oblations are offered in the AAVAHANTHI HOMA is ANNAPOORNA, a manifestation of Goddess Mahaa- thripurasundari.

The following Sruthi texts also are relevant :

GAURI MIMAAYA SALILAANI THAKSHATHYEKAPADHI DHVIPADHI SAA CHATHUSHPADHI ASHTAAPADHI NAVAPADHI BHABHOOVUSHI SAHASRAAKSHARAA PARAME VYOMAN.

THEY DHYAANAYOGHAANUGHATHAA APASYAN DHEVAATHMA SAKTHIM SVAGHUNAIR-NIGOODAAM.

PARAASYA SAKTHIR VIVIDHAIVA SROOYATHE SWAABHAAVIKI GNAANABALAKRIYA.

The SRI RUDRAM says :-

YAA THEY RUDRA SIVAA THANOOS-SIVAA VISVAAHABHESHAJEE |

SIVAA RUDRASYA BHESHAJEE THAYAA NO MRDA JEEVASE.||

In the

PURUSHA-SOOKTHAM we read ,
HRISCHA THEY LAKSHMISCHA PATHNYOW.

Lakshmidhara, in his commentary on the Soundarya Lahari interprets various Sruthi texts as referring to one aspect or the other of Sri Vidya. For instance, in Sloka 11 he interprets SATHADVATTAARAGHAMAM THAA | SAMHAARYAM NAGHARAM THAVA

and the Arunopanishad passage IMAA NUKHAM BHUVANAA SEESHADHEMA..., and in Sloka 32 he interprets IYAM VAAVA SARAGHA..... as referring to the puja of the Nithyaa Devis.

There are also the following Upanishads dealing with Sri Vidya:-

SUNDARI THAAPINI PANCHAKAM.
BHAAVANOPANISHAD.
RAATHRI SOOKTHAM.
DEVI SOOKTHAM.
DEVI UPANISHAD.
THRIPUROPANISHAD.
BAHVRCHOPANISHAD.
KAULOPANISHAD.
GUHYOPANISHAD.
MAHOPANISHAD.
SARASVATHI RAHASYOPANISHAD.
SOWBHAGYA LAKSHMI UPANISHAD.
SRI CHAKRA UPANISHAD.

A modern writer, Sri Panchaanana Tharkarathna Bhattaachaarya has written a commentary on the Brahma Suthraas interpreting them from the standpoint of Saktha Philosophy. The same author appears to have interpreted the Bhaghavad-githa also similarly.

The DEVI BHAGAVATHAM, MAARKANDEYA PURAANA and the BRAHMAANDA PURAANA extol the greatness of Devi and Her Upaasana.

SABDA PRAPANCHA

In the INTRODUCTION the theory of Creation has been explained from the point of view of the ARTHA PRAPANCHA, (the Material Universe), tracing the evolution of the 36 Tattvaas. A brief glimpse into the SABDA VAADHA also has been given. We set out below this theory, in a little more detail, as this also is important in this Saasthra. It must be clearly understood that there is no conflict between these two approaches. Each has its place and uses in the ultimate aim of attaining Self-Realisation. As already pointed out in the INTRODUCTION, the purpose of knowing about Creation is to enable the Saadhaka to retrace the path back to the Supreme Being.

The eternal Supreme Being is both *Nirguna* and *Saguna* (or Sakala, i.e. with parts). From Sakala Parameswara (Who is Sat, Chit and Ananda) *Sakthi* came forth. From Sakthi arose *Naadha*, and from Naadha arose *Mahabindu*. (The Saamkhyaas call the equilibrium of Sattva, Rajo and Thamo Gunaas as Prakrithi. Hence the term Sa-Guna, i.e. with Gunaas. The Vedantins of the Advaita School call this as Avidya or Maya. In the Siva Thanthra it is known as Sakthi.)

As described earlier the 36 Tattvaas arise from the Mahabindu.

This Mahabindu split into *Bindu, Naadha* (to be distinguished from the Naadha mentioned earlier) and *Bija* Bindu is Siva, Bija is Sakthi and Naadha is the combination of

both. These Siva and Sakthi Tattvaas are always (even in *Pralaya*) inseparable. The Naadha (combination of Siva and Sakthi Tattvaas) is SAADHAAKYA (SAT - AAKHYA - YATHAH, called SAT). In the Sri Vidya tradition, these three, viz., Bindu, Bija and Naadha are referred to as Prakaasa, Vimarsa and Prakaasa-Vimarsa (Misra) respectively, and as the Three Feet (CHARANA - RAKTHA, SUKLA and MISRA CHARANA.) The Mahabindu is the Fourth , viz., *Nirvaana Charana*. A number of correspondences are made with these, collectively referred to as the THREE BINDUS, which are thought of as White, Red and Mixed Colours. The usual correspondences or *Paryaaya* names to be found in the Saktha Literature are :-

1. Moon, Fire and Sun.

(These are symbolic and do not refer to the Moon, Fire and Sun we see around us. The Reader who has some acquaintance with Sri Vidya will now be able to relate why there is such frequent reference to the Moon, Fire and Sun, in this School. Some such references are :-

a. The three eyes (of the Sa-Guna ParaSiva and the inseparable Sakthi.)

b. The three Khandaas of the Sri Vidya Manthra.

c. The Base (*Aadhaara*), the Vessel (*Paathra*) and the Liquid used in the Nava Aavarana (Baahya) Puja, for the *Saamaanya* and *Visesha Arghyaas*.

2. Ichhaa, Jnaana and Kriya.

3. Vaama, Jyeshta and Raudhri.

4. Brahma, Vishnu and Siva.

(The verse in the *Praadhaanika Rahasya*, reading ***EVAM YUVATHAYAH SADHYAH PURUSHATHVAM PRAPEDHIRE***, "thus, the damsels acquired masculinity " may be recalled.)

The Three Bindus constitute symbolically the points of a triangle. It is the Ichha (Desire), Jnaana (Knowledge) and Kriya (Action) of the Sakala Parameswara that is responsible for the creation of the Prapancha. The Sun is technically known as *Kaama* and the Moon and Fire together as *Kalaa*. Hence the great triangle is known as *KAAMAKALAA*. From KAAMAKALAA arise the subtle sabdaas called *Matrkaas*, and from them the gross sabdaas, viz., letters, words and sentences. The three lines of the triangle are named after Brahma, Vishnu and Rudra respectively , and the letters of the Samskrit alphabet (except *Ha, La* and *Ksha*) are assigned, 16 to each line. These three letters are assigned to the corners of the triangle. The Reader will now be able to relate this description to the *A-Ka-Tha* triangle and the letters written in the Visesha Arghya, while performing the Nava Aavarana Puja. It may also be noted that this triangle and the three letters are imagined in the Sahasraara, as the seat of the Guru, as the Guru Paadhukaa Panchakam says :-

THASYA KANDHALITHA KARNIKAAPUTE KLUPTHAREKHAM-
A-KA-THA-ADHIREKHAYAA |
KONA-LAKSHITHA HA-LA-KSHA MANDALI
BHAAVALAKSHYAM- ABALAALAYAM BHAJE. | |

The Reader will also be able to relate the 94 kalaas which are invoked in the Visesha Arghya (the Moon, Fire, Sun, Brahma, Vishnu, Rudra, Iswara and Sadaasiva Kalaas).

There are three interesting thought on a map, India appears, approximately, as a trianglei the whole of India is of the kawakala form. Which we would like to share with the Readers. From Kanyakumari at the sip of the Peninsula, where there is a shine for Baala-turipura sundari right up to the Himalayas, there are many holy paces where Sakthi is worshipped in different forms, providing a unifying thread. At the Vaishnavi temple in Jammu & Kashmir, in the Holy Shrine we see only three stones, representing the three Bindus.The Tamil script contains a Vowel of the Three Bindu form. Sage Agasthyaa is a well-known SRI VIDYA upaasaka. Lord Subrahmanya is (mythologically) the son of Siva and Sakthi, sprung to annihilate EVIL (Thaarakaasura and his minions), and is represented by two intersecting triangles, signifying the *KAAMAKALAA* concept. All these add credence to the traditional belief that Lord Subrahmanya gifted the Tamil language to the Southerners, through Sage Agasthyaa.

From the Bindu (in the form of Prakrithi) are evolved the *Tattvaas* of Mind and Matter, as also the Rulers of the *Tattvaas*. Having finished Her work of creating these and arrived at the Prithvi *tattva*, She rests at the *Mulaadhaara*, (which is of the Prithvi *Tattva*), and is called *Kundalini*. The Mahabindu , as the source of Sound (Sabda) and ideas on the one hand and the objects they denote on the other hand , is SABDA-BRAHMAN. From the Sabda stand-point, the Mahabindu is PARAA, and is motionless (*Nis- spanda*); the three-fold aspects of the Three Bindus are the *Pasyanthi*, *Madhyama* and *Vaikhari*. *Paraa* is in the *Swaadhishtaana* (and upwards), *Madhyama* is in *Anaahatha* (and upwards) and *Vaikhari* is in the throat.

KUNDALINI

Therefore, the SABDA-BRAHMAN, an aspect of CHITH, is the KUNDALINI SAKTHI. The Sakthi is subtle and in the form of mere light (*Jyothirmaathraatmaroopi*) and not audible. From *Mulaadhaara* She, or, rather, Her breath goes upward and becomes *Pasyanthi* (associated with Manas) , *Madhyama* (associated with Buddhi) and *Vaikhari*. Thence it is generated as the letters *A* to *Ksha* . The letters combine to form words and manthraas of devathaas. (The Vedas also are Manthraas). A Saadhaka is taught who the devatha of a particular manthra is; by Saadhana, the Saadhaka has to realize that devata, not merely as a syllable or word and its meaning, but as a form of the Power of which it is a faint notion. The letters have specific meanings in the Manthra Saasthra , and hence a Manthra can be viewed as a coded form of conveying a long message or prayer. (The modern Reader will be able to see the conceptual similarity with the abbreviated dialling facility available in contemporary telephone systems.) The Saadhaka must realise that he, his Guru, the Manthra and the devatha are all one.

The letters are all of the form of Sakthi, and are classified in different ways, as Moon, Fire and Sun, and as Brahma, Vishnu , Rudra, Iswara and Sadaasiva.

The Kundalini Sakthi is coiled like a serpent, (3 ½ coils) , around a *Karnika* in the Mulaadhaara, and is normally asleep, with its head on the top of the Karnika. The Saadhaka's aim (in the Dakshinaachaara School) is to awaken the Kundalini , lead Her through the six Chakraas (Mulaadhaara to Ajna) and unite Her with the Sadasiva in the

Sahasraara. Nectar flows from such union and drenches all the Naadis, and the Saadhaka experiences great Bliss. Kundalini does not at first stay very long in the Sahasraara. The length of stay depends on the strength of the Saadhakaa's practice. There is a natural tendency to return to the Muladhaara, but the saadhaka will use his efforts to retain Her at the Sahasraara. Liberation i.e. Salvation , is got only when She takes up Her permanent abode at the Sahasraara.

The unknown can be explained only through the known. An example that readily comes to mind is the *Aananda Mimamsa* in the *Taittiriya Upanishad*. For describing the Brahmaananda, the great Bliss (at the union of Kundalini with Parasiva at the Sahasraara) the Saktha literature frequently employs the metaphor of the physical union of Man and Woman.

Arousing the Kundalini can be done either through Hata Yoga or through Meditation and Japa, done over many years. This should not be forced or hurried. The Grace of the Guru also is necessary. The latter method, i.e. by Meditation and Japa is safer. While taking the Kundalini through the Chakraas the Saadhaka should mentally offer worship at each Chakra.

There are three main Naadis in the body - *Ida, Pingala* and *Sushumna*, through which Kundalini passes, during its ascent from the Muladhaara to the Sahasraara. It is said that the Samskrit alphabets are positioned in the Ida and Pingala Naadis like pearls on a string. When a Manthra is uttered, vibrations are set up in the Naadis, and they have their effect on the Saadhaka. Therefore, the Manthra should be uttered in the prescribed proper manner, which can be learnt only from a Guru, by oral instruction.

Arousing the Kundalini should be done only in the *Sukla Paksha*. It cannot be sufficiently emphasized that arousing the Kundalini should be attempted only by a pure person with total self control, through sincere and constant Meditation and Japa done with devotion over many years, and with the specific approval of the Guru. To do otherwise may lead to dangerous consequences and cause severe mental and physical illness. The advice of the Paramaachaarya of the Kanchi Kamakoti Peetam , abstracted in the INTRODUCTION, should be heeded.

This is a vast subject and the interested Reader is referred to Sir John Woodroffe's book THE SERPENT POWER, for a detailed treatment.

SRI VIDYA'S GREATNESS

7. The Sri Vidya is very close in concept to the Kashmir Saivism (in fact, many of the standard texts of this School, such as *Malini Vijaya Tanthra* and *Svacchandha Tanthra* are freely cited in the Sri Vidya literature also) and the Advaitha expounded by Sri Sankara Bhagavathpaadha. While Sri Sankara regards Maya with its *Aavarana* and *Vikshepa* Sakthis as *unreal, Anaadhi and Anirvachaniya,* in the Sri Vidya tradition Prakrithi is only another aspect of Sakala Parameswara, the kinetic aspect. Therefore, Prakrithi is as true as Parameswara. According to Sri Sankara and Sri Vidya concepts, the appearance or creation of the Universe is due to Maya and Sakthi respectively. Sri Sankara teaches that one has to be rid of Maya to realise the oneness with the Supreme Being. In Sri Vidya theory, realising the oneness with Prakrithi (which is the same as

Sakala Parameswara) is Moksha and this can be got only through Her Grace. Even for realising the Advaitha *Bhavana* as taught by Sri Sankara this *Upaasana* is necessary.

As this postulates that sakthi is only an aspect of and therefore identical with Sakala Paramesvara, and this mode of contemplation is the only path for Moksha, this upasana is held to be the only one deserving the appellation, Vidya. Since it confers Wealth, both material and spiritual, the prefix *SRI* is used. Further, it has been said that this Vidya has been taught by Paramasiva, in the Prakasa and Vimarsa aspects, alternately taking on the roles of Guru and Sishya. For these reasons, and not merely as Arthavada, the Lalitha Sahasaranama, in the Phala Sruthi portion, states :

Naama Samkeerthanam Muktva Nrunaam Naanyat Paraayanam |
Laukikaadvachanaan mukhyam Vishnunamakeerthanam ||
Vishnunamasahasraaccha Sivanamaikamuthamam |
Sivanamasahasraaccha Devyaa namaikamuthamam ||

SECRECY

As this Vidya is the means for both Bhogha and Moksha, it is taught secretly, only to the eligible persons. The practitioner is also enjoined to keep this upaasana secret. The Kaulopanished says

Antah Saaktah | Bahihi Saivah | Loke Vaishnavah ||
To the same effect is the verse in the Kaali Vilasa Tantra :-
Antah Saakthah Bahih Saivaah Sabhdayaam Vaishnava - Mathaah |
Naanaa- moorthidharaah Kaulaah Vicharanthi Mahithale ||

That is the Sakthi Upaasana should be known only to the Mind and not broadcast. Even while wearing on the forehead the Sindoora (kumkuma) prasada of the Goddess, the upaasaka should cover it with Bhasma. As Siva and Sakthi are one, this can be done.

Likewise, in view of statements such as "*Maameva Paurusham Roopam Gopika Nayanaamrutham*" and "*Kadaachit Lalithesaani Pumroopa krishna Vigraha*" indicating the abheda between Ambika and Vishnu, discoursing at gatherings on Vishnu's greatness amounts to discoursing on Ambika's greatness.

GURU AND SISHYA

It has been said that all dvijaas are saakthas since they chant the Gayathri manthra :-

Sarve dvijaah Saaktaah Proktaah Na Saivaah Na cha Vaishnavaah |

Aadhi devim upaasanthe Gayathrim Veda Matharam ||

The *Tripura Taapini Upanishad* establishes the equivalence of each "*Koota*" of the *Panchadasi manthra* with the Gayathri Manthra. Chanting the Panchadasi manthra once is equivalent to chanting the Gayathri Manthra thrice.

This upaasana marga is open to all persons who have the necessary personal qualities, and there are no restrictions based on caste or gender. The Aspirant must be sincere, Devoted, of good character, hailing from a good family, pure in mind, keen in attaining the Purusharthas, have faith in God, serves his parents well, soft spoken, helpful to others. A good sishya is one who has studied the Vedas and upanishads, but is unable to retain their true import in his mind, and wishes to practise this upaasana as a means of attaining Brahma - Jnana.

Such a Sishya must seek out a Guru. The importance of the Guru is stressed in the Sruthi, Smrithi and the Tanthras. Upadesa becomes effective only if it is learnt from a Guru ; merely reading from books will be unproductive, and will even cause misery.

The Saasthras also list the qualifications of a Guru. The more important of these are:-

Calm, Pure, Does the prescribed duties (Karmas) properly, learned in the Saastras, self - controlled, Good intentioned, without ego, Kind, Hailing from a good Guru - Sishya Parampara, not greedy or avaricious, competent to remove the doubts of the Sishya.

The Sishya should surrender himself to such a Guru and pray for enlightenment. The relationship between the Guru and Sishya is a sacred one; the normal rule is that a Sishya can have only one Guru, and should not have many Gurus. The Sishya should therefore carefully observe his prospective Guru, and judge whether the Guru has the attributes mentioned above, and guides his other disciples well. Only if the Sishya is fully convinced on this score, he should surrender himself to the Guru.

The Guru also will test the Sishya, and put him through a "probationary" period, and if he is convinced that the Sishya is a fit and proper person, will instruct him.

Unfortunately, nowadays we find that imparting Sri Vidya mantra upadesa has become a matter of commerce. This is to be deplored. In fact, the learned commentator Ramesvara, in the course of his commentary on the Parasurama Kalpa Sutra, quotes the verse

Guravo Bahavah Santhi Sishya Vithaapahaarakaah |
Durlabhoyam Gururdevi Sishya santhaapahaarakah ||

The Guru will then initiate the Sishya, give him Diksha. There are various alternative ways of giving Diksha. This compendium also sets out the detailed procedures. The essential principle is that the Sishya is admitted to the Guru - Sishya parampara,

Dhiyathe siva-saayujyam ksheeyathe paasa bandhanam |
Athah Deekshethi Kathitham Bhudaih Sacchaastravedhibhihi ||

Due to the Grace of the Guru, all the obstacles and inconveniences of the Sishya in acquiring Brahma Jname are destroyed. By constantly chanting the Mantra taught to him, the Sishya overcomes all misery and enjoys the Supreme Bliss.

The Sishya's duties include serving the Guru to the best of his ability, total faith in the Guru, and chanting the Mantra taught to him. In this upaasana Krama tradition (Sampradaya) is more powerful and more important than text books and Tantras.

The Guru - Sishya lineage has come in an unbroken chain, from the Aadi Guru, commencing from Sadasiva.

At the time of Diksha, the Guru will teach the *Guru Paduka Mantra*. The Sishya is taught about his immediate Guru, the Guru's Guru (Paramaguru) and the Paramaguru's Guru (Parameshti Guru). The Sishya should develop the attitude that the Guru's feet rest on his head, the Paramaguru's feet on the Guru's head, and so on.

The Guru Paduka Mantra contains the letters *Hum-Sah*, which represent the breathing in and breathing out, happening subconsciously all the time. This is known as the "unchanted chant" i.e Ajapaa Japa (Gayathri). It was mentioned earlier that in this upaasana krama, the letters have special meanings. *Ha* devotes Parasiva and *Sah* denotes Sakthi. This mantra (*Hum - Sah*) therefore teaches the identity of Siva and Sakthi. The paduka Mantras also have the words *sivah* and *so ' ham*. It will be readily seen that *So ' ham* is the same as *Hum - Sah*, read in the reverse order, and observing the rules of the language. These three words *Hum - Sah, Sivah* and *So ' ham* occur in all the three Gurupaduka mantras, in different permutations and serve to confirm the Identity of Siva and Sakthi. Further, *so'ham* also means "He I am" (the reader should not mind the awkwardness of the English translation) and is therefore equivalent to the vedic Mahavakyas such as "*Prajnaanam Brahma*", *Aham Brahmasmi*", "*Ayam - aathma Brahma*", "*Tat-tvam-asi*".

There are also the three Bijas - *Aim, Hrim* and *Srim*, known as Thritaari or Vimarsa Pranava. The Bija *Aim* is derived by combining, according to the rules of Grammar, the first letters of the Vedas and the Bindu. The Bija *Hrim* contains *ha*, representing siva (i.e Moon). *Ra* is the Bija of Fire. The combination of these is the Kaamakala letter *Eem*. In *Srim, Sa* means Bliss, *Ra* is taken as the abbreviation for *Raathi*, gives. The collective meaning is that this Bija gives the Bliss of Kaamakala.

Next, the three letters of the *Baala* mantra are included. These letters represent the words *Tat, Tvam* and *Asi* in the Maha-Vakya. The letters also convey the meaning of Siva - Sakthi samarasya (*Ka* = Siva, *La* = Sakthi and similarly the third letter also should be understood).

Next, there are 12 bijas, in two groups of four and eight. The four are known as *Khechari* and the eight as *Ananda Bhairava Bijas*, also as *Navanaatha Bijas*. Their meanings are esoteric and should be got from the Guru.

The expressions, *Svaroopa Niroopana Hethave, Svacchha-prakasa-Vimarsa-hethave* and *Svaatmaarama-panjara - Vileena - thejase* respectively mean the *Tvam, Tat* and *Asi* of the Mahavakya. "*HSOWH*" is the *Turiya Pranava* connoting the effulgence of the Supreme Being.

The Guru paduka Mantras for *shodasi upaasakas* have certain other portions, and are not covered in this Note.

In short, the Guru paduka mantras represent the Mahavakyas and the essential teachings of the Sruthi.

THRAIPURA SIDDHANTA

The Guru will also instruct the Sishya in the main principles of this upaasana, which are the same as the *Saariraka Mimaamsa*. The *Samvit* which shines in the *Sthula, Sukshma*

and *Kaarana* bodies is known as *Thraipuram*. These principles are set out in the Parasurama Kalpa Sutra, and abstracted in the Nityotsava. One of the most important ones is *Sarva Darsana Aninda* - Do not criticize other religions and philosophies.

THE DAILY ROUTINE

A very exacting daily routine is prescribed for the sincere and committed Sri Vidya upaasaka, covering all activities from the time of waking up early in the morning, until retiring to bed at night. Their purpose is to make the Sadhaka constantly meditate with devotion on the Siva - Sakthi Svaroopa, even while engaged in other actions. An appropriate example is that of the dancer, with several mud pots on her head, dancing without a flaw, without missing step, to the music, all the time concentrating on the mud pots that they do not fall down.

The routines prescribed for the upaasaka include Dhyana of the Guru, Praanayama, Divya Mangalaa Dhyaana, Rasmi Maala, Ajapaa - samarpanam, Ablutions, Sandhya Vandana (this is the Tantrik Sandhya Vandana to be performed by all upaasakas, and in the case of the Dvijaas, is in addition to the vedic Sandhya Vandana), different kinds of Paarayana (such as Natha, Ghatika, Tattva, Thithi Nithya, Naama and Mantra Paarayana), Japa and Puja.

These are set out in detail in this compendium.

Devi-Upaasakaas also narrate the time according to the *Astaangha* system. This also is explained in this Compendium.

As regards Japa, it should be noted that the Manthra of each Devatha can be chanted only at the time prescribed for it. For example, the Manthra of Sri Maha Ganapathy can be chanted only in the early morning, that of Syamala in the afternoon, that of Vaaraahi at night.

A question may arise, why are there so many devathaas ? These are only aspects of the Sakthi and, to adopt the contemporary Management jargon, have jurisdiction over certain matters. Within these, the devathaas have been *delegated authority and responsibility,* and have been *empowered* to deal with the prayers of the devotees. When the occasion arises, Sakthi can withdraw these aspects into Herself. An instance of this is to be found in the *Durga Sapthasathi*, in the Verse.

> *Pasyaithaa Dhushta Maiyeva visanthyo Madh vibhoothayah* |
> *(O Wicked One ! See, My Sakthis enter into Me !)*

The Sadhaka must clearly appreciate that japa corresponds to the *Manana* and *Nidhidyasana* prescribed in regard to the upanishads.

While doing the japa, especially of the panchadasi mantra, for greater efficacy the Sadhaka should try to keep in mind the meanings of the manthra, and pronounce the letters in the manner explained by Sri Bhaskararaya in his Varivasya Rahasya.

The Sadhaka may also contemplate the Sakthi in each of the Aadhaaras (Muladhaara etc), while doing the Japa, and gradually move Her upwards, over a period of time.

As regards Puja, this is of three types - *Para* (where the entire pooja is carried out by *bhaavana*, i.e attitude of mind) ; *Apara - puja* in the Sri Chakra or Meru, using various external aids such as Flowers, Lights etc ; Para- apara - the external, *apara puja*, but in which the Mind dissolves in the Space in the Heart. The first is suitable for the best upaasaka. The Bhavanopanishad regards the human body itself as the Sri Chakra. Sri Bhaskararaya has written a detailed procedure for adopting this form of puja. A basic pre-requisite is that the Sadhaka should have the right frame of mind and attitude.

The *Apara puja*, whose meaning is explained in the INTRODUCTION, is set out at great length in this compendium. The Puja Paddhati compiled by Sri Chidananda Natha, based on Parasurama Kalpa Sutra, Sowbhagya Ratnakara Paddhati, Sowbhayaga Chinthamani Paddhati and various Tantras, is the source book for this compendium. The Aavarana pujas of various other deities, including the Guru Mandala, Dakshinamurthy, *Shadanva - Sambhavi* etc., also are set out in extenso. Quite obviously, much effort has gone into bringing all these together in one place, for which the upaasaka world must thank Sri Gnanendra Saraswathi Swami.

The third one is essentially the external puja, but with mental puja also as one element. This is clear in the Puja paddhati, in the portion dealing with the Aavahana of the Devi in the Sri Chakra.

The upaasaka should understand intellectually, and be convinced in his heart and mind, that all the different mantras refer to the one Supreme Being only, and there is no question of one being superior to another. In particular, the different forms of Sakthi, such as *Baala, Panchadasi, Shodasi, Para* etc are all one . (In Panchadasi itself, there are the Mantras found by different Rishis, but the more common ones *now a days* are the *Haadi Vidya* and the *Kaadi Vidya*)

In the external puja, five articles whose names begin with the Samskrit letter *Ma* are used. These are *Matsya, Maamsa, Madhu, Mudra* and *Maithuna*. The articles mentioned above, can be used only by those at the lowest level of evolution. The intention is to curb and channel their natural propensity to use these, by prescribing elaborate rituals and procedures and sanctifying the Five articles. Gradually, such Sadhakas will be weaned away, and will use more "bland" articles or substitutes.

For the highly evolved Sadhaka, these five connote the Five *Tan - Matras* (*Sabda, Sparsa, Roopa, Rasa, Gandha*) which are the five arrows of Ambika. According to the *Agama Sara*, Madhya or Wine is the ambrosia flowing from the *chit - chandra - mandala* in yoga, flesh - eating means only control of the tongue, the two Matsyaas (Fishes) are Ida and Pingala, Mudra is the centre of the Sahasraara, Maithuna is the union of the soul and the Oversoul.

This topic is discussed in much detail by Sir John Woodroffe, in his "Sakthi and Sakta" to which the Reader may refer. All authoritative writers have strongly condemned the use the of five articles in the form denoted by their literal meaning. It has been pointed out that the use of the articles in their *Pratyaksha* form, is like walking on the edge of a sword, embracing a tiger and wearing a snake.

> *Krupaana-dhaaraagamanaath Vyaagrakantaa valambanaath* |
> Bhujangadhaaranaan - noonam - asakyam Kulavardhanam ||

The Sadhaka will experience, as his Japa and upaasana progress, that he is able to get some "Super natural" powers, *siddhis* as they are known. His mind also will be distracted by various material pleasures thrusting themselves upon him. He must be careful, remembering *Parokshapriya hi devah* and these are directed at preventing him from attaining his goal of Brahma - Jnana.

CONCLUSION

It now remains for us to acknowledge the grace of the Guru and Lord Maha Ganapathy, for enabling us to place these few pages before the Reader. These pages are meant primarily for those who did not know about this upaasana Marga. It is hoped that the cognoscenti will not have much to critcise, and, in any event, they will apply the Hamsa - Ksheera Nyaya, and take only what is good.

As we started with Maha Ganapathy, we should also end with another manifestation, known as Ucchishta Ganapathy. It has been suggested that the name should be Utkrishta Ganapathy! Sri Chidanandanatha taught the Mantra of this form of Ganapathy, only to a select few of his vast numbers of disciples, and this upaasana is restricted to a few. In the Secret Sahasranama of this form of Ganapathy. various important aspects of Sri Vidya upaasana are mentioned. We are grateful that we have been allowed access to this. It has been recorded that His Holiness Sri Sacchidananda Sivaabhinava Nrisimha Bharathi Swamigal of the Sringeri Saarada Peeta, discoursed in private, to Sri Chidananda Natha, for more than half an hour, on the meaning of the last two names, and relating them to the Asparsa Yoga stated in the Mandukya Kaarika.

We would also like to record our appreciation of the massive effort this has entailed on Sri Gnanendra Saraswathi Swami and his helpers. As a sanyasin, he has renounced karma and taken to the path of jnaana, as indicated by the name itself. Yet out of compassion for humanity, he has compiled this excellent compendium of procedures and rituals involved in external worship.. We must also thank those who have helped him materially, and by their services in bringing out this publication.

Lastly, we hope that these few pages have been able to bring out the greatness of this form of upaasana, and the benefits that will accrue. We have also tried to caution the intending upaasakas about the potential scope to swerve and slip from the royal path. As the Phalasruthi portion of Sri Lalitha Sahasranama says,

Only the person who in crores of births and deaths has sung the names of other deities will develop sincerity and interest in singing the name of Sri Devi. Only in the last Janma, one becomes a Sri Vidya upaasaka.

Those who have earned this through their tapas in many Janmas, will enter this upaasana Marga.

SAMARPANAM

Sri Nediminti Subramania Iyer, with his Deeksha name Sri Chidananda Natha, Our Guru, has always guided us in all our endeavours.

Born on a *Chaturthi* (a day dear to Lord Maha Ganapathy) his *Videha Kaivalya* occurred on a *Shasti* (a day dear to Lord Subramanya). In a way, this can be likened to starting from the Mulaadhaara (where Lord Maha Ganapathy is) and ending in the Sahasraara (where Lord Subramanya arises, out of the union of Siva and Sakthi). Being himself initiated into Sri Vidya by his Guru, Sri Guhananda Natha, on the sacred *Mahodaya* day in 1911, at the holy Allahabad, he practised this upaasana in secret for 12 years, and thereafter began to propogate this among the eligible and deserving, He was a Gifted Poet (*Arut Kavi* is the title conferred on him) in Tamil.

He delved deep into the secrets of the vedanta and the Sri Vidya upaasana and synthesised them in a manner appropriate to this age. The Sankaracharyas of both Kanchi and Sringeri Peetams held him in high regard. He translated into simple, elegant and chaste Tamil, various important Samskrit works bearing on Sri Vidya, (including *Kaama Kala Vilasa, Varivasya Rahasyam, Trisathi Bhashyam, Sakthi Mahimna Stotram*). He has also written various books in Tamil explaining Vedantic and Sri Vidya concepts. His compilation of the Nava Aavarana Puja Paddhathi is followed all over India. His *Saparya Vaasana* explaining the Adhyatmika concepts of the Puja Paddhathi is a master piece. His magnum opus is the *Subramaniya Tattvam*, in Tamil. He also initiated various persons into the Sri Vidya Krama.

This once unlettered girl (and now 72 years of age) whom he took under his benign and protective care, as a fond father would do, and made her what she is today, **dedicates** these few pages, with reverence and humility , to the cherished memory of **Sri Nediminti Subramania Iyer, Sri Chidananda Naatha.**

SUBRAHMANYA OM !

(Prakasamba)

Bibliography

1. Sarada Tilakam of Lakshmana Desika (with Raghava Bhatta's commentary)
2. Prapancha Saara of Sri Sankara Bhaghavatpada (with Padmapadacharya's commentary)
3. Tantra Raja Tantra (with the commentary, *Manorama*)
4. Nitya Shodasikarnavam (with commentaries)
5. Soundarya Lahari (with commentaries)
6. The Serpent Power }
7. The Garland of Letters } Sir John Woodroffe
8. Sakti and Sakta }
9. Sri Vidya Saparya Paddhati Vasana by Sri Chidananda Natha.
10. Vari Vasya Rahasyam }
11. Lalitha Sahasranama Bhashya } Sri Bhaskararaya
12. Lalitha Trisathi Bhashya by Sri Sankara Bhagavat pada.
13. Parasurama Kalpa Sutram (with Rameswara's Vritthi)
14. Paramananda Tantra (with Maheswarananda's commentary)
15. Sri Vidya Nityaahnikam - Sri Chidananda Natha.

श्री गुरुभ्यो नमः

पूर्वपीठिका

सङ्कलनकर्ता की निजी कलम की झलक

'नायमात्मा बलहीनेन लभ्यः' ऐसा शास्त्रों में कहा गया है अर्थात् शक्तिहीन को न आत्मा की न परमात्मा की प्राप्ति होती है।

वर्तमान में विश्व में सर्वत्र भीषण अशान्ति छायी हुई है। लोग रोग-शोक-ग्रसित होते जा रहे हैं। हिंसा, भ्रष्टाचार आदि कुप्रवृत्तियाँ दिनानुदिन बढ़ती जा रही हैं। सभी विकास के नाम पर मूढ़तावश महाविनाश की तैयारी में लगे हैं। इनका एक मात्र कारण शक्ति की आराधना से विमुक्त होना ही है।

ब्रह्ममयी माँ की आराधना से मनुष्य सद्यः विशिष्ट शक्ति लाभ करता है। परवत्सला सर्वशक्तिदात्री माँ का ध्यान-वन्दन करने से साधक सर्व सद्‌गुणों का पुञ्ज हो जाता है। उसका अन्तर्मन दिव्य आलोक से प्रकाशित हो जाता है।

विश्व में जितने भी जड़-चेतन पदार्थ हैं वे सभी अपनी-अपनी शक्ति से ही अपने अस्तित्व को बनाये रखते हैं। अतः शक्ति विश्वमय और विश्वाधार है। **'जगत् कृस्नम् सर्वत्र चितिरूप मयम्'** प्रत्येक जीव जाने अनजाने शक्तिपूजा अवश्य करता है किन्तु उसके शुद्ध स्वरूप को न जानकर मोहित हो रहा है। सच्ची शक्ति को पहचानकर जीव मृत्यु को भी जीत लेता है। मनसा-वाचा-कर्मणा पवित्र होकर निष्ठायुक्त अखण्ड साधन के फलस्वरूप साधक प्रेम स्वरूपा शक्तिमाता का दर्शन करता है। उसकी प्रज्ञा प्रखर हो जाती है। उसके अन्तःकरण में ऐसे तेज और शक्ति का प्रकाश होता है जिसके सम्पर्क में आनेवाला असाधु, साधु हो जाता है, नास्तिक भी भगवद्भक्त हो जाता है और संसार के समस्त तापों से परितप्त पुरुष, शान्ति का अधिकारी बन जाता है।

अतः शक्ति साधना का कालानुकूल प्रचार होना आवश्यक मानकर हम इस प्रयत्न में स्वयं समय व्यय कर रहे हैं जिसके फलस्वरूप हमारे दीर्घ काल की अभिलाषा के द्योतक रूप यह ग्रन्थ **'श्रीविद्या महार्णव'** का आविर्भाव स्वयं माँ अखिलाण्डेश्वरी की परमकृपा है अनुग्रह है।

यह ग्रन्थ साधना-प्रधान ग्रन्थ है न कि तत्त्व-प्रधान। पर उक्त देवी-सपर्या, तत्त्व रहस्यों से भरे पड़े हैं। जब तक उन तत्वों की जानकारी न होगी तब तक फलप्राप्ति में बाधाएं उपस्थित होकर सिद्धि प्राप्ति में विलम्ब उत्पन्न कर देंगी। अतः हमने यथासम्भव अपने पूर्वपीठिका में मुख्य तत्त्वों को संक्षिप्त रूप देने का प्रयत्न किया है। साधककुल मर्कटकिशोर-न्याय अपनाकर अन्य शेष तत्त्वों को माँ की करूणा से पूर्ण जानकारी प्राप्त कर लें। श्रीमद्भगवद्‌गीता को स्वयं तत्त्वप्र धान ग्रन्थ मानने

में कोई आपत्ति नहीं है। यह **'श्रीविद्यामहार्णव'** उसके पूरक साधना प्रधान ग्रन्थ के रूप में अपनाने में भी बाधक नहीं है।

संपूर्ण जगत् की सारी प्रजा एक मात्र सुख का ही अभिलाषी है। यह स्वाभाविक है। यह सुख प्राकृतिक एवं कृत्रिम के रूप में माने जाते हैं। जो कृत्रिम सुख हैं उन्हें काम और जो प्राकृतिक सुख हैं उन्हें मोक्ष कहा गया है।

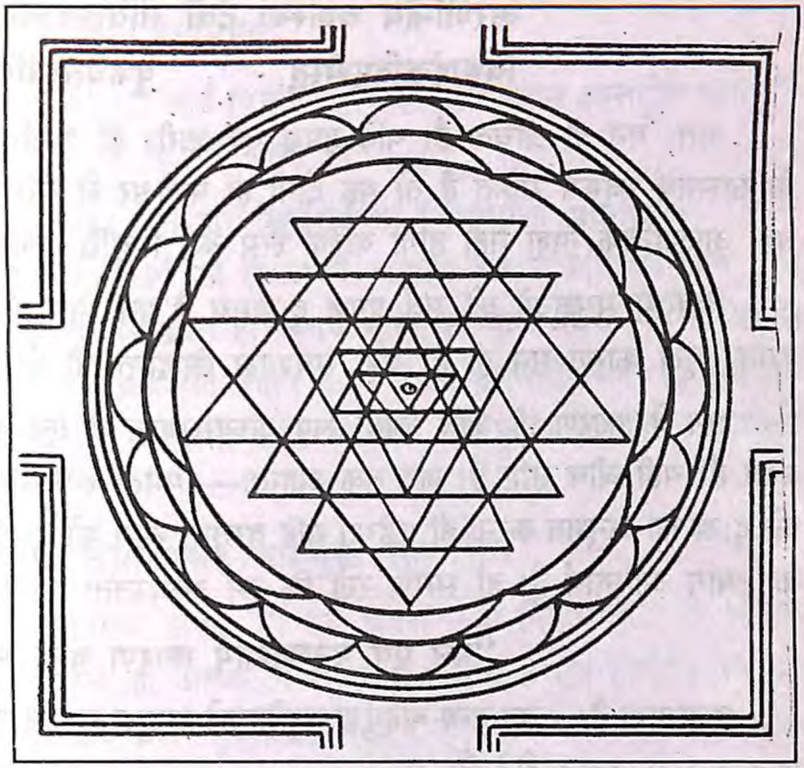
धर्म के द्वारा काम, अर्थ के द्वारा धर्म प्राप्त होने के कारण ही पुरुषार्थ के सोपान धर्म, अर्थ, काम और मोक्ष बताये गये हैं। सदानन्द प्राकृतिक सुख प्राप्ति हेतु करुणामूर्त्ति भगवान परमेश्वर ने वेद, शास्त्र, स्मृति, पुराणादि अनेक ग्रन्थों एवं आगम तन्त्रों की श्रीरचना की है। ये सारे तन्त्र मनुष्य के चित्त परिपाक के आधार पर ही सृष्टि की गयी है न इनमें श्रेष्ठ-अधम का भेदभाव है।

पञ्चभूतों से निर्मित यह शरीर और प्रपञ्च अर्थात् अण्डाण्ड और पिण्डाण्ड नश्वर हैं। क्षण भंगुर है। पर उनमें स्थित जीव कभी नाश न होने वाला ब्रह्म है। यह जीव को पुनः ब्रह्म प्राप्ति ही उनका अपना प्रधान लक्ष्य है। वही पुरुषार्थ है जिन्हें सारे वेद-आगम-पुराण आदि अपना अन्तिम लक्ष्य मानते हैं।

उनमें श्रीविद्या ही जन साधारण के लिए सरल एवं साध्य है। अनुकरणीय है। सुलभ है।
श्रीविद्या— जो निर्विशेष शुद्ध तत्व, सम्पूर्ण ब्रह्माण्ड का आधार है। उसको पुंस्त्व दृष्टि से चित् एवं स्त्रीत्व दृष्टि से चिति कहते हैं। माया की धरावेणी जब प्रतिबिम्बित होती है तब उस चिति को ईश्वरी ललिता एवं श्रीविद्या कहते हैं। वह अव्यक्त ब्रह्म किसी भी काल या कारण से परिवर्तित अथवा विकार न होने वाला है। पर वह ब्रह्म ही प्रपञ्च सृष्टि, स्थिति एवं संहार आदि पञ्च कर्मों के करने पर भी अभिन्न निमित्त उपादान बनकर सर्वशक्तिमान् होता है। ब्रह्म स्पृहा ही तो शक्ति है। अतः जो शक्तिशाली है वह शाक्त है।

सर्व प्रथम शाक्त ब्रह्म में सङ्कल्प रूप से शक्ति प्रकट हुई। उसी सङ्कल्प शक्ति को इच्छा शक्ति कहते हैं। वह इच्छा जब कार्य रूप में परिणित होती है तो उसे क्रिया शक्ति कहते हैं। बुद्धि से संयोग पाकर वह ज्ञानशक्ति बन जाती है। अतः जहाँ-जहाँ त्रिशक्ति का बोल चाल होता है उन सबको शाक्तगण शक्ति मानते हैं।

देवानां त्रितयं हुतभुजां शक्तित्रयं त्रिस्थरा
त्रैलोक्यं त्रिपदी त्रिपुष्करमथो त्रिब्रह्मा वर्णास्त्रयः ।
यत्किंचिज्जगति त्रिधा नियमितं वस्तु त्रिवर्गादिकं
तत्सर्वं त्रिपुरेति नाम भगवत्यन्वेति ते तत्त्वतः।।-लघुस्तव

इसका विस्तार आगे प्रस्तुत किया गया हैं। अत: **निरूपाधिक संविदेव कामेश्वर-सदानन्द पूर्ण स्वामैव परदेवता ललिता** अर्थात् प्रकाश-विमर्शरूप काम कामेश्वरी के अभेद योग ही श्रीविद्या के बीज रूप है। इससे **मिश्रबिन्दु** अर्थात् **अपरा बिन्दु** हुआ है। इस अपरा बिन्दु से ही त्रिकोणादि चतुरश्रपर्यन्तम् श्रीचक्र के एक-एक अङ्ग की सृष्टि हुई।

सृष्टि दृष्टिवाद का कहना है कि परमेश्वर ने अपना जड़ शक्ति रूप माया के द्वारा जड़ चेतनात्म सर्व प्रपञ्च की सृष्टि की है। कार्य रूप में भासी जड़ चेतन रूप प्रपञ्च भी जीव को तत्क्षण से ही दिखायी दी है। जैसे रज्जु में सर्प। अधिष्ठान बिना अध्यस्त कभी भी संभव नही है। अधिष्ठान ब्रह्म है अध्यस्त प्रपञ्च है। यह सृष्टि दृष्टिवाद ही अद्वैत शास्त्रों में उत्तमाधिकारियों के लिए कहा गया है।

अत: उपर्युक्त प्रकार से जनित श्रीचक्र ही अण्ड एवं पिण्ड है। यह दोनों सृष्टि दृष्टिवाद के अनुसार मन द्वारा कल्पित है। जहाँ मन नहीं है वहाँ न शरीर है न प्रपञ्च। जाग्रदावस्था एवं स्वप्नावस्था दोनों में मन है इन दोनों अवस्थाओं में भोग्य प्रपञ्च एवं भोगायतन शरीर है भोक्तारूप जीव मैं एवं अहं एवं अपना रूप भाव आदि वर्तमान है। पर मनहीन अवस्था सुषुप्ति में उपर्युक्त कुछ भी नहीं है। श्रीयन्त्र के प्रति अन्य विस्तार (तालिका एवं सारणी) पृष्ठ सं. xvii/A&B में कृपया देखें।

बिन्दूधिष्ठित निरुपाधिक संविद्रूप कामेश्वर एवं सदानन्द पूर्ण स्वात्मैव परदेवता कहे जाने के कारण बिन्दु चक्र ही उपाधि एवं आत्मा माना गया है। अत: बिन्दु से लेकर भूपुर तक वाले चक्र मन एवं मन के परिणाम रूप वृत्ति है।

यह निम्नलिखित प्रमाणों के द्वारा स्वच्छ स्पष्टीकरण मिलता है।

> **''विश्वविषयक स्फूर्ति जनिका या: मनोवृत्तयस्ता एव क्रमेण चतुरश्रादि बिन्दु चक्रान्त क्रमेण विद्यमाना: शक्तयो ज्ञेया:।''**

वामेश्वर तन्त्र के ऽ—वि—४४ वाले श्लोक के द्वारा उपर्युक्त मत की पुष्टिकरण मिलता है।यथा—

करणेन्द्रिय चक्रस्थां देवीं संवित्स्वरूपिणीम्।
विश्वाहंकृतिपुष्पैस्तु पूजयेत्सर्वसिद्धये।।

अतः मन ही श्रीचक्र है। यदि प्रपञ्च एवं शरीर ही अर्थात् अण्डाण्ड एवं पिण्डाण्ड ही चक्र के रहस्यार्थ स्वरूप संकेत है तो यह दोनों ही परमेश्वर से सृष्टि की गयी है। अतः ये दोनों प्रलय तक आत्यन्तिक नाश नहीं होगा बल्कि लय रूप निवृत्ति स्थिति को प्राप्त कर लेगा।

तीव्रतम् मुमुक्षुओं को सर्व प्रपञ्च दुःखमय है एवं निज शरीर भी घृणा पूर्ण प्रतीत होता है। इसका मूल कारण मन ही है। यही सर्वशास्त्र सिद्धान्त भी है।

मन के कारण ही जीवं 'अहं' रूप अध्यस्तग्रस्त है एवं प्रपञ्च में 'अपना' रूप अध्यस्त से ग्रस्त है। यही जीव सृष्टि है। जब तक अहन्ता— ममता रूप अध्यस्त से ग्रस्त होगा तब तक जीव को दुःख का अनुभव करना ही पड़ेगा। यदि वस्तुतः जीव को दुःख से विमुक्ति पाना है तो अध्यस्तता का त्याग अनिवार्य है। हाँ स्मरण रखें कि इन अध्यस्तता की निवृत्ति भी मन द्वारा ही सम्भव है।

''मन एवं मनुष्याणाम् कारणं बन्ध मोक्षेयोः''

कहा गया है— यह बन्ध बहिर्मुख प्रवृत्तिवाले अशुद्ध मन से और बन्धनिवृत्ति अन्तर्मुखप्रवृत्तिवाले शुद्ध मन से उत्पन्न होते हैं।

''तरति शोकमात्मवित्'' आदि प्रमाणों से सिद्ध होता है कि दीर्घकाल साधन संपत्ति एवं अटूट अभ्यास से ही मुमुक्षुओं को ब्रह्माभिन्न आत्मस्वरूप का ज्ञान हो सकता है। जिसे श्रीविद्या शनैः-शनैः बहिर्मुखप्रवृत्ति को बहिर्याग क्रम साधन संपत्ति के अपने कार्यकलापों द्वारा मनोवैज्ञानिक तरीके को अपनाकर अन्तर्मुख प्रवृत्ति रूप में परिणत करता है। अतः वे सारे कार्यकलापें चाहे वे बहिर्मुख हो या अन्तरमुख हो लक्ष्य प्राप्ति की ओर हमें अग्रसर कर उचित प्रशिक्षण प्रदानकर हमें उभरती है।

श्रीविद्या सपर्या द्वारा आध्यात्मिक शास्त्र विचार प्रदान कर उसके फलस्वरूप लक्ष्य प्राप्ति सीमा तक हमें ले जाता है।

''जाग्रत्स्वप्न सुषुप्तिषु स्फटतरा संविदज्जृम्भते सैवाहं''।

अण्डरूप प्रपञ्च में चींटी से लेकर चौरासी लाख योनियों में— पञ्चभूतों में— चन्द्र सूर्य में— जानने योग्य परमात्म स्वरूप ही विद्यमान है।

''या ब्रह्मादिपिपीलिकान्ततनुषु प्रोता जगत्साक्षिणी सैवाहं न च दृश्यवस्तु''।
हरिरेव जगत् जगदेव हरि र्हरितो जगत न भिन्न तनुः''
'जगत् कृस्नम् वासुदेवमयम्'

'जगत् कृस्नम् सर्वत्र चिति रूपमयम्'

आदि वाक्य प्रमाण हैं। यों त्वं पद तत् पद अर्थ विचार हेतु शुद्ध सत्व प्रधान अन्तर्मुख मनोवृत्ति की गम्भीर आवश्यकता है जिसे श्रीचक्र रहस्य माने जाते हैं।

"एवमेव महाचक्रसंकेतः परमेश्वरि। कथिता त्रिपुरादेव्या जिवन्मुक्ति प्रवर्तकः।" अतः उक्त ग्रंथ पग-पग पर उपर्युक्त महाचक्र रहस्यार्थ को ही अपने अनुपम ढंग से प्रति कार्यक्रम द्वारा हमें अवगत करते जा रहे हैं। यह मौलिक सिद्धान्त ही जीवन मुक्ति की कुंजी है। अन्तर्मुख प्रवृत्ति वाला शुद्धमन ही श्रीचक्र है उपासक को ब्रह्म पद प्रदान करने वाली श्रीविद्योपासना ही सर्वश्रेष्ठ मार्ग है जिसे उक्त ग्रन्थ मनोवैज्ञानिक ढंग से शनैः-शनैः उपासक को प्रदान करती है। श्रीविद्या ब्रह्म विद्या है। आत्म विद्या है।

"अन्तर्मुख समाराध्या, बहिर्मुख सुदुर्लभा।"

श्रीविद्या में प्रयुक्त प्रति मन्त्र महावाक्य संकेत है। यह श्रवण-मनन-निदिध्यासन ही श्रीचक्र रूप अन्तर्मुख शुद्ध मन है आवरण देवता ही आध्यात्मिक मानसिक वृत्ति है एवं निदिध्यासन रुप श्रीविद्यासपर्याभ्यास ही— सविकल्प समाधि तक पहुँचता है। अतएव श्रीविद्या संबन्धि प्रवृति ही मुक्ति प्रदान करने में सर्व समर्थ है।

"यत्र यत्र मनोयाति बाह्ये वाऽभ्यन्तरे प्रिये।
तत्र तत्राक्षमार्गेण चैतन्यं व्यज्यते भभोः।। -योगिनि हृदयं ८-४ व्याख्या"
"ज्ञातृज्ञानज्ञेयानामभेदभावनं श्री चक्र पूजनम्।—भावनोपनिषद"

श्रीविद्या सपर्या ही "महायाग" माना गया है जिन-जिन इन्द्रियों को जो-जो विषय बनते हों उन-उन विषयों को अपने आत्मस्वरूप देवता को— न कि शरीर को अर्पणकर आप स्वयं निर्विशेष होकर जीना ही **'महायाग'** माना जाता है। पञ्चइन्द्रियों के अपने विषय शब्द स्पर्शादि तन्मात्राओं से जनित विषयानन्द को अपने आत्मानन्द में लयकर उपाधि से मुक्त होकर परमात्मस्थिति प्राप्त करना ही तो मोक्ष है बन्धननिवृत्ति है।

"इन्द्रियप्रीणनद्रव्यैर्विहितस्वात्मपूजनः।

इन्द्रयाणि श्रोत्रादिनि तेषां प्रीणनानि, द्रव्याणि

विशिष्टशब्दस्पर्शरूपरसगन्धाः, तैर्विहितं

स्वात्मदेवतायाः पूजनं येन तथाविधः।।

तदुक्तं मुख्याम्नायरहस्यविधौ–

इन्द्रिय द्वारसंग्राह्यैर्गन्धाद्यैरात्मदेवता।

स्वभावेन समाराध्या ज्ञातुः सोऽयं महामखः।। इति -योगिनी हृदयं ८-८

श्रोत्रादीन्द्रियविषयशब्दाद्यनुभवजनितेन-

महदानदेन समरसीकरणं परा पूजा-इत्यर्थः (अमृतानन्दनाथः)

शिरस्थित गुरोः दहरस्थानादविद्यायाः सर्वावसायिचित्कला रूप देव्यात्मनश्च अद्वैत मान समकालं सकलेन्द्रियैः विषयान् भुञ्जानः तज्जन्यानन्दधारामात्रविषयकनिर्विकल्पकज्ञानैकसारतया इतरनिखिल विषयप्रमोषेण कंचित्कालमवस्थानं परापूजयेति ज्ञेयम्।।'' इति भास्कररायेण सेतुबन्धे ८/८ व्याख्या

अतः वस्तुतः ये मन्त्र संकेत, यन्त्र संकेत तथा पूजा संकेत आदि द्वारा जो श्री चक्र रहस्यार्थ को रहस्यार्थ मौलिक सिद्धान्तों को जानता है वह स्वयं ब्रह्मस्वरूप हो जाता है।

संकेत त्रय* के सारांश यों जाने कि मन्त्र संकेत द्वारा महावाक्य श्रवण-मनन-निदिध्यासन आदि चक्र संकेत द्वारा शुद्धसत्वप्रधान अन्तः करण से जनित आत्मविचार वृत्तियों के भावोत्पत्ति के अनुकूल मन एवं पूजा संकेत द्वारा जगत्— जीव परों के ऐक्यानुसन्धान रूप निदिध्यासन द्वारा प्राप्त निर्विकल्प समाधि स्थिति आदि श्रीविद्योपासना अभ्यास द्वारा हमें सरल एवं सुलभ रीति से प्राप्त होते हैं। इसके कारण इह-पर सौख्य को प्राप्त कर कायिक, मानसिक एवं आध्यात्मिक परमानन्द से विभोर होकर आत्मस्वरूप ही हो जाते हैं —श्रीविद्योपासक कुल।

अधिकारी— उन्हीं महानुभावों को श्रीविद्या लब्ध होगा जो अपने अनेक जन्मों में श्रेष्ठतम तप एवं पुण्य किये हों तथा अकाम्य सञ्चितादि कर्म फलों से निवृत्त हों। अतः जिन्हें अपरोक्ष साक्षात्कार न प्राप्त होकर तीव्र मुमुक्षु के रूप में जीवन निर्वाह कर रहें हों— वे ही श्रीविद्या के अधिकारी माने जायेंगे।

सपर्या अथवा पूजा पद्धतियाँ

मौलिक रूप से श्रीविद्या के मौलिक सिद्धान्त के पुष्टिकरण में समर्थ प्रति कार्यकलाप, मानसिक विचार एवं आध्यात्मिक मन्त्र संकेत आदि सम्पन्न श्रीविद्या सपर्या तीन भागों में विभक्त है। वे **बाह्ययाग क्रम, अन्तर्याग क्रम** तथा **महायाग क्रम** आदि १. स्थूल २. सूक्ष्म ३. पर जो क्रमशः कायिक, वाचिक और मानसिक होते हैं। इन्हीं को बहिर्यागक्रम, अन्तर्यागक्रम और महायागक्रम नामों से व्यवहृत किया जाता है। इनमें स्थूल रूप है श्री यन्त्र का पूजोपचारों से विधिवत् अर्चन करना, सूक्ष्मरूप है श्रीविद्यामन्त्र का अर्थानुसन्धान पूर्वक षट्चक्रों के ध्यान करते हुए जप करना और उपासना

* तत्सम्बन्धि विस्तार विषय व्याख्या

का अन्तिम या "**पर**" रूप है अन्त:करण (मन, चित्त, अहंकार और बुद्धि) एवं शरीर के समस्त अवयवों को श्रीचक्र रूप भावित कर आध्यात्मिक चिन्तन् में विभोर होना।

इन तीनों उपासना क्रमों के सोपान द्वारा अग्रसर होते-होते शनै:-शनै: हमारे बाह्य व्यवहार क्षीण होकर हमारी प्रवृत्ति अन्तर्मुख होकर सामान्य एवं विशेषज्ञान प्राप्त कर हम स्वयं "**शिवोहं**" भावना में तल्लीन होकर अखण्डाकार वृत्ति से संपन्न हो जाते हैं। अन्त में मोक्ष के अधिकारी होकर पुरुषार्थ लक्ष्य प्राप्ति तक पहुँच जाते हैं।

अत: इस सपर्या विधान में अन्य पूजा विधानों से पृथक कतिपय विशेष कार्यकलाप को मुख्य स्थान दिये गये हैं। उनमें अधिक महत्व रखने वाले **भूतशुद्धि, न्यास, मण्डलनिर्माण, अर्घ्यविधि, सामान्यार्घ्य, विशेषार्घ्य अन्य कतिपय पात्र विधियाँ, तत्वशोधन** आदि मुख्य हैं।

इसका अर्थ यह नहीं है कि शेष विधान महत्वहीन हैं। सब विधान अपने-अपने स्थान में महत्वपूर्ण हैं। सारे विधान कार्यकलाप वह चाहे कायिक, वाचिक, मानसिक, मन्त्रात्मिक अथवा आध्यात्मिक ही क्यों न हो वे सब अपने मौलिक मूल सिद्धान्तों के पुष्टिकरण कार्य में योगदान प्रदान करने में समर्थ पाये जाते हैं। उनमें कतिपय कार्यकलाप के तत्व रहस्यार्थ को केवल नमूने के रूप में यहाँ संक्षिप्त रूप से व्याख्या कर रहे हैं।

तत्व रहस्यार्थ संक्षिप्त परिचय

१. भूतशुद्धि– जो गुरु के अनुग्रह कृपा से दीक्षा प्राप्त श्रीविद्यामन्त्रोपदेश प्राप्त-साधक अपने-अपने गुरु परम्परा के आधार पर श्रीचक्र अथवा देवी की दिव्य मूर्त्तियों पर पूजा कर सकते हैं। इसके लिए चित्तशुद्धि की आवश्यकता होती है। चित्त शुद्धि प्राप्ति के पहले अव्यक्त ब्रह्म के मिलन से शरीर रूप से परिणत् पञ्चभूतों की शुद्धि ही भूतशुद्धि होगी।

भावना, मन्त्र, प्राणशक्ति इन त्रिपुटी बल से शरीर पर व्याप्त मलमय परमाणु गणों को (भूतों को) नाशकर- दैविक एवं सात्विक, नवीन परमाणुगणों की उत्पत्ति विधान ही भूतशुद्धि का प्रधान लक्ष्य है। कायिक मानसिक एवं चित्त शुद्धि के सम्बन्ध में शास्त्र अनेक साधन बताते हैं उनमें भूतशुद्धि विधान ही सर्वश्रेष्ठ माने जाते हैं।

२. न्यास– हमारा शरीर एक मन्दिर है। "**देहोदेवालय**" गोशाला में बन्धे अनेक गायों की भाँति मानव शरीर में समस्त देवतागण विराजमान हैं। (अथर्वेद) जैसे गोशाला के नायक उन गायों द्वारा क्षीर प्राप्त कर कायिक एवं आर्थिक दशा में वृत्ति पाकर मंगलमय जीवन व्यतीत करता है वैसे ही हमारे शरीर में स्थित देवताओं की उपासना द्वारा- उन देवताओं को प्रसन्न एवं संतुष्ट कर उनके अनुग्रह के पात्र बनना ही न्यास का मुख्य लक्ष्य है।

हमारे शरीर में व्याप्त बहत्तर हजार नाड़ियाँ ज्ञान एवं समस्त शक्तियों से भरी पड़ी हैं। उनमें चौदह नाड़ियाँ ऐसी होती हैं जो श्रोत्र, चक्षु आदि नौ रन्ध्रों से अर्थात् शरीर रूपी नवचक्रों से सम्बन्धित एवं उन्हें नियमन करती हैं। इन नाड़ियों के नाम हैं— **१. सुषुम्ना, २. आलम्बुसा, ३. कूहू, ४. विश्वोदरा, ५.** वारणा **६. हस्तिजिह्वा, ७. यशेवती, ८. इड़ा, ९. पिङ्गला, १०. गान्धारी, ११. पूषा, १२. शङ्खिनी, १३. पयस्विनी और १४. सरस्वती।** ये नाड़ियाँ मूलाधार चक्र से निकलकर पुष्टवंश (मेरुदण्ड) से होती हुई शिरस्थित ब्रह्मरन्ध्र तक जाती हैं। इनमें सुषुम्ना नाड़ी प्रधान है। वह मूलाधार में स्थित त्रिकोण में निवास पराशक्ति कुण्डलिनी से सम्बन्धित है। जब कि अन्य नौ नाड़ियाँ नौ छिद्र से सम्बन्धित है। श्रीविद्या में प्रयुक्त न्यासाभ्यास द्वारा कुण्डलिनी को षट्चक्र भेदन कार्यों में सहायता पहुँचाकर— जब कुण्डलिनी शक्ति मूलाधार छोड़कर इन नाड़ियों द्वारा हमारे शरीर में व्याप्त होने लगती है तब उस कुण्डलिनी शक्ति को वहन करने योग्य शारीरिक शक्ति प्रदान कर हमारे शरीर को तेजोमय एवं शक्तिमय बना देती है। —न्यासाभ्यास

यही नहीं न्यास शब्द का भावार्थों में **छोड़कर** और **लगाना** आदि भी होते हैं। सपर्या रूपी निदिध्यासन में न्यास एक मुख्य अङ्ग है। न्यासाभ्यास से विजातीय अनात्म वृत्तियों को छोड़कर (त्यागकर) सजातीय आत्मवृत्ति को उस स्थान पर लगाकर शिवमान युक्त करना ही न्यास का अद्भुत गुण है।

कल्पसूत्र वचन के आधार पर न्यास एक वज्र कवच है। न्यास उपासक को सर्वदा **"शिवोहं"** भाव में स्थित करा देता है।

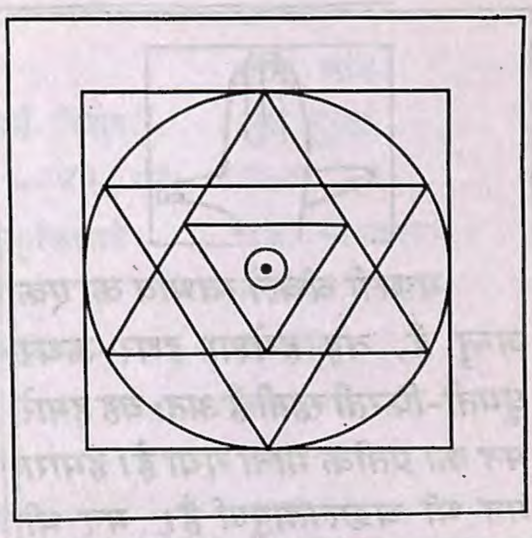
"देव्यहं भावयुक्तः स्वशरीरे वज्रकवचन्यासनालं विदधीत्"— कल्पसूत्र।

शरीर पर अवस्था त्रय विलक्षण स्थिति पाकर पञ्चकोश विषयातिरिक्ता सच्चिदानन्द चित्तशक्ति ही मैं इस भावना से अहं **पदलक्षायार्थ** लगाना— "मै कर्त्ता— भोक्ता जन्म मरण रूप संसारी आदि जीव भाव को त्यागना आदि न्यास द्वारा सिद्ध होते हैं। अनर्थवृत्ति त्याग से आनन्द रूप मोक्ष स्वरूप प्राप्ति न्यास का ही कार्य होते हैं। अत: न्यास वज्रकवच है। कवच जैसे शत्रुओं के अस्त्र शस्त्रों से हमें रक्षा करता है वैसे ही न्यास भी उपासक के अन्तरशत्रु रूपी द्वैत वृत्ति से रक्षा करता है। अत: सपर्या पद्धति में न्यास का स्थान उच्च कोटि का है। सर्वोपरि है। श्री भास्कर राय जी ने अपने जीवन में न्यासों का अधिक महत्व देकर अपने शरीर को दिव्य एवं तेजोमय बना लिया है। न्यास की श्रेष्ठता के परिचय का एक मात्र उदाहरण स्वयं भास्करमयी ही है।

मण्डल निर्माण

उक्त सपर्याविधान में पूर्व कथनानुसार विशेषत: सामान्य— विशेष अर्घ्यों की स्थापना एवं विविध पात्रासन की स्थापना उल्लेखनीय है। उपर्युक्त पात्रासनादि उक्त मण्डलोपरि ही स्थापना किये जाते हैं। उन मण्डल निर्माण में भी तत्व रहस्यार्थ भरे पड़े हैं। उनकी संक्षिप्त व्याख्या दे रहे हैं।

तत्वत: मन ही सभी अर्ध्यों के मण्डल सिद्ध किया जाता है। यह मण्डल बिन्दु, त्रिकोण, षट्कोण, वृत्त एवं चतुरश्र आदि पाँच अङ्गो द्वारा निर्माण किये जाते हैं। (चित्र देंखे) हमें यह सन्देह उत्पन्न होना स्वाभाविक है कि एक ही मन अथवा अन्त: करण के प्रतीक वाले इस मण्डल में ये पाँच अङ्ग की क्या आवश्यकता है। हमें तत्वों के गहरा अध्ययन से यह ज्ञात होता है कि मण्डल निर्माण सही है। मन अथवा अन्त:करण, आकाश, वायु, अग्नि, जल एवं पृथ्वि आदि पञ्चभूतों के सत्वांश के समष्टि रूप ही है अब हम प्रति भूतों के सत्वांशों पर विचार करेंगे।

मण्डल— भूत— मन अन्त:करण विभाग

बिन्दु— आकाश के सत्वांश— अन्त:करण

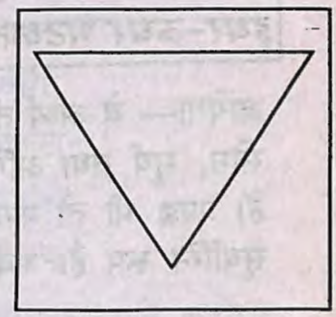
त्रिकोण— अग्नि के सत्वांश— बुद्धि

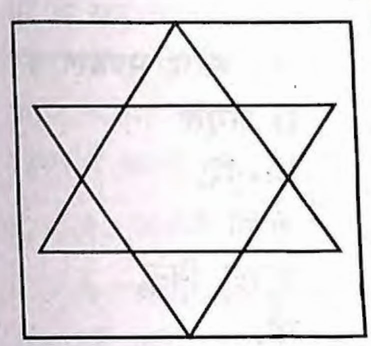
षट्कोण— वायु के सत्वांश— मन

वृत्त (वलय)— **जल के सत्वांश— चित्त**

चतुरश्रु— भूमि के सत्वांश— अहंकार

अत: उपर्युक्त रूप से बने मण्डल मन अथवा अन्त:करण का ही प्रतीक मानने में क्या आपत्ति है?

मत्स्य मुद्रा तत्त्वरहस्यार्थ

उपर्युक्त मण्डल निर्माण मत्स्य मुद्रा द्वारा ही वर्धनी कलश जल से निर्माण करना चाहिए— वह कैसे?

मछली चंचल स्वभाव का एक जन्तु है, वह हमेशा इधर-ऊधर घूमती-फिरती रहती है अतः वह हमारे मन का प्रतीक माना गया है। हमारा मन भी चञ्चलतापूर्ण है। मन भी इधर-ऊधर भटकता रहता है।।

साधक के सपर्या में लगते समय उसके जिस पार्श्व के नाड़ी सांस स्फुरण हो उस पार्श्व के हस्त को उलटाकर उसपर दूसरे हस्त को भी उलटाकर एक में एक लगावें दोनों पार्श्वों के अंगुष्ठ को मछली की पंख की तरह हिला-हिलाकर अन्य अँगुलियों के एक साथकर पर मध्य अँगुली से वर्धनी कलश के तीर्थ को छूकर लिखना ही मत्स्य मुद्रा है। (चित्र में द्रष्टव्यम्)

परमात्मा प्रलय काल में जलोपरि शयन करेंगे। अतः सपर्या पद्धति में इसलिए ही अर्घ्य की प्रधानता दी गयी है।

सामान्य एवं विशेषार्घ्य संक्षिप्त व्याख्या

सामान्य— विशेषार्घ्यों के स्वरूप जीव माना जायेगा— ये अर्घ्य तीन वर्गों में व्याप्त हैं। वे १. अमृत २. पात्र ३. आधार आदि ये तीन क्रमशः सोम, सूर्य तथा अग्नि मण्डलों को जिक्र करते हैं। हाँ ये मण्डल त्रय रूप ही जीव के शरीर हैं। प्रपञ्च भी तो मण्डल त्रय रूप ही है। पञ्चदशी, श्रीचक्र, श्रीविद्या, कामकला आदि भी सोम सूर्याग्नि रूप हैं। अब हम संक्षिप्त रूप से इसके विस्तार पर ध्यान देंगे।

मण्डल त्रय का संक्षिप्त विमर्शन-तालिका

	१. अग्नि मण्डल	२. सूर्य मण्डल	३. सोम मण्डल
A अर्घ्य	B आधार	C पात्र	D अमृत
१. शरीर	{ मूलाधार स्वाधिष्ठान	{ मणिपुर अनाहत	{ विशुद्धि आज्ञा
२. कामकला	रक्त बिन्दु	मिश्र बिन्दु	शुक्ल बिन्दु
३. बीज	ऐं	क्लीं	सौः
४. प्रणव	अम्	उम्	मम्
५. महाविद्या	प्रथमकूट (वाग्भवकूट)	द्वितीय कूट (कामराज कूट)	तृतीय कूट (शक्ति कूट)
६. श्रीचक्र	{ त्रिकोण अष्टकोण	{ बाह्यअन्तर चतुर्दश कोण	{ अष्ट षोडशदल चतुरश्रम्
७. अन्तःकरण	बुद्धि	अहंकार चित्त	मन

८. त्रिपुटी	प्रमाणम्	प्रमाता	प्रमेयम्
९. त्रिवर्ग	धर्म	अर्थ	ज्ञान, काम
१०. प्रपञ्च	इधन्ता ज्ञान	**अयदार्थ** विशेष	सुख दुःख
११. मातृकायं	य-क्ष-१०.	क-भ =२४२×१२.	अ-अः १६
१२. कलायें	१०. अग्निकलाये	१२. सूर्यकलाये	१६. सोमकलाये
१३. वाग्	पश्यन्ति	मध्यमा	वैखरी
१४. ग्रंथियाँ	ब्रह्मग्रन्थि	विष्णुग्रंथि	रूद्रग्रंथि
१५. त्रिमूर्ति	ब्रह्म	विष्णु	रूद्र
१६. कृत्य	सृष्टि	स्थिति	संहार
१७. तेजत्रय	मन्त्र	उत्साह	प्रभुता
१८. त्रिशक्ति	महाकाली	महालक्ष्मी	महासरस्वती
१९. त्रिस्वर	उदात्त	अनुदात्त	स्वरित
२०. त्रिलोक	स्वर्ग	मर्त्य	पाताल
२१. त्रिपदः	जाग्रत	स्वप्न	सुषुप्ति
२२. पुष्करत्रय	स्वर्ण	रजता	**दिमय**

उपर्युक्त प्रकारेण जो-जो तीन-तीन संख्या में आयेंगे। वे सब मण्डल त्रय गणना में आयेंगे। पर वे सब कल्पना मात्र है अर्थात् अध्यस्त हैं। इन कल्पनाओं के अधिष्ठान एक मात्र सच्चिदानन्द चित् शक्ति ही है। इसमें लवलेश भी सन्देह विपरीतों का स्थान नहीं है। ऐसे परमार्थिक तत्वज्ञान प्रदान कराना ही इस विद्या में प्रयुक्त अर्ध्यों के श्रेष्ठतम् तत्वार्थ पूर्ण रहस्य है। पात्रासन सम्बन्ध तत्व रहस्यार्थ पहले संक्षिप्त रूप से व्याख्या करेंगे तत्पश्चात् विशेषार्घ्य की व्याख्या होगी।

१. वर्धनी कलश पात्र— इस विधान से अध्यस्त रूपी वेद वेदान्ता से प्राप्त अपर ज्ञान।

२. सामान्यार्घ्य पात्र— उपर्युक्त अध्यस्त मल का नाश तथा केवल अहं— इदम् आदि सामान्य ज्ञान की प्राप्ति।

३. विशेषार्घ्य पात्र— इस विधान से जीव भाव का नाश **"शिवोहं"** भावना की दृढ़ता— अधिष्ठान ज्ञानोत्पन्न सच्चिदान्त अभिन्न ब्रह्म विचार की दृढ़ता।

४. शुद्धि पात्र विधान से— भागत्याग लक्षण द्वारा प्राप्त जीव भाव का सम्पूर्ण नाश हेतु अखण्ड तात्पर्य ज्ञान प्राप्ति।

५. गुरु पात्र— जीव ब्रह्मैक्य अपरोक्ष ज्ञान स्फुरण।

६. आत्म पात्र विधान से— विलक्षणानन्दानुभव, सविकल्प समाधि ज्ञान साधन प्राप्ति। इत्यादि ।

यह विशेषार्घ्य गोदुग्ध अथवा फल रसों, खजूर के रस (उबाला हुआ) आदि से अपने-अपने गुरु परम्परा के अनुसार प्रयोग करने की परिपाटी है। उसमें मधु शर्करा अदरक के खण्ड आदि से बनाया जाता है।

निःक्षिप्त उस विशेषार्घ्यों को ९४ मन्त्रों से अभिमन्त्रित कर सिद्धि किया जाता है— वे यों है— **अग्निकलाऐं १०, सूर्यकलाऐं १२, चन्द्रकलाऐं १६, ब्रह्म कलाऐं १०, विष्णु कलाऐं १०, रूद्रकलाऐं १०, ईश्वर कलाऐं ४, सदाशिव कलाऐं १६, पञ्चब्रह्म प्रतिपाद मन्त्र ५, मूल मन्त्र (पंचदशी अथवा षोडशी प्राप्त दीक्षा अनुसार) आदि ९४ मन्त्र पिण्डाण्ड, अण्डाण्ड, जीव जगत्कारण परमेश्वर कार्यब्रह्म निष्कलप्रकाश- विमर्शन आदि का द्योतक ही विशेषार्घ्य है।** विशेषार्घ्य अमृत ही प्रकाश— विमर्श सामरस्य रूप मूल त्रिखण्ड की उसमें भावना की जाती है। त्रिकोण के मध्य भाग में बिन्दु की भावना करके वाम-दक्षिण-पार्श्व में 'हं सः' लिखा जाता है। ततपश्चात् ही उपर्युक्त ९४ मन्त्रों से अभिमन्त्रित करके संस्कृत किया जाता है।

विशेषार्घ्य पात्र से कुछ द्रव्य गुरु पात्र में लेकर— गुरु त्रय का यजन कर— आत्म पात्र में वही द्रव्य डालकर मूलाधार में बालाग्रमात्र अनादि वासना रूप ईधंन से प्रज्वलित कुण्डलिनी में अधिष्ठित चिदग्नि मण्डल का ध्यान करके— पाप— पुण्य— कृत्य— अकृत्य— संकल्प— विकल्प, धर्म, अधर्म सबका कुण्डिनी चिदग्नि में हवन कर निर्विशेष ब्रह्मरूप में अवस्थित होकर अन्तर्याग क्रम में लगाने का जो विधान है उन्हें **तत्वशोधन** कहा जाता है। इस तत्व शोधन द्वारा हमारे अनेक कोटि जन्मों में संचित वासनायें नाश होकर हमारे अन्तःकरण शुद्धता पाकर माँ की पूजा के हमें अधिकार प्रदान करते हैं।

इसमें सुषुम्ना के भीतर मूलाधार से लेकर ब्रह्मरन्ध्र पर्यन्त विस्तृत दिव्य प्रकाश में अधःसहस्त्रार विश्व, मूलाधार, स्वाधिष्ठान, मणिपुर, अनाहत, विशुद्धि और आज्ञा इन नौ चक्रों में आवरण देवताओं की ब्रह्मरन्ध्रविनिः सृत पञ्च तत्वों के सार से पञ्चोपचार पूजा करके समस्त उपचारों और आवरण देवताओं को देवी के चरणों में विलय की भावना कर उन्हें अपने आत्मा से अभिन्न समझा जाता है। यह जीव रूपी अदरक खण्ड को त्रिकोणाकार में काटकर उसे धर्वी में लगाकर उक्त विशेषार्घ्य में सिद्ध कर अर्थात् डुबोकर अपने बायें हाथ से बिन्दु तर्पण तथा दाहिने हाथ से फूलों से एक ही समय में दोनों हाथों से यजन करने का विधान है इस पूजा का मुख्य विशेष है।

"बिन्दु तर्पण-सन्तुष्टायै श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः।।"

पुनः उसी आत्मा से अभिन्न पर-चिति को ब्रह्मरन्ध्र से पुष्प द्वारा श्रीचक्र में लाकर आवरण देवताओं के रूप में परिणत कर ध्यान आवाहन करके चतुःषष्टि उपचार अथवा षोडषोपचार यथावकाश

पूजन के पश्चात तत्व शोधन किया जाता है। इस प्रकार ब्रह्म से प्रपञ्च की उत्पत्ति और ब्रह्म में ही उसके लय की भावना जिसका स्वरूप है। निदिध्यासन् इस पूजन में स्वतः सिद्ध हो जाता है। अन्त में प्रार्थना, शान्ति पाठ आदि के पश्चात् पुनः आत्म स्वरूप से स्थापना रूप विसर्जन किया जाता है।

योगीजन भगवती त्रिपुरसुन्दरी पराभट्टारिका को कुण्डलिनी के रूप में देखते हैं।

भगवान शंकराचार्य ने कहा है—

''मही मूलाधारे कमपि मणिपूरे हुतवहं ।

स्थितं स्वाधिष्ठाने हृदि मरुतमाकाशमुपरि

मनोऽपि भ्रूमध्ये सकलमपि भित्त्वा कुलपथं

सहस्रारे पद्मे सह रहसि पत्या विहरसि ।।'' – सौन्दर्यलहरीं

अर्थात् हे कुण्डलिनी रूपे भगवती! तुम मूलाधार में पृथ्वी तत्व, मणिपुर में जल तत्व, स्वाधिष्ठान में अग्नि तत्व, अनाहत में वायु तत्व, विशुद्धि में आकाश तत्व, आज्ञा में मनस्तत्त्वों को पार करके सहस्रार में अपने पति शिव के साथ एकान्त में विहार करती हो। इसी प्रकार देखा जाये तो अनन्त ब्रह्माण्ड-जननी कल्याणमयी, करुणामयी, राजराजेश्वरी, श्रीचक्रनगर साम्राज्ञी, श्री ललिता महात्रिपुरसुन्दरी पराभट्टारिका की आराधना, उपासना आदि सभी जन साधारण के लिए कल्याणकारी है।

जो इस प्रकार आराधना-उपासना करने में असमर्थ हैं वे लोग नाम जप स्तोत्रपरायण नित्याह्निक पद्धतियों को अपना कर उनके अनुग्रह के पात्र बनें। अतः उक्त ग्रन्थ में यथावकाश उपासना करने योग्य लघु नवावरण यजन एवं जपा प्रकरणम्, स्तोत्रप्रकरणम्, आह्निक प्रकरणम् आदि दिये गये हैं। नारियों के लिए कहा गया है कि जो पुरुषों को सिद्धि त्रैपुरयजन, मन्त्रों के जप से तीन वर्ष में प्राप्त होंगे वह सिद्धि एक ही दिवस में प्राप्त हो जाती हैं।

प्रिय साधक कुल! उक्त ग्रंथ में पग-पग पर व्यवहृत प्रति कार्यकालाप वह चाहे कायिक अथवा मानसिक हो तत्त्वरहस्यर्थ निरूपण मनोवैज्ञानिक ढंग से— रेखाचित्रों की सहायता से सरलता से निरूपण कर अग्रसर होते हुए अखण्डाकार वृत्ति में साधक को शनैः-शनैः लय कराकर अभिन्न सदानन्द विभूति प्रदानकर, बाह्य वृत्ति को अन्तर्मुख वृत्ति में परिणित कर धर्मार्थ काममोक्षादि पुरुषार्थ प्राप्ति की अनुपम् श्रीविद्या यजन पद्धति ग्रन्थ आपके करकमलों में चमक रहे हैं।

यह ग्रन्थ बारह प्रकरण एवं तीन भागों में विभक्त है। प्रथम भागः— **श्री गुहानन्दनाथ लहरी, इच्छाशक्ति कल्पतरू** नाम पाकर, द्वितीय भाग— **श्री चितानन्दनाथ लहरी ज्ञानशक्ति कामधेनुः** नाम पाकर तथा तृतीय भाग **श्री प्रकाशाम्बा लहरी क्रियाशक्ति चिन्तामणि** नाम पाकर विभक्त किये गये

हैं। जिन्हें क्रमशः मेरे परमेष्ठि गुरु, परम गुरु एवं स्वगुरुओं के स्थिर स्मरणार्थ नाम दिया गये हैं। प्रथम भाग कल्पतरू नित्याह्निक कार्य क्रमों से सम्बन्धित है। जबकि द्वितीय भाग कामधेनु पूर्णतः श्रीविद्या सपर्या साधनों से सम्बन्धित है। साधक यथावकाश उस भाग में वर्णित श्रीविद्या यजन को विशेष काल एवं प्रति पूर्णिमा के दिन अवश्य करें। तथा तृतीयो भाग— चिन्तामणि में श्री वाराही प्रकरण, श्री अङ्ग उपाङ्ग प्रत्यङ्ग भूता प्रकरण, स्तोत्र प्रकरण एवं अन्य देवता प्रकरण और **मातृकाक्षर पीठ नायकियों** के सम्बन्ध में श्रेष्ठ जानकारी आदि क्रमशः दिये गये हैं जो मौलिक सिद्धान्त के पुष्टिकरण में योगदान प्रदान कराने वाली सहकारी के रूप में प्रस्तुत हैं। विशेषतः दीक्षा प्रकरणम् में दिये गये षडध्व शाम्भवी मिथुन यजन विधि एवं गुरु मण्डलपूजा विधि इस ग्रंथ के अमुल्य अनुपम एवं अद्वितीयअत्यधिक महत्वपूर्ण देन कहें तो वस्तुतः अत्युक्ति नहीं होगी। उक्त ग्रन्थ लगभग ३५० रेखाचित्रों से भरी पड़ी है जो विषय ग्रहण में सहायता पहुँचाने में समर्थ है। प्रत्येक प्रकरण के प्रारम्भ में स्थान प्राप्त **मुद्रा कल्प तरङ्गो** में प्रस्तुत १४४ सचित्र मुद्राऐं एवं उनके संक्षिप्त निर्माण विधियाँ अधिक उपयोगी सिद्ध होंगी। एक सौ तीस रंगीन चित्र जो अनुपम एवं अप्राप्य अनुठे हैं, विभिन्न देवियों के दिये गये हैं। उन चित्रों को अब तक किसी ने प्रकाश करने का साहस तक नहीं किया है— जो केवल ध्यान श्लोकों के द्वारा ही जाना जा सकता था। जिनके निर्माण कार्य में श्रीविद्या विद्ववत् मण्डली द्वारा सहारा पाकर चेन्नै के प्रख्यात देवी चित्रकार श्री मणिवेलु द्वारा खिंचवाकर चार रंगो में प्रस्तुत किये गये हैं जिनके निर्माण में अथक परिश्रम एवं बृहत् धनराशि का व्यय करना पड़ा। क्योंकि ऐसी अद्भुत हमारी भारतीय संस्कृतियों के देन काल गति के बहाव में ओझल होते जा रहे हैं— उनके यथासाध्य रक्षा के प्रयत्न के द्योतक ही यह ग्रन्थ है। उक्त ग्रंथ में लगभग सौ हमारी भारतीय संस्कृति के उज्जवल प्राचीन वाङमय के सारगर्भित विषयों के सार व्याप्त है (आधार ग्रंथ सूची देखें) यह प्रयत्न श्रीदेवी कृपा से प्रेरित होकर अकेला गत सात वर्षों के सतत परिश्रम से अनेक स्थान भ्रमणकर, देवी सम्बंधी यथासाध्य विषय प्राप्त कर आपकी सेवा में उपस्थित कर रहे हैं जो उत्तम किसम के कागज से निर्मित है एवं उच्चकोटि के जिल्द में उपलब्ध है। ऐसे एक अद्भुत महान ग्रन्थ आपके कमल करों में चमक रहे हैं। आपलोग देवी की कृपा पात्र होकर अपने सतत साधन संपत्ति द्वारा देवी उपासना में सफलता प्राप्त कर-इह-पर सौख्य प्राप्तकर अपने जीवन लक्ष्य तक पहुँचें।

''जगत्कृस्त्नम् सर्वत्र चिति रूपमयम्।''

कृपालु उपासकों से हमारी सविनय प्रार्थना है कि हमारी अल्पज्ञता एवं वृद्धावस्था के कारण इनमें बहुत सी त्रुटियो रह जानी स्वाभाविक है अतः कृपया क्षमा करें तथा आशा करते हैं कि वे उनकी सूचना देकर हमें अनुग्रहीत करें जिससे कि हम अगले संस्करण में उनके संशोधन का प्रयत्न कर सकें।

आधार ग्रन्थ सूची

१. परशुरामकल्पसूत्र।

२. तन्त्रराजतन्त्रम् ।

३. नित्योत्सवम्

४. ललितोपाख्यानम् ।

५. श्रीविद्यापूजाक्रमम् ।

६. प्रस्थानत्रय अद्वैत आचार्य भाष्यम् ।

७. योगिनीहृदयम् ।

८. सेतुबन्धनव्याख्यानम् ।

९. भावनोपनिषत् ।

१०. त्रिपुरोपनिषत् ।

११. श्रीविद्यामन्द्ररत्नसूत्राणि ।

१२. कामकलाविलासम् ।

१३. योगिनीहृदय अमृतानन्दव्याख्यानम् ।

१४. सूतसंहिता ।

१५. प्रत्याभिज्ञासूत्रव्याख्यानम् ।

१६. तत्वसारायण उपासना खाण्डः ।

१७. शिवदृष्टिः ।

१८. ज्ञानार्णवम् ।

१९. कुलार्णवम् ।

२०. सूभगोदयस्तुति ।

२१. सौन्दर्यलहरी ।

२२. स्वानुभूतिरसायनम् ।

२३. श्रीललितासहस्त्रनाम ।

२४. त्रिशतिभाष्यम् ।

२५. विवेकचूडामणिः

२६. वेदान्त पंचदशी

२७. श्रीविद्यार्णवतन्त्रम् ।

२८. गणपतिहृदयम् ।

२९. सहस्त्रमन्त्रसंग्रहम् ।

३०. वरिवस्यारहस्यम् ।

३१. श्रीविद्यासपर्यावासना ।

३२. श्रीपञ्चश्लोकिगणेशपुराणम् ।

३३. मुद्गलपुराणम् ।

३४. श्रीगणेशपुराणम् ।

३५. श्रीनारदपुराणम् ।

३६. मयूरेशस्तोत्रम् ।

३७. संतानगणपतिस्तोत्रम् ।

३८. गणपतिस्तोत्रम् ।

३९. श्रीश्रीविद्यास्तवमञ्जरी ।

४०. गुरूतत्त्वविमर्शनम्
(प्रत्यभिज्ञासूत्र व्याख्यानम्।)

४१. श्रीभास्करप्रकाशानन्दमण्डलीकृत
श्रीविद्याआह्निक प्रकरणम् ।

४२. श्रीविद्याचक्रआराधनम् ।

४३. श्रीमहाराज्ञीश्रीराजराजेश्वरी सहस्त्रनामानि ।

४४. स्तोत्ररत्नाकरम् ।

४५. श्रीचिदानन्दनाथशताब्दी मेगजिन् ।

४६. श्रीत्रिपुरसुन्दरीचक्रराजस्तवम् ।

४७. श्रीचक्रोपनिषत् ।

४८. अरुणोपनिषत् ।

४९. अर्थवशिरोपनिषत् ।

५०. कौलोपनिषत् ।

५१. बह्वृचोपनिषत् ।

५२. ह्रचोपनिषत् ।

५३. नित्याषोडशिकार्णवः ।

५४. श्रीश्रीतन्त्राभिधानम् ।

५५. श्रीराजराजेश्वरीत्रिपुरसुन्दरीनित्याराधन स्त्रोत्राणि ।

५६. श्री वेदमूर्ति शास्त्री जी की हस्तलिपि पुस्तिका।

५७. श्रीमति राजम्मा (श्रीमति प्रकाशम्बा)जी की हस्तलिपि पुस्तिका ।

५८. कल्याण शक्ति अंक ।

५९. **The Garland of Letters.**

६०. **Srividya Nityaahnikam.**

६१. **paramananda Tantram.**

62. Sarada Tilaakam.

63. Prapanchasaara

64. The Serpent power

65. Sakti and Sakta etc.

उपर्युक्त सारी पुस्तकों के रचयिता एवं प्रकाशक सज्जनों के प्रति आभारी एवं कृतज्ञता सर्वदा प्रदान करते रहेंगे।

नारायण

(ज्ञानानन्देन्द्र सरस्वती)

चाहिये। स्त्रियों से द्वेष नहीं करना चाहिए। सर्वज्ञ गुरुकी उपासना करनी चाहिए। गुरु-वचनों एवं
शास्त्रों पर संदेह नहीं करना चाहिये। भोगबुद्धि से रहित होकर कर्म करना चाहिए अपने वर्ण एवं
आश्रम के अनुसार कर्म करना चाहिए। पञ्चमकारकी प्राप्ति न होने पर भी कर्मलोप नहीं करना चाहिये।
सदैव निर्भय रहना चाहिए। उन्हें ईख भी नहीं चूसना चाहिए, सिद्ध द्रव्यों को निन्दा नहीं करनी
चाहिये, स्त्रियों को ताड़ित नहीं करना चाहिए। कुलभ्रष्टों की संगति नहीं करनी चाहिए। कुल ग्रन्थों
की रक्षा करनी चाहिए।

इसी ग्रन्थ में पूर्णता-प्राप्त साधकों के भी धर्म बताये गये हैं। उनके लिये सभी विषय हवि
हैं। इन्द्रियाँ ही स्त्रुव हैं। परम शिवकी शक्तियाँ ही **ज्वाला** हैं। **स्वात्मशिव अग्नि** हैं एवं स्वयं **होता**
है । निर्गण ब्रह्म की प्राप्ति ही फल है, अपने पारमार्थिक स्वरूप का लाभ ही **लक्ष्य** है।

श्री विद्या में श्री गुरु ही सर्वोपरि !

इस साधना में गुरु-शिष्य का सम्बन्ध सर्वोपरि है। इस सम्बन्ध में **'श्री विद्यार्णव'** (पृ०
१६) में बताया गया है कि शिष्य को श्रद्धावान् , स्थिर-बुद्धि और जितेन्द्रिय होना चाहिए। उसे
गुरुमन्त्र और देवता में ऐक्य-भावना रखनी चाहिये और गुरु के वचनों का पालन करना चाहिये।
गुरु में मनुष्य बुद्धि नहीं करनी चाहिये। उन्हें शिवस्वरूप ही समझना चाहिये। जो मनुष्य गुरुको
मनुष्य समझता है, उसे नरक की प्राप्ति होती है। शिव के रुष्ट होने पर गुरु रक्षा कर लेता है,
किन्तु गुरु के रुष्ट होने पर कोई रक्षा नहीं कर सकता। गुरु के कठोर वचनों को भी आशीर्वाद
समझना चाहिये और उनकी ताड़ना को भी प्रसन्नता समझनी चाहिए। साधक धर्म साधकों के कर्तव्यों
का विवरण भी 'श्री- विद्यार्णव'(पृ.२३) में दिया गया है। जैसे- मन्त्र को गोपनीय रखना चाहिये।
गुरुमुख से प्राप्त मन्त्र ही सफलता देते हैं। कुल-धर्म का पालन करना चाहिये। गुरु-पत्नी, गुरु-
पुत्र, वरिष्ठ साधक, कुल-शास्त्र, दार्शनिक चिन्तन् योगिनी, इनकी निन्दा नहीं करनी चाहिये । कुछ
वृक्षों के नीचे सोना नहीं चाहिये, कुल वृक्षों को काटना नहीं चाहिये।

श्री विद्या दार्शनिक विवेचन भी प्रभूत मात्रा में उपलब्ध होता है। श्री विद्या के साधकों को
भगवती के दार्शनिक स्वरूप से भी परिचित होना चाहिये। यह विषय दुरूह है। गुरुमुख से एवं
अभ्यास के द्वारा इस विषय को समझा जा सकता है। यहाँ लेखके अन्त में महर्षि पुण्यानन्दनाथ
द्वारा विरचित ' कामकला-विलास' ग्रन्थ के आधार पर दार्शनिक स्वरूपका विवरण दे रहे हैं।

भगवती त्रिपुरसुन्दरी का श्री चक्र के साथ तादात्म्य है। शिव से लेकर पृथ्वी पर्यन्त ३६
तत्त्वमय समस्त संसार की उत्पत्ति, स्थिति और लय पराम्बा भगवती की क्रीडा है। शक्ति **'विमर्श'**-
स्वरूपिणी है तथा परम शिव **'प्रकाश'**-स्वरूप है। आदिशक्ति परा भट्टारिका भगवती त्रिपुरसुन्दरी
नित्यानन्दमय है, न तो कोई उनसे अधिक है और न समकक्ष। वे दृश्यमान चराचर विश्वकी
जन्मदात्री है। स्वयंप्रकाशस्वरूप शिव भी इस विमर्शरूपी आदर्श (दर्पण)में अपने-आपके प्रतिबिम्बको
देखकर स्वरूप-ज्ञान प्राप्त करते हैं। उसी परशक्ति में शिव-शक्तिका ऐक्य है। शिव **ज्ञानस्वरूप** है।
शक्ति **क्रियास्वरूप** है। **'अकार'** **विमर्श** है और **'हकार'** प्रकाश है इन दोनों के मिलने से **'अहं'** पद
ही इनका वाच्य है। महाबिन्दुमें परम शिव शक्तिस्वरूपी दर्पणमें प्रतिबिम्बित हो रहा है। श्वेत-बिन्दु
शिवात्मक है। रक्त-बिन्दु शक्त्यात्मक है रक्त और श्वेत बिन्दु के समागमसे तीसरे मिश्र-**'बिन्दु'** का
आविर्भाव होता है। यही 'अहं' पद है। रक्त-बिन्दु **अग्निकला** है, **श्वेत-बिन्दु चन्द्र-कला** है तथा मिश्र-
बिन्दु' **'सूर्य-कला'** है। ये तीनों बिन्दु त्रिकोणात्मक है। इनसे तथा महाबिन्दु से मिलकर कामकलाकी

अभिव्यक्ति होती है। जो कामकलाकी श्रीचक्र के क्रमसे आराधना करते है, उन्हें मुक्ति प्राप्त होती है। रक्त बिन्दु से **नाद** की उत्पत्ति होती है, उससे **आकाश, वायु, अग्नि, जल** और **पृथ्वी** तथा समस्त वर्णमालाकी उत्पत्ति हुई इसी प्रकार श्वेतबिन्दु से भी उत्पत्ति होती है। दोनों बिन्दुओं में अभेद है। जिस प्रकार दोनो बिन्दुओंमें अभेद है उसी प्रकार **'कादि'** तथा **'हादि'** दोनों विद्याओं में भी अभेद है।

वर्ण, पद एवं मन्त्र-

ये शब्दाध्व है तथा **कला, तत्व और भुवन** –ये तीन अर्थाध्व है। इन्हीसे संसारकी सृष्टि हाती है। जिस प्रकार शब्द और अर्थ अभिन्न है, उसी प्रकार शिव-शक्तिका ऐक्य है। ऐं, क्लीं सौः - इन तीनों बीजोंद्वारा क्रमशः उत्पत्ति , स्थिति और लय होता है। **प्रमाता, मान** तथा **मेय** अर्थात् **परमशिव, पञ्चदशी विद्या एवं भगवती त्रिपुरसुन्दरी** –ये तीनों समष्टि रूपसे निर्वाणरूपी महाबिन्दु में अवस्थित है। इसे ही 'अहं' कहते है। यही परब्रह्म-स्वरूप है।

आकाशका गुण शब्द है। वायु में आकाश और वायु दोनों है। तेजमें आकाश, वायु और तेज तीनों है। जल में जलसहित चार हैं तथा पृथ्वी में पांचो हैं। ये कुल मिलाकर पंद्रह होते है। यही पञ्चदशाक्षरी श्रीविद्या है। पञ्चदशी-मन्त्र भगवतीका सूक्ष्म -शरीर है। इस महामन्त्र के हादि एवं कादि दो प्रधान भेद हैं। हादि-मतमें प्रथम कूटमें पाँच स्वर, सात व्यञ्जन हैं। द्वितीय कूटमें छः स्वर और आठ व्यञ्जन तथा तृतीय कूटमें चार स्वर और तीन व्यञ्जन हैं। यह हादि-विद्या लोपामुद्राद्वारा उपासित है। कादि-विद्याके प्रथम कूट में सात स्वर एवं पाँच व्यञ्जन है। अन्य कूटोंमें कोई भेद नहीं है। यह विद्या कामराज-उपासित है।

मूलाधारमें शक्तिका प्रथमावतार नादके रूपमें परा वाक है। इस रूपका अनुभव अन्तःकरणमें ही होता है। यही परा वाक नाभिचक्रमें 'पश्यन्ती', हृदयमें 'मध्यमा' एवं कण्ठमें 'वैखरी' बनकर 'अ'से 'अः' तक, 'क' से 'त' तक,'थ'से 'क्ष' पर्यन्त तीन खण्डोंमें परिणत है। श्रीचक्रराज इनका स्थूलरूप है। जनक योन्यात्मक श्रीचक्रका नवमावरण बिन्दुचक्र के मध्य स्थित है। यही समग्र विश्वके विकासका मूल है। परब्रह्म स्वरूपिणी त्रिपुराका यही प्रथम सगुण स्थान है। इससे त्रिकोण बनता है। इसके आगे वामा, ज्येष्ठा, रौद्री, अम्बिका एवं पराशक्तिके पाँच त्रिकोण शक्त्यात्मक है। इनकी स्थिति अधोमुखके रूपमें है। इच्छा, ज्ञान, क्रिया, शान्ता- ये चार त्रिकोण शिवात्मक ऊर्ध्वमुख है। झल्लक, किंकिणि, घण्टा शङ्ख, वीण, वेणु, भेरी, मृदङ्ग, और मेघ –ये नव नादमयी सूक्ष्मा हैं। इसी प्रकार अ, ठ क, च, ट, त, प, य, श- ये नव वर्णमयी स्थूल है।

इस प्रकार शास्त्री दृष्टिसे संक्षेपमें भगवती त्रिपुरसुन्दरी एवं श्री चक्रराज का वर्णन किया गया है। यह साधना केवल पुस्तकों से पढ़कर नहीं करनी चाहिये। योग्य गुरूपरम्परासे ही इसे प्राप्त कर साधना प्रारम्भ करनी चाहिये। इसीमें साधक का कल्याण निहित है।

हमने श्री विद्या के प्रति यथा सम्भव बताया है कृपालु उपासकजन मर्कट किशोर न्याय को अपनाकर परम कृपालु श्री भगवती की कृपा का पात्र बनकर अन्य समस्त विषयों पर प्रवीणता प्राप्त करें तथा माँ की करुणा से इह-पर- सौख्य प्राप्तकर सदानन्द मय जीवन बितावें - आर्शीवाद

काशी
27-5-98

नारायण स्मृतिः
"जगत्कृत्स्नम् वासुदेवमयम् "
शुभमस्तु!

नवीन चित्र युगल के विवेचन

प्रथम चित्र शरीर-रूपी वृक्ष में जीवात्मा-परमात्मा रूपी पक्षियाँ

शरीर रूपी वृक्ष पर सर्वदा जीवात्मा-परमात्मा रूपी पक्षी युगल निवास करती हैं। यह वृक्ष का स्थान है— प्रपञ्च। अत: उक्त चित्र में जो बालार्क (उदय सूर्य) दिखायी दे रहा है। वह प्रपञ्च का द्योतक है तथा उक्त चित्र बहुत ही अस्पृष्ट दिखाया गया है क्योंकि नग्न नारी के स्थान देने के कारण।

पहले कृपया वृक्ष पर ध्यान दें वहाँ दो पक्षियाँ समान रूप से— आकार— रंग— स्थिति आदि— दिखायी गयी है प्रति मानव शरीर में प्रारम्भिक अवस्था में जीवात्मा एवं परमात्मा समान रूप में ही स्थान पाते हैं। अत: उन पक्षी युगल को जीवात्मा-परमात्मा का द्योतक माने। जीवात्मा रूपी पक्षी उक्त वृक्ष में प्राप्त फलों को अर्थात भोगों का शनैः-शनैः सेवन करने लगता है। परन्तु परमात्मा रूपी पक्षी भोगों में आसक्त न होकर साक्षी के रूप में केवल सबको देखता ही रहता है न कि कर्म में प्रवक्त होता। अब हम भोगी तथा साक्षी भूत पक्षियों को नर-नारी रूप में दिखाना चाहते हैं। जिससे तत्वों के पुष्टीकरण में सरलता आवे। वेद-वेदान्त एवं भारतीय प्राचीन वाङ्मय जीवात्मा को नारी के रूपक मे ही अपनाते हैं।

अब जीवात्मा-रूपी नारी भोग पदार्थों को अनुभव कर स्वयं भोगी ही नहीं बनती, दुःख का अधिकारी बन जाती है। अत: वह सर्वदा दुःखमय जीवन-मोलकर चिन्तित् है। अत: उक्त चित्र में नारी एवं एक भोगी पक्षी को व्याकुल दिखाया गया है पर जो परमात्मा रूपी पक्षी है वह प्रशान्त एवं आनन्दमय दिखाये गये हैं। परमात्मा को साधु के रूपक दिये गये हैं जो स्वयं प्रणव ब्रह्म होकर एक मात्र साक्षी रूप अपना कर आनन्द मग्न दिखायी दे रहे हैं अत: भोग ही हमारे अशान्ति का मूल कारण बनते हैं। वही हमें करोड़ों जन्मों का मूल कारण बन जाता है। यहीं हमारी अद्वैत सिद्धान्त के मूल स्रोत है जिन्हें वर्तमान काल के प्रजा की मनोवैज्ञानिक रुचि के आधार पर नवीनतम उक्ति में प्रस्तुत किया गया है। इन चित्रों को चित्रकार श्री एम. एन. कबीजी जो ओडिसा भुवनेश्वर के A. G. O. के उच्चतम सर्वोत्कृष्ट वरिष्ट अधिकारी हैं। स्वयं उपासक एवं अनुभवि हैं हमारे शिष्य हैं निर्माण किया है उन्हें उनकी कलाकौशलता पर हम प्रसन्न होकर आशीर्वाद ही नहीं बधाइयाँ भी प्रदान करते हैं।

द्वितीय नवीन चित्र व्याख्या

जन्म-मरण चक्र में माया की प्रबलता

उद्गीतमेतत्परमं तु ब्रह्म तस्मिंस्त्रय सुप्रतिषादार च।
अत्रान्तरं ब्रह्मविदो विदित्वा लीना ब्रह्मणि तत्परा योगिमुक्ताः।। श्वेताश्वतरोपनिषद् आ/इलो ७

भावार्थ :–प्रपञ्च से पृथक् रूप से यहाँ वर्णन किया गया है यह ब्रह्म सर्वोत्कृष्ट ही हैं उसमें (भोक्ता-भोग्य-और नियन्ता) ये तीनों स्थित हैं— जिसके बारे में पूर्व के चित्र व्याख्या में सविस्तार

दिये गये हैं। वह ब्रह्म इनकी सुप्रतिष्ठा और अविनाशी है। इसमें प्रवेश द्वार पाकर ब्रह्मवेत्तालोग ब्रह्म में लीन होकर जन्म-मरण से मुक्त होते हैं।

य एको जाल वानीशत ईशनीभिः सर्वाल्लोंकानी–शत ईशनीभिः

य एवैक उद्भवे सम्भवे च एताद्विदुरमृतास्ते भवन्ति—श्वेताता अ ३/१

भावार्थ :–जो एक जालवान (मायावी) अपनी ईश्वरीय शक्तियों से शासन करता है जो अकेला ही ऐश्वर्य से योग होने पर और जगत् के प्रादुर्भाव के समय अपनी शक्तियों से संपूर्ण लोकों का शासन करता है उसे जो जानते हैं वे अमर हो जाते हैं।

अनेक कोटिब्रह्माण्ड जननी-ब्रह्म जननी-स्मृति कर्त्री एवं अब्रह्म कीट जननी स्वयं ब्रह्म रूपा माँ चिति ही तो रूद्र रूपा होकर संहार कार्य का भी स्वयं कर रही हैं। जीव माया के वश्व में पड़कर प्रपञ्च में अनेक कोटि ज़न्म— चौरासी लाख योनियों में भड़ककर जन्म-मरण चक्र के पहियों में कुचले जाते हैं। इस तत्व को तत्वमयी— माँ— माया रूप का नवीनतम चित्र आप के कमलकरों में प्रकाशमान है। कृपया चित्र पर ध्यान से अवलोक कीजिए। माँ स्वयं अब्रह्म कीट जननी ही नहीं संहार रूपिणी भी है। जिस माँ ने हमें जन्म- दिये हैं उन्हीं माँ हमें संहार भी करती है। उक्त चित्र में से दोनों पहुलों का अद्भुत विमर्शन हुए हैं। यही नहीं संहारिणी होने से उन्हें अंत्यधिक दुःख भी हैं— माया के कार्य को कुशलता से करने से वह स्वयं आनन्द मग्न भी हैं— ये दो विपरीत कार्यों को करने में कुशल माँ— सच्चिदानन्द स्वरूपिणी तिरोधानघनेश्वरी सर्वमृत्युनिवारणी भी अवश्य है। पुरुषार्थ प्रदा— कैवल्य प्रदायिनी माँ अपने सन्तान को अपने ही हस्तों से नाश करती ही नहीं उन्हें पुरुषार्थ प्रदान कर रक्षा भी करती है। इन उपर्युक्त तत्वों को नवीन चित्र में चित्रकार ने अद्भुत ढंग से व्यक्त किये हैं। माँ चिति के चेहरे को ध्यान से देखें— माँ के चेहरे में आनन्द भी दिखायी दे रहा है साथ-साथ दुःख भी। वह आनन्द मग्न है अतः अपने को आभूषणों से अलंकृत कर चमक रही है। यह नारी स्वभाव है कि जब नारी लोग अधिक प्रसन्न हैं तब रेशमी साड़ियों से एवं आभूषणों के भरमार से दिखायी देंगी। माँ अपने सन्तान को अपने हाथ से ही कुचलती है अतः वह स्वयं दुःखी हैं। नारीलोग जब व्याकुलता से दुःख से पीड़ित हैं तब वे अपने केश को खुले रहने देती है। (द्रौपदि को स्मरण करें।) उक्त चित्र में देखिये माँ अपना केश खुले रखती है। अतः माँ प्रसन्न भी है अपने कर्तव्य परायणता से, अपने सन्तान के नाश से दुःखी भी है।

भवरोग्नि माँ— भवचक्र प्रवर्तिनी माँ अपने सन्तान के उद्धार का उपाय भी सांकेतिक भाषा में अपने मुहँ न खोलकर इशारे से कुछ कहना चाहती है— उसे हमें समझने की शक्ति हो— हम तत्पदलक्षार्था माँ के दिखाये मार्ग पर अग्रसर होकर अवश्य जन्म-मरण चक्र से छुटकारा पायेंगे। माँ के करों में अपने नवजात शिशु जो काम-क्रोधादि षटरिपु से रहित— स्वयं शिव होकर दिखायी दे रहा है। जिसे अधिवात्सल्यता से आलिंगन कर रही है। नीचे देखिये वह शिशु जब मरणावस्था से ग्रहंत होकर शव बन जाता है तब भी उपर्युक्त षट् रिपु से छुटकारा पाकर शिवरूप धारण कर लेता है। इन दोनों के मध्य काल में ही अपने-अपने कर्मानुकूल पाप-पुण्य को संजय कर जन्म-

मरण चक्र के पहियों से कुचले जाते हैं। ऐसे अनेक कोटि जन्म-मरण का सामना उन्हें करना पड़ता है— उत: माँ स्वयं मुण्डमाला धारण कर हमें ये सूचित करती है कि प्रति मुण्ड हमारे अनेक कोटि-जन्म-मरण का द्योतक हैं। माँ स्वयं कटे गये करों को अपना वस्त्र बनाकर हमें यह ज्ञात कराती हैं कि माँ स्वयं अपने सन्तान के नाश से पीड़ित है। हाथ को काटने से मृत्यु नहीं होती पर अवश्य पीड़ा होती है। उन पीड़ा को दूर कराने का उपाय भी माँ सांकेतिक भाषा में अवश्य कुछ कहना चाहती है- वह क्या?

माँ अपने को सहस्त्र कमलदलासन में स्थित कराकर— सहस्त्रदल पद्मस्था होकर अपने चरण युगलों को उस कमल के मध्य भाग में विशेषत: स्थान देकर कुछ सांकेतिक भाषा में कुछ कह रही है गुह्यादि गुह्यरूपिणी माँ— कामदायिनी माँ जन्म-मृत्यु जनविश्रान्तदायिनी माँ— भव चक्रप्रवर्तिनी माँ स्वयं गुरुमण्डलरूपिणी, स्वयं गुरुमूर्त्ति माँ स्वयं आत्मविद्या, महाविद्या, श्रीविद्या माँ कार्य-कारण निर्मुक्ता माँ अपने सारे सन्तान को यह बताना चाहती है कि हे मेरे परमवात्सल्यपूर्ण सन्तान! तुम स्वयं अपने सहस्त्रार-पर ब्रह्मन्ध्र पर-मृगी मुद्रा धारण कर— मैं ही स्वयं गुरुमूर्ति बनकर तुम्हारे सामने खड़ी हूँ— अत: मेरे पाद युगल को अपने सहस्त्रर कमल पर रख कर मेरी ध्यान करें मैं तुम्हारा पापारण्यदवानला होकर— मैं स्वयं मृत्यु दारूकुठारिका बनकर तुम्हारी अज्ञान से आवृत, ज्ञान का दर्शन करा सकती हूँ तुम स्वयं जागरुक होकर— मैं सुधासागर मध्यस्था होकर— सुधासागर वर्षा कराकर तुम्हें सर्वापद्विनिवारणकर तुम्हारे पाप-पुण्यों से निवृत्त कर संसारपङ्क से तुम्हें प्रथक कर अमर बनाने के लिए श्रीविद्या के माध्यम से तुम्हें छुटकारा देना चाहती हूँ अत: मैं तुम-जीवात्मा को परमात्मा के साथ सामञ्जस्य कर ब्रह्मात्मैक संपत्ति प्रदान करने आयी हूँ— तैयार हो जाव— तत्व मर्थस्वरूपिणी मुझे स्वयं अपना सद्गुरु मान कर उनके गुरुपादुका को नित्य स्मरण करो— मुक्ति के अधिकारी बनो। सामरस्य परायणा माँ की ये अपनी मनोगत अभिलाषा एवं तत्वों को कुशल चित्रकार ने अद्भुत ढंग से अपने सतत साधन संपत्ति द्वारा प्राप्त कौशलता को, पूर्ण रूप से अपने उक्त दोनों चित्रों पर— इन महान तत्वों को वर्तमान काल के मनोनुकूल रुचि को अपनाकर दिखाया है। उन्हें हम सदैव स्मरण करते रहेंगे।

"भोक्ता भोग्यं प्रेरितारं च मत्वा
सर्वं प्रोक्तं त्रिविधं ब्रह्ममेतत्" —श्वे १/१२
"जगत्कृस्मम् सर्वत्र चिति रूप मयम्"
नारायणा

मुकाम्
सुन्दरपुर, वाराणसी
संवत्सर- विकृति
संवत्- २०५४
भाद्रपद शुक्ल द्वितीया
३-९-१९९७

आशीर्वाद
नारायण स्मृति
ज्ञानानन्देन्द्र सरस्वती यति

श्रीचिति-संकल्प की आनन्दमयी स्मृतियाँ

(कृतज्ञ यति का स्वयं पुनरावलोकन)

भारतीय आध्यात्मिक सनातन भारतीय संस्कृतिरूपी **''महार्णव''** के तट पर स्थित कृपा-सिन्धु श्रद्धालु जनों की भक्ति एवं श्रद्धा रूपी महान उद्यान आंगन में उन महानदातों की करुणा, मूर्तिमान होकर अनेक रंग-बिरंगे सुगन्धित सुमन के रूप में करुणामयी कल्याणमयी माँ चिति की संकल्प से विकसित हुए हैं। उन सुगन्धित सुमनों से सृजन-ग्रन्थमाला ही ''श्रीविद्या महार्णव:'' नामक प्रस्तुत ग्रन्थ जो आप के कमल करों में सुशोभायमान प्रतीत होते हैं।

हाँ उस उद्यान के माली कृतज्ञ यति के निज पुनरावलोकन ही उक्त लेख श्रीचिति-संकल्प-की आनन्दमयी स्मृतियाँ।

इस ग्रन्थ निमार्ण कार्यों में अपने अमूल्य सहयोग द्वारा उपर्युक्त सुगन्ध सुमनों ने अपने विस्तार पूर्ण मनोभावनाओं का जो परिचय दिया है— उसका संक्षिप्त झलक ही इस लेख का सारभूत विषय है।

इसमें वर्णित सारेमहानुभाव एवं महोदया अपने-अपने स्थान पर व्यक्तिगत विशेष महत्व बनाएँ रखने वाले व्यक्ति विशेषता से संपन्न हैं। इन लोगों की स्मृति से माली के हृदय में आत्मानुभूति उमड़ पड़ती है। इस से भी लाभप्रद पूर्ण सुख और क्या हो सकता है? —माली के लिए।

यदि माली अपने आत्मानुभूति को उक्त प्रकार से अभिव्यक्त नहीं करेगा तो माला की पूर्णता कैसे सम्पन्न होगी? माला के अपूर्णत्व का मूल कारण ही माली की अशान्ति का विषय बन जायेगा। ''अशान्तस्य कुतस्सुखम।''? अत:

यह लेख माली के सुख प्राप्ति का एक लघु प्रयत्न मात्र है। न कि सुगन्ध सुमनों की प्रशंसा।

एक मात्र दक्षिण-भारत मण्डलाधीश जगतगुरु श्री शंकराचार्य काञ्ची कामकोटि पीठाधिपति अनन्त श्री पूज्य श्री जयेन्द्र सरस्वती महाराज एवं उत्तराधिकारी स्वामी शंकर विजयेन्द्र सरस्वती महाराज— दोनों की छत्रछाया में— शान्तिपूर्ण वातावरण में पुण्य नगरी— शिवराजधानी पुनीत् काशी में पवित्र पावन गंगा तट पर मुझसे निर्मित इस ग्रन्थ माला की शोभा तभी बढ़ी जब कि यह ग्रन्थ ने अपने शिरोभाग में उपर्युक्त दोनों महात्माओं के रंगीन चित्र धारण किया है अत: ग्रन्थ माली— यति उन दानों महानुभाव के अनुग्रह संपत्ति प्राप्त कर उन महात्माओं के श्रीचरण युगलों पर सदैव नमन करता रहेगा जिन चरण युगलों से उसे आत्मानुभूति का स्वाद मिलता रहता है।

श्री द्वारिका शारदा पीठाधीश जगत्गुरू श्री शंकराचार्य श्री श्री श्री स्वरूपानन्द सरस्वती महाराज ने आशीर्वाद प्रदान किया है। उनके पदारविन्द युगलों में सदैव नमन करुंगा। श्री सम्पूर्णानन्द संस्कृत

विश्वविद्यालय के कुलपति श्रीमण्डन मिश्रजी एवं काशीवासी पंडित रामघनपाठी ने भूमिका प्रदान कर ग्रन्थ को अलंकृत किया है। वे सदैव स्मरणीय हैं।

तमिलनाडु, पुदुक्कोट्टे एवं सेलम आदि स्थानों पर स्थित् श्री भुवनेश्वरी अधिष्ठान एवं स्कन्धाश्रम के स्थापक एवं सार्वभौम श्रीविद्योपासक अवधूत-परमहंस अनन्त श्रीं शान्तानन्द महाराज ने भी हमें श्रीमुखम् प्रदान कर अनुग्रह किया है— उनके चरणों में भी विनम्रता पूर्वक सदैव नमस्कार करता रहूँगा। बिहार दरभंगा कामेश्वर सिंह संस्कृतविद्यालय के कलपति डॉ० वेकटाचलम् श्री ने अंग्रेजी में "**शिव सङ्कल्प**" प्रदान कर ग्रन्थ की शोभा बढ़ाई है वे सदैव स्मरणीय हैं उन्हें आशीर्वाद करते रहूँगा।

मेरे परम पूजनीय श्रीविद्या गुरु दीनबन्धु श्री प्रकाशनन्द नाथ (श्री सूर्यनारायण महोदय) तथा उनकी धर्म पत्नी वात्सल्यमयी माँ श्रीमती प्रकाशाम्बा (श्रीमती राजम्मा महोदया) दम्पतियों ने हमारे पूर्वाश्रम काल से लेकर आज तक हमें श्रीविद्या में लगन पैदाकर हमारे जीवन-उन्नति में पग-पग पर महत्वपूर्ण योगदान प्रदान किये ही नहीं बल्कि उक्त ग्रन्थ "श्रीविद्यामहार्णवः" सृजन कराने में भी धैर्य एवं शक्ति पैदा की है। उनके प्रति मेरी कृतज्ञता पूर्ण गुरुभक्ति सदैव बना रहेगा। आपने उक्त ग्रन्थ निर्माण में मार्गदर्शन प्रदान किये है। आपने महत्वपूर्ण कुशल नेतृत्व को स्वयं ग्रहण किये हैं। ग्रन्थ में स्थान प्राप्त अनुपम देवियों के चित्र संग्रह श्रीविद्या सम्बन्धी सुझाव, अंग्रेजी में उपोद्घात आदि सर्वस्व आप का ही देन है अतः एतदर्थ इसके सारे श्रेय आप का ही है। हम केवल निमित्त कारण मात्र हैं। गुरु-शिष्य के प्रति अभेदभाव ही आपका महान लक्ष्य है।

वाराणसी सुन्दरपुर निवासी श्री शिवाशंकर त्रिपाठी महोदय ने जब हमें इस वर्ष चातुर्मास पुण्य काल में आश्रय प्रदान किया तब उस काल में इनके आश्रय में कुछ समय व्यय कर हम स्वयं धन्य हुए हैं। बहुत कुछ सीखे हैं उन्हें हम सदैव स्मरण करते रहेंगे।

मेरे आदरणीय श्री विद्या-गुरु भाई चेन्नै एस. गणपति सुब्रह्मण्यम् श्री एम. सुन्दररायन् एवं सुप्रसिद्ध श्रीविद्योपसक अनन्त श्री विमर्शानन्द्रेन्द्र सरस्वती के पूर्वाश्रम सन्तान-सम्पतियाँ श्री के. ए. यज्ञरत्नम् एवं श्री के. ए. रामकृष्णन् आदि लोगों ने इस ग्रन्थ के निर्माण कार्य में श्रेष्ठ विषय प्रदान कर— अंग्रेजी में उपोद्घात लिख कर इसकी शोभा को और बढ़ा दिया है उन्हें हम सदैव स्मरण करते रहेंगे।

युवा पीढ़ी की शक्तियुत्त, वर्णित दम्पति-त्रय आन्ध्रप्रदेश— कोडूर डॉ. एम. श्रीरामराजु उनकी धर्म पत्नी ज्याति एम्. ए. बिहार— कल्याणपुर के डॉ. उमाचन्द्र पाण्डेय तथा उनकी धर्मपत्नी श्रीमती शारदा पाण्डेय, वाराणसी के श्री अशोक ललिता पाण्डेय तथा उनकी धर्म-पत्नी श्रीमती रागिनी देवी पाण्डेय आदि लोगों की सेवाएँ उल्लेखनीय है।

डॉ. एम. श्रीरामराजु-ज्योति— दोनों ही इस ग्रन्थ के आधार-शिला कहें— तो अत्युक्ति नहीं है। इन दोनों ने ही ग्रन्थ की सारी भूमिका निभायी है। ये ही मेरे दीर्घ-काल की अभिलाषा को

मूर्त्तिमान रूप देने में समर्थ थे। बीच बीच में उपस्थित बाधाएँ-अड़चनों का समाधान निकालें प्रोत्साहन प्रदान करते रहे यथासंभव आर्थिक सहायता पहुँचाते रहे। शेष दम्पति-द्वय, डॉ० उमेशचन्द्र पाण्डेय शारदा पाण्डेय, एवं श्री अशोक ललिता पाण्डेय एवं श्रीमती रागिनी पाण्डेय आदि पाण्डेय युगल ने हमारी आरोग्यता पर अधिक ध्यान देकर हमारी महत्वपूर्ण सेवाएँ कर रहे हैं। इन दम्पति-त्रय ने जो वात्सल्यता पूर्ण योगदान प्रदान करते रहते हैं। उपयपक्ष की महत्वपूर्ण हृदयगत उमड़ती वात्सल्यता से यह सिद्ध होता है कि ये मेरे पूर्वाश्रमं के अनेक जन्मों में हमारे सन्तान हुए होंगे अथवा मैं उनके। इसके अलावा अन्य शब्द इनके बारे में क्या कह सकता हूँ।

ग्रन्थ निर्माण में ग्रन्थ के मूर्त्तरूप देने के महान कार्यों में श्री राजेशबख्शी उनके अनुज श्री दुर्गेश बख्शी, स्वाधिकारी स्कान्टेक चेन्नै की अमूल्य सहायता सदैव स्मरणीय है। इस ग्रन्थ में स्थान प्राप्त सारे चित्रों को चार रंगों में जितने चित्र आये हैं उन्हें प्राज़स् कर दने का कार्य आप ने निःशुल्क ही प्रदान नहीं किया बल्कि यथासाध्य आर्थिक सहायता भी प्रदान की हैं। तारा प्रिंटिंग वर्क्स वाराणसी के स्वाधिकारी । श्री रमाशंकर पंड्या महोदय ने कम्प्यूटर द्वारा कम्पोज कर ग्रंथ मूर्त्तरूप के आधार शिला में बड़ी सहायता पहुँचाई हैं।

चेन्नै वेलाचेरी मल्टी-विस्टा ग्लोबल लिं डैरक्टर महोदय श्री आर. जयरामन् जी एवं प्रबन्धक श्री एन. शिवरामन जी आदि ने अपने सुप्रसिद्ध संस्था में स्थापित श्रेष्ठतम कंयूटरैस्ट मुद्रा यन्त्रों द्वारा मुद्रित कर एवं उच्चकोटी के जिल्द उपलब्ध कराकर बड़ी महान सेवा की है उसके लिए इन महोदयों ने केवल प्रयुक्त सामग्रियों का ही मूल्य अपनाएँ हैं— उन महानुभावों के प्रति हम सदैव अभारी रहेंगे।

उक्त ग्रन्थ में प्रयुक्त श्रेष्ठतम किस्म के कागज़ एकत्रित् करने का भार झेलें, श्री एम. एस नागराजन् उनके मित्र श्री लाला एस. एल. फाम्रा सेठ जी सेलम श्री त्यागराजन् अन्ध्रा प्रदेश गुण्डूर के श्री मोढी नागप्रसाद एवं चेन्नै श्रीमती रेवती – रामचन्द्रन् महोदया आदि लोग ने स्वयं उपर्युक्त कार्य अपनाकर तत्सम्बन्धी चिन्ता से हमें मुक्त कर बड़ी सहायता पहुँचायी है— वे सदैव स्मरणीय है।

ग्रन्थ शुद्धि कार्य में प्रमुख भाग अपनाकर वेदशास्त्र सदा चार संपन्न दाक्षिणाय विद्वान श्री राम घनपाठी जी वाराणसी एवं श्री परशुराम उपाध्याय, M. A. D. I. P. in ED अवकाश प्राप्त संस्कृत अध्यापक उच्च विद्यालय कुटुरा-भभुआ बिहार दोनों ने अमूल्य सेवाएँ की हैं— सहायक के रूप में श्री विजय नारायण पाण्डेय तथा श्री महेन्द्र नाथ त्रिपाठी दोनों ने स्मरणीय सेवायें उपस्थित की हैं— इन पण्डितों को हम कभी नहीं भूलेंगे।

इतना ही नहीं श्री चिति संकल्प से प्रेरित होकर संपूर्ण भारत-भूमि के आंगन में विकसित सुगन्ध सुमन जिन्होंने इस ग्रन्थ माला के सृजन में महत्वपूर्ण योगदान किये हैं। उन सब को लेख के विस्तार भय से संक्षिप्त रूप में केवल उनके स्थान एवं नाम याद कर धन्य होंगे जिन जन-शक्ति द्वारा इस महान कार्य संपन्न हो सका।

सर्वप्रथम उत्तर प्रदेश जौनपुर निवासी श्री राजेन्द्र कुमार मौर्य एवं उनके अनुज श्री सुरेन्द्र कुमार मौर्य दोनों ने ही अपने कमलकरों से आर्थिक सहायता प्राप्त कार्य का उद्घाटन किया है। तत्पश्चात् निम्नलिखित महानुभाव एवं महोदयाओं ने यथाशक्ति आर्थिक सहायता पहुँचाकर इस महान यज्ञ में योगदान प्रदान किया है— ये सब स्मरणीय हैं। चेन्नै नगर के सर्वश्री राजेश बख्शी एवं उनके अनुज श्री दुर्गेश बख्शी मालिक स्कानटेकने मुख-पृष्ठ निर्माण में पूरी सहायता की है। वाराणसी श्री मणिवाद्यार डां बांके बिहारी श्रीवास्तव आदि उल्लेखनीय हैं। तमिलनाडु— चैन्नैपुरी श्री एस पिच्चै श्री के. आर. वेंगटरामन श्रीमती शारदादेवी श्री सन्तानकृष्णन् श्री बालकृष्णन् श्री जी. कृष्णमूर्त्ति श्री के. ए. पञ्चापकेशन श्री पी. वैद्यनाथन् alies कण्णन डॉ. मैथिली श्री विमला उमेश श्री एम. वेंगटेशन श्री एम. सुब्रह्मण्यम् श्रीमती पद्मावति श्रीमती पुष्पसुधा श्री एन. वी. पण्ड्रीकान्थन् श्री वैगुण्ड राजा श्रीमती पार्वती-मणी श्री वी. कण्णन् श्री आर. श्रीनिवासन् आई ए. एस. श्री कृष्णमूर्त्ति, श्री राजा, श्री पी. एस. गोपालकृष्णन् सेलम् सुन्द्रराजन B.A.,LL.B. श्री सीतारामन्

आन्ध्रप्रदेश— तिरूपति श्री रामराजु कोडूर श्री सुब्बाराजु तथा वनजा श्री सूर्यनारायण राजु तिरूतणी तथा उनके अनुज।

महाराष्ट्र— मुम्बई श्री रमानागरजन्, श्री रूप अरोरा, श्री कृशोरलाल, श्री विश्वनाथ कलन्त्री अहमद नगर संगमनेर श्री रामेश्वरनाथ कलन्त्री श्री सुरेश चाबुराव कोक्ने।

मध्यप्रदेश— उज्जैन श्री जियालाल शर्मा श्री वसन्त विफट

कर्नाटक— बैंगलूर श्रीमती स्वाधि श्री बी. सुधाकर कोप्पा श्री बालगोपाल एवं बेंगलूर श्री गापालशेट्ठि।

ओडिसा— श्री कबी एवं उनकी धर्म पत्नी हँसी भुवनेश्वर

पश्चिम बंगाल— श्री रत्नम् उनकी धर्म पत्नी रजनी, कलकत्ता।

ह्वांकांग्— श्री विश्वनाथन् उनकी धर्म पत्नी शकुन्तला आदि।

हे काशी विशालाक्षी! काञ्ची कामाक्षी! मदुरै मीनाक्षी। प्रत्यक्षामाहेश्वरी अन्नपूर्णे! तुम्हारे संकल्प के बिना कोई भी कार्य संभव नहीं है।

काशी
१२-११-९७

कृतज्ञता पूर्ण यति नारायणा स्मृति

यागमन्दिर प्रवेशः

।।श्रीगुरुभ्यो नमः।।

"परिरक्षणीय परिवेदक परमार्थरत्न"

श्रीविद्यामहार्णवः

(सचित्र-सम्पूर्ण-सपर्यापद्धति ग्रन्थः)

श्रीभूमाम्बा श्रीगुहानन्दनाथ लहरी

कल्पतरुः

श्रीइच्छाशक्तिः

प्रथमो भागः

१. दीक्षा-प्रकरणम्

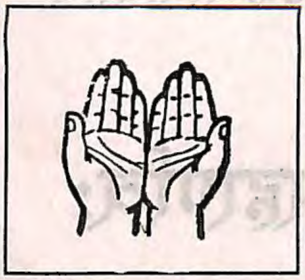
दाक्षिणात्य
परमहंस-परिव्राजक
श्री श्री श्री ज्ञानानन्देन्द्रसरस्वतीयति-विरचितः

वाराणसी, चेन्नै, हैदराबाद एवं बेंगलूर

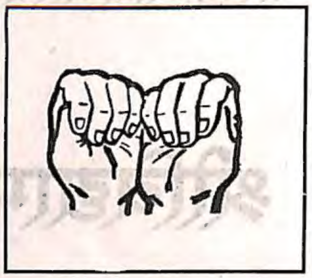
प्रथम मुद्राकल्प तरङ्गः

१. मृगी— मिलितानामिका अंगुष्ठं मध्यमाग्रे नियोजयते। श्लिष्टांगुल्युच्छ्रिते कुर्यात् मृगमुद्रेयमी रिता।।

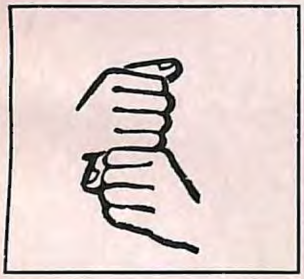
२. सुमुखम्— क्किसित-कल्प उत्तानांजलि-सुमुखम्।

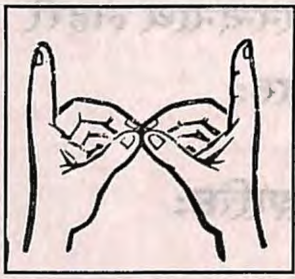
३. सुवृत्तम्— विकसित-कल्प उत्तानांजलि-मृष्टष्टि कृतं सुकृतम्।

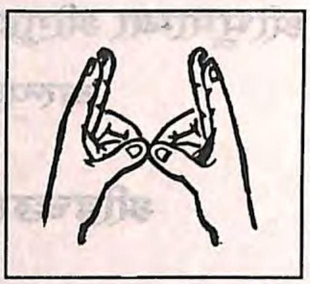
४. चतुरश्रम्— ऊर्ध्वाधः स्थितयोः अंगुलीनां मिथो मणिबन्धसंबन्धं चतुःरश्रम्।

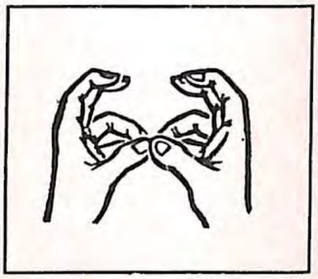
५. मुद्गरम्— अधरोत्तरस्य वामदक्ष मृष्टियुगस्य स्वाभिमुख्येन योजने मुद्गरः।

६. सर्वसंक्षोभिणी— उत्तानयोः करतलयोः प्रसारित तर्जनीकं संहत कनिष्ठानामा-मध्यमाग्राणि अन्योन्य अभिमुख्येन संयोज्य स्वस्वकनिष्ठोपरि अंगुष्ठाग्र संबन्धे सर्वसंक्षोभिणी।

७. सर्वविद्राविणी— सर्वविद्राविणी सैव प्रसारित मध्यमा अपि सर्वविद्राविणी।

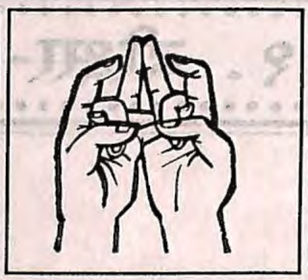
८. सर्वाकर्षिणी— सर्वा कर्षिणी इयमेव मध्यमा तर्जन्योः आकुंचने सर्वाकर्षिणी।

९. सर्ववशंकरी— परस्परग्रथित अंगुलिस्पृष्ट नखा-ग्रांगुष्ठयोः योगे सर्ववशंकरी।

१०. सर्वोन्मादिनी— अधरोत्तरं तिर्यक् प्रसारिते वाम-दक्षिणकनिष्ठे माध्यमाभ्यां धृत्वा तयोरग्रे अंगुष्ठाभ्यां निपीड्य अनामातर्जन्यग्राणां पार्श्वतो मिथः संस्पर्शे सर्वोन्मादिनी।

११. सर्वमहांकुशा— एषैव अनामयोराकुंचने तर्जन्योः किंचिदभुग्नत्वे च सर्वमहांकुशा।

१२. सर्वखेचरी— दक्षभुज-मध्यसन्ध-स्थापित-वामकूर्परं आमणिबन्धं पाणी परि वर्त्य स्वाभिमुखमन्योन्यस्पृष्टाग्रयोः मध्यमयोः पृष्टतोऽधरोत्तरं तिरःप्रसारितानि दक्षवामानाकनिष्ठाग्राणि तर्जनीभ्यां धृत्वा पुरोऽ-ङगुष्ठयोः अन्योन्यसंबन्धे सर्वखेचरी।

श्रीगणेशाय नमः श्रीसरस्वत्यै नमः श्रीगुरुभ्यो नमः

श्रीविद्यामहार्णवः

श्रीभूमाम्बा श्रीगुहानन्दनाथ लहरी

कल्पतरुः

प्रथमो भागः

दीक्षा-प्रकरणम्

१. आसनविधिखण्डः

आचम्य, प्राणानायम्य, देशकालौ संकीर्त्य, अमुककर्म पूजां वा करिष्ये। इति सङ्कल्पः। तत्रादौ शरीरादिशुद्धये भूशुद्धिं भूतशुद्धिम् आत्मप्राणप्रतिष्ठाम् अन्तर्मातृकां बहिर्मातृकां च करिष्ये।

उत्पतन्तीह भूतानि पृथिव्यन्तरवासिनः । आसनादौ नमस्कृत्य ब्रह्मकर्म समारभे ।।
अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भूमिसंस्थिताः । ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ।।
तीक्ष्णदंष्ट्र महाकाय कल्पान्तदहनोपम । भैरवाय नमस्तुभ्यम् अनुज्ञां दातुमर्हसि ।।

इति वामपादपार्ष्णिणा भूमि त्रिः ताडयेत्। भैरवाज्ञां च लब्ध्वा ।

समुद्रवसने देवि पर्वतस्तनमण्डले । विष्णुपत्नि नमस्तुभ्यं पादस्पर्शं क्षमस्व मे।।

पृथ्वीति मन्त्रस्य मेरुपृष्ठ ऋषिः, सुतलंछन्दः, कूर्मो देवता, आसने विनियोगः।

पृथिवि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता। त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम्।।
ॐ अनन्तासनाय नमः ॐविमलासनाय नमः ॐयोगासनाय नमः ॐकूर्मासनाय नमः ॐआधारशक्तये च नमः।

इति आसनं सम्पूज्य। **ॐ भूर्भुवः स्वः।**

अङ्गुष्ठाग्रे तु गोविन्दं तर्जन्यां तु महीधरम् । मध्यमायां हृषीकेशम् अनामिकायां त्रिविक्रमम्।।
कनिष्ठिकायां न्यसेद्विष्णुं करमध्ये तु माधवम् । एवं च करविन्यासं सर्वपापप्रणाशनम्।।

दिग्बन्धनम्

ॐ भूः पादयो। **भुवः** जानुनि। **स्वः** कटयो। **महः** नाभौ। **जनः** हृदये। **तपः** कण्ठे। **सत्यं** ललाटे। परब्रह्म शिरसे स्वाहा। स्वशिरसि गुं गुरुभ्यो। पं परमगुरुभ्यो। पं परमेष्ठिगुरुभ्यो। दक्षिणभुजे **गं गणपतये**। वामभुजे **दुं दुर्गायै**। दक्षिणजानुनि **क्षं क्षेत्रपालाय**। वामजानुनि **सं सरस्वत्यै**। हृदये **अं आत्मनि**। सर्वत्र आदौ **ॐ अन्ते** नमश्चेत्युच्चारयेत्।

नमोऽस्त्वनन्ताय नमोऽस्तु वेधसे नमो वसिष्ठाय नमोऽस्तु शक्तये ।।
पराशराय च नमोऽस्तु सात्वते नमोऽस्तु ते सत्यवतीसुताय ।।
नमो गुरुभ्यो गुरुपादुकाभ्यो नमः परेभ्यः परपादुकाभ्यः ।।

सर्वभूतनिवारणाय सशराय, न्हः सशार्ङ्गाय, सुदर्शनायास्त्रराजाय, हुं फट् इति छोटिकया दिग्बन्धं कृत्वा उदकोपस्पर्शः प्राणायामश्च। तत आत्मशुद्धिः —

आत्मशुद्धिः

ब्रह्महत्याशिरस्कं च स्वर्णस्तेयभुजद्वयम् । सुरापानहृदा युक्तं गुरुतल्पकटिद्वयम् ।।
तत्संसर्गपदद्वन्द्वमङ्गप्रत्यङ्गपातकम् । उपपातकरोमाणां रक्तश्मश्रुविलोचनम् ।।
अधोमुखं कृष्णवर्णमङ्गुष्ठपरिमाणकम् । खड्गचर्मधरं पापं वामकुक्षौ विचिन्तयेत् ।।

भूतशुद्धिः

एवं पुरुषं वामकुक्षौ विचिन्त्य, '**यं**' इति षोडशवारं इडया वायुमापूर्य संकोचशरीरं "**शोषय शोषय स्वाहा**" इति शरीरं शोषितं भावयित्वा पिङ्गलया रेचयेत्।

'**रं**' इति चतुष्षष्टिवारं पिङ्गलया पूरयित्वा शोषितशरीरं "**दह दह पच पच स्वाहा**" इति प्लुतं भस्मीकृतं च विभाव्य इडया रेचयेत्। पुनः '**यं**' इति द्वात्रिंशद्वारम् इडया पूरयित्वा तद्भस्मं पिंगलया रेचयत्।

'**वं**' इति इडया पूरयित्वा "**परमशिवामृतं वर्षय वर्षय स्वाहा**" इति तद्भस्म सहस्रारेन्दुमण्डलविगलदमृतरसेन सिक्तं च विभाव्य पिंगलया रेचयेत्।

'**लं**' इति षोडशवारं पिङ्गलया पूरयिबत्वा "**शाम्भवशरीरं उत्पादय उत्पादय स्वाहा**" इति दिव्यशरीरं विभाव्य इडया रेचयेत्।

"**हंसः सोऽहं**" इति इडया पूरयित्वा "**अवतर अवतर शिवपदात् जीवसुषुम्नापथेन प्रविश्य मूलश्रृङ्ग उल्लसोल्लस ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल हंसः सोऽहं स्वाहा**" इति परमशिवेन एकीकृतं जीवं सुषुम्ना- वर्त्मना मूलाधारे स्थितं चिन्तयेत् । इति भूतशुद्धिः।।

अथ भूतशुद्धिः। पादादिजानुपर्यन्तं पृथिवीस्थानं चतुरस्रं चतुर्दिक्षु लांछितं तन्मध्ये पीतवर्णं '**लं**' बीजयुक्तं ध्यात्वा—

ॐ स्योना पृथिवि भवानृक्षरा निवेशनी। यच्छा नः शर्म सप्रथः।

'**लं**' **भूम्यै नमः** इति सम्प्रार्थ्य, जान्वादिनाभिपर्यन्तम् अपास्थानं धनुराकारम् उभयोः कट्योः श्वेतपद्मलांछितं तन्मध्ये श्वेतवर्णं '**वं**' बीजयुक्तं ध्यायेत्।

ॐ अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्विश्वानि भेषजा। अग्निं च विश्वशंभुवमापश्च विश्वभेषजीः।

'**वं**' **अद्भ्यो नमः** नाभ्यादिहृदयपर्यन्तम् अग्निस्थानं त्रिकोणं स्वस्तिकलांछितं तन्मध्ये रक्तबीजं '**रं**' बीजं ध्यायेत्।

ॐ अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् । अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम्।

'**रं**' **अग्नये नमः**। हृदयादिभ्रूमध्यपर्यन्तं वायुस्थानं, षट्कोणं षड्बिन्दुलांछितं तन्मध्ये धूम्रवर्णं '**यं**' बीजं ध्यायेत्।

ॐ वायो शतं हरीणां युवस्व पोष्याणाम्। उत वा ते सहस्त्रिणो रथ आ यातु पाजसा।।

'**यं**' **वायवे नमः**। भ्रूमध्यादिब्रह्मरन्ध्रपर्यन्तं आकाशस्थानं वृत्ताकारं ध्वजलांछितं नीलवर्णं '**हं**' बीजं ध्यायेत्।

ॐ आदित् प्रत्नस्य रेतसो ज्योतिष्पश्यन्ति वासरम्। परो यदिध्यते दिवा।

'**हं**' आकाशाय नमः।

पृथिवीं पञ्चगुणां लं बीजेन षडुद्घातप्रयोगेणाप्सु लं लं लं लं लं लं प्रविलापयामि। चतुर्गुणा आपः वं बीजेन पञ्चोद्घातप्रयोगेणाग्नौ वं वं वं वं वं त्रिगुणं वह्निं, रं बीजेन चतुरुद्घातप्रयोगेण वायौ रं रं रं रं द्विगुणं वायुं; यं बीजेन त्रिरुद्घातप्रयोगेण आकाशे यं यं यं एकगुणं आकाशं प्रविलापयामि। हं बीजेन द्विरुद्घातप्रयोगेण वायौ हं हं प्रविलापयामि। तमहंकारं प्रकृतौ प्रविलापयामि। तन्महत्तत्त्वं प्रकृतौ प्रविलापयामि। तां प्रकृतिं परब्रह्मणि प्रविलापयामि इति प्रविलाप्य शुद्धोऽहं मुक्तोऽहं सच्चिदानन्दस्वरूपोऽहं ब्रह्माऽहमस्मीति चिरं भावयेत्। तस्मात् सर्वज्ञात् सर्वशक्तेः परब्रह्मणः सकाशात् प्रकृतिः। प्रकृतेर्महान्। महतोऽहंकारः। अहंकारादाकाशः। आकाशाद्वायुः। वायोरग्निः। अग्नेरापः। अद्भ्यः पृथिवी। पृथिव्या ओषधयः। ओषधीभ्योऽन्नम्। अन्नाद्रेतः। रेतसः पुरुषः। स वा एष पुरुषोऽन्नरसमय इति देहोत्पत्तिं विभाव्य पुनर्जीवात्मानं 'हंसः**'** इति मन्त्रेण अङ्कुशमुद्रया सुषुम्नानाडिमार्गेण ब्रह्मरन्ध्रादानीय हृदि प्रतिष्ठापयेत्। हंसः सोऽहमिति।

।। इति भूतशुद्धिः ।।

२. श्रीगुरुसम्प्रदाय-खण्डः

गुरुध्यान-श्लोकाः

श्रीगुरुभ्यो नमः।

श्रीनाथादिगुरुत्रयं गणपतिं पीठत्रयं भैरवम्।
सिद्धौघं बटुकत्रयं पदयुगं दूतिक्रमं मण्डलम्।
वीरान्द्व्यष्टचतुष्कषष्टिनवकं वीरावलीपञ्चकम्।
श्रीमन्मालिनि मन्त्रराजसहितं वन्दे गुरोर्मण्डलम्।।१।।

सत्यं भानविवर्जितं श्रुतिगिरामाद्यं जगत्कारणम्।
व्याप्तं स्थावरजङ्गमं मुनिवरैर्ध्यातं निरुद्धेन्द्रियैः।
अर्काग्नीन्दुमयं शताक्षरवपुस्तारात्मकं संततम्।
नित्यानन्दगुणालयं गुणपरं वन्दामहे तन्महः।।२।।

यंब्रह्म वेदान्त विदो वदन्ति, परं प्रधानं पुरुषं तथामे।
विश्वोद्गतेः कारणमीश्वरं वा तस्मै नमो विघ्ननिवारणाय।।३।।

नित्यानन्दं परमसुखदं केवलं ज्ञानमूर्तिम्।
द्वन्द्वातीतं गगनसदृशं तत्त्वमस्यादिलक्ष्यम्।
एकं नित्यं विमलमचलं सर्वधीसाक्षिभूतम्।
भावातीतं त्रिगुणरहितं सद्गुरुं तं नमामि।।४।।

आनन्दमानन्दकरं प्रसन्नं ज्ञानस्वरूपं निजभावयुक्तम्।
योगीन्द्रमीड्यं भवरोगवैद्यं श्रीमद्गुरुं संततमानतोऽस्मि।।५।।

हंसाभ्यां परिवृत्तपत्रकमलैर्दिव्यैर्जगत्कारणम्।
विश्वोत्कीर्णमनेकदेहनिलयं स्वच्छन्दमानन्दकम्।
आद्यन्तैकमखण्डचिद्घनरसं पूर्णं ह्यनन्तं शुभम्।
प्रत्यक्षाक्षरविग्रहं गुरुपदं ध्यायेद्विभुं शाश्वतम्।।६।।

विश्वं व्यापितमादिदेवममलं नित्यं परं निष्कलम्।
नित्योद्बुद्धसहस्रपत्रकमलं लुप्ताक्षरे मण्डपे।

नित्यानन्दमयं सुखैकनिलयं नित्यं शिवं स्वप्रभम् ।
ध्यायेद्धंसं परात्परतरं स्वच्छन्दसर्वागमम् ।।७।।

ऊर्ध्वाम्नायगुरोः पदं त्रिभुवनोंकाराख्यसिंहासनम् ।
सिद्धाचारसमस्तवेदपठितं षट्चक्रसंचारिणम् ।
अद्वैतस्फुरदग्निमेकममलं पूर्णप्रभाशोभितम् ।
शान्तं श्रीगुरुपङ्कजं भज मनश्चैतन्यचन्द्रोदयम् ।।८।।

नमामि सद्गुरुं शान्तं प्रत्यक्षशिवरूपिणम् ।
शिरसा योगपीठस्थं मुक्तिकामार्थसिद्धिदम् ।।९।।

प्रातः शिरसि शुक्लाब्जे द्विनेत्रं द्विभुजं गुरुम् ।
वराभयकरं शान्तं स्मरेत् तन्नामपूर्वकम् ।।१०।।

प्रसन्नवदनाक्षं च सर्वदेवस्वरूपिणम् ।
तत्पादोदकजां धारां निपतन्तीं स्वमूर्धनि ।।११।।

तया संक्षालयेद् देहे ह्यन्तर्बाह्यगतं मलम् ।
तल्लक्षणाद्विरजो मन्त्रो जायते स्फटिकोपमः ।।१२।।

तीर्थानि दक्षिणपदे वेदास्तन्मुखमाश्रिताः ।
पूजयेदर्चितं तं तु तदभिध्यानपूर्वकम् ।।१३।।

सहस्रदलपङ्कजे सकलशीतरश्मिप्रभम् ।
वराभयकराम्बुजं विमलगन्धपुष्पाम्बरम् ।
प्रसन्नवदनेक्षणं सकलदेवतारूपिणम् ।
स्मरेच्छिरसि हंसगं तदभिधानपूर्वं गुरुम् ।।१४।।

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुः गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुः साक्षात् परं ब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ।।१५।।

निधये सर्वविद्यानां भिषजे भवरोगिणाम् ।
गुरवे सर्वलोकानां श्रीदक्षिणामूर्तये नमः ।।१६।।

शङ्कारूपेण मच्चितं पङ्कीकृतमभूद्यया ।
किंकरी यस्य सा माया शङ्कराचार्यमाश्रये ।।१७।।

अविद्यारण्यकान्तारे भ्रमतां प्राणिनां सदा ।
विद्यामार्गोपदेष्टारं विद्याख्यगुरुमाश्रये ।।१८।।

।।इति गुरुध्यानश्लोकाः।।

श्री तोटकाष्टकम्

विदिताखिल शास्त्र सुधा जलधे महितोपनिषत्कथितार्थ निधे ।
हृदये कलये विमलं चरणं भवशङ्कर देशिक मे शरणम् ।।१।।

करुणा वरुणालय पालय मां भव सागरदुःख विदूननहृदम् ।
रचयाखिल दर्शन तत्त्वविदं भवशङ्कर देशिक मे शरणम् ।।२।।

भवता जनता सुहिता भविता निज बोध विचारण चारूमते ।
कलयेश्वर जीव विवेक विदं भवशङ्कर देशिक मे शरणम् ।।३।।

भवएव भवानिति मे नितरां समजायत चेतसि कौतिकिता ।
मम वारय मोह महाजलधिं भवशङ्कर देशिक मे शरणम् ।।४।।

सुकृते ऽधिकृते बहुधा भवतो भविता समदर्शन लालसता ।
अतिदीनमिमं परिपालय मां भवशङ्कर देशिक मे शरणम् ।।५।।

जगतीमवितुं कलिता कृतयो विचरन्ति मामहश्छलतः ।
अहिमांशुरिवात्र विभासि गुरो भवशङ्कर देशिक मे शरणम् ।।६।।

गुरु पुङ्गव पुङ्गव केतन ते समता मयता न हि कोऽपि सुधीः ।
शरणागत वत्सल तत्त्वनिधे भवशङ्कर देशिक मे शरणम् ।।७।।

विदिता न मया विशदैककला नच किञ्चन काञ्चनमस्ति गुरो
द्रुतमेव विधेहि कृपां सहजां भवशङ्कर देशिक मे शरणम् ।।८।।

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुः गुरुदेवो महेश्वरः
गुरुसाक्षात परब्रह्म तस्मैश्री गुरवे नमः

श्री गुरुमण्डल पूजार्थं विशेषदिनानि

गुरोस्तु जन्मदिवसं विद्याप्राप्तिदिनं तथा ।
स्वजन्मदिवसं नायव्याप्तिवासरमेव च ।।
अक्षरत्रयसम्पातदिनं पूर्णादिनं तथा
षट् पर्वाणि विशिष्टानि सदर्श सप्तपर्ककम् ।।
मासतो वर्षतो वापि कुर्यादेतेषु पूजनम् ।।

३. दीक्षाखण्डः

दीक्षाविधिः

कर्णात्कर्णापदेशेन संप्राप्तमवनीतलं तत्र सर्वथा मतिमान्दीक्षेत्, मुक्तिसौधस्य सोपानं प्रथमं दीक्षणं भवेत्।

दीक्षाकालः।। मुमुक्षूणां सदा कालः स्त्रीणां कालस्तु सर्वदा।। सर्वे वारा ग्रहाः सर्वे नक्षत्राणि च राशयः। यस्मिन्नहनि सन्तुष्टो गुरुः सर्वे शुभावहाः।।

गुरुवरणम् ।। शुक्लाम्बरधरं + शान्तये ।। प्राणानायम्य ।। ममोपात्तसमस्त-दुरितक्षय-द्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं श्रेयस्कामोऽहम् अमुकविद्याग्रहणार्थम् अमुकगुरोः दीक्षां ग्रहीष्यामि।।

इति संकल्प्य।। सोपहारो गुरुमुपसृत्य दण्डवत्प्रणम्य।।

अमुकगोत्रोऽमुकशाखाध्यायी अमुकशर्मा (वर्मादिः) अहं चतुर्विधपुरुषार्थसिद्ध्यर्थं स्वेष्टमनुग्रहणाय अमुकगोत्रम् अमुकशाखाध्यायिनम् अमुकशर्माणं (अमुकानन्दनाथं) त्वां गुरुत्वेन वृणे।।

स च वृतोऽस्मि इत्युक्त्वा गणपत्यादिमूलमन्त्रानुच्चारयन् सामान्यर्घ्योदकबिन्दुभिः शिष्यं अवेक्ष्य त्रैपुरं तन्त्रसिद्धान्तं श्रावयेत् ।।

शब्दाः वर्णात्मका नित्याश्च। मन्त्राणा मनन्यादृशसामर्थ्यम्। स्वगुरुपरम्परोपदेशैकगम्य-धर्मरूपेण सम्प्रदायेन गुरुशास्त्र-देवतासु विश्वासेन च सर्वाः सिद्धयः। गुरु-मन्त्र-देवतात्मनां श्रीगुरूक्तपथेन ऐक्यविभावनात् मनः-पवनयोः एकयत्ननिरोद्धव्यत्व-ज्ञानाय प्रत्यगात्मवेदनम्। भावनादाढर्यात् निग्रहानुग्रह-सामर्थ्य-लाभः।।

उपासकधर्माः। दर्शनान्तराणामनिन्दनम्। स्वैकोपभोगबुद्ध्या धनाद्यनार्जनम्। वृत्तिभिः वेद्यं सर्वं हविः। इन्द्रियाण्येव स्रुचः।।

शांभवी दीक्षा।। शिष्यस्य शिरसि कामेश्वरी-कामेश्वरयोः चरणन्यासं भावयित्वा तदमृतक्षरणेन तस्य बाह्याभ्यन्तरं च मलं दूरीकुर्यात्। एषा चरणविन्यासरूपा शांभवी दीक्षा।।

शाक्ती दीक्षा।। शिष्यस्यामूलाधारां आब्रह्मरन्ध्रं च प्रज्वलन्तीं ज्वलदनलनिभां परचिद्रूपां प्रकाशलहरीं ध्यात्वा तत् किरणैः तस्य पापपाशान् दहेत्। इयं शक्तिप्रवेशनरूपा शाक्ती दीक्षा।।

मान्त्री दीक्षा।। सुप्रसन्नं शिष्यं पार्श्वे निवेश्य तदंगेषु अकारादि-क्षकारान्तैकपंचाशत् मातृकान्यासं विधाय तस्य दक्षिणकर्णे श्रीविद्या-गुरुपादुकामन्त्रमुपदिश्य बालामुपदिशेत्।।

द्व्यक्षरं त्र्यक्षरं चतुरक्षरं वा आनन्दनाथ-शब्दान्तं तस्य नाम कृत्वा।।

सच्चिदानन्दात्मकं प्रत्यगभिन्नं ब्रह्मैव त्वमसीति शिष्याय आत्मतत्त्वमुपदिश्य तदंगं परिमृज्य परिरंभ्य तं मूर्ध्न्युपाघ्राय स्वमिव शिष्यमपि परचिद्रूपं कुर्यात् ।।

तस्माद् विदित-वेदितव्य-रहस्य-जाताऽशेषमन्त्राधिकारी भवेत्।। एवं दीक्षात्रयं निर्वर्त्य पश्चाद् इष्टमन्त्रं दद्यात् ।।

अस्यां च दीक्षायां त्रैवर्णिकस्य अधिकारः।। स्त्रीणां वाग्दीक्षैव विहिता नान्येति। वाग्दीक्षा मन्त्रोपदेशः।।

मन्त्रारम्भदीक्षाकालनिर्णयः

मन्त्रस्यारम्भणं मेषे धनधान्यप्रदं भवेत् ।
कर्कटे सर्वसिद्धिः स्यात् कन्या लक्ष्मीप्रदा नृणाम् ।।
तुलायां सर्वसिद्धिः स्यात् सर्वलाभश्च वृश्चिके ।
मकरं पुत्रदं प्राहुः कुम्भो धनसमृद्धिदः ।।
शुक्लपक्षे शुभा दीक्षा कृष्णेऽप्या पञ्चमीदिनात् ।
भूतिकामैः सिते पक्षे मुक्तिकामैः सितेतरे ।।
वैशाखे सिद्धिदा दीक्षा श्रावणे वृद्धिदा नृणाम् ।
आश्विने सर्वसिद्धिः स्यात् कार्तिके ज्ञानवृद्धिदा ।।
शुभदा मार्गशीर्षे च माघे स्वर्णफलप्रदा ।
फाल्गुने सर्वसिद्धिः स्यादन्येऽनिष्टफलप्रदाः ।।
रविवारे भवेद्वित्तं सोमे शान्तिर्भवेत् किल ।
बुधे सौन्दर्यमाप्नोति ज्ञानं स्यात् तु बृहस्पतौ ।।
शुक्रे सौभाग्यमाप्नोति शेषा अरिष्टफलप्रदाः।
द्वितीयायां भवेज्ज्ञानं तृतीयायां भवेच्छुचिः।।
पञ्चम्यां बुद्धिवृद्धिः स्यात् सौख्यं स्यात् सप्तमीदिने ।
दशम्यां राजसौभाग्यम् एकादश्यां शुचिर्भवेत् ।।

द्वादश्यां सर्वसिद्धिः स्यात् पूर्णिमा सर्वसिद्धिदा ।
आश्विन्यां सुखमाप्नोति रोहिण्यां वाक्पतिर्भवेत् ।।

पुनर्वसौ धनाढ्यः स्यात् पुष्ये शत्रुविनाशनम् ।
मघायां दुःखहानिः स्याद् रूपदा पूर्वफल्गुनी ।।

ज्ञानं चोत्तरफल्गुन्यां हस्ते चैव बली भवेत् ।
चित्रायां ज्ञानसिद्धिः स्यात् स्वात्यां शत्रुविनाशनम् ।।

अनुराधा बुद्धिवृद्ध्यै कीर्त्यै स्यातां ततः परे ।
(मूलं सर्वसमृद्धिकृत्) पूर्वाषाढोत्तराषाढे सर्वसंपत्तिदायके ।।

वृद्धिः शतभिषायां स्यात् पूर्वाभाद्रे सुखी भवेत् ।
सौख्यं चोत्तरभाद्रायां रेवत्यां कीर्तिवर्धनम् ।।

योगाश्च प्रीतिरायुष्मान् सौभाग्यः शोभनः शुभः ।
सुकर्मा च धृतिर्वृद्धिः ध्रुवः सिद्धिश्च हर्षणः ।।

वरीयांश्च शिवः सिद्धो ब्रह्मा चैन्द्रोऽप्यमी शुभाः ।
ययादिवणिजान्तानि करणानि शुभाप्तये ।।

त्रिषडायगताः पापाः शुभाःकेन्द्रत्रिकोणगाः ।
दीक्षायां तु शुभाः सर्वरन्ध्रस्थाः सर्वनाशकाः ।।

विषुवेऽप्ययनद्वन्द्वे संक्रान्त्याः [१]दमनोत्सवे ।
दीक्षा कार्या त्वकालेऽपि [२]पवित्रे [३]गुरुपर्वणि ।।

रत्नावलीकुलोड्डीशयामलाद्यर्थसंग्रहे :—

सत्तीर्थेऽर्कविधुग्रासे पुण्यारण्ये वनेषु च ।
मन्त्रदीक्षां प्रकुर्वाणो मासर्क्षादीन् न शोधयेत् ।।

---

१. दमनोत्सवे: — चैत्रपूर्णिमादिषु दमनकरणकदेवीपूजादिनेषु इत्यर्थः।
२. पवित्रे — श्रावणपूर्णिमादिषु देव्याः पवित्रारोपणदिवसेषु।
३. गुरुपर्वणि — गुरोः जन्मव्याप्तिदिनयोः।

सर्वे वारा ग्रहाः सर्वे नक्षत्राणि च राशयः ।
यस्मिन्नहनि संतुष्टो गुरुः सर्वे शुभावहाः ।।
संतुष्टे च गुरौ तस्य संतुष्टाः सर्वदेवताः ।
गुरुं संतोषयेद् भक्त्या द्वयमेव तदा भवेत् ।।
मुमुक्षूणां सदा कालः स्त्रीणां कालस्तु सर्वदा।।

परशुरामकल्पतन्त्रे :—

कार्तिकाश्विनवैशाखमाघेऽथ मार्गशीर्षके ।
फाल्गुने श्रावणे मन्त्रपुरश्चर्या प्रशस्यते ।।
मन्त्रारम्भे रवौ शुक्रे बुधे जीवे विशेषतः ।
शनौ मृत्युः क्षयो भौमे सोमे मध्यफलं स्मृतम् ।।

स्थिरलग्नं विष्णुमन्त्रे शिवमन्त्रे चरं ध्रुवम् ।
द्विस्वभावगतं लग्नं शक्तिमन्त्रे प्रशस्यते ।।

पुरश्चरणकालः

पर्वताग्रे नदीतीरे बिल्वमूले जलाशये ।
गोष्ठे देवालयेऽश्वत्थे उद्याने तुलसीवने ।।
पुण्यक्षेत्रे गुरोःपार्श्वे चित्तैकाग्र्यस्थलेऽपि वा।
पुरश्चरणकृन्मन्त्री सिध्यत्येव न संशयः।।

ज्येष्ठाषाढौ भाद्रपदं पौषं तु मलमासकम् ।
अङ्गारं शनिवारं च व्यतीपातं च वैधृतिम् ।।
अष्टमीं नवमीं षष्ठीं चतुर्थीं च त्रयोदशीम् ।
चतुर्दशीममावास्यां प्रदोषं च तथा निशाम् ।।

यमाग्निरुद्रसर्पेन्द्रवसुश्रवणजन्मभम् ।
मेषकर्कतुलाकुम्भान् मकरं चैव वर्जयेत् ।।
सर्वाण्येतानि वर्ज्यानि पुरश्चरणकर्मणि ।
चन्द्रतारानुकूले च शुक्लपक्षे विशेषतः ।।

पुरश्चरणकं कुर्यान्मन्त्रसिद्धिः प्रजायते ।
प्रत्यङ्मुखः शिवस्थाने द्विजश्चान्यतमे जपेत् ।।

आरम्भदिनमारभ्य समाप्तिदिवसावधिं ।
न न्यूनं नातिरिक्तं च जपं कुर्याद्दिने दिने ।।

देवीपर्वाणि

(वैशम्पायनसंहितायाम्)

षष्ठी भाद्रपदे मासि कृष्णाश्विनचतुर्दशी ।
कार्तिके नवमी शुक्ला मार्गे कृष्णा च पञ्चमी ।।

पौषे च पूर्णिमा देवि माघे चैव चतुर्थिका ।
फाल्गुनैकादशी कृष्णा चैत्रे मासि त्रयोदशी ।।

वैशाखेऽक्षय्यतृतीया ज्येष्ठे तु दहरा स्मृता ।
आषाढे द्वादशी कृष्णा अमावास्या च श्रावणी ।।
इमानि देवीपर्वाणि कोटियज्ञफलानि वै ।।

(इति सौभाग्यचन्द्रोदये)

अमान्तचान्द्रमासेषु चैत्रशुक्लत्रयोदशी ।
चतुर्दश्यपि शुक्लाऽथ वैशाखे शुक्लपक्षगाः ।।

तृतीयैकादशीपूर्णमास्यः कृष्णचतुर्दशी ।
ज्येष्ठे तु शुक्ले दशमी राका कृष्णचतुर्दशी ।।

आषाढे शुक्लपक्षस्थे पञ्चमी च त्रयोदशी ।
श्रावणे मासि शुक्लैकादशी शुक्लचतुर्दशी ।।

कृष्णा पञ्चम्यष्टमी च रोहिणीसहिता यदि ।
नवमी चाथ भाद्रस्य कृष्णा षष्ठी तथाष्टमी ।।

रोहिणीसहिता चेत् स्यादाश्विने सप्तमी सिते ।
अष्टमी च सिता कृष्णपक्षस्था च चतुर्दशी ।।

कार्तिके शुक्लपक्षस्थे नवमी द्वादशी तिथिः ।
मार्गशीर्षे तृतीया च षष्ठी धवलपक्षगे ।।

पौषे चतुर्थीनवमीचतुर्दश्यः सिता मताः ।
दशमी त्वसिता माघे चतुर्थ्यैकादशी सिते ।।

चतुर्दश्यसिता चाथ फाल्गुने शुक्लपक्षगे ।
षष्ठीनवम्यौ कृष्णा च भवेदेकादशीति च ।।

मन्त्राणां दश संस्काराः

शोधने मन्त्रिभिर्ग्राह्यं प्रसिद्धं जन्मना मता ।
दत्तः संशोधितो मन्त्रो भवेच्छिष्येऽष्टसिद्धये ।।

*छिन्नत्वादिकदोषा ये पञ्चाशन्मन्त्रसंस्थिताः ।
तैर्दोषैः सकला व्याप्ता मनवः सप्तकोटयः ।।

अतस्तद्दोषशान्त्यर्थं संस्कारदशकं चरेत् ।
भूर्जपत्रे लिखेत् सम्यक् त्रिकोणं रोचनादिभिः ।।

वारुणं कोणमारभ्य सप्तधा विभजेत् समम् ।
एकमीशाग्निकोणाभ्यां जायन्ते तत्र योनयः ।।

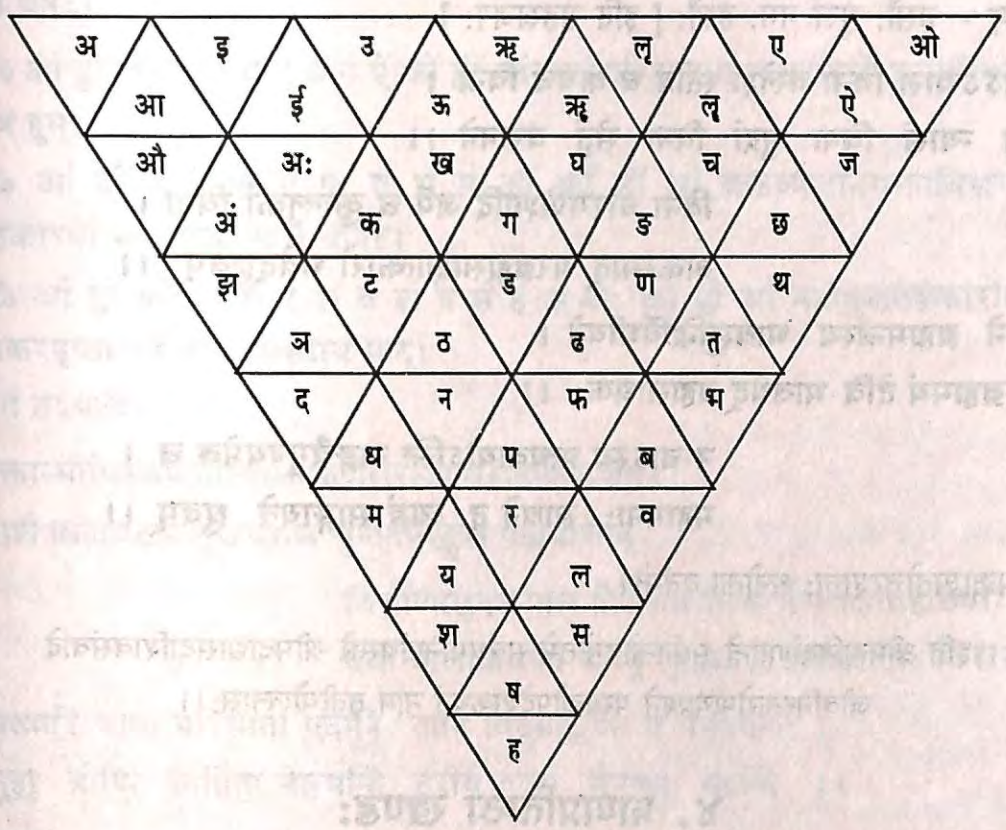
नववेदमितास्तत्र विलिखेन्मातृकाः क्रमात् ।
अकारादि-हकारान्ताः ईशादि वरुणावधि ।।

देवीं तत्र समावाह्य पूजयेच्चन्दनादिभिः ।
ततः समुद्धरेन्मन्त्रं जननं तदुदीरितम् ।।

***मन्त्राणां छिन्नत्वादिदोषाः —**

(१) छिन्नः। (२) रुद्धः। (३) शक्तिहीनः। (४) पराङ्मुखः। (५) बधिरः। (६) नेत्रहीनः। (७) कीलितः। (८) स्तम्भितः। (९) दग्धः। (१०) त्रस्तः। (११) भीतः। (१२) मलिनः। (१३) तिरस्कृतः। (१४) भेदितः। (१५) सुषुप्तः। (१६) मदोन्मत्तः। (१७) मूर्छितः। (१८) हतवीर्यः। (१९) हीनः। (२०) प्रध्वस्तः। (२१) बालकः। (२२) कुमारः। (२३) युवा। (२४) प्रौढः। (२५) वृद्धः। (२६) निस्त्रिंशकः। (२७) निर्बीजः। (२८) सिद्धिहीनः। (२९) मन्दः। (३०) कूटः। (३१) निरंशः। (३२) सत्त्वहीनः। (३३) केकरः। (३४) बीजहीनकः। (३५) धूमितः। (३६) आलिङ्गितः। (३७) मोहितः। (३८) क्षुधातुरः। (३९) अतिदृप्तः। (४०) अङ्गहीनः। (४१) अतिक्रुद्धः। (४२) समीरितः। (४३) अतिक्रूरः। (४४) सव्रीडः। (४५) शान्तमानसः। (४६) स्थानभ्रष्टः। (४७) विकलः। (४८) अतिवृद्धः। (४९) निस्नेहः। (५०) पीडितः।।

अथ मन्त्रजननयन्त्रम्

।।इति मन्त्रजननयन्त्रम्।।

दीपनम् - हंसः *मूलं नमः सोऽहम् [इति सहस्रजपः]

बोधनम् - ह्रूं मूलं नमः ह्रूं [इति सहस्रजपः]

ताडनम् - फट् मूलं नमः फट् [इति सहस्रजपः]

अभिषेचनम् - ऐं हंसः ॐ। इति सहस्राभिमन्त्रितैर्जलैः तेनैव मन्त्रेण ताडपत्रोपरि लिखितमन्त्रे अभिषेकं कुर्यात्।

विमलीकरणम् - ॐ त्रों वषट् मूलं नमः वषट् त्रों ॐ [इति सहस्रजपः]

जीवनम् - स्वधा वषट् मूलं नमः वषट् स्वधा [इति सहस्रजपः]

तर्पणम् - दुग्धघृतोदकैः तेनैव मन्त्रेण तस्मिन्नेव शतं तर्पयेत्।

---

*'मूलम्' इति संस्कार्यमन्त्रः।

गोपनम् - ह्रीं मूलं नमः ह्रीं [इति सहस्रजपः]

आप्यायनम् - हसौः मूलं नमः हसौः [इति सहस्रजपः]

विनाऽऽयासं विना क्लेशं स्तोत्रं च कवचं विना ।
विना न्यासं विना मुद्रां विना सेतुं वरानने ।।

विना चौरगणेशादि जपं च कुल्लुकां विना ।
अकस्मात् परब्रह्मसाक्षात्कारो भवेद्ध्रुवम् ।।

साधने ब्रह्ममन्त्रस्य भावशुद्धिर्विधीयते ।
सर्वं ब्रह्ममयं देवि भावयेद् ब्रह्मसाधकः ।।

न चाऽस्य प्रत्यवायोऽस्ति नाङ्गवैगुण्यमेव च ।
महामनाः साधने तु व्यङ्गं साङ्गायते ध्रुवम् ।।

इत्यादि त्रिपञ्चाशतोत्तरशताः श्लोका वर्तन्ते।

।।इति श्रीमहानिर्वाणतन्त्रे सर्वतन्त्रोत्तमोत्तमे सर्वधर्मनिर्णयसारे श्रीमदाद्यासदाशिवसंवादे जीवनिस्तारोपायप्रश्ने परब्रह्मोपदेशकथनं नाम तृतीयोल्लासः।।

४. प्राणप्रतिष्ठा खण्डः

प्राणप्रतिष्ठा

श्रीः।। अस्य श्रीप्राणप्रतिष्ठामन्त्रस्य। ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा ऋषयः। ऋग्यजुःसामाथर्वाणि छन्दांसि। परा प्राणशक्तिर्देवता। आं बीजम्। ह्रीं शक्तिः। क्रों कीलकम्। सर्वाङ्गे स्वशरीरे मूर्तौ वा प्राणप्रतिष्ठापने विनियोगः। तत्र ऋष्यादिन्यासः —

ब्रह्मविष्णुमहेश्वर-ऋषिभ्यो नमः। शिरसि। **ऋग्यजुःसामाथर्वछन्दोभ्यो नमः।** मुखे। **पराप्राणशक्तिदेवतायै नमः।** हृदये। **आं बीजाय नमः।** गुह्ये। **ह्रीं शक्त्यै नमः।** पादयोः। **क्रों कीलकाय नमः।** सर्वाङ्गे। प्राणप्रतिष्ठापने विनियोगः।

ॐ आं ह्रीं क्रों अं कं खं गं घं ङं आं ॐ क्रों ह्रीं आं पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशात्मने अङ्गुष्ठाभ्यां नमः। हृदयाय नमः।

ॐ आं ह्रीं क्रों इं चं छं जं झं ञं ईं क्रों ह्रीं आं शब्दस्पर्शरूपरसगन्धात्मने तर्जनीभ्यां नमः शिरसे स्वाहा।

ॐ आं ह्रीं क्रों उं टं ठं डं ढं णं ऊं क्रों ह्रीं आं श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणात्मने मध्यमाभ्यां नमः शिखायै वषट्।

ॐ आं ह्रीं क्रों एं तं थं दं धं नं ऐं क्रों ह्रीं आं वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मने अनामिकाभ्यां नमः कवचाय हुम्।

ॐ आं ह्रीं क्रों ओं पं फं बं भं मं औं क्रों ह्रीं आं वक्तव्यादानगमनविसर्गानिन्दात्मने कनिष्ठिकाभ्यां नमः नेत्रत्रयाय वौषट्।

ॐ आं ह्रीं क्रों अं यं रं लं वं शं षं सं हं क्षं अः क्रों ह्रीं आं मनोबुद्ध्यहंकारविज्ञानात्मने करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः अस्त्राय फट्।

एवं हृदयादि।

रक्ताम्भोधिस्थपोतोल्लसदरुणसरोजाधिरूढाकराब्जैः।

पाशं कोदण्डमिक्षूद्भवमथ गुणमप्यङ्कुशं पञ्चबाणान् ।

बिभ्राणासृक्कपालं त्रिनयनलसिता पीनवक्षोरुहाढ्या ।

देवी बालार्कवर्णा भवतु सुखकरी प्राणशक्तिः परा नः ।

चत्वारि वाक् परिमिता पदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः ।
गुहा त्रीणि निहिता नेङ्गयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति ।।

इति जप्त्वा

ॐ लं पृथिव्यात्मकं प्राणशक्त्यै गन्धं कल्पयामि।
ॐ हं आकाशात्मकं प्राणशक्त्यै पुष्पं कल्पयामि।
ॐ यं वाय्वात्मकं प्राणशक्त्यै धूपं कल्पयामि।
ॐ रं वह्न्यात्मकं प्राणशक्त्यै दीपं दर्शयामि।
ॐ वं अमृतात्मकं प्राणशक्त्यै नैवेद्यं कल्पयामि।
ॐ सं सर्वात्मकान् प्राणशक्त्यै सर्वोपचारान् कल्पयामि।

इत्येवं पञ्चपूजां कृत्वा।

ॐ आं ह्रीं क्रों अं यं रं लं वं शं षं सं हं क्षं अः क्रों ह्रीं आं हंसः सोऽहम्। मम प्राणा इह प्राणाः।
ॐ आं ह्रीं क्रों अं यं रं लं वं शं षं सं हं क्षं अः क्रों ह्रीं आं हंसः सोऽहम्। मम जीव इह स्थितः।
ॐ आं ह्रीं क्रों अं यं रं लं वं शं षं सं हं क्षं अः क्रों ह्रीं आं हंसः सोऽहम्। मम सर्वेन्द्रियाणि।
ॐ आं ह्रीं क्रों अं यं रं लं वं शं षं सं हं क्षं अः क्रों ह्रीं आं हंसः सोऽहम्। मम

वाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणप्राणा इहागत्य स्वस्तये सुखेन सुचिरं तिष्ठन्तु स्वाहा इति शिरसि हृदि वा करं दत्त्वा त्रिः सकृद्वा जप्त्वा।।

ॐ असुनीते पुनरस्मासु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगम् ।
ज्योक् पश्येम सूर्यमुच्चरन्तमनुमते मृळया नः स्वस्ति।।

गर्भाधानादिपञ्चदशसंस्कारसिद्ध्यर्थं पञ्चदशप्रणवावृत्तीः करिष्ये। ॐकारं पञ्चदशवारं जपेत्।

।।इति प्राणप्रतिष्ठा।।

यन्त्रशुद्धिः

(देवीरहस्ये पञ्चविंशतितमे पटले)

सौवर्णं राजतं ताम्रं स्फाटिकं रौध्रिकं तथा । कापालिकं च पाशासं श्रीचक्रं वैष्णवाश्मिकम्।।
एतेष्वष्टसु दिव्येषु योगपीठेषु पार्वति । विभावयेन्महायन्त्रं दैवं भौमं च भाविकम्।।
ऊर्ध्वरेखं अधोरेखं तृतीयं गन्धचित्रितम् । त्रिविधं यन्त्रमीशानि स्वसिद्धं सिद्धसाधकम्।।
सहस्राभं च पाशासं शोधयेदुत्तरायणे । पञ्चमे पञ्चमे देवि ततः सिद्धिप्रदं भवेत्।।
शराङ्कुशं वैष्णवाश्मं शोधयेद्दक्षिणायने । चतुर्थे च चतुर्थे च ततः सिद्धिमवाप्नुयात्।।
सौवर्णं स्फाटिकं यन्त्रं वर्षान्ते शोधयेत्सुधीः । राजतं ताम्रिकं यन्त्रं षण्मासान्ते च शोधयेत्।।
एवं मयोक्तकालेषु शोधयेत् यन्त्रमीश्वरि । सिद्धये कौलिको देवि यथावद्वर्ण्यते मया ।।
यन्त्रशोधनमन्त्रस्य ऋषिः प्रोक्तो मया शिवः । त्रिष्टुप् छन्द इति ख्यातं पराशक्तिश्च देवता।।
रमा बीजं परा शक्तिः कामः कीलकमुच्यते । श्रीचक्रशुद्धिसिध्यर्थं विनियोगः प्रकीर्तितः।।
मुन्यादिना चरेन्न्यासं करन्यासं षडङ्गकम् । ततो विष्टरशुद्धिं च प्राणार्पणविधिं चरेत्।।
इष्टर्षिदेवतान्यासं कराङ्गन्यासमाचरेत् । विधाय मातृकान्यासं लयाङ्गन्याससंयुतम्।।
अर्धनारीश्वरन्यासं षोढा न्यासमतः परम् । मूलत्रिखण्डकं न्यासं कृत्वा प्राणचयं शिवे।।
पीठपूजां स्वहृदये कृत्वा षट्चक्रदीपनम् । स्वर्णसिंहासने स्थाप्य श्रीचक्रं स्वेष्टदैवतम्।।

५. मिथुन यजन खण्डः

षडध्व शाम्भवी मयूखा संक्षिप्त तत्व विमर्शनम्

'अध्व' का अर्थ है मार्ग और मन्त्राध्व कहते हैं मन्त्रविद्या अथवा मन्त्रविज्ञानको। ये मार्ग शब्द और अर्थकी दृष्टिसे तीन-तीन प्रकारके हैं। शब्दके तीन अध्व हैं—वर्ण, पद और मन्त्र (पदसमूह)। इनमेसे पिछले दोनों क्रमशः पहले दोनोंके आश्रित हैं अर्थात् पद वर्णके और मन्त्र पदके आश्रित है। जिस ग्रन्थसे मैने निम्नाङ्कित सारणी ली है उसमें इनको क्रमशः इक्यावन, इक्यासी और ग्यारहकी संख्यासे सूचित किया है। शेष तीन अध्व, जिनका अर्थसे सम्बन्ध है, कला (५), तत्त्व (३६) और भुवन (२२४) हैं। इनमें भी दूसरा और तीसरा क्रमशः पहले और दूसरेके आश्रित हैं। षडध्वविज्ञानका यों तो शैव और शाक्त दोनों सम्प्रदायोंके ग्रन्थोंमें उल्लेख मिलता है, किन्तु शाम्भवदर्शनमें इसका विशेषरूपसे उल्लेख पाया जाता है। इस शाम्भवदर्शनमें शैव और शाक्त दोनों दर्शनोंकी एकवाक्यता पायी जाती है। शाक्त लोग शिव और शक्ति दोनोंकी उपासना करते हैं किन्तु वे शक्तिको विशेष महत्त्व देते हैं। इसी प्रकार शिवोपासक शक्तिसहित शिवकी उपासना करते हैं, यद्यपि वे शिवको प्रधान मानते हैं। शाम्भवदर्शनमें शिव और शक्ति दोनोंका समन्वय कर दिया गया है और इनका समन्वित रूप दोनोंकी अपेक्षा अधिक उदात्त हो गया है। इसी प्रकार कुलका अर्थ है शक्ति और अकुल नाम है शिवका, अतएव कुलीन कहते हैं उसको जो दोनों की अभेदरूपमें उपासना करे।

कला कहते हैं शक्तिके सामान्य एवं परात्पर रूपको। परन्तु उसका अधिक प्रचलित अर्थ है शक्तिका अन्यतम विशिष्ट स्वरूप और व्यापार। पाँच प्रधान कलाएँ, जो तत्त्वसमुदायका सम्पिण्डित रूप हैं, ये हैं—शान्त्यातीता कला, शान्तिकला, विद्याकला, प्रतिष्ठाकला और निवृत्तिकला। ये कतिपय तत्त्वोंकी शक्तियाँ हैं और विस्तारकी प्रक्रियाकी दो अवस्थाएँ हैं। तत्त्वोंकी संख्या ३६ है और वे तीन वर्गोंमें विभक्त हैं, जिनके नाम हैं—शुद्ध तत्त्व, शुद्धाशुद्ध तत्त्व और अशुद्ध तत्त्व। इनके और प्रकारसे भी तीन वर्ग किये गये हैं जो शिवतत्त्व, विद्यातत्त्व और आत्मतत्त्वके नामसे पुकारे जाते हैं। सिद्धान्तसारावली तथा अन्य ग्रन्थोंके अनुसार पहले वर्गमें शिव तत्त्व और शक्तितत्त्व शामिल हैं, दूसरे वर्गमें शिवतत्त्व और शक्तितत्त्व शामिल हैं, दूसरे वर्गमें सदाशिवसे लेकर शुद्धविद्या तककी गणना है और तीसरे वर्गमें मायासे लेकर पृथिवीतत्त्व तक अन्तर्भूत हैं। यहाँ मैं पाठकोंको एक बात बतला देना चाहता हूँ। वह यह है, कि मैंने अपने 'शक्ति और शाक्त' नामक ग्रन्थमें तत्त्वोंकी जो तालिका दी है उसमें एक भूल रह गयी है, जो उस समय मेरे ध्यानमें नहीं आयी। वहाँ मैंने शुद्ध, शुद्धाशुद्ध और अशुद्ध तत्त्वको शिव, विद्या एवं आत्मतत्त्वका ही नामान्तर माना है, किन्तु वास्तवमें ऐसी बात नहीं है। शुद्ध तत्त्वमें वे सभी तत्त्व अन्तर्गत हैं जो उस कोष्ठकके अन्दर दिये गये हैं; किन्तु शिवतत्त्वमें शुद्ध तत्त्वोंमें से केवल पहले दो ही तत्त्वोंका अर्थात् शिव और शक्तितत्त्वका अन्तर्भाव है। शुद्ध तत्त्वों में इन दोके अतिरिक्त विद्यातत्त्व भी शामिल है और मायासे लेकर पृथिवीपर्यन्त आत्मतत्त्वके अन्तर्गत हैं।

भुवनका अर्थ है जगत् अथवा लोक। **'अस्माद्भवतीति भुवनम्'** अर्थात् इससे जो कुछ उत्पन्न होता है उसका नाम भुवन है। ये भुवन भी शुद्ध, शुद्धाशुद्ध एवं अशुद्ध भेद से तीन प्रकारके हैं। निम्नाङ्कित तालिकामें जिसे मैने स्वर्गीय टी. ए. गोपीनाथ रावके "Elements of Hindu Iconography" नामक ग्रन्थ (भाग २, जिल्द २) के पृ० ३९२-३९७ से लिया है, इन भुवनों को सम्बन्धित कलाओं एवं तत्त्वोंके साथ दिखाया गया है।

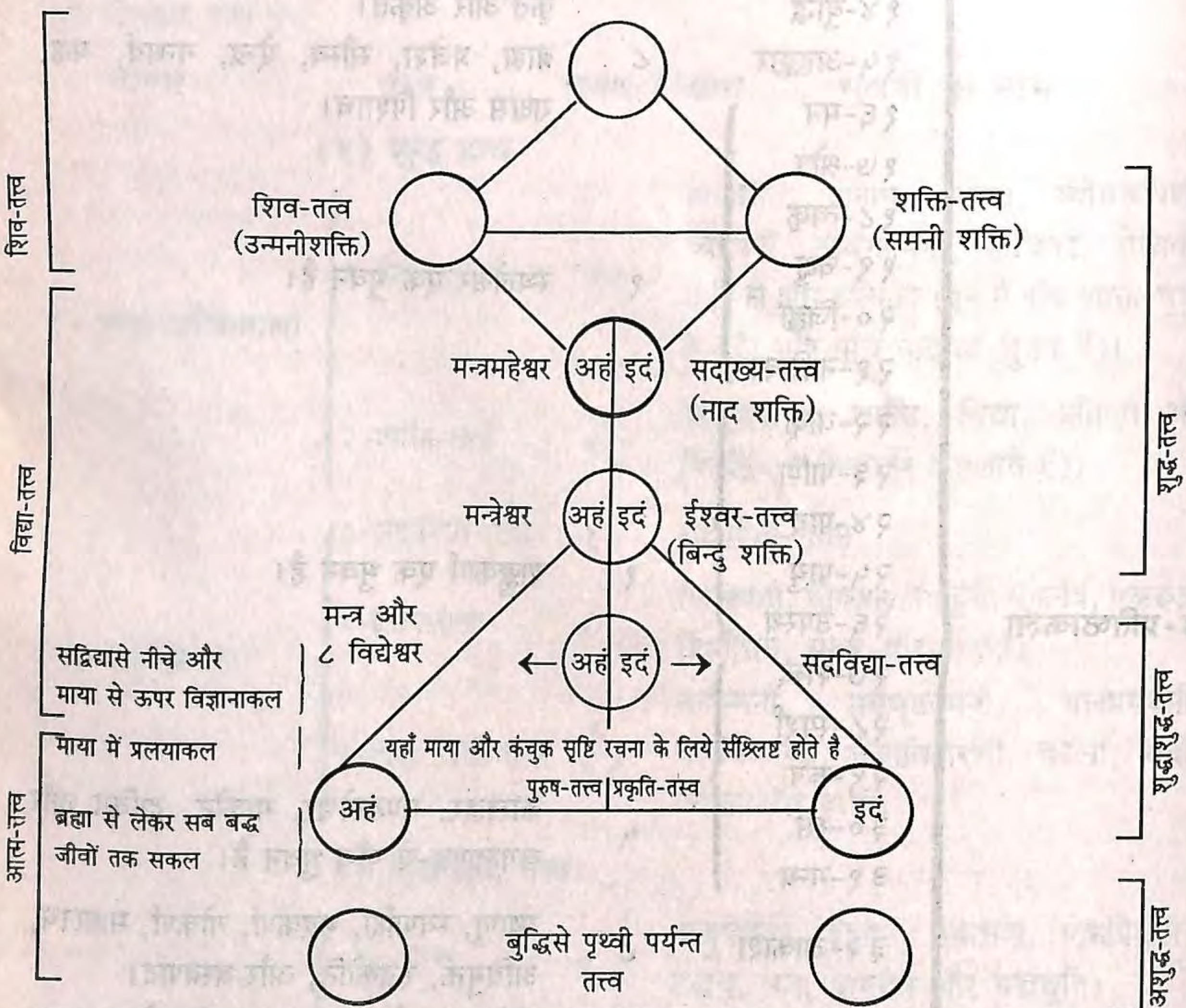
कला	तत्त्व	भुवन-संख्या	भुवनों के नाम
	(१) शुद्ध तत्त्व		
१ - शान्त्यातीताकला	१-शिव-तत्त्व	१०	अनाश्रित, अनाथ, अनन्त, व्योमरूपिणी, व्यापिनी, उर्ध्वगामिनी, मोचिका, रोचिका, दोपिका और इन्धिका (इन में पाँच शाक्त-भुवन हैं और शेष पाँच नादोर्ध्व-भुवन हैं)।
	२-शक्ति-तत्त्व	५/१५	शान्त्यतीता, शान्ति, विद्या, प्रतिष्ठा और निवृत्ति (ये वैन्दवपूर कहलाते हैं)।
(२)-शान्तिकला	३-सदाशिव-तत्त्व	१	सदाशिव-भुवन
	४-ईश्वर-तत्त्व	८	शिखण्डी, श्रीकण्ठ, त्रिमूर्ति, एकनेत्र, एकरूद्र, शिवोत्तम, सूक्ष्म और अनन्त।
	५-शुद्ध विद्या-तत्त्व	९/१८	मनोन्मनी, सर्वभूतदमनी, बलप्रमथनी, बलविकरणी, कलविकरणी, काली, रौद्री, ज्येष्ठा और वामा।
	(२) शुद्धाशुद्ध तत्त्व		
(३)-विद्याकला	६- माया	८	अङ्गुष्ठमात्र, ईशान, एकेक्षण, एकपिङ्गल, उद्भव, भव, वामदेव और महाद्युति।
	७- काल	२	शिखेश और एकवीर।
	८- कला	२	पञ्चान्तक और शूर।
	९- विद्या	२	पिङ्ग और ज्योति।
	१०- नियति	२	संवर्त और क्रोध।
	११- राग	५	एकशिव, अनन्त, अज, उमापति और प्रचण्ड।
	१२- पुरुष	६/२७	एकवीर, ईशान, भय, ईश, उग्र, भीम और वाम।

कला	तत्त्व	भुवन-संख्या	भुवनों के नाम
	(३) अशुद्ध तत्त्व		
४-प्रतिष्ठाकला	१३-प्रकृति १४-बुद्धि	८	श्रीकण्ठ, औम, कौमार, वैष्णव, ब्रह्म, भैरव, कृत और अकृत।
	१५-अहङ्कार	८	ब्राह्म, प्रजेश, सौम्य, ऐन्द्र, गन्धर्व, यक्ष, राक्षस और पिशाच।
	१६-मन १७-श्रोत्र १८-त्वक् १९-चक्षु २०-जिह्वा २१-नासिका	१	स्थलेश्वर एक भुवन है।
	२२-वाक् २३-पाणि २४-पाद २५-पायु २६-उपस्थ	१	शङ्कुकर्ण एक भुवन है।
	२७-शब्द २८-स्पर्श २९-रूप ३०-रस ३१-गन्ध	५	कालञ्जर, मण्डलेश्वर, माकोट, द्राविड और छगलाण्ड-ये पाँच भुवन हैं।
	३२-आकाश	८	स्थाणु, स्वर्णाक्ष, भद्रकर्ण, गोकर्ण, महालय, अविमुक्त, रुद्रकोटि, और वस्त्रपाद।
	३३-वायु	८	भीमेश्वर, महेन्द्र; अट्टहास, विमलेश, नल, नाकल, कुरुक्षेत्र और गया।
	३४-तेजस्	८	भैरव, केदार, महाकाल, मध्यमेश, अम्रातक, जल्पेश, श्रीशैल और हरिश्चन्द्र।
	३५-जल	८ २६	लकुलीश, पारभूति, डिण्डी मुण्डी, विधि, पुष्कर, नैमिष, प्रभास और अमरेश।

५-निवृत्तिकला ३६-पृथ्वी १०८ भद्रकालीसे लेकर कालाग्नि तक।

कुल मिलाकर २२४

परसंवित्

इस प्रकार आद्य एवं परात्पर शिवतत्त्व तथा संयुक्त शक्तितत्त्वसे सम्बन्धित भुवनोंके नाम अनाश्रित, अनाथ अनन्त, व्योमरूपिणी, व्यापिनी, ऊर्ध्वगामिनी, मोचिका, रोचिका, दोपिका और इन्धिका हैं। अनाश्रितका अर्थ है आधार रहित एवं स्वाश्रित। अनाथ कहते हैं पतिहीनको, क्योंकि यहाँ उनके ऊपर किसीका प्रभुत्व नहीं है। अनन्त का अर्थ है जिसका अन्त न हो। सर्वगत आकाश ही व्योमरूपिणी है। व्यापिनी का अर्थ है सर्वव्यापक। ऊर्ध्वगामिनी का अर्थ स्पष्ट है। मोचिका का अर्थ है सारे बन्धनों से मुक्त। रोचिका का अर्थ है रमणीय अथवा रमणीयता का उद्गमस्थान। दीपिका कहते हैं प्रकाश करनेवाले को और इन्धिका का

अर्थ है सारे मलों का नाश करनेवाला, जला डालनेवाला। कला शान्त्यजीता (जिसका अर्थ है शान्ति के परमधामके परे रहनेवाली) तथा शिव और शक्तिके संयुक्त तत्त्वोंके भुवन यही हैं। इनमेंसे पाँचको शाक्त और शेष पाँचको नादोर्ध्व (अर्थात् नादके ऊपर रहनेवाले) भुवन कहते हैं। शेष दूसरे-दूसरे दिव्य विग्रह हैं जो अपने-अपने अभिमानी दिव्य आत्माओ अथवा पुरुषोंके नामसे पुकारे जाते हैं। इन सारे भुवनोंको परमशिवने उनके अन्दर रहनेवाली आत्माओंके भोगके लिये रचा है। इन आत्माओंकी मनुष्यसे लेकर परमेश्वर तथा परमेश्वरीतक असंख्य श्रेणियाँ हैं। शुद्ध भुवनोंमें रहनेवाली आत्माएँ सर्वथा शुद्ध हैं और शेष शुद्धाशुद्ध अथवा अशुद्ध हैं। मल अज्ञान रूप है और उसके मल, माया और कर्म—ये तीन भेद हैं। इस प्रकार पशु अथवा भूतप्राणियोंकी तीन श्रेणियाँ हैं, जिनके नाम हैं-विज्ञानाकल, प्रलयाकल और सकल; इनमें से विज्ञानाकल पशु मलसंज्ञक अज्ञानसे आवृत हैं, प्रलयाकल जीव मल और माया दोनोंसे आच्छन्न हैं और सकल प्राणीमल, माया और कर्म—इन तीनों प्रकारके अज्ञानसे आच्छादित हैं। विज्ञानाकलसे ऊपरकी श्रेणीके जीव 'मन्त्र' कहलाते हैं। जब मलरूप आवरण जीवको त्यागनेकी अवस्थामें पहुँच जाता है तब उसकी परिपाकावस्था कही जाती है। वे विज्ञानाकल जीव जिनका मल भलीभाँति परिपक्क हो गया है, विद्येश्वर कहलाते हैं। वे आठ प्रकारके हैं और उनके नाम और वर्ण इस प्रकार हैं—

संख्या	नाम	वर्ण	संख्या	नाम	वर्ण
१	अनन्तेश	शोण (रुधिर-जैसा)	५	एकरुद्र	कृष्ण
२	सूक्ष्म	श्वेत	६	त्रिमूर्ति	लोहित
३	शिवोत्तम	नील	७	श्रीकण्ठ	रक्त
४	एकनेत्र	पीत	८	शिखण्डी	श्याम

जिस ग्रन्थसे उपरकी तालिकाएँ ली गयी हैं उसमें इन विद्येश्वरोके ध्यानके लिये पूर्वकारण, अंशुमभेदागम, कामिक आदि कई दक्षिणागमों का भी उल्लेख है। इन आगमों से यह स्पष्ट होगा कि इनके वर्ण आदिका वर्णन सबमें एकसा नहीं है।

ये विद्येश्वर उच्च आध्यात्मिक स्थितिमें पहुँची हुई आत्माएँ हैं और इनकी सहायता से निम्न श्रेणीके जीव भी आध्यात्मिक विकासकी ऊँची भूमिकाओं पर पहुँच सकते हैं। विद्येश्वरोंके आगे मन्त्रेश्वरोंका स्थान है। इन्हें शुद्ध तनु, शुद्ध करण, शुद्ध भुवन और शुद्ध भोग प्राप्त होते हैं, जिससे वे धीरे-धीरे मलसे मुक्त हो जाते हैं। मन्त्रेश्वरोंसे ऊपर मन्त्रमाहेश्वर हैं और इनसे भी आगे नित्य और अजन्मा शिव-तत्त्व एवं शक्तितत्त्व हैं।

'ईश्वरप्रत्यभिज्ञाविमर्शिनी' (३) में सदाशिव-तत्त्वका उस 'चिद्-विशेषत्व' के रूपमें वर्णन हुआ है जिसका स्वरूप है मन्त्र-माहेश्वर नामक चैतन्य-वर्गकी भावराशिका अनुभव। विद्येश्वरोंके सम्बन्धमें उसी ग्रन्थ (३। १-६) में यह लिखा है कि यद्यपि उनका 'अहम्' भाव शुद्ध रहता है, किन्तु द्वैतवादियोंके ईश्वरोंकी भाँति

वे दृश्य पदार्थोंको अपनेसे भिन्न रूपमें देखते हैं। इससे भी ऊँची स्थिति वह है जिसमें द्रष्टा और दृश्य एकरूप हो जाते हैं। भिन्न-भिन्न तत्त्वोंमें जीवोंकी जो भिन्न-भिन्न अवस्थिति है, उसका विवरण यों है—

सदाख्यतत्त्वमें मन्त्र-माहेश्वर हैं; ईश्वर-तत्त्वमें महेश्वर हैं; शुद्धविद्या-तत्त्वमें मन्त्र हैं (अनन्तादि आठ विद्येश्वर मन्त्रोसे भिन्न हैं); विज्ञानाकलोंकी अवस्थिति शुद्ध विद्यासे नीचे परन्तु मायासे ऊपर है; प्रलयाकल मायामें स्थित हैं और सकलोंमें ब्रह्मासे लेकर वे सभी जीव आ जाते हैं जो मुक्त नहीं हुए हैं।

समग्र शाम्भवदर्शनका आधार चिद्विशेषत्वका तत्त्व अर्थात् शुद्ध चित्से उतरकर स्थूल जड़ जगत्के ज्ञानतककी स्थितियाँ हैं। प्रत्येक स्थिति अपनी पूर्वगामिनी स्थितिकी अपेक्षा अज्ञानसे अधिक घिरती जाती है, यहाँतक कि जड़ प्रकृतिसे सम्पर्क हो जाता है। शास्त्रोंमें इन आठ भूमिकाओंके नाम इस प्रकार बताये गये हैं—चित्, चिति, चित्त, चैतन्य, चेतना, इन्द्रिय-कर्म, देह और कला। बिन्दुकी अवस्थामें स्थित चेतनाका नाम चित् है। चितिका दूसरा नाम व्यापिनी है। आन्तरिक एव बाह्य क्रियाशीलता ही चित्तका स्वरूप है। बाहरसे मुड़कर भीतरकी ओर जानेवाले बोधका नाम चैतन्य है; उस बोधकी धारणा ही चेतना है। छठा है इन्द्रिय-व्यापारके द्वारा जो अनुभव होता है, उसीको इन्द्रिय-कर्म कहते हैं। शरीरका ही नाम है तथा चन्द्र, सूर्य और अग्निकी अड़तीस कलाएँ आदि भी शरीरकी सूक्ष्म क्रियाशील शक्तियाँ हैं उन्हीको कला कहते हैं। चन्द्रमा सत्त्वप्रधान है और अग्नि है तम:प्रधान। सूर्यकी राजसिक क्रिया इन दो विरोधी गुणोंके बीचकी स्थिति है। पृथिवीसे लेकर ऊपरके तत्त्वोंके स्वामी इस प्रकार है—पृथिवीसे लेकर प्रधान (प्रकृति) तकके ब्रह्मा हैं; पुरुषसे लेकर कलातकके स्वामी हैं विष्णु; मायाके स्वामी रुद्र हैं; और सदाख्यतत्त्वतक फैले हुए जो लोक हैं उनके स्वामी हैं ईश। इनके पश्चात् आते हैं अनाश्रित शिव और परशिव।

संपादकीय मुख्य टिप्पणी (सावधानी)— माननीय साधक मण्डली को हम यह सचेत करना चाहते हैं कि श्री गुरूमण्लयजनम् कौन कब कर सकते हैं ?! यहाँ प्रकाशित १. श्री षडन्व्य शाम्भवी मयूख मिथुन सपर्या २. श्रीदक्षिणामूर्ति आवरण सपर्या ३. श्रीगुरूमण्डलयजनम् ये तीनों सपर्या केवल पाँचपर्वा में ही षोडशीमन्त्र दीक्षित उपसक मात्र को ही करना चाहिए। अन्यलोगों को अन्य काल में कभी भी करना नहीं चाहिए। यह बिलकुल सख्त् मना हैं विपरीत् परीक्षा करने का साहस न हो। आग से न खेलना। मेरे परमवन्दनीय स्वगुरू श्रीमति प्रकाशाम्बा जी उपर्यक्त तीनों शीर्षक को प्रकाशित करवाना नहीं चाहती हैं क्यों कि यह परम गोपनीय है एवं श्रीगुरू द्वारा ही जानना चाहिए। पर इन्हे गुप्त रखने से उत्तमाधिकारी उपासक वंचित हो जाते हैं शनैः शौनः यह ओझल होती जा रही है। अतः मैं इसे यहाँ धैर्य के साथ सावधान करके प्रकाशित कर रहा हूँ जिससे उत्तमाधिकारी की विषय ज्ञानकारी हों अपने श्री गुरू द्वारा ही प्राप्त करें।।

पंचवपर्वा-१. स्वगुरू जन्म दिवस २. स्वगरू दीक्षा दिवस ३. चित्रापूर्णिमा ४. गुरूपूर्णिमा एवं ५. श्रीगुरूकैवल्यदिवस।। ये तालिका अपने अपने गुरूपरम्परा क अनुकूल बदलेगा। इन्हें करने के लिए अपूर्व सिद्ध शुद्धि एवं तीव्र उपासना वांछनीय है कृपया मनमाना न कर अपने अपने स्वगुरू की आज्ञा पाकर उनके समक्ष एक-दो बार करें तथा उनकी तृप्ति को उपलब्ध करें— तत्पश्चात् पंचपर्वा में करने का अभ्यासी हो। मोक्षप्रदायिनी श्री ललिता त्रिपुरसुन्दरी परा भट्टारिका के अनुग्रह के भागी बने— **नारायण-संपादक**

श्रीमति राजम्माल ब्रह्म श्री सूर्यनारायणन

(प्रकाशाम्बा) प्रकाशानन्दनाथ

UNITY IN BETWEEN UNIVERSAL & HUMAN BODY

सम्पादकीय वक्तव्यः

षडन्वय शाम्भरी मयूखाः सपर्या की विषेशता, अण्डाण्ड एवं पिण्डाण की संक्षिप्त तुलना — एक सिंहावलोकन्

I अण्डाण्ड (प्रपञ्चम्)	II पिण्डाण्डम् (स्वदेहम्)
१. यह अण्ड गोलाकार हैं ३८०° हैं स्थूल है।	इस शरीर के आत्म पिण्ड भी गोलाकार का है इसका ३६०° भयूखा है (मयूखा = किरणे) सूक्ष्म् है।
२. यह अण्ड ज्योतिष शास्त्र के अनुसार १२ गृहों में बांटा गया हैं। मेष से लेकर मीन् तक जो राशि के रूप जाना जाता है। प्रति राशि ३०° =१२ x३० = ३६०° प्रति राशि एक महीना होगा।	वैसे ही आत्मपिण्ड भी १२ भागो में संहार क्रम के आधार पर विभक्त है। १ अग्निखण्डः २ रूद्र ग्रन्थि ३ मूलाधार ४ स्वाधिष्टान ५ सूर्य खण्डः ६ विष्णु ग्रन्थि ७ मणिपूरकम् ८ अनाहतम् ९ सोम खण्डः १० विशुद्धि ११ आज्ञा १२ ब्रह्मग्रन्थि प्रति ३०° x १२ = ३६०° मयूखा
३. १ आग्नीमण्डलम् = पृथ्वी = २८ २ आपः = जल = २६ ३ सूर्य मण्डलम् = तेजस = ३१ ४ वायु = वायु २७ ५ सोममण्डलम् = आकाश ३६ मनस = मनस ३२ ततः पुरुष मयूखा = १८० ततएव देवी मयूखा = १८० कुल ३६० हर एक अणु में वामभाग नारी दक्षिण भाग पुरुष होते हैं।	१. मूलाधार चक्र - गुदोपरि - पृथ्वी तत्व ५६ मयूखा २. स्वाधिष्टान चक्र - लिङ्गमूले-अग्नितत्व = ६२ मयूखा ३. मणिपूरक चक्र - नाभौ जल तत्व = ५२ मयूखा ४. अनाहत चक्र - हृदय वायुतत्व =५४ मयूखा ५. विशुद्धि चक्र - कण्ठे - आकाश तत्व = ७२ मयूखा ६. आज्ञा चक्र - भ्रुर्व मध्ये मनसतत्व = ६४ मयूखा कुल ३६० मयूखा ततेव प्रतिशरीर में वाम भाग नारीत्व एवं दक्षिण भाग पुरुषत्व होते हैं।

१. अर्धनारीश्वर तत्व भारत में प्रचलित है। प्रति अणु में यही १८०° + नारित्व १८०° + पुरुषत्व कुल ३६० बने रहते हैं अत: उपनिषद का वचन है:—

"ॐ पूर्णमदः पूर्णामिदं पूर्णात्पूर्णमुदच्यते।। पूर्णस्य पूर्णमादय पूर्णमेवाव शिष्यते"

इसी तत्वके आधार पर श्री विद्या पद्धिति है जो यहाँ दिये गये।

२. षडन्वय शाम्भवी मयूखा मिथुन सपर्या विस्थार रूप से वर्णित ही नहीं प्रति मयूखा के नर-नारी का नाम एवं प्रपञ्च एवं शरीर में स्थित स्थान के साथ साथ ही पञ्च भूत तत्वों का स्पष्टीकरण पाये जाते हैं - एवं हमारी दृष्टि व्यापक रूप पाकर अण्ड में पिण्ड को पिण्ड मे अण्ड को देखकर स्वयं परोक्षज्ञान से अग्रसर होकर अपरोक्ष ज्ञान की अनूभूति पाकर महावाक्यों के वचन **अहब्रह्मास्मि, तत्वमसि, अयमात्मा ब्रह्म प्रज्ञानंब्रह्म** आदि अद्वैत तत्वों पर पुष्टि पाकर यह प्रपञ्च एवं स्वआत्मा दोनो में सम्बन्ध स्थापित कर **आत्मैवेदम सर्वम् ब्रह्मैर्वेदम् सर्वम् सर्व खल्विदं ब्रह्मा** आदि अनुभूति प्राप्त कर **लाली मेरे लाल की जित देखौं तित लाल लाली देख न मै गयी मै भी हो गयी लाल।** साक्षात्कार पा लेते हैं-इस से भी बड़ा प्रयोजन और कुछ हो सकता है? ए! मन जरा सोचो। अमूल्य अपने जीवन सार्थक बनाओ।

प्रमाण (१) इस ग्रन्थ के अन्तर्ययाग क्रमाधीन योगिनी न्यासा: (२) श्री आद्यशंकराचार्याजी की प्रणीत सौन्दर्यलहरी श्लोक सं १४ (३) शाम्भवी विधा (४) षडन्वयशाम्भवी यजनम् आदि।

श्री महादेष्यै नमः। श्री गणेशाय नमः

श्री चिदानन्दनाथ नमः

षडन्वय शाम्भवाख्य पूजा

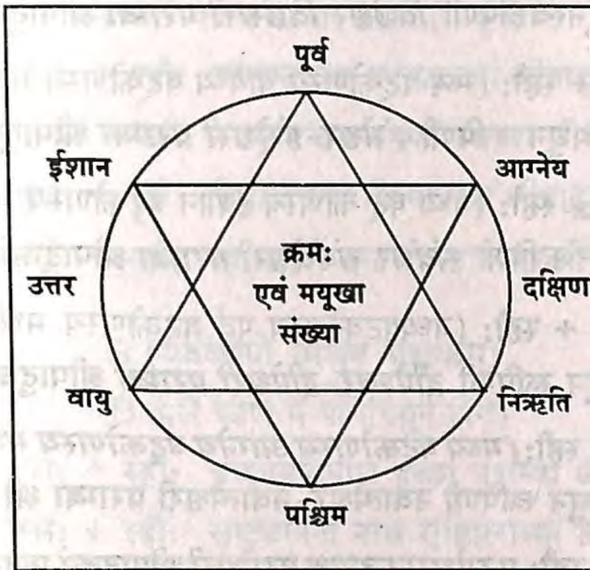
प्रथमत: बिन्दौ महापादुका यजेत् बिन्दोपरि षट्कोणे "षडन्वय समष्टिभ" यजेत् ततः दक्षिणामूर्ति आवरणम्, गुरूमण्डलम् इति क्रमेण तर्पयेत्)

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं महादेव्यै नमः - इति बिन्दौ त्रिकोणयोः पुष्पाञ्जलिं दत्वा। बिन्दौ महापादुका यजेत् यथा:—

महापादुका

ॐ ऐं ह्रीं श्री ऐंक्लीं सौः ऐं ग्लौं हस्ख्फें हसक्षमल वरयूं हसौः सहक्षमलवरयीं स्हौः *श्रीविद्यानन्द नाथात्मक चर्यान्दिनाथ* श्री पादुकां पूजयामि नमः।

ततः षड्कोणे वायं तर्पयेत्

अण्ड-पिण्ड-चक्र-मन्त्र-श्रीगुरु आदि की अभेद भावना ही तो श्रीविद्या है!

श्री चक्र में मध्य एवं षट्कोण के निऋृति पश्चिम् वायु ईशान पूर्व अग्नि आदि दिशाओं में छेः कोण होते हैं- ऐसा मानें आद्यन्तम् (याने मध्य भाग को मिलाकर) सात कोण पाये गये है। पर पूर्वकथाननुसार निऋृति से अग्नियम् तक रहने वाले केवल षट्कोणों पर ही यें षडन्वय शाम्भवाक्य मिथुन मयूखों के ही यजन करना चाहिए।

पूर्वकथानुसार षट्रकोण के मध्य भाग में समष्टि रूप से यजन करना चाहिए। तत्पश्चात् निऋृति-पश्चिम-वायु-ईशान-पूर्व एवं आग्नेय आदि क्रम से यजन करना चाहिए। उचित स्थान पर उचित मयूखों के मिथुन संख्या एवं स्थान भी विस्तार से दिये गये हैं। प्रति षट्कोण के अपने अपने षट्कोण होते हैं। प्रथमतः उन उन षट्कोण के मध्य भाग में उन उन अतिदेवताओं की पूजा करनी चाहिए। तत्पश्चात् जिन जिन कोणों में जितने मिथुनों की पूजा बतायी गयी है उन्हें करना चाहिए। कुल ३६० मयूखों के मिथुन पाये जाते हैं।

षडन्वय समष्टि पूजा

१. ॐ ऐं ह्लीं श्रीं हंस शिव स्सोहं हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं हसौः सहक्षमलवरयीं स्हौः (मध्य षट्कोणस्य निऋृति षट्कोणस्य मध्ये) मानस क्रमाधि देवते द्वात्रिंशन्मयूख मिथुन रूपिणी *परमेश्वर परमेशी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२. **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः** (मध्य षट्कोणस्य पश्चिम षट्कोणस्य मध्ये) **नाभसक्रमादि देवते षट्त्रिशंन्मयूख मिथुनस्वरुपिणी *विछेश्वर विछेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

३. **ॐ ऐं ह्रीं श्री हंसः + स्हौः** (म्ध्य षट्कोणस्य वायव्य षट्कोणस्य मध्ये) **वायव्य क्रमाधिदेवते ससविंशत् मयूख भिथुन रूपिणी *हंसेश्वर-हंसेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

४. **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः** (मध्य षट् कोणस्य ईशान षट्रकोणस्य मध्ये) **तेजस क्रमाधिदेवते** एकविंशत्मयूख मिथुन रूपिणी ***संवंधर संवंधेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

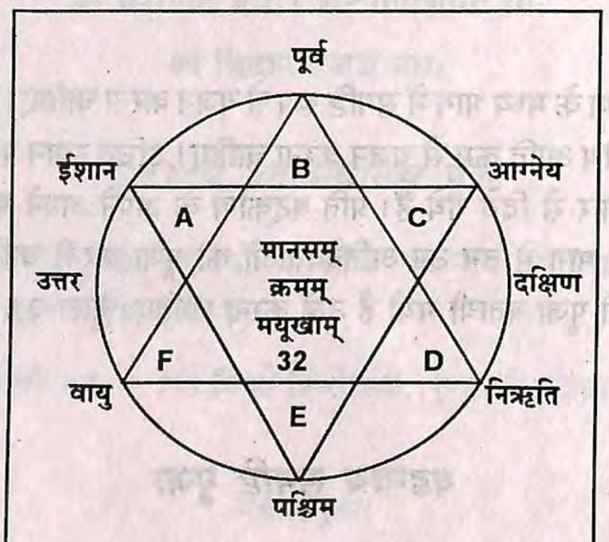
५. **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः** (मध्यषट्कोणस्य पूर्व षट्कोणस्य मध्यें) **आभ्य क्रमाधि देवते षड्विशत्मयूख मिथुन रूपिणी *द्वीपेश्वर-द्वीपेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

६. **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *(मध्य षट्कोणस्य आग्नेय षट्कोणस्य मध्ये)* पार्थिवक्रमाधि देवते अष्टाविंशत्मयूख मिथुन रूपिणी नवात्मेश्वर-नवात्मेश्वरी पराम्बा श्री पादुकां पूजयामि नमः।**

७. **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *परमेश्वरानन्दनाथ परमेश्वरी* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।** (इति निर्ऋति षट्कोणस्य मध्ये मानस क्रमाधि देवताम् यजेत्)

आभ्यां मयूखाः - ३२ (ईशानादिषष्टकोणेषु यजेत्)

(ईशान-पूर्व-आग्नेय-निर्ऋति-पश्चिम-वायु कोणेषु क्रमेण तर्पयेत्)।

(निर्ऋतिः (मध्यषट्कोणस्य) गत षट् कोणं क्रमः = मानसः मयूखं ३ २, पूर्वकथानुसार सातवाँ कोण की पूजा इस षट्कोण के मध्य भाग में करें)

A (ईशानकोणे मिथुनचतुष्टयम्)।

(A वाले कोण में चार तर्पण (मिथुनं)

१. (क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *परानन्दनाथ परापराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२. (ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः - *भानन्दनाथ भा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३. (ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *चिदान्दनाथ चित्पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४. (घ) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *महामायानन्दनाथ महामाया* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

B (पूर्वकोणे मिथुन पञ्चकम्)

(B वाले कोण में पांचमिथुन होंगे)

५. (क) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः इच्छानन्दनाथ इच्छा पराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६. (ख) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः सृष्ट्यानन्द नाथ सृष्टिपराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७. (ग) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः स्थित्यानन्दनाथ स्थिति पराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८. (घ) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः तिरोधानान्द नाथ तिरोधान पराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

९. (ख) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः मुक्तयानन्दनाथ मुक्ति पराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

C (आग्नेयकोणे मिथुन चतुष्कम्)

(C वाले कोण में चारमिथुन होंगे)

१०. (क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः ज्ञानानन्दनाथ ज्ञान पराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११. (ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः सत्यानन्दनाथ सत्यवती पराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२. (ग) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः असत्यानन्दनाथ असती पराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३. (घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः सदसत्यानन्द नाथ सदसती पराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

D (निर्ऋतिकोणे मिथुन सप्तकम्)

(D वाले कोण में मिथुन सात होंगे)

१४. (क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः क्रियानन्दनाथ क्रिया पराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५. (ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः आत्मवत्यानन्दनाथ आत्मवती पराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६. (ग) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः इन्द्रियानन्दनाथ इन्द्रियवती पराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१७. (घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः सौ गोचरानान्दनाथ गोचरा पराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१८. (ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः सौ लोकमुख्यानन्दनाथ लोकमुख्या पराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१९. (च) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः सौ वेदानन्दनाथ वेदापराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२०. (छ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः सौ वेदान्दनाथ संवितपराम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

E (पश्चिम् कोणे मिथुन चतुष्टयम्)

(E कोण में मिथुन चार होंगे)

२१. (क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *कुण्डल्यानन्दनाथ कुण्डली पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२२. (ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *सुषुम्नानन्दनाथ सुषुम्ना पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२३. (ग) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *प्राणसूत्रानन्दनाथ प्राणसूत्र पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२४. (घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *स्पन्दानन्दनाथ स्पन्दा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

F वायव्य कोणे मिथुनाष्टकम्

(F वाले कोण में मिथुन आठ होंगे)

२५. (क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *मातृकानन्दनाथ मातृका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२६. (ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *शब्दानन्दनाथ शब्दा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२७. (ग) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *मन्त्रविग्रहानन्दनाथ मन्त्रविग्रहा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२८. (घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *वर्णानन्दनाथ वर्णा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

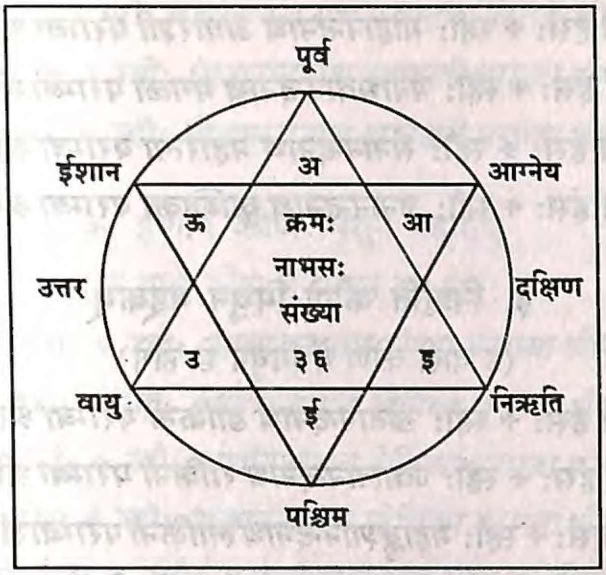
२९. (ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *स्वरोदवानन्दनाथ स्वरोदवा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३०. (च) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *वर्णजानन्दनाथ वर्णजा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३१. (छ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *वर्गजानन्दनाथ वर्गजा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३२. (ज) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *संयोगानन्दनाथ संयोग पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(निऋति षट्कोणे समाप्ताः)

अ पश्चिमषट् कोणे यजनम्

("अ" प्रभृति "ऊ" पर्यन्त कोणेषु - पूर्वादि षट्सु कोणेषु यजेत्)

क्रमाधि देवता = नाभसम् (आकाशम्) मयूखम् = ३६

(तत्रमध्ये मूलदेवीं एव नाभसक्रमाधि देवताम्)

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *विच्छेश्वरानन्दनाथ विच्छेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

अ पूर्व कोणे मिथुन षड्कम्

(अ वाले कोण में मिथुन होंगे)

३३. (अ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *हृदयानन्दनाथ कोळिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३४. (आ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *धरानन्दनाथ धात्री पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३५. (इ) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *भावानन्दनाथ विछेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३६. (ई) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *भावान्दनाथ भोगिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३७. (उ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *महानन्दनाथ ब्राह्मधारा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३८. (ऊ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *सर्वानन्दनाथ शाम्भवी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

आ. (आग्नेय कोणे मिथुन षट्कम्)

(आ वाले कोण में मिथुन छः होंगे)

३९. (अ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *द्रवानन्दनाथ कालिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४०. (आ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *वसानन्दनाथ दुष्ट चण्डालि पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४१. (इ) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *मोहानन्दनाथ अघोरेशी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४२. (ई) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *मनोभवानन्दनाथ मंगळा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४३. (उ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *सेनानन्दनाथ महारत्ना पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४४. (ऊ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *ज्ञनानन्दनाथ कुब्जिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

इ. निर्ऋति कोणे मिथुन षड्कम्

(इ वाले कोण में मिथुन छे होंगे)

४५. (अ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *खेटानन्दनाथ डाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४६. (आ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *ज्वालानन्दनाथ राकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४७. (इ) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *महाङ्कुशानन्दनाथ लाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४८. (ई) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *प्रियाज्वलानन्दनाथ काकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४९. (उ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *तैजसानन्दनाथ साकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५०. (ऊ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *मूर्धानन्दनाथ हाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ई. पश्चिमकोणे मिथुन षड्कम्

(ई वाले कोण में मिथुन छे होंगे)

५१. (अ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *वायव्यानन्दनाथ मक्षदा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५२. (आ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *कुलानन्दनाथ सिम्हा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५३. (इ) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *संहारानन्दनाथ कुलेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५४. (ई) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *विधंभरानन्दनाथ क्रमा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५५. (उ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *कुटिलानन्दनाथ कूर्मा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५६. (ऊ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *गालवानन्दनाथ कङ्काळि पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

उ. वायव्य कोणे मिथुन षड्कम्

(उ वाले कोण में मिथुन छें होंगे)

५७. (अ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *व्योमानन्दनाथ व्योमा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५८. (आ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *श्वासानन्दनाथ नादा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५९. (इ) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *खेचरानन्दनाथ महिमा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

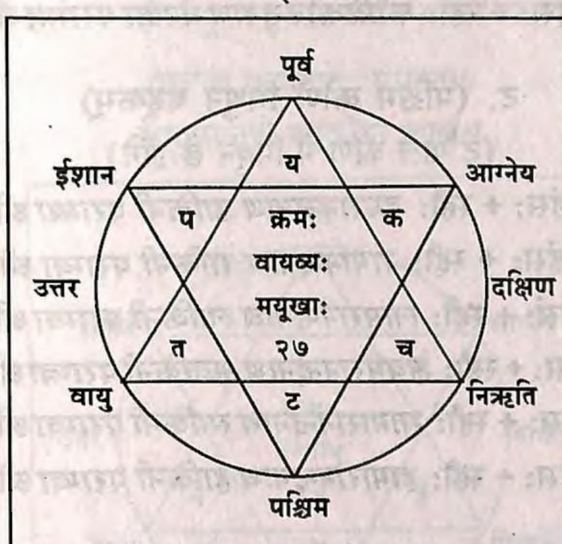
६०. (ई) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *बाहुलानन्दनाथ महामाया पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
६१. (उ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *ज्ञानानन्दनाथ कुण्डली पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
६२. (ऊ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *विश्वानन्दनाथ कुलेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ऊ. ईशान कोणे मिथुन षड्कम्

(ऊ वाले कोण में मिथुन छः होंगे)

६३. (अ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *आज्ञानन्दनाथ सिद्धा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
६४. (आ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *मदनानन्दनाथ द्वीपिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
६५. (इ) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *यशोनन्दनाथ रेचिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
६६. (ई) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *शङ्खानन्दनाथ मोचिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
६७. (उ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *परानन्दनाथ परा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
६८. (उ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *वरानन्दनाथ चिती पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

पश्चिम षड्कोण स्माप्त

९. वायव्य षट्कोण यजनम्

आग्नेयादि षट्सु कोणेषु - "क" प्रभृति य पर्यंत कोणेषु

क्रमः = वायव्यम् = मयूखम् = २७

तत्र मध्ये मूल देवीं एव - वायव्य क्रमाधि देवताम्।।

९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *हंसेश्वरानन्द हंसेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

क. (आग्नेय कोणे मिथुन चतुष्टयम्)

(क वाले कोण में मिथुन चार होंगे)

६९. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *खगेश्वरानन्दनाथ भद्रा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७०. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *कूर्मानन्दनाथ मथवी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७१. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *मेषानन्दनाथ लोका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७२. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *मीनानन्दनाथ मल्लिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

च. (निर्ऋति कोणे मिथुन पञ्चकम्)

(च वाले कोण में मिथुन पाँच होंगे)

७३. (अ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *ज्ञानानन्दनाथ विमला पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७४. (आ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *महानन्दनाथ शार्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७५. (इ) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *तीव्रानन्दनाथ लीला पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७६. (ई) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *प्रियानन्दनाथ कुमुदा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७७. (उ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *कौळिकानन्दनाथ मेनका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ट. (पश्चिम कोणे मिथुन षड्कम्)

(ट वाले कोण में मिथुन छे होंगे)

७८. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *डमरानन्दनाथ डाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७९. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *रामानन्दनाथ राकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८०. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *लामरानन्दनाथ लाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८१. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *क्षवमरानन्दनाथ क्षवकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८२. (५) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *सामारानन्दनाथ साकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८३. (६) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *हामारानन्दनाथ हाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

त. (वायव्य कोणे मिथुन चतुष्टयम्)

(त वाले कोण में मिथुन चार होंगे)

८४. (क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *आधारेशानन्दनाथ रक्ता पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८५. (ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *चक्रेशानन्दनाथ बिन्दु पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८६. (ग) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *कुरङ्गीशानन्दनाथ कुळा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८७. (घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *मदध्रीशानन्दनाथ कुब्जिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

प. (ईशान कोणे मिथुन पञ्चकम्)

(प वाले कोण में मिथुन पांच होंगे)

८८. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *हृदीशानन्दनाथ रूपकमलाम्बा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८९. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *शिरेशानन्दनाथ कुळदीपिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

९०. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *शिखीशानन्दनाथ बर्बरा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

९१. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *वर्मानन्दनाथ रूपा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

९२. (५) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अस्त्रानन्दनाथ महत्ररी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

य. (पूर्व कोणे मिथुन त्रयम्)

(य वाले कोण में मिथुन तीन होंगे)

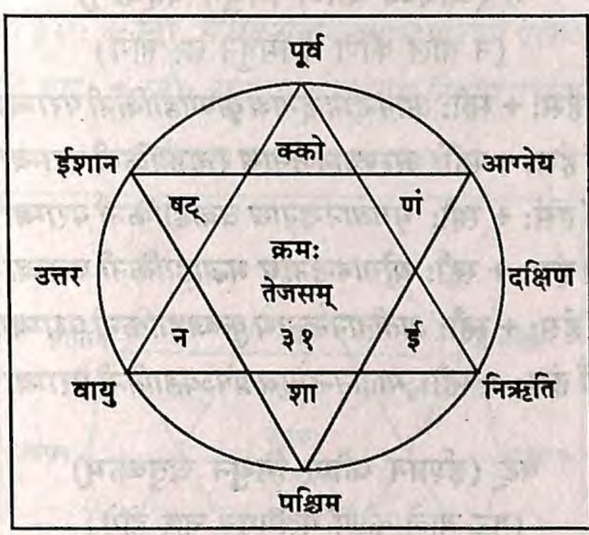
९३. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *परागुर्वानन्दनाथ मङ्गळा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

९४. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौ:: *पराधिकार गुवनिन्दनाथ कौसलापराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

९५. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौ:: *पूज्य गुर्वानन्दनाथ समरा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

वायव्य षट्कोण समाप्ताः

ईशानकोणे षट्कोण यजनम

क्रम्रः = तेजसं = मयूखा ३१

(निर्ऋति आदि षट्सु कोणेषु - "ई" प्रभृति "णं" पर्यतकोणेषु)

१०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *संवर्तेश्वरानन्दनाथ संवर्तेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ई. (निऋति कोणे मिथुन पंचकम्)

(ई वाले कोण में मिथुन पाँच होंगे)

९६. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *परापरानन्दनाथ खेचरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
९७. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *परानन्दनाथ उच्चुष्मा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
९८. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्री हसंः + स्हौः *अपरानन्दनाथ गुह्यकाळीपराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
९९. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *उपरानन्दनाथ संवर्ता पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१००. (५) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *चिदानन्दनाथ नीलकुब्जिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

शा. (पश्चिम कोणे मिथुन पञ्चकम्)

(शा वाले कोण में मिथुन पाँच होंगे)

१०१. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अघोरानन्दनाथ गन्धा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१०२. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *डमराघोरानन्दनाथ रसा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१०३. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *ललितानन्दनाथ रूपा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१०४. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *स्वच्छानन्दनाथ स्पर्शा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१०५. (५) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *भूवेश्वरानन्दनाथ शब्दा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

न (वायव्य कोणे मिथुन षट्कम्)

(न वाले कोण में मिथुन छः होंगे)

१०६. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *आनन्दानन्दनाथ कृष्णडाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१०७. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अरण्यानन्दनाथ रक्तडाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१०८. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *भृगवानन्दनाथ चक्रडाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१०९. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *योगानन्दनाथ भद्राडाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
११०. (५) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अतीतानन्दनाथ कुब्जडाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१११. (६) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *मादानन्दनाथ प्रपज्यडातिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

षट् (ईशान कोणे मिथुन चतुष्कम्)

(षट् वाले कोण में मिथुन चार होंगे)

११२. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *योगेश्वरानन्दनाथ चण्डा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
११३. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *पीठेश्वरानन्दनाथ कौळिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
११४. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *कुळकौळेश्वरानन्दनाथ भवानी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११५. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अजकुब्जेश्वरानन्दनाथ महासमया पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

को. (पूर्व कोणे मिथुन पञ्चकम्)

(को वाले कोण में मिथुन पांच होंगे)

११६. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *श्रीकण्ठानन्दनाथ कामा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११७. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अनन्तानन्दनाथ चर्चिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११८. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *शंकरानन्दनाथ ज्वाला पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११९. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *पिङ्वलान्दनाथ कराळी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२०. (५) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *सदानन्दनाथ कुब्जिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(णं आग्नेयकोणे मिथुन षट्कम्)

(णं वाले कोण में मिथुन छः होंगे)

१२१. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *कालगुर्वानिन्दनाथ परा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२२. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *सिद्धगुर्वानिन्दनाथ शान्त्यतीत पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

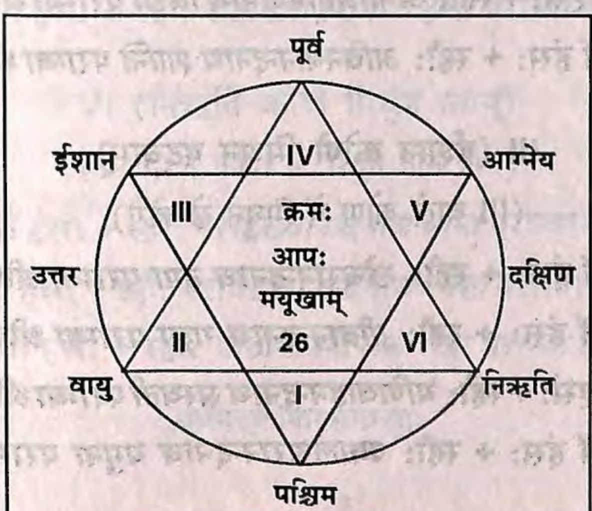
१२३. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *रत्नगुर्वानिन्दनाथ शान्ति पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२४. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *शिवगुर्वानिन्दनाथ विद्या पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२५. (५) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *मैनाकगुर्वानिन्दनाथ प्रतिष्ठा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२६. (६) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *समयगुर्वानिन्दनाथ निवृत्ति पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ईशान षट्कोण समाप्ताः

११. पूर्व (षट्कोण यजनम्)

(पश्चिमादि निऋृति पर्यन्त षट्कोणेषु)

क्रमः = आपः — मयूखम् = २६

तत्र मध्ये मूलदेवी एव - आभ्यक्रमादि देवताम्

१२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *द्वीपेश्वरानन्दनाथ द्वीपेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

I (पश्चिम कोणे मिथुन चतुष्कम्)

(I वाले कोण में मिथुन चार होंगे)

१२७. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *सत्यानन्दनाथ निवृत्ति पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२८. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *वामानन्दनाथ श्री पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२९. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अघोरानन्दनाथ मज्ञा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३०. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *पुरुषानन्दनाथ अम्बिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

II (वायव्य कोणे मिथुन चतुष्कम्)

(II वाले कोण में मिथुन चार होंगे)

१३१. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *आनन्दानन्दनाथ निवृत्ति पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३२. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अनाथानन्दनाथ प्रतिष्ठा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३३. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *अनाश्रितानन्दनाथ विद्या पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३४. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अचिन्त्यानन्दनाथ शान्ति पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

III (ईशान कोणे मिथुन षट्कम्)

(III वाले कोण में मिथुन छे होंगे)

१३५. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *खेचरानन्दनाथ उमा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३६. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *तीव्रानन्दनाथ गङ्गा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३७. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *मणिवाहनन्दनाथ सस्वती पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३८. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *ज्वालेश्वरानन्दनाथ यमुना पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३९. (५) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अंबुवाहानन्दनाथ कमला पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४०. (६) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *तेजोसान्दनाथ पार्वती पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

IV (पूर्व कोणे मिथुन चतुष्कम्)

(IV वाले कोण में मिथुन चार होंगे)

१४१. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *विद्यावागीश्वरानन्दनाथ चित्र पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४२. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *चतुर्विश्वेन्दरानन्दनाथ कमला पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४३. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *उमागङ्गेश्वरानन्दनाथ मन्दमधवेगा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४४. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *कृष्णेश्वरानन्दनाथ रसा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

V (आग्नेय कोणे मिथुन पञ्चलम्)

(V वाले कोण में मिथुन पाँच होंगे)

१४५. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *कण्ठानन्दनाथ लया पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४६. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *आनन्तान्दनाथ वसन्ता पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४७. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *शङ्करानन्दनाथ रत्नमेखला पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४८. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *पिङ्गलानन्दनाथ यशोवती पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४९. (५) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *सदाख्यानन्दनाथ हंसा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

VI (निर्ऋति कोणे मिथुन त्रयम्)

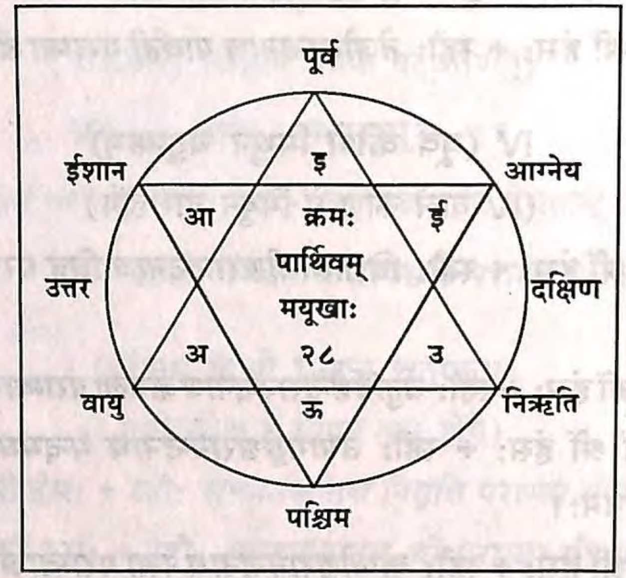
(VI वाले कोण में मिथुन तीन होंगे)

१५०. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *परद्विख्यानन्दनाथ वामा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५१. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *परविद्यौधनान्दनाथ ज्येष्टा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५२. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *पीठौघानन्दनाथ रौद्रा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

पूर्वषट्कोणस्समाप्ताः

१२. (आग्नेय षट्कोण यजनम्)

(वायव्यादि षट्कोणेषु ''अ'' प्रभृति ऊ पर्ययन्त कोणेषु)

(क्रम = पार्थिवम् + मयूखम् = २८)

(तत्र मध्ये मूलदेवी एव। पार्थिव क्रमादि देवताम्)

१२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *नवात्मेश्वरानन्दनाथ नावात्मेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

अ (वायव्य कोणे मिथुन चतुष्कम्)

(अ वाले कोण में मिथुन चार होंगे)

१५३. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *ओड्याणमहापीठ उड्डीशान्दनाथ ओड्येश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५४. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *जालन्ध्रमहापीठे जालेश्वरानन्दनाथ जालेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५५. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *पूर्णगिरिमहापीठे पूर्णेश्वरानन्दनाथ पूर्णेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५६. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *कामगिरिमहापीठे कामेश्वरानन्दनाथ कामेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

आ (ईशान कोणे मिथुन पञ्चकम्)

(आ वाले कोण में मिथुन पाँच होंगे)

१५७. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *श्रीकण्ठानन्दनाथ गगना पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५८. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अनन्तानन्दनाथ स्वर्गा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५९. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *शङ्करानन्दनाथ मर्त्या पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६०. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *पिङ्गळानन्दनाथ माताळा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६१. (५) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *सद्योजातानन्दनाथ नागा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

इ. (पूर्व कोणे मिथुन षड्कम्)

(इ वाले कोण में मिथुन छे होंगे)

१६२. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अनन्तानन्दनाथ डाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६३. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *आवल्यानन्दनाथ राकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६४. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *प्रज्ञानन्दनाथ लाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६५. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *योगानन्दनाथ काकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६६. (५) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अतीतानन्दनाथ साकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६७. (६) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *पादानन्दनाथ हाकिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ई. (आग्नेय कोणे मिथुन चतुष्कम्)

(ई. वाले कोण में मिथुन चार होंगे)

१६८. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *अधीश्वरानन्दनाथ रक्ता पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६९. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *चक्रीशानन्दनाथ चण्डा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१७०. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *कुरङ्गीशानन्दनाथ कुराळा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१७१. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *मदन्श्रीशानन्दनाथ महाच्चुष्भा पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

उ (निर्ऋति कोणे मिथुन पञ्चकम्)

(उ वाले कोण में मिथुन पाँच होंगे)

१७२. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *विमलानन्दनाथ मातङ्गीपराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१७३. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *सर्वज्ञविमलानन्दनाथ पुळिन्दिनी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१७४. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसंः + स्हौः *योगविमलानन्दनाथ शबरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१७५. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *सिद्धविमलानन्दनाथ चम्पका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१७६. (५) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *समयविमलानन्दनाथ कुलाळिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ऊ. (पश्चिम कोणे मिथुन चतुष्कम्)

(ऊ वाले कोण में मिथुन चार होंगे)

१७७. (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *मित्रेशानन्दनाथ कुब्जिका पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१७८. (२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *ओड्डीशानन्दनाथ लाहवी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१७९. (३) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसं: + स्हौः *षष्ठीशानन्दनाथ कुळेश्वरी पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१८०. (४) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः + स्हौः *चर्यानन्दनाथ कुब्जे पराम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

आग्नेय षट्कोण स्माप्ताः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ततः षडन्वय शाम्भव्यै नमः।

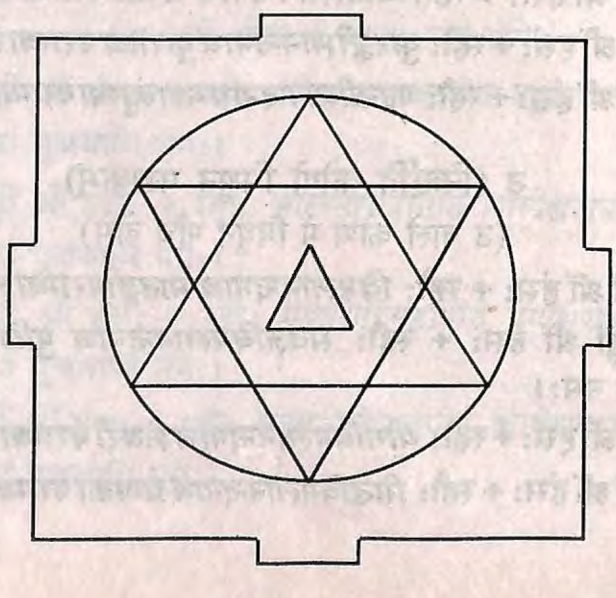
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं षडन्वय मण्डल देवताभ्यो नमः।

इति धूपं - दीपं नैवेद्यादि - षोडशोपचरान् संपूजयेत्। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हस: + स्हौः अभीष्ठसिद्धिं मेदेहिशरणागतवत्सले भक्तया समपर्येतुभ्यं षडन्वय शांमवी मिथुनार्चनम् इति षडन्वय शाम्भवी मयूखाः मिथुन सपर्याः

६. श्री दक्षिणामूर्ति सपर्या खण्डः

श्री दक्षिणामूर्त्ति आवरण पूजा

महापादुका (शत्कुंचोत् षडन्वय शांम्भवीयजनम्) अतः परं श्री दक्षिणा मूर्त्ति आवरणम् कार्यम्)

"श्री गुरु चरणारविन्दाभ्यां नमः"

श्री ब्रह्मविद्या गुरु परम्परा सपर्यापद्धतिः

अथ मौनवान् यागमन्दिरमागम्य। श्री गुरुं गणपति नमस्कृत्य ब्रह्मविद्या गुरु परम्परास्तोत्रं पठित्वा आसनादि पात्रासाधनान्तं यथा संप्रदायं कुर्यात् **"तन्त्राणां बहुरूपत्वात् कर्तव्यं गुरु सम्मतम्।"** इति वचनात्।

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं हे घण्टे सुस्वरे रम्ये घण्टाध्वनि विभूषिते। वादयामि परानन्दे घण्टादेवं प्रपूजयेत्।।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आगमार्थं तु विद्यानां अविद्यानां क्षयाय च।

ॐ कार घण्टा निनदं कुर्वे (?) मोक्षैकलाञ्छनम्।।

इति घण्टा नादं कृत्वा संकल्पं कुर्यात्।। देशकालौ संकीर्त्य (सौर चान्द्र मान देवी मान रीत्या)

मम वर्णाश्रमोचित कर्मानुष्ठान श्रद्धाधारक तदनुष्ठान जनित चित्त शुद्धि संपादित आत्म विचारणा संजात प्रत्यक् ब्रह्मैक्यानुसन्धान निष्ठा, निरस्तदोषाः

अखण्डानन्द साक्षात्काररूप ब्रह्म प्राप्ति सिद्ध्यर्थं श्री सद्गुरु जयन्ति महापर्वणि (श्री व्यासपूजा) श्री सद्गुरोर्व्याप्त वासर महापुण्यकाल पर्वाणि श्री परशिव नवावतार श्री मदाद्यशंकरभगवत्पाद गुरु जयन्ति।

श्री सद्गुरु चरणारविन्द विगलित अमृत रस सुधा धाराभिषिक्त दीक्षा दिन महापर्वाणि-यथा संभव द्रव्यैः यथा शक्ति बह्मविद्या गुरु परंपरा महा भद्र मण्डल सपर्याक्रमं निर्वर्तयिष्ये तेन परमेश्वरं प्रीणयामि- इति संकल्प्य

मातृका न्यास, महाषोडान्यास विधाय— (न्यास प्रकरणे द्रष्टव्ययम्)

करशुद्धयादयः— उक्त पाशुपतास्त्रेण वामहस्ततलं दधा (?) मणिबन्धं समारभ्य संस्पृष्ठ दक्षपाणिना। प्रपूज्य दक्षिणं पाणिं सकृदेवोक्रमार्गतः।-यथा

ॐ श्लीं पशु हुं फट् इति मन्त्रमुच्चार्य - वाम हस्ततलं मणिबन्धादि अंगुल्यग्रान्तं द्विवारं दक्षिण पाणिना प्रपूज्य एवं दक्षिणहस्तं वामपाणिना सकृत् प्रमृजेत् ततः

ऐं ह्रः अस्त्राय फट्। इति मुहुरावृत्तेन अङ्गुष्ठादि कनिष्ठान्तं करतलयोः देहे च व्यापकं कुर्यात्।

श्री महात्रिपुरसुन्दरि आत्मानं रक्ष रक्ष इति देहे त्रिः व्यापकं कुर्यात्।

देहरक्षा।।

शिरसि **ॐ श्रीं ह्रीं ऐं दीपनाथाय नमः।** दक्षभुजे **ॐ श्रीं ह्रीं ऐं गं गणपतये नमः।**

वामभुजे **ॐ श्रीं ह्रीं ऐं गुं गुरुभ्यो नमः।** दक्ष जानुनि **ॐ श्रीं ह्रीं ऐं क्षं क्षेत्रपालाय नमः।**

वामजानुनि **ॐ ह्री श्रीं ऐं वं वटुकाय नमः।** पादयोः **ॐ श्रीं ह्रीं ऐं यां योगिनीभ्यो नमः।** दक्षहस्ततले **ॐ ह्रीं श्रीं ऐं दुं दुर्गायै नमः।** वामहस्ततले **ॐ श्रीं ह्रीं ऐं सं सरस्वत्यै नमः।** **ॐ ह्रीं श्रीं ऐं पं परमात्मने नमः।** मूर्ध्नि गुरु **पादुका मन्त्रेण।**

श्री गुरून् नमः।

मूलाधार - स्वपादुका मन्त्रेण - आं आत्मने नमः।

ततः मूलेन सर्वाङ्गे त्रिः व्यापक कुर्यात्।।

अथ गुरु मन्त्र न्यासं कुर्यात्।।

यथा अस्य श्री गुरु महा मन्त्रस्य भगवान् सदाशिव ऋषिः। विराट् छन्दः। श्री गुरु परमात्मा देवता। **हं बीजं। सः शक्तिः। सोहं कीलकं। श्री ब्रह्मात्मैक्य सिद्ध्यर्थे न्यास जपे विनियोगः। ततः कर षडङ्गन्यासं - यथा—**

ॐ ह्रीं श्रीं ऐं हंसां सूर्यात्मने - अङ्गुष्ठ **- हृदयाय नमः**

ॐ ह्रीं श्रीं ऐं हंसीं सोमात्मने - तर्जनि **- शिरसे स्वाहा**

ॐ ह्रीं श्रीं ऐं हंसूं निरंजनात्मने - मध्यमाभ्यां **- शिरवायै वषट्**

ॐ ह्रीं श्रीं ऐं हंसैं निरामासत्मने - अनामि **- कवचाय हुम्।**

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं हसौः - अतनुसूक्षमात्यवे कनिष्ठिकाभ्यां नेत्रत्रयायवौषट

ॐ ह्रीं श्रीं ऐं हंसः अव्यक्तात्मने - करतलकरपृष्ठाभ्यां **- अस्त्राय फट्**

ॐ भूभुवस्वरों इति दिग्बन्धः।

ॐ ह्रीं श्रीं ऐं लं इन्द्राय नमः ऐं द्रीं दिशं चक्रेण बध्नामि (?) नमः।
चक्राय स्वाहा - ॐ रं सहस्रार हुं फट्।

ॐ सुदर्शनाय विद्महे महाज्वालाय धीमहि - तन्नः चक्रः प्रचोदयात्।।

ॐ उग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखं। नृसिंहं भीषणं भद्रं मृत्यु नमाम्यहं। इति पूर्व दिग्बन्धः छोटिकया कुर्यात्

२. **ॐ श्रीं ह्रीं ऐं रं अग्नये नमः। आग्नेयी दिक्षां नमाम्यहम**
   इति आग्नेयदिग्बन्धं छोटिकया कुर्यात्

३. **ॐ श्रीं ह्रीं ऐं हं यमाय नमः दक्षिण दिशां नमाम्यहम्** इति याम्य दिग्बन्धं छोटिकया कुर्यात्।

४. **ॐ श्रीं ह्रीं ऐं षं निर्ऋतये नमः। निऋति दिशांम्नमाम्यहम्** इति निर्ऋतित्य दिग्बन्धं छोटिकया कुर्यात।

५. **ॐ श्रीं ह्रीं ऐं वं वरुणाय नमः वारुणि दिशां नमाम्यहम** इति वारूण्य दिगबन्धं छोटिकया कुर्यात्।

६. **ॐ श्रीं ह्लीं ऐं यं वायवे नमः। वायवी दिशां नमाम्यहम** इति वायव्य दिग बन्धं छोटिकया कुर्यात्।

७. **ॐ श्रीं ह्लीं ऐं सं सोमाय नमः। उत्तरां दिशां नमाम्यहम** इति कुबेर्यदिंग बन्धं छोटिकया कुर्यात्।

८. **ॐ श्रीं ह्लीं ऐं शं ईशानाय नमः दोशानी दिशां नमाम्यहम** इति ईशान्य दिग्बन्धं छोटिकया कुर्यात्।

९. **ॐ श्रीं ह्लीं ऐं खं ब्रह्मणे नमः। ऊर्ध्वां दिशां चक्रेण बध्नामि नमः** इति ऊध्वदिग्बन्धं छोटिकया कुर्यात्।

चक्राय नमः। ॐ रं सहस्त्रार हुं फट्। ॐ सुदर्शनाय विद्महे महाज्वालाय धीमहि। तन्नः चक्रः प्रचोदयात्। ॐ श्रौं उग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखं। नृसिंहं भीषणं भद्रं मृन्यु मृन्युं नमाम्यहं। इति ऊर्ध्वं दिग्बन्धनं छोटिकया कुर्यात्।।

१०.**ह्रीं विष्णवे नमः। अघोदिशां** इति अधो दिग्बन्धनं छोटिकया कुर्यात्।

अथ वह्नि प्राकार कल्पनम्।।

ॐ श्रीं ह्लीं ऐं सहस्त्रार सुदर्शनाय चक्रराजाय रिपुचित्तं भ्रामय भ्रामय हुं फट् स्वाहा।। सुदर्शनाग्नि प्राकाराय नमः।

ॐ श्रीं ह्लीं ऐं ह्लीं स्फुर स्फुर प्रस्फुर घोर घोरतर तनुरूपं चट चट प्रचट प्रचट कह कह वम वम बन्धय बन्धय घातय घातय हुं फट्।। अघोर अग्नि प्राकाराय नमः।।

ॐ श्रीं ह्लीं ऐं ॐ नमो भगवति ज्वालामालिनि ---- हुं फट् स्वाहा। ज्वालाग्नि प्राकाराय नमः। इति ज्वालाग्नि प्राकारत्रयं विभावयेत्। ततः त्रिराग्नि वेष्ठनं कृत्वा गणेशं ततः दुर्गां विघ्नं **च** **(?)** शर अगोरं च सुदर्शनं एताः समयविद्याश्च जपेत् प्रन्यूह शान्तये। **एवं रक्षां पुरा कृत्वा** भूतशुद्धिं आचरेत्।।

वैदिक तान्त्रिक दीक्षितैव कार्यः

दक्षिणामूर्ति न्यासः— अस्य श्री दक्षिणामूर्ति महामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋृषिः। गायत्री छन्दः। मेघा दक्षिणामूर्ति भगवान् देवता। ॐ बीजम् नमः शक्तिः, भगवतेति कीलकम्, मम निर्मल ज्ञान सिद्ध्यर्थे न्यासे जपे विनियोगः।।

श्रीं ह्लीं ऐं ॐ नमो भगवते अङ्गुष्ठाभ्यां **नमः। हृदयाय नमः।।**

श्रीं ह्लीं ऐं दक्षिणामूर्तये तर्जनीभ्यां **नमः।** शिरसे **स्वाहा।।**

श्रीं ह्लीं ऐं मह्यं मध्यमाभ्यां **नमः।** शिखायै **वषट्।।**

श्रीं ह्लीं ऐं मेघां प्रज्ञां अनामिकाभ्यां **नमः।** कवचाय **हुम्।।**

श्रीं ह्लीं ऐं प्रयच्छ कनिष्ठिकाभ्यां **नमः।** नेत्र त्रयाय **वौषट्।।**

श्रीं ह्लीं ऐं स्वाहा करतल कर पृष्ठाभ्यां **नमः।** अस्त्राय **फट्।।**

ॐ भूर्भुवस्सुवरो मिति दिग्बन्धः।। ततः अक्षर न्यासः।।

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं ॐ नमः मूर्ध्नि
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं न नमः भाले
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं मों नमः दक्षनेत्रे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं मं नमः वामनेत्रे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं गं नमः दक्ष श्रोत्रे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं वं नमः वाम श्रोत्रे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं तें नमः दक्ष गण्डे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं दं नमः वाम गण्डे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं क्षिं नमः दक्षनासापुटे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं णां नमः वामनासापुटे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं मूं नमः आस्ये
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं र्तं नमः दक्षभुजे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं यें नमः वामभुजे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं मं नमः दक्षकक्षे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं ह्यं नमः वामकक्षे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं में नमः गळे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं घां नमः दक्षस्तने
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं प्रं नमः वामस्तने
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं ज्ञां नमः हृदये
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं प्रं नमः नाभौ
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं यं नमः कट्यां
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं छं नमः गुह्ये
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं स्वां नमः दक्षपादे

अष्टमूर्त्ति न्यासः

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं लं भवाय क्षिति मूर्तये नमः मूलाधारे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं वं शर्वाय, जलमूर्तये नमः स्वाधिष्ठाने
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं रं ईशानाय तेजोमूर्तये नमः मणिपूरके
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं यं पशुपतये, वायुमूर्तये नमः अनाहते
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं हं रुद्राय, आकाशमूर्तये नमः विशुद्धौ
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं ह्रां उग्राय, सूर्यमूर्तये नमः दक्षनेत्रे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं सं भीमाय, सोम मूर्तये नमः - वामनेत्रे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं आं महते, आत्म मूर्तये नमः - भृमध्ये

ततः आज्ञा चक्रस्य एकैकाङ्गुलोपरि देशे—

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं अकारात्मक क्रिया शक्ति सहित सद्योजातमूर्तये नमः - बिन्दौ
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं उकारात्मक ज्ञान शक्ति सहित वामदेव मूर्तये नमः - अर्धचन्द्रे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं महारात्मक इच्छा शक्ति सहित अघोरमूर्तये नमः - रोधिन्यां
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं बिन्द्वात्मक आनन्द शक्ति सहित तत्पुरुषमूर्तये नमः - नादे
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं नादात्मिक चिच्छक्ति सहित ईशान मूर्तये नमः - नादान्ते
ॐ श्रीं ह्रीं ऐं सत्स्वरूप विद्याशक्ति सहित आत्ममूर्तये नमः - शक्तौ

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं चित्स्वरूप विद्या शक्ति सहित अन्तरात्ममूर्तये नमः - व्यापिकाचां

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं आनन्द रूप विद्या सहित परमात्ममूर्तये नमः - समनायां

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं आकारात्मक सच्चिदानन्द स्वरूप परा शक्ति ज्ञानमूर्तये नमः उन्मन्यां

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं (मूलं) विवेक वृत्यवच्छिन्न चिच्छक्ति सहित निर्विशेष ब्रह्मत्मक श्री गुरु मूर्तये नमः - ब्रह्मरन्ध्रे

चरणन्यासः

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं अं हंसः। रक्त चरणाय नमः। मूलाधारे

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं उं सोहं। शुक्ल चरणाय नमः। अनाहते

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं मं हंसः सोहं। मिश्रचरणाय नमः। आज्ञायां

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं ओं हंसः सोहं हंसः। निर्वाण चरणाय नमः - ब्रह्मरन्ध्रे

इति न्यासान् कृत्वा, पात्राणि साधयित्वा - अथ छाट पूजाः पश्चिमं धर्मछारः।

१ ॐ श्रीं ह्रीं ऐं हा सद्योजात प्रतिष्ठाकलात्मक धर्म छाराय नमः। इति पुष्पाञ्जलिः।

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं रमा श्री पादुकांपूजयामि नमः। नारायण श्रीपादुकां पूजयामि नमः

धर्मस्य देवता श्री महाविष्णु श्री पादुका पूजयामि नमः

२ दक्षिणं अर्थद्वारः।

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं हूँ अघोर विद्या कलात्मक अर्थद्वाराय नमः। इति पुष्पाञ्जलिः उमा श्री पादुकां पूजयामि नमः। महेश्वर श्री पादुकां पूजयामि नमः अर्थद्वारस्य देवता श्री महाविष्णु श्री पादुकां पूजयामि नमः

३ पूर्वं कामद्वारः।

ॐ श्रीं ह्रीं ऐं हैं तत्पुरुष शक्ति कलात्मक कामद्वाराय नमः - पुष्पाञ्जलिः रति श्री पादुकां पूजयामि नमः। कन्दर्प श्री पादुकां पूजयामि नमः। कामस्य देवता भवानी श्री पादुकां पूजयामि नमः

४ उत्तरं मोक्षद्वारः।

हीं। वामदेव निवृत्ति कलात्मक मोक्षद्वाराय नमः। पुष्पाञ्जलिः मही श्री पादुकां पूजयामि नमः। वराह श्री पादुकां पूजयामि नमः। मोक्षस्य देवता सूर्यः श्री पादुकां पूजयामि नमः।

५ मध्यम प्राकारस्यद्वारः (उर्ध्वद्वारः) उर्ध्व परमाद्वैतद्वार हौं। ईशान शान्त्यतीत कलात्मक अद्वैत द्वाराय नमः।।

पुष्पाञ्जलिः।। सिद्धलक्ष्मी श्री पादुकां पूजयामि नमः। महागणपति श्री पादुकां पूजयामि नमः। परमाद्वैतस्य द्वारस्य देवता श्री महागणपति श्री पादुकां पूजयामि नमः।।

श्रीमेघादक्षिणामूर्ति-मन्त्रः

अस्य श्री मेघादक्षिणामूर्तिमहामन्त्रस्य शुकब्रह्म ऋषिः।

गायत्री छन्दः। मेधादक्षिणामूर्तिर्देवता। मेधा बीजं। प्रज्ञा

शक्तिः स्वाहा कीलकम्।। मेधा-दक्षिणामूर्तिप्रसाद सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।

ॐ नमः। भगवते। दक्षिणामूर्तये। मह्ये मेधां प्रज्ञां। प्रयच्छ स्वाहा।। इति करन्यासः।। अङ्गन्यासश्च।। भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्बन्धः।। ध्यानम्।

भस्मव्यापाण्डुरांगः शशिशकलधरो ज्ञानमुद्राक्षमालावीणापुस्तैर्विराजत् करकमलधरो योगपट्टाभिरामः।

व्यारव्या-पीठे निषण्णो मुनिवरनिकरैः सेव्यमानः प्रसन्नः सव्यालः कृत्तिवासाः संततमवतु नो दक्षिणामूर्तिरीशः।।

स्फटिक रजतवर्णं मौक्तिकी अक्षमालां अमृतकल विशाज्ञानमुद्राः कराग्रैः। दधत मुरगकक्षं चन्द्रचूडं त्रिनेत्रं विधृत विविध भूषन् दक्षिणामूर्त्तिमीडे।।

लं इत्यादि पंचपूजा।।

मन्त्रः।। ॐ नमो भगवते दक्षिणामूर्तये मह्यं मेधां प्रज्ञां प्रयच्छ स्वाहा।।

हृदयादिन्यासः। भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्विमोकः। ध्यानम्।।

लं इत्यादि पंचपूजा।। समर्पणम्।।

श्री दक्षिणामूर्ति आवरणपूजा

प्रथमावरणम्

ध्यानम् - आवाहनम् एवं षोडषोपचारपूजनं कुर्यात्

ॐ ऐं ह्लीं श्रीं ॐ नमो भगवते दक्षिणामूर्तये

मह्यं मेधां प्रज्ञां प्रयच्छ स्वाहा — (इतिमूले न त्रिस्सन्तर्पय)

१. ॐ ऐं ह्लीं श्रीं अं चिन्तामणि श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२. ॐ ऐं ह्लीं श्रीं उं कल्पवृक्ष श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३. ॐ ऐं ह्लीं श्रीं मं कामधेनु श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

पुनः मूलेन त्रिः यजेत्।

धूप-दीप-नैवेद्य-ताम्बूल आदि समर्पयेत्

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अभीष्ट सिद्धि मे देव शरणागत वत्सल।
भक्तया समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणारर्चनम

द्वितीयावरणम्

षट्कोणे ऊर्ध्वादि

१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ नमो भगवते हृदयाय नमः हृदय शक्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं दक्षिणामूर्तये शिरसे स्वाहा शिरश्शक्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मह्यं शिखायै वषट् शिखा शक्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मेधां प्रज्ञां कवचाय हुँ कवच शक्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रयच्छ नेत्रत्रयाय वौषट् नेत्रशक्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं स्वाहा अस्त्राय फट् अस्त्रशक्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

मूलेन त्रिस्तर्प्य धूपं दीपं नै वेद्यं ताम्बूलं च सर्पयेत्

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अभीष्टसिद्धि मे देव शरणागत वत्सल भक्तया समर्पये तुभ्यं द्वितीयावरार्णचनम्।
ध्यान-आवहन-षोशोपचार पूजा कुर्यात्

तृतीयावरणम्

(दश अष्टदलम्)

१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सनकः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं भृगुः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सनन्दनः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वसिष्टः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अत्रिः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सनातनः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं भरद्वाजः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सनत्कुमारः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं नारदः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऋभुः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

मूलेन त्रिः यजेत्

धूपं दीपं नैवेद्यं ताम्बूलं च समर्पयेत् ॐ ऐं ह्रीं श्री अभीष्ट सिद्धिं मे देव शरणागत वत्सल भक्तया समर्पये तुभ्यं तृतीयावरणार्चनम्।

तुरीयावरणम्

(अष्टकोणे ऊर्ध्वादि कोणाग्रेषु)

ध्यान-आवाहन-षोडशोपचार पूजां कुर्यात्

१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लं भवाय क्षिति मूर्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वं शर्वाय जल मूर्त्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं रं ईशानाय अग्नि मूर्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं यं पशुपतये वायु मूर्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हं रुद्राय आकाश मूर्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रां उग्राय सूर्य मूर्त्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सं भीमाय सोम मूर्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आं महते आत्म मूर्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं आं ब्राह्मी असिताङ्ग भैरव श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं इं ईं माहेश्वरी काल भैरव श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
११. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं उं ऊं कौमारी चण्ड भैरव श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वैष्णवी क्रोध भैरव श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लृं लॄं वाराही उन्मत्त भैरव श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं एं ऐं इन्द्राणी कपाल भैरव श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं औं चामुण्डा भीषण भैरव श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
१६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं अः महालक्ष्मी संहार भैरव श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

मूलेन त्रिः यजेत्

धूप-दीप-नैवेद्य ताम्बूलम् च समर्पयेत् ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अभीष्ट सिद्धिं मे देव शरणागत वत्सल भक्तत्या समर्पये तुभ्यं तुरीयावर्णाचनम्।

पञ्चमावरणम् (A)

ध्यान आवाहन-षोडशोपचार पूजनं कुर्यात्

A. १. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं अणिमा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मं महिमा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं गं गरिमा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लं लधिमा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पं प्राप्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रं प्राकाम्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ईं ईशित्व श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वं वशित्व श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

इति द्वितीयारे स्वात्मक भूगृहस्य अन्दराळे स्वाग्रादि प्रादक्षिण्येन यजेत्।

पञ्चमावरण B. (पूर्वादि दिक्षु)

B. १. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं इन्द्र श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अग्नि श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं यम श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं निर्ऋति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वं वरुण श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं यं वायु श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सं सोम श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हं ईशान श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलेन त्रिः यजेत् ततः दक्षिणामूर्तये धूपं दीपं नैवेद्यादि षोडशोपचारैः संपूज्य।

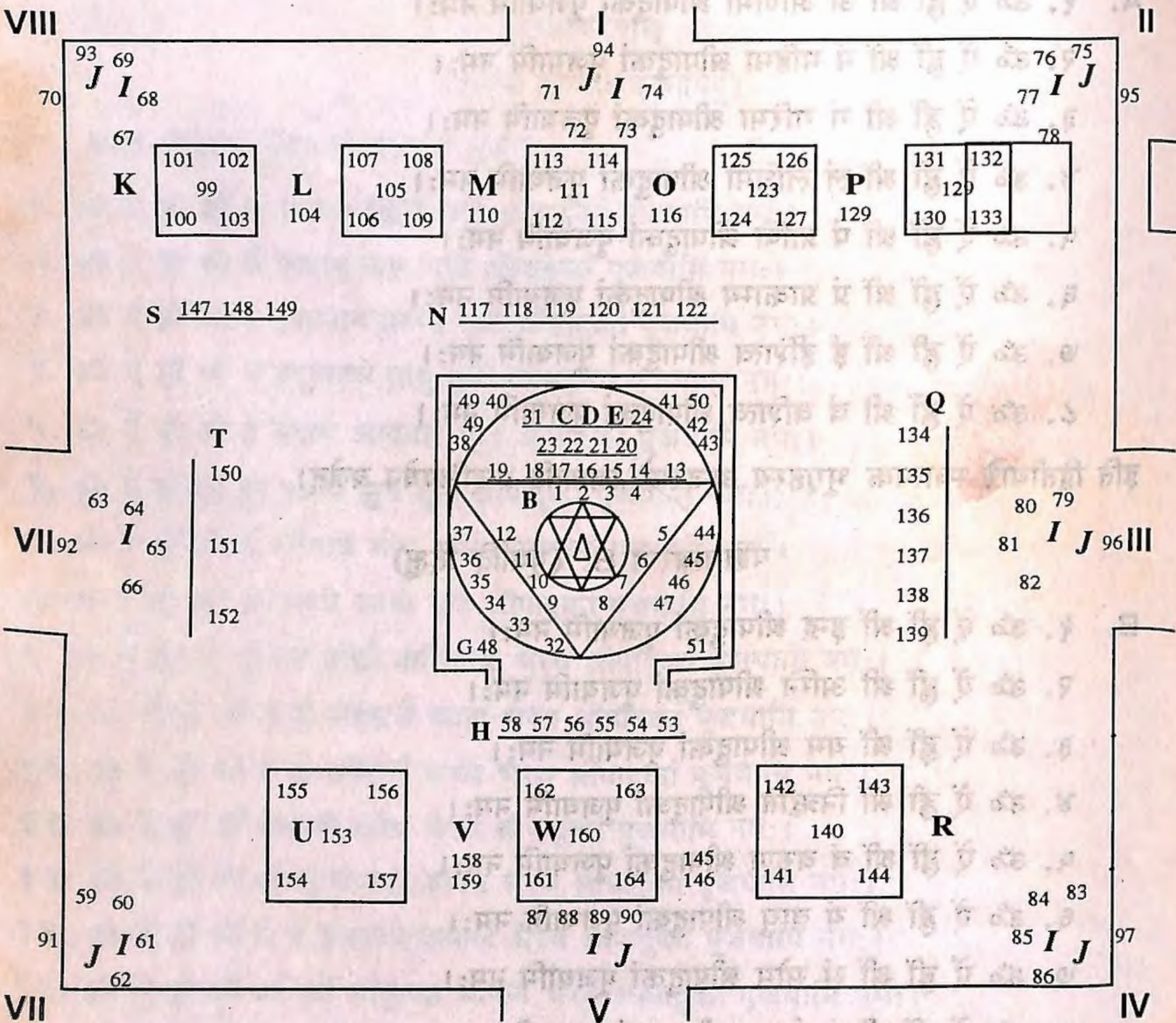
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अभीष्ट सिद्धिं मे देव चरणागत वत्सल भक्त्या समर्पये तुभ्यं पञ्चमावरणार्चनम्।

इति दक्षिणामूर्त्ति आवरणम् समाप्तः

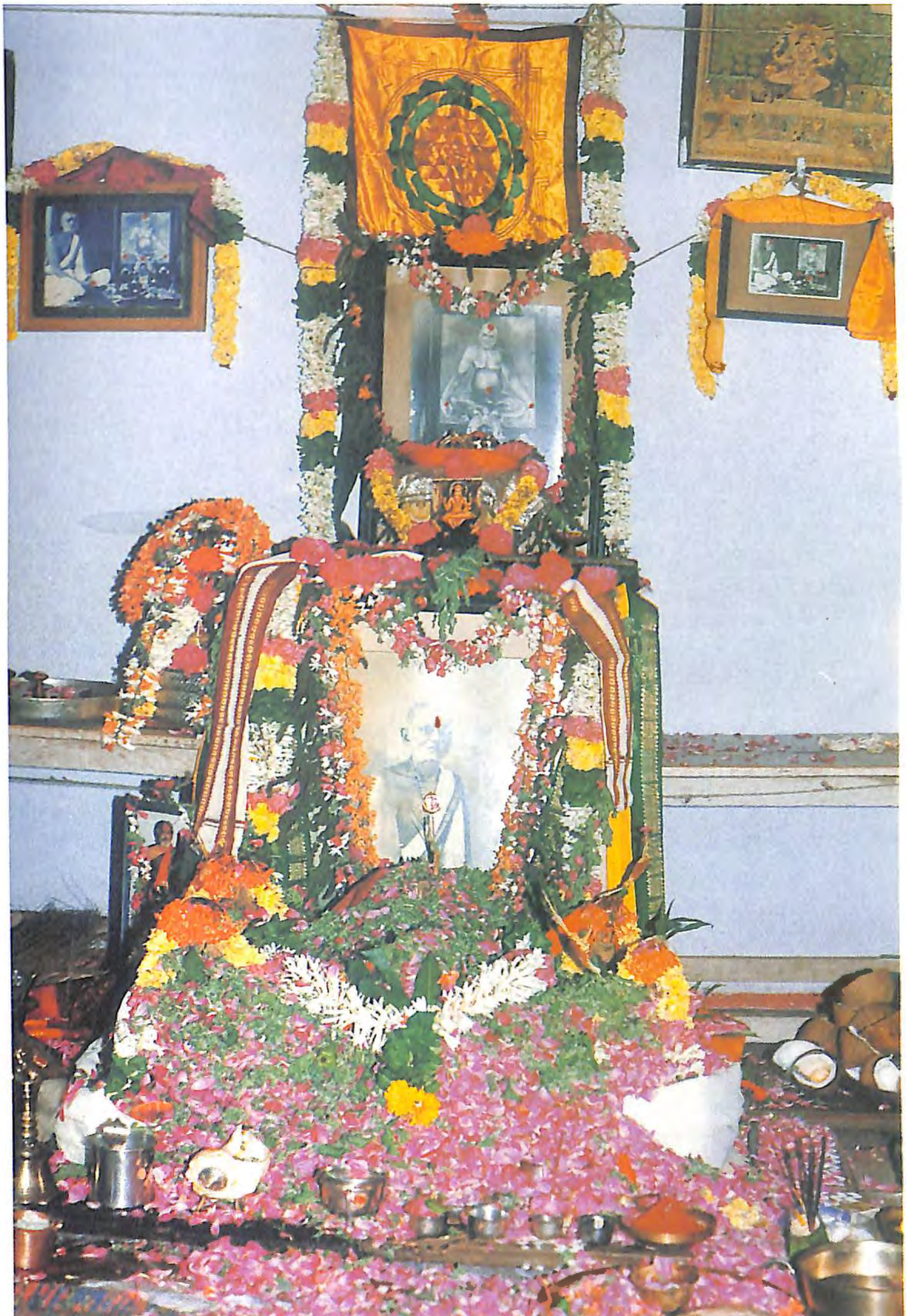
७. श्रीगुरुमण्डलार्चन-खण्डः

श्रीविद्यापरम्परा-श्रीगुरुमण्डलार्चनम्

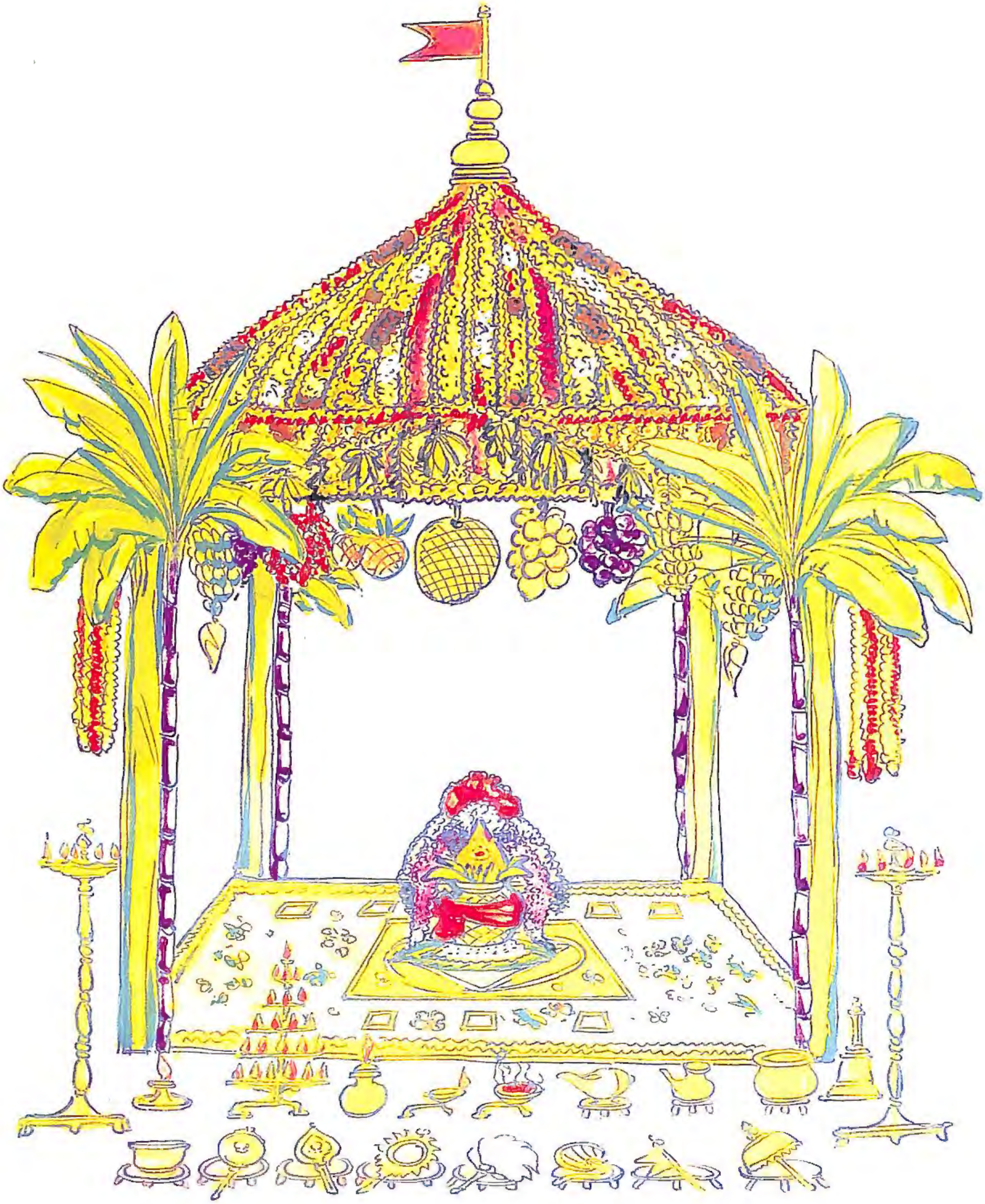
श्रीगुरुमण्डलार्चनम्

A. बिन्दुः	०	I. ३२ सिद्धगणः	५९-९०	P. व्यासपंचकम्	१२९-१३३
B. परौघम्	१-१२	J. चिरञ्जीवीगणः	९१-९८	Q. शुकाचार्यः	१३४-१३९
C. दिव्यौघ-		K. स्कन्दपंचकम्	९९-१०४	R. आचार्यपंचकम्	१४०-१४६
D.E. सिद्धौघ-मानवौघम्	१३-३१	L. नन्दीपंचकम्	१०५-११०	S. कल्पाचार्यगणः	१४७-१४९
F. मन्त्रद्रष्टाः	३२-४७	M. नारायणपंचकम्	१११-११६	T. स्तोत्राचार्यगणः	१५०-१५२
G. सनकादिकाः	४८-५१	N. भक्तपंचकम्	११७-१२२	U. उपासकपंचकम्	१५३-१५९
H. सप्तर्षिगणः	५२-५८	O. वसिष्ठपंचकम्	१२३-१२८	W. स्वगुरुपंचकम्	१६०-१६५

श्री गुरुमण्डल पूजा मण्डप

श्री गुरुमण्डल पूजा मण्डपः

श्री गुरुमण्डलार्चनम्

(प्रथमतः महापादुकां—षडन्वय शाम्भवी—दक्षिणामूर्ति आवरणम्—गुरूमण्डलम—इति क्रमेण यजेत्।।)

१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं कएइलह्रीं क्लीं हसकहलह्रीं सौः सकलह्रीं हंसः शिव सोहं *निर्वाणि चरण* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं कएइलह्रीं क्लीं हसकहलह्रीं सौः सकलह्रीं हंसः शिवस्सोहम् *निवार्ण चरणाम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं कएईलह्रीं क्लीं हसकहलह्रीं सौः सकलह्रीं हंसः शिव सोहम् *रक्त चरण* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं कएईलह्रीं क्लीं हसकहलह्रीं सौः सकलह्रीं हंसः शिव सोहं *रक्तचरणाम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

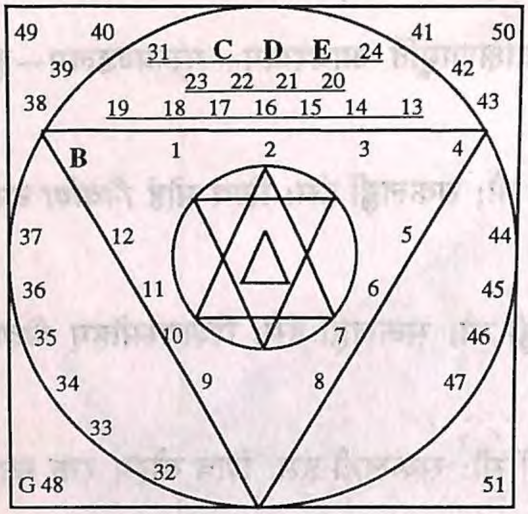
५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं कएईलह्रीं क्लीं हसकहलह्रीं सौः सकलह्रीं हंसः शिव सोहं *शुक्ल चरण* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं कएइलह्रीं क्लीं हसकहलह्रीं सौः सकलह्रीं हंसः शिव सोहं *शुक्लचरणाम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं कएइलह्रीं क्लीं हसकहलह्रीं सौः सकलह्रीं हंसः शिव सोहं *मिश्र चरण* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं कएइलह्रीं क्लीं हसकहलह्रीं सौः सकलह्रीं हंसः शिव सोहं *मिश्र चरणाम्बा* श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ततः त्रिकोणे स्ववामकोणेदिशि प्रादक्षिण्येन *श्रीविद्यापरम्परां यजेत्*। तत्र उड्डीशादि प्रियानन्द नाथान्तं कृत्वा—पूजयेत्।।

A बिन्दुः आदिनाथदक्षिणामूर्त्तिः
काम-कामेश्वरः

B त्रिकोणे परौघम्

१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं उड्डीशानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रकाशानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं विमर्शानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आनन्दानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं षष्टीशानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ज्ञानानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सत्यानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पूर्णानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मित्रेशानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं स्वभावानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रतिभानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सुभगानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

मूलत्रिकोणपूर्वरेखासु

C दिव्यौघम् - प्रथमरेखाया

१३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं परप्रकाशानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं परशिवानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं परशक्त्यम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कौलेश्वरानन्द नाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शुक्लदेव्यम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कुलेश्वरानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कामेश्वर्यम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

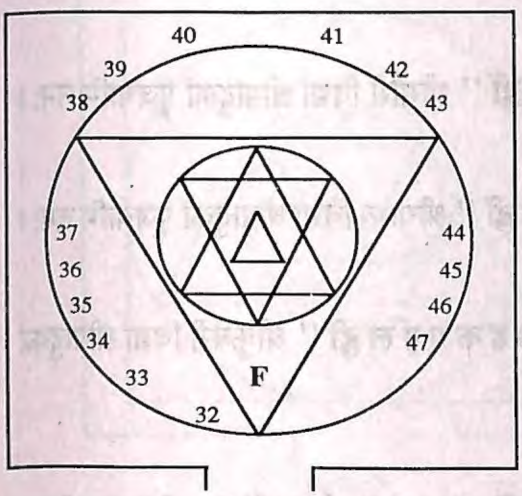
D सिद्धौघम् - मध्यरेखायाम्

२०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं भोगानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
२१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लिन्नानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
२२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं समयानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
२३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सहजानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

E मानवौघम् - तृतीयरेखायाम्

२४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं गगनानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
२५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं विश्वानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
२६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं विमलानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
२७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मदनानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
२८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं भुवनानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
२९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लीलाम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
३०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं स्वात्मानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।
३१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रियानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

F वृत्त-मन्त्र-द्रष्टागणः

३२. *श्री महादेवः श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "ह स क ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं "श्रीशाङ्करी विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३३. *श्री महाविष्णुः श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "ह स क ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं स ह क ल ह्रीं स ह क ह ल ह्रीं स ह स क ल ह्रीं " श्रीवैष्णवी विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३४. *श्री विरिञ्ची श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "क ए ई ल ह्रीं ह क ह ल ह्रीं ह स क ल ह्रीं " श्रीबृह्माणी विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३५. *श्री स्कन्द श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "ह स क ल ह्रीं ह स क ह ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं " श्रीस्कन्द विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३६. *श्री नन्दी श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "स ए ई ल ह्रीं स ह क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं" श्रीनन्दी विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३७. *श्री मन्मथ श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं" श्रीमन्मथी विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३८. *श्री दुर्वास श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "क ए इ ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं" श्रीदुर्वास (दिक्षु) विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३९. *श्री लोपामुद्रा श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "ह स क ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं" श्रीलोपामुद्रा विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४०. *श्री अगस्त्य श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "क ए इ ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स ह स क ल ह्रीं" श्रीअगस्त्य विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४१. *श्री इन्द्र श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं" श्री चक्र विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४२. *श्री सूर्य श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "ह स क ल ह्रीं स ह क ल ह्रीं स क ह ल ह्रीं" श्रीसौरी विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४३. *श्री यम श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "क ह ए ई ल ह्रीं ह ल ए ई ल ह्रीं स क ए ई ल ह्रीं" श्रीयाम्य विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४४. *श्री कुबेर श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "ह स क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ए ई ल ह्रीं स ह क ए ई ल ह्रीं" श्रीकुबेरी विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

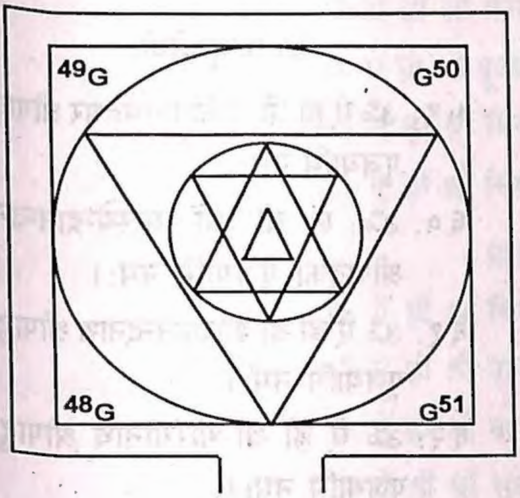
४५. *श्री चन्द्र श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "स ह क ए ई ल ह्रीं स ह क ह ए ई ल ह्रीं ह स क ए ई ल ह्रीं" श्रीचन्द्रमा विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४६. *श्री मनु श्री*

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं "क ह ए ई ल ह्रीं ह क ए ई ल ह्रीं स क ए ई ल ह्रीं" श्रीमानवी विद्या श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

G. चतुरश्रकोणेषु सनकादयः

४८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सनक श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

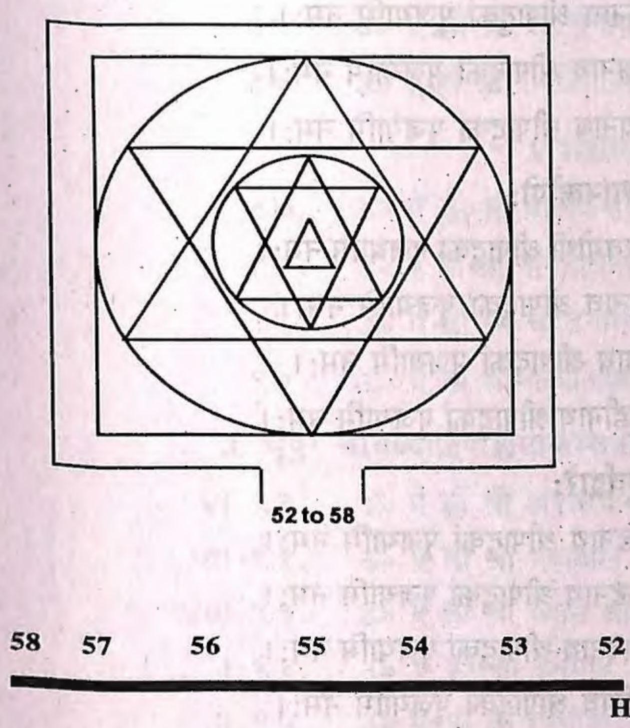
४९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सनन्दन श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सनातन श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सनत्कुमार श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

H. चतुरश्रकोण द्वारे

सप्तर्षिगणः

५२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अदितिसमेत कश्यपऋषिः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अनुसूयासमेत अत्रिऋषिः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सुशीलासमेत भरद्वाजऋषिः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

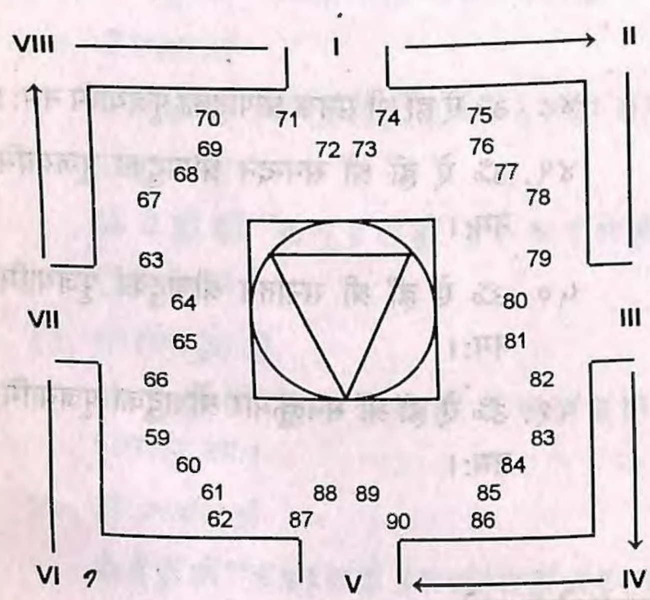
५५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कुमुद्वतिसमेत विश्वामित्रऋषिः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अहल्यासमेत कौतमऋषिः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं रेणुकासमेत जमदग्निऋषिः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अरुन्धतीसमेत वसिष्ठऋषिः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

I. भूपुरे वायव्यादि पश्चिमान्तस्वष्टदिक्षु ३२ सिद्धगणाः

VI वायुकोणेः

५९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आदिनाथमहेश्वर श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मत्स्येन्द्रानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शारदानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं गौरंगीनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

VII उत्तरद्वारेः

६३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मीननाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं गोरक्षकनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं विलेपाक्षनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं बिलेशयनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

VIII ईशानकोणेः

६७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मन्त्रभैरवयोगी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सिद्धनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं बुद्धनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कुक्कुडीनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

I पूर्वद्वारेः

७१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पौरण्डनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सुरानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सिद्धपादनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कपर्दीनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

II अग्निकोणे

७५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कारणीनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पूज्यपादनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं बिल्वनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं निरञ्जननाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

III दक्षिणद्वारे

७९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं बिन्दुनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कपालीनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं काकचण्डीश्वरनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सूक्ष्मनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

IV निर्ऋतिः कोणे

८३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रभुत्वनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं गोण्डानाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शालीनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं घण्डीणीनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

V पश्चिमद्वारे

८७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं बालकनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं नागबोधनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं चण्डनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

९०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कापालिकनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

J. भूपुरे वायव्यादिपश्चिमान्तस्वष्टदिक्षु अष्टौ चिरंजीविनः

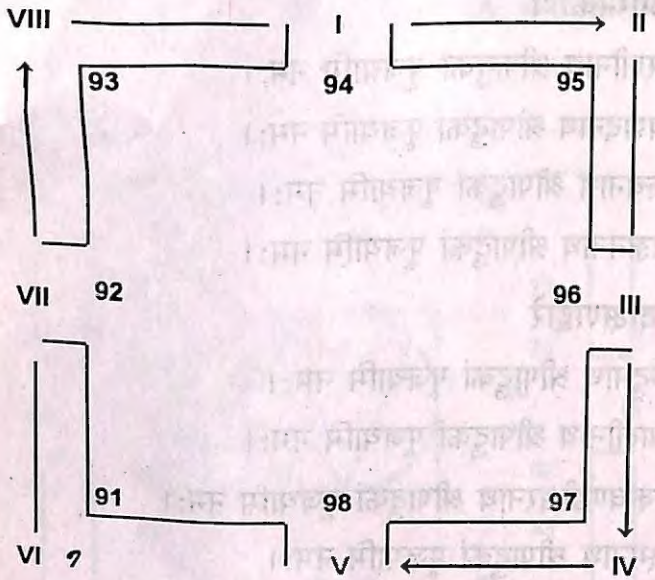
VI ९१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अश्वत्थामा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

VII ९२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं महाबलि श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

VIII ९३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं व्यास श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

I ९४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हनूमान् श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

II ९५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं विभीषण श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

III ९६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कृपाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

IV ९७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं परशुराम श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

V ९८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मार्कण्डेय श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

K. ईशान-चतुरस्त्रकोणे - स्कन्दपञ्चकम्

९९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीस्कन्द श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

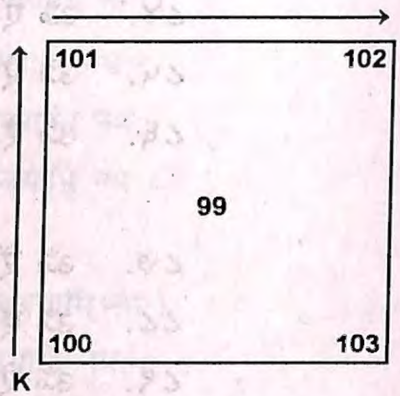
१००. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वामदेव श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१०१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं नीलकण्ठ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

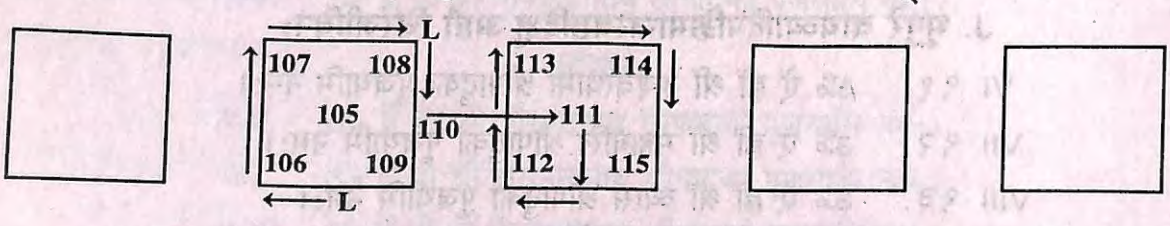
१०२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वीरभद्र श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१०३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अगस्त्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१०४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं महामृत्युञ्जय श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

L. ईशान-चतुरस्त्र दक्षिणभागः - नन्दीपञ्चकम्

१०५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं नन्दिकेश्वर श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१०६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पतञ्जलि श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१०७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं व्याघ्रपाद श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१०८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं तिरुमूल (श्रीमूलः) श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१०९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शिवयोगी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मन्त्रराज नृसिंहः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

M. पूर्वचतुरस्त्रकोणेः - नारायणपञ्चकम्

१११. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीमन् नारायण श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

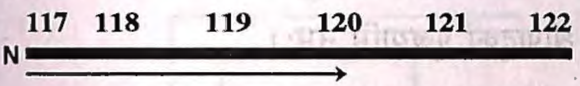
११२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वासुदेव श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं संकर्षण श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रद्युम्न श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अनिरुद्ध श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पद्मभूवर श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

N. तदोधो रेखायां भक्त पञ्चकं

११७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं नारद श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं बलभद्र श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

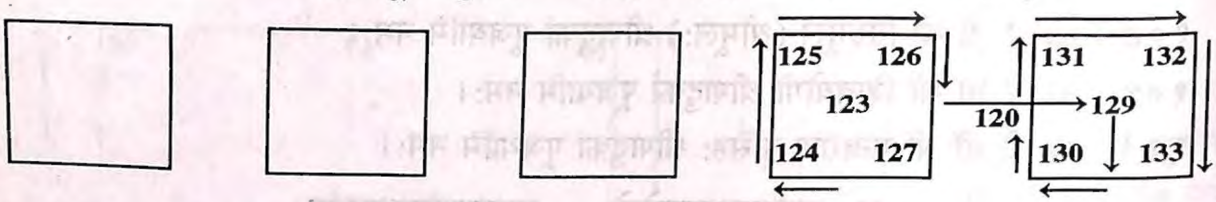
११९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अर्जुन श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अक्रूर श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं उद्धवः श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कपिलाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

O. पूर्वचतुरस्त्र - दक्षिणभागः - वशिष्ठपञ्चकम्

१२३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वसिष्ठ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शक्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं राम श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लक्ष्मण श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मारुति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पराशर श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

P. आग्नेयचतुर-व्यास-पंचकम्

१२९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वेदव्यास श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पौल ऋक्शाखाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वैशम्पायन कृष्णयजुश्शाखाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३१A. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शुक्लयजुश्शाखाचार्य याज्ञवल्कय श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं जैमिनि सामशाखाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सुमन्तु अथर्वशाखार्चाय श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

Q. आग्नेयचतुरस्त्रधो अन्तो भागः (पूर्वादिपश्चिमशुकायः)

१३४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शुकाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं त्रपु श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

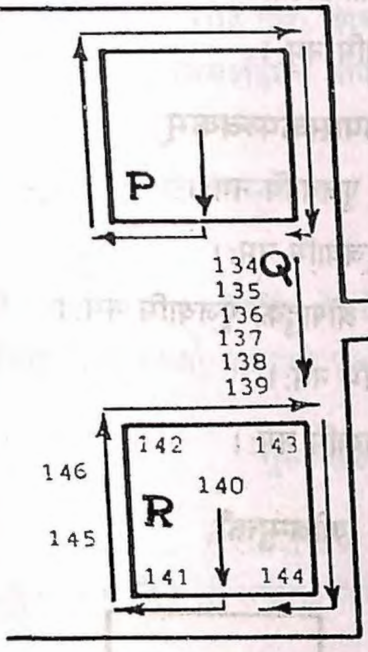
१३६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं विद्याधर श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं जाबालि श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीगौडपाद श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीगोविन्दभगवत्पाद श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

R. नैर्ऋतचतुरश्रे आचार्य पञ्चकम

१४०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीशङ्करभगवत्पाद श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पद्मपाद श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं तोटक श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हस्तामलक श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

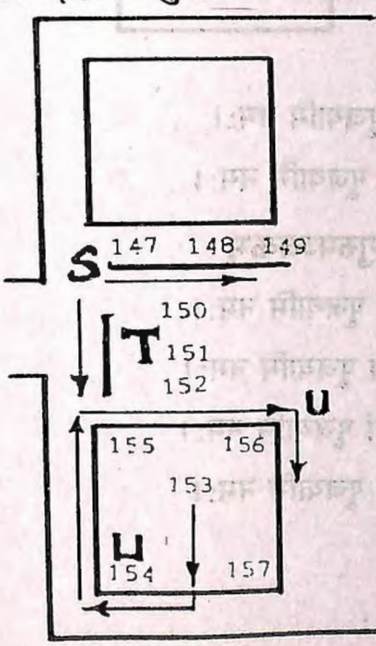
१४४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सुरेश्वर श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

तद्वामभागे द्वौ

१४५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीविद्याशङ्कर श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं विद्यारण्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

S. ईशानचतुरस्त्रः - अतो भागः (उत्तरादिदक्षिणम्) कल्पाचार्याः

१४७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हयग्रीव श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं दुर्वास श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं दत्तात्रेय श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

T. तदधोभागेस्तोत्राचार्यगणः

१५०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं परशुराम श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं धौम्याचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूकाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

U. वायुकोणचतुरश्रे-उपासकपञ्चकम्

१५३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं स्वतन्त्रानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

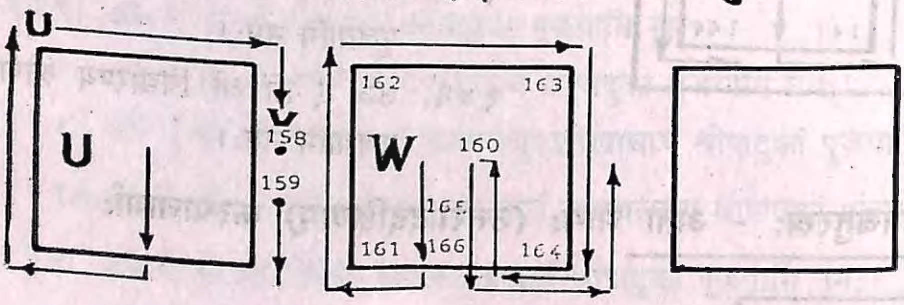
१५४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पुण्यानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कालीदास (शृंगारभट्टारक) श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लक्ष्मीधर श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५७. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं भास्करराय श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

V. तत्र दक्षिणभागे - जीवन्मुक्तौ

१५८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं उपनिषद्ब्रह्मेन्द्र श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सदाशिव ब्रह्मेन्द्र श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

W. पश्चिमचतुरस्रं स्वगुरुपञ्चकम्

१६०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीशान्तानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६१. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीविमलानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६२. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीप्रकाशानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीआत्मानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः हंसशिवस्क्षोहं हंसः हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरंयू हसौः सहक्षमलवयीं स्हौः हंसः शिवःस्मोहं हंसः स्वात्माराम पञ्जर विलीन वेजसे श्रीपरमेष्टिगुरवेनमः श्रीगुहानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः सोहं हंसः शिवः हस्ख्फ्रें हसक्षामलवयूं हसौः संक्षामलवरयीं स्हौ सोहं हंसः शिवः स्वच्छप्रकाशविमर्शहितवे श्रीपरमगुरवे नमः श्रीचिदानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ततः— **श्री गुरूमण्डलदेवताभ्यो नमः** पुष्पाञ्जलि कृत्वा-धूप-दीप नैवेद्यैः षोडश उपचारैः सम्पूज्य। ततः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अभीष्ट सिद्धिं मे देहि शरणागत वत्सले। भक्त्या समर्पये तुभ्यं गुरूमण्डलसमर्चनम् इति देव्याः वामहस्ते पूजां समर्पयेत्।

गुरुमण्डलार्चनम् समाप्तः

लेखनदोषाणि मनीषिभिः क्षन्तव्यानि

२३.१०.५४ दिने श्री हंसान्दः नाथ महोदया के हस्तलिपि पुस्तक से प्राप्त।

।। इति श्रीकाञ्ची उपनिषदब्रह्मेन्द्रमठाधीश श्रीइष्टसिद्धेन्द्रसरस्वतीयतिशिष्यश्रीकृष्णानन्देन्द्र-सरस्वतीयति शिष्य श्रीपूर्णानन्देन्द्रसरस्वतीयतिशिष्यश्रीज्ञानानन्देन्द्रसरस्वतीयतिविरचिते श्रीविद्यामहार्णवे श्रीदीक्षाप्रकरणं समाप्तम्।।

।।श्रीगुरुभ्यो नमः।।

"परिरक्षणीय परिवेदक परमार्थरत्न"

श्रीविद्यामहार्णवः

(सचित्र-सम्पूर्ण-सपर्यापद्धति ग्रन्थः)

श्रीभूमाम्बा श्रीगुहानन्दनाथ लहरी

कल्पतरुः

श्रीइच्छाशक्तिः

प्रथमो भागः

२. श्रीमहागणपति-प्रकरणम्

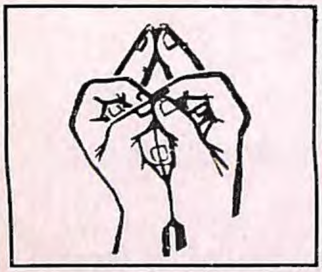
दाक्षिणात्य

परमहंस-परिव्राजक

श्री श्री श्री ज्ञानानन्देन्द्रसरस्वतीयति-विरचितः

वाराणसी, चेन्नै, हैदराबाद एवं बेंगलूर

द्वितीयो मुद्राकल्प तरङ्गः

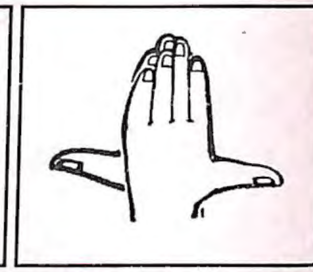
१३. सर्वबीजम्— ऊर्ध्वाधस्तिरः प्रसृते वामदक्षकनिष्ठाग्रे अनामाभ्यां धृत्वा अर्धचन्द्राकृतियोजितेषु तर्जन्यंगुष्ठेषु मिथः श्लिष्टाभ्यां ऋजुभ्यां मध्यमाभ्यां तर्जन्योः संबन्धे सर्वबीजम्।।

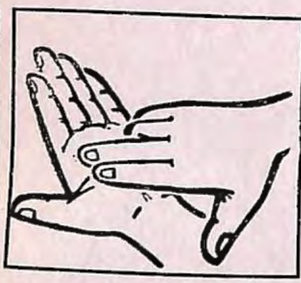
१४. सर्वयोनिः— तिर्यङ् मिलिताग्रयोः मध्य मयो पश्चात् ऊर्ध्वायः स्थिते वाम दक्षानामिके तिरः प्रसारिते तर्जनीभ्यां निपीड्य वामं कनिष्ठां दक्षिणया धृत्वा अंगुष्ठाग्रयोः मध्यमा पुरो मध्यपर्वद्वय संबन्धे सर्वयोनिः।

१५. सर्वत्रिखण्डा— सर्वयोन्यामेव ऋजूकृतयोः कनिष्ठयोः मध्यमयोः अंगुष्ठयोश्च पृथङ्मिथः संस्पर्शे सर्वत्रिखण्डा।।

१६. मत्स्यः— अधोमुखप्रसारितं वामदक्षकरतल-युगमधरोत्तरं विधाय अंगुष्ठद्वय-चालने मत्स्यः।

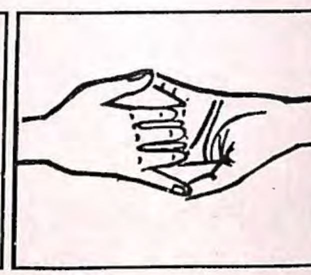
१७. अस्त्रम्— लक्ष्यमभितः छोटिकां दक्षमध्यमा-तर्जनीभ्यां अधिवामकरतलं त्रिस्ताडने अस्त्रम्।

१८. अवकुण्ठनम्— अधोमुखसस्य दक्ष-वाम मुष्टिद्वयस्य प्रसारितयोः तर्जन्योः स्वस्व भागमारभ्य क्रमेण लक्ष्यं परितः प्रादक्षिण्य वामावर्ताभ्यां परिभ्रमणे अवकुण्ठनम्।

१९. धेनुः— अभिमुख-मन्योन्यग्रथितानां दक्ष-वाम-करांगुलीनां क्रमेण कनिष्ठानामे तर्जनी मध्ये च संयोज्य अधोमुखी करणे धेनुः।

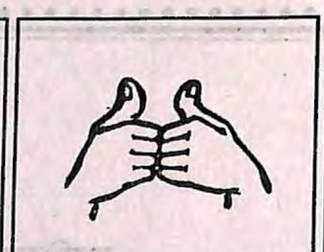
२० गालिनी— उत्तानस्य वामकरस्य मविरलं आकुंचितैः अनामा-मध्यमातर्जन्यग्रैः अधोमुखस्य दक्षस्य वक्रीकृत न तानि संयोज्य कनिष्ठांगुष्ठाग्राणां संबन्धे गलिनी।

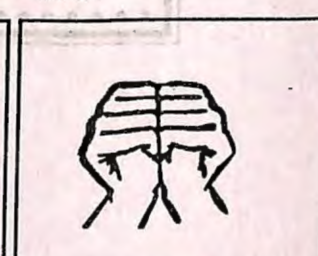
२१. आवाहनी— विततोत्तान ऊर्ध्वाधो व्यापारितो अंजलिः आवाहनी।

२२. संस्थापनी— विततोत्तान न्यूब्जांजलिः संस्थापनी।

२३. सन्निधापनी— उदंगुष्ठयोः मुष्ट्योरभिमुखयोगे सन्निधापनी

२४. सन्निरोधिनी— उदंगुष्ठयोः मुष्ट्योरभिमुखयोगे अन्तःप्रविष्ट-अंगुष्ठमिथः स्पृष्टनखा सन्निरोधिनी।

SRI MAHAGANAPATHI

श्रीगणेशाय नमः श्रीसरस्वत्यै नमः श्रीगुरुभ्यो नमः

श्रीविद्यामहार्णवः

श्रीभूमाम्बा श्रीगुहानन्दनाथ लहरी

कल्पतरुः

प्रथमो भागः

श्रीमहागणपति-प्रकरणम्

वेदोक्त श्रीगणेश-स्तवनम्

नि षु सीद गणपते गणेषु त्वामाहुर्विप्रतमं कवीनाम् ।
न ऋते त्वत्क्रियते किं चनारे महामर्कं मघवञ्चित्रमर्च ।।
(ऋग्वेद १० । ११२ । ९)

ॐ गणानां त्वा गणपतिं हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नूतिभिः सीद सादनम् ।।
(ऋग्वेद २ । २३ । १)

तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि। तन्नो दन्तिः प्रचोदयात् ।।
(तैत्तिरीय आरण्यक, प्रपाठक १०, अनुवाक १)

गणानां त्वा गणपतिँ हवामहे प्रियाणां त्वा प्रियपतिँ हवामहे
निधीनां त्वा निधिपतिँ हवामहे वसो मम ।
आहमजानि गर्भधमा त्वमजासि गर्भधम् ।।
(शुक्लयजुर्वेद २३ । १९)

नमो गणेभ्यो गणपतिभ्यश्च वो नमो नमो व्रातेभ्यो व्रातपतिभ्यश्च वो नमो ।
नमो गृत्सेभ्यो गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यश्च वो नमः ।।
(शुक्लयजुर्वेद १६ । २५)

उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे ।
उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्र प्राशूर्भवा सचा ।।
(ऋग्वेद १ । ४० । १)

प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता ।
अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ।।
(ऋग्वेद १ । ४० । ३)

प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिर्मन्त्रं वदत्युक्थ्यम् ।
यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांसि चक्रिरे ।।
(ऋग्वेद १ । ४० । ५)

१. चतुरावृत्तितर्पणखण्डः

इत्थं सद्गुरोराहितदीक्षो महाविद्याराधन-
प्रत्यूहापोहाय गाणनायकीं पद्धतिमामृशेत्।।

श्रीमान् साधकः ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय श्रीगुरुपादुकास्मरणपूर्व हृदयकमल उद्यदरुणकिरणपाटलस्य देवस्य करटिवदनस्य ध्यानेन परिप्लुष्टनिशेषदोषत्वं आत्मनस्त तत्प्रभारुणतनुत्वञ्च भावयित्वा शय्यां त्यक्त्वा श्रीविद्यासपर्याक्रमोक्तशौचदन्तधावनादीन् कृत्वा, स्नात्वा, धौते वाससी परिधाय सन्ध्यावन्दनं कृत्वा **ॐ गं आत्मतत्त्वाय स्वाहा। ॐ गं विद्यातत्त्वाय स्वाहा। ॐ गं शिवतत्त्वाय स्वाहा। ॐ गं सर्वतत्त्वाय स्वाहा।** इति तत्त्वाचमनं कृत्वा मूलेन प्राणानायम्य **"ॐ तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि तन्नो दन्तिः प्रचोदयात्"** इति गणपतिगायत्र्या, **ॐ सूर्यमण्डलस्थाय महागणपतये एषोऽर्घ्यः स्वाहा,** इति त्रिः अर्घ्यं दत्वा। ऋष्यादिषडङ्गन्यासपूर्वकं अष्टोत्तरशतवारं वा अष्टाविंशतिवारं मूलमन्त्रं जपित्वा। अनेन कर्मणा भगवान् श्रीमहागणपतिः प्रीयताम्। इति सन्ध्यां गणपतये निवेदयेत्। ततो गुरुपादुकामन्त्रं जपेत्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ऐं ग्लौं हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं सहक्षमलवरयीं हसौः स्हौः श्रीगुरुपादुकां पूजयामि।

चतुरावृत्तितर्पणम्

आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ सङ्कीर्त्य, मम श्रीमहागणपतिप्रसादसिद्धये सर्वविघ्ननिवारणार्थं चतुरावृत्तितर्पणं करिष्ये इति संकल्प्य नद्यादौ हस्तमात्रं चतुरस्रमण्डलं परिगृह्य—

ब्रह्माण्डोदरतीर्थानि करैः स्पृष्टानि ते रवे। तेन सत्येन मे देव! तीर्थं देहि दिवाकर।।

इति मन्त्रेण सूर्यमभ्यर्थ्य—

आवाहयामि त्वां देवि ! तर्पणायेह सुन्दरि। एहि गङ्गे ! नमस्तुभ्यं सर्वतीर्थसमन्विते।।

इति गङ्गां प्रार्थ्य **ॐ 'ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रैं ह्रौं ह्रः'** इत्युच्चार्य क्रों इत्यङ्कुशमुद्रया गङ्गाऽऽदितीर्थान्यावाह्य, वं इत्यमृतबीजेन सप्तवारमभिमन्त्र्य, तत्र चतुरस्राष्टदलषट्कोणत्रिकोणात्मकं महागणपतियन्त्रं विचिन्त्य, स्वदेहे ऋष्यादिन्यासान् न्यस्य, तद्यथा

अस्य श्रीमहागणपतिमहामन्त्रस्य गणक ऋषिः, निचृद्गायत्रीच्छन्दः, महागणपतिर्देवता, महागणपतितर्पणे विनियोगः।

अथ न्यासः—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गां अङ्गुष्ठाभ्यां—हृदयाय नमः।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीं गीं तर्जनीभ्यां—शिरसे स्वाहा।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ह्रीं गूं मध्यमाभ्यां—शिखायै वषट्।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं क्लीं गैं अनामिकाभ्यां—कवचाय हुंम्।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गौं कनिष्ठिकाभ्यां—नेत्रत्रयाय बौषट्।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं गः करतलकरपृष्ठाभ्यां—अस्त्राय फट्।

ध्यानम्—

'ध्याये हृदब्जे शोणाङ्गं वामोत्सङ्गविभूषया। सिद्धलक्ष्म्या समाश्लिष्टपार्श्वमर्धेन्दुशेखरम्।।

वामाधःकरतो दक्षाधःकरान्तेषु पुष्करे। परिष्कृतं मातुलुङ्गगदापुण्ड्रेक्षुकार्मुकैः ।।

शूलेन शङ्खचक्राभ्यां पाशोत्पलयुगेन च। शालिमञ्जरिकास्वीयदन्ताञ्चलमणीघटैः ।।

स्रवन्मदञ्च सानन्दं श्रीश्रीपत्यादिसंवृतम्। अशेषविघ्नविध्वंसनिघ्नं विघ्नेश्वरं भजे।।

(इति ध्यात्वा)

(यन्त्रे सावरणदेवमावाह्य), **ततः तद्यन्त्रे मूर्तिं च गन्धपुष्पदूर्वांकुरैः पञ्चोपचारैरर्चयेत्। तद्यथा—**

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महागणपतये लं पृथिव्यात्मकं गन्धं कल्पयामि नमः (त्रिवारम्)।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महागणपतये हं आकाशात्मकंपुष्पं कल्पयामि नमः (त्रिवारम्)।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महागणपतये यं वाय्वात्मकंधूपं कल्पयामि नमः (त्रिवारम्)।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महागणपतये रं वह्न्यात्मकंदीपं कल्पयामि नमः (त्रिवारम्)।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महागणपतये वं अमृतात्मकंनैवेद्यं कल्पयामि नमः (त्रिवारम्)।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महागणपतये सं सर्वात्मकं ताम्बूलं कल्पयामि नमः (त्रिवारम्)।

इति।।

प्रथमं प्रत्यावृत्तिमूलान्ते महागणपतिं तर्पयामीति द्वादशवारं तर्पयित्वा ततः स्वाहान्तेन मूलस्यैकैकेन वर्णेन चतुश्चतुर्वारं प्रतिवर्णान्तमावृत्तेन मूलेन च प्राग्वत् चतुश्चतुर्वारं देवं त्रयोदशसु मिथुनेषु श्रीश्रीपत्यादिषु एकैकां देवतां द्वितीयान्तेन तत्तन्नाम्ना चतुश्चतुर्वारं प्रतिदेवतामावृत्तेन च मूलेन देवं चतुश्चतुर्वारं तर्पयेत्। यथा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (द्वादशवारम्)।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**ॐ स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलमन्त्रेण—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**श्रीं स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलेन—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**ह्रीं स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलेन—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**क्लीं स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलेन—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**ग्लौं स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलेन—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**गं स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलेन—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**गं स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलेन—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**णं स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलेन—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**पं स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलेन—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**तं स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलेन—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**यें स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलेन—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**वं स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलेन—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**रं स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलेन—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं	**वं स्वाहा**	**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**
मूलेन—		**महागणपतिं**	**तर्पयामि।**	**(चतुर्वारम्)**

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं रं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं दं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं र्वं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं जं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं नं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं में स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं शं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मां स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं नं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं यं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं स्वां स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं हां स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रियं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीपतिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गिरिजां स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गिरिजापतिं स्वाहामहागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं रतिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं रतिपतिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महीं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महीपतिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महालक्ष्मीं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महागणपतिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऋद्धिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं आमोदं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं समृद्धिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं प्रमोदं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं कान्तिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सुमुखं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मदनावतीं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं दुर्मुखं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मदद्रवां स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अविघ्नं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं द्राविणीं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं विघ्नकर्त्तारं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वसुधारां स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं शङ्खनिधिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वसुमतीं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं पद्मनिधिं स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)
मूलेन— महागणपतिं तर्पयामि। (चतुर्वारम्)

इत्याहत्य तर्पणसङ्ख्यापिण्डश्चतुश्चत्वारिंशदुत्तरशती (४४४) भवति।।
तर्पणान्ते उत्तरन्यासान् विधाय पुनर्मूलेन देवमुक्तरीत्या पञ्चोपचारैः संपूजयेत् ।।

गुह्यातिगुह्यगोप्ता त्वं गृहाण कृततर्पणम्। सिद्धिर्भवतु मे देव त्वत्प्रसादान्मयि स्थिरा।।
आयुरारोग्यमैश्वर्यं बलं पुष्टिर्महद्यशः। कवित्वं भुक्तिमुक्ती च चतुरावृत्तितर्पणात्।।

अनेन कृतेन तर्पणेन भगवान् श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितः श्रीमहागणपतिः प्रीयताम्।।

।। इति चतुरावृत्तितर्पणविधिः।।

२. सपर्या खण्डः

गणपति-सपर्यापद्धतिः

ॐ आब्रह्मलोकादाशेषादालोकालोकपर्वतात् । ये वसन्ति द्विजा देवास्तेभ्यो नित्यं नमो नमः।।
ॐ नमो ब्रह्मादिभ्यो ब्रह्मविद्यासम्प्रदायकर्तृभ्यो, वंशर्षिभ्यो नमो गुरुभ्यः। सर्वोपप्लवरहितप्रज्ञानघनप्रत्यगर्थो ब्रह्मैवाहमस्मि, सोऽहमस्मि, ब्रह्माहमस्मि।।
श्रीनाथादिगुरुत्रयं गणपतिं पीठत्रयं भैरवम् । सिद्धौघं वटुकत्रयं पदयुगं दूतीक्रमं मण्डलम्। वीरान्द्व्यष्टचतुष्कषष्टिनवकं वीरावलीपञ्चकम् । श्रीमन्मालिनिमन्त्रराजसहितं वन्दे गुरोर्मण्डलम्।।
गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः । गुरुः साक्षात्परं ब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ।।

यागमन्दिर-प्रवेशः

ततो यागगृहमागत्य स्थण्डिलं गोमयेनोपलिप्य यागमन्दिरं च रङ्गवल्लीपुष्पमालिकावितानादिभिरलङ्कृत्य द्वारस्य दक्षवामभागयोः ऊर्ध्वभागे च क्रमेण—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं भद्रकाल्यै नमः।। दक्ष शाखायाम् ।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं भैरवाय नमः।। वाम शाखायाम् ।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं लम्बोदराय नमः।। ऊर्ध्व शाखायाम्।।

(इति द्वारदेवतास्सम्पूज्य)

तत्त्वाचमनम्

ॐ गं आत्मतत्त्वाय स्वाहा।।
ॐ गं विद्यातत्त्वाय स्वाहा।।
ॐ गं शिवतत्त्वाय स्वाहा।।
ॐ गं सर्वतत्त्वाय स्वाहा (इत्याचम्य)

श्रीगुरुपादुकामन्त्रः

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं क्लीं सौः ऐं ग्लौं हंसः शिवः सोऽहं स्वरूपनिरूपणहेतवे श्रीगुरवे नमः अमुकानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं क्लीं सौः ऐं ग्लौं सोऽहं हंसः शिवः स्वच्छप्रकाशविमर्शहितवे श्रीपरमगुरवे नमः अमुकानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं क्लीं सौः ऐं ग्लौं हंसः शिवः सोऽहं हंसः स्वात्मारामपञ्जरविलीनतेजसे श्रीपरमेष्ठिगुरवे नमः अमुकानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

इति मृगीमुद्रया गुरुपादुकामुच्चार्य सुमुख-सुवृत्त-चतुरस्र-मुद्गरयोन्याख्याभिः पञ्चभिर्मुद्राभिः श्रीगुरुं वामभुजे प्रणम्य गणपतिमूलेन स्वदक्षभुजे योनिमुद्रया महागणपतिं प्रणमेत्।।

घंटापूजा

आगमार्थं च देवानां गमनार्थं च रक्षसाम्।
कुर्याद् घंटारवं तत्र देवताह्वानलाञ्छनम्।।

सङ्कल्पः

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम्।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये।।

(मूलेन प्राणानायम्य)। **देशकालौ संकीर्त्य, मम श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितमहागणपतिप्रीत्यर्थं यथासंभवद्रव्यैः यथाशक्ति सपर्याक्रमं निर्वर्तयिष्ये, तेन परमेश्वरं प्रीणयामि।।**

(आत्मानमलङ्कृत्य ताम्बूलेन सुरभितवदनः सन् प्रमुदितचित्तः शिवोहं इति भावयेत्)।।

आसनपूजा

आसनमास्तीर्य दक्षिणहस्ते जलमादाय **"सौः"** इति द्वादशवारमभिमन्त्र्य तज्जलेन मूलमन्त्रेणासनं प्रोक्षयेत्।।

अस्य श्रीआसनमहामन्त्रस्य पृथिव्या मेरुपृष्ठऋषिः सुतलं छन्दः कूर्मो देवता आसने विनियोगः —

पृथ्वि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता ।
त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् ।।

योगासनाय नमः। वीरासनाय नमः। शरासनाय नमः।। श्रीं ह्रीं क्लीं आधारशक्तिकमलासनाय नमः। (इति पुष्पाक्षतैः आसनमभ्यर्च्य आसने उपविशेत्)

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय द्वीपनाथाय नमः।। (इति भूमौ पुष्पाञ्जलिं विकिरेत्)।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं समस्तगुप्तप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रश्रीपादुकाभ्यो नमः।। (इति मूर्ध्नि बद्धाञ्जलिः)

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं ह्रः अस्त्राय फट्—इति अस्त्रमन्त्रेण मुहुरावृत्तेन अङ्गुष्ठादिकनिष्ठिकान्तं करतलयोः कूर्परयोः देहे च व्यापकं कुर्यात्।।

दीपपूजा

(स्वदक्षभागे गन्धपुष्पाक्षतादीन् निधाय दीपानभितः प्रज्वाल्य)।

घृतदीपो दक्षिणे स्यात् तैलदीपस्तु वामतः ।
सितवर्तियुतो दक्षे रक्तवर्तिस्तु वामतः ।।

(दक्षवामभागौ देवस्यैव।)

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं दीपदेवि महादेवि शुभं भवतु मे सदा ।
यावत् पूजासमाप्तिः स्यात्तावत् प्रज्वल सुस्थिरा ।।

(इति पुष्पाञ्जलिं दद्यात्।।)

मूलेन यन्त्रमध्ये पुष्पाञ्जलिं विकीर्य, मूलत्रिखण्डेन स्वाग्रवामदक्षकोणेषु पुष्पाञ्जलिं दद्यात्।।

शिखाबन्धनादि-मातृकान्यासान्तम्

श्रीक्रमे वक्ष्यमाणप्रकारेण भूतशुद्ध्यादिमात्मनः प्राणप्रतिष्ठाञ्च विधाय विंशतिधा षोडशधा दशधा त्रिधा वा मूलेन प्राणानायम्य।

अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः।
ये भूता विघ्नकर्त्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ।।

(इति मन्त्रमुच्चार्य) **युगपद्वामपार्ष्णिभूतलाघातत्रयकरास्फोटनत्रय-क्रूरदृष्ट्यावलोकनपूर्वकतालत्रयेण भौमान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारयेत्, अथ ''नमः''** (इति अङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चरन् अङ्कुशमुद्रया शिखां बध्नीयात्)।

ततः श्रीक्रमे वक्ष्यमाणप्रकारेण मातृकान्यासं श्रीं ह्रीं क्लीं, इति त्रिबीजयोजनपूर्वकं विधाय, मूलमन्त्रस्य ऋषिदेवतादिविनियोगपूर्वकं करषडङ्गन्यासौ विधाय मूलेन त्रिर्व्यापकं कृत्वा ध्यायेत्।

पात्रासादनम्

वर्धनीकलशस्थापनम्

स्वपुरतः वामभागे त्रिकोणवृत्तचतुरस्रात्मकं मण्डलं मत्स्यमुद्रया विलिख्य—मण्डलं मूलेन समभ्यर्च्य कर्पूरादिवासितजलपूरितं कलशं गन्धपुष्पाक्षतैः अलङ्कृत्य मण्डलोपरि स्थापयेत्।।

ॐ कलशस्य मुखे विष्णुः कण्ठे रुद्रः समाश्रितः।
मूले तत्र स्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः।।
कुक्षौ तु सागराः सर्वे सप्तद्वीपा वसुन्धरा।।
ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदोऽप्यथर्वणः।।
अङ्गैश्च सहिताः सर्वे कलशाम्बुसमाश्रिताः।।
ॐ आपो वा इदँ सर्वं विश्वाभूतान्यापः प्राणा वा आपः
पशवः आपोऽन्नमापोऽमृतमापः सम्राडापो विराडापः
स्वराडापश्छन्दास्यापो ज्योतींष्यापो यजूँष्यापः
सत्यमापः सर्वाः देवता आपो भूर्भुवस्सुवराप ॐ।।
गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति। नर्मदे सिन्धु कावेरि जलेऽस्मिन् सन्निधिं कुरु।।
सर्वे समुद्राः सरितस्तीर्थानि च नदा ह्रदाः। आयान्तु देवपूजार्थं दुरितक्षयकारकाः।।
(मूलेन अष्टवारमभिमन्त्र्य धेनुमुद्रां प्रदर्श्य तज्जलेन पूजोपकरणानि आत्मानञ्च प्रोक्षयेत्)।।

सामान्यार्घ्यविधिः

वर्धनीपात्रस्य दक्षिणतः वर्धनीपात्रगतेन जलेन बिन्दु-त्रिकोण-षट्कोण-वृत्त-चतुरस्रात्मकं मण्डलं मत्स्यमुद्रया निर्माय।।

चतुरस्रे अग्नीशासुरवायुकोणेषु मध्ये दिक्षु च गणपतिषडङ्गैः सम्पूजयेत्।

यथा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गां हृदयाय नमः। हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीं गीं शिरसे स्वाहा। शिरःशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ह्रीं गूं शिखायै वषट्। शिखाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं क्लीं गैं कवचाय हुम्। कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गौं नेत्रत्रयाय वौषट्। नेत्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं गः अस्त्राय फट्। अस्त्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

षट्कोणे स्वाग्रादि प्रादक्षिण्येन—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गां हृदयाय नमः । हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीं गीं शिरसे स्वाहा । शिरःशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ह्रीं गूं शिखायै वषट् । शिखाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं क्लीं गैं कवचाय हुम् । कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गौं नेत्रत्रयाय वौषट् । नेत्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं गः अस्त्राय फट् । अस्त्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

त्रिकोणे स्वाग्रादि प्रादक्षिण्येन—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गणपतये वरवरद नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं नमः (बिन्दौ)।।

ततः अस्त्राय फट् इति सामान्यार्घ्यपात्रस्य आधारं प्रक्षाल्य,

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अं अग्निमण्डलाय धर्मप्रददशकलात्मने श्रीसिद्धलक्ष्मीसहित- श्रीमहागणपतेः सामान्यार्घ्यपात्राधाराय नमः।। इति मण्डलोपरि संस्थाप्य।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं। अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम्। रां रीं रूं रैं रौं रः रमलवरयूं अग्निमण्डलाय नमः। (इति अग्निमण्डलं विभाव्य)। दशवह्निकलाः सम्पूजयेत्। तद्यथा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं यं धूम्रार्चिष्कलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं षं सुश्रीकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं रं ऊष्माकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सं सुरूपाकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं लं ज्वलिनीकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं हं कपिलाकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वं ज्वालिनीकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ळं हव्यवाहिनीकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं शं विस्फुलिङ्गिनीकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं क्षं कव्यवाहिनीकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अस्त्राय फट् (इति क्षालितं शङ्खं गृहीत्वा)—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं उं सूर्यमण्डलायाऽर्थप्रदद्वादशकलात्मने श्रीसिद्धलक्ष्मीसहित श्रीमहागणपतेः, सामान्यार्घ्यपात्राय नमः—इति संस्थाप्य।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं आ सत्येन रजसा वर्तमानो विवेशयन्नमृतं मर्त्यञ्च।
हिरण्ययेन सविता रथेनाऽऽदेवो याति भुवना विपश्यन्।
ॐ हां हीं हूं हैं हौं हः हमलवरयूं सूर्यमण्डलाय नमः

(इति सूर्यमण्डलं विभाव्य द्वादश सूर्यकलाः संपूजयेत्)। तद्यथा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं कं भं तपिनीकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं छं दं सुषुम्नाकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं खं बं तापिनीकलायैनमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं जं थं भोगदाकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं फं धूम्राकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं झं तं विश्वाकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं घं पं मरीचिकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ञं णं बोधिनीकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ङं नं ज्वालिनीकलायैनमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं टं ढं धारिणीकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं चं धं रुचिकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ठं डं क्षमाकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मं सोममण्डलाय कामप्रदषोडशकलात्मने श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितमहागणपतेः सामान्यार्घ्यामृताय नमः (इति वर्धनीसलिलमापूर्य क्षीरबिन्दुं दत्वा)।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोमवृष्णियं। भवावाजस्य सङ्गथे। सां सीं सूं सैं सौं सः समलवरयूं सोममण्डलाय नमः। (इति सोममण्डलं विभाव्य षोडश सोमकलाः सम्पूजयेत्)। तद्यथा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अं अमृताकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं लृं चन्द्रिकाकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं आं मानदाकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं लॄं कान्तिकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं इं पूषाकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं एं ज्योत्स्नाकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ईं तुष्टिकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं श्रीकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं उं पुष्टिकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ओं प्रीतिकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऊं रतिकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं औं अङ्गदाकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऋं धृतिकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अं पूर्णाकिलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॠं शशिनीकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अः पूर्णामृताकलायै नमः।।

ततस्तस्मिन् शङ्खे अग्नीशासुरवायुकोणेषु मध्ये दिक्षु च क्रमेण षडङ्गैः (सम्पूज्य), **अस्त्राय फट्** (इति संरक्ष्य), **कवचाय हुं** (इति अवगुण्ठ्य), धेनुयोनिमुद्रे प्रदर्श्य, सप्तवारमभिमन्त्र्य, तत्सलिलपृषतैः पूजोपकरणानि आत्मानं च प्रोक्ष्य, शङ्खजलात् किञ्चिद् वर्धन्यां क्षिपेत्।।

विशेषार्घ्यविधिः

सामान्यार्घ्योदकेन तद्दक्षिणतः बिन्दु-त्रिकोण-षट्कोण-वृत्त-चतुरस्रात्मकं मण्डलं मत्स्यमुद्रया विलिख्य, विन्दौ सानुस्वारं तुरीयस्वरं विलिख्य।।

चतुरस्रे प्राग्वत् षडङ्गं विन्यस्य षट्कोणे स्वाग्रकोणादिप्रादक्षिण्येन षडङ्गैरभ्यर्च्य, त्रिकोणे मूलत्रिखण्डैरभ्यर्च्य, मूलेन बिन्दुं चार्चयेत्। तद्यथा—

चतुरस्रे अग्नीशासुरवायुकोणेषु मध्ये दिक्षु च—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गां हृदयाय नमः । हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीं गीं शिरसे स्वाहा । शिरःशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ह्रीं गूं शिखायै वषट् । शिखाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं क्लीं गैं कवचाय हुं । कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गौं नेत्रत्रयाय वौषट् । नेत्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं गः अस्त्राय फट् । अस्त्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ततः षट्कोणे स्वाग्रादि प्रादक्षिण्येन—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गां हृदयाय नमः । हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीं गीं शिरसे स्वाहा । शिरःशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ह्रीं गूं शिखायै वषट् । शिखाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं क्लीं गैं कवचाय हुँम् ।। कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गौं नेत्रत्रयाय वौषट् । नेत्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं गः अस्त्राय फट् । अस्त्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ततस्त्रिकोणे स्वाग्रादिप्रादक्षिण्येन—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गणपतये वरवरद नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं नमः (बिन्दौ)

अथ—ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अस्त्राय फट् (इति आधारं प्रक्षाल्य)।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अं अग्निमण्डलाय धर्मप्रददशकलात्मने श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतेः विशेषार्घ्यपात्राधाराय नमः (इति-आधारं-संस्थाप्य)

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अग्निंदूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं। अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम्। रां रीं रूं रैं रौं रः रमलवरयूं अग्निंमण्डलाय नमः—इति अग्निमण्डलं विभाव्य दशवह्निकलाः पूजयेत्। यथा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं यं धूम्रार्चिष्कलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं रं ऊष्माकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं लं ज्वलिनीकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वं ज्वालिनीकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं शं विस्फुलिङ्गिनीकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं षं सुश्रीकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सं सुरूपाकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं हं कपिलाकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ळं हव्यवाहिनीकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं क्षं कव्यवाहिनीकलायै नमः।।

ततः— **ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अस्त्राय फट्** (इति मन्त्रेण विशेषार्घ्यपात्रं प्रक्षाल्य)

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ सूर्यमण्डलाय अर्थप्रदद्वादशकलात्मने श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतेः विशेषार्घ्यपात्राय नमः (इति आधारोपरि संस्थाप्य)।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं श्रीमहालक्ष्मीश्वरि परमस्वामिनि ऊर्ध्वशून्यप्रवाहिनि सोमसूर्याग्निभक्षिणि परमाकाशभासुरे आगच्छागच्छ विश विश पात्रं प्रतिगृह्ण प्रतिगृह्ण हुं फट् स्वाहा (इति पुष्पाञ्जलिं विकीर्य)।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं आ सत्येन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च। हिरण्ययेन सविता रथेनाऽऽदेवो याति भुवनानि पश्यन्। हां हीं हूं हैं हौं हः हमलवरयूं सूर्यमण्डलाय नमः (इति सूर्यमण्डलं विभाव्य द्वादश सूर्यकलाः पूजयेत्)। यथा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं कं भं तपिनीकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं छं दं सुषुम्नाकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं खं बं तापिनीकलायैनमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं जं थं भोगदाकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं फं धूम्राकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं झं तं विश्वाकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं घं पं मरीचिकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ञं णं बोधिनीकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ङं नं ज्वालिनीकलायैनमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं टं ढं धारिणीकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं चं धं रुचिकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ठं डं क्षमाकलायै नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मं सोममण्डलाय कामप्रदषोडशकलात्मने श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतेः विशेषार्घ्यामृताय नमः—इति तत्त्वमुद्रया अकारादिक्षकारान्तं क्षकाराद्यकारान्तं मातृकया अर्पितेनामृतेन आपूर्य अष्टगन्धलोलितं पुष्पं निधाय नागरखण्डं निक्षिप्य।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोमवृष्णियम्। भवावाजस्य सङ्गथे।। सां सीं सूं सैं सौं सः समलवरयूं सोममण्डलाय नमः—

इति सोममण्डलं विभाव्य षोडशसोमकलाः पूजयेत्। यथा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अं अमृताकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं लृं चन्द्रिकाकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं आं मानदाकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं लॄं कान्तिकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं इं पूषाकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं एं ज्योत्स्नाकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ईं तुष्टिकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं श्रीकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं उं पुष्टिकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ओं प्रीतिकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऊं रतिकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं औं अङ्गदाकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऋं धृतिकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अं पूर्णाकलायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॠं शशिनीकलायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अः पूर्णामृताकलायै नमः।।

ततः, **ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ जूं सः स्वाहा।** (इति अष्टवारमभिमन्त्र्य)।।

तत्रार्घ्यामृते स्वाग्राद्यप्रादक्षिण्येन अकथादिषोडशवर्णात्मकरेखात्रयं त्रिकोणं विलिख्य, तदन्तः स्वाग्रादिकोणेषु अप्रादक्षिण्येन हलक्षान् बहिःप्रादक्षिण्येन महागणपतिमूलखण्डत्रयं बिन्दौ सबिन्दुतुरीयस्वरम्, तद्वामदक्षयोः क्रमेण हंसः इति विलिख्य—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं हंसः नमः (इति आराध्य) **त्रिकोणस्य परितः वृत्तं तद्बहिश्च षट्कोणं निर्माय स्वाग्रकोणादिप्रादक्षिण्येन षडङ्गमन्त्रैः षट्कोणमभ्यर्च्य।**

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं तां चिन्मयीं आनन्दलक्षणाममृतकलशपिशितहस्तद्वयां प्रसन्नां देवीम पूजयामि नमः स्वाहा (इति सुधादेवीं समभ्यर्च्य) तदर्घ्यात् किञ्चित् पात्रान्तरेण,

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वषट् । इति उद्धृत्य
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं स्वाहा । इति तत्रैव निक्षिप्य
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं हुंम् । इति अवगुण्ठ्य
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वौषट् । इति धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं फट् । इति संरक्ष्य
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं नमः। इति पुष्पं दत्वा
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलेन गालिन्या निरीक्ष्य
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं इति योनिमुद्रया नत्वा

श्रीं ह्रीं क्लीं मूलेन सप्तवारमभिमन्त्र्य सुधादेवीं षोडशोपचारैः सम्पूज्य। तद्बिन्दुभिः सपर्यासाधनानि प्रोक्ष्य। सर्वं महागणपतिमयं विभावयेत्।।

ततः विशेषार्घ्यपात्रं करेण संस्पृश्य वक्ष्यमाणगणपतिगायत्र्या ऋचा च अभिमन्त्रयेत्—

ॐ तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि। तन्नो दन्तिः प्रचोदयात् ।।

गणानां त्वा गणपतिं हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।

जेष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नूतिभिः सीद सादनम् ।।

(श्रीक्रमोक्तचतुर्नवतिमन्त्राद्यभिमन्त्रणमत्र नास्ति) ।।

विशेषार्घ्यपात्रस्याधः त्रिकोण-वृत्त-चतुरस्रात्मकं मण्डलद्वयं विलिख्य, प्रथममण्डले—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं हंसः शिवः सोहं सोहं हंसश्शिवः, हंसश्शिवस्सोहं नमः।

इत्यभ्यर्च्य, गुरुपात्रं निधाय। द्वितीयमण्डले—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं हंसः नमः। इत्यभ्यर्च्य आत्मपात्रं निधाय। ततः विशेषार्घ्यामृतात् किंचित् गुरुपात्रे उद्धृत्य गुरुत्रयं यजेत्। पुनः आत्मपात्रे तं विशेषार्घ्यामृतमुद्धृत्य, मूलाधारे बालाग्रमात्रं अनादिवासनारूपेन्धनप्रज्वलितं कुण्डलिन्यधिष्ठितचिदग्निमण्डलं ध्यात्वा,

श्रीं ह्रीं क्लीं कुण्डलिन्यधिष्ठितचिदग्निमण्डलाय नमः। (इति मनसा सम्पूज्य),

तत्त्वशोधनम्

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं पुण्यं जुहोमि स्वाहा

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं पापं जुहोमि स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं विकल्पं जुहोमि स्वाहा

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं कृत्यं जुहोमि स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं धर्मं जुहोमि स्वाहा

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं अकृत्यं जुहोमि स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं अधर्मं जुहोमि स्वाहा

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं सङ्कल्पं जुहोमि स्वाहा ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं अधर्मं जुहोमि वौषट्

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं इतः पूर्वं प्राणबुद्धिदेहधर्माधिकारतः जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासु मनसा वाचा कर्मणा हस्ताभ्यां पद्भ्यामुदरेण शिश्ना यत्स्मृतं यदुक्तं यत्कृतं तत्सर्वं ब्रह्मार्पणं भवतु स्वाहा—इति पूर्णाहुतिं विभाव्य—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि।

ज्योतिर्ज्वलति ब्रह्माहमस्मि।

योऽहमस्मि ब्रह्माहमस्मि।

अहमस्मि ब्रह्माहमस्मि।

अहमेवाहं मां जुहोमि स्वाहा।।

(इति आत्मनः कुण्डलिनीरूपे चिदग्नौ होमबुद्ध्या जुहुयात्) विशेषार्घ्यपात्रात् किञ्चित् क्षीरं कारणकलशे निक्षिपेत्।।

पीठे प्राणप्रतिष्ठा

पुरतो रक्तचन्दनादिभिः निर्मिते पीठे कलधौतादिविरचितां महागणपतिप्रतिमां वा ध्यानोक्तरूपां चतुरस्राष्टदलषट्त्रिकोणात्मकं सिन्दूरादिना लिखितं लेखितं वा यन्त्रं धातुमयं वा निवेश्य—

श्रीगणेशयन्त्रस्य प्राणा इह प्राणाः, श्रीगणेशयन्त्रस्य जीव इह स्थितः, श्रीगणेशयन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि श्रीगणेशयन्त्रस्य वाङ्मनः प्राणाः इह आयान्तु स्वाहा।। (इति मन्त्रेण प्राणप्रतिष्ठां विदध्यात्)।।

पीठशक्तिपूजा

यन्त्रस्य त्रिकोणे स्वाग्रादि प्रादक्षिण्येन परितो मध्ये च क्रमेण—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं तीव्रायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं उग्रायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ज्वालिन्यै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं तेजोवत्यै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं नन्दायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सत्यायै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं भोगदायै नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं विघ्ननाशिन्यै नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं कामरूपिण्यै नमः।।

(इति नवगणेशपीठशक्तीरभ्यर्च्य)।।

धर्माद्यष्टकपूजा

तत्रैव आग्नेयादिविदिक्षु प्रागादि दिक्षु च क्रमेण

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऋं धर्माय नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॠं अधर्माय नम्ः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऋं ज्ञानाय नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॠं अज्ञानाय नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऌं वैराग्याय नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॡं अवैराग्याय नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऌं ऐश्वर्याय नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॡं अनैश्वर्याय नमः।।

(इति-अर्चयेत्)

अन्तर्यागः

द्वादशान्ते सहस्रदलकमलकर्णिकामध्ये निविष्टगुरुचरणयुगलविगलदमृतरसविसरपरिप्लुताखिलाङ्गो हृदयकमलमध्ये ज्वलन्तमुद्यदरुणकोटिपाटलमशेषदोषगिर्वेषभूतमनेकपाननं पुर्यष्टकाकारं साङ्गं सावरणं भक्तानुग्रहार्थं तेजोरूपेण परिणतं प्रापय्य ब्रह्मरन्ध्रं बृहन्नासापुटेन निर्गमय्य त्रिखण्डामुद्रामण्डितशिखण्डे कुसुमाञ्जलौ हस्ते समानीय—

ऐक्षवे जलधौ द्वीपे नवरत्नमये शुभे । तत्तरङ्गोल्लसत्तोयैर्धौति शीततलेऽमले ।।१।।
तत्तोयकणसम्पृक्तगंधवाहनिषेविते । कल्पपादपसंशोभिभूभागसमलङ्कृते ।।२।।
नानाकुसुमसङ्कीर्णे नानापक्षिविराजिते । अनेकफलसङ्कीर्णे भाविते वाप्सरोगणैः ।।३।।
उद्यद्बालातपोद्योतिचन्द्रज्योत्स्नासमाकुले । विलसत्पद्मरागौघकुट्टिमारुणभूतले ।।४।।
कल्पपादपपुष्पस्थषट्पदस्वनमञ्जुले । पारिजातं कल्पतरुं तस्य मध्ये विचिन्तयेत् ।।५।।
युगपदृतुषट्केन सेवितं पुष्पशोभितम् । नवरत्नमयं तस्याऽधस्तात् सिंहासनं स्मरेत् ।।६।।
तन्मध्ये लिपिपद्मं च षडस्रं तस्य मध्यतः । कर्णिकायां त्रिकोणं च तत्संस्थं च महाग्रणम् ।।७।।
नानारत्नविभूषाढ्यं-एकदन्तं गजाननम् । बीजापूरगदाचापशूलचक्राम्बुजान्यपि ।।८।।
पाशोत्पले च व्रीह्यग्रं स्वदन्तं रत्नपात्रकम् । धारयन्तं दशभुजैः भक्ताभीष्टप्रदायकम् ।।९।।
सर्वाङ्गभूषोज्वलया पद्मसंशोभिहस्तया । आश्लिष्टवामपार्श्वं च देव्या वल्लभया सदा ।।१०।।
विघ्नेशं विघ्नहर्तारं फुल्लपद्माभविग्रहम् । पुष्करोद्धृतरत्नौघमयकुम्भमुखस्रुतात् ।।११।।
मणिमुक्ताप्रवालादीन् वर्षन्तं धारया मुहुः । सर्वतः साधकस्याग्रे स्वदानजललोलुपान् ।।१२।।
षट्पदालीन् कर्णतालैः वारयन्तं मुहुर्मुहुः । अमरासुरसंसेव्यं सद्रत्नमुकुटोज्ज्वलम् ।।१३।।
उरूदरं गजमुखं नानाभरणभूषितम् । इति ध्यात्वा गणपतिं यजेत् सर्वोपचारकैः ।।१४।।
बीजापूरगदेक्षुकार्मुकरुजा चक्राब्जपाशोत्पलव्रीह्यग्रस्वविषाणरत्नकलशप्रोद्यत्कराम्भोरुहः।
ध्येयो वल्लभया सपद्मकरयाश्लिष्टोज्ज्वलद्भूषया विश्वोत्पत्तिविपत्तिसंस्थितिकरो विघ्नेश इष्टार्थदः १५।।

(इति ध्यात्वा)

गणानां त्वेति मन्त्रेण मूलमन्त्रेण च अस्मिन् यन्त्रे (बिम्बे वा)

श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतिं साङ्गम् सपरिवारम् सावरणम् आवाहयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं आवाहितो भव ।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं सम्मुखो भव।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं संस्थापितो भव ।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं अवकुण्ठितो भव।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं सन्निधापितो भव ।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं सुप्रसन्नो भव।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं सन्निरुद्धो भव ।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलं वरदो भव।।

स्वामिन् सर्वजगन्नाथ यावत्पूजावसानकम्।
तावत्त्वं प्रीतिभावेन यन्त्रेऽस्मिन् सन्निधिं कुरु (बिम्बेऽस्मिन्) ।।

इति मन्त्रैरावाहनादि-षट्मुद्राः प्रदर्श्य, वन्दनधेनुयोनिमुद्राश्च प्रदर्शयेत्। अथ हृदयादि-षडङ्गमुद्राश्च प्रदर्शयेत्।।

महागणपतिप्रियपाशादि-सप्तमुद्राः प्रदर्शयेत् ।।

षोडशोपचारपूजा

(श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतिदेवतायाः षोडशोपचारानाचरेत्)।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये पाद्यं कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये अर्घ्यं कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये आचमनीयं कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये स्नानम्* कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये वस्त्रोत्तरीयम् कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये भूषणम् कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये गन्धम् कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये पुष्पम् कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये धूपम् कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये दीपम् कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये नैवेद्यम् कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये ताम्बूलम् कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये नीराजनम् कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये प्रदक्षिणाः कल्पयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये नमस्कारान् कल्पयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं दन्त-पाश-अङ्कुश-विघ्न-परशु-लड्डुक-बीजापूराह्वयाः सप्तमुद्राः गणेशस्य प्रिया मताः।।

।।इति सप्तमुद्राः प्रदर्शयेत्।।

---

*स्नानसमये दुग्ध-पञ्चामृत-मधु-फलरसादिना अभिषिञ्चेत्, / पुरुष-सूक्तगणपत्युपनिषद् गणपतिगायत्र्यादिवेदमन्त्रान् उच्चरेत्।

चतुरायतनपूजा

विष्णुशिवसूर्यदिव्याह्वयाः चतुरायतनदेवताः ।
आग्नेय-ईशान-नैर्ऋत-वायव्येषु तत्तन्मूलमन्त्रेण यजेत् ।।

श्रीमहागणपतितर्पणम्

(ततो मूलान्ते, श्रीमहागणपतिश्रीपादुकां पूजयामि, इति देवं दशवारं पूजयेत्) यथा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं 'मूलं' श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितमहागणपतिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(इति दशवारं सन्तर्पयेत्)

षडङ्गपूजा

ततो देवस्याङ्गे अग्नीशासुरवायुकोणेषु मौलौ दिक्षु च—

ॐ श्रीं ह्री क्लीं ॐ गां हृदयाय नमः । हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीं गीं शिरसे स्वाहा । शिरःशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ह्रीं गूं शिखायै वषट् । शिखाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं क्लीं गैं कवचाय हुँम् । कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गौं नेत्रत्रयाय वौषट् । नेत्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं गः अस्त्राय फट् । अस्त्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

गुरुमण्डलार्चनम्

देवस्य पश्चात् प्रागपवर्गरिखात्रये दक्षिणसंस्था क्रमेण गुर्वोघत्रयं यजेत्।।

यथा—

दिव्यौघः

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं विनायकसिद्धाचार्य-श्रीपादुकां पूजयामि नमः ।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं कवीश्वरसिद्धाचार्य-श्रीपादुकां पूजयामि नमः ।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं विरूपाक्षसिद्धाचार्य-श्रीपादुकां पूजयामि नमः ।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं विश्वसिद्धाचार्य-श्रीपादुकां पूजयामि नमः ।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ब्रह्मण्यसिद्धाचार्य-श्रीपादुकां पूजयामि नमः ।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं निधीशसिद्धाचार्य-श्रीपादुकां पूजयामि नमः ।।

सिद्धौघः

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं राजाधिराजसिद्धाचार्य-श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वरप्रदसिद्धाचार्य-श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

मानवौघः

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं विजयसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं दुर्जयसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं जयसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं दुःखारिसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सुखावहसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं परमात्मसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सर्वभूतात्मसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महानन्दसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं फालचन्द्रसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सद्योजातसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं बुद्धसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं शूरसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

दिव्योघपाठान्तरम्

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं बिनायकसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं विरूपाक्षसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं बुद्धसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं शूरसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वरप्रदसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

सिद्धौघपाठान्तरम्

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं विजयसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं दुर्जयसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं जयसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं कवीश्वरसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ब्रह्मण्यसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं निधीशसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

मानवौघपाठान्तरम

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं राजाधिराजसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं दुःखारिसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सद्योजातसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सुखावहसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं परमात्मसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सर्वभूतात्मसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महानन्दसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं शुभानन्दसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं फालचन्द्रसिद्धाचार्य श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

(गुर्वोघत्रयसंख्या विंशतिः)

ततः परमेष्ठिगुरुमन्त्रेण परमेष्ठिगुरुं, परमगुरुमन्त्रेण परमगुरुं, स्वगुरुमत्रेण स्वगुरुं च यजेत्।।

आवरणदेवता-ध्यानम्

त्रिकोणबाह्ये पूर्वादिचतुर्दिक्षु समर्चयेत् । अग्रस्थबिल्ववृक्षाधः श्रियं श्रीपतिमर्चयेत् ।।
पद्मायुधधरा पद्मा शङ्खचक्रधरो हरिः । दक्षिणे वटवृक्षाधः गौरीं गौरीपतिं यजेत् ।।
पाशाङ्कुशधरा गौरी टङ्कशूलधरो हरः । पश्चिमे पिप्पलस्याधो रतिं रतिपतिं यजेत् ।।
रतिरुत्पलहस्ताढ्या कोदण्डास्त्रधरः स्मरः । सौम्ये प्रियङ्गुवृक्षाधः महापोत्रिणमर्चयेत् ।।
शूकव्रीह्यग्रहस्ता भूर्गदाचक्रधरःपतिः । षट्कोणेषु च सम्पूज्या आमोदाद्याः प्रियान्विताः।
आमोदं सिद्धिसहितमग्रकोणे प्रपूजयेत् । समृद्ध्या युक्तमभ्यर्च्य प्रमोदं वह्निकोणके ।।
सुमुखं कान्तिसंयुक्तमीशकोणे समर्चयेत् । दुर्मुखं मदनावत्या यजेद्वरुणकोणके ।।
विघ्नं मदद्रवायुक्तं कोणे नैशाचरे यजेत् । वायव्ये विघ्नकर्तारं द्राविण्या सह संयजेत् ।।

पाशाङ्कुशाभयाऽभीष्टधारिणोऽरुणविग्रहाः । गण्डभित्तिगलद्दानपूरधौतमुखाम्बुजाः ।।
विघ्नस्तत्प्रमदास्सर्वाः मदाघूर्णितलोचनाः । एकहस्तधृताम्भोजाः इतरालिङ्गितप्रियाः ।।
षट्कोणपार्श्वयोः पूज्यौ शङ्खपद्मनिधी क्रमात् । निजप्रियाभ्यां सहितौ सर्वाभरणभूषितौ ।।
केशरेष्वङ्गपूजा स्यात् ब्राह्मयाद्याः पत्रमध्यगाः । बहिर्लोकेश्वराः पूज्याः वज्रादीनि यथाक्रमम् ।।

आवरणपूजा

प्रथमावरणम्

त्र्यस्रषडस्रोरन्तराले प्रागादिदिक्षु क्रमेण—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीश्रीपति- श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गिरिजागिरिजापति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं रतिरतिपति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं महीमहीपति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

एताः प्रथमावरणदेवताः साङ्गाः सपरिवाराः सायुधाः सशक्तिकाः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः सन्तर्पिताः सन्तुष्टाः सन्तु नमः। (इति पुष्पं दत्वा)। मूलेन देवं त्रिः सन्तर्प्य, पञ्चोपचारं कृत्वा ।

श्रीं ह्रीं क्लीं अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सल ।
भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम् ।।

(इति सामान्यार्घ्योदकेन देवताहस्ते पूजां समर्प्य)

अनेन प्रथमावरणार्चनेन भगवान् श्रीमहागणपतिः प्रीयताम् ।

(इति योनिमुद्रया प्रणमेत्)

द्वितीयावरणम्

(षडस्रे देवाग्रकोणमारभ्य प्रादक्षिण्येन तद्दक्षवामपार्श्वयोश्च क्रमेण यजेत्)

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऋद्ध्यामोद श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं समृद्धिप्रमोद श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं कान्तिसुमुख श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मदनावतीदुर्मुख श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मदद्रवा-अविघ्न श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं द्राविणीविघ्नकर्तृ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वसुधाराशङ्खनिधि श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वसुमतीपद्मनिधि श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

एता द्वितीयावरणदेवताः साङ्गाः सपरिवाराः सायुधाः सशक्तिकाः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः सन्तर्पिताः सन्तुष्टाः सन्तु नमः।। इति पुष्पं दत्वा।। मूलेन देवं त्रिः सन्तर्प्य, पञ्चोपचारं कृत्वा।

श्रीं ह्रीं क्लीं अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सल।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं द्वितीयावरणार्चनम्।।

(इति सामान्यार्घ्योदकेन देवताहस्ते पूजां समर्प्य)

अनेन द्वितीयावरणार्चनेन भगवान् श्रीमहागणपतिः प्रीयताम्।

(इति योनिमुद्रया प्रणमेत्)

तृतीयावरणम्

षडस्रसन्धिषट्के प्राग्वत् षडङ्गदेवताऽर्चनम्।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गां हृदयशक्ति- श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीं गीं शिरःशक्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ह्रीं गूं शिखाशक्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं क्लीं गैं कवचशक्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गौं नेत्रशक्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं गः अस्त्रशक्ति श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

एतास्तृतीयावरणदेवताः साङ्गाः सपरिवाराः सायुधाः सशक्तिकाः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः सन्तर्पिताः सन्तुष्टाः सन्तु नमः।। इति पुष्पं दत्वा। मूलेन देवं त्रिः सन्तर्प्य। पञ्चोपचारं कृत्वा

श्रीं ह्रीं क्लीं अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सल।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं तृतीयावरणार्चनम्।।

इति सामान्यार्घ्योदकेन देवताहस्ते पूजां समर्प्य—

अनेन तृतीयावरणार्चनेन भगवान् श्रीमहागणपतिः प्रीयताम्।

(इति योनिमुद्रया प्रणमेत्)

तुरीयावरणम्

अष्टदले पश्चिमादि दिक्षु वायव्यादि विदिक्षु च प्रादक्षिण्यक्रमेण—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं आं ब्राह्मी- श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ईं माहेश्वरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऊं कौमारी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॠं वैष्णवी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॡं वाराही श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं माहेन्द्री श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं औं चामुण्डा श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लींअः महालक्ष्मी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

एतास्तुरीयावरणदेवताः साङ्गाः सपरिवाराः सायुधाः सशक्तिकाः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः सन्तर्पिताः संतुष्टाः सन्तु नमः।। इति पुष्पं दत्वा।। मूलेन देवं त्रिः सन्तर्प्य पञ्चोपचारं कृत्वा।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अभीष्ट सिद्धिं मे देहि शरणागत वत्सल।

भक्त्या समर्य मे तुभ्यं तुरीयावरणार्चनम्।

(इति सामान्यार्घ्योदकेन देवताहस्ते पूजां समर्प्य)—

अनेन तुरीयावरणार्चनेन भगवान् श्रीमहागणपतिः प्रीयताम्।

(इति योनिमुद्रया प्रणमेत्)

पञ्चमावरणम्

अथ चतुरश्रस्य रेखायां प्रागाद्यासु अष्टसु दिक्षु क्रमेण—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं लां इन्द्राय वज्रहस्ताय सुराधिपतये ऐरावतवाहनाय सपरिवाराय नमः, इन्द्रश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं रां अग्नये शक्तिहस्ताय तेजोऽधिपतये अजवाहनाय सपरिवाराय नमः, अग्निश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं टां यमाय दण्डहस्ताय प्रेताधिपतये महिषवाहनाय सपरिवाराय नमः, यमश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं क्षां निर्ऋतये खड्गहस्ताय रक्षोऽधिपतये नरवाहनाय
सपरिवाराय नमः, निर्ऋतिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वां वरुणाय पाशहस्ताय जलाधिपतये मकरवाहनाय
सपरिवाराय नमः, वरुणश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं यां वायवे ध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये रुरुवाहनाय
सपरिवाराय नमः, वायुश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सां सोमाय शङ्खहस्ताय नक्षत्राधिपतये अश्ववाहनाय
सपरिवाराय नमः, सोमश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं हां ईशानाय त्रिशूलहस्ताय विद्याऽधिपतये वृषभवाहनाय
सपरिवाराय नमः, ईशानश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

एताः पञ्चमावरणदेवताः साङ्गाः सपरिवाराः सायुधाः सशक्तिकाः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः सन्तर्पिताः सन्तुष्टाः सन्तु नमः।। इति पुष्पं दत्वा। मूलेन देवं त्रिः सन्तर्प्य पञ्चोपचारं कृत्वा।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सल।
भक्त्या समर्पये तुभ्यं पञ्चमावरणार्चनम्।।

(इति सामान्यार्घ्योदकेन देवताहस्ते पूजां समर्प्य)

अनेन पञ्चमावरणार्चनेन भगवान् श्रीमहागणपतिः प्रीयताम्।

(इति योनिमुद्रया प्रणमेत्)।।

पुनः मूलेन दशवारं सन्तर्पयेत्

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं 'मूलं' श्रीसिद्धलक्ष्मीसहित-श्रीमहागणपति-श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

(इति दशवारं सन्तर्पयेत्)।।

षोडशनामार्चनम्

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सुमुखाय नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं लम्बोदराय नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं एकदन्ताय नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं विकटाय नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं कपिलाय नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं विघ्नराजाय नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गजकर्णकाय नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गणाधिपाय नमः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं धूमकेतवे नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वक्रतुण्डाय नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गणाध्यक्षाय नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं शूर्पकर्णाय नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं भालचन्द्राय नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं हेरम्बाय नमः।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गजाननाय नमः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं स्कन्दपूर्वजाय नमः।।

पुनः पूर्वोक्तषोडशभिरुपचारैः पूजयेत्।

श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीमहागणपतये नमः नानाविधपरिमलपत्रपुष्पाणि दूर्वादीनि समर्पयामि।। अथ यथावकाशं, गणपति अष्टोत्तर, महागणपति मूलमन्त्र त्रिस्रशती सहस्रनामाल्यादिनार्चनम् कूर्यात्।

धूपः

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं धूरसि धूर्व धूर्वन्तं धूर्वतं योऽस्मान् धूर्वति तं धूर्वयं वयं धूर्वामस्त्वं देवानामसि सस्नितमं पप्रितमं जुष्टतमं वह्नितमं देवहूतममहुतमसि हविर्धानं दृँहस्व माह्वार्मित्रस्यत्वाचक्षुषा प्रेक्षे माभेर्मा संविक्था मात्वा हिँसिषम्।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहितश्रीमहागणपतये नमः धूपमाघ्रापयामि। धूपानन्तरं आचमनीयं समर्पयामि।।

दीपः

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं उद्दीप्यस्व जातवेदोपघ्नन्निर्ऋतिं मम। पशूँश्च मह्यमावह जीवनं च दिशो दिश। मानो हिँसीर्जातवेदो गामश्वं पुरुषं जगत्। अबिभ्रदग्न आगहि श्रिया मा परिपातय।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहित-श्रीमहागणपतये नमः, दीपं दर्शयामि। दीपानन्तरं आचमनीयं समर्पयामि।।

ततः दन्त-पाश-अङ्कुश-विघ्न-परशु—लड्डुक- बीजापूराख्याः सप्तमुद्राः प्रदर्शयेत्।।

नैवेद्यम्

श्रीदेवाग्रे, चतुरस्रमण्डलं, सामान्यार्घ्योदकेन विधाय, तत्र आधारोपरि स्थापितं, सौवर्ण-रौप्य-कांस्यादि-स्थाली-चषकभरितं भक्ष्य-भोज्य-चोष्यलेह्यपेयात्मकं रसवद्व्यञ्जनमञ्जुलं प्राज्यकपिलाज्यं दधिदुग्धमधु यथासम्भवं वा नैवेद्यं निधाय मूलेन निरीक्ष्य—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं हः—इति अस्त्रेण प्रोक्ष्य—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ जूं सः वौषट्-इति सप्तवारमभिमन्त्रितजलेन प्रोक्ष्य—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं चक्रमुद्रां प्रदर्श्य—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं यं-इति वायुबीजेनाधोमुखवामकरेण सप्तवारं जपन् तद्गतदोषान् संशोष्य—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं रं-इति वह्निबीजेन अधोमुखदक्षकरेण सन्दह्य—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वं-इति धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलेन विशेषार्घ्यबिन्दुभिः प्रोक्ष्य—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलेनं सप्तवारमभिमन्त्र्य—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ क्लीं कामदुघे अमोघे वरदे विच्चे स्फुर स्फुर श्रीं परश्रीं,

इति कामधेनुविद्यया धेनुमुद्रयाऽमृतीकृत्य, देवस्य पाद्यम् अर्घ्यम् आचमनीयं च दत्वा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मूलेन देवं त्रिः सन्तर्प्य—

पात्रान्तरे विशेषार्घ्यं किञ्चिद् गृहीत्वा वामाङ्गुष्ठेन नैवेद्यपात्रं स्पृशन्—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं 'मूलं' साङ्गाय सपरिवाराय सशक्तये श्रीसिद्धलक्ष्मीसहित—श्रीमहागणपतये नैवेद्यं कल्पयामि नमः—इति नैवेद्यपरिसरे संस्थाप्य। कृताञ्जलिः —

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं हेमपात्रगतं दिव्यं परमान्नं सुसंस्कृतम्। पञ्चधा षड्रसोपेतं गृहाण परमेश्वर।।

शर्करापायसापूपघृतव्यञ्जनसंयुतम् । विचित्ररुचि नैवेद्यं हृद्यमावेदयाम्यहम्।।

इति निवेद्य—

ॐ भूर्भुवःस्वः + परिषिञ्चामि। अमृतोपस्तरणमसि—इति देवतायै आपोशनं दत्वा—वामकरेण ग्रासमुद्रां प्रदर्श्य, दक्षकरेण प्राणादिपञ्चमुद्राप्रदर्शनपूर्वकं पञ्चप्राणाहुतीः कल्पयेत्। यथा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं प्राणाय स्वाहा।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं उदानाय स्वाहा।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं अपानाय स्वाहा।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं समानाय स्वाहा।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं व्यानाय स्वाहा।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ब्रह्मणे स्वाहा।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गं आत्मतत्त्वव्यापकः श्रीसिद्धलक्ष्मीसहित—श्रीमहागणपतिस्तृप्यतु

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गं विद्यातत्त्वव्यापकः श्रीसिद्धलक्ष्मीसहित—श्रीमहागणपतिस्तृप्यतु

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गं शिवतत्त्वव्यापकः श्रीसिद्धलक्ष्मीसहित—श्रीमहागणपतिस्तृप्यतु

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गं सर्वतत्त्वव्यापकः श्रीसिद्धलक्ष्मीसहित—श्रीमहागणपतिस्तृप्यतु

(इति किञ्चित्किञ्चित् सामान्यार्घ्योदकं दद्यात्)।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं चित्पात्रे सद्धविस्सौख्यं विविधानेकभक्षणम्।

निवेदयामि ते देव सानुगस्त्वं जुषाण तत्।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मधुवाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः। माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः। मधुनक्तमुतोषसि मधुमत्पार्थिवँ्रजः। मधुद्यौरस्तु नः पिता। मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमाँ्अस्तु सूर्यः। माध्वीर्गावो भवन्तु नः।

(इति पुष्पाञ्जलिं विन्यस्य नैवेद्यजातं तादात्म्येन समर्पयेत्)

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं नमस्ते देवदेवेश सर्वतृप्तिकरं परम्।
अन्यंनिवेदितं शुद्धं प्रकृतिस्थं सुशीतलम्।।
अमृतानन्दसम्पूर्णं गृहाण जलमुत्तमम्।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहित-श्रीमहागणपतये अमृतपानीयं समर्पयामि।।

(देवं भुक्तवन्तं सुतृप्तं ध्यात्वा)

ॐ अमृतापिधानमसि। इत्युत्तरापोशनं दत्वा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं हस्तप्रक्षालनं, गण्डूषं, पादप्रक्षालनम्, आचमनीयं कल्पयामि नमः।

(ताम्रबलिपात्रे निवेदन-सामग्रीः किंचित्किंचिदादाय निवेदनपात्राणि निर्गमय्य तत्स्थलम् अस्त्रेण शोधयेत्)

ताम्बूलम्

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वनस्पतिदैवत्याय ताम्बूलाय नमः। इति सामान्यार्घ्योदकेन प्रोक्ष्य—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं तमालदलकर्पूरपूगभागसमन्वितम् ।
एलापत्रसुसंयुक्तं ताम्बूलं प्रतिगृह्यताम्।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहित-श्रीमहागणपतये ताम्बूलं कल्पयामि नमः।।

कुलदीपः

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं 'मूलं' — अन्तस्तेजो बहिस्तेज एकीकृत्यामितप्रभम्।
त्रिधा दीपं परिभ्राम्य कुलदीपं निवेदये।।

कर्पूरनीराजनम्

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं सोमो वा एतस्य राज्यमादत्ते। यो राजा सन्राज्यो वा सोमेन यजते। देवसुवामेतानि हवीँ्षि भवन्ति। एतावन्तो वै देवानाँ्सवाः। त एवास्मै सवान् प्रयच्छन्ति। त एनं पुनः सुवन्ते राज्याय। देवसू राजा भवति।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ स्वस्ति साम्राज्यं भोज्यं स्वाराज्यं वैराज्यं पारमेष्ठिकं राज्यं महाराज्यमाधिपत्यम्। न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं नेमा विद्युतो भान्ति कुतोऽयमग्निः। तमेव भान्तमनुभाति सर्वं तस्य भासा सर्वमिदं विभाति।

राजाधिराजाय प्रसह्य साहिने नमो वयं वैश्रवणाय कुर्महे। स मे कामान् कामकामाय मह्यम्। कामेश्वरो वैश्रवणो ददातु। कुबेराय वैश्रवणाय महाराजाय नमः।। महागणपतये नमः कर्पूरनीराजनं दर्शयामि।

मन्त्रपुष्पम्

योऽपां पुष्पं वेद। पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति ।
चन्द्रमा वा अपां पुष्पम् । पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति ।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि। तन्नो दन्तिः प्रचोदयात्।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं नमो नरगजाकृते नलिनवर्णदेहाकृते नरासुरेडित-श्रुतिशिरोद्यदङ्घ्रिद्वय। नगेश्वरवरात्मजानयनपद्मभानो नमो नतार्तिहरणाङ्घ्रियुक् कलित एष पुष्पाञ्जलिः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीसिद्धलक्ष्मीसहित-श्रीमहागणपतये नमो पुष्पाञ्जलिं समर्पयामि।।

तान्त्रिकनित्यहोमविधिः

साधकः स्वस्तिपद्मं विरच्य तस्मिन् गणेशं साङ्गं सावरणं षोडशोपचारैः सम्पूज्य तदुत्तरतः लौकिकाग्निं प्रतिष्ठाप्य। तस्मिन्नग्नौ साङ्गं सावरणं गणपतिं सम्पूज्य अष्टद्रव्यैः मध्वाज्यमिश्रितैः ग्रासमितैः त्रिसंख्यं पञ्चसंख्यं वा जुहुयात्। संभृताष्टद्रव्यं त्रिधा कृत्वा एकमंशं निवेदयेत् द्वावंशौ जुहुयात्। ततः जपं कृत्वा गणपत्युपनिषदादिभिः स्तुवीत। पुनः पञ्चोपचारैरुपचर्य, नीराजनं प्रदक्षिणनमस्कारादि कृत्वा। अग्नेः स्वस्तिपद्मादपि गणपतिम् उद्वासयेत्। अष्टद्रव्यालाभे तु नारिकेलेन मध्वाज्यगुडमिश्रितेन यथासम्भवद्रव्येण जुहुयात्। इति नित्यहोमविधिः।

विस्तरे तु गुरूपदिष्टमार्गेण चतुष्पात्रप्रयोगेणापि होमः कर्तव्यः। तस्मिन् प्रयोगे अग्निमुखानन्तरम्, अग्नौ गणपतिमावाह्य पञ्चोपचारं कृत्वा गणपतिमूलमन्त्रेण प्रधानाहुतिं दत्वा दशवारं मूलमन्त्रेण अङ्गावरणदेवतानाम् एकैकामाज्याहुतिं जुहुयात्। ततो होमशेषः।। स्वस्वशाखोक्तविधिना अग्निप्रतिष्ठापनं कुर्यात्।।

गणपति-होममन्त्रः

ॐ श्रीं गणानां त्वा गणपति ँ हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आनः शृण्वन्नूतिभिस्सीदसादनम् ।।

ॐ तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि। तन्नो दन्तिः प्रचोदयात् ।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं कएईलह्रीं यदद्यकच्च वृत्रहन् हसकहलह्रीं

उदगा अभिसूर्या सकलह्रीं सर्वतदिन्द्र ते वशे गणपतये वर वरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा।

आनस्तुजं रयिं भरां षन्नः प्रतिजानते वृक्षं पक्वं फला मङ्कीव

धूनिहीन्द्र सं पारणं वसू य ईं राजाना वृतु धा विदधद्रजासौ मित्रा वरुणर्चा केतत्।

गंभीराय रक्षसे हेतिमस्य द्रोधाय चित्वचस आनवाय।

आनून इन्द्रक्षुमन्तं चित्रं ग्राभं शंगृमाय महाहस्ती दक्षिणेन स्वाहा।।

वौषट् श्रीमहागणपतये इदं न मम।।

अथ—

निषुसदि गणपते गणेषुत्वाहु विप्रतमं कवीनां नत्रृते
त्वत् कियते किंचनारे महामर्कं मघवन् चित्रमर्च।
अभिख्यानो मघवन् नाथामानान् सखे
बोधि वसुपते वसूनां रणं कृधि रणकृत्
सत्यशुष्मा भक्ते चिदाभजा राये अस्मान्

।।इति गणपतिहोममन्त्रः।।

पादपूजा-मन्त्रः

तद्विष्णोः परमं पदँ सदा पश्यन्ति सूरयः।। दिवीव चक्षुराततं तद्विप्रासो विपन्यवो

जागृवा सँ समिन्धते विष्णोर्यत्परमं पदं।।

चरणं पवित्रं विततं पुराणं येन पूतस्तरति दुष्कृतानि।

तेन पवित्रेण शुद्धेन पूता अतिपाप्मानमरातिन्तरेम।। लोकस्य द्वारामर्चिमत्पवित्रं ज्योतिष्मद

भ्राजमानं महस्वत्।। अमृतस्य धारा बहुधा दोहमानं चरणन्नो लोके सुधिता न्ददातु।।

बलिदानम्

देवतादक्षभागे सामान्यार्घ्योदकेन वृत्तचतुरश्रात्मकं मण्डलं परिकल्प्य श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं व्यापकमण्डलाय नमः। इति गन्धाक्षतैरभ्यर्च्य अर्घभक्तपूरितोदकं सक्षीरादित्रयं बलिपात्रं तत्र विन्यस्य—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गां गीं गूं गैं गौं गः महागणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय सर्वोपचारसहितं इमं बलिं गहण गृहण स्वाहा। इत्युच्चरन्। बलिपात्रे सामान्यार्घ्योदकं विसृजेत्। ततः पादौ प्रक्षाल्य आचम्य त्रिः प्रदक्षिणनमस्कारान् कृत्वा यथाशक्ति मूलमन्त्रजपमाचरेत्। उत्तराङ्गं विधाय—

गुह्यातिगुह्यगोप्ता त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपम्।
सिद्धिर्भवतु मे देव त्वत्प्रसादान्मयि स्थिरा।।
(इति देवस्य हस्ते जपं समर्पयेत्)।।

गणपतिबलिः

वायव्यमण्डले गं गणपतये नमः गणपते इहागच्छ आगच्छ इति समावाह्य गां इत्यादिना सकलीकृत्य

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं गणपतये नमः इति मन्त्रेण गन्धादिदीपान्तं उपचारांत् अभ्यर्च्य—तत्र प्राग्वत् बलिपात्रं निधाय

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं गणपतये वर वरद सर्वजनं मे वशमानय सर्वोपचारसहितं बलिं गृहण गृहण स्वाहा

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीगणपति-बलिद्रव्याय नमः इति सम्पूज्य

इति वामाङ्गुष्ठमध्यमाभ्याम् अर्घ्योदकधारादानेन बलिम् उत्सृज्य नाराचमुद्रया बलिं ग्राहयित्वा पुष्पाञ्जलिम् आदाय

सर्वदा सर्वकार्याणि निर्विघ्नं मम साधय ।
शान्तिं करोतु सततं विघ्नराजः सकिङ्करः ।।
इति पुष्पाञ्जलिं दत्वा योनिमुद्रया प्रणमेत्।

।।इति गणपतिबलिः।।

गणेशाष्टकम्

अस्य श्री गणपतिस्तोत्रमालामन्त्रस्य भगवान श्री सदाशिव ऋषि उष्णिक् छन्दः। श्री गणपतिर्देवता। श्री गणपति प्रसादसिध्यर्थ जपे विनियोगः

ध्यानम्

चतुर्भुजं रक्ततनुं त्रिनेत्रं पाशाङ्कुशौ मोदकपात्रदन्तौ।
करैर्दधानं सरसीरूहस्य गणाधिनाथं शशिचूडमीडे ।।इति।

विनायकैकभावनासमर्चनासमर्पितं,
प्रमोदकैः प्रमोदकैः प्रमोदमोदमोदकम् ।
यदर्पितं समर्पितं नवन्यधान्यनिर्मितं,
न खण्डितं न खण्डितं न खण्डमण्डनं कृतम् ।।१।।

सजातिकृद्विजातिकृत्स्वनिष्ठभेदवर्जितं
निरञ्जनं च निर्गुणं निराकृतिं च निष्क्रियम् ।
सदात्मकं चिदात्मकं सुखात्मकं परं पदं
भजामि तं गजाननं स्वमाययाऽऽत्तविग्रहम् ।।२।।
गणाधिप त्वमष्टमूर्तिरीशसूनुरीश्वरः
त्वमम्बरं च शम्बरं धनञ्जयः प्रभञ्जनः ।
त्वमेव दीक्षितः क्षितिर्निशाकरः प्रभाकरः
चराचरप्रचारहेतुरन्तरायशान्तिकृत ।।३।।
अनेकदं तमालनीलमेकदन्तसुन्दरं
गजाननं नुमो गजाननामृताब्धिमन्दिरम् ।
समस्तवेदवादसत्कलाकलापमन्दिरं
महान्तरायदुस्तमश्शमार्कमाश्रितोदरम् ।।४।।
सरत्नहेमघण्टिकानिनादनूपुरस्वनैः
मृदङ्गतालनादभेदसाधनानुरूपतः ।
धिमिद्धिमित्ततोऽङ्गतोङ्ग थेयिथेयिशब्दतो
विनायकश्शशाङ्कशेखरोऽग्रतः प्रनृत्यति ।।५।।
नमामि नाकनायकैकनायकं विनायकं
कलाकलापकल्पनानिदानमादिपूरुषम् ।
गणेश्वरं गुणेश्वरं महेश्वरात्मसम्भवं
स्वपादमूलसेविनामपारवैभवप्रदम् ।।६।।
भजे प्रचण्डतुन्दिलं सदन्तशूकभूषणं
सनन्दनादिवन्दितं समस्तसिद्धसेवितम् ।
सुरासुरौघयोस्सदा जयप्रदं भयप्रदं
समस्तविघ्नघातिनं स्वभक्तपक्षपातिनम् ।।७।।
कराम्बुजात्तकङ्कणः पदाब्जकिङ्किणीगणो
गणेश्वरो गुणार्णवः फणीश्वराङ्गभूषणः ।
जगत्त्रयान्तरायशान्तिकारकोऽस्तु तारको-
भवार्णवादनेकदुर्ग्रहाच्चिदेकविग्रहः ।।८।।
यो भक्तिप्रवणः परावरगुरोस्स्तोत्रं गणेशाष्टकं
शुद्धस्संयतचेतसा यदि पठेन्नित्यं त्रिसन्ध्यं पुमान् ।

तस्य श्रीरतुला स्वसिद्धिसहिता श्रीशारदा सारदा
स्यातां तत्परिचारिके किल तदा काः कामनानां कथाः ।।

सुवासिनीपूजा

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं प्राङ्निमन्त्रितां सुवासिनीमाहूय तां देवीरूपां विभाव्य ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं क्लीं सौः सुवासिन्यै अर्घ्यं कल्पयामि नमः। इत्यादिरीत्या अर्घ्य-आचमन-स्नान-गन्ध-हरिद्रा-कुङ्कुम-पुष्प-धूप-दीप-नैवेद्य-ताम्बूलानि दद्यात्। (सति विभवे वसनादीनि च)।।

वटुकपूजा

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं प्राङ्निमन्त्रितवटुकममाहूय तं गणपतिरूपं विभाव्य, **ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं वं वटुकाय अर्घ्यं कल्पयामि नमः।** इत्यादिरीत्या, अर्घ्य-आचमन-स्नान-वस्त्र-यज्ञोपवीत-गन्ध-पुष्प-धूप-दीप-नैवेद्य-ताम्बूलानि दद्यात्।।

सामयिकपूजा

ततः संनिहिते गुरौ गुरुं नत्वा गन्धकुङ्कुमादिभिरुपचर्य, गुरुपादुकामन्त्रेण अभिपूज्य पात्राणि समर्पयेत्। असन्निहिते गुरौ स्वशिरसि गुरुत्रयं यजेत्। ततः सन्निहितान् सामयिकानाहूय गन्धकुङ्कुमादिभिरुपचर्य पात्राणि दद्यात्। पश्चात् तत्त्वशोधनं कुर्यात्। सामयिकाश्च पात्रमादाय समस्तप्रकटेत्यादिसमष्टिमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिं दत्वा स्वशिरसि गुरुत्रयं, हृदये आत्मचतुष्टयं च इष्ट्वा देवं सन्तर्प्य तत्त्वशोधनं यथोपदिष्टं कुर्युः।।

तत्त्वशोधनम्

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गं आत्मतत्त्वं शोधयामि स्वाहा ।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गं विद्यातत्त्वं शोधयामि स्वाहा ।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गं शिवतत्त्वं शोधयामि स्वाहा ।।
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गं सर्वतत्त्वं शोधयामि स्वाहा ।।

पूजासमर्पण-देवतोद्वासने

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं साधु वाऽसाधु वा कर्म यद्यदाचरितं मया ।
तत्सर्वं कृपया देव गृहाणाराधनं मम ।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं देवनाथ गुरो स्वामिन् देशिक स्वात्मनायक ।
त्राहि त्राहि कृपासिन्धो पूजां पूर्णतरां कुरु।।

इति देवतादक्षिणहस्ते पूजां समर्प्य शङ्खमुद्धृत्य देवतोपरि त्रिः परिभ्राम्य, तज्जलं हस्ते समादाय सामयिकानात्मानं च मूलेन प्रोक्ष्य शङ्खं प्रक्षाल्य निदध्यात्। ततो मूलेन तीर्थनिर्माल्ये स्वीकृत्य,

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि यन्मयाचरितं विभो ।
तव कृत्यमिति ज्ञात्वा क्षमस्व परमेश्वर ।।

इति क्षमाप्य, सर्वासामावरणदेवतानां देवताङ्गे विलयं विभाव्य खेचरीं बद्ध्वा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं हृत्पद्मकर्णिकामध्ये शक्त्या सह गजानन ।।
प्रविश त्वं गणेशान सर्वैरावरणैः सह ।।

इति तेजोरूपेण परिणतं देवं पूर्ववत् हृदयं नीत्वा, तत्र च मूर्तिं पञ्चोपचारैः सम्पूज्य पुनः आत्माभिन्नसंविद्रूपेण भावयेत्।।

शान्तिस्तवः

सम्पूजकानां परिपालकानां यतेन्द्रियाणां च तपोधनानाम् ।
देशस्य राष्ट्रस्य कुलस्य राज्ञां करोतु शान्तिं भगवान् कुलेशः ।।
नन्दन्तु साधककुलान्यणिमाऽऽदिसिद्धाः
शापाः पतन्तु समयद्विषि योगिनीनाम्।
सा शाम्भवी स्फुरतु काऽपि ममाऽप्यवस्था
यस्यां गुरोश्चरणपङ्कजमेव लभ्यम्।।
शिवाद्यवनिपर्यन्तं ब्रह्मादिस्तम्बसंयुतम् ।
कालाग्न्यादिशिवान्तं च जगद्यज्ञेन तृप्यतु ।।

इत्यादिशान्तिश्लोकान् पठित्वा—

विशेषार्घ्योद्वासनम्

मूलेन विशेषार्घ्यपात्रमा मस्तकमुद्धृत्य तत्क्षीरं पात्रान्तरेणादाय आर्द्रं ज्वलती इति मन्त्रेण आत्मनः कुण्डलिन्यग्नौ हुत्वा ब्राह्मणान् सुवासिनीश्च भोजयित्वा स्वयमपि भुक्त्वा यथासुखं विहरेत्।।

।।इति शिवम्।।

अथ गणपत्यथर्वशीर्षम्

ॐ श्रीगणेशाय नमः।। ॐ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः।। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः।। स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवा ःसस्तनूभि र्व्यशेम देवहितं यदायुः।। स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः।। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः।। स्वस्तिनो बृहस्पतिर्दधातु।। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः।। अथ गणेशाथर्वशीर्षं व्याख्यास्यामः।।

ॐ नमस्ते गणपतये।। त्वमेव प्रत्यक्षं तत्त्वमसि।। त्वमेव केवलं कर्त्तासि।। त्वमेव केवलं धर्तासि।। त्वमेव केवलं हर्ताऽसि।। त्वमेव सर्वं खल्विदं ब्रह्मासि।। त्वं साक्षादात्माऽसि नित्यम्।। ऋतं वच्मि।। सत्यं वच्मि।। अवत्वंमाम्।। अव वक्तारम्।। अव श्रोतारम्।। अव दातारम्।। अव धातारम्।। अवानूचानमवशिष्यम्।। अवपश्चात्तात्।। अवपुरस्तात्।। अवोत्तरात्तात्।। अवदक्षिणात्तात्।। अवचोर्ध्वात्तात्।। अवाधरात्तात्।। सर्वतो मां पाहि पाहि समंतात्।। त्वं वाङ्मयस्त्वं चिन्मयः।। त्वमानन्दमयस्त्वं ब्रह्ममयः।। त्वंसच्चिदानन्दादद्वितीयोऽसि।। त्वं प्रत्यक्षं ब्रह्मासि।। त्वं ज्ञानमयो विज्ञानमयोऽसि।। सर्वं जगदिदं त्वत्तोजायते।। सर्वं जगदिदं त्वत्तस्तिष्ठति।। सर्वं जगदिदं त्वयि लयमेष्यति।। सर्वंजगदिदं त्वयि प्रत्येति।। त्वं भूमिरापोऽनिलोऽनलो नभः।। त्वंचत्वारि वाक्पदानि।। त्वं गुणत्रयातीतः।। त्वं कालत्रयातीतः।। त्वं देहत्रयातीतः।। त्वं मूलाधारस्थितोऽसि नित्यम्।। त्वं शक्तित्रयात्मकः।। त्वां योगिनो ध्यायन्ति नित्यम्।। त्वं ब्रह्मा त्वं विष्णुस्त्वं रुद्रस्त्वमिन्द्रस्त्वमग्निस्त्वं वायुस्त्वं सूर्यस्त्वं चंद्रमास्त्वं ब्रह्म भूर्भुवःस्वरोम्।। गणादिं पूर्वमुच्चार्य वर्णादींस्तदनन्तम्।। अनुस्वारः परतरः।। अर्धेन्दुलसितम्।। तारेण रुद्धम्।। एतत्तव मनुस्वरूपम्।। गकारः पूर्वरूपम्।। अकारो मध्यमरूपम्।। अनुस्वारश्चांत्यरूपम् बिंदुरुत्तररूपम्।। नादः सन्धानम्।। संहिता सन्धिः।। सैषा गणेशविद्या।। गणक-ऋषिः।। निचृद्गायत्रीछन्दः।। गणपतिर्देवता।। ॐ गं गणपतये नमः।।

ॐ एकदन्ताय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि।। तन्नो दन्तिः प्रचोदयात्।। एकदन्तञ्चतुर्हस्तं पाशमङ्कुशधारिणम्।। रदं च वरदं हस्तैर्विभ्राणं मूषकध्वजम्।।रक्तं लंबोदरं शूर्पकर्णकं रक्तवाससम्।। रक्तगंधानुलिप्ताङ्गं रक्तपुष्पैः सुपूजितम्।। भक्तानुकंपिनं देवं जगत्कारणमच्युतम्।। आविर्भूतञ्च सृष्ट्यादौ प्रकृतेः पुरुषात्परम्।। एवं ध्यायति यो नित्यं स योगी योगिनांवरः।। नमो व्रातपतये नमो गणपतये नमः प्रमथपतये नमस्ते अस्तु लम्बोदरायैकदन्ताय विघ्ननाशिने शिवसुताय श्रीवरदमूर्तये नमः।। एतदथर्वशीर्षं योऽधीते।। स ब्रह्मभूयाय कल्पते।। स सर्वतः सुखमेधते।। स सर्वविघ्नैर्न बाध्यते।। स पञ्चमहापापात्प्रमुच्यते।। सायमधीयानो दिवसकृतं पापं नाशयति।। प्रातरधीयानो रात्रिकृतं पापं नाशयति।। सायंप्रातः प्रयुञ्जानोऽपापो भवति।।

सर्वत्राधीयानोऽपविघ्नो भवति।। धर्मार्थकाममोक्षं च विन्दति।। इदमथर्वशीर्षमशिष्याय न देयम्।। यो यदिमोहाद्दास्यति।। स पापीयान् भवति।। सहस्रावर्तनाद् यं यं काममधीते।। तं तमनेन साधयेत्।। अनेन गणपतिमभिषिञ्चति।। स वाग्मी भवति।। चतुर्थ्यामनश्नन् जपति।। स

विद्यावान् भवति।। इत्यथर्वणवाक्यम्।। ब्रह्माद्याचरणं विद्यात्।। न बिभेति कदाचनेति।। यो दूर्वांकुरैर्यजति।। स वैश्रवणोपमो भवति।। यो लाजैर्यजति।। स यशोवान्भवति।। स मेधावान्भवति।। यो मोदकसहस्रेण यजति।। स वाञ्छितफलमवाप्नोति।। यः साज्यसमिद्भिर्यजति।। स सर्वं लभते।। स सर्वं लभते अष्टौ ब्राह्मणान् सम्यग्ग्राहयित्वा।। सूर्यवर्चस्वीभवति।। सूर्यग्रहे महानद्यां प्रतिमासन्निधौ वा जप्त्वा।। सिद्धमन्त्रो भवति।। महाविघ्नात्प्रमुच्यते।। महादोषात्प्रमुच्यते।। महापापात्प्रमुच्यते।। स सर्वविद्भवति स सर्वविद्भवति।। य एवं वेद।।इत्युपनिषत्।। ॐ भद्रं कर्णेभिः०।।१।। स्वति न इन्द्रो०।।१।।

।।इति गणपत्यथर्वशीर्षं समाप्तम्।।

पुरश्चरणविधिः

एवं नित्यक्रमं प्रवर्तयन् श्यामाक्रमे वक्ष्यमाणेन विधिना अष्टाविंशतिसहस्रसंख्या पुरश्चरणजपः। प्रकृते कलियुगत्वाच्चतुर्गुणितम्। प्रथमेऽह्नि सहस्रम्। ततः प्रत्यहं त्रिसहस्रसंख्यञ्च कृत्वा जपदशांशेन होमः। तद्दशांशेन तर्पणम्, तद्दशांशेन ब्राह्मणभोजनानि च विदध्यात्।

होमे द्रव्याणि

मोदकैः पृथुकैर्लाजैः सक्तुभिश्चेक्षुपर्वभिः। नारिकेलैस्तिलैश्शुद्धैस्सुपक्वैः कदलीफलैः।।

मोदकाः-अखण्डिताः ग्रासमिताः, पृथुकलाजसक्तवो मुष्टिपरिमिताः। इक्षुप्रमाणं श्लोक एवोक्तम्। नारिकेलम् अष्टधा खण्डितम्। तिलाः चुलुकप्रमाणाः शतसंख्याका वा। कदली-फलमल्पं यद्यखण्डितं पृथु चेद्यथारुचि खण्डितम्। अमीषां द्रव्याणां मधुक्षीरघृतसिक्तानां पृथक् पृथगाहुतयो होमसंख्या पिण्डाष्टमभागमिताः ३५० श्लोकपाठक्रमेण भवन्ति। अष्टद्रव्यहोमात् प्रागावरणदेवतानामेकैकाहुतिः प्रधानदेवतायाद्दशाहुतयस्ता आज्येनैव भवन्ति। तर्पणपूर्वाङ्गन्तु चतुरावृत्तितर्पणवदेव। इत्थं पुरश्चरणेन सिद्धमनुः, स्वातन्त्र्येणोपास्तौ च श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण नैमित्तिकार्चनपरः काम्यापेक्षी चेत् श्यामाक्रमे वक्ष्यमाणेन तत्तत्कामानुगुणेन द्रव्येणेष्ट्वा सिद्धसङ्कल्पः सुखी विहरेत्, इति शिवम्।

श्रीमहागणपतिहोमः

गणपतिद्योमेऽष्टद्रव्यैरुक्तः (तानि मन्त्रमहोदधिप्रकारेण)

१. इक्षुः २. सक्तुः ३. रम्भाफलम् ४.पृथुकः ५. तिलः ६. मोदकम् ७.नालिकेरः ८. लाजः इति।

फल-प्राप्ति-तालिका

कालः	होम द्रव्य विवरण	संख्या	फलानि
शुक्ल चतुर्थी	नालिकेरखण्डानि (नारियल का खण्ड)	१००, ३०० अथवा १०००	श्रीप्राप्ति
शुक्ल प्रथमा	नालिकेरखण्डानि (नारियल खण्ड)	१०००	सर्ववश्यम्
शुक्ल द्वितीया	सक्तलड्डुकम् (सत्तु के लड्डू)	१०००	सर्ववश्यम्
शुक्ल तृतीया	लाजः (लाज)	१०००	सर्ववश्यम्
शुक्ल चतुर्थी	तिलाक्षताः (तिल एवं अक्षत मिलाकर)	१०००	सर्ववश्यम्
शुक्ल चतुर्थी	त्रिमधुरयुक्तलाजाः त्रिमधुरं (घी, दूध, मधु)	१०००	श्री प्राप्तिः
शुक्ल चतुर्थी	आज्ययुक्तं हविः (त्रिमधुरं से लाज मिलाकर)	१०००	विवाहः
शुक्ल चतुर्थी	एतेनैवव (आज्ययुक्त हवि)	१०००	इष्टप्राप्तिः
शुक्ल चतुर्थी	वर्षमेकं (उपर्युक्त द्रव्य से एक साल लगातार)	१०००	धन-धान्यप्राप्तिः अन्नसमृद्धिः
शुक्ल चतुर्थी	मधु स्वषकमात्रम् (मधु प्रति आवृत्ति कम से कम २५ग्रा.)	१०००	अधिक धनप्राप्तिः स्वर्ण लाभ एवं सर्वप्राणिवश्यम्
शुक्ल चतुर्थी	दधि स्वषकमात्रम् (दही २५ ग्राम)	१०००	सर्वसमृद्धिः
शुक्ल चतुर्थी	शुद्धघृत (शुद्ध देशी घी २५ग्राम)	१०००	अधिक धनप्राप्तिः
शुक्ल चतुर्थी	अन्नं कबलमात्रम् (अन्न एक कौर)	१०००	अन्न-समृद्धिः
शुक्ल चतुर्थी	पुष्पम् (पुष्प)	१०००	वस्त्र-लाभः
शुक्ल चतुर्थी	घृताक्तापूपम् (घी में लगाकर पूप)	१०००	मन्त्रसिद्धिः एवं राजवश्यम्
शुक्ल चतुर्थी	घृतमधुयुतक्षीरं (आज्यसिक्त मोदक)	१०००	युद्धेजयः
शुक्ल चतुर्थी	इक्षुखण्डः (घी, दूध, मधु का मिश्रण	१०००	राजवश्यम्
शुक्ल चतुर्थी	गन्ने का खण्ड)	१०००	विस्तार मनोभावना, सद्बुद्धिः श्रीप्राप्तिः
शुक्ल चतुर्थी	शर्करायुतपृथुकाः (शर्करामिश्रित चिवडा)	१०००	राजवश्यम्
शुक्ल चतुर्थी	सर्करायुतसक्तवः (शर्करामिश्रित सत्तु)	१०००	ब्राह्मणवश्यम्
शुक्ल चतुर्थी	त्रिमधुरसिक्तापूपम् (त्रिमधुरं सिक्तअपूप)	१०००	राजवश्यम्
शुक्ल चतुर्थी	पायसान्नं क्षीरान्नम्	१०००	बहुधनप्राप्तिः श्रीप्राप्तिः लक्ष्मीसिद्धिः

कालः	होम द्रव्य विवरण	संख्या	फलानि
एक मण्डल रोज (४८ दिन)	**पूर्णनालिकेरम्** (पूर्ण नारियल)	१०००	**मन्त्र-सिद्धिः**
शुक्ल षष्ठी	**मोदकानि** (मोदक)	३३६	**इष्टार्थ-लाभः**
शुक्ल अष्टमी	**तिललड्डुकम्** (तिल का लड्डु)	३३६	**इष्टार्थ-लाभः**
शुक्ल चतुर्दशी	**गुडापूपम्**	३३६	**इष्टार्थ-लाभः**
रोज	**पृथुकाः, नालिकेर खण्डानि, मरिचानि व** (चिवडा या नारियल खण्ड या काली मिर्च)	३३६	**धनवृद्धिः**
शुक्ल चतुर्दशी	**रम्भाफलेपृथुकलाजः** (रम्भाफल चिवडा लाज)	३३६	**सर्ववश्यम्**
शुक्ल चतुर्दशी	**कमलम्** (कमल)	३३६	**राजवश्यम्**
शुक्ल चतुर्दशी	**रक्तकमलम्** (लाल रंग का कमल)	३३६	**लक्ष्मी-प्राप्तिः**
शुक्ल चतुर्दशी	**श्वेतकमलम्** (श्वेत कमल)	३३६	**वाग् विभूति-सिद्धिः**
शुक्ल चतुर्दशी	**रक्तकुमुदानि** (लाल रंग कुमुद)	३३६	**श्रीवश्यम् राजपत्नीवश्यम्**
शुक्ल चतुर्दशी	**श्वेतकुमुदानि** (श्वेत कुमुदम्)	१०००	**वाग्विभूति**
शुक्ल चतुर्दशी	**कुमुदपुष्पम्** (कुमुद फूल)	३३६	**मन्त्र-जनवश्यम्**
शुक्ल चतुर्दशी	**अश्वत्थ समित्**	३३६	**राज-विप्रवश्यम्**
शुक्ल चतुर्दशी	**उदुम्बरसमित्**	३३६	**क्षत्रियवश्यम्**
शुक्ल चतुर्दशी	**प्लक्षसमित्** इजिले समित् (प्लहम्)	३३६	**वैश्यवश्यम्**
शुक्ल चतुर्दशी	**वट समित**	३३६	**सर्वजनवश्यम्**
शुक्ल चतुर्दशी	**दध्योदनम्** (दही भात)	३३६	**वंश-वृद्धिः**
शुक्ल चतुर्दशी	(वेतस् समित्)	३३६	**वर्षा एवं जलवृद्धिश्च**
शुक्ल चतुर्दशी	**लाजाः**	३३६	**यशः मेधावृद्धिश्च**
शुक्ल चतुर्दशी	**गोक्षीरम्** (गाय का दूध)	३३६	**गोवृद्धिः**
शुक्ल चतुर्दशी	**दूर्वा**	३३६	**कुबेर-संपत्तिः**
शुक्ल चतुर्दशी	(आज्यसिक्त समित्)	८३६	**श्रीप्राप्तिः**
शुक्ल चतुर्दशी	**बिल्बसमित् विल्बपत्रं वा** (बिल्व-समित् या बिल्व-पत्र)	१०००	**अन्दर-अन्तरलक्ष्मी नाशः**
शुक्ल चतुर्दशी	**बिल्व-फलनि**	१०००	**बहिलक्ष्मी नाशः**

३. नामावलि-खण्डः

श्रीगणपति-अष्टोत्तरशत-नामावलिः

१ ॐ विनायकाय नमः
२ ॐ विघ्नराजाय नमः
३ ॐ गौरीपुत्राय नमः
४ ॐ गणेश्वराय नमः
५ ॐ स्कन्दाग्रजाय नमः
६ ॐ अव्ययाय नमः
७ ॐ पूताय नमः
८ ॐ दक्षाय नमः
९ ॐ अध्यक्षाय नमः
१० ॐ द्विजप्रियाय नमः
११ ॐ अग्निगर्भच्छिदे नमः
१२ ॐ इन्द्रश्रीप्रदाय नमः
१३ ॐ वाणीप्रदाय नमः
१४ ॐ अव्ययाय नमः
१५ ॐ सर्वसिद्धिप्रदाय नमः
१६ ॐ शर्वतनयाय नमः
१७ ॐ शर्वरीप्रियाय नमः
१८ ॐ सर्वात्मकाय नमः
१९ ॐ सृष्टिकर्त्रे नमः
२० ॐ देवाय नमः
२१ ॐ अनेकार्च्चिताय नमः
२२ ॐ शिवाय नमः
२३ ॐ शुद्धाय नमः
२४ ॐ बुद्धिप्रियाय नमः
२५ ॐ शान्ताय नमः
२६ ॐ ब्रह्मचारिणे नमः
२७ ॐ गजाननाय नमः
२८ ॐ द्वैमात्रेयाय नमः
२९ ॐ मुनिस्तुत्या नमः
३० भक्तविघ्नविनाशनाय नमः
३१ ॐ एकदन्ताय नमः
३२ ॐ चतुर्बाहवे नमः
३३ ॐ चतुराय नमः
३४ ॐ शक्तिसंयुताय नमः
३५ ॐ लम्बोदराय नमः
३६ ॐ शूर्पकर्णाय नमः
३७ ॐ हरये नमः
३८ ॐ ब्रह्मविदुत्तमाय नमः
३९ ॐ कालाय नमः
४० ॐ ग्रहपतये नमः
४१ ॐ कामिने नमः
४२ ॐ सोमसूर्याग्निलोचनाय नमः
४३ ॐ पाशाङ्कुशधराय नमः
४४ ॐ चण्डाय नमः
४५ ॐ गुणातीताय नमः
४६ ॐ निरंजनाय

४७ ॐ अकल्मषाय नमः
४८ ॐ स्वयंसिद्धाय नमः
४९ ॐ सिद्धार्च्चितपदाम्बुजाय नमः
५० ॐ बीजापूरफलासक्ताय नमः
५१ ॐ वरदाय नमः
५२ ॐ शाश्वताय नमः
५३ ॐ कृतिने नमः
५४ ॐ द्विजप्रियाय नमः
५५ ॐ वीतभयाय नमः
५६ ॐ गदिने नमः
५७ ॐ चक्रिणे नमः
५८ ॐ इक्षुचापधृते नमः
५९ ॐ श्रीदाय नमः
६० ॐ अजाय नमः
६१ ॐ उत्पलकराय नमः
६२ ॐ श्रीपतये नमः
६३ ॐ स्तुतिहर्षिताय नमः
६४ ॐ कुलाद्रिभेत्रे नमः
६५ ॐ जटिलाय नमः
६६ ॐ कलिकल्मषनाशिने नमः
६७ ॐ चन्द्रचूडामणये नमः
६८ ॐ कान्ताय नमः
६९ ॐ पापहारिणे नमः
७० ॐ समाहिताय नमः
७१ ॐ आश्रितश्रीकराय नमः
७२ ॐ सौम्याय नमः
७३ ॐ भक्तवाञ्छितदायकाय नमः
७४ ॐ शान्ताय नमः
७५ ॐ कैवल्यसुखदाय नमः
७६ ॐ सच्चिदानन्दविग्रहाय नमः
७७ ॐ ज्ञानिने नमः
७८ ॐ दयायुताय नमः
७९ ॐ दान्ताय नमः
८० ॐ ब्रह्मद्वेषविवर्जिताय नमः
८१ ॐ प्रमत्तदैत्यभयदाय नमः
८२ ॐ श्रीकण्ठाय नमः
८३ ॐ विबुधेश्वराय नमः
८४ ॐ रमार्चिताय नमः
८५ ॐ विधये नमः
८६ ॐ नागराजयज्ञोपवीतवते नमः
८७ ॐ स्थूलकण्ठाय नमः
८८ ॐ स्वयंकर्त्रे नमः
८९ ॐ सोमघोषप्रियाय नमः
९० ॐ परस्मै नमः
९१ ॐ स्थूलतुण्डाय नमः
९२ ॐ अग्रण्ये नमः
९३ ॐ धीराय नमः
९४ ॐ वागीशाय नमः
९५ ॐ सिद्धिदायकाय नमः
९६ ॐ दूर्वाबिल्वप्रियाय नमः
९७ ॐ अव्यक्तमूर्त्तये नमः
९८ ॐ अद्भुतमूर्त्तिमते नमः
९९ ॐ शैलेन्द्रतनुजेखेलनोत्सुकमानसाय नमः
१०० ॐ स्वलावण्यसुधासाराय नमः

१०१ ॐ जितमन्मथविग्रहाय नमः
१०२ ॐ समस्तजगदाधाराय नमः
१०३ ॐ मायिने नमः
१०४ ॐ मूषकवाहनाय नमः
१०५ ॐ हृष्टाय नमः
१०६ ॐ तुष्टाय नमः
१०७ ॐ प्रसन्नात्मने नमः
१०८ ॐ सर्वसिद्धिप्रदायकाय नमः

इति श्रीभविन्योत्तरपुराणान्तर्गत श्रीविघ्नेश्वराष्टोत्तरशतनामावलिः समाप्ता।।

श्रीगणपतिमूलमन्त्र-त्रिशतीनामावलिः

ॐ ओङ्कार-गणपतये नमः
ॐ ओङ्कार-प्रणवरूपाय नमः
ॐ ओङ्कार-मूर्त्तये नमः
ॐ ओङ्काराय नमः
ॐ ओङ्कार-मन्त्राय नमः
ॐ ओङ्कार-बिन्दुरूपाय नमः
ॐ ओङ्कार-रूपाय नमः
ॐ ओङ्कार-नादाय नमः
ॐ ओङ्कारमयाय नमः
ॐ ओङ्कारमूलाधारवासाय नमः १०
ॐ श्रीङ्कारगणपतये नमः
ॐ श्रीङ्कारवल्लभाय नमः
ॐ श्रीङ्काराय नमः
ॐ श्रींलक्ष्म्यै नमः
ॐ श्रीं महागणेशाय नमः
ॐ श्रीं वल्लभाय नमः
ॐ श्रीं गणेशाय नमः
ॐ श्रीं वीरगणेशाय नमः
ॐ श्रीं वीरलक्ष्म्यै नमः
ॐ श्रीं धैर्यगणेशाय नमः २०
ॐ श्रीं वीरपुरेन्द्राय नमः
ॐ ह्रीङ्कारगणेशाय नमः
ॐ ह्रीङ्कारमयाय नमः
ॐ ह्रीङ्कारसिंहाय नमः
ॐ ह्रीङ्कारबालाय नमः
ॐ ह्रीङ्कारपीठाय नमः
ॐ ह्रीङ्काररूपाय नमः
ॐ ह्रीङ्कारवर्णाय नमः
ॐ ह्रीङ्कारकलाय नमः
ॐ ह्रीङ्कारलयाय नमः ३०
ॐ ह्रीङ्कारवरदाय नमः
ॐ ह्रीङ्कारफलदाय नमः
ॐ क्लींकारगणेशाय नमः
ॐ क्लींकारमन्मथाय नमः
ॐ क्लींकाराय नमः
ॐ क्लींमूलाधाराय नमः
ॐ क्लींवासाय नमः
ॐ क्लींकारमोहनाय नमः

ॐ क्लीङ्कारोन्नतरूपाय नमः
ॐ क्लीङ्कारवश्याय नमः ४०
ॐ क्लीङ्कारनाथाय नमः
ॐ क्लीङ्कारहेरम्बाय नमः
ॐ क्लीङ्काररूपाय नमः
ॐ ग्लौं गणपतये नमः
ॐ ग्लौङ्कारबीजाय नमः
ॐ ग्लौङ्काराक्षराय नमः
ॐ ग्लौङ्कारबिन्दुमध्यकाय नमः
ॐ ग्लौङ्कारवासाय नमः
ॐ गं गणपते नमः
ॐ गं गणनाथाय नमः ५०
ॐ गं गणाधिपाय नमः
ॐ गं गणाध्यक्षाय नमः
ॐ गं गणाय नमः
ॐ गं गगाय नमः
ॐ गं गंगाय नमः
ॐ गं गमनाय नमः
ॐ गं नानाविद्याप्रदाय नमः
ॐ गं घण्टानादप्रियाय नमः
ॐ गं गगाराय नमः
ॐ गं गणपतये नमः ६०
ॐ गजमुखाय नमः
ॐ गजहस्ताय नमः
ॐ गजरूपाय नमः
ॐ गजारूढाय नमः
ॐ गजाय नमः
ॐ गणेश्वराय नमः
ॐ गन्धहस्ताय नमः
ॐ गर्जिताय नमः
ॐ गदाय नमः
ॐ गंवाहाय नमः ७०
ॐ णकारगणपतये नमः
ॐ णळाय नमः
ॐ णळिंकाय नमः
ॐ णळप्रियाय नमः
ॐ णळेशाय नमः
ॐ णळ कोमळाय नमः
ॐ णगरीशाय नमः
ॐ णगरिकाय नमः
ॐ ण ण णङ्काय नमः
ॐ णणीशाय नमः ८०
ॐ ण णी ण प्रियाय नमः
ॐ परब्रह्मणे नमः
ॐ परहन्त्रे नमः
ॐ परमूर्त्तये नमः
ॐ पराय नमः
ॐ परमात्मने नमः
ॐ परानन्दाय नमः
ॐ परमेष्ठिने नमः
ॐ परात्पराय नमः
ॐ पद्माक्षाय नमः ९०

ॐ पद्मालयापतये नमः
ॐ पराक्रमिणे नमः
ॐ तत्त्वगणपतये नमः
ॐ तत्त्वगम्याय नमः
ॐ तर्कवेत्रे नमः
ॐ तत्त्वविदे नमः
ॐ तत्त्वरहिताय नमः
ॐ तमोहिताय नमः
ॐ तत्त्वज्ञानाय नमः
ॐ तरुणाय नमः १००

ॐ तरुणीभृंगाय नमः
ॐ तरणिप्रभाय नमः
ॐ यज्ञगणपतये नमः
ॐ यक्षकाय नमः
ॐ यशस्विने नमः
ॐ यज्ञकृते नमः
ॐ यज्ञाय नमः
ॐ यमभीतिनिवर्तकाय नमः
ॐ यमहृदे नमः
ॐ यज्ञफलप्रदाय नमः
ॐ यमाधाराय नमः ११०

ॐ यमप्रदाय नमः
ॐ यथेष्टवरप्रदाय नमः
ॐ वरगणपतये नमः
ॐ वरदाय नमः
ॐ वसुधापतये नमः
ॐ वजाद्भवभयसंहर्त्रे नमः
ॐ वल्लभारमणीशाय नमः
ॐ वक्षस्थलमणिभ्राजिने नमः
ॐ वज्रधारिणे नमः १२०

ॐ वश्याय नमः
ॐ वकाररूपाय नमः
ॐ वशिने नमः
ॐ वरप्रदाय नमः
ॐ रज्गणपतये नमः
ॐ रज्काराय नमः
ॐ रमानाथाय नमः
ॐ रत्नाभरणभूषिताय नमः
ॐ रहस्यज्ञाय नमः
ॐ रसाधाराय नमः १३०

ॐ रसस्थाय नमः
ॐ रथावासाय नमः
ॐ रंजितप्रदाय नमः
ॐ रविकोटिप्रकाशाय नमः
ॐ रम्याय नमः
ॐ वरदवल्लभाय नमः
ॐ वकाराय नमः
ॐ वरुणप्रियाय नमः
ॐ वज्रधराय नमः
ॐ वरदवरदाय नमः १४०

ॐ वन्दिताय नमः
ॐ वश्यकराय नमः
ॐ वदनप्रियाय नमः
ॐ वसवे नमः
ॐ वसुप्रियाय नमः

ॐ वरदप्रियाय नमः
ॐ रविगणपतये नमः
ॐ रत्नकिरीटाय नमः
ॐ रत्नमोहनाय नमः
ॐ रत्नभूषणाय नमः १५०

ॐ रत्नकाय नमः
ॐ रत्नमन्त्रपाय नमः
ॐ रसाचलाय नमः
ॐ रसातलाय नमः
ॐ रत्नकङ्कणाय नमः
ॐ रवोधीशाय नमः
ॐ रवापानाय नमः
ॐ रत्नाशनाय नमः
ॐ दकाररूपाय नमः
ॐ दमनाय नमः १६०

ॐ दण्डकारिणे नमः
ॐ दयातमिदाय नमः
ॐ दैत्यगमनाय नमः
ॐ दण्डनीत्यादिविज्ञात्रे नमः
ॐ दयावहाय नमः
ॐ दक्षध्वंसनकराय नमः
ॐ दक्षाय नमः
ॐ दन्तकाय नमः
ॐ दमोजघ्नाय नमः
ॐ सर्ववश्यगणपतये नमः १७०

ॐ सर्वात्मने नमः
ॐ सर्वज्ञाय नमः
ॐ सर्वसौख्यप्रदायिने नमः
ॐ सर्वदुःखघ्ने नमः
ॐ सर्वरोगहृते नमः
ॐ सर्वजनप्रियाय नमः
ॐ सर्वशास्त्रकलापधराय नमः
ॐ सर्वदुःखविनाशकाय नमः
ॐ सर्वदुष्टप्रशमनाय नमः
ॐ जयगणपतये नमः १८०

ॐ जनार्दनाय नमः
ॐ जयाराध्याय नमः
ॐ जगन्मान्याय नमः
ॐ जयावहाय नमः
ॐ जनपालाय नमः
ॐ जगत्सृष्टये नमः
ॐ जप्याय नमः
ॐ जनलोचनाय नमः
ॐ जगतीपालाय नमः
ॐ जयन्ताय नमः १९०

ॐ नटनगणपतये नमः
ॐ नत्याय नमः
ॐ नदीशगम्भीराय नमः
ॐ नतभूदेवाय नमः
ॐ नष्टद्रव्यप्रदायकाय नमः
ॐ नयज्ञाय नमः
ॐ नमितारये नमः
ॐ नन्दाय नमः
ॐ नटनविद्याविशारदाय नमः
ॐ नवध्यानां संधात्रे नमः २००

ॐ नवांबरविदारणाय नमः
ॐ मेघडंबरगणपतये नमः
ॐ मेघवाहनाय नमः
ॐ मेरुवासाय नमः
ॐ मेरुनिलयाय नमः
ॐ मेघवर्णाय नमः
ॐ मेघनाथाय नमः
ॐ मेघाडम्बराय नमः
ॐ मेघगर्जिताय नमः
ॐ मेघरूपाय नमः २१०

ॐ मेघघोषाय नमः
ॐ मेषवाहनाय नमः
ॐ वश्यगणपतये नमः
ॐ वज्रेश्वराय नमः
ॐ वरप्रदाय नमः
ॐ वज्रदन्ताय नमः
ॐ वश्यप्रदाय नमः
ॐ वश्याय नमः
ॐ वशिने नमः
ॐ वटुकेशाय नमः २२०

ॐ वराभयाय नमः
ॐ वसुमते नमः
ॐ वटवे नमः
ॐ शरगणपतये नमः
ॐ शर्मधाम्ने नमः
ॐ शरणाय नमः
ॐ शर्मवद्वसुघ्नाय नमः
ॐ शरधराय नमः
ॐ शशिधराय नमः
ॐ शतक्रतुवरप्रदाय नमः २३०

ॐ शतानन्दादिसेव्याय नमः
ॐ शमितदेवाय नमः
ॐ शराय नमः
ॐ शशिनाथाय नमः
ॐ महाभयविनाशनाय नमः
ॐ महेश्वरप्रियाय नमः
ॐ मत्तदण्डकराय नमः
ॐ महाकीर्त्तये नमः
ॐ महाभुजाय नमः
ॐ महोन्नतये नमः २४०

ॐ महोत्साहाय नमः
ॐ महामायाय नमः
ॐ महामदाय नमः
ॐ महाकोपाय नमः
ॐ नागगणपतये नमः
ॐ नागाधीशाय नमः
ॐ नायकाय नमः
ॐ नाशितारातये नमः
ॐ नामस्मरणपापघ्ने नमः
ॐ नादाय नमः २५०

ॐ नादपतिदार्थपद्मभुवे नमः
ॐ नागराजवल्लभप्रियाय नमः
ॐ नाट्यविद्याविशारदाय नमः
ॐ नाट्यप्रियाय नमः

ॐ नाट्यनाथाय नमः
ॐ यवनगणपतये नमः
ॐ यमनिषूदनाय नमः
ॐ यमवीजिदाय नमः
ॐ यज्वने नमः
ॐ यज्ञपतये नमः २६०
ॐ यज्ञनाशनाय नमः
ॐ यज्ञप्रियाय नमः
ॐ यज्ञवाहाय नमः
ॐ यज्ञाङ्गाय नमः
ॐ यज्ञसखाय नमः
ॐ यज्ञप्रियाय नमः
ॐ यज्ञरूपाय नमः
ॐ यज्ञवन्द्याय नमः
ॐ यतिरक्षाकाय नमः
ॐ यतिपूजिताय नमः २७०
ॐ स्वामिगणपतये नमः
ॐ स्वर्णवरदाय
ॐ स्वर्णाकर्षणाय नमः
ॐ स्वाश्रयाय नमः
ॐ स्वस्तिकृते नमः
ॐ स्वस्तिकाय नमः
ॐ स्वर्णकक्षाय नमः
ॐ स्वर्णताटङ्कभूषणाय नमः
ॐ स्वाहासभाजिताय नमः
ॐ स्वरशास्त्रस्वरूपकृते नमः २८०
ॐ हादिविद्याय नमः
ॐ हादिरूपाय नमः
ॐ हरि-हर-प्रियाय नमः
ॐ हरिण्यादिपतये नमः
ॐ हाहाहूहू गणपतये नमः
ॐ हरिगणपतये नमः
ॐ हाटकप्रियाय नमः
ॐ हतगजाधिपाय नमः
ॐ हयाश्रयाय नमः
ॐ हंसप्रियाय नमः २९०
ॐ हंसाय नमः
ॐ हंसपूजिताय नमः
ॐ हनुमत्सेविताय नमः
ॐ हकाररूपाय नमः
ॐ हरिस्तुताय नमः
ॐ हराङ्गवास्तव्याय नमः
ॐ हरिनीलप्रभाय नमः
ॐ हरिद्राबिम्बपूजिताय नमः
ॐ हरिहयमुखदेवतासर्वेष्टसिद्धिदाय नमः
ॐ मूलमन्त्रगणपतये नमः ३००

।।श्रीगणेशमूलमन्त्रत्रिशती समाप्ता।।

(नानाविधमन्त्रपुष्पाणि समर्पयामि)

।।श्री:।।

श्रीमहागणपतिसहस्रनामावलिः

अस्य श्रीमहागणपति-सहस्रनाम-स्तोत्रमन्त्रस्य महागणपतये-ऋषये नमः शिरसि, अनुष्टुप्छन्दसे नमः मुखे, श्रीमहागणपति-देवतायै नमः हृदये, गं बीजाय नमः गुह्ये, हुं शक्तये नमः पादयोः, स्वाहा कीलकाय नमः नाभौ, महागणपतिप्रसादसिद्धये जपे विनियोगाय नमः करसम्पुटे।

ॐ गां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः, ॐ गां हृदयाय नमः
ॐ गीं तर्जनीभ्यां नमः, ॐ गीं शिरसे स्वाहा
ॐ गूं मध्यमाभ्यां नमः, ॐ गूं शिखायै वषट्
ॐ गैं अनामिकाभ्यां नमः, ॐ गैं कवचाय हुम्
ॐ गौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः, ॐ गौं नेत्रत्रयाय वौषट्
ॐ गः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः, ॐ गः भूर्भुसस्वरोमिति दिग्बन्धः अस्त्राय फट्

बीजापूरगदेक्षुकार्मुकरुजा चक्राब्जपाशोत्पल—
व्रीह्यग्रस्वविषाणरत्नकलश प्रोद्यत्कराम्भोरुहः।।
ध्येयो वल्लभया सपद्मकरया शिलष्टोज्ज्वलद्भूषया।
विश्वोत्पत्ति-विपत्ति-संस्थितिकरो विघ्नेश इष्टार्थदः।।

लमियादि पञ्चपूजां कुर्यात्।

ॐ गं गणेश्वराय नमः
ॐ गं गणक्रीडाय नमः
ॐ गं गणनाथाय नमः
ॐ गं गणाधिपाय नमः
ॐ गं एकदंष्ट्राय नमः
ॐ गं वक्रतुण्डाय नमः
ॐ गं गजवक्त्राय नमः
ॐ गं महोदराय नमः
ॐ गं लम्बोदराय नमः
ॐ गं धूम्रवर्णाय नमः १०
ॐ गं विकटाय नमः
ॐ गं विघ्ननायकाय नमः
ॐ गं सुमुखाय नमः
ॐ गं दुर्मुखाय नमः
ॐ गं बुद्धाय नमः
ॐ गं विघ्नराजाय नमः
ॐ गं गजाननाय नमः
ॐ गं भीमाय नमः
ॐ गं प्रमोदाय नमः
ॐ गं आमोदाय नमः २०
ॐ गं सुरानन्दाय नमः
ॐ गं मदोत्कटाय नमः
ॐ गं हेरम्बाय नमः
ॐ गं शम्बराय नमः
ॐ गं शम्भवे नमः
ॐ गं लम्बकर्णाय नमः
ॐ गं महाबलाय नमः
ॐ गं नन्दनाय नमः
ॐ गं अलम्पटाय नमः
ॐ गं अभीरवे नमः ३०
ॐ गं मेघनादाय नमः
ॐ गं गणञ्जयाय नमः
ॐ गं विनायकाय नमः
ॐ गं विरूपाक्षाय नमः
ॐ गं धीरशूराय नमः
ॐ गं वरप्रदाय नमः

ॐ गं महागणपतये नमः
ॐ गं बुद्धिप्रियाय नमः
ॐ गं क्षिप्रप्रसादनाय नमः
ॐ गं रुद्रप्रियाय नमः ४०
ॐ गं गणाध्यक्षाय नमः
ॐ गं उमापुत्राय नमः
ॐ गं अघनाशनाय नमः
ॐ गं कुमारगुरवे नमः
ॐ गं ईशानपुत्राय नमः
ॐ गं मूषकवाहनाय नमः
ॐ गं सिद्धिप्रियाय नमः
ॐ गं सिद्धिपतये नमः
ॐ गं सिद्धाय नमः
ॐ गं सिद्धिविनायकाय नमः ५०
ॐ गं अविघ्नाय नमः
ॐ गं तुम्बुरवे नमः
ॐ गं सिंहवाहनाय नमः
ॐ गं मोहिनीप्रियाय नमः
ॐ गं कटङ्कटाय नमः
ॐ गं राजपुत्राय नमः
ॐ गं शालकाय नमः
ॐ गं सम्मिताय नमः
ॐ गं अमिताय नमः
ॐ गं कूष्माण्डसाम-
सम्भूतये नमः ६०
ॐ गं दुर्जयाय नमः
ॐ गं धूर्जयाय नमः

ॐ गं जयाय नमः
ॐ गं भूपतये नमः
ॐ गं भुवनपतये नमः
ॐ गं भूतानां पतये नमः
ॐ गं अव्ययाय नमः
ॐ गं विश्वकर्त्रे नमः
ॐ गं विश्वमुखाय नमः
ॐ गं विश्वरूपाय नमः ७०
ॐ गं निधये नमः
ॐ गं घृणये नमः
ॐ गं कवये नमः
ॐ गं कवीनामृषभाय नमः
ॐ गं ब्रह्मण्याय नमः
ॐ गं ब्रह्मणस्पतये नमः
ॐ गं ज्येष्ठराजाय नमः
ॐ गं निधिपतये नमः
ॐ गं निधिप्रियपति-
प्रियाय नमः
ॐ गं हिरण्मयपुरान्त-
स्थाय नमः ८०
ॐ गं सूर्यमण्डलमध्यगाय नमः
ॐ गं कराहतिध्वस्त-
सिन्धुसलिलाय नमः
ॐ गं पूषदन्तभिदे नमः
ॐ गं उमाङ्ककेलिकुतुकिने नमः
ॐ गं मुक्तिदाय नमः
ॐ गं कुलपालनाय नमः

ॐ गं किरीटिने नमः
ॐ गं कुण्डलिने नमः
ॐ गं हारिणे नमः ९०
ॐ गं वनमालिने नमः
ॐ गं मनोमयाय नमः
ॐ गं वैमुख्यहतदैत्यश्रिये नमः
ॐ गं पादाहतिजितक्षितये नमः
ॐ गं सद्योजातस्वर्ण-
मुञ्जमेखलिने नमः
ॐ गं दुर्निमित्तहृते नमः
ॐ गं दुस्स्वप्नहृते नमः
ॐ गं प्रसहनाय नमः
ॐ गं गुणिने नमः
ॐ गं नादप्रतिष्ठिताय नमः १००
ॐ गं सुरूपाय नमः
ॐ गं सर्वनेत्राधिवासाय नमः
ॐ गं वीरासनाश्रयाय नमः
ॐ गं पीताम्बराय नमः
ॐ गं खण्डरदाय नमः
ॐ गं खण्डेन्दुकृतशेखराय नमः
ॐ गं चित्राङ्कश्यामदशनाय नमः
ॐ गं भालचन्द्राय नमः
ॐ गं चतुर्भुजाय नमः
ॐ गं योगाधिपाय नमः
ॐ गं तारकस्थाय नमः ११०
ॐ गं पुरुषाय नमः

ॐ गं गजकर्णकाय नमः
ॐ गं गणाधिराजाय नमः
ॐ गं विजयस्थिराय नमः
ॐ गं गजपतिध्वजिने नमः
ॐ गं देवदेवाय नमः
ॐ गं स्मरप्राणदीपकाय नमः
ॐ गं वायुकीलकाय नमः
ॐ गं विपश्चिद्वरदाय नमः
ॐ गं नादोन्नादभिन्न-बलाहकाय नमः १२०
ॐ गं वराहरदनाय नमः
ॐ गं मृत्युञ्जयाय नमः
ॐ गं व्याघ्राजिनाम्बराय नमः
ॐ गं इच्छाशक्तिधराय नमः
ॐ गं देवत्रात्रे नमः
ॐ गं दैत्यविमर्दनाय नमः
ॐ गं शम्भुवक्त्रोद्भवाय नमः
ॐ गं शम्भुकोपघ्ने नमः
ॐ गं शम्भुहास्यभुवे नमः
ॐ गं शम्भुतेजसे नमः १३०
ॐ गं शिवाशोकहारिणे नमः
ॐ गं गौरीसुखावहाय नमः
ॐ गं उमाङ्गमलजाय नमः
ॐ गं गौरीतेजोभुवे नमः
ॐ गं स्वर्धुनीभवाय नमः
ॐ गं यज्ञकायाय नमः
ॐ गं महानादाय नमः

ॐ गं गिरिवर्ष्मणे नमः
ॐ गं शुभाननाय नमः
ॐ गं सर्वात्मने नमः
ॐ गं सर्वदेवात्मने नमः
ॐ गं ब्रह्ममूर्ध्ने नमः
ॐ गं ककुप्छ्रुतये नमः
ॐ गं ब्रह्माण्डकुम्भाय नमः
ॐ गं चिद्व्योमभालाय नमः
ॐ गं सत्यशिरोरुहाय नमः
ॐ गं जगज्जन्मलयोन्मेष-निमेषाय नमः
ॐ गं अग्न्यर्कसोमदृशे नमः
ॐ गं गिरीन्द्रैकरदाय नमः
ॐ गं धर्माधर्मोष्ठाय नमः १५०
ॐ गं सामबृंहिताय नमः
ॐ गं ग्रहर्क्षदशनाय नमः
ॐ गं वाणीजिह्वाय नमः
ॐ गं वासवनासिकाय नमः
ॐ गं कुलाचलांसाय नमः
ॐ गं सोमार्कघण्टाय नमः
ॐ गं रुद्रशिरोधराय नमः
ॐ गं नदीनदभुजाय नमः
ॐ गं सर्पाङ्गुलीकाय नमः
ॐ गं तारकानखाय नमः १६०
ॐ गं भ्रूमध्यसंस्थितकराय नमः
ॐ गं ब्रह्मविद्यामदोत्कटाय नमः

१४० ॐ गं व्योमनाभये नमः
ॐ गं श्रीहृदयाय नमः
ॐ गं मेरुपृष्ठाय नमः
ॐ गं अर्णवोदराय नमः
ॐ गं कुक्षिस्थयक्षगन्धर्वरक्ष-किन्नरमानुषाय नमः
ॐ गं पृथ्वीकटये नमः
ॐ गं सृष्टिलिङ्गाय नमः
ॐ गं शैलोरवे नमः १७०
ॐ गं दस्त्रजानुकाय नमः
ॐ गं पातालजङ्घाय नमः
ॐ गं मुनिपदे नमः
ॐ गं कालाङ्गुष्ठाय नमः
ॐ गं त्रयीतनवे नमः
ॐ गं ज्योतिर्मण्डललाङ्गूलाय नमः
ॐ गं हृदयालाननिश्चलाय नमः
ॐ गं हृत्पद्मकर्णिकाशालिवियत्केलिसरोवराय नमः
ॐ गं सद्भक्तध्याननिगडाय नमः
ॐ गं पूजावारीनिवारिताय नमः १८०
ॐ गं प्रतापिने नमः
ॐ गं कश्यपसुताय नमः
ॐ गं गणपाय नमः
ॐ गं विष्टपिने नमः

ॐ गं बलिने नमः
ॐ गं यशस्विने नमः
ॐ गं धार्मिकाय नमः
ॐ गं स्वौजसे नमः
ॐ गं प्रथमाय नमः
ॐ गं प्रथमेश्वराय नमः १९०
ॐ गं चिन्तामणिद्वीपपतये नमः
ॐ गं कल्पद्रुमवनालयाय नमः
ॐ गं रत्नमण्डपमध्यस्थाय नमः
ॐ गं रत्नसिंहासनाश्रयाय नमः
ॐ गं तीव्राशिरोधृतपदाय नमः
ॐ गं ज्वालिनीमौलि-लालिताय नमः
ॐ गं नन्दानन्दितपीठश्रिये नमः
ॐ गं भोगदाभूषितासनाय नमः
ॐ गं सकामदायिनीपीठाय नमः
ॐ गं स्फुरदुग्रासनाश्रयाय नमः २००
ॐ गं तेजोवतीशिरोरत्नाय नमः
ॐ गं सत्यानित्यावतंसिताय नमः
ॐ गं सविघ्ननाशिनीपीठाय नमः
ॐ गं सर्वशक्त्यम्बुजाश्रयाय नमः
ॐ गं लिपिपद्मासनाधाराय नमः
ॐ गं वह्निधामत्रयाश्रयाय नमः
ॐ गं उन्नतपदाय नमः

ॐ गं गूढगुल्फाय नमः
ॐ गं संवृतपार्ष्णिकाय नमः
ॐ गं पीनजङ्घाय नमः २१०
ॐ गं श्लिष्टजानवे नमः
ॐ गं स्थूलोरवे नमः
ॐ गं प्रोन्नमत्कटये नमः
ॐ गं निम्ननाभये नमः
ॐ गं स्थूलकुक्षये नमः
ॐ गं पीनवक्षसे नमः
ॐ गं बृहद्भुजाय नमः
ॐ गं पीनस्कन्धाय नमः
ॐ गं कम्बुकण्ठाय नमः
ॐ गं लम्बोष्ठाय नमः २२०
ॐ गं लम्बनासिकाय नमः
ॐ गं भग्नवामरदाय नमः
ॐ गं तुङ्गसव्यदन्ताय नमः
ॐ गं महाहनवे नमः
ॐ गं ह्रस्वनेत्रत्रयाय नमः
ॐ गं शूर्पकर्णाय नमः
ॐ गं निबिडमस्तकाय नमः
ॐ गं स्तबकाकारकुम्भाग्राय नमः
ॐ गं रत्नमौलये नमः
ॐ गं निरङ्कुशाय नमः २३०
ॐ गं सर्पहारकटीसूत्राय नमः
ॐ गं सर्पयज्ञोपवीतवते नमः
ॐ गं सर्पकोटीरकटकाय नमः

ॐ गं सर्पग्रैवेयकाङ्गदाय नमः
ॐ गं सर्पकक्ष्योदराबन्धाय नमः
ॐ गं सर्पराजोत्तरीयकाय नमः
ॐ गं रक्ताय नमः
ॐ गं रक्ताम्बरधराय नमः
ॐ गं रक्तमाल्यविभूषणाय नमः
ॐ गं रक्तेक्षणाय नमः २४०
ॐ गं रक्तकराय नमः
ॐ गं रक्तताल्वोष्ठपल्लवाय नमः
ॐ गं श्वेताय नमः
ॐ गं श्वेताम्बरधराय नमः
ॐ गं श्वेतमाल्यविभूणाय नमः
ॐ गं श्वेतातपत्ररुचिराय नमः
ॐ गं श्वेतचामरवीजिताय नमः
ॐ गं सर्वावयवसम्पूर्ण-सर्वलक्षणलक्षिताय नमः
ॐ गं सर्वाभरणशोभाढ्याय नमः
ॐ गं सर्वशोभासमन्विताय नमः २५०
ॐ गं सर्वमङ्गलमाङ्गल्याय नमः
ॐ गं सर्वकारणकारणाय नमः
ॐ गं सर्वदैककराय नमः
ॐ गं शार्ङ्गिणे नमः
ॐ गं बीजापूरिणे नमः
ॐ गं गदाधराय नमः

ॐ गं इक्षुचापधराय नमः
ॐ गं शूलिने नमः
ॐ गं चक्रपाणये नमः
ॐ गं सरोजभृते नमः २६०
ॐ गं पाशिने नमः
ॐ गं धृतोत्पलाय नमः
ॐ गं शालीमञ्जरीभृते नमः
ॐ गं स्वदन्तभृते नमः
ॐ गं कल्पवल्लीधराय नमः
ॐ गं विश्वाभयदैककराय नमः
ॐ गं वशिने नमः
ॐ गं अक्षमालाधराय नमः
ॐ गं ज्ञानमुद्रावते नमः
ॐ गं मुद्गरायुधाय नमः २७०
ॐ गं पूर्णपात्रिणे नमः
ॐ गं कम्बुधराय नमः
ॐ गं विधृतालिसमुद्गकाय नमः
ॐ गं मातुलिङ्गधराय नमः
ॐ गं चूतकलिकाभृते नमः
ॐ गं कुठारवते नमः
ॐ गं पुष्करस्थस्वर्णघटीपूर्णरत्नाभिवर्षकाय नमः
ॐ गं भारतीसुन्दरीनाथाय नमः
ॐ गं विनायकरतिप्रियाय नमः
ॐ गं महालक्ष्मीप्रियतमाय नमः २८०
ॐ गं सिद्धलक्ष्मीमनोरमाय नमः

ॐ गं रमारमेशपूर्वाङ्गाय नमः
ॐ गं दक्षिणोमामहेश्वराय नमः
ॐ गं महीवराहवामाङ्गाय नमः
ॐ गं रतिकन्दर्पपश्चिमाय नमः
ॐ गं आमोदमोदजननाय नमः
ॐ गं सप्रमोदप्रमोदनाय नमः
ॐ गं समेधितसमृद्धश्रिये नमः
ॐ गं ऋद्धिसिद्धिप्रवर्तकाय नमः
ॐ गं दत्तसौमुख्यसुमुखाय नमः २९०
ॐ गं कान्तिकन्दलिताश्रयाय नमः
ॐ गं मदनावत्याश्रिताङ्घ्रये नमः
ॐ गं कृत्तदौर्मुख्यदुर्मुखाय नमः
ॐ गं विघ्नसम्पल्लवोपघ्नाय नमः
ॐ गं सेवोन्निद्रमदद्रवाय नमः
ॐ गं विघ्नकृन्निघ्नचरणाय नमः
ॐ गं द्राविणीशक्तिसत्कृताय नमः
ॐ गं तीव्राप्रसन्ननयनाय नमः
ॐ गं ज्वालिनीपालितैकदृशे नमः
ॐ गं मोहिनीमोहनाय नमः ३००
ॐ गं भोगदायिनीकान्तिमण्डिताय नमः
ॐ गं कामिनीकान्तवक्त्रश्रिये नमः

ॐ गं अधिष्ठितवसुन्धराय नमः
ॐ गं वसुन्धरासदोन्नद्धमहाशङ्खनिधिप्रभवे नमः
ॐ गं नमद्वसुमतीमौलिमहापद्मनिधिप्रभवे नमः
ॐ गं सर्वसद्गुरुसंसेव्याय नमः
ॐ गं शोचिष्केशहृदाश्रयाय नमः
ॐ गं ईशानमूर्ध्ने नमः
ॐ गं देवेन्द्रशिखाय नमः
ॐ गं पवननन्दनाय नमः ३१०
ॐ गं अग्रप्रत्यग्रनयनाय नमः
ॐ गं दिव्यास्त्राणां प्रयोगविदे नमः
ॐ गं ऐरावतादिसर्वाशावारणावरणप्रियाय नमः
ॐ गं वज्राद्यस्त्रपरीवाराय नमः
ॐ गं गणचण्डसमाश्रयाय नमः
ॐ गं जयाजयपरीवाराय नमः
ॐ गं विजयाविजयावहाय नमः
ॐ गं अजितार्च्चितपादाब्जाय नमः
ॐ गं नित्यानित्यावतंसिताय नमः
ॐ गं विलासिनीकृतोल्लासाय नमः ३२०
ॐ गं शौंडीसौन्दर्यमण्डिताय नमः
ॐ गं अनन्तानन्तसुखदाय नमः

ॐ गं सुमङ्गलसुमङ्गलाय
ॐ गं इच्छाशक्तिज्ञान-
शक्तिक्रियाशक्ति-
निषेविताय नमः
ॐ गं सुभगासंश्रितपदाय नमः
ॐ गं ललितालतिताश्रयाय
नमः
ॐ गं कामिनीकामनाय नमः
ॐ गं काममालिनीकेलि-
लालिताय नमः
ॐ गं सरस्वत्याश्रयाय नमः
ॐ गं गौरीनन्दनाय नमः ३३०
ॐ गं श्रीनिकेतनाय नमः
ॐ गं गुरुगुप्तपदाय नमः
ॐ गं वाचासिद्धाय नमः
ॐ गं वागीश्वरीपतये नमः
ॐ गं नलिनीकामुकाय नमः
ॐ गं वामारामाय नमः
ॐ गं ज्येष्ठामनोरमाय नमः
ॐ गं रौद्रीमुद्रितपादाब्जाय नमः
ॐ गं हुंबीजाय नमः
ॐ गं तुङ्गशक्तिकाय नमः ३४०
ॐ गं विश्वादिजननत्राणाय नमः
ॐ गं स्वाहाशक्तये नमः
ॐ गं सकीलकाय नमः
ॐ गं अमृताब्धिकृतावासाय नमः
ॐ गं मदघूर्णितलोचनाय नमः

ॐ गं उच्छिष्टगणाय नमः
ॐ गं उच्छिष्टगणेशाय नमः
ॐ गं गणनायकाय नमः
ॐ गं सार्वकालिकसंसिद्धये नमः
ॐ गं नित्यशैवाय नमः ३५०
ॐ गं दिगम्बराय नमः
ॐ गं अनपायाय नमः
ॐ गं अनन्तदृष्टये नमः
ॐ गं अप्रमेयाय नमः
ॐ गं अजरामराय नमः
ॐ गं अनाविलाय नमः
ॐ गं अप्रतिरथाय नमः
ॐ गं अच्युताय नमः
ॐ गं अमृताय नमः
ॐ गं अक्षराय नमः ३६०
ॐ गं अप्रतर्क्याय नमः
ॐ गं अक्षयाय नमः
ॐ गं अजय्याय नमः
ॐ गं अनाधाराय नमः
ॐ गं अनामयाय नमः
ॐ गं अमलाय नमः
ॐ गं अमोघसिद्धये नमः
ॐ गं अद्वैताय नमः
ॐ गं अघोराय नमः
ॐ गं अप्रतिमाननाय नमः ३७०
ॐ गं अनाकाराय नमः
ॐ गं अब्धिभूम्यग्निबलघ्नाय नमः

ॐ गं अव्यक्तलक्षणाय नमः
ॐ गं आधारपीठाय नमः
ॐ गं आधाराय नमः
ॐ गं आधाराधेयवर्जिताय नमः
ॐ गं आखुकेतनाय नमः
ॐ गं आशापूरकाय नमः
ॐ गं आखुमहारथाय नमः
ॐ गं इक्षुसागरमध्यस्थाय
नमः ३८०
ॐ गं इक्षुभक्षणलालसाय नमः
ॐ गं इक्षुचापातिरेकश्रिये नमः
ॐ गं इक्षुचापनिषेविताय नमः
ॐ गं इन्द्रगोपसमानश्रिये नमः
ॐ गं इन्द्रनीलसमद्युतये नमः
ॐ गं इन्दीवरदलश्यामाय नमः
ॐ गं इन्दुमण्डलनिर्मलाय नमः
ॐ गं इध्मप्रियाय नमः
ॐ गं इडाभागाय नमः
ॐ गं इडाधाम्ने नमः ३९०
ॐ गं इन्दिराप्रियाय नमः
ॐ गं इक्ष्वाकुविघ्नविध्वंसिने
नमः
ॐ गं इतिकर्तव्यतेप्सिताय नमः
ॐ गं ईशानमौलये नमः
ॐ गं ईशानाय नमः
ॐ गं ईशानसुताय नमः
ॐ गं ईतिघ्ने नमः

ॐ गं ईषणात्रयकल्पान्ताय नमः
ॐ गं ईहामात्रविवर्जिताय नमः
ॐ गं उपेन्द्राय नमः ४००
ॐ गं उडुभृन्मौलये नमः
ॐ गं उण्डेरकबलिप्रियाय नमः
ॐ गं उन्नताननाय नमः
ॐ गं उत्तुङ्गाय नमः
ॐ गं उदारत्रिदशाग्रगण्ये नमः
ॐ गं ऊर्जस्वते नमः
ॐ गं ऊष्मलमदाय नमः
ॐ गं ऊहापोहदुरासदाय नमः
ॐ गं ऋग्यजुस्सामसम्भूतये नमः
ॐ गं ऋद्धिसिद्धिप्रदायका नमः ४१०
ॐ गं ऋजुचित्तैकसुलभाय नमः
ॐ गं ऋणत्रयविमोचकाय नमः
ॐ गं स्वभक्तानां लुप्तविघ्नाय नमः
ॐ गं सुरद्विषां लुप्तशक्तये नमः
ॐ गं विमुखार्चानां लुप्तश्रिये नमः
ॐ गं लूताविस्फोटनाशनाय नमः
ॐ गं एकारपीठमध्यस्थाय नमः
ॐ गं एकपादकृतासनाय नमः
ॐ गं एजिताखिलदैत्यश्रिये नमः
ॐ गं एधिताकिलसंश्रयाय नमः ४२०

ॐ गं ऐश्वर्यनिधये नमः
ॐ गं ऐश्वर्याय नमः
ॐ गं ऐहिकामुष्मिकप्रदाय नमः
ॐ गं ऐरम्मदसमोन्मेषाय नमः
ॐ गं ऐरावतनिभाननाय नमः
ॐ गं ओङ्कारवाच्याय नमः
ॐ गं ओङ्काराय नमः
ॐ गं ओजस्वते नमः
ॐ गं ओषधीपतये नमः
ॐ गं औदार्यनिधये नमः ४३०
ॐ गं औद्धत्यधुर्याय नमः
ॐ गं औन्नत्यनिस्वनाय नमः
ॐ गं सुरनागानामङ्कुशाय नमः
ॐ गं सुरद्विषामङ्कुशाय नमः
ॐ गं अःसमस्तविसर्गान्तपदेषु परिकीर्तिताय नमः
ॐ गं कमण्डलुधराय नमः
ॐ गं कल्पाय नमः
ॐ गं कपर्दिने नमः
ॐ गं कलभाननाय नमः
ॐ गं कर्मसाक्षिणे नमः ४४०
ॐ गं कर्मकर्त्रे नमः
ॐ गं कर्माकर्मफलप्रदाय नमः
ॐ गं कदम्बगोलकाकाराय नमः
ॐ गं कूष्माण्डगणनायकाय नमः
ॐ गं कारुण्यदेहाय नमः
ॐ गं कपिलाय नमः

ॐ गं कथकाय नमः
ॐ गं कटिसूत्रभृते नमः
ॐ गं खर्वाय नमः
ॐ गं खड्गप्रियाय नमः ४५०
ॐ गं खड्गखांतान्तस्थाय नमः
ॐ गं खनिर्मलाय नमः
ॐ गं खल्वाटशृङ्गनिलयाय नमः
ॐ गं खट्वाङ्गिने नमः
ॐ गं खदुरासदाय नमः
ॐ गं गुणाढ्याय नमः
ॐ गं गहनाय नमः
ॐ गं गस्थाय नमः
ॐ गं गद्यपद्यसुधार्णवाय नमः
ॐ गं गद्यगानप्रियाय नमः ४६०
ॐ गं गर्जाय नमः
ॐ गं गीतगीर्वाणपूर्वजाय नमः
ॐ गं गुह्याचाररताय नमः
ॐ गं गुह्याय नमः
ॐ गं गुह्यागमनिरूपिताय नमः
ॐ गं गुहाशयाय नमः
ॐ गं गुहाब्धिस्थाय नमः
ॐ गं गुरुगम्याय नमः
ॐ गं गुरोर्गुरवे नमः
ॐ गं घण्टाघर्घरिकामालिने नमः ४७०
ॐ गं घटकुम्भाय नमः
ॐ गं घटोदराय नमः

ॐ गं चण्डाय नमः
ॐ गं चण्डेश्वरसुहृदे नमः
ॐ गं चण्डीशाय नमः
ॐ गं चण्डविक्रमाय नमः
ॐ गं चराचरपतये नमः
ॐ गं चिन्तामणिचर्वण-
लालसाय नमः
ॐ गं छन्दसे नमः
ॐ गं छन्दोवपुषे नमः ४८०
ॐ गं छन्दोदुर्लक्ष्याय नमः
ॐ गं छन्दविग्रहाय नमः
ॐ गं जगद्योनये नमः
ॐ गं जगत्साक्षिणे नमः
ॐ गं जगदीशाय नमः
ॐ गं जगन्मयाय नमः
ॐ गं जपाय नमः
ॐ गं जपपराय नमः
ॐ गं जप्याय नमः
ॐ गं जिह्वासिंहासनप्रभवे
नमः ४९०
ॐ गं झलज्झलोल्लसद्दान-
झङ्कारिभ्रमराकुलाय नमः
ॐ गं टङ्कारस्फारसंरावाय नमः
ॐ गं टङ्कारिमणिनूपुराय नमः
ॐ गं ठद्वयीपल्लवान्तस्थ-
सर्वमन्त्रैकसिद्धिदाय नमः
ॐ गं डिण्डिमुण्डाय नमः

ॐ गं डाकिनीशाय नमः
ॐ गं डामराय नमः
ॐ गं डिण्डिमप्रियाय नमः
ॐ गं ढक्कानिनादमुदिताय
नमः
ॐ गं ढौकाय नमः ५००
ॐ गं ढुण्ढिविनायकाय नमः
ॐ गं तत्त्वानां परमाय
तत्त्वाय नमः
ॐ गं तत्त्वम्पदनिरूपिताय नमः
ॐ गं तारकान्तरसंस्थानाय नमः
ॐ गं तारकाय नमः
ॐ गं तारकान्तकाय नमः
ॐ गं स्थाणवे नमः
ॐ गं स्थाणुप्रियाय नमः
ॐ गं स्थात्रे नमः
ॐ गं स्थावराय जङ्गमाय
जगते नमः ५१०
ॐ गं दक्षयज्ञप्रमथनाय नमः
ॐ गं दात्रे नमः
ॐ गं दानवमोहनाय नमः
ॐ गं दयावते नमः
ॐ गं दिव्यविभवाय नमः
ॐ गं दण्डभृते नमः
ॐ गं दण्डनायकाय नमः
ॐ गं दन्तप्रभिन्नाभ्रमालाय नमः
ॐ गं दैत्यवारणदारणाय नमः

ॐ गं दंष्ट्रालग्नद्विपघटाय
नमः ५२०
ॐ गं देवार्थनृगजाकृतये नमः
ॐ गं धनधान्यपतये नमः
ॐ गं धन्याय नमः
ॐ गं धनदाय नमः
ॐ गं धरणीधराय नमः
ॐ गं ध्यानैकप्रकटाय नमः
ॐ गं ध्येयाय नमः
ॐ गं ध्यानाय नमः
ॐ गं ध्यानपरायणाय नमः
ॐ गं नन्द्याय नमः ५३०
ॐ गं नन्दिप्रियाय नमः
ॐ गं नादाय नमः
ॐ गं नादमध्यप्रतिष्ठिताय नमः
ॐ गं निष्कलाय नमः
ॐ गं निर्मलाय नमः
ॐ गं नित्याय नमः
ॐ गं नित्यानित्याय नमः
ॐ गं निरामयाय नमः
ॐ गं परव्योम्ने नमः
ॐ गं परंधाम्ने नमः ५४०
ॐ गं परमात्मने नमः
ॐ गं परम्पदाय नमः
ॐ गं परात्पराय नमः
ॐ गं पशुपतये नमः
ॐ गं पशुपाशविमोचकाय नमः

ॐ गं पूर्णानन्दाय नमः
ॐ गं परानन्दाय नमः
ॐ गं पुराणपुरुषोत्तमाय नमः
ॐ गं पद्मप्रसन्ननयनाय नमः
ॐ गं प्रणताज्ञानमोचनाय नमः ५५०
ॐ गं प्रमाणप्रत्ययातीताय नमः
ॐ गं प्रणतार्तिनिवारणाय नमः
ॐ गं फलहस्ताय नमः
ॐ गं फणिपतये नमः
ॐ गं फेत्काराय नमः
ॐ गं फाणितप्रियाय नमः
ॐ गं बाणार्चिताङ्घ्रियुगलाय नमः
ॐ गं बालकेलिकुतूहलिने नमः
ॐ गं ब्रह्मणे नमः
ॐ गं ब्रह्मार्चितपदाय नमः ५६०
ॐ गं ब्रह्मचारिणे नमः
ॐ गं बृहस्पतये नमः
ॐ गं बृहत्तमाय नमः
ॐ गं ब्रह्मपराय नमः
ॐ गं ब्रह्मण्याय नमः
ॐ गं ब्रह्मवित्प्रियाय नमः
ॐ गं बृहन्नादाग्र्यचीत्काराय नमः
ॐ गं ब्रह्माण्डावलिमेखलाय नमः

ॐ गं भ्रूक्षेपदत्तलक्ष्मीकाय नमः
ॐ गं भर्गाय नमः ५७०
ॐ गं भद्राय नमः
ॐ गं भयापहाय नमः
ॐ गं भगवते नमः
ॐ गं भक्तिसुलभाय नमः
ॐ गं भूतिदाय नमः
ॐ गं भूतिभूषणाय नमः
ॐ गं भव्याय नमः
ॐ गं भूतालयाय नमः
ॐ गं भोगदात्रे नमः
ॐ गं भ्रूमध्यगोचराय नमः ५८०
ॐ गं मन्त्राय नमः
ॐ गं मन्त्रपतये नमः
ॐ गं मन्त्रिणे नमः
ॐ गं मदमत्तमनोरमाय नमः
ॐ गं मेखलावते नमः
ॐ गं मन्दगतये नमः
ॐ गं मतिमत्कमलेक्षणाय नमः
ॐ गं महाबलाय नमः
ॐ गं महावीर्याय नमः
ॐ गं महाप्राणाय नमः ५९०
ॐ गं महामनसे नमः
ॐ गं यज्ञाय नमः
ॐ गं यज्ञपतये नमः
ॐ गं यज्ञगोप्त्रे नमः
ॐ गं यज्ञफलप्रदाय नमः

ॐ गं यशस्कराय नमः
ॐ गं योगगम्याय नमः
ॐ गं याज्ञिकाय नमः
ॐ गं याजकप्रियाय नमः
ॐ गं रसाय नमः ६००
ॐ गं रसप्रियाय नमः
ॐ गं रस्याय नमः
ॐ गं रञ्जकाय नमः
ॐ गं रावणार्चिताय नमः
ॐ गं रक्षोरक्षाकराय नमः
ॐ गं रत्नगर्भाय नमः
ॐ गं राज्यसुखप्रदाय नमः
ॐ गं लक्ष्याय नमः
ॐ गं लक्ष्यप्रदाय नमः
ॐ गं लक्ष्याय नमः ६१०
ॐ गं लयस्थाय नमः
ॐ गं लड्डुकप्रियाय नमः
ॐ गं लानप्रियाय नमः
ॐ गं लास्यपराय नमः
ॐ गं लाभकृते नमः
ॐ गं लोकविश्रुताय नमः
ॐ गं वरेण्याय नमः
ॐ गं वह्निवदनाय नमः
ॐ गं वन्द्याय नमः
ॐ गं वेदान्तगोचराय नमः ६२०
ॐ गं विकर्त्रे नमः
ॐ गं विश्वतश्चक्षुषे नमः

ॐ गं विधात्रे नमः

ॐ गं विश्वतोमुखाय नमः

ॐ गं वामदेवाय नमः

ॐ गं विश्वनेत्रे नमः

ॐ गं वज्रिवज्रनिवारणाय नमः

ॐ गं विश्वबन्धनविष्कम्भाधाराय नमः

ॐ गं विश्वेश्वरप्रभवे नमः

ॐ गं शब्दब्रह्मणे नमः ६३०

ॐ गं शमप्राप्याय नमः

ॐ गं शम्भुशक्तिगणेश्वराय नमः

ॐ गं शास्त्रे नमः

ॐ गं शिखाग्रनिलयाय नमः

ॐ गं शरण्याय नमः

ॐ गं शिखरीश्वराय नमः

ॐ गं षड्ऋतुकुसुमस्रग्विणे नमः

ॐ गं षडाधाराय नमः

ॐ गं षडक्षराय नमः

ॐ गं संसारवैद्याय नमः ६४०

ॐ गं सर्वज्ञाय नमः

ॐ गं सर्वभेषजभेषजाय नमः

ॐ गं सृष्टिस्थितिलयक्रीडाय नमः

ॐ गं सुरकुञ्जरभेदनाय नमः

ॐ गं सिन्दूरितमहाकुम्भाय नमः

ॐ गं सदसद्व्यक्तिदायकाय नमः

ॐ गं साक्षिणे नमः

ॐ गं समुद्रमथनाय नमः

ॐ गं स्वसंवेद्याय नमः

ॐ गं स्वदक्षिणाय नमः ६५०

ॐ गं स्वतन्त्राय नमः

ॐ गं सत्यसङ्कल्पाय नमः

ॐ गं सामगानरताय नमः

ॐ गं सुखिने नमः

ॐ गं हंसाय नमः

ॐ गं हस्तिपिशाचीशाय नमः

ॐ गं हवनाय नमः

ॐ गं हव्यकव्यभुजे नमः

ॐ गं हव्याय नमः

ॐ गं हुतप्रियाय नमः ६६०

ॐ गं हर्षाय नमः

ॐ गं हृल्लेखामन्त्रमध्यगाय नमः

ॐ गं क्षेत्राधिपाय नमः

ॐ गं क्षमाभर्त्रे नमः

ॐ गं क्षमापरपरायणाय नमः

ॐ गं क्षिप्रक्षेमकराय नमः

ॐ गं क्षेमानन्दाय नमः

ॐ गं क्षोणीसुरद्रुमाय नमः

ॐ गं धर्मप्रदाय नमः

ॐ गं अर्थदाय नमः ६७०

ॐ गं कामदात्रे नमः

ॐ गं सौभाग्यवर्धनाय नमः

ॐ गं विद्याप्रदाय नमः

ॐ गं विभवदाय नमः

ॐ गं भुक्तिमुक्तिफलप्रदाय नमः

ॐ गं आभिरूप्यकराय नमः

ॐ गं वीरश्रीप्रदाय नमः

ॐ गं विजयप्रदाय नमः

ॐ गं सर्ववश्यकराय नमः

ॐ गं गर्भदोषघ्ने नमः ६८०

ॐ गं पुत्रपौत्रदाय नमः

ॐ गं मेधादाय नमः

ॐ गं कीर्तिदाय नमः

ॐ गं शोकहारिणे नमः

ॐ गं दौर्भाग्यनाशनाय नमः

ॐ गं प्रतिवादिमुखस्तम्भाय नमः

ॐ गं रुष्टचित्तप्रसादनाय नमः

ॐ गं पराभिचारशमनाय नमः

ॐ गं दुःखभञ्जनकारकाय नमः

ॐ गं लवाय नमः ६९०

ॐ गं त्रुटये नमः

ॐ गं कलायै नमः

ॐ गं काष्ठायै नमः

ॐ गं निमेषाय नमः

ॐ गं तत्पराय नमः

ॐ गं क्षणाय नमः

ॐ गं घट्यै नमः

ॐ गं मुहूर्ताय नमः

ॐ गं प्रहराय नमः

ॐ गं दिवानक्ताय नमः ७००
ॐ गं अहर्निशाय नमः
ॐ गं पक्षाय नमः
ॐ गं मासाय नमः
ॐ गं अयनाय नमः
ॐ गं वर्षाय नमः
ॐ गं युगाय नमः
ॐ गं कल्पाय नमः
ॐ गं महालयाय नमः
ॐ गं राशये नमः
ॐ गं तारायै नमः ७१०
ॐ गं तिथये नमः
ॐ गं योगाय नमः
ॐ गं वाराय नमः
ॐ गं करणाय नमः
ॐ गं अंशकाय नमः
ॐ गं लग्नाय नमः
ॐ गं होरायै नमः
ॐ गं कालचक्राय नमः
ॐ गं मेरवे नमः
ॐ गं सप्तर्षिभ्यो नमः ७२०
ॐ गं ध्रुवाय नमः
ॐ गं राहवे नमः
ॐ गं मन्दाय नमः
ॐ गं कवये नमः
ॐ गं जीवाय नमः
ॐ गं बुधाय नमः

ॐ गं भौमाय नमः
ॐ गं शशिने नमः
ॐ गं रवये नमः
ॐ गं कालाय नमः ७३०
ॐ गं सृष्टये नमः
ॐ गं स्थितये नमः
ॐ गं विश्वस्मै स्थावराय-जङ्गमाय नमः
ॐ गं यस्मै नमः
ॐ गं भुवे नमः
ॐ गं अद्भ्यो नमः
ॐ गं अग्नये नमः
ॐ गं मरुते नमः
ॐ गं व्योम्ने नमः
ॐ गं अहङ्कृतये नमः
ॐ गं प्रकृतये नमः ७४०
ॐ गं पुंसे नमः
ॐ गं ब्रह्मणे नमः
ॐ गं विष्णवे नमः
ॐ गं शिवाय नमः
ॐ गं रुद्राय नमः
ॐ गं ईशाय नमः
ॐ गं शक्तये नमः
ॐ गं सदाशिवाय नमः
ॐ गं त्रिदशेभ्यो नमः
ॐ गं पितृभ्यो नमः ७५०
ॐ गं सिद्धेभ्यो नमः

ॐ गं यक्षेभ्यो नमः
ॐ गं रक्षोभ्यो नमः
ॐ गं किन्नरेभ्यो नमः
ॐ गं साध्येभ्यो नमः
ॐ गं विद्याधरेभ्यो नमः
ॐ गं भूतेभ्यो नमः
ॐ गं मनुष्येभ्यो नमः
ॐ गं पशुभ्यो नमः
ॐ गं खगेभ्यो नमः ७६०
ॐ गं समुद्रेभ्यो नमः
ॐ गं सरिद्भ्यो नमः
ॐ गं शैलेभ्यो नमः
ॐ गं भूताय नमः
ॐ गं भव्याय नमः
ॐ गं भवोद्भवाय नमः
ॐ गं साङ्ख्याय नमः
ॐ गं पातञ्जलाय नमः
ॐ गं योगाय नमः
ॐ गं पुराणेभ्यो नमः ७७०
ॐ गं श्रुत्यै नमः
ॐ गं स्मृत्यै नमः
ॐ गं वेदाङ्गेभ्यो नमः
ॐ गं सदाचाराय नमः
ॐ गं मीमांसायै नमः
ॐ गं न्यायविस्तराय नमः
ॐ गं आयुर्वेदाय नमः
ॐ गं धनुर्वेदाय नमः

ॐ गं गान्धर्वाय नमः
ॐ गं काव्यनाटकाय नमः ७८०
ॐ गं वैखानसाय नमः
ॐ गं भागवताय नमः
ॐ गं सात्वताय नमः
ॐ गं पाञ्चरात्रकाय नमः
ॐ गं शैवाय नमः
ॐ गं पाशुपताय नमः
ॐ गं कालामुखाय नमः
ॐ गं भैरवशासनाय नमः
ॐ गं शाक्ताय नमः
ॐ गं वैनायकाय नमः ७९०
ॐ गं सौराय नमः
ॐ गं जैनाय नमः
ॐ गं आर्हतसंहितायै नमः
ॐ गं सते नमः
ॐ गं असते नमः
ॐ गं व्यक्ताय नमः
ॐ गं अव्यक्ताय नमः
ॐ गं सचेतनाय नमः
ॐ गं अचेतनाय नमः
ॐ गं बन्धाय नमः ८००
ॐ गं मोक्षाय नमः
ॐ गं सुखाय नमः
ॐ गं भोगाय नमः
ॐ गं अयोगाय नमः
ॐ गं सत्याय नमः

ॐ गं अणवे नमः
ॐ गं महते नमः
ॐ गं स्वस्ति नमः
ॐ गं हुं नमः
ॐ गं फट् नमः ८१०
ॐ गं स्वधा नमः
ॐ गं स्वाहा नमः
ॐ गं श्रौषड् नमः
ॐ गं वौषड् नमः
ॐ गं वषड् नमः
ॐ गं नमो नमः
ॐ गं ज्ञानाय नमः
ॐ गं विज्ञानाय नमः
ॐ गं आनन्दाय नमः
ॐ गं बोधाय नमः ८२०
ॐ गं संविदे नमः
ॐ गं शमाय नमः
ॐ गं यमाय नमः
ॐ गं एकस्मै नमः
ॐ गं एकाक्षराधाराय नमः
ॐ गं एकाक्षरपरायणाय नमः
ॐ गं एकाग्रधिये नमः
ॐ गं एकवीराय नमः
ॐ गं एकानेकस्वरूपधृते नमः
ॐ गं द्विरूपाय नमः ८३०
ॐ गं द्विभुजाय नमः
ॐ गं द्व्यक्षाय नमः

ॐ गं द्विरदाय नमः
ॐ गं द्वीपरक्षकाय नमः
ॐ गं द्वैमातुराय नमः
ॐ गं द्विवदनाय नमः
ॐ गं द्वन्द्वातीताय नमः
ॐ गं द्वयातिगाय नमः
ॐ गं त्रिधाम्ने नमः
ॐ गं त्रिकराय नमः ८४०
ॐ गं त्रेतायै नमः
ॐ गं त्रिवर्गफलदायकाय नमः
ॐ गं त्रिगुणात्मने नमः
ॐ गं त्रिलोकादये नमः
ॐ गं त्रिशक्तीशाय नमः
ॐ गं त्रिलोचनाय नमः
ॐ गं चतुर्बाहवे नमः
ॐ गं चतुर्दन्ताय नमः
ॐ गं चतुरात्मने नमः
ॐ गं चतुर्मुखाय नमः
ॐ गं चतुर्विधोपायमयाय नमः ८५०
ॐ गं चतुर्वर्णाश्रमाश्रयाय नमः
ॐ गं चतुर्विधवचोवृत्तिपरिवृत्तिप्रवर्तकाय नमः
ॐ गं चतुर्थीपूजनप्रीताय नमः
ॐ गं चतुर्थीतिथिसम्भवाय नमः
ॐ गं पञ्चाक्षरात्मने नमः
ॐ गं पञ्चात्मने नमः

ॐ गं पञ्चास्याय नमः
ॐ गं पञ्चकृत्यकृते नमः
ॐ गं पञ्चाधाराय नमः
ॐ गं पञ्चवर्णाय नमः ८६०
ॐ गं पञ्चाक्षरपरायणाय नमः
ॐ गं पञ्चतालाय नमः
ॐ गं पञ्चकराय नमः
ॐ गं पञ्चप्रणवभाविताय नमः
ॐ गं पञ्चब्रह्ममयस्फूर्तये नमः
ॐ गं पञ्चावरणवारिताय नमः
ॐ गं पञ्चभक्ष्यप्रियाय नमः
ॐ गं पञ्चबाणाय नमः
ॐ गं पञ्चशिवात्मकाय नमः
ॐ गं षट्कोणपीठाय नमः ८७०
ॐ गं षट्चक्रधाम्ने नमः
ॐ गं षड्ग्रन्थिभेदकाय नमः
ॐ गं षडध्वध्वान्तविध्वंसिने नमः
ॐ गं षडङ्गुलमहाह्रदाय नमः
ॐ गं षण्मुखाय नमः
ॐ गं षण्मुखभ्रात्रे नमः
ॐ गं षट्शक्तिपरिवारिताय नमः
ॐ गं षड्वैरिवर्गविध्वंसिने नमः
ॐ गं षडूर्मिभयभञ्जनाय नमः
ॐ गं षट्तर्कदूराय नमः ८८०
ॐ गं षट्कर्मनिरताय नमः
ॐ गं षड्रसाश्रयाय नमः
ॐ गं सप्तपातालचरणाय नमः
ॐ गं सप्तद्वीपोरुमण्डलाय नमः
ॐ गं सप्तस्वर्लोकमुकुटाय नमः
ॐ गं सप्तसप्तिवरप्रदाय नमः
ॐ गं सप्ताङ्गराज्यसुखदाय नमः
ॐ गं सप्तर्षिगणमण्डिताय नमः
ॐ गं सप्तछन्दोनिधये नमः
ॐ गं सप्तहोत्रे नमः ८९०
ॐ गं सप्तस्वराश्रयाय नमः
ॐ गं सप्ताब्धिकेलिकासाराय नमः
ॐ गं सप्तमातृनिषेविताय नमः
ॐ गं सप्तच्छन्दोमोदमदाय नमः
ॐ गं सप्तच्छन्दोमखप्रभवे नमः
ॐ गं अष्टमूर्तिध्येयमूर्तये नमः
ॐ गं अष्टप्रकृतिकारणाय नमः
ॐ गं अष्टाङ्गयोगफलभुवे नमः
ॐ गं अष्टपत्राम्बुजासनाय नमः
ॐ गं अष्टशक्तिसमृद्धश्रिये नमः ९००
ॐ गं अष्टैश्वर्यप्रदायकाय नमः
ॐ गं अष्टपीठोपपीठश्रियै नमः
ॐ गं अष्टमातृसमावृताय नमः
ॐ गं अष्टभैरवसेव्याय नमः
ॐ गं अष्टवसुवन्द्याय नमः
ॐ गं अष्टमूर्तिभृते नमः
ॐ गं अष्टचक्रस्फुरन्मूर्तये नमः
ॐ गं अष्टद्रव्यहविःप्रियाय नमः
ॐ गं नवनागासनाध्यासिने नमः
ॐ गं नवनिध्यनुशासित्रे नमः ९१०
ॐ गं नवद्वारपुराधाराय नमः
ॐ गं नवाधारनिकेतनाय नमः
ॐ गं नवनारायणस्तुत्याय नमः
ॐ गं नवदुर्गानिषेविताय नमः
ॐ गं नवनाथमहानाथाय नमः
ॐ गं नवनागविभूषणाय नमः
ॐ गं नवरत्नविचित्राङ्गाय नमः
ॐ गं नवशक्तिशिरोदधृताय नमः
ॐ गं दशात्मकाय नमः
ॐ गं दशभुजाय नमः ९२०
ॐ गं दशदिक्पतिवन्दिताय नमः
ॐ गं दशाध्यायाय नमः
ॐ गं दशप्राणाय नमः
ॐ गं दशेन्द्रियनियामकाय नमः
ॐ गं दशाक्षरमहामन्त्राय नमः
ॐ गं दशाशाव्यापिविग्रहाय नमः
ॐ गं एकादशादिभीरुद्रैः स्तुताय नमः
ॐ गं एकादशाक्षराय नमः
ॐ गं द्वादशोद्दण्डदोर्दण्डाय नमः
ॐ गं द्वादशान्तनिकेतनाय नमः ९३०

ॐ गं त्रयोदशभिदाभिन्न-विश्वेदेवाधिदैवताय नमः
ॐ गं चतुर्दशेन्द्रवरदाय नमः
ॐ गं चतुर्दशमनुप्रभवे नमः
ॐ गं चतुर्दशादिविद्याढ्याय नमः
ॐ गं चतुर्दशजगत्प्रभवे नमः
ॐ गं सामपञ्चदशाय नमः
ॐ गं पञ्चदशीशीतांशु-निर्मलाय नमः
ॐ गं षोडशाधारनिलयाय नमः
ॐ गं षोडशस्वरमातृकाय नमः
ॐ गं षोडशान्तपदावासाय नमः ९४०
ॐ गं षोडशेन्दुकलात्मकाय नमः
ॐ गं कलासप्तदश्यै नमः
ॐ गं सप्तदशाय नमः
ॐ गं सप्तदशाक्षराय नमः
ॐ गं अष्टादशद्वीपपतये नमः
ॐ गं अष्टादशपुराणकृते नमः
ॐ गं अष्टादशौषधीसृष्टये नमः
ॐ गं अष्टादशविधिस्मृताय नमः
ॐ गं अष्टादशलिपिव्यष्टि-समष्टिज्ञानकोविदाय नमः
ॐ गं एकविंशाय पुंसे नमः ९५०
ॐ गं एकविंशत्यङ्गुलि-पल्लवाय नमः

ॐ गं चतुर्विंशतितत्त्वात्मने नमः
ॐ गं पञ्चविंशाख्यपूरुषाय नमः
ॐ गं सप्तविंशतितारेशाय नमः
ॐ गं सप्तविंशतियोगकृते नमः
ॐ गं द्वात्रिंशद्भैरवाधीशाय नमः
ॐ गं चतुस्त्रिंशन्महाह्रदाय नमः
ॐ गं षट्त्रिंशत्तत्त्वसम्भूतये नमः
ॐ गं अष्टत्रिंशत्कलातनवे नमः
ॐ गं नमदेकोनपञ्चाशन्मरु-द्वर्गनिरर्गलाय नमः ९६०
ॐ गं पञ्चाशदक्षरश्रेण्यै नमः
ॐ गं पञ्चाशद्रुद्रविग्रहाय नमः
ॐ गं पञ्चाशद्विष्णुशक्तीशाय नमः
ॐ गं पञ्चाशन्मातृकालयाय नमः
ॐ गं द्विपञ्चाशद्वपुश्श्रेण्यै नमः
ॐ गं त्रिषष्ट्यक्षरसंश्रयाय नमः
ॐ गं चतुष्षष्ट्यर्णनिर्णेत्रे नमः
ॐ गं चतुष्षष्टिकलानिधये नमः
ॐ गं चतुष्षष्टिमहासिद्ध-योगिनीवृन्दवन्दिताय नमः
ॐ गं अष्टषष्टिमहातीर्थक्षेत्रभैरव-भावनाय नमः ९७०
ॐ गं चतुर्नवतिमन्त्रात्मने नमः
ॐ गं षण्णवत्यधिकप्रभवे नमः
ॐ गं शतानन्दाय नमः
ॐ गं शतधृतये नमः
ॐ गं शतपत्रायतेक्षणाय नमः

ॐ गं शतानीकाय नमः
ॐ गं शतमखाय नमः
ॐ गं शतधारावरायुधाय नमः
ॐ गं सहस्रपत्रनिलयाय नमः
ॐ गं सहस्रफणभूषणाय नमः ९८०
ॐ गं सहस्रशीर्ष्णे पुरुषाय नमः
ॐ गं सहस्राक्षाय नमः
ॐ गं सहस्रपदे नमः
ॐ गं सहस्रनामसंस्तुत्याय नमः
ॐ गं सहस्राक्षबलापहाय नमः
ॐ गं दशसाहस्रफणभृत्फणि-राजकृतासनाय नमः
ॐ गं अष्टाशीतिसहस्राद्य-महर्षिस्तोत्रयन्त्रिताय नमः
ॐ गं लक्षाधीशप्रियाधाराय नमः
ॐ गं लक्षाधारमनोमयाय नमः
ॐ गं चतुर्लक्षजपप्रीताय नमः ९९०
ॐ गं चतुर्लक्षप्रकाशिताय नमः
ॐ गं चतुरशीतिलक्षाणांजीवानां देहसंस्थिताय नमः
ॐ गं कोटिसूर्यप्रतीकाशाय नमः
ॐ गं कोटिचन्द्रांशुनिर्मलाय नमः
ॐ गं शिवाभवाध्युष्टकोटि-विनायकधुरन्धराय नमः
ॐ गं सप्तकोटिमहामन्त्र-मन्त्रितावयवद्युतये नमः

ॐ गं त्रयस्त्रिंशत्कोटिसुर-श्रेणीप्रणतपादुकाय नमः ॐ गं अनन्तनाम्ने नमः ॐ गं अनन्तश्रिये नमः ॐ गं अनन्तानन्तसौख्य-दाय नमः १०००

पुनरपि अङ्गन्यास विदध्यात्।

।।इतिश्रीगणपतिसहस्रनामावलिः समाप्ता।।

।।श्रीगणेश्वरैकविंशतिनामानि।।

१ ॐ गं गणञ्जयाय नमः	८ ॐ गं अमोघसिद्धये नमः	१५ ॐ गं आशापूरकाय नमः
२ ॐ गं गणपतये नमः	९ ॐ गं अमृताय नमः	१६ ॐ गं वरदाय नमः
३ ॐ गं हेरम्बाय नमः	१० ॐ गं मन्त्राय नमः	१७ ॐ गं शिवाय नमः
४ ॐ गं धरणीधराय नमः	११ ॐ गं चिन्तामणये नमः	१८ ॐ गं काश्यपाय नमः
५ ॐ गं महागणपतये नमः	१२ ॐ गं निधये नमः	१९ ॐ गं नन्दनाय नमः
६ ॐ गं लक्षप्रदाय नमः	१३ ॐ गं सुमङ्गलाय नमः	२० ॐ गं वाचासिद्धाय नमः
७ ॐ गं क्षिप्रप्रसादनाय नमः	१४ ॐ गं बीजाय नमः	२१ ॐ गं ढुण्ढिविनायकाय नमः

।।इति-एकविंशतिनामानि।।

गणञ्जयो गणपतिर्हेरम्बो धरणीधरः। महागणपतिर्लक्षप्रदः क्षिप्रप्रसादनः।।
अमोघसिद्धिरमृतो मन्त्रश्चिन्तामणिर्निधिः। सुमङ्गलो बीजमाशापूरको वरदःशिवः।।
काश्यपो नन्दनो वाचासिद्धो ढुण्ढिविनायकः। मोदकैरेभिरत्रैकविंशत्या नामभिः पुमान्।।
यः स्तौति मद्गतमना मदाराधनतत्परः। स्तुतो नाम्ना सहस्रेण तेनाहं नात्र संशयः।।

नमो नमः सुरवरपूजिताङ्घ्रये नमो नमो निरुपममङ्गलात्मने।
नमो नमो विपुलपदैकसिद्धये नमो नमः करिकलभाननाय ते।।

।।इति श्रीज्ञानानन्देन्द्रसरस्वतीविरचिते श्रीविद्यामहार्णवे श्रीमहागणपतिक्रमः समाप्तः।।

४. विविध महागणपति मन्त्र खण्डः

श्रीवरमहागणपतिमंत्रः

अस्य श्रीवरमहागणपतिमहामन्त्रस्य। ॐ गणकऋषिः। निचृद्गायत्री छन्दः। श्रीवरमहागणपतिः देवता। ॐ गं बीजम्। ह्रीम् स्वाहा शक्तिः। ग्लौं कीलकम्। श्रीवरमहागणपतिप्रसादसिध्यर्थे जपे विनियोगः।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः। गं गणपतये तर्जनीभ्यां नमः। वर वरद मध्यमाभ्यां नमः। सर्वजनं-अनामिकाभ्यां नमः। मे वशमानय कनिष्ठिकाभ्यां नमः। स्वाहा-करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः। एवं हृदयादिन्यासः। भूर्भुवस्वरोमिति दिग्बन्धः।

ध्यानम्—

बीजापूरगदेक्षुकार्मुकरुजाचक्राब्जपाशोत्पल-
व्रीह्यग्रस्वविषाणरत्नकलशप्रोद्यत्कराम्भोरुहः।
ध्येयो वल्लभया सपद्मकरयाऽऽश्लिष्टो ज्वलद्भूषया।
विश्वोत्पत्तिविनाशसंस्थितिकरो विघ्नो विशिष्टार्थदः।।

लमित्यादि पञ्चपूजा।। मनुः।। **ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा** ।। ततः पुनः हृदयादि न्यासं, दिग्विमोकं, ध्यानं, पञ्चपूजान्तं कृत्वा। हस्ते जलमादाय, **''गुह्यातिगुह्यगोप्ता त्वं गृहाणाऽस्मत्कृतं जपम्। सिद्धिर्भवतु मे देव त्वत्प्रसादान्महेश्वर।।** इति देवस्य वामकरे, जपार्पणबुद्ध्या तज्जलं भूमौ विसृजेत्।। **ॐ, अनेन महामन्त्रजपेन श्रीवरमहागणपतिः प्रीयताम्। न्यूनातिरिक्तं सर्वं सुगुणमस्तु।।**

ॐ तत्सत् ब्रह्मार्पणमस्तु।।

ऋणनाशनगणपतिमंत्रः

अस्य मन्त्रस्य सदाशिव ऋषिः। अनुष्टुप्छन्दः। ऋणमोचनगणपतिर्देवता। ग्लौ बीजम्। गः शक्तिः। गों कीलकम्। श्री-ऋणमोचनसिध्यर्थे जपे विनियोगः। ॐ ग्लौं गः गों १ गणेशाय, २ ऋणं छिन्धि ३ वरेण्यं ४ हुं ५ नमः ६ फट् संख्याक्रमेण कराङ्गन्यासं, श्लोकत्रयेण दिग्बन्धनं कृत्वा ध्यानम्।

सिन्दूरवर्णं द्विभुजं गणेशं लम्बोदरं पद्मदले निविष्टम्।
ब्रह्मादिदेवैः परिसेव्यमानं सिद्धैर्युतं तं प्रणमामि देवम्।।
सृष्ट्यादौ ब्रह्मणा सम्यक् पूजितः फलसिद्धये।

सदैव पार्वतीपुत्र ऋणनाशं करोतु मे ।। पञ्चपूजा।।

मनुः। ॐ ग्लौं गः गों गणेशाय ऋणं छिन्धि वरेण्यं हुं नमः फट्।।

जपान्ते पुनः हृदयादि न्यासं, दिग्विमोकं, ध्यानं, पञ्चपूजा, जपसमर्पणम्।।

ऋणनाशनगणपतिस्तोत्रम्

पूर्वोक्त ऋषिन्यासादीन् कृत्वा जपेत्।।

सृष्ट्यादौ ब्रह्मणा सम्यक् पूजितः फलसिद्धये । सदैव पार्वतीपुत्रः ऋणनाशं करोतु मे ।।

त्रिपुरस्य वधात्पूर्वं शम्भुना सम्यगर्चितः । सदैव पार्वतीपुत्रः ऋणनाशं करोतु मे ।।

हिरण्यकश्यपादीनां वधार्थं विष्णुनार्चितः । सदैव पार्वतीपुत्रः ऋणनाशं करोतु मे ।।

महिषस्य वधे देव्या गणनाथः प्रपूजितः । सदैव पार्वतीपुत्रः ऋणनाशं करोतु मे ।।

तारकस्य वधात्पूर्वं कुमारेण प्रपूजितः । सदैव पार्वतीपुत्रः ऋणनाशं करोतु मे ।।

भास्करेण गणेशो हि पूजितश्छविसिद्धये । सदैव पार्वतीपुत्रः ऋणनाशं करोतु मे ।।

शशिना कान्तवृद्ध्यर्थं पूजितो गणनायकः । सदैव पार्वतीपुत्रः ऋणनाशं करोतु मे ।।

पालनाय च तपसां विश्वामित्रेण पूजितः । सदैव पार्वतीपुत्रः ऋणनाशं करोतु मे ।।

इदं ह्यृणहरस्तोत्रं तीव्रदारिद्र्यनाशनम् । एकवारं पठेन्नित्यं वर्षमेकं समाहितः ।।

दारिद्र्यं दारुणं त्यक्त्वा कुबेरसमतां व्रजेत् । पठेद्योऽमुं महामन्त्रं सार्धपञ्चदशाक्षरम् ।।

त्रैलोक्यमोहनकरगणेशमन्त्रः

अस्य श्री मन्त्रस्य गणक ऋषिः। गायत्री छन्दः। त्रैलोक्यमोहनगणेशो देवता। ॐ १. वक्रतुण्डैकदंष्ट्राय क्लीं ह्रीं श्रीं गं, २. गणपतये, ३. वरवरद, ४. सर्वजनं, ५. मे वशमानय, ६. स्वाहा संख्याक्रमेण न्यासं दिग्बन्धं च कृत्वा ध्यानम्।

गदा बीजपूरे धनुः शूलचक्रे सरोजोत्पले पाशधान्याग्रदन्तान्
करैः सन्दधानं स्वशुण्डाग्रराजन्मणीकुम्भमंगादिरूढस्वपत्न्या ।
सरोजाङ्गुळीयादिसौवर्णभूषोज्वलद्धस्ततन्व्या समालिंगितांगं
करीन्द्राननं चन्द्रचूडं त्रिनेत्रं जगन्मोहनं रक्तकान्तिं भजेऽहम् ।।

पञ्चपूजा। मनुं जप्त्वा, पुनः हृदयादि न्यासं, दिग्विमोकं ध्यानं पञ्चपूजां, जपसमर्पणं च कुर्यात्।। पुरश्चरणं चतुर्लक्षजपः। दशांशं रीत्या, अष्टद्रव्येण होमः तर्पणं, मार्जनं, ब्राह्मणभोजनं च।। अष्टद्रव्याणि मोदक-पृथुक-लाज-सक्तु-इक्षु-नारिकेल-तिल-कदलीफलानि।।

वक्रतुण्डमहागणपतिमंत्रः

अस्य श्रीवक्रतुण्डमहागणपतिमहामन्त्रस्य भार्गव ऋषिः। अनुष्टुप्छन्दः। श्रीवक्रतुण्डगणेशो देवता। वं बीजम्। यं शक्तये नमः। विनियोगाय नमः। ॐ १. वं २. क्रं ३. तुं ४. ण्डा ५. य ६. हुं नमः इति संख्याक्रमेण न्यासं दिग्बन्धनं च कुर्यीत्। ध्यानम्—

उद्यद्दिनेश्वररुचिं निजहस्तपद्मैः पाशांकुशाभयवरान्दधतं गजास्यम् ।

रक्ताम्बरं सकलदुःखहरं गणेशं ध्यायेत्प्रसन्नमखिलाभरणाभिरामम् ।।

पन्चपूजा। मनुः ॐ वक्रतुण्डाय हुं नमः।। पुनः हृदयादि न्यासं दिग्विमोकं, ध्यानं कृत्वा पञ्चपूजा। जपसमर्पणम्। पुरश्चरणं षड्लक्षजपः। अष्टद्रव्यैः दशांशतो होमः। तत्तद्दशांशेन तर्पणमार्जने ब्राह्मणभोजनम्।

२. **मेधोल्काय स्वाहा।।** इत्यन्यमन्त्रः। ऋष्यादि सर्वं पूर्ववत्।।

अन्ये वक्रतुण्डगणेशमन्त्रः। एकत्रिंशदक्षरमन्त्रः।।

अस्य मन्त्रस्य भार्गव ऋषिः। अनुष्टुप् छन्दः। विघ्नेशो देवता। यं बीजं यं शक्तिं। विनियोगाय नमः। **ॐ १. रायस्पोषस्य, २. दधिता, निधिदो ३. रत्नधातुमान्। ४. रक्षोहणो, ५. बलगहनो, ६. वक्रतुण्डाय हुम्।।** इति संख्याक्रमेण न्यासं ध्यानं पूर्ववत्।।

उच्छिष्टगणपतिआवरण मंत्रः

अस्य श्री मन्त्रस्य कंकोल ऋषिः। विराट् छन्दः। उच्छिष्टगणपतिर्देवता। ॐ १. हस्ति २. पिशाचि ३. लिखे ४. स्वाहा।। १.२.३. कनिष्ठिका, १.२.३.४, करतल।। एवं हृदयादि। ध्यानम्।

चतुर्भुजं रक्ततनुं त्रिनेत्रं पाशांकुशौ मोदकपात्रदन्तौ।

करैर्दधानं सरसीरुहस्थमुन्मत्तमुच्छिष्टगणेशमीडे।।

पञ्चपूजा। १. ॐ हस्तिपिशाचिलिखे स्वाहा। २. ॐ हस्तिपिशाचलिखे स्वाहा।। दशाक्षरीमंत्रः। गं हस्तिपिशाचिलिखे स्वाहा।। पुरश्चरणं एकलक्षम्।।

द्वादशाक्षरमंत्रः— **ॐ ह्रीं गं हस्तिपिशाचिलिखे स्वाहा।** अस्य मन्त्रस्य मनुर्ऋषिः। शेषं पूर्ववत्।।

एकोनविंशत्यक्षरमन्त्रः— **ॐ नमः उच्छिष्टगणेशाय हस्तिपिशाचिलिखे स्वाहा।** नवार्णवत्।।

एकत्रिंशदक्षरमन्त्रः— **ॐ नमो हस्तिमुखाय लंबोदराय उच्छिष्टमहात्मने आं क्रों क्रीं खे खे उच्छिष्टाय स्वाहा।** ऋष्यादीनि पूर्ववत्।।

द्वाविंशत्यक्षरमन्त्रः — गणक ऋषिः। गायत्री छंदः। गं बीजम्। ह्रीं शक्तिः। आं क्रों कीलकम्। ॐ १. हस्तिमुखाय २. लम्बोदराय ३. उच्छिष्टमहात्मने ४. आं क्रों ह्रीं क्लीं ह्रीं ह्रूं, ५. खे खे ६. उच्छिष्टाय स्वाहा।। संख्याक्रमेण ध्यानं-शेषं पूर्ववत्।।

सप्तत्रिंशदक्षरमन्त्रः — ऋष्यादि ३२ अक्षरवत्।। ध्यानम्।।

शरान् धनुः पाशसृणीस्वहस्तैर्दधानमारक्तसरोरुहस्याम्।
विवस्त्रपत्न्यां सुरतप्रवृत्तं उच्छिष्टमम्बासुतमाश्रयेऽहम्।।

१. ॐ नमो भगवते एकदंष्ट्राय. २. हस्तिमुखाय ३. लम्बोदराय ४. उच्छिष्टमहात्मने ५. आं क्रों ह्रीं गं, ६. खे खे स्वाहा संख्याक्रमेण न्यासः।।

मन्त्रभेदाः —

१. ॐ हस्तिमुखाय लम्बोदराय उच्छिष्टाय महात्मने आं क्रीं ह्रीं श्रीं क्लीं ग्लौं गं खे खे उच्छिष्टाय स्वाहा।।

२. ॐ नमः सिद्धिविनायकाय सर्वकार्यकर्त्रे सर्वविघ्नप्रशमनाय सर्वराजवश्यकराय ॐ शिं शिवसुताय ॐ ह्रीं अम्बिकासुताय ॐ ह्रीं भास्करतेजस्काय ॐ क्लीं विष्णुपूजनसन्तुष्टाय ॐ ह्रीं ॐ स्वाहा।।

३. ॐ नमो हेरम्बाय नवरत्नकलत्रोद्यत्कराम्भोरुहाय वल्लभावल्लभाय दुष्टग्रहनिवारणाय ग्लौं गं गणपतये स्वाहा।।

४. ॐ श्रीं श्रीं नमो हेरम्ब भक्तदारिद्र्यविच्छेद एकदन्त मोदकहस्त सर्वधनधान्यसमृद्धिद, कुबेरभवनस्थित ॐ श्रीं श्रीं गं गणपतये स्वाहा।।

५. ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं गणपतये चिन्तितसकलसंपत्प्रदाय हुं फट् स्वाहा।।

६. ॐ नमो हेरम्ब तद्भवमदमोहित मम सङ्कष्टं निवारय निवारय स्वाहा।।

७. ॐ नमो भगवते श्वेतार्कगणपतये श्वेतार्कनिवासाय वासुदेवप्रियाय दक्षप्रजापतिरक्षकाय कुमारगुरवे ब्रह्मादिसुरवन्दिताय, सर्वाभरणभूषिताय शशाङ्कशेखराय धर्मध्वजाय धर्मवादनाय त्राहि २ देहि २ अवतर २ गं गणपतये वक्रतुण्डगणपतये वरवरद सर्वस्त्रीपुरुषवशीकर, सर्वशत्रुवशीकर सर्वदोषान् वन्दय २ सर्वव्याधीन् निकृन्तय २ सर्वदुष्टान् संहारय २ सर्वदारिद्र्याणि विमोचय २ सर्वविघ्नं च्छिन्धि २ भिन्धि २, सर्वज्ञानं

बोधय २, सर्वशत्रून् उच्चाटय २ सर्वर्द्धीन् कुरु २ सर्वकार्याणि साधय २ ओं गं गीं गुँ गौं गं कस्य गणपतये हुं फट् स्वाहा।।

८. ॐ गां गणपतये नमः।मृण्मयरूपे ध्यानावाहनादि सर्वोपचारपूजां कृत्वा तत्सन्निधौ प्रतिदिनं सहस्रावर्तिमन्त्रजपेन मेधां प्रज्ञाम् आप्नोति। मासमेकं जपश्चेद् धनधान्यवृद्धिर्भवति।।

९. ॐ गीं गूं गणपतये नमः स्वाहा। ब्रह्मचर्यव्रतेन, भूमौ शयनं, लक्षावर्तिजपं दशांशहोमादीन् कृतश्चेत् सर्वसम्पदभिवृद्धिर्भवति।

१०.ॐ ऱ्हीं क्लीं वीरवरगणपतये वः वः इदं विश्वं मम वशं आनय ॐ ऱ्हीं फट्।। रक्तवर्णवस्त्रं धारयन् रक्तगन्धानुलेपनं, तिलकं च कृत्वा द्वादशसहस्रजपं, प्रतिदिनं पञ्चगव्यस्नानं कृत्वा, ततः अष्टोत्तरसहस्रम् अष्टद्रव्येणहवनं कृतश्चेद् अष्टमसिद्धिफलितं भवति।।

११.ॐ गं गणपतये सर्वविघ्नहराय सर्वाय, सर्वगुरवे लम्बोदराय ऱ्हीं गं नमः।। मकरमासे भानुवासरे श्वेतार्केण कृतं चतुर्हस्तं प्रतिमासन्निधौ, प्रातः, सायं, सहस्रं, अष्टोत्तरशतं क्रमेण जपाद् युद्धेषु जयः सिद्धः।।

१२.ॐ नमो सिद्धिविनायकाय सर्वकार्यकर्त्रे, सर्वविघ्नप्रशमनाय सर्वराज्यवशीकरणाय सर्वजनसर्वस्त्रीपुरुषाकर्षणाय श्री ॐ स्वाहा।। प्रतिदिनं अष्टोत्तरजतसर्वकार्यसिद्धिः।।

श्री हरिद्रागणेशमन्त्रः

अस्य श्रीमंत्रस्य। मदन ऋषिः। अनुष्टुप्छंदः। हरिद्रागणपतिर्देवता। ॐ १. हुं गं ग्लौं २. हरिद्रागणपतये ३. वरवरद ४. सर्वजनहृदयं ५. स्तम्भय ६. स्वाहा।। इति न्यासम्: ध्यानम्।

पाशाङ्कुशौ मोदकमेकदन्तं करैर्दधानं कनकासनस्थं ।
हारिद्रखण्डप्रतिमं त्रिनेत्रं पीतांशु हारिद्रगणेशमीडे ।।

श्री लक्ष्मीविनायकमंत्रः

अस्य श्रीमन्त्रस्य। अन्तर्यामि ऋषिः। गायत्रीछन्दः। लक्ष्मीविनायकोदेवता। श्रीं बीजम्। स्वाहा शक्तिः। ॐ श्रीं गां, ॐ श्रीं मीं इत्यादि न्यासाः। **ॐ श्रीं गं सौम्याय गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वश मानय स्वाहा।। इतिमनुः।।**

दन्ताभये चक्रकरैर्दधानं कराग्रगं स्वर्णघटं त्रिनेत्रम् ।

धृताब्जयाङ्लिगितमब्धिपुत्र्या लक्ष्मीगणेशं कनकाभमीडे ।।

एकाक्षरगणपतिमन्त्रः

अस्य श्रीमन्त्रस्य गणक ऋषिः। निचृच्छन्दः।गणपतिर्दवता। गां इत्यादि षडंगन्यास। ध्यानम्।।

नेत्रैर्युक्तस्त्रिभिर्वामनकर चरणो बीजपूरात्तनासः।

हस्ताग्रक्लृप्तपाशाङ्कुशरदवरदो नागवक्त्रोहिमूषो

देवः पद्मासनस्थोभवतु नतसुरो भूतये विघ्नराजः।।

चतुर्लक्षजपः। अष्टद्रव्येण होमः।।

हेरम्बमंत्रः (पञ्चमुखः दशभुजमूर्तिः)

ऋषिः न्यासः पूर्ववत्। ध्यानम्।।

मुक्ताकाञ्चन नीलकुन्द घुसृणच्छायैश्च नेत्रैर्युतं नागास्यैर्हरिवाहनं शशिधरं हेरम्बमर्कप्रभम्।

दृप्तं दानमभीति मोदककरादानाम्बुजाक्षात्मिकां मालां मुद्गरमङ्कुशत्रिशिखकं दोर्भिर्दधानम भजे।।

मनुः ॐ गुं नमः लक्षत्रयं जपः।।

क्षिप्रगणपतिमन्त्रः

गणक ऋषिः। विराट्छन्दः। क्षिप्रगणपतिर्देवता। गां इत्यादि न्यासाः। ध्यानम्।

पाशाङ्कुशौ कल्पलता विषाणे दधत्स्वतुण्डाहितबीजपूरः।

रक्तस्त्रिनेत्रस्तरुणेन्दुमौलिः हारोज्वलोहस्तिमुखोऽवताद्वः।।

ॐ गं क्षिप्रप्रसादनाय नमः।

श्रीशक्तिविनायकमंत्रः

भार्गव ऋषिः। विराट्छन्दः। शक्तिगणपतिर्देवता। ग्रीं बीम्। ह्रीं शक्तिः। ॐ ह्रीं ग्रीं ह्रीं। इति मूलसर्वाक्षरेण न्यासः। ध्यानम्। पूजादि लक्ष्मीविनायक मन्त्रवत्।। लक्षत्रयं जपः।।

५. कतिपय महागणपति आवर्ण सपर्या खण्डः

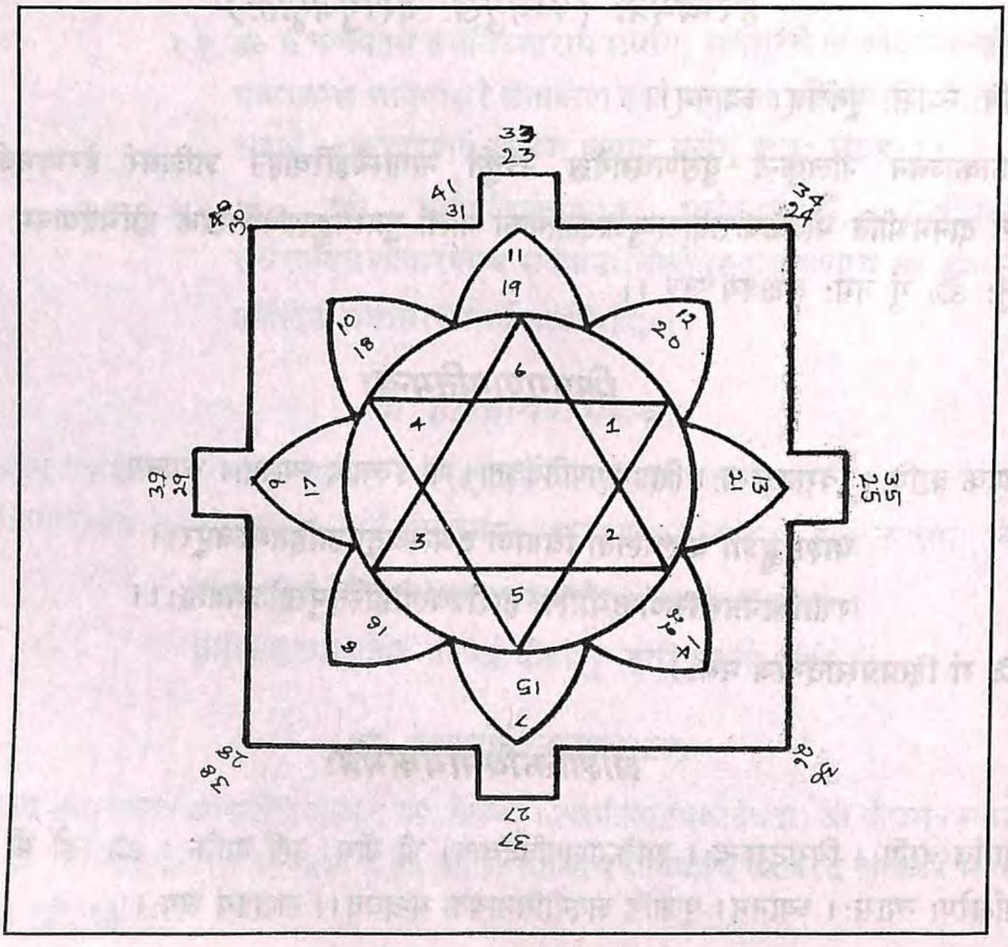
उच्छिष्ट गणपति आवर्ण मन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य कंकोल ऋषिः विराट्छन्दः। उच्छिष्ट गणपतिर्देवता। ओं हस्ति पिशाचि लिखे स्वाहा।। १, २, ३ कनिष्ठका। १, २, ३, ४ करतल'' एवं हृदयादि न्यासम्।। ध्यान्म्, चतुर्भुजं रक्ततनुं त्रिनेत्रं पाशन्कुशौ मोदक पात्रदन्तौ। करैर्दधानं

(०)

वक्रतुण्डगणेशयन्त्रम्

श्रीवक्रतुण्डगणपति आवरणदेवता

प्रथमतो मूलमन्त्र न्यासादीन् कृत्वा सर्वदेवता आवरणदेवता पद्धति प्रकारेण पात्रसाधनानि पूरयित्वा ततः एतत् आवरण पूजां आरभेत्।

मं मण्डूकादि कल्पान्त पीठदेवताभ्यो नमः, इति गणेश मण्डले सर्वतोभद्रमण्डले वा अर्चयेत्। ततः नवपीठशक्ती अर्चयेत्।

तद्यथा पूर्वादिक्रमेण ॐ तीव्रायै नमः। ॐ चालिन्यै नमः। ॐ नन्दायै नमः। ॐ भोगदायै नमः ॐ कामरूपिण्यै नमः। ॐ उग्रायै नमः। ॐ तेजोवत्यै नमः। ॐ शक्त्यै नमः। मध्ये ॐ विघ्ननाशिन्यै नमः। इति ॐ ह्रीं सर्वशक्तिकमलासनायै नमः इति पुष्पार्घ्यासनम्दत्वा पीठमध्ये शुद्धिकृतं यन्त्रम् प्रतिमां वा संस्थाप्य प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा मूलेन पाद्यादिपुष्पान्तैः उपचारैः सम्पूज्य देवस्य आज्ञां गृहीत्वा आवरणपूजां कुर्यात्।।

ॐ संविन्मयः परो देव त्वं परांरुत रसप्रियः।

अनुज्ञां देहि देवेश परिवारार्चनाय मे।। इति पुष्पाञ्जलिं कुर्यात् वक्ष्यमाणावरणपूजां सर्वत्र नामान्ते श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति वदेत्।

प्रथमावरणार्चनम्

षट्कोणकेसरेषु षडङ्गानि पूजयेत्। आग्नेयादि चतुर्दिक्षु मध्ये दिक्षु च।

१. ॐ वं नमः हृदयाय नमः

२. ॐ क्रं नमः शिरसे स्वहा

३. ॐ तं नमः शिखायै वषट्

४. ॐ झं नमः कवचाय हुम्

५. ॐ भं नमः नेत्रत्रयाय वौषट्

६. ॐ हुं नमः अस्त्राय फट्

पुष्पाञ्जलिं आदाय अभीष्ट - प्रथमावरणार्चनं इति विशेषार्घ्यबिन्दुन्यासः पूजितास्तर्पितास्सन्तु इति समर्पयेत्।

द्वितीयावरणार्चनम्

ततोऽष्टदले पूज्यपूजकयोरन्तरालं प्राचीं तदनुसारेण अन्या दिशः प्रकल्प्य दक्षहस्ते तर्जन्यङ्गुष्ठांभ्यां गंधाक्षतपुष्पाणि गृहीत्वा प्राचीक्रमेण अष्टसु दिक्षु।

७. ॐ विद्यायै नमः

८. ॐ विधात्र्यै नमः

९. ॐ भोगदायै नमः

१०. ॐ विघ्नघातिन्यै नमः

११. ॐ निधिप्रदीपायै नमः

१२. ॐ पापघ्न्यै नमः

१३. ॐ पुण्यायै नमः

१४. ॐ शशिप्रभायै नमः

ततः पुष्पाञ्जलिं गृहीत्वा मूलमुच्चार्य अभीष्टसिद्धिं ---------

इति पठित्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्वा विशेषार्घ्याद्बिन्दुं निक्षिप्य पूजितास्तपिताः सन्तु इति वदेत्। इति द्वितीयावरणम्। ततो दलाग्रेषु—

१५. ॐ वक्रतुण्डाय नमः

१६. ॐ एकदंष्ट्राय नमः

१७. ॐ महोदराय नमः

१८. ॐ हस्तिमुखाय नमः

१९. ॐ लम्बोदराय नमः

२०. ॐ विकटाय नमः

२१. ॐ विघ्नराजाय नमः

२२. ॐ धूम्रवर्णाय नमः इत्यष्टौ पूजयेत्।

ततः पुष्पाञ्जलिं गृहीत्वा मूलमुच्चार्य अभीष्टसिद्धिं ---------

तृतीयावरणार्चनम्

इति पठित्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्वा विशेषार्घ्याद्बिन्दुं निक्षिप्य पूजितास्तर्पिताः सन्तु इति तृतीयावरणम् ततो भूपरि पूर्वादिक्रमेण।

२३. ॐ लं इन्द्राय नमः

२४. ॐ रं अग्नये नमः

२५. ॐ मं यमाय नमः

२६. ॐ क्षं निर्ऋतये नमः

२७. ॐ वं वरुणाय नमः

२८. ॐ यं वायवे नमः

२९. ॐ कुं कुबेराय नमः

३०. ॐ हं ईशानाय नमः

३१. ॐ पूर्वेशानयोर्मध्ये ॐ आं ब्रह्मणे नमः

३२. ॐ वरुणनैर्ऋतयोर्मध्ये ॐ ह्रीं अनन्ताय नमः

चतुर्थावरणार्चनम्

इति दशदिक्पालान् पूजयित्वा पुष्पाञ्जलिं च दद्यात्। अभीष्टसिद्धिं मे देहि—इति चतुर्थावरणं ततः इन्द्रादि समीपे।

३३. ॐ वं वज्राय नमः

३४. ॐ शं शक्तये नमः

३५. ॐ दं दण्डाय नमः

३६. ॐ खं खड्गाय नमः

३७. ॐ पां पाशाय नमः

३८. ॐ अं अङ्कुशाय नमः

३९. ॐ गं गदायै नमः

४०. ॐ त्रिं त्रिशूलाय नमः

४१. ॐ पं पद्माय नमः

४२. ॐ चं चक्राय नमः

इति वज्राद्यस्त्राणि पूजयेत्— इत्यावरणपूजां कृत्वा धूपादिनमस्कारान्तं सम्पूज्य जपं कुर्यात्। अस्य पुरश्चरणं षड्लक्षजपं अष्टद्रव्यैर्दशांशतो होमः तत्- दशांशेन तर्पणमार्जनब्राह्मणभोजनानि च कारयेत्। एवं कृतो मन्त्रः सिद्धो भवति सिद्धे मन्त्रे मन्त्री प्रयोगान् साधयेत्।

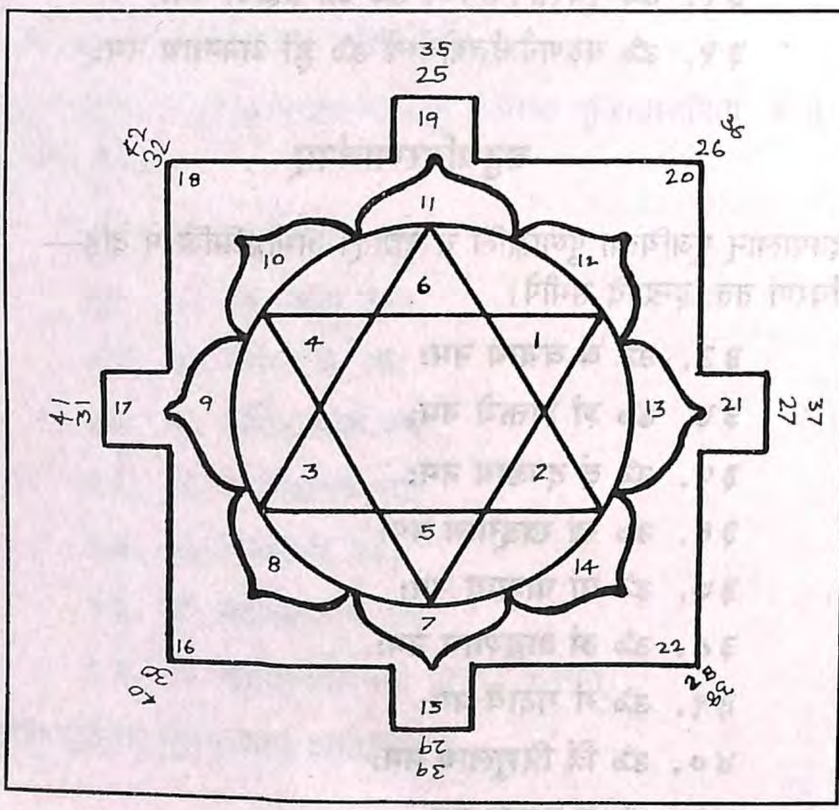
उच्छिष्टगणपतिआवारण सपर्या

उच्छिष्टगणपतिआवरणयन्त्रम्

प्रथमतः मूलमन्त्रन्यासादीन् कृत्वा सर्वदेवता आवरणदेवता पद्धतिप्रकारेण पात्रसाधनानि पूरयित्वा ततः एतत् आवरण पूजां आरभेत्।

मं मण्डूकादि कल्पात्रान्त पीठदेवताभ्यो नमः इति गणेशमण्डले सर्वतोभद्रमण्डले वा अर्चयेत्। ततः नवपीठशक्ती अर्चयेत्।

तद्यथा पूर्वादि क्रमेण **ॐ तीव्रायै नमः ॐ चालिन्यै नमः ॐ नन्दायै नमः ॐ भोगदायै नमः ॐ कामरूपिण्यै नमः ॐ उग्रायै नमः ॐ तेजोवत्यै नमः ॐ सत्यायै नमः मध्ये ॐ विघ्ननाशिन्यै**

नमः इति ॐ ह्रीं सर्वशक्तिकमलासनायै नमः इति पुष्पाद्यासनम् **दत्वा** पीठमध्ये शुद्धिकृतं यन्त्रम् प्रतिमां वा संस्थाप्य प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा मूलेन पाद्यादिपुष्पान्तैः उपचारैः सम्पूज्य। देवस्य आज्ञां गृहीत्वा आवरणपूजां कुर्यात्।

ओं सविन्मयः परो देव त्वं परारुत रसप्रियः ।
अनुज्ञां देहि देवेश परिवारार्चनाय मे ।। इति पुष्पाञ्जलिं कुर्यात्।

वक्ष्यमाणावरण पूजां सर्वत्र नामान्ते श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति वदेत्।

अग्निकोणे—

	१. ॐ हस्ति हृदयाय नमः
नैर्ऋत्य	२. ॐ गीं पिशाचिशिरसे स्वाहा
वायव्ये	३. ॐ गूं लिखे शिखायै वषट्
ऐशान्ये	४. ॐ अ स्वाहा कवचाय हुम्
मध्ये	५. ॐ गौं हस्तिपिशाचिलिखे स्वाहा नेत्रत्रयाय वौषट्
दिक्षु	६. ॐ गः हस्तिपिशाचिलिखे स्वाहा।

अस्त्राय फट् इति पूजयेत्। ततः पुष्पाञ्जलिमादाय मूलं पठित्वा। **अभीष्टसिद्धिं मे....**

प्रथमावरणार्चनम्

इति पुष्पाञ्जलिं दत्वा विशेषार्घ्याद्बिन्दुं निक्षिप्य पूजितास्तर्पिता सन्तु इति वदेत्। इति प्रथमावरणार्चनम्।

ततोऽष्टदले पूज्यपूजकयोरन्तरालं प्राचीं तदनुसारेणान्या दिशः प्रकल्प्य दक्षहस्ते तर्जन्यगुष्ठाभ्यां गन्धाक्षतपुष्पाणि गृहीत्वा प्राच्यादिक्रमेणाष्टसु दिक्षु।

प्राच्याम्	७. ॐ ब्राहम्यै नमः
आग्नेय्याम्	८. ॐ माहेश्वर्यै नमः
दक्षिणे	९. ॐ कौमार्यै नमः
नैर्ऋते	१०. ॐ वैष्णव्यै नमः
पश्चिमे	११. ॐ वाराह्यै नमः
वायव्ये	१२. ॐ इन्द्राण्यै नमः
उत्तरे	१३. ॐ चामुण्डायै नमः
ऐशान्ये	१४. ॐ महालक्ष्म्यै नमः

द्वितीयावरणार्चनम्

इत्यष्टौ शक्तीः पूजयेत् ततः पुष्पाञ्जलिमादाय मूलं पठित्वा अभीष्टसिद्धिं मे देहि इति द्वितीयावरणार्चनम्। इत्युक्त्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्वा विशेषार्घ्याद्बिन्दुं निक्षिप्य पूजितास्तर्पिताः सन्तु इति वदेत् इति द्वितीयावरणम्।

ततः अष्टदलाद्बहिः चतुरस्राभ्यन्तरे।

प्राच्याम्	१५. ॐ वक्रतुण्डाय नमः
आग्नेय्याम्	१६. ॐ एकदंष्ट्राय नमः
दक्षिणे	१७. ॐ लम्बोदराय नमः
नैर्ऋत्यां	१८. ॐ विकटाय नमः
पश्चिमे	१९. ॐ धूम्रवर्णाय नमः
वायव्ये	२०. ॐ विघ्नराजाय नमः
उत्तरे	२१. ॐ गजाननाय नमः
ऐशान्ये	२२. ॐ विनायकाय नमः
प्राचीशानयोर्मध्ये	२३. ॐ गणपतये नमः
पश्चिमनैर्ऋतयोर्मध्ये	२४. ॐ हस्तिदन्ताय नमः इति पूजयेत्।

तृतीयावरणार्चनम्

ततः पुष्पाञ्जलिमादाय मूलं पठित्वा अभीष्टसिद्धिं तृतीयावरणार्चनम् इत्युक्त्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्वा विशेषार्घ्याद्बिन्दु निक्षिप्य पूजितास्तर्पिताः सन्तु इति वदेत्। इति तृतीयावरणम्।

भूपुराद्बहिः पूर्वादिक्रमेण

प्राच्यां	२५. ॐ लं इन्द्राय नमः
आग्नेय्याम्	२६. ॐ रं अग्नये नमः
दक्षिणे	२७. ॐ यं यमाय नमः
नैर्ऋत्यां	२८. ॐ क्षं निर्ऋतये नमः
पश्चिमे	२९. ॐ वं वरुणाय नमः
वायव्ये	३०. ॐ मं वायवे नमः
उत्तरे	३१. ॐ कुं कुबेराय नमः
ऐशान्ये	३२. ॐ हं ईशानाय नमः
इन्द्रेशानयोर्मध्ये	३३. ॐ आं ब्रह्मणे नमः
वरुणनैऋतयोर्मध्ये	३४. ॐ ह्रीं अनन्ताय नमः

चतुर्थावरणार्चनम्

इति दशदिक्पालान् सम्पूज्य पुष्पाञ्जलिमादाय मूलमुच्चार्य ओं अभीष्टसिद्धिं चतुर्थावरणार्चनम्। इत्युक्त्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्वा विशेषार्घ्याद्बिन्दुं निक्षिप्य पूजितास्तर्पिताः सन्तु इति वदेत्। इति चतुर्थावरणम्। ततः पूर्वादिक्रमेण तत्तत्समीपे।

३५. ॐ वं वज्राय नमः
३६. ॐ शं शक्त्यै नमः
३७. ॐ दं दण्डाय नमः
३८. ॐ खं खड्गाय नमः
३९. ॐ पां पाशाय नमः
४०. ॐ अं अङ्कुशाय नमः
४१. ॐ गं गदायै नमः
४२. ॐ त्रिं त्रिशूलाय नमः
४३. ॐ पं पद्माय नमः
४४. ॐ चं चक्राय नमः

पञ्चमावरणार्चनम्

इत्यस्त्राणि पूजयेत्। ततः पुष्पाञ्जलिं गृहीत्वा मूलमुच्चार्य अभीष्टसिद्धिं मे देहि पञ्चमावरणार्चनम्।

इत्युक्त्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्वा विशेषार्घ्याद्बिन्दुं निक्षिप्य पूजितास्तर्पिताः सन्तु इति वदेत्। इत्यावरणपूजां कृत्वा धूपादिनमस्कारान्तं सम्पूज्य पिशितं वा फलं मोदकम् वा गुडपायसं बलिं दद्यात्। तत्र मन्त्रः अस्य पुरश्चरणमेकलक्षजपः। तद्दशांशतस्तिलहोमः तद्दशांशेन तर्पणमार्जनब्राह्मणभोजनानि च कुर्यात्। एवं कृते मन्त्रः सिद्धो भवति। एवं सिद्धे मन्त्रे, मन्त्री प्रयोगान् साधयेत्। तथा च— लक्षमेकं जपेमन्त्रं दशांशं जुहुयात्तिलैः।

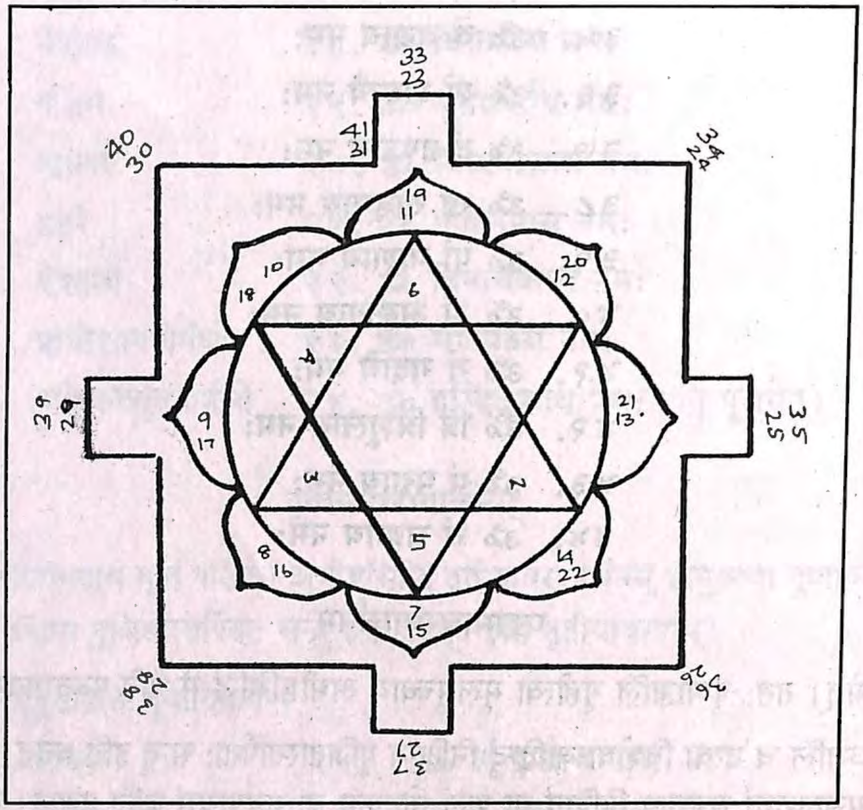
श्रीशक्तिविनायक आवरण पूजा

शक्तिविनायकयन्त्रम्

प्रथमतः मूलमन्त्र न्यासादीन् कृत्वा सर्वदेवता आवरणदेवता पद्धतिप्रकारेण पात्रसाधनानि पूरयित्वा ततः एतत् आवरणपूजां चारभेत्।

''मं मण्डूकादि कल्पात्रान्त पीठदेवताभ्यो नमः इति''—श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति वदेत्।

ततः पुष्पाञ्जलिमादाय मूलमुच्चार्य। अभीष्टसिद्धिं मे देहि विशेषार्घ्याद्बिन्दुं निक्षिप्य पूजितास्तर्पिताः संतु इति वदेत् इति प्रथमावरणम्।

प्रथमावरणार्चनम्

षट्कोणकेसरेषु आग्नेय्यादिचतुर्षु दिक्षु मध्ये दिक्षु च।

१. ॐ ग्रां हृदयाय नमः

२. ॐ ग्रीं शिरसे स्वाहा

३. ॐ ग्रूं शिखायै वषट

४. ॐ ग्रैं कवचाय हुम्

५. ॐ ग्रौं नेत्रत्रयाय वौषट्

६. ॐ ग्रः अस्त्राय फट् इति षडङ्गानि पूजयेत्।

ततोऽष्टदले पूज्यपूजकयोरन्तराले प्राचीं तदनुसारेण अन्या दिशः प्रकल्प्य दक्षहस्ते तर्जन्यङ्गुष्ठाभ्यां गन्धाक्षतपुष्पाणि गृहीत्वा प्राचीक्रमेण। अष्टसु दिक्षु।

७. ॐ वक्रतुण्डाय नमः
८. ॐ एकदंष्ट्राय नमः
९. ॐ महोदराय नमः
१०. ॐ हस्तिमुखाय नमः
११. ॐ लम्बोदराय नमः
१२. ॐ विकटाय नमः
१३. ॐ विघ्नराजाय नमः
१४. ॐ धूम्रवर्णाय नमः इत्यष्टौ पूजयेत्।

द्वितीयावरणार्चनम्

ततः पुष्पाञ्जलिं दत्त्वाष्टदलाग्रेषु प्राचीक्रमेण

१५. ॐ ब्राह्मयै नमः
१६. ॐ माहेश्वर्यै नमः
१७. ॐ कौमार्यै नमः
१८. ॐ वैष्णव्यै नमः
१९. ॐ वाराह्यै नमः
२०. ॐ इन्द्राण्यै नमः
२१. ॐ चामुण्डायै नमः
२२. ॐ महालक्ष्म्यै नमः इत्यष्टौ पूजयेत्।।

ततः पुष्पाञ्जलिं दत्वा भूपुरे पूर्वादिक्रमेण इन्द्रदशदिक्पालान् वज्राद्यायुधानि च पूजयेत् अभीष्टसिद्धिं मे देहि इति द्वितीयावरणार्चनम्।

तृतीयावरणार्चनम्

२३. ॐ लं इन्द्राय नमः
२४. ॐ रं अग्नये नमः
२५. ॐ यं यमाय नमः

२६. ॐ क्षं निर्ऋतये नमः
२७. ॐ वं वरुणाय नमः
२८. ॐ यं वायवे नमः
२९. ॐ कुं कुबेराय नमः
३०. ॐ हं ईशानाय नमः
३१. ॐ पूर्वेशानयोर्मध्ये ॐ आं ब्रह्मणे नमः
३२. ॐ वरुणनैर्ऋतयोर्मध्ये ॐ ह्रीं अनन्ताय नमः

इति दशदिक्पालान् पूजयित्वा पुष्पाञ्जलिं च दद्यात् अभीष्टसिद्धिं मे देहि...... इति तृतीयावरणार्चनम्।

चुतर्थावरणार्चनम्

३३. ॐ वं वज्राय नमः
३४. ॐ शं शक्तये नमः
३५. ॐ दं दण्डाय नमः
३६. ॐ खं खड्गाय नमः
३७. ॐ पां पाशाय नमः
३८. ॐ अं अङ्कुशाय नमः
३९. ॐ गं गदायै नमः
४०. ॐ त्रिं त्रिशूलाय नमः
४१. ॐ पं पद्माय नमः
४२. ॐ चं चक्राय नमः

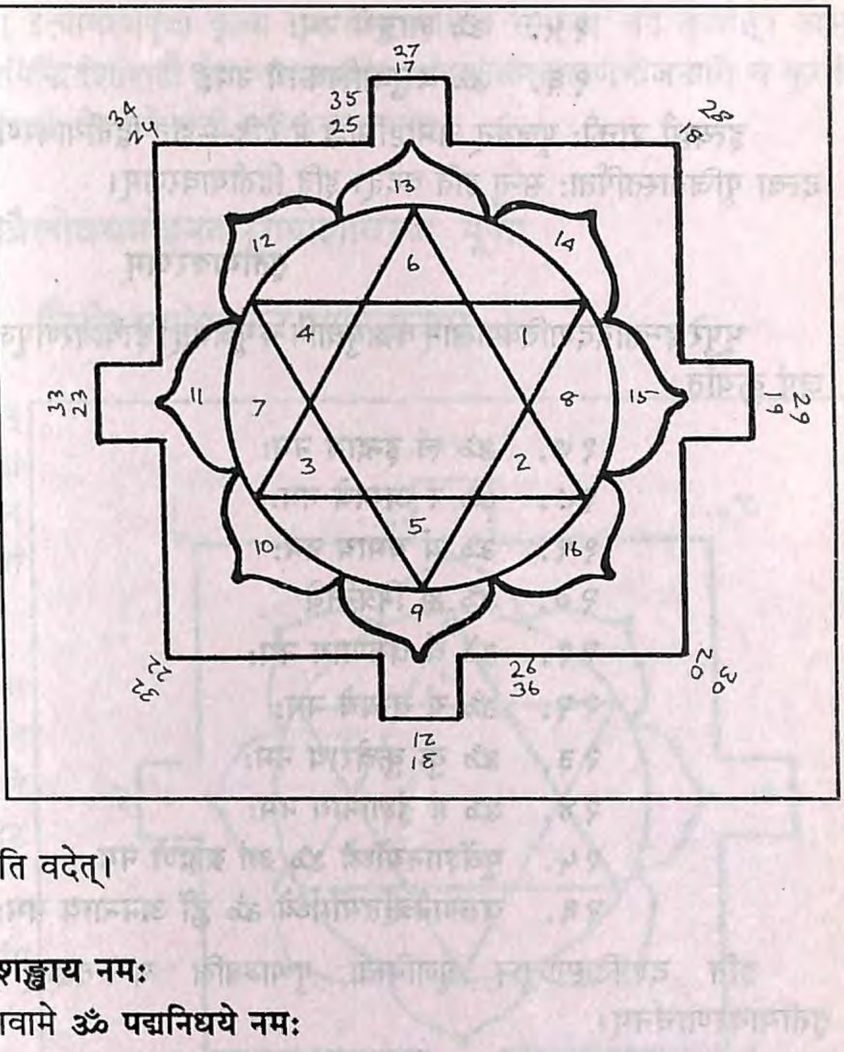
इति वज्राद्यस्त्राणि पूजयेत् इत्यावरणपूजां कृत्वा धूपादिनमस्कारान्तं सम्पूज्य जपं कुर्यात्। अस्य पुरश्चरणंचतुर्लक्षजपः। अपूपैर्दशांशतो होमः मध्वक्तैर्दशांशतस्तर्पणं तद्दशांशेन मार्जनं तद्दशांशेन ब्राह्मण भोजनं च कुर्यात्। एवंकृतो मन्त्रः सिद्धो भवति।

श्रीलक्ष्मी विनायक आवरण पूजा

श्रीलक्ष्मीविनायकयन्त्रम्

प्रथमावरणम्

प्रथमतः मूलमन्त्र न्यासादीन् कृत्वा सर्वदेवता आवरणदेवता पद्धति प्रकारेण पात्रासाथनानि पूरयित्वा ततः एतत् आवरणपूजां आरभेत्।

मं मण्डूकादि कल्पात्रान्त पीठदेवताभ्यो नमः इति श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति वदेत्।

१. **ॐ श्रां गां हृदयाय नमः**

२. **ॐ श्रीं गीं शिरसे स्वाहा**

३. **ॐ श्रूं गूं शिखायै वषट्**

४. **ॐ श्रैं गैं कवचाय हुम्**

५. **ॐ श्रौं गौं नेत्रत्रयाय वौषट्**

६. **ॐ श्रः गः अस्त्राय फट्**

इति षडङ्गानि पूजयेत् ततः पुष्पाञ्जलिमादाय मूलमुच्चार्य अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागत-वत्सल। भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम् इति पठित्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्वा विशेषार्घ्याद्बिदुं निक्षिप्य पूजितास्तर्पिताः सन्तु इति वदेत्।

देवदक्षिणपार्श्वे—

७. **ॐ शङ्खाय नमः**

८. देवतावामे **ॐ पद्मनिधये नमः**

द्वितीयावरणम्

इति पूजयेत्। ततोऽष्टदले पूज्य पूजकयोरन्तरालें प्राचीं तदनुसारेण च न्या दिशः प्रकल्प्य दक्षहस्ते तर्जन्यङ्गुष्ठाभ्यां गन्धाक्षतपुष्पाणि गृहीत्वा प्राचीक्रमेण अष्टसु दिक्षु।

९. **ॐ बलायै नमः**

१०. **ॐ विमलायै नमः**

११. **ॐ कमलायै नमः**

१२. **ॐ वनमालिन्यै नमः**

१३. **ॐ विभीषिकायै नमः**

१४. **ॐ मालिकायै नमः**

१५. ॐ शाङ्कर्यै नमः

१६. ॐ वसुबालिकायै नमः

इत्यष्टौ शक्तीः पूजयेत् अभीष्टसिद्धिं मे देहि—इति द्वितीयावरणार्चनम् इति पठित्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्त्वा पूजितास्तर्पिताः सन्तु इति वदेत्। इति द्वितीयावरणम्।

तृतीयावरणम्

भूपुरे इन्द्रादिदशदिक्पालान् वज्रायुधानि च पूजयेत्। इत्यावरणपूजां कृत्वा धूपादिनमस्कारान्तं संपूज्य जपं कुर्यात्।

१७. ॐ लं इन्द्राय नमः

१८. ॐ रं अग्नये नमः

१९. ॐ यं यमाय नमः

२०. ॐ क्षं निर्ऋतये

२१. ॐ वं वरुणाय नमः

२२. ॐ यं वायवे नमः

२३. ॐ कुं कुबेराय नमः

२४. ॐ हं ईशानाय नमः

२५. पूर्वेशानयोर्ध्ये ॐ आं ब्रह्मणे नमः

२६. वरुणनैर्ऋतयोर्मध्ये ॐ ह्रीं अनन्ताय नमः

इति दशदिक्पालान् पूजयित्वा पुष्पाञ्जलिं च दद्यात् अभीष्टसिद्धिं मे देहि इति तृतीयावरणार्चनम्।

तुरीयावरणम्

२७. ॐ वं वज्राय नमः

२८. ॐ शं शक्तये नमः

२९. ॐ दं दण्डाय नमः

३०. ॐ खं खड्गाय नमः

३१. ॐ पां पाशाय नमः

३२. ॐ अं अङ्कुशाय नमः

३३. ॐ गं गदायै नमः

३४. ॐ त्रिं त्रिशूलाय नमः

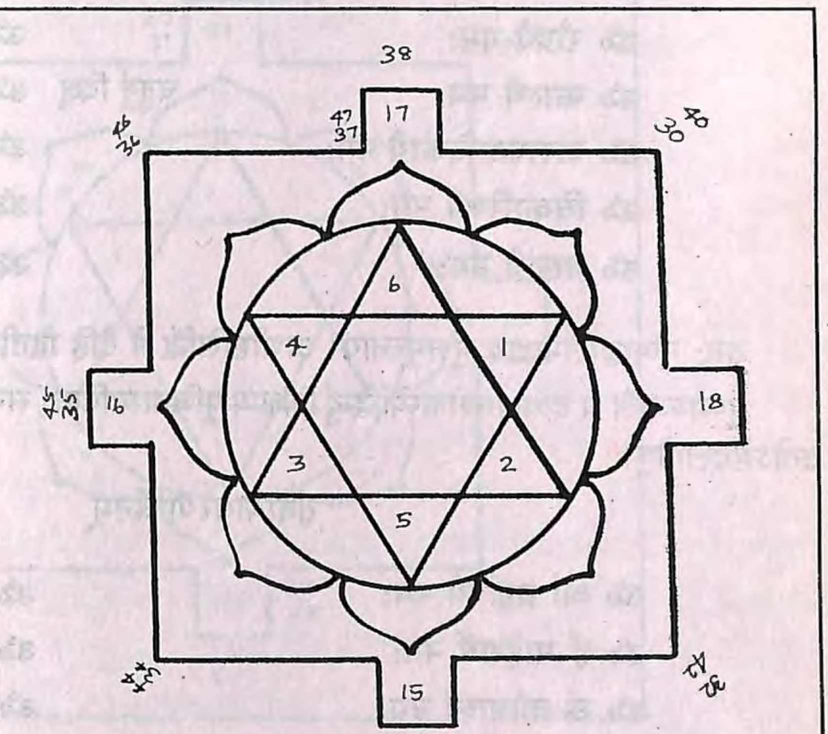
३५. ॐ पं पद्माय नमः

३६. ॐ चं चक्राय नमः

इति वज्राद्यस्त्राणि पूजयेत् इत्यावरणपूजां कृत्वा धूपादिनमस्कारान्तं सम्पूज्य जपं कुर्यात्। अस्य पुरश्चरणं चतुर्लक्षजपः। बिल्वसमिद्भिर्दशांशतो होमः तत्तद्दशांशेन तर्पणमार्जनब्राह्मणभोजनानि च कुर्यात् एवंकृतो मन्त्रः सिद्धो भवति। सिद्धे चैतमन्त्रे मन्त्री प्रयोगान् साधयेत्।

श्रीत्रैलोक्यमोहनकरगणेशावरण पूजा

त्रैलोक्यमोहनकरगणेशयन्त्रम्

प्रथमतः मूलमन्त्रन्यासादीन् कृत्वा सर्वदेवता आवरणदेवता पद्धतिप्रकारेण पात्रसाधनानि पूरयित्वा ततः एतदावरणपूजां आरभेत्।

मं मण्डूकादि कल्पात्रान्त पीठदेवताभ्यो नमः इति गणेशमण्डले सर्वतो भद्रमण्डले वा अर्चयेत्। ततः नव पीठ शक्तीः अर्चयेत्।

ततः श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति वदेत्।

प्रथमावरणार्चनम्

षट्कोण केशरेषु षडङ्गानि पूजयेत्। आग्नेय्यादिचतुर्षु दिक्षु मध्ये दिक्षु च

ॐ वक्रतुण्डैकदंष्ट्राय क्लीं ह्रीं श्रीं वां हृदयाय नमः

ॐ गणपतये शिरसे स्वाहा

ॐ वरवरद शिखायै वषट्

ॐ सर्वजनं कवचाय हुम्

ॐ मे वशमानय नेत्रत्रयाय वौषट्

ॐ मे स्वाहा अस्त्राय फट् इति षडङ्गानि पूजयेत्।

ततः पुष्पाञ्जलिमादाय मूलमुच्चार्य। अभीष्टसिद्धिं मे देहि... प्रथमावरणार्चनम् इति पठित्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्वा विशेषार्घ्यबिन्दुं निक्षिप्य पूजितास्तर्पिता सन्तु इति वदेत् इति प्रथमावरणम्। ततोऽष्टदले पूज्य पूजकयोरन्तराले प्राचीं तदनुसारेण अन्याः दिशः च प्रकल्प्य दक्षहस्ते तर्जन्यङ्गुष्ठाभ्यां गन्धाक्षतपुष्पाणि गृहीत्वा प्राचीक्रमेण अष्टसु दिक्षु।

द्वितीयावरणार्चनम्

ॐ वामायै नमः		**ॐ प्रमथिन्यै नमः**
ॐ ज्येष्ठायै नमः	देवस्याग्ने	**ॐ सर्वभूतदमन्यै नमः**
ॐ रौद्र्यै नमः		**ॐ मनोन्मन्यै नमः**
ॐ काल्यै नमः	चतुर्षु दिक्षु	**ॐ प्रमोदाय नमः**
ॐ कलपदादिकायै नमः		**ॐ सुमुखाय नमः**
ॐ विकारिण्यै नमः		**ॐ दुर्मुखाय नमः**
ॐ बलायै नमः		**ॐ विघ्ननाशाय नमः** इति पूजयेत्।

ततः पुष्पाञ्जलिमादाय मूलमुच्चार्य। **अभीष्टसिद्धिं मे देहि द्वितीयावरणार्चनम्।** इति पठित्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्वा विशेषार्घ्याद्बिन्दुं निक्षिप्य **पूजितास्तर्पिताः सन्तु** इति वदेत्। इति द्वितीयावरणम्। ततोऽष्टदलाग्रेषु।

तृतीयावरणार्चनम्

ॐ आं ब्रह्मण्यै नमः	**ॐ लूं वाराह्यै नमः**
ॐ ईं माहेश्वर्यै नमः	**ॐ ऐं इन्द्रायै नमः**
ॐ ऊं कौमार्य्यै नमः	**ॐ औं चामुण्डायै नमः**
ॐ ॠं वैष्णव्यै नमः	**ॐ अः महालक्ष्म्यै नमः**

ततः पुष्पाञ्जलिमादाय मूलमुच्चार्य। **अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सल—** तृतीयावरणार्चनम् इति पठित्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्वा विशेषार्घ्यद्बिन्दुं निक्षिप्य पूजितास्तर्पिताः सन्तु इति वदेत्। इति तृतीयावरणार्चनम्।

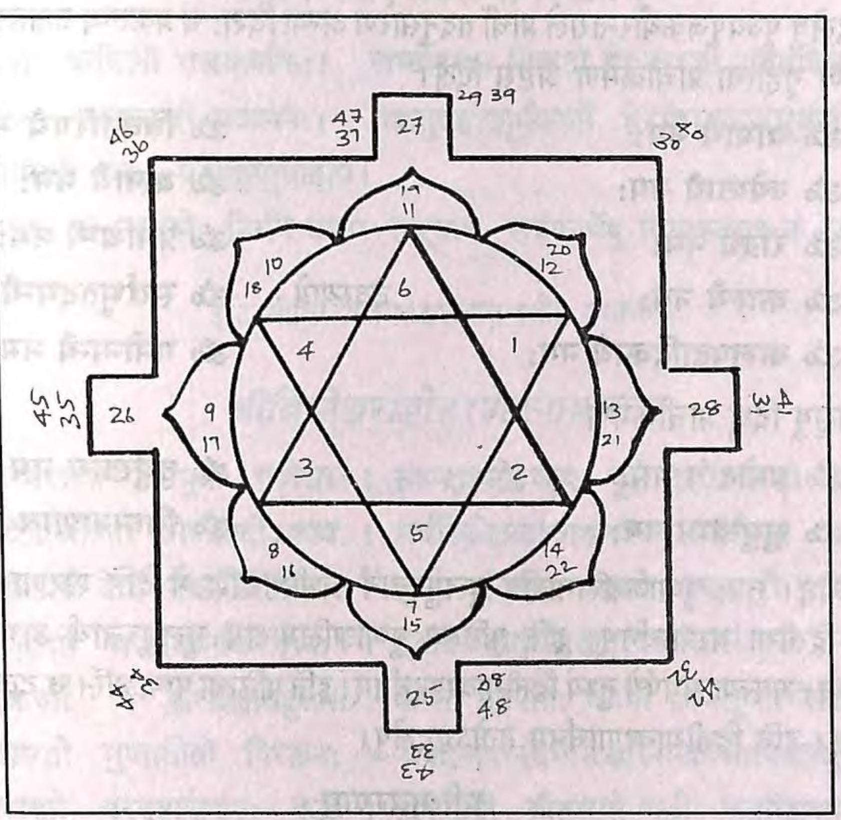
ततः भूपुरे पूर्वादिक्रमेण इन्द्रादिदशदिक्पालान् वज्राद्यायुधानि च पूजयेत् अभीष्टसिद्धिं मे देहि— तुभ्यं अस्य पुरश्चरणं चतुर्लक्षजपः। अष्टद्रव्यैर्दशांशतो होमः एवंकृतो मन्त्रः सिद्धो भवति। सिद्धे मन्त्रे मन्त्री प्रयोगान् साधयेत्।

(०)

श्रीहरिद्रागणेशावरण पूजा

श्रीहरिद्रागणेशयन्त्रम्

प्रथमतः मूलमन्त्रन्यासादीन् कृत्वा सर्वदेवता आवरणदेवता पद्धतिप्रकारेण पात्रासानानि पूरयित्वा ततः एतदावरणपूजां आरभेत्।

मं मण्डूकादि कल्पात्रान्त पीठदेवताभ्यो नमः इति गणेशमण्डले सर्वतोभद्रणमडले वा अर्चयेत्। ततः नवपीठ शक्तीः अर्चयेत्। तद्यथा पूर्वादिक्रमेण इति पुष्पाञ्जलिं कुर्यात्। वक्ष्यमाण इति वदेत्।

प्रथमावरणम्

षट्कोण-केसरेषु आग्नेय्यादिषु चतसृषु दिक्षु मध्ये दिक्षु च।

ॐ हुं गं ग्लौं हृदयाय नमः

ॐ हुं गं ग्लौं हरिद्रागणपतये शिरसे स्वाहा

ॐ हुं गं ग्लौं वरवरद शिखायै वषट्

ॐ हुं गं ग्लौं सर्वजनहृदयं कवचाय हुम्

ॐ हुं गं ग्लौं स्तम्भय स्तम्भय नेत्रत्रयाय वौषट्

ॐ हुं गं ग्लौं स्वाहा अस्त्राय फट्।

इति षडङ्गानि पूजयेत् ततः पुष्पाञ्जलिमादाय मूलमुच्चार्य—अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सल प्रथमावरणार्चनम्। इति पठित्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्वा पूजितास्तर्पिताः सन्तु इति वदेत्। इति प्रथमावरणम्।

द्वितीयावरणम्

ततोऽष्टदलेषु पूज्यपूजकयोरन्तराले प्राचीं तदनुसारेण अन्या दिशः च प्रकल्प्य दक्षहस्ते तर्जन्यङ्गुष्ठाभ्यां गन्धाक्षतपुष्पाणि गृहीत्वा प्राचीक्रमेण अष्टसु दिक्षु।

ॐ वामायै नमः **ॐ विकारिण्यै नमः**

ॐ ज्येष्ठायै नमः **ॐ बलायै नमः**

ॐ रौद्र्यै नमः **ॐ प्रमथिन्यै नमः** इत्यष्टौ पूजयेत्।

ॐ काल्यै नमः देवस्याग्रे **ॐ सर्वभूतदमन्यै नमः**

ॐ कलपदादिकायै नमः **ॐ मनोन्मन्यै नमः** इति पूजयेत्।

ततः चतसृषु दिक्षु प्राचीक्रमेण

ॐ प्रमोदाय नमः **ॐ दुर्मुखाय नमः**

ॐ सुमुखाय नमः **ॐ विघ्ननाशाय नमः**

इति पूजयेत्। ततः पुष्पाञ्जलिमादाय मूलमुच्चार्य अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सल भक्त्या समर्पये तुभ्यं द्वितीया वरणार्चनम्। इति पठित्वा पुष्पाञ्जलिमादाय मूलमुच्चार्य अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सल। भक्त्या समर्पये तुभ्यं द्वितीयावरणार्चनम्। इति पठित्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्वा पूजितास्तर्पिताः सन्तु इति वदेत्। इति द्वितीयावरणार्चनम् ततोऽष्टदलेषु।

तृतीयावरणम्

ॐ आं ब्राहम्यै नमः **ॐ लृं वराह्यै नमः**

ॐ ईं माहेश्वर्यै नमः **ॐ ऐं इन्द्रण्यै नमः**

ॐ ऊं कौमार्यै नमः **ॐ ॐ चामुण्डायै नमः**

ॐ ऋं वैष्णव्यै नमः **ॐ अः महालक्ष्म्यै नमः**

इत्यष्टौ पूजयेत्। ततः पुष्पाञ्जलिमादाय मूलमुच्चार्य अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सल—तृतीयावरणार्चनम् इति पठित्वा पुष्पाञ्जलिं च दत्वा विशेषार्घ्याद्विन्दुं निक्षिप्य पूजितास्तर्पिताः सन्तु इति वदेत्। इति तृतीयावरणम्। ततः भूपुरे पूर्वादिक्रमेण इन्द्रादिदशादिक्पालान् वज्राद्ययुधानि च सम्पूजयेत्। इत्यावरण पूजा कृत्वा धूपादिनमस्कारान्तं सन्पूज्य जपं कुर्यात्। अस्य पुरश्चरणं चतुर्लक्षजपः। हरिद्राचूर्णमिश्रिताज्यतंडुलैश्च

दशांशतो होमः। तत्तदशांशेन तर्पणमार्जनब्राह्मणभोजनानि च कुर्यात्। एवं कृते मन्त्रः सिद्धो भवति सिद्धे च मन्त्रेमन्त्री प्रयोगान् साधयेत्।

६. श्रीमहागणपतिस्तोत्रमालाखण्डः

श्रीविघ्नेश्वरषोडशनामस्तोत्रम्

सुमुखश्चैकदन्तश्च कपिलो गजकर्णकः। लम्बोदरश्च विकटो विघ्नराजो गणाधिपः ।।१।।

धूमकेतुर्गणाध्यक्षः भालचन्द्रो गजाननः। वक्रतुण्डश्शूर्पकर्णो हेरम्बस्स्कन्दपूर्वजः ।।२।।

षोडशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि।

विद्यारम्भे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा। सङ्ग्रामे सर्वकार्येषु विघ्नस्तस्य न जायते।।३।।

इति श्रीविघ्नेश्वरषोडशनाम स्तोत्र समाप्तम्

श्रीविघ्नेश्वराष्टोत्तरशतनामस्तोत्रं

विनायको विघ्नराजो गौरीपुत्रो गणेश्वरः। स्कन्दाग्रजोऽव्ययः पूतो दक्षोऽध्यक्षो द्विजप्रियः।।१।।

अग्निगर्भच्छिदिन्द्रश्रीप्रदो वाणीप्रदोऽव्ययः। सर्वसिद्धिप्रदश्शर्वतनेयश्शर्वरीप्रियः ।।२।।

सर्वात्मकस्सृष्टिकर्ता देवोऽनेकार्चितश्शिवः। शुद्धो बुद्धिप्रियश्शान्तो ब्रह्मचारी गजाननः।।३।।

द्वैमात्रेयो मुनिस्तुत्यो भक्तविघ्नविनाशनः। एकदन्तश्चतुर्बाहुश्चतुरश्शक्तिसंयुतः ।।४।।

लम्बोदरश्शूर्पकर्णो हरिर्ब्रह्मविदुत्तमः। कालो ग्रहपतिः कामी सोमसूर्याग्निलोचनः।।५।।

पाशाङ्कुशधरश्चण्डो गुणातीतो निरञ्जनः। अकल्मषस्स्वयंसिद्धस्सिद्धार्चितपदाम्बुजः ।।६।।

बीजापूरफलासक्तो वरदश्शाश्वतः कृती। द्विजप्रियो वीतभयो गदी चक्रीक्षुचापधृत्।।७।।

श्रीदोऽज उत्पलकरश्श्रीपतिः स्तुतिहर्षितः। कुलाद्रिभेत्ता जटिलः कलिकल्मषनाशनः।।८।।

चन्द्रचूडामणिः कान्तः पापहारी समाहितः। आश्रितश्रीकरस्सौम्यो भक्तवाञ्छितदायकः।।९।।

शान्तः कैवल्यसुखदस्सच्चिदानन्दविग्रहः। ज्ञानी दयायुतो दान्तो ब्रह्मद्वेषविवर्जितः।।१०।।

प्रमत्तदैत्यभयदश्श्रीकण्ठो विबुधेश्वरः। रमार्चितो विधिर्नागराजयज्ञोपवीतवान्।।११।।

स्थूलकण्ठः स्वयंकर्ता सामघोषप्रियः परः। स्थूलतुण्डोऽग्रणीर्धीरो वागीशस्सिद्धिदायकः।।१२।।

दूर्वाबिल्वप्रियोऽव्यक्तमूर्तिरद्भुतमूर्तिमान्। शैलेन्द्रतनुजोत्सङ्गखेलनोत्सुकमानसः ।।१३।।

स्वलावण्यसुधासारजितमन्मथविग्रहः। समस्तजगदाधारो मायी मूषकवाहनः।।१४।।

हृष्टस्तुष्टः प्रसन्नात्मा सर्वसिद्धिप्रदायकः। अष्टोत्तरशतेनैव नाम्ना विघ्नेश्वरं विभुम्।।१५।।

तुष्टाव शङ्करः पुत्रं त्रिपुरं हन्तुमुद्यतः । यः पूजयेदनेनैव भक्त्या सिद्धिविनायकम् ।।१६।।
दूर्वादळैर्बिल्वपत्रैः पुष्पैर्वा चन्दनाक्षतैः । सर्वान्कामानवाप्नोति सर्वविघ्नैः प्रमुच्यते ।।१७।।

।।इति श्रीभविष्योत्तरपुराणे विघ्नेश्वराष्टोत्तरशतनामस्तोत्रं सम्पूर्णम्।।

श्रीमहागणपतिध्यानम्

हस्तीन्द्रानन मिन्दुचूजमरूणच्छाय त्रिनेत्र रसा-
दाश्लिष्टं प्रियया सपद्मकख्या स्वाकरस्यया संततम्।
बीणापरगदाधनुस्त्रिशिखयुक्चक्राब्णपाशोत्पल-
ब्रीह्यग्रेस्वविषाणरत्नकलशान्त्स्तैर्व हन्तं भजै।। (भजे)

गंडपालीगलद्दानपूरलाल समानसान्।
द्विरेफान कर्णतालभ्यिं वरायन्त मुहुर्मुहुः।।
कराग्रघृत माणिक्य कुंभवक्त्रचित्रिर्गतैः।
रत्नवर्षै प्रीण्यन्तं साधकान्मदविह्गलम्।।
माणिक्य मकुटोपेतं सर्वाभरणभूषितम्।
शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्ण चतुर्भुजम्।।
प्रसन्नवदनंध्येत्सर्वविघनोपशान्तये।।

।।श्रीगणेशाय नमः।।

श्रीमहागणपतिसहस्त्रनामस्तोत्रम्

व्या उवाच—

कथं नाम्नां सहस्त्रं स्वं गणेश उपदिष्टवान् ।
शिवायैतन्ममाचक्ष्व लोकानुग्रहतत्पर ।।१।।

ब्रह्मोवाच—

देव एवं पुरारातिः पुरत्रयजयोद्यमे ।
अनर्चनाद्गणेशस्य जातो विघ्नाकुलः किल ।।२।।

मनसा स विनिर्धार्य ततस्तद्विघ्नकारणम्।
महागणपतिं भक्त्या समभ्यर्च्य यथाविधि ।।३।।
विघ्नप्रशमनोपायमपृच्छदपराजितः ।
संतुष्टः पूजया शम्भोर्महागणपतिः स्वयम् ।।४।।
सर्वविघ्नैकहरणं सर्वकामफलप्रदम् ।
ततस्तस्मै स्वकं नाम्नां सहस्रमिदमब्रवीत् ।।५।।

अस्य श्रीमहागणपतिसहस्रनामस्तोत्रमन्त्रस्य। महागणपतिर्ऋषिः। अनुष्टुप्छन्दः। महागणपतिर्देवता। गं बीजम्। हुं शक्तिः। स्वाहा कीलकम्। चतुर्विधपुरुषार्थसिद्ध्यर्थे जपादौ विनियोगः।।

अथ न्यासः

ॐ गां अंगुष्ठाभ्यां नमः हृदयाय नमः।। ॐ गीं तर्जनी॰ शिरसे॰। ॐ गूं मध्यमाभ्यां॰ शिखायै॰। ॐ गैं अनामिका॰ कवचाय॰।। ॐ गौं कनिष्ठिका॰ नेत्रत्रयाय॰। ॐ गः करतलकरपृष्ठा॰ अस्त्राय॰।।

इति न्यासः

अथ ध्यानम्

पञ्चवक्त्रो दशभुजो भालचन्द्रः शशिप्रभः ।।
मुण्डमालः सर्पभूषो मुकुटाङ्गदभूषणः ।।
अग्न्यर्कशशिनो भाभिस्तिरस्कुर्वन्दशायुधः ।।

इति ध्यानम्

मानसोपचारैः सम्पूज्य।

श्रीगणपतिसहस्रनामस्तोत्रम्

गणेश्वरो गणक्रीडो गणनाथो गणाधिपः । एकदंष्ट्रो वक्रतुण्डो गजवक्त्रो महोदरः ।।१।।
लम्बोदरो धूम्रवर्णो विकटो विघ्ननायकः । सुमुखो दुर्मुखो बुद्धो विघ्नराजो गजाननः ।।२।।
भीमः प्रमोद आमोद सुरानन्दो मदोत्कटः । हेरम्बश्शम्बरश्शम्भुर्लम्बकर्णो महाबलः ।।३।।
नन्दनोऽलम्पटोऽभीरु र्मेघनादो गणञ्जयः । विनायको विरूपाक्षो धीरशूरो वरप्रदः ।।४।।
महागणपतिर्बुद्धिप्रियः क्षिप्रप्रसादनः । रुद्रप्रियो गणाध्यक्ष उमापुत्रोऽघनाशनः ।।५।।
कुमारगुरुरीशानपुत्रो मूषकवाहनः । सिद्धिप्रियः सिद्धिपतिस्सिद्धस्सिद्धिविनायकः ।।६।।

अविघ्नस्तुम्बुरुस्सिंहवाहनो मोहिनीप्रियः । कालकङ्कटो राजपुत्रश्शकलस्सम्मितोऽमितः ।।७।।
कूष्माण्डसामसम्भूति दुर्जयो धूर्जयोजयः । भूपतिर्भुवनपति भूतानां पतिरव्ययः ।।८।।
विश्वकर्ता विश्वमुखो विश्वरूपो निधिर्घृणिः । कविः कवीनामृषभो ब्रह्मण्यो ब्रह्मणस्पतिः ।।९।।
ज्येष्ठराजो निधिपति र्निधिप्रियपतिप्रियः । हिरण्मयपुरान्तस्थः सूर्यमण्डलमध्यगः ।।१०।।
कराहतिध्वस्तसिन्धुसलिलः पूषदन्तभित् । उमाङ्गकेळिकुतुकी मुक्तिदः कुलपालनः ।।११।।
किरीटी कुण्डली हारी वनमाली मनोमयः । वैमुख्यहतदैसश्रीः पादाहति जितक्षितिः ।।१२।।
सद्योजातः स्वर्णाभुंज मेखली दुर्निमित्तहृत्। दुस्स्वप्नहृत्प्रसहनो गुणी नादप्रतिष्ठितः ।।१३।।
सुरूपस्सर्वनेत्राधिवासो वीरासनाश्रयः। पीताम्बरः खण्डरदः खण्डेन्दुकृतशेखरः ।।१४।।
चित्राङ्कश्यामदशनो भालचन्द्रश्चतुर्भुजः । योगाधिपस्तारकस्थः पुरुषो गजकर्णकः ।।१५।।
गणाधिराजो विजयस्थिरो गजपतिध्वजी । देवदेवः स्मरप्राणदीपको वायुकीलकः ।।१६।।
विपश्चिद्वरदो नादोन्नादभिन्नबलाहकः । वराहरदनो मृत्युञ्जयो व्याघ्राजिनांबरः ।।१७।।
इच्छाशक्तिधरो देवत्राता दैत्यविमर्दनः । शम्भुवक्त्रोद्भवश्शम्भुकोपहा शम्भुहास्यभूः ।।१८।।
शम्भुतेजाश्शिवाशोकहारी गौरीसुखावहः । उमाङ्गमलजो गौरीतेजोभूस्स्वर्धुनीभवः ।।१९।।
यज्ञकायो महानादो गिरिवर्ष्मा शुभाननः । सर्वात्मा सर्वदेवात्मा ब्रह्ममूर्धा ककुप्छ्रुतिः ।।२०।।
ब्रह्माण्डकुम्भश्चिद्व्योमभालस्सत्यशिरोरुहः । जगज्जन्मलयोन्मेषनिमेषोऽग्न्यर्कसोमदृक् ।।२१।।
गिरींद्रैकरदो धर्माधर्मोष्ठः सामबृंहितः । ग्रहर्क्षदशनो वाणीजिह्वो वासवनासिकः ।।२२।।
कुलाचलांसस्सोमार्कघण्टो रुद्रशिरोधरः । नदीनदभुजस्सर्पांगुलीकस्तारकानखः ।।२३।।
भ्रूमध्यसंस्थितकरो ब्रह्मविद्यामदोत्कटः । व्योमनाभिः श्रीहृदयो मेरुपृष्ठोऽर्णवोदरः।।२४।।
कुक्षिस्थयक्षगन्धर्वरक्षःकिन्नरमानुषः । पृथ्वीकटिस्सृष्टिलिङ्गः शैलोरुर्दस्रानुकः ।।२५।।
पाताळजङ्घो मुनिपात्कालाङ्गुष्ठस्त्रयीतनुः । ज्योतिर्मण्डललाङ्गूलो हृदयालाननिश्चलः ।।२६।।
हृत्पद्मकर्णिकाशालि वियत्केळिसरोवरः । सद्भक्तध्याननिगडः पूजावारीनिवारितः ।।२७।।
प्रतापी कश्यपसुतो गणपो विष्टपी बली । यशस्वी धार्मिकस्स्वोजाः थमःप्रथमे प्रमथेश्वरः।।२८।।
चिन्तामणिद्वीपपतिः कल्पद्रुमवनालयः । रत्नमण्डपमध्यस्थो रत्नसिंहासनाश्रयः ।।२९।।
तीव्राशिरोधृतपदो ज्वालिनीमौळिलालितः । नन्दानन्दितपीठश्री र्भोगदाभूषितासनः ।।३०।।
सकामदायिनीपीठः स्फुरदुग्रासनाश्रयः । तेजोवतीशिरोरत्नंस्सत्यानित्यावतंसितः ।।३१।।
सविघ्ननाशिनीपीठस्सर्वशक्त्यम्बुजाश्रयः । लिपिपद्मासनाधारो वह्निधामत्रयाश्रयः ।।३२।।
उन्नतप्रपदो गूढगुल्फस्संवृतपार्ष्णिकः । पीनजङ्घश्शिलष्टजानुः स्थूलोरुःपो नमत्कटिः।।३३।।

निम्ननाभिः स्थूलकुक्षिः पीनवक्षा बृहद्भुजः । पीनस्कन्धो कम्बुकण्ठो लम्बोष्ठो लम्बनासिकः ।।३४।।
भग्नवामरदस्तुङ्गसव्यदंतो महाहनुः । ह्रस्वनेत्रत्रयश्शूर्पकर्णो निबिडमस्तकः ।।३५।।
स्तम्बकाकारकुम्भाग्रो रत्नमौळिर्निरङ्कुशः । सर्पहारकटीसूत्रस्सर्पयज्ञोपवीतवान् ।।३६।।
सर्पकोटीरकटकः सर्पग्रैवेयकाङ्गदः । सर्पकक्ष्योदराबन्धः सर्पराजोत्तरीयकः ।।३७।।
रक्तोरक्ताम्बरधरो रक्तमाल्यविभूषणः। रक्तेक्षणो रक्तकरो रक्तताल्वोष्ठपल्लवः ।।३८।।
श्वेतःश्वेताम्बरधरः श्वेतमाल्यविभूषणः । श्वेतातपत्ररुचिरश्श्वेतचामरवीजितः ।।३९।।
सर्वावयवसम्पूर्णसर्वलक्षणलक्षितः । सर्वाभरणशोभाढ्यस्सर्वशोभासमन्वितः ।।४०।।
सर्वमङ्गळमाङ्गळ्यस्सर्वकारणकारणम् । सर्वदैककरश्शार्ङ्गीबीजपूरीगदाधरः ।।४१।।
इक्षुचापधरश्शूली चक्रपाणिस्सरोजभृत् । पाशी धृतोत्पलश्शालीमञ्जरीभृत्स्वदन्तभृत् ।।४२।।
कल्पवल्लीधरो विश्वाभयदैककरो वशी । अक्षमालाधरो ज्ञानमुद्रावान्मुद्गरायुधः ।।४३।।
पूर्णपात्री कम्बुधरो विधृतालिसमुद्गकः। मातुलिङ्गधरश्चूतकलिकाभृत्कुठारवान् ।।४४।।
पुष्करस्थस्वर्णघटीपूर्णरत्नाभिवर्षकः । भारतीसुन्दरीनाथो विनायकरतिप्रियः ।।४५।।
महालक्ष्मीप्रियतमः सिद्धलक्ष्मीमनोरमः । रमारमेशपूर्वाङ्गो दक्षिणोमामहेश्वरः ।।४६।।
महीवराहवामाङ्गो रतिकन्दर्पपश्चिमः । आमोद मोदजननस्सप्रमोदप्रमोदनः ।।४७।।
समेधितसमृद्धश्रीः ऋद्धिसिद्धिप्रवर्तकः। दत्तसौमुख्यसुमुखः कान्तिकन्दळिताश्रयः ।।४८।।
मदनावत्याश्रिताङ्घ्रिः कृतदौर्मुख्यदुर्मुखः। विघ्नसम्पल्लवोपघ्नः सेवोन्निद्रमदद्रवः ।।४९।।
विघ्नकृन्निघ्नचरणो द्राविणीशक्तिसत्कृतः। तीव्राप्रसन्ननयनो ज्वालिनीपलितैकदृक् ।।५०।।
मोहिनीमोहनो भोगदायिनीकान्तिमण्डितः । कामिनीकान्तवक्त्रश्रीरधिष्ठितवसुन्धरः ।।५१।।
वसुंधरा मदोन्नद्ध महाशङ्खनिधिप्रभुः । नमद्वसुमतीमौळिमहापद्मनिधिप्रभुः ।।५२।।
सर्वसद्गुरुसंसेव्यश्शोचिष्केशहृदाश्रयः । ईशानमूर्धा देवेन्द्रशिखा पवननन्दनः ।।५३।।
अग्र प्रत्यग्रनयनो दिव्यास्त्राणां प्रयोगवित् । ऐरावतादिसर्वाशावारणावरणप्रियः ।।५४।।
वज्राद्यस्त्रपरीवारो गणचण्डसमाश्रयः । जयोजयपरीवारो विजयोविजयावहः ।।५५।।
अजितार्चितपादाब्जो नित्यानित्यावतंसितः । विलासिनीकृतोल्लासश्शौण्डीसौन्दर्यमण्डितः ।।५६।।
अनन्तानन्तसुखदस्सुमङ्गळसुमङ्गळः । इच्छाशक्तिज्ञानशक्तिक्रियाशक्तिनिषेवितः ।।५७।।
सुभगासंश्रितपदो ललितालालिताश्रयः । कामिनीकामनः काममालिनीकेळिलालितः ।।५८।।
सरस्वत्याश्रयो गौरीनन्दनः श्रीनिकेतनः । गुरुगुप्तपदो वाचासिद्धो वागीश्वरीपतिः ।।५९।।
नळिनीकामुको वामारामोज्येष्ठामनोरमः । रौद्रीमुद्रितपादाब्जो हुम्बीजस्तुङ्गशक्तिकः ।।६०।।

विश्वादिजननत्राणः स्वाहाशक्तिस्सकीलकः । अमृताब्धिकृतावासो मदघूर्णितलोचनः ।।६१।।

उच्छिष्टगण उच्छिष्टगणेशो गणनायकः । सार्वकालिकसंसिद्धि नित्यशैवोदिगम्बरः ।।६२।।

अनपायोऽनन्तदृष्टिरप्रमेयोऽजरामरः । अनाविलोऽप्रतिरथो ह्यच्युतोऽमृतक्षरमम् ।।६३।।

अप्रतर्क्योऽक्षयोऽजय्यो ऽनाधारोऽनामयोऽमलः। अमोघसिद्धिरद्वैत मघोरोऽप्रमिताननः ।।६४।।

अनाकारोधिभूम्यग्निबलघ्नोऽ व्यक्तलक्षणः। आधारपीठ आधार आधाराधेयवर्जितः ।।६५।।

आखुकेतन आशापूरकआखुमहारथः । इक्षुसागरमध्यस्थः इक्षुभक्षणलालसः ।।६६।।

इक्षुचापातिरेकश्री रिक्षुचापनिषेवितः । इन्द्रगोपसमानश्रीरि इन्द्रनीलसमद्युतिः ।।६७।।

इन्दीवरदळश्याम इन्दुमण्डलनिर्मलः । इध्मप्रिय इडाभाग इडाधामेन्दिराप्रियः ।।६८।।

इक्ष्वाकुविघ्नविध्वंसी इति कर्तव्यतेप्सितः । ईशानमौळिरीशान ईशानसुत ईतिहा ।।६९।।

ईषणात्रयकल्पान्त ईहामात्रविवर्जितः । उपेन्द्र उडुभृन्मौळि रुंडेरकबलिप्रियः ।।७०।।

उन्नतानन उत्तुङ्ग उदारत्रिदशाग्रणीः । ऊर्जस्वाष्मलमद ऊहापोहदुरासदः ।।७१।।

ऋग्यजुस्सामसम्भूतिर्ऋद्धिसिद्धिदायर्तकः । ऋजुचित्तैकसुलभ ऋणत्रयविमोचकः ।।७२।।

स्वभक्तलुप्तविघ्नः लुप्तशक्तिः सुरद्विषाम् । विर्मुखार्चानांविलुप्तश्रीर्लूताविस्फोटनाशनः ।।७३।।

एकारपीठमध्यस्थ एकपादकृतासनः । एजिताखिलदैत्यश्रीरे धिताखिलसंश्रयः ।।७४।।

ऐश्वर्यनिधिरैश्वर्यमैहिकामुष्मिकप्रदः । ऐरंमदसमोन्मेष ऐरावतनिभाननः ।।७५।।

ओङ्कारवाच्य ओङ्कार ओजस्वानोषधीपतिः । औदार्यनिधिरौद्धत्यधुर्य औन्नत्यनस्वनः ।।७६।।

सुरनागानामङ्कुश स्सुरविद्विषाम्अंकुशः । अःसमस्तविसर्गांतपदेषु परिकीर्तितः ।।७७।।

कमण्डलुधरः कल्पः कपर्दी कलभाननः । कर्मसाक्षी कर्मकर्ता कर्माकर्मफलप्रदः ।।७८।।

कदम्बगोलकाकारः कूष्माण्डगणनायकः । कारुण्यदेहःकपिलः कथकः कटिसूत्रभृत् ।।७९।।

खर्वः खड्गप्रियः खड्ग खातान्तस्थः खनिर्मलः। खल्वाटश्रृङ्गनिलयः खट्वाङ्गी खदुरासदः ।।८०।।

गुणाढ्यो गहनोगस्थ गद्यपद्यसुधार्णवः । गद्यगानप्रियो गर्जो गीतगीर्वाणपूर्वजः ।।८१।।

गुह्याचाररतो गुह्यो गुह्यागमनिरूपितः । गुहाशयो गुहाब्धिस्थो गुरुगम्यो गुरोर्गुरुः ।।८२।।

घण्टाघर्घरिकामाली घटकुम्भो घटोदरः । चण्डश्चण्डीश्वरसुही चण्डेशश्चण्डविक्रमः ।।८३।।

चराचरपिता चिन्तामणिचर्वणलालसः । छन्दश्छन्दोवपुश्छन्दो दुर्लक्ष्यश्छन्दविग्रहः ।।८४।।

जगद्योनिर्जगत्साक्षी जगदीशो जगन्मयः । जपो जपपरो जप्योजिह्वासिंहासनप्रभुः ।।८५।।

झलज्झल्लोलसद्दानझङ्कारिभ्रमराकुलः । टङ्कारस्फार संरावानुकारिमणिनूपुरः ।।८६।।

तापत्रयनिवारी च सर्वमन्त्रैकसिद्धिदः । डिण्डिमुण्डो डाकिनीशो डामरो डिण्डिमप्रियः ।।८७।।

ढक्कानिनादमुदितो ढौको ढुण्ढिविनायकः। तत्त्वानां परमस्तत्वज्ञेयस्तत्वनिरूपितः ।।८८।।

तारकान्तरसम्स्थानस्तारकस्तारकान्तकः। स्थाणुः स्थाणुप्रियः स्थाता स्थावरो जङ्गमो जगत् ।।८९।।

दक्षयज्ञप्रमथनो दाता दानवमोहनः। दयावान्दिव्यविभवो दण्डहृद्दण्डनायकः ।।९०।।

दन्तप्रभिन्नाभ्रमलो दैत्यवारणदारणः। दंष्ट्रालग्नद्विपघटो देवार्थनृगजाकृतिः ।।९१।।

धनधान्यपतिर्धन्यो धनदो धरणीधरः। ध्यानैकप्रकटो ध्येयः ध्यानो ध्यानपरायणः ।।९२।।

नन्द्यो नन्दिप्रियो नादो नदमध्यप्रतिष्ठितः। निष्कळो निर्मलो नित्यो नित्यानित्यो निरामयः ।।९३।।

परंव्योमा परन्धामा परमात्मा परम्पदः। परात्परः पशुपतिः पूर्णमोदकसारवान् ।।९४।।

पूर्णानन्दः परानन्दः पुराणपुरुषोत्तमः। पद्मप्रसन्ननयनः प्रणताज्ञानमोचनः ।।९५।।

प्रमाणप्रत्ययातीतः प्रणतार्तिनिवारणः। फलहस्तः फणिपतिः फेत्कारफणितप्रियः ।।९६।।

बाणार्चिताङ्घ्रियुगळो बाणकेळिकुतूहली। ब्रह्मा ब्रह्मार्चितपदो ब्रह्मचारी बृहस्पतिः ।।९७।।

बृहत्तमो ब्रह्मपरो ब्रह्मण्यो ब्रह्मवित्प्रियः। बृहन्नादाग्र्यचीत्कारो ब्रह्माण्डावळिमेखलः ।।९८।।

भ्रूक्षेपदत्त लक्ष्मीको भर्गो भद्रो भयापहः। भगवान्भक्तिसुलभो भूतिदो भूतिभूषणः ।।९९।।

भव्यो भूतालयो भोगदाता भ्रूमध्यगोचरः। मन्त्रो मन्त्रपतिर्मन्त्री मदमत्तमनोरमः ।।१००।।

मेखलावान्मन्दगतिः मतिमत्कमलेक्षणः। महाबलो महावीरो महाप्राणमहामनाः ।।१०१।।

यज्ञो यज्ञपतिर्यज्ञगोप्ता यज्ञफलप्रदः। यशस्करो योगगम्यो याज्ञिको याजकप्रियः।।१०२।।

रसो रसप्रियो रस्यो रञ्जको रावणार्चितः। रक्षोरक्षाकरो रत्नगर्भो राज्यसुखप्रदः ।।१०३।।

लक्षो लक्षप्रदो लक्ष्यो लयस्थो लड्डुकप्रियः। लास्यप्रियो लास्यपदो लाभकृल्लोकविश्रुतः ।।१०४।।

वरेण्यो वह्निवदनो वन्द्यो वेदान्तगोचरः। विकर्ता विश्वतश्चक्षुः विधाता विश्वतोमुखः।।१०५।।

वामदेवो विश्वनेता वज्री वज्रनिवारणः। विश्वबन्धन विष्कम्भधारो विश्वामरप्रभुः ।।१०६।।

शब्दब्रह्म शमप्राप्यो शम्भुशक्ति गणेश्वरः। शास्ताशिखाग्रनिलयो शरण्यः शिखरीश्वरः ।।१०७।।

षड्ऋतुकुसुमस्रग्वी षडाधारः षडक्षरः। संसारवैद्यस्सर्वज्ञः सर्वभेषजभेषजः ।।१०८।।

सृष्टिस्थितिलयक्रीडस्सुरकुञ्जरभेदनः। सन्दूरितमहाकुम्भस्सदसद्व्यक्तिदायकः ।।१०९।।

साक्षी समुद्रमथनः स्वसंवेद्यः स्वदक्षिणः। स्वतन्त्रस्सत्यसङ्कल्पस्सामगानरतस्सुखी ।।११०।।

हंसो हस्तिपिशाचीशो हवनो हव्यकव्यभुक्। हव्यो हुतप्रियो हर्षो हृल्लेखामन्त्रमध्यगः।।१११।।

क्षेत्राधिपः क्षमाभर्ता क्षमापरपरायणः। क्षिप्रक्षेमकरः क्षेमानन्दः क्षोणीसुरद्रुमः ।।११२।।

धर्मप्रदोऽर्थदः कामदाता सौभाग्यवर्धनः। विद्याप्रदो विभवदो भुक्तिमुक्तिफलप्रदः ।।११३।।

आभिरूप्यकरो वीरश्रीप्रदो विजयप्रदः। सर्ववश्यकरो गर्भदोषहा पुत्रपौत्रदः ।।११४।।

मेधादः कीर्तिदश्शोकहारी दौर्भाग्यनाशनः । प्रतिवादिमुखस्तम्भो दुष्टचित्तप्रसादनः ।।११५।।
पराभिचारशमनो दुःखभञ्जनकारकः । लवस्त्रुटिः कळा काष्ठा निमेषो घटिमुहूर्तकः ।।११६।।
प्रहरश्च दिवा नक्तः अहोरात्र अहर्निशम् । पक्षो मासायनो वर्षाः युगः कल्पो महालयः ।।११७।।
राशिस्तारातिथिर्योगः वारः करण अंशकः । लग्नो होरा कालचक्रो मेरुस्सप्तर्षयो ध्रुवः ।।११८।।
राहुर्मन्दः कविर्जीवः बुधो भौमश्शशी रविः । कालः सृष्टिस्थितिर्विश्वः स्थावरो जङ्गमो जगत् ।।११९।।
भूरापोग्निर्मरुद्व्योमा अहंकृत्प्रकृतिः पुमान् । ब्रह्मा विष्णुश्शिवो रुद्रईशशक्तिस्सदाशिवः ।।१२०।।
त्रिदशाः पितरस्सिद्धा यक्षा रक्षाश्च किन्नराः । साध्या विद्याधराभूताः मनुष्याः पशवः खगाः ।।१२१।।
समुद्रास्सरितश्शैलाः भूतो भव्यो भरोद्भवः । साङ्ख्यः पातञ्जलो योगः पुराणश्च श्रुतिः स्मृतिः ।।१२२।।
वेदाङ्गाश्च सदाचारः मीमांसा न्यायविस्तरः । आयुर्वेदो धनुर्वेदो गान्धर्वः काव्यनाटकः ।।१२३।।
वैखानसो भागवतो मानुषः पाञ्चरात्रकः । शैवः पाशुपतः कालमुखो भैरवशासनः ।।१२४।।
शाक्तो वैनायकस्सौरो जैनघूर्हतसंहितः । सदसद्व्यक्त अव्यक्तस्सचेतनअचेतनः ।।१२५।।
बन्धो मोक्षस्सुखो भोगो योगस्सत्य अणुर्महत् । स्वस्ति हुंरूपषड्रूपखड्गभ्रूश्च स्वधामयः ।।१२६।।
स्वाहारूपः श्रौषड्रूपो वौषड्रूपो वषणमयः । ज्ञानविज्ञान आनन्दो बोधस्संविच्छमो यमः ।।१२७।।
एको एकाक्षरो एक एकाक्षरपरायणः । एकाग्रधीरेकवीरो एकानेकस्वरूपधृत् ।।१२८।।
द्विरूपो द्विभुजो द्व्यक्षो द्विरदो द्विपरक्षकः । द्वैमातुरद्विवदनो द्वन्द्वातीतो द्वयातिगः ।।१२९।।
त्रिधामा श्रीकरस्त्रेता त्रिवर्गफलदायकः । त्रिगुणात्मा त्रिलोकादिस्त्रिशक्तीशस्त्रिलोचनः ।।१३०।।
चतुर्बाहुश्चतुर्दन्तश्चतुरात्मा चतुर्मुखः । चतुर्विधोपायकरश्चतुर्विधफलप्रदः ।।१३१।।
चतुराननसम्प्रीतः चतुर्वर्णाश्रमाश्रयः । चतुर्विधवचोवृत्ति परिवृत्तिप्रवर्तकः ।।१३२।।
चतुर्थीपूजनप्रीतश्चतुर्थीतिथिसम्भवः । पञ्चाक्षरात्मा पञ्चात्मा पञ्चास्यः पञ्चकृत्यकृत् ।।१३३।।
पञ्चाधारः पञ्चवर्णः पञ्चाक्षरपरायणः । पञ्चताळः पञ्चकरः पञ्चप्रणवभाविकः ।।१३४।।
पञ्चब्रह्ममयस्फूर्तिः पञ्चावरणवारितः । पञ्चभक्ष्यप्रियः पञ्चबाणः पञ्चशिवात्मकः ।।१३५।।
षट्कोणपीठष्षट्चक्रधामा षड्ग्रन्थिभेदकः । षडध्वध्वान्तविध्वंसी षडङ्गुलमहाह्रदः ।।१३६।।
षण्मुखः षण्मुखभ्राता षट्छक्तिपरिवारितः । षड्वैरिवर्गविध्वंसी षडूर्मिभयभञ्जनः ।।१३७।।
षट्तर्कदूरष्षट्कर्मनिरतः षड्रसाश्रयः । सप्तपाताळचरणः सप्तद्वीपोरुमण्डितः ।।१३८।।
सप्तस्वर्लोकमकुटस्सप्तसप्तिवरप्रदः । सप्ताङ्गराज्यसुखदस्सप्तर्षिगणमण्डितः ।।१३९।।
सप्तछन्दोनिधिस्सप्तहोता सप्तस्वराश्रयः । सप्ताब्धिकेळिकासारस्सप्तमातृनिषेवितः ।।१४०।।
सप्तच्छदामोदमदस्सप्तछन्दोमुखप्रियः । अष्टमूर्तिर्ध्येयमूर्तिरष्टप्रकृतिकारणः ।।१४१।।

अष्टाङ्गयोगफलभुगष्टपत्राम्बुजाननः । अष्टशक्तिसमृद्धश्रीरष्टैश्वर्यप्रदायकः ।।१४२।।
अष्टपीठोपपीठश्रीरष्टमातृसमावृतः । अष्टभैरवसेव्योऽष्टवसुवन्द्योऽष्टमूर्तिभृत् ।।१४३।।
अष्टचक्रस्फुरन्मूर्तिरष्टद्रव्यहविः प्रियः । नवनागासनाध्यासी नवनिध्यनुशासिता ।।१४४।।
नवद्वारघनाधारी नवधारनिकेतनः । नरनारायणस्तुत्यो नवदुर्गानिषेवितः ।।१४५।।
नवनाथमहानाथो नवनागविभूषणः । नवरत्नविचित्राङ्गो नवशक्तिशिरोधृतः ।।१४६।।
दशात्मको दशभुजो दशदिक्पतिवन्दितः । दशाध्यायो दशप्राणो दशेन्द्रियनियामकः ।।१४७।।
दशाक्षरमहामन्त्रो दशाशाव्यापिविग्रहः । एकादशादिरुद्रैस्संस्तुत एकादशाक्षरः ।।१४८।।
द्वादशोद्दण्डदोर्दण्डो द्वादशाङ्कनिकेतनः । त्रयोदशभिदाभिन्नविश्वेदेवाधिदैवतः ।।१४९।।
चतुर्दशेन्द्रप्रभवश्चतुर्दशमनुप्रभुः । चतुर्दशादिविद्याढ्यश्चतुर्दशजगत्प्रभुः ।।१५०।।
सामपञ्चदशः पञ्चदशीशीतांशुनिर्मलः । षोडशाधारनिलयः षोडशस्वरमातृकः ।।१५१।।
षोडशान्तपदावासः षोडशेन्दुकळात्मकः । सप्तसप्तदशी सप्तदशस्सप्तदशाक्षरः ।।१५२।।
अष्टादशद्वीपपतिरष्टादशपुराणकृत् । अष्टादशौषधिस्रष्टा अष्टादशमुनिस्मृतः ।।१५३।।
अष्टादशलिपिव्यष्टिसमष्टिज्ञानकोविदः । एकविंशः पुमानेकविंशत्यङ्गुळिपल्लवः ।।१५४।।
चतुर्विंशतितत्त्वात्मा पञ्चविंशाख्यपूरुषः । सप्तविंशतितारेशस्सप्तविंशतियोगकृत् ।।१५५।।
द्वात्रिंशद्भैरवाधीशश्चतुस्त्रिंशन्महाह्रदः । षट्त्रिंशत्तत्वसम्भूतिरष्टत्रिंशत्कळातनुः ।।१५६।।
नमदेकोनपञ्चाशन्मरुद्वर्गनिरर्गळः । पञ्चाशदक्षरश्रेणिः पञ्चाशद्रुद्रविग्रहः ।।१५७।।
पञ्चाशद्विष्णुशक्तीशः पञ्चाशन्मातृकालयः । द्विपञ्चाशद्वपुश्श्रेणिस्त्रिषष्ट्यक्षरसंश्रयः ।।१५८।।
चतुष्षष्ट्यर्णनिर्णेता चतुष्षष्टिकळानिधिः । चतुष्षष्टिमहासिद्धयोगिनीवृन्दवन्दितः ।।१५९।।
अष्टषष्टिमहातीर्थक्षेत्रभैरवभावनः । चतुर्णवतिमन्त्रात्मा षण्णवत्यधिकप्रभुः ।।१६०।।
शतानन्दश्शतमखश्शतपत्रायतेक्षणः । शतानीकश्शतधृतश्शतधारवरायुधः ।।१६१।।
सहस्रपत्रनिलयस्सहस्रफणिभूषणः । सहस्रशीर्षा पुरुषस्सहस्राक्षस्सहस्रपात् ।।१६२।।
सहस्रनामसंस्तुत्यस्सहस्राक्षबलापहः । फणामण्डलसाहस्रफणिराजकृतासनः ।।१६३।।
दशसाहस्रफणभृत्फणिराजकृतासनः । अष्टाशीतिसहस्रौघमहर्षिस्तोत्रयन्त्रितः ।।१६४।।
महाकायो महात्मापि चण्डिलश्श्रेष्टदो रसः । आधारोऽसौ वेदमयो हेरम्बस्स्कन्दपूर्वजः ।।१६५।।
लक्षाधीशप्रियाधारो लक्षाधारमनोमयः । चतुर्लक्षजपप्रीतश्चतुर्लक्षप्रकाशितः ।।१६६।।
चतुराशीतिलक्षाणां जीवानां देहसंस्थितः । कोटिसूर्यप्रतीकाशः कोटिचन्द्रांशुनिर्मलः ।।१६७।।
कोटियज्ञप्रमथनः कोटियज्ञफलप्रदः । शिवाभवाद्यष्टकोटिविनायकधुरन्धरः ।।१६८।।

सप्तकोटिमहामन्त्रमन्त्रितावयवद्युतिः । त्रयस्त्रिंशत्कोटिसुरश्रेणीप्रणतपादुकः ।।१६९।।

अनन्तदेवतासेव्यः अनन्तशुभदायकः । अनन्तनामानन्तश्रीरनन्तानन्तसौख्यदः ।।१७०।।

इति श्रीगणेशपुराणे उपासनाखण्डे महागणपति प्रोक्तं गणेशसहस्त्र नाम स्तोत्रं संपूर्णम्

श्रीगणेशकवचम्

गौर्युवाच—

एषोऽतिचपलो दैत्यान्बाल्येऽपि नाशयत्यहो। अग्रे किं कर्म कर्तेति न जाने मुनिसत्तम ।।१।।

दैत्या नानाविधा दुष्टाः साधुदेवद्रुहः खलाः। अतोऽस्य कण्ठे किंचित्त्वं रक्षार्थं बद्धुमर्हसि ।।२।।

मुनिरुवाच—

ध्यायेत्सिंहगतं विनायकममुं दिग्बाहुमाद्ये युगे त्रेतायां तु मयूरवाहनममुं षड्बाहुकं सिद्धिदम् ।

द्वापारे तु गजाननं युगभुजं रक्ताङ्गरागं विभुं। तुर्ये तु द्विभुजं सिताङ्गरुचिरं सर्वार्थदं सर्वद।।३।।

विनायकः शिखां पातु परमात्मा परात्परः । अतिसुन्दरकायस्तु मस्तकं सुमहोत्कटः ।।४।।

ललाटं कश्यपः पातु भ्रूयुगं तु महोदरः । नयने मालचन्द्रस्तु गजास्यस्त्वोष्ठपल्लवौ ।।५।।

जिह्वां पातु गणक्रीडश्चिबुकं गिरिजासुतः । वाचं विनायकः पातु दन्तान् रक्षतु दुर्मुखः।।६।।

श्रवणौ पाशपाणिस्तु नासिकां चिन्तितार्थदः। गणेशस्तु मुखं कण्ठं पातु देवो गणञ्जयः ।।७।।

स्कन्धौ पातु गजस्कन्धः स्तनौ विघ्नविनाशनः। हृदयं गणनाथस्तु हेरम्बो जठरं महान् ।।८।।

धराधरः पातु पार्श्वौ पृष्ठं विघ्नहरः शुभः । लिङ्गं गुह्यं सदा पातु वक्रतुण्डो महाबलः ।।९।।

गणक्रीडो जानुजङ्घे ऊरू मङ्गळमूर्तिमान् । एकदन्तो महाबुद्धिः पादौ गुल्फौ सदाऽवतु ।।१०।।

क्षिप्रप्रसादनो बाहू पाणी आशाप्रपूरकः । अङ्गुलीश्च नखान्पातु पद्महस्तोऽरिनाशनः ।।११।।

सर्वाङ्गानि मयूरेशो विश्वव्यापी सदाऽवतु । अनुक्तमपि यत्स्थानं धूम्रकेतुः सदाऽवतु।।१२।।

आमोदस्त्वग्रतः पातु प्रमोदः पृष्ठतोऽवतु । प्राच्यां रक्षतु बुद्धीश आग्नेय्यां सिद्धिदायकः ।।१३।।

दक्षिणस्यामुमापुत्रो नैर्ऋत्यां तु गणेश्वरः । प्रतीच्यां विघ्नहर्ताव्याद्वायव्यां गजकर्णकः ।।१४।।

कौबेर्यां निधिपः पायादीशान्यामीशनन्दनः । दिवाऽव्यादेकदन्तस्तु रात्रौ सन्ध्यासु विघ्नहृत् ।।१५।।

राक्षसासुरवेतालग्रहभूतपिशाचतः । पाशाङ्कुशधरः पातु रजः सत्त्वतमः स्मृतीः ।।१६।।

ज्ञानं धर्मं च लक्ष्मीं च लज्जां कीर्तिं तथा कुलम् । वपुर्धनं च धान्यं च गृहदारान्सुतान्सखीन् ।।१७।।

सर्वायुधधरः पौत्रान् मयूरेशोऽवतात्सदा । कपिलोऽजाविकं पातु गजाश्वान्विकटोऽवतु ।।१८।।
भूर्जपत्रे लिखित्वेदं यः कण्ठे धारयेत्सुधीः। न भयं जायते तस्य यक्षरक्षः पिशाचतः ।।१९।।
त्रिसन्ध्यं जपते यस्तु वज्रसारतनुर्भवेत् । यात्राकाले पठेद्यस्तु निर्विघ्नेन फलं लभेत् ।।२०।।
युद्धकाले पठेद्यस्तु विजयं चाप्नुयाद्द्रुतम्। मारणोच्चाटनाकर्षस्तम्भमोहनकर्मणि ।।२१।।
सप्तवारं जपेदेतद्दिनानामेकविंशतिम् । तत्तत्फलमवाप्नोति साधको नात्र संशयः ।।२२।।
एकविंशतिवारं च पठेत्तावद्दिनानि यः । कारागृहगतं सद्यो राज्ञा वध्यं च मोचयेत् ।।२३।।
राजदर्शनवेलायां पठेदेतत्त्रिवारतः । स राजानं वशं नीत्वा प्रकृतीश्च सभां जयेत् ।।२४।।
इदं गणेशकवचं कश्यपेन समीरितम् । मुद्गलाय च तेनाथ माण्डव्याय महर्षये ।।२५।।
मह्यं स प्राह कृपया कवचं सर्वसिद्धिदम् । न देयं भक्तिहीनाय देयं श्रद्धावते शुभम् ।।२६।।
अनेनास्य कृता रक्षा न बाधाऽस्य भवेत्क्वचित्। राक्षसासुरवेतालदैत्यदानवसम्भवा ।।२७।।

।।इति श्रीगणेशपुराणे गणेशकवचं समाप्तम्।।

श्रीगणेशमानसपूजा

गृत्समद उवाच—

विघ्नेश वीर्याणि विचित्रकाणि बन्दीजनैर्मागधकैः स्मृतानि ।
श्रुत्वा समुत्तिष्ठ गजानन त्वं ब्राह्मे जगन्मङ्गलकं कुरुष्व।।१।।
एवं मया प्रार्थितविघ्नराजश्चित्तेन चोत्थाय बहिर्गणेशः ।
तं निर्गतं वीक्ष्य नमन्ति देवाः शम्भ्वादयो योगिमुखास्तथाहम् ।।२।।
शौचादिकं ते परिकल्पयामि हेरम्ब वै दन्तविशुद्धिमेवम्।
वस्त्रेण सम्प्रोक्ष्य मुखारविन्दं देवं सभायां विनिवेशयामि ।।३।।
द्विजादिसर्वैरभिवन्दितं च शुकादिभिर्मोदसुमोदकाद्यैः ।
सम्भाष्य चालोक्य समुत्थितं तं सुमण्डपं कल्प्य निवेशयामि ।।४।।
रत्नैः सुदीप्तैः प्रतिबिम्बितं तं पश्यामि चित्तेन विनायकं च ।
तत्रासनं रत्नसुवर्णयुक्तं सङ्कल्प्य देवं विनिवेशयामि ।।५।।
सिद्ध्या च बुद्ध्या सह विघ्नराज पाद्यं कुरु प्रेमभरेण सर्वैः ।
सुवासितं नीरमथो गृहाण चित्तेन दत्तं च सुखोष्णभावम् ।।६।।

ततः सुवस्त्रेण गणेशमादौ सम्प्रोक्ष्य दूर्वादिभिरर्चयामि ।
चित्तेन भावप्रिय दीनबन्धो मनो विलीनं कुरु ते पदाब्जे ।।७।।
कर्पूरतैलादिसुवासितं तु सुकल्पितं तोयमथो गृहाण ।
आचम्य तेनैव गजानन त्वं कृपाकटाक्षेण विलोकयाशु ।।८।।
प्रवालमुक्ताफलहाटकाद्यैः सुसंस्कृतं ह्यन्तरभावकेन ।
अनर्घ्यमर्घ्यं सफलं कुरुष्व मया प्रदत्तं गणराज ढुण्ढे ।।९।।
सौगन्ध्ययुक्तं मधुपर्कमाद्यं सङ्कल्पितं भावयुतं गृहाण ।
पुनस्तथाचम्य विनायकं त्वं भक्तांश्च भक्तेश सुरक्षयाशु ।।१०।।
सुवासितं चम्पकजातिकाद्यैस्तैलं मया कल्पितमेव ढुण्ढे ।
गृहाण तेन प्रविमर्दयामि सर्वाङ्गमेवं तव सेवनाय ।।११।।
ततः सुखोष्णेन जलेन चाहमनेकतीर्थाहृतकेन ढुण्ढिम् ।
चित्तेन शुद्धेन च स्नापयामि स्नानं मया दत्तमथो गृहाण ।।१२।।
ततः पयःस्नानमचिन्त्यभाव गृहाण तोयस्य तथा गणेश ।
पुनर्दधिस्नानमनामयं त्वं चित्तेन दत्तं च जलस्य चैव ।।१३।।
ततो घृतस्नानमपारवन्द्य सुतीर्थजं विघ्नहर प्रसीद ।
गृहाण चित्तेन सुकल्पितं तु ततो मधुस्नानमथो जलस्य ।।१४।।
सुशर्करायुक्तमथो गृहाण स्नानं मया कल्पितमेव ढुण्ढे ।
ततो जलस्नानमघापहन्तृ विघ्नेश मायां मम वारयाशु ।।१५।।
सुयक्षपङ्कस्थमथो गृहाण स्नानं परेशाधिपते ततश्च ।
कौमण्डलीसम्भवजं कुरुष्व विशुद्धमेवं परिकल्पितं तु ।।१६।।
ततस्तु सूक्तैर्मनसा गणेशं सम्पूज्य दूर्वादिभिरल्पभावैः ।
अपारकैर्मण्डलभूतब्रह्मणैरपत्यकैस्तं ह्यभिषेचयामि ।।१७।।
ततः सुवस्त्रेण तु प्रोञ्छनं वै गृहाण चित्तेन मया सुकल्पितम् ।
ततो विशुद्धेन जलेन ढुण्ढे ह्याचान्तमेवं कुरु विघ्नराज ।।१८।।
अग्नौ विशुद्धे तु गृहाण वस्त्रे ह्यनर्घमौल्ये मनसा मया ते ।
दत्ते परिच्छाद्य निजात्मदेहं ताभ्यां मयूरेश जनांश्च पालय ।।१९।।
आचम्य विघ्नेश पुनस्तथैव चित्तेन दत्तं मुखमुत्तरीयम् ।
गृहाण भक्तप्रतिपालक त्वं नमो यथा तारक संयुतं तु ।।२०।।

यज्ञोपवीतं त्रिगुणस्वरूपं सौवर्णमेवं ह्यहिनाथभूतम् ।
भावेन दत्तं गणनाथ तत्त्वं गृहाण भक्तोद्धृतिकारणाय ।।२१।।
आचान्तमेवं मनसा प्रदत्तं कुरुष्व शुद्धेन जलेन ढुण्ढे ।
पुनश्च कौमण्डलकेन पाहि विश्वं प्रभो खेलकरं सदा ते ।।२२।।
उद्यद्दिनेशाभमथो गृहाण सिन्दूरकं ते मनसा प्रदत्तम् ।
सर्वाङ्गसंलेपनमादराद्वै कुरुष्व हेरम्ब च तेन पूर्णम् ।।२३।।
सहस्रशीर्षं मनसा मया त्वं दत्तं किरीटं तु सुवर्णजं वै ।
अनेकरत्नैः खचितं गृहाण ब्रह्मेश ते मस्तकशोभनाय ।।२४।।
विचित्ररत्नैः कनकेन ढुण्ढे युतानि चित्तेन मया परेश ।
दत्तानि नानापदकुण्डलानि गृहाण शूर्पश्रुतिभूषणाय ।।२५।।
शुण्डाविभूषार्थमनन्तखेलिन्सुवर्णजं कञ्चुकमागृहाण ।
रत्नैश्च युक्तं मनसा मया यद्दत्तं प्रभो तत्सफलं कुरुष्व ।।२६।।
सुवर्णरत्नैश्च युतानि ढुण्ढे सदैकदन्ताभरणानि कल्प्य ।
गृहाण चूडाकृतये परेश दत्तानि दन्तस्य च शोभनार्थम्।।२७।।
रत्नैः सुवर्णेन कृतानि तानि गृहाण चत्वारि मया प्रकल्प्य।
सम्भूषय त्वं कटकानि नाथ चतुर्भुजेषु ह्यज विघ्नहारिन् ।।२८।।
विचित्ररत्नैः खचितं सुवर्णसम्भूतकं गृह्य मया प्रदत्तम् ।
तमाङ्गुलीष्वङ्गुलीकं गणेश चित्तेन संशोभय तत्परेश ।।२९।।
विचित्ररत्नैः खचितानि ढुण्ढे केयूरकाणि ह्यथ कल्पितानि ।
सुवर्णजानि प्रमथाधिनाथ गृहाण दत्तानि तु बाहुषु त्वम् ।।३०।।
प्रवालमुक्ताफलरत्नजैस्त्वं सुवर्णसूत्रैश्च गृहाण कण्ठे ।
चित्तेन दत्ता विविधाश्च माला उरूदरे शोभय विघ्नराज ।।३१।।
चन्द्रं ललाटे गणनाथ पूर्णं वृद्धिक्षयाभ्यां तु विहीनमाद्यम् ।
संशोभय त्वं वरसंयुतं ते भक्तिप्रिय त्वं प्रकटीकुरुष्व ।।३२।।
चिन्तामणिं चिन्तितदं परेश हृद्देशगं ज्योतिर्मयं कुरुष्व ।
मणिं सदानन्दसुखप्रदं च विघ्नेश दीनार्थद पालयस्व ।।३३।।
नाभौ फणीशं च सहस्रशीर्षं संवेष्टनेनैव गणाधिनाथ।
भक्तं सुभूषं कुरु भूषणेन वरप्रदानं सफलं परेश ।।३४।।

कटीतटे रत्नसुवर्णयुक्तां काञ्चीं सुचित्तेन च धारयामि ।
विघ्नेश ज्योतिर्गणदीपनीं ते प्रसीद भक्तं कुरु मां दयाब्धे।।३५।।
हेरम्ब ते रत्नसुवर्णयुक्ते सुनूपुरे मञ्जिरके तथैव ।
सुकिङ्किणीनादयुते सुबुद्ध्या सुपादयोः शोभय मे प्रदत्ते ।।३६।।
इत्यादि नानाविधभूषणानि तवेच्छया मानसकल्पितानि ।
सम्भूषयाम्येव त्वदङ्गकेषु विचित्रधातुप्रभवाणि ढुण्ढे ।।३७।।
सुचन्दनं रक्तममोघवीर्यं सुघर्षितं ह्यष्टकगन्धमुख्यैः ।
युक्तं मया कल्पितमेकदन्त गृहाण ते त्वङ्गविलेपनार्थम् ।।३८।।
लिप्तेषु वैचित्र्यमथाष्टगन्धैरङ्गेषु तेऽहं प्रकरोमि चित्रम् ।
प्रसीद चित्तेन विनायक त्वं ततः सुरक्तं रविमेव फाले ।।३९।।
घृतेन वै कुङ्कुमकेन रक्तान्सुतण्डुलान्स्ते परिकल्पयामि ।
फाले गणाध्यक्ष गृहाण पाहि भक्तान्सुभक्तिप्रिय दीनबन्धो ।।४०।।
गृहाण भो चम्पकमालतीनि जलपङ्कजानि स्थलपङ्कजानि ।
चित्तेन दत्तानि च मल्लिकानि पुष्पाणि नानाविधवृक्षजानि ।।४१।।
पुष्पोपरि त्वं मनसा गृहाण हेरम्ब मन्दारशमीदलानि ।
मया सुचित्तेन च कल्पितानि ह्यपारकाणि प्रणवाकृते तु।।४२।।
दूर्वाङ्कुरान्वै मनसा प्रदत्तांस्त्रिपञ्चपत्रैर्युतकांश्च स्निग्धान् ।
गृहाण विघ्नेश्वर सङ्ख्यया त्वं हीनांश्च सर्वोपरि वक्रतुण्ड ।।४३।।
दशाङ्गभूतं मनसा मया ते धूपं प्रदत्तं गणराज ढुण्ढे ।
गृहाण सौरभ्यकरं परेश सिद्ध्या च बुद्ध्या सह भक्तपाल ।।४४।।
दीपं सुवर्त्या युतमादरात्ते दत्तं मया मानसकं गणेश ।
गृहाण नानाविधजं घृतादितैलादिसम्भूतममोघदृष्टे ।।४५।।
भोज्यं तु लेह्यं गणराज पेयं चोष्यं च नानाविधषड्रसाढ्यम् ।
गृहाण नैवेद्यमतो मया ते सुकल्पितं पुष्टिपते महात्मन् ।।४६।।
सुवासितं भोजनमध्यभागे जलं मया दत्तमथो गृहाण ।
कमण्डलुस्थं मनसा गणेश पिवस्व विश्वादिकतृप्तिकारिन् ।।४७।।
ततः करोद्वर्तनकं गृहाण सौगन्ध्ययुक्तं मुखमार्जनाय ।
सुवासितेनैव सुतीर्थजेन सुकल्पितं नाथ गृहाण ढुण्ढे ।।४८।।

पुनस्तथाचम्य सुवासितं च दत्तं मया तीर्थजलं पिवस्व ।
प्रकल्प्य विघ्नेश ततः परं ते सम्प्रोञ्छनं हस्तमुखे करोमि ।।४९।।
द्राक्षादिरम्भाफलचूतकानि खार्जूरकार्कन्धुकदाडिमानि ।
सुस्वादयुक्तानि मया प्रकल्प्य गृहाण दत्तानि फलानि ढुण्ढे ।।५०।।
पुनर्जलेनैव करादिकं ते सङ्क्षालयेऽहं मनसा गणेश ।
सुवासितं तोयमथो पिवस्व मया प्रदत्तं मनसा परेश ।।५१।।
अष्टाङ्गयुक्तं गणनाथ दत्तं ताम्बूलकं ते मनसा मया वै ।
गृहाण विघ्नेश्वर भावयुक्तं सदासकृत्तुण्डविशोधनार्थम् ।।५२।।
ततो मया कल्पितके गणेश महासने रत्नसुवर्णयुक्ते ।
मन्दारकूर्पासकयुक्तवस्त्रैरनर्घ्यसञ्छादितके प्रसीद ।।५३।।
ततस्त्वदीयावरणं परेश सम्पूजयेऽहं मनसा यथावत् ।
नानोपचारैः परमप्रियैस्तु त्वत्प्रीतिकामार्थमनाथबन्धो ।।५४।।
गृहाण लम्बोदर दक्षिणां ते ह्यसङ्ख्यभूतां मनसा प्रदत्ताम् ।
सौवर्णमुद्रादिकमुख्यभावां पाहि प्रभो विश्वमिदं गणेश ।।५५।।
राजोपचारान्विविधान्गृहाण हस्त्यश्वछत्रादिकमादराद्वै ।
चित्तेन दत्तान् गणनाथ ढुण्ढे ह्यपारसङ्ख्यान् स्थिरजङ्गमांस्ते ।।५६।।
दानाय नानाविधरूपकांस्ते गृहाण दत्तान्मनसा मया वै ।
पदार्थभूतान् स्थिरजंगमांश्च हेरम्ब मां तारय मोहभावात् ।।५७।।
मन्दारपुष्पाणि शमीदलानि दूर्वाङ्कुरांस्ते मनसा ददामि ।
हेरम्ब लम्बोदर दीनपाल गृहाण भक्तं कुरु मां पदे ते ।।५८।।
ततो हरिद्रामबिरं गुलालं सिन्दूरकं ते परिकल्पयामि ।
सुवासितं वस्तु सुवासभूतैर्गृहाण ब्रह्मेश्वर शोभनार्थम् ।।५९।।
ततः शुकाद्याः शिवविष्णुमुख्या इन्द्रादयः शेषमुखास्तथान्ये ।
मुनीन्द्रकाः सेवकभावयुक्ताः सभासनस्थं प्रणमन्ति ढुण्ढिम् ।।६०।।
वामाङ्गके शक्तियुता गणेशं सिद्धिस्तु नानाविधसिद्धिभिस्तम् ।
अत्यन्तभावेन सुसेवते तु मायास्वरूपा परमार्थभूता ।।६१।।
गणेश्वरं दक्षिणभागसंस्था बुद्धिः कलाभिश्च सुबोधिकाभिः ।
विद्याभिरेवं भजते परेश मायासु साङ्ख्यप्रदचित्तरूपाः ।।६२।।

प्रमोदमोदादय एव पृष्ठे गणेश्वरं भावयुता भजन्ते ।
भक्तेश्वरा मुद्गलशम्भुमुख्याः शुकादयस्तं स्म पुरो भजन्ते ।।६३।।
गन्धर्वमुख्या मधुरं जगुश्च गणेश गीतं विविधस्वरूपम् ।
नृत्यं कलायुक्तमथो पुरस्ताच्चक्रुस्तथा ह्यप्सरसो विचित्रम् ।।६४।।
इत्यादिनानाविधभावयुक्तैः संसेवितं विघ्नपतिं भजामि ।
चित्तेन बुध्वा तु निरञ्जनं वै करोमि नानाविधदीपयुक्तम् ।।६५।।
चतुर्भुजं पाशधरं गणेशं तथाङ्कुशं दन्तयुतं तमेवम् ।
त्रिनेत्रयुक्तं स्वभयङ्करं तं महोदरं चैकरदं गजास्यम् ।।६६।।
सर्पोपवीतं गजकर्णधारं विभूतिभिः सेवितपादपद्मम् ।
ध्याये गणेशं विविधप्रकारैः सुपूजितं शक्तियुतं परेशम् ।।६७।।
ततो जपं वै मनसा करोमि स्वमूलमन्त्रस्य विधानयुक्तम् ।
असङ्ख्यभूतं गणराज हस्ते समर्पयाम्येव गृहाण ढुण्ढे ।।६८।।
आरात्रिकां कर्पूरकमादिभूतामपारदीपां प्रकरोमि पूर्णाम् ।
चित्तेन लम्बोदर तां गृहाण ह्यज्ञानध्वान्ताघहरां निजानाम् ।।६९।।
वेदेषु वैघ्नेश्वरकैः सुमन्त्रैः सुमन्त्रितं पुष्पदलं प्रभूतम् ।
गृहाण चित्तेन मया प्रदत्तमपारवृत्त्या त्वथ मन्त्रपुष्पम् ।।७०।।
अपारवृत्त्या स्तुतिमेकदन्त ग्रहाण चित्तेन कृतां गणेश ।
युक्तां श्रुतिस्मार्तभवैः पुराणैः सर्वैः परेशाधिपते मया ते ।।७१।।
प्रदक्षिणा मानसकल्पितास्ता गृहाण लम्बोदर भावयुक्ताः ।
सङ्ख्या विहीना विविधस्वरूपा भक्तान्सदा रक्ष भवार्णवाद्वै ।।७२।।
नतिं ततो विघ्नपते गृहाण साष्टाङ्गकाद्यां विविधस्वरूपाम् ।
सङ्ख्याविहीनां मनसा कृतां ते सिद्ध्या च बुद्ध्या परिपालयाशु ।।७३।।
न्यूनातिरिक्तं तु मया कृतं चेत्तदर्थमन्ते मनसा गृहाण ।
दूर्वाङ्कुरान्विघ्नपते प्रदत्तान् सम्पूर्णमेवं कुरु पूजनं मे ।।७४।।
क्षमस्व विघ्नाधिपते मदीयान् सदापराधान् विविधस्वरूपान् ।
भक्तिं मदीयां सफलां कुरुष्व सम्प्रार्थयेऽहं मनसा गणेश ।।७५।।
ततः प्रसन्नेन गजाननेन दत्तं प्रसादं शिरसाभिवन्द्य ।
स्वमस्तके तं परिधारयामि चित्तेन विघ्नेश्वरमानतोऽस्मि ।।७६।।

उत्थाय विघ्नेश्वर एव तस्माद्गतस्ततस्त्वन्तरधानशक्त्या।
शिवादयस्तं प्रणिपत्य सर्वे गताः सुचित्तेन च चिन्तयामि ।।७७।।
सर्वान्नमस्कृत्य ततोऽहमेव भजामि चित्तेन गणाधिपं तम् ।
स्वस्थानमागत्य महानुभावैर्भक्तैर्गणेशस्य च खेलयामि ।।७८।।
एवं त्रिकालेषु गणाधिपं तं चित्तेन नित्यं परिपूजयामि ।
तेनैव तुष्टः प्रददातु भावं विश्वेश्वरो भक्तिमयं तु मह्यम् ।।७९।।
गणेशपादोदकपानकं च उच्छिष्टगन्धस्य सुलेपनं तु ।
निर्माल्यसन्धारणकं सुभोज्यं लम्बोदरस्यास्तु हि भुक्तशेषम् ।।८०।।
यं यं करोम्येव तदेव दीक्षागणेश्वरस्यास्तु सदा गणेश ।
प्रसीद नित्यं तव पादभक्तं कुरुष्व मां ब्रह्मपते दयालो ।।८१।।
ततस्तु शय्यां परिकल्पयामि मन्दारकूर्पासकवस्त्रयुक्ताम् ।
सुवासपुष्पादिभिरर्चितां ते गृहाण निद्रां कुरु विघ्नराज ।।८२।।
सिद्ध्या च बुद्ध्या सहितं गणेशं सुनिद्रितं वीक्ष्य तथाहमेव ।
गत्वा स्ववासं च करोमि निद्रां ध्यात्वा हृदि ब्रह्मपतिं तदीयः ।।८३।।
एतादृशं सौख्यममोघशक्ते देहि प्रभो मानसजं गणेश ।
मह्यं च तेनैव कृतार्थरूपो भवामि भक्तिरसलालसोऽहम्।।८४।।

गार्ग्य उवाच—

एवं नित्यं महाराज गृत्समदो महायशाः ।
चकार मानसीं पूजां योगीन्द्राणां गुरुः स्वयम् ।।८५।।
य एतां मानसीं पूजां करिष्यति नरोत्तमः।
पठिष्यति सदा सोऽपि गाणपत्यो भविष्यति।।८६।।
श्रावयिष्यति यो मर्त्यः श्रोष्यते भावसंयुतः ।
स क्रमेण महीपाल ब्रह्मभूतो भविष्यति ।।८७।।
यद्यदिच्छति तत्तद्वै सफलं तस्य जायते।
अन्ते स्वानन्दगः सोऽपि योगिवन्द्यो भविष्यति।।८८।।

।।इति श्रीमदान्त्ये मौद्गल्ये मानसपूजा समाप्ता।।

श्रीगणेशबाह्यपूजा

ऐल उवाच—

बाह्यपूजां वद विभो गृत्समदप्रकीर्तिताम् । तेन मार्गेण विघ्नेशं भजिष्यसि निरन्तरम् ।।१।।

गार्ग्य उवाच—

आदौ च मानसीं पूजां कृत्वा गृत्समदो मुनिः । बाह्यां चकार विधिवत्तां शृणुष्व सुखप्रदाम् ।।२।।

हृदि ध्यात्वा गणेशानं परिवारादिसंयुतम् । नासिकारन्ध्रमार्गेण तं बाह्याङ्गं चकार ह ।।३।।

आदौ वैदिकमन्त्रं स गणानान्त्वेति सम्पठन् । पश्चाच्छ्लोकं समुच्चार्य पूजयामास विघ्नपम् ।।४।।

गृत्समद उवाच—

चतुर्बाहुं त्रिनेत्रं च गजास्यं रक्तवर्णकम् । पाशाङ्कुशादिसंयुक्तं मायायुक्तं प्रचिन्तयेत् ।।५।।

आगच्छ ब्रह्मणां नाथ सुरासुरवरार्चित । सिद्धिबुद्ध्यादिसंयुक्त भक्तिग्रहणलालस ।।६।।

कृतार्थोऽहं कृतार्थोऽहं तवागमनतः प्रभो । विघ्नेशानुगृहीतोऽहं सफलो मे भवोऽभवत् ।।७।।

रत्नसिंहासनं स्वामिन् गृहाण गणनायक । तत्रोपविश्य विघ्नेश रक्ष भक्तान्विशेषतः ।।८।।

सुवासिताभिरद्भिश्च पादप्रक्षालनं प्रभो । शीतोष्णाम्भः करोमि ते गृहाण पाद्यमुत्तमम् ।।९।।

सर्वतीर्थाहृतं तोयं सुवासितं सुवस्तुभिः । आचमनं च तेनैव कुरुष्व गणनायक ।।१०।।

रत्नप्रवालमुक्ताद्यैरनर्घैः संस्कृतं प्रभो । अर्घ्यं गृहाण हेरम्ब द्विरदानन तोषकम् ।।११।।

दधिमधुघृतैर्युक्तं मधुपर्कं गजानन । गृहाण भावसंयुक्तं मया दत्तं नमोऽस्तु ते ।।१२।।

पाद्ये च मधुपर्के च स्नाने वस्त्रोपधारणे । उपवीते भोजनान्ते पुनराचमनं कुरु ।।१३।।

चम्पकाद्यैर्गणाध्यक्ष वासितं तैलमुत्तमम् । अभ्यङ्गं कुरु सर्वेश लम्बोदर नमोऽस्तु ते ।।१४।।

यक्षकर्दमकाद्यैश्च विघ्नेश भक्तवत्सल । उद्वर्तनं कुरुष्व त्वं मया दत्तैर्महाप्रभो ।।१५।।

नानातीर्थजलैर्ढुण्ढे सुखोष्णभावरूपकैः । कमण्डलूद्भवैः स्नानं मया कुरु समर्पितैः ।।१६।।

कामधेनुसमुद्भूतं पयः परमपावनम् । तेन स्नानं कुरुष्व त्वं हेरम्ब परमार्थवित् ।।१७।।

पञ्चामृतानां मध्ये तु जलैः स्नानं पुनः पुनः । कुरु त्वं सर्वतीर्थेभ्यो गङ्गादिभ्यः समाहृतैः ।।१८।।

दधि धेनुपयोद्भूतं मलापहरणं परम् । गृहाण स्नानकार्यार्थं विनायक दयानिधे ।।१९।।

धेनोः समुद्भवं ढुण्ढे घृतं सन्तोषकारकम् । महामलापघातार्थं तेन स्नानं कुरु प्रभो ।।२०।।

सारघं संस्कृतं पूर्णं मधु मधुरसोद्भवम् । गृहाण स्नानकार्यार्थं विनायक नमोऽस्तु ते ।।२१।।

इक्षुदण्डसमुद्भूतां शर्करां मलनाशिनीम् । गृहाण गणनाथ त्वं तया स्नानं समाचर ।।२२।।

यक्षकर्दमकाद्यैश्च स्नानं कुरु गणेश्वर। आन्त्यं मलहरं शुद्धं सर्वसौगन्ध्यैककारकम् ।।२३।।
ततो गन्धाक्षतादींश्च दूर्वाङ्कुरान्गजानन । समर्पयामि स्वल्पांस्त्वं गृहाण परमेश्वर।।२४।।
ब्रह्मणस्पत्यसूक्तैश्च ह्येकविंशतिवारकैः। अभिषेकं करोमि त्वं गृहाण द्विरदानन।।२५।।
तत आचमनं देव सुवासितजलेन च। कुरुष्व गणनाथ त्वं सर्वतीर्थभवेन वै।।२६।।
वस्त्रयुग्मं गृहाण त्वमनर्घं रक्तवर्णकम्। लोकलज्जाहरं चैव विघ्ननाथ नमोऽस्तु ते ।।२७।।
उत्तरीयं सुचित्रं वै नभस्ताराङ्कितं यथा । गृहाण सर्वसिद्धीश मया दत्तं सुभक्तितः।।२८।।
उपवीतं गणाध्यक्ष गृहाण च ततः परम्। त्रैगुण्यमयरूपं तु प्रणवग्रन्थिबन्धनम् ।।२९।।
ततः सिन्दूरकं देव गृहाण गणनायक । अङ्गलेपनभावार्थं सदानन्दविवर्धनम् ।।३०।।
नानाभूषणकानि त्वमङ्गेषु विविधेषु च । भासुरस्वर्णरत्नैश्च निर्मितानि गृहाण भो ।।३१।।
अष्टगन्धसमायुक्तं गन्धं रक्तं गजानन। द्वादशाङ्गेषु ते ढुण्ढे लेपयामि सुचित्रवत्।।३२।।
रक्तचन्दनसंयुक्तानथवा कुङ्कुमैर्युतान् । हेरतान् विघ्नराज त्वं गृहाण मुखमण्डले।।३३।।
चकादिसुवृक्षेभ्यः सम्भूतानि गजानन । पुष्पाणि शमिमन्दारदूर्वादीनि गृहाण च ।।३४।।
दशाङ्गं गुग्गुलुं धूपं सर्वसौरभकारकम् । गृहाण त्वं मया दत्तं विनायक महोदर ।।३५।।
नानाजातिभवं दीपं गृहाण गणनायक। अज्ञानमलजं दोषं हरन्तं ज्योतिरूपकम्।।३६।।
चतुर्विधान्नसम्पन्नं मधुरं लड्डुकादिकम्। नैवेद्यं ते मया दत्तं भोजनं कुरु विघ्नप।।३७।।
सुवासितं गृहाणेदं जलं तीर्थसमाहृतम् । भुक्तिमध्ये च पानार्थं देवदेवेश ते नमः।।३८।।
भोजनान्ते करोद्वर्तं यक्षकर्दमकेन च । कुरुष्व त्वं गणाध्यक्ष पिब तोयं सुवासितम् ।।३९।।
दाडिमं खर्जुरं द्राक्षां रम्भादीनि फलानि वै । गृहाण देवदेवेश नानामधुरकाणि तु ।।४०।।
अष्टाङ्गं देव ताम्बूलं गृहाण मुखवासनम्। असकृद्विघ्नराज त्वं मया दत्तं विशेषतः।।४१।।
दक्षिणां काञ्चनाद्यां तु नानाधातुसमुद्भवाम्। रत्नाद्यैः संयुतां ढुण्ढे गृहाण सकलप्रिय ।।४२।।
राजोपचारकाद्यानि गृहाण गणनायक। दानानि तु विचित्राणि मया दत्तानि विघ्नप ।।४३।।
तत आभरणं तेऽहमर्पयामि विधानतः। उपचारैश्च विविधैः तेन तुष्टो भव प्रभो।।४४।।
ततो दूर्वाङ्कुरान्ढुण्ढे एकविंशतिसङ्ख्यकान् । गृहाण न्यूनसिद्ध्यर्थं भक्तवात्सल्यकारणात् ।।४५।।
नानादीपसमायुक्तं नीराजनमघापहन् । गृहाण भावसंयुक्तं सर्वाज्ञानाधिनाशन।।४६।।
गणानां त्वेति मन्त्रस्य जपं साहस्रकं परम् । गृहाण गणनाथ त्वं सर्वसिद्धिप्रदो भव ।।४७।।
आरात्रिकं सुकर्पूरं नानादीपमयं प्रभो । ग्रहाण ज्योतिषां नाथ तथा नीराजयाम्यहम्।।४८।।

पादयोस्ते तु चत्वारि नाभौ द्वे वदने प्रभो । एकं तु सप्तवारं वै सर्वाङ्गेषु निरञ्जनम् ।।४९।।

चतुर्वेदभवैमन्त्रैर्गाणपत्यैर्गजानन । मन्त्रितानि गृहाण त्वं पुष्पपत्राणि विघ्नप ।।५०।।

पञ्चप्रकारकैः स्तोत्रैर्गाणपत्यैर्गणाधिप । स्तौमि त्वां तेन सन्तुष्टो भव भक्तिप्रदायक ।।५१।।

एकविंशतिसङ्ख्यं वा त्रिसङ्ख्यं वा गजानन । प्रादक्षिण्यं गृहाण त्वं ब्रह्मन् ब्रह्मेशभावन ।।५२।।

साष्टाङ्गां प्रणतिं नाथ एकविंशतिसम्मिताम् । हेरम्ब सर्वपूज्य त्वं गृहाण तु मया कृताम् ।।५३।।

न्यूनातिरिक्तभावार्थं किञ्चिद्दूर्वाङ्कुरान्प्रभो । समर्पयामि तेन त्वं साङ्गां पूजां कुरुष्व ताम् ।।५४।।

त्वया दत्तं स्वहस्तेन निर्माल्यं चिन्तयाम्यहम् । शिखायां धारयाम्येव सदा सर्वप्रदं च तत् ।।५५।।

अपराधानसङ्ख्यातान्क्षमस्व गणनायक । भक्तं कुरु च मां ढुण्ढे तव पादप्रियं सदा ।।५६।।

त्वं माता त्वं पिता मे वै सुहृत्सम्बन्धिकादयः । त्वमेव कुलदेवश्च सर्वं त्वं मे न संशयः ।।५७।।

जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिभिर्देहवाङ्मानसैः कृतम् । सांसर्गिकेण यत्कर्म गणेशाय समर्पये ।।५८।।

बाह्यं नानाविधं पापं महोग्रं तल्लयं व्रजेत् । गणेशपादतीर्थस्य मस्तके धारणात्किल ।।५९।।

पादोदकं गणेशस्य पीतं मर्त्येन तत्क्षणात् । सर्वान्तर्गतजं पापं नश्यति गणनातिगम् ।।६०।।

गणेशोच्छिष्टगन्धं वै द्वादशाङ्गेषु चार्चयेत् । गणेशतुल्यरूपः स दर्शनात्सर्वपापहा ।।६१।।

यदा गणेशपूजादौ गन्धभस्मादिकं चरेत् । अथवोच्छिष्टगन्धं तु नो चेत्तत्र विधिं चरेत् ।।६२।।

द्वादशाङ्गेषु विघ्नेशं नाममन्त्रेण चार्चयेत् । तेन सोऽपि गणेशेन समो भवति भूतले ।।६३।।

मूर्ध्नि गाणेश्वरं चादौ ललाटे विघ्ननायकम् । दक्षिणे कर्णमूले तु वक्रतुण्डं समर्चयेत् ।।६४।।

वामे कर्णस्य मूले वै चैकदन्तं समर्चयेत् । कण्ठे लम्बोदरं देवं हृदि चिन्तामणिं तथा ।।६५।।

बाहौ दक्षिणके चैव हेरम्बं वामबाहुके । विकटं नाभिदेशे तुं विघ्ननाथं समर्चयेत् ।।६६।।

कुक्षौ दक्षिणगायां तु मयूरेशं समर्चयेत् । वामकुक्षौ गजास्यं वै पृष्ठे स्वानन्दवासिनम् ।।६७।।

सर्वाङ्गलेपनं शस्तं चित्रितं चाष्टगन्धकैः । गाणेशानां विशेषेण सर्वभद्रस्य कारणात् ।।६८।।

ततः शिष्टं तु नैवेद्यं गणेशस्य भुनज्म्यहम् । भुक्तिमुक्तिप्रदं पूर्णं नानापापनिकृन्तनम् ।।६९।।

गणेशस्मरणेनैव करोमि कालखण्डनम् । गाणपत्यैश्च संवासः सदा मेऽस्तु गजानन ।।७०।।

गार्ग्य उवाच—

एवं गृत्समदश्चैव चकार बाह्यपूजनम् । त्रिकालेषु महायोगी सदा भक्तिसमन्वितः ।।७१।।

तथा कुरु महीपाल गाणपत्यो भविष्यति । यथा गृत्समदः साक्षात्तथा त्वमपि निश्चितम् ।।७२।।

।।इति श्रीमदान्त्ये मौद्गल्ये बाह्यपूजा समाप्ता।।

श्रीगणेशमहिम्नस्तोत्रम्

अनिर्वाच्यं रूपं स्तवननिकरो यत्र गलितस्तथा वक्ष्ये स्तोत्रं प्रथमपुरुषस्यात्र महतः ।
यतो जातं विश्वं स्थितमपि सदा यत्र विलयः स कीदृग्गीर्वाणः सुनिगमनुतः श्रीगणपतिः ।।१।।
गणेशं गाणेशाः शिवमिति च शैवाश्च विबुधाः रविं सौरा विष्णुं प्रथमपुरुषं विष्णुभजकाः ।
वदन्त्येकं शाक्ता जगदुदयमूलां परशिवां न जाने किं तस्मै नम इति परं ब्रह्म सकलम् ।।२।।
तथेशं यागज्ञा गणपतिमिमं कर्म निखिलं समीमांसा वेदान्तिन इति परं ब्रह्म सकलम् ।
अजां साङ्ख्यो ब्रूते सकलगुणरूपां च सततं प्रकर्तारं न्यायस्त्वथ जगति बौद्धा धियमिति ।।३।।
कथं ज्ञेयो बुद्धेः परतर इयं बाह्यसरणिर्यताधीर्यस्य स्यात्स च तदनुरूपो गणपतिः ।
महत्कृत्यं तस्य स्वयमपि महान् सूक्ष्ममणुवद्ध्वनिर्ज्योतिर्बिन्दुर्गगनसदृशः किञ्च सदसत् ।।४।।
अनेकास्योऽपाराक्षिकरचरणोऽनन्तहृदयस्तथा नानारूपो विविधवदनः श्रीगणपतिः ।
अनन्ताह्वः शक्त्या विविधगुणकर्मैकसमये त्वसङ्ख्यातानन्ताभिमतफलदोऽनेकविषये ।।५।।
न यस्यान्तो मध्यो न च भवति चादिः सुमहतामलिप्तः कृत्वेत्थं सकलमपि खंवत्स च पृथक् ।
स्मृतः संस्मर्तॄणां सकलहृदयस्थः प्रियकरो नमस्तस्मै देवाय सकलसुवन्द्याय महते ।।६।।
गणेशाद्यं बीजं दहनवनितापल्लवयुतं मनुश्चैकार्णोऽयं प्रणवसहितोऽभीष्टफलदः ।
सबिन्दुश्चाङ्गाद्यां गणकऋषिछन्दोऽस्य च निचृत् स देवः प्राग्बीजं विपदपि च शक्तिर्जपकृताम् ।।७।।
गकारो हेरम्बः सगुण इति पुंनिर्गुणमयो द्विधाप्येको जातः प्रकृतिपुरुषो ब्रह्म हि गणः ।
स चेशश्चोत्पत्तिस्थितिलयकरोऽयं प्रमथको यतो भूतं भव्यं भवति पतिरीशो गणपतिः ।।८।।
गकारः कण्ठोर्ध्वं गजमुखसमो मर्त्यसदृशो णकारः कण्ठाधो जठरसदृशाकार इति च ।
अधोभावः कट्यां चरण इति हीशोस्य च तनुर्विभातीत्थं नाम त्रिभुवनसमं भूर्भुवः सुवः ।।९।।
गणेशेति त्र्यर्णात्मकमपि वरं नाम सुखदं सकृत्प्रोच्चैरुच्चारितमिति नृभिः पावनकरम् ।
गणेशस्यैकस्य प्रतिजपकरस्यास्य सुकृतं न विज्ञातो नाम्नः सकलमहिमा कीदृशविधः ।।१०।।
गणेशेत्याह्वं यः प्रवदति मुहुस्तस्य पुरतः प्रपश्यंस्तद्वक्त्रं स्वयमपि गणास्तिष्ठति तदा ।
स्वरूपस्य ज्ञानं त्वमुक इति नाम्नास्य भवति प्रबोधः सुप्तस्य त्वखिलमिह सामर्थ्यममुना ।।११।।
गणेशो विश्वेऽस्मिन्स्थित इह च विश्वं गणपतौ गणेशो यत्रास्ते धृतिमतिरमैश्वर्यमखिलम् ।
समुक्तं नामैकं गणपतिपदं मङ्गलमयं तदेकास्ये दृष्टे सकलविबुधास्येक्षणसमम् ।।१२।।
बहुक्लेशैर्व्याप्तः स्मृत उत गणेशे च हृदये क्षणात्क्लेशान्मुक्तो भवति सहसा त्वभ्रचयवत् ।
वने विद्यारम्भे युधि रिपुभये कुत्र गमने प्रवेशे प्राणान्ते गणपतिपदं चाशु विशति ।।१३।।

गणध्यक्षो ज्येष्ठः कपिल अपरो मङ्गलनिधिर्दयालुर्हेरम्बो वरद इति चिन्तामणिरजः ।
वरानीशो ढुण्ढिर्गजवदननामा शिवसुतो मयूरेशी गौरीतनय इति नामानि पठति ।।१४।।
महेशोऽयं विष्णुः सकविरविरिन्दुः कमलजः क्षितिस्तोयं वह्निः श्वसन इति खं त्वद्रिरुदधिः ।
कुजस्तारः शुक्रो पुरुरुडुबुधोऽगुश्च धनदो यमः पाशी काव्यः शनिरखिलरूपो गणपतिः ।।१५।।
मुखं वह्निः पादौ हरिरपि विधाता प्रजननं रविर्नेत्रे चन्द्रो हृदयमपि कामोऽस्य मदनः ।
करौ शक्रः कट्यामवनिरुदरं भाति दशनं गणेशस्यासन्वै क्रतुमयवपुश्चैव सकलम् ।।१६।।
अनर्घ्यालङ्कारैररुणवसनैर्भूषिततनुः करीन्द्रास्यः सिंहासनमुपगतो भाति बुधराट् ।
स्मितास्यात्तन्मध्येऽप्युदितरविबिम्बोपमरुचिः स्थिता सिद्धिर्वामे मतिरितरगा चामरकरा ।।१७।।
समन्तात्तस्यासन्प्रवरमुनिसिद्धासुरगणाः प्रशंसंतीत्यग्रे विविधनुतिभिः साञ्जलिपुटाः ।
बिडौजाद्यैर्ब्रह्मादिभिरनुवृतो भक्तनिकरैर्गणक्रीडामोदप्रमुदविकटाद्यैः सहचरैः ।।१८।।
वशित्वाद्यष्टाष्टादशदिगखिलाल्लोलमनुवाक् धृतिः पादूः खड्गोञ्जनरसबलाः सिद्धय इमाः ।
सदा पृष्ठे तिष्ठन्त्यनिमिषदृशस्तन्मुखलयाः गणेशं सेवन्तेऽप्यतिनिकटसूपायनकराः ।।१९।।
मृगाङ्कास्या रम्भाप्रभृतिगणिका यस्य पुरतः सुसङ्गीतं कुर्वन्त्यपि कुतुकगन्धर्वसहिताः ।
मुदः पारो नात्रेत्यनुपमपदे दौर्विगलिता स्थिरं जातं चित्तं चरणमवलोक्यास्य विमलम् ।।२०।।
हरेणायं ध्यातस्त्रिपुरमथने चासुरवधे गणेशः पार्वत्या बलिविजयकालेऽपि हरिणा ।
विधात्रा संसृष्टावुरगपतिना क्षोणिधरणे नरैः सिद्धौ मुक्तौ त्रिभुवनजये पुष्पधनुषा ।।२१।।
अयं सुप्रासादे सुर इव निजानन्दभुवने महान् श्रीमानाद्यो लघुतरगृहे रङ्कसदृशः ।
शिवद्वारे द्वाःस्थो नृप इव सदा भूपतिगृहे स्थितो भूत्वोमाङ्के शिशुगणपतिर्लालनपरः ।।२२।।
अमुष्मिन्सन्तुष्टे गजवदन एवापि विबुधे ततस्ते सन्तुष्टास्त्रिभुवनगताः स्युर्बुधगणाः ।
दयालुर्हेरम्बो न च भवति यस्मिंश्च पुरुषे वृथा सर्वं तस्य प्रजननमतः सान्द्रतमसि ।।२३।।
वरेण्यो भ्रूशुण्डिर्भृगुगुरुकुजा मुद्गलमुखा ह्यपारास्तद्भक्ता जपहवनपूजास्तुतिपराः।
गणेशोऽयं भक्तप्रिय इति च सर्वत्र गदितं विभक्तिर्यत्रास्ते स्वयमपि सदा तिष्ठति गणः।।२४।।
भृदः काश्चिद्धातोश्छदविलिखिता वापि दृषदः स्मृता व्याजान्मूर्तिः पथि यदि बहिर्येन सहसा ।
अशुद्धोऽद्धा द्रष्टा प्रवदति तदाह्वां गणपतेः श्रुता शुद्धो मर्त्यो भवति दुरिताद्विस्मय इति ।।२५।।
बहिर्द्वारस्वोर्ध्वं गजवदनवर्ष्मेन्धनमयं प्रशस्तं वा कृत्वा विविधकुशलैस्तत्र निहतम् ।
प्रभावात्तन्मूर्त्या भवति सदनं मङ्गलमयं विलोक्यानन्दस्तां भवति जगतो विस्मय इति ।।२६।।
सिते भाद्रे मासे प्रतिशरदि मध्याह्नसमये मृदो मूर्तिं कृत्वा गणपतितिथौ ढुण्ढिसदृशीम् ।
समर्चत्युत्साहः प्रभवति महान् सर्वसदने विलोक्यानन्दस्तां प्रभवति नृणां विस्मय इति ।।२७।।

तथा ह्येकःश्लोको वरयति महिम्नो गणपतेः कथं स श्लोकेऽस्मिन् स्तुत इति भवेत्सम्प्रपतिते ।
स्मृतं नामास्यैकं सकृदिदमनन्ताह्वयसमं यतो यस्यैकस्य स्तवनसदृशं नान्यदपरम् ।।२८।।
गजवदन विभो यद्वर्णितं वैभवं ते त्विह जनुषि ममेत्थं चारु तद्दर्शयाशु ।
त्वमसि च करुणायाः सागरः कृत्स्नदाताप्यति तव भृतकोऽहं सर्वदा चिन्तकोऽस्मि ।।२९।।
सुस्तोत्रं प्रपठतु नित्यमेतदेव स्वानन्दं प्रति गमनेऽप्ययं सुमार्गः ।
सञ्चिन्त्यं स्वमनसि तत्पदारविंदं स्थाप्याग्रे स्तवनफलं नतीः करिष्ये ।।
गणेशदेवस्य माहात्म्यमेतद्यः श्रावयेद्वापि पठेच्च तस्य ।
क्लेशा लयं यान्ति लभेच्च शीघ्रं स्त्रीपुत्रविद्यार्थगृहं च मुक्तिम् ।।३१।।

।।इति श्रीपुष्पदन्तविरचितं श्रीगणेशमहिम्नास्स्तोत्रं सम्पूर्णम्।।

श्रीसङ्कटनाशनगणेशस्तोत्रम्

नारद उवाच—

प्रणम्य शिरसा देवं गौरीपुत्रं विनायकम् । भक्तावासं स्मरेन्नित्यमायुः कामार्थसिद्धये ।।१।।
प्रथमं वक्रतुण्डं च एकदन्तं द्वितीयकम् । तृतीयं कृष्णपिङ्गाक्षं गजवक्त्रं चतुर्थकम् ।।२।।
लम्बोदरं पञ्चमं च षष्ठं विकटमेव च । सप्तमं विघ्नराजं च धूम्रवर्णं तथाष्टमम् ।।३।।
नवमं भालचन्द्रं च दशमं तु विनायकम् । एकादशं गणपतिं द्वादशं तु गजाननम् ।।४।।
द्वादशैतानि नामानि त्रिसन्ध्यं यः पठेन्नरः । न च विघ्नभयं तस्य सर्वसिद्धिकरं प्रभो ।।५।।
विद्यार्थी लभते विद्यां धनार्थी लभते धनम् । पुत्रार्थी लभते पुत्रान्मोक्षार्थी लभते गतिम् ।।६।।
जपेद्गणपतिस्तोत्रं षड्भिर्मासैः फलं लभेत् । संवत्सरेण सिद्धिं च लभते नात्र संशयः ।।७।।
अष्टभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च लिखित्वा यः समर्पयेत् । तस्य विद्या भवेत्सर्वा गणेशस्य प्रसादतः ।।८।।

।।इति श्रीनारदपुराणे सङ्कटनाशनं नाम गणेशस्तोत्रं सम्पूर्णम्।।

श्रीगणेशाष्टकम्

सर्वे ऊचुः—

यतोऽनन्तशक्तेरनन्ताश्च जीवा यतो निर्गुणादप्रमेया गुणास्ते ।
यतो भाति सर्वं त्रिधा भेदभिन्नं सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।

यतश्चाविरासीज्जगत्सर्वमेतत्तथाब्जासनो विश्वगो विश्वगोप्ता ।
तथेन्द्रादयो देवसङ्घा मनुष्याः सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।
यतो वह्निमान् भवो भूर्जलं च यतः सागराश्चन्द्रमा व्योम वायुः ।
यतः स्थावरा जङ्गमा वृक्षसङ्घाः सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।
यतो दानवाः किन्नरा यक्षसङ्घा यतश्चारणा वारणाः श्वापदाश्च ।
यतः पक्षिकीटा यतो वीरुधश्च सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।
यतो बुद्धिरज्ञाननाशो मुमुक्षोर्यतः सम्पदो भक्तसन्तोषिकाः स्युः ।
यतो विघ्ननाशो यतः कार्यसिद्धिः सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।
यतः पुत्रसम्पद्यतो वाञ्छितार्थो यतोऽभक्तविघ्नास्तथाऽनेकरूपाः ।
यतः शोकमोहौ यतः काम एव सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।
यतोऽनन्तशक्तिः स शेषो बभूव धराधारणेऽनेकरूपे च शक्तः ।
यतोऽनेकधा स्वर्गलोका हि नाना सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।
यतो वेद वाचो विकुण्ठा मनोभिः सदा नेति नेतीति यत्ता गृणन्ति ।
परब्रह्मरूपं चिदानन्दभूतं सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।

पुनरूचे गणाधीशः स्तोत्रमेतत्पठेन्नरः। त्रिसन्ध्यं त्रिदिनं तस्य सर्वकार्यं भविष्यति ।।९।।

।।इति श्रीगणेशपुराणे उपासनाखण्डे श्रीगणेशाष्टकं सम्पूर्णम्।।

श्रीगणनायकाष्टकम्

एकदन्तं महाकायं तप्तकाञ्चनसन्निभम् । लम्बोदरं विशालाक्षं वन्देऽहं गणनायकम्।।१।।
मौञ्जीकृष्णाजिनधरं नागयज्ञोपवीतिनम्। बालेन्दुशकलं मौळौ वन्देऽहं गणनायकम्।।२।।
चित्ररत्नविचित्राङ्गं चित्रमालाविभूषितम् । कामरूपधरं देवं वन्देऽहं गणनायकम्।।३।।
गजवक्त्रं सुरश्रेष्ठं कर्णचामरभूषितम् । पाशाङ्कुशधरं देवं वन्देऽहं गणनायकम् ।।४।।
मूषकोत्तममारुह्य देवासुरमहाहवे । योद्धुकामं महावीर्यं वन्देऽहं गणनायकम्।।५।।
यक्ष-किन्नर-गन्धर्व-सिद्धविद्याधरैस्सदा। स्तूयमानं महाबाहुं वन्देऽहं गणनायकम्।।६।।
अम्बिका हृदयानन्दं मातृभिः परिवेष्टितम्। भक्तप्रियं मदोन्मत्तं वन्देऽहं गणनायकम्।।७।।
सर्वविघ्नहरं देवं सर्वविघ्नविवर्जितम्। सर्वसिद्धिप्रदातारं वन्देऽहं गणनायकम् ।।८।।
गणाष्टकमिदं पुण्यं यः पठेत्सततं नरः। सिद्ध्यन्ति सर्वकार्याणि विद्यावान्धनवान्भवेत्।।९।।

।।इति गणनायकाष्टकं सम्पूर्णम्।।

एकदन्तस्तोत्रम्

मदासुरं सुशान्तं वै दृष्ट्वा विष्णुमुखाः सुराः ।
भृग्वादयश्च मुनय एकदन्तं समाययुः ।।१।।
प्रणम्य तं प्रपूज्यादौ पुनस्तं नेमुरादरात् ।
तुष्टुवुर्हर्षसंयुक्ता एकदन्तं गणेश्वरम् ।।२।।

देवर्षय ऊचुः—

सदात्मरूपं सकलादिभूतममायिनं सोहमचिन्त्यबोधम् ।
अनादिमध्यान्तविहीनमेकं तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।३।।
अनन्तचिद्रूपमयं गणेशं ह्यभेदभेदादिविहीनमाद्यम् ।
हृदि प्रकाशस्य धरं स्वधीस्थं तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।४।।
विश्वादिभूतं हृदि योगिनां वै प्रत्यक्षरूपेण विभान्तमेकम् ।
सदा निरालम्बसमाधिगम्यं तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।५।।
स्वबिम्बभावेन विलासयुक्तं बिम्बस्वरूपा रचिता खमाया ।
तस्यां स्ववीर्यं प्रददाति यो वै तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।६।।
यदीयवीर्येण समर्थभूता माया तया संरचितं च विश्वम् ।
नादात्मकं ह्यात्मतया प्रतीतं तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।७।।
तदीयसत्ताधरमेकदन्तं गणेशमेकं त्रयबोधितारम् ।
सेवन्त आपुस्तमजं त्रिसंस्थास्तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।८।।
ततस्त्वया प्रेरित एव नादस्तेनेदमेवं रचितं जगद्वै ।
आनन्दरूपं समभावसंस्थं तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।९।।
तदेव विश्वं कृपया तवैव सम्भूतमाद्यं तमसा विभातम् ।
अनेकरूपं ह्यजमेकभूतं तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।१०।।
ततस्त्वया प्रेरितमेव तेन सृष्टं सुसूक्ष्मं जगदेकसंस्थम् ।
सत्त्वात्मकं श्वेतमनन्तमाद्यं तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।११।।
तदेव स्वप्नं तपसा गणेश संसिद्धिरूपं विविधं बभूव ।
सदेकरूपं कृपया तवापि तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।१२।।

सम्प्रेरितं तच्च त्वया हृदिस्थं तथा सुसृष्टं जगदंशरूपम् ।
तेनैव जाग्रन्मयमप्रमेयं तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।१३।।
जाग्रत्स्वरूपं रजसा विभातं विलोकितं तत्कृपया यदैव।
तदा विभिन्नं भवत्येकरूपं तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।१४।।
एवं च सृष्ट्वा प्रकृतिस्वभावात्तदन्तरे त्वं च विभासि नित्यम् ।
बुद्धि प्रदाता गणनाथ एकस्तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।१५।।
त्वदाज्ञया भाति ग्रहाश्च सर्वे नक्षत्ररूपाणि विभान्ति खे वै ।
आधारहीनानि त्वया धृतानि तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।१६।।
त्वदाज्ञया सृष्टिकरो विधाता त्वदाज्ञया पालक एव विष्णुः ।
त्वदाज्ञया संहरको हरोऽपि तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।१७।।
यदाज्ञया भूर्जलमध्यसंस्था यदाज्ञयाऽपः प्रवहन्ति नद्यः ।
सीमां सदा रक्षति वै समुद्रस्तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।१८।।
यदाज्ञया देवगणो दिविस्थो ददाति वै कर्मफलानि नित्यम् ।
यदाज्ञया शैलगणोऽचलो वै तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।१९।।
यदाज्ञया शेष इलाधरो वै यदाज्ञया मोहप्रदश्च कामः ।
यदाज्ञया कालधरोऽर्यमा च तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।२०।।
यदाज्ञया वाति विभाति वायुर्यदाज्ञयाऽग्निर्जठरादिसंस्थः ।
यदाज्ञया वै सचराचरं च तमेकदन्तं शरणं व्रजामः।।२१।।
सर्वान्तरे संस्थितमेकगूढं यदाज्ञया सर्वमिदं विभाति ।
अनन्तरूपं हृदि बोधकं वै तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।२२।।
यं योगिनो योगबलेन साध्यं कुर्वन्ति तं कः स्तवनेन स्तौति ।
अतः प्रणामेन सुसिद्धिदोऽस्तु तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ।।२३।।

गृत्समद उवाच—

एवं स्तुत्वा च प्रह्लाद देवाः समुनयश्च वै ।
तूष्णीम्भावं प्रपद्येव ननृतुर्हर्षसंयुताः।।२४।।

।।इति एकदन्तस्तोत्रं सम्पूर्णम्।।

महागणपतिस्तोत्रम्

योगं योगविदां विधूतविविधव्यासङ्गशुद्धाशय
प्रादुर्भूतसुधारसप्रसृमरध्यानास्पदाध्यासिनाम् ।
आनन्दप्लवमानबोधमधुरामोदच्छटामेदुरं
तं भूमानमुपास्महे परिणतं दन्तावलास्यात्मना ।।१।।

तारश्रीपरशक्तिकामवसुधारूपानुगं यं विदु-
स्तस्मै स्तात्प्रणतिर्गणाधिपतये यो रागिणाभ्यर्थ्यते ।
आमन्त्र्य प्रथमं वरेति वरदेत्यार्तेन सर्वं जनं
स्वामिन्मे वशमानयेति सततं स्वाहादिभिः पूजितः ।।२।।

कल्लोलाञ्चलचुम्बिताम्बुदतताविक्षुद्रवाम्भोनिधौ
द्वीपे रत्नमये सुरद्रुमवनामोदैकमेदस्विनि ।
मूले कल्पतरोर्महामणिमये पीठेऽक्षराम्भोरुहे
षट्कोणाकलितत्रिकोणरचनासत्कर्णिकेऽमुं भजे ।।३।।

चक्रप्रासरसालकार्मुकगदासद्बीजपूरद्विज
व्रीह्यग्रोत्पलपाशपङ्कजकरं शुण्डाग्रजाग्रद्घटम् ।
आश्लिष्टं प्रियया सरोजकरया रत्नस्फुरद्भूषया
माणिक्यप्रतिमं महागणपतिं विश्वेशमाशास्महे ।।४।।

दानाम्भः परिमेदुरप्रसृमरव्यालम्बिरोलम्बभृ-
त्सिन्दूरारुणगण्डमण्डलयुगव्याजात्प्रशस्तिद्वयम् ।
त्रैलोक्येष्टविधानवर्णसुभगं यः पद्मरागोपमं
धत्ते स श्रियमातनोतु सततं देवो गणानां पतिः ।।५।।

भ्राम्यन्मन्दरघूर्णनापरवशक्षीराब्धिवीचिच्छटा
सच्छायाश्चलचामरव्यतिकरश्रीगर्वसर्वंकषाः ।
दिक्कान्ताघनसारचन्दनरसासाराः श्रयन्तां मनः
स्वच्छन्दप्रसरप्रलिप्तवियतो हेरम्बदन्तत्विषः ।।६।।

मुक्ताजालकरम्बितप्रविकसन्माणिक्यपुञ्जच्छटा
कान्ताः कम्बुकदम्बचुम्बितवनाभोगप्रवालोपमाः ।
ज्योत्स्नापूरतरङ्गमन्थरतरत्सन्ध्यावयस्याश्चिरं
हेरम्बस्य जयन्ति दन्तकिरणाकीर्णाः शरीरत्विषः ।।७।।

शुण्डाग्राकलितेन हेमकलशेनावर्जितेन क्षर-
न्नानारत्नचयेन साधकजनान्सम्भावयन्कोटिशः ।
दानामोदविनोदलुब्धमधुपप्रोत्सारणाविर्भव-
कर्णान्दोलनखेलनो विजयते देवो गणग्रामणीः ।।८।।

हेरम्बं प्रणमामि यस्य पुरतः शाण्डिल्यमूले श्रिया
बिभ्रत्याम्बुरुहेसमं मधुरिपुस्ते शङ्खचक्रे वहन् ।
न्यग्रोधस्य तले सहाद्रिसुतया शम्भुस्तया दक्षिणे
बिभ्राणः परशुं त्रिशूलमितया देव्या धरण्या सह ।।९।।

पश्चात्पिप्पलमाश्रितो रतिपतिर्देवस्य रत्योत्पले
बिभ्रत्या सममैक्षवं धनुरिषून्पौष्पान्वहन्पञ्च च ।
वामे चक्रगदाधरः स भगवान्क्रोडः प्रियागोस्तले
हस्ताद्यच्छुकशालिमञ्जरिकया देव्या धरण्या सह ।।१०।।

षट्कोणाश्रिषु षट्सु षट्गजमुखाः पाशाङ्कुशाभीवरा-
न्बिभ्राणाः प्रमदासखाः पृथुमहाशोणाश्मपुञ्जत्विषः ।
आमोदः पुरतः प्रमोदसुमुखौ तं चाभितो दुर्मुखः
पश्चात्पार्श्वगतोऽस्य विघ्न इति यो यो विघ्नकर्तेति च ।।११।।

आमोदादिगणेश्वरप्रियतमास्तत्रैव नित्यं स्थिताः
कान्ताश्लेषरसज्ञमन्थरदृशः सिद्धिः समृद्धिस्ततः ।
कान्तिर्या मदनावतीत्यपि तथा कल्पेषु या गीयते
सान्या यापि मदद्रवा तदपरा द्राविण्यमूः पूजिताः ।।१२।।

आश्लिष्टौ वसुधेत्यथो वसुमती ताभ्यां सितालोहितौ
वर्षन्तौ वसुपार्श्वयोर्विलसतस्तौ शङ्खपद्मौ निधी ।
अङ्गान्यन्वथ मातरश्च परितः शक्रादयोऽब्जाश्रया-
स्तद्बाह्ये कुलिशादयः परिपतत्कालानलज्योतिषः ।।१३।।

इत्थं विष्णुशिवादितत्त्वतनवे श्रीवक्रतुण्डाय हुं-
काराक्षिप्तसमस्तदैत्यपृतनाव्राताय दीप्तत्विषे ।
आनन्दैकरसावबोधलहरीविध्वस्तसर्वोर्मये
सर्वत्र प्रथमानमुग्धमहसे तस्मै परस्मै नमः ।।१४।।
सेवाहेवाकिदेवासुरनरनिकरस्फारकोटीरकोटी-
कोटिव्याटीकमानद्युमणिसममणिश्रेणिभावेणिकानाम्।
राजन्नीराजनश्रीसुखचरणनखद्योतविद्योतमानः
श्रेयः स्थेयः स देयान्मम विमलदृशो बन्धुरं सिन्धुरास्यः।।१५।।
एतेन प्रकटरहस्यमन्त्रमाला गर्भेण स्फुटतरसंविदा स्तवेन ।
यः स्तौति प्रचुरतरं महागणेशं तस्येयं भवति वशंवदा त्रिलोकी ।।

।।इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यवर्य श्रीराघवचैतन्यविरचितं महागणपतिस्तोत्रं समाप्तम्।।

श्रीगणेशपञ्चरत्नम्

मुदा करात्तमोदकं सदा विमुक्तिसाधकं कलाधरावतंसकं विलासिलोकरञ्जकम् ।
अनायकैकनायकं विनाशितेभदैत्यकं नताशुभाशुनाशकं नमामि तं विनायकम् ।।१।।
नतेतरातिभीकरं नवोदितार्कभास्वरं नमत्सुरारिनिर्जरं नताधिकापदुद्धरम् ।
सुरेश्वरं निधीश्वरं गजेश्वरं गणेश्वरं महेश्वरं तमाश्रये परात्परं निरन्तरम् ।।२।।
समस्तलोकशङ्करं निरस्तदैत्यकुञ्जरं दरेतरोदरं वरं वरेभवक्त्रमक्षरम् ।
कृपाकरं क्षमाकरं मुदाकरं यशस्करं मनस्करं नमस्कृतां नमस्करोमि भास्वरम् ।।३।।
अकिंचनार्तिमार्जनं चिरन्तनोक्तिभाजनं पुरारिपूर्वनन्दनं सुरारिगर्वचर्वणम् ।
प्रपञ्चनाशभीषणं धनञ्जयादिभूषणं कपोलदानवारणं भजे पुराणवारणम् ।।४।।
नितान्तकान्तदन्तकान्तिमन्तकान्तकात्मजं अचिन्त्यरूपमन्तहीनमन्तरायकृन्तनम् ।।
हृदन्तरे निरन्तरं वसन्तमेव योगिनां तमेकदन्तमेव तं विचिन्तयामि सन्ततम्।।५।।
महागणेशपञ्चरत्नमादरेण योऽन्वहं प्रजल्पति प्रभातके हृदि स्मरन्गणेश्वरम् ।
अरोगतामदोषतां सुसाहितीं सुपुत्रतां समाहितायुरष्टभूतिमभ्युपैति सोऽचिरात् ।।६।।

।।इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यस्य श्रीगोविन्दभगवत्पूज्यपादशिष्यस्य
श्रीशङ्करभगवतः कृतौ गणेशपञ्चरत्नं समाप्तम्।।

श्रीगणेशभुजङ्गम्

रणत्क्षुद्रघण्टानिनादाभिरामं चलत्ताण्डवोद्दण्डवत्पद्मतालम् ।
लसत्तुन्दिलाङ्गोपरिव्यालहारं गणाधीशमीशानसूनुं तमीडे ।।१।।
ध्वनिध्वंसवीणालयोल्लासिवक्त्रं स्फुरच्छुण्डदण्डोल्लसद्बीजपूरम् ।
गलद्दर्पसौगन्ध्यलोलालिमालं गणाधीशमीशानसूनुं तमीडे ।।२।।
प्रकाशज्जपारक्तरत्नप्रसूनप्रवालप्रभातारुणज्योतिरेकम् ।
प्रलम्बोदरं वक्रतुण्डैकदन्तं गणाधीशमीशानसूनुं तमीडे ।।३।।
विचित्रस्फुरद्रत्नमालाकिरीटं किरीटोल्लसच्चन्द्ररेखाविभूषम् ।
विभूषैकभूषं भवध्वंसहेतुं गणाधीशमीशानसूनुं तमीडे ।।४।।
उदञ्चद्भुजावल्लरीदृश्यमूलोच्चलद्भ्रूलता विभ्रमभ्राजदक्षम् ।
मरुत्सुन्दरीचामरैः सेव्यमानं गणाधीशमीशानसूनुं तमीडे ।।५।।
स्फुरन्निष्ठुरालोलपिङ्गाक्षितारं कृपाकोमलोदार लीलावतारम् ।
कलाबिन्दुगं गीयते योगिवर्यैर्गणाधीशमीशानसूनुं तमीडे ।।६।।
यमेकाक्षरं निर्मलं निर्विकल्पं गुणातीतमानन्दमाकारशून्यम् ।
परं परमोङ्कारमाम्नायगर्भं वदन्ति प्रगल्भं पुराणं तमीडे ।।७।।
चिदानन्दसान्द्राय शान्ताय तुभ्यं नमो विश्वकर्त्रे च हर्त्रे च तुभ्यम् ।
नमोऽनन्तलीलाय कैवल्यभासे नमो विश्वबीज प्रसीदेशसूनो ।।८।।
इमं संस्तवं प्रातरुत्थाय भक्त्या पठेद्यस्तु मर्त्यो लभेत्सर्वकामान् ।
गणेशप्रसादेन सिद्ध्यन्ति वाचो गणेशे विभौ दुर्लभं किं प्रसन्ने ।।९।।

।।इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यस्य श्रीगोविन्दभगवत्पूज्यपादशिष्यस्य
श्रीशङ्करभगवतः कृतौ गणेशभुजङ्गस्तोत्रं सम्पूर्णम् ।।

पारमार्थिक एवं लौकिक मनोरथों की पूर्ति करानेवाले कुछ सिद्ध स्तोत्र

नीचे कुछ सिद्ध स्तोत्र दिये जा रहे हैं, जिनका श्रद्धा-भक्तिके साथ अनुष्ठान करनेपर 'पारमार्थिक' और 'भौतिक' लाभ हो सकते हैं। आशा है, श्रद्धालु पाठक इनसे यथोचित लाभ उठायेंगे। ऐसे अनुष्ठानोंके सम्बन्धमें हमारे एक सज्जनने एक स्थानपर लिखा है—

"यह सत्य है कि भगवान् अपनी मङ्गलमयी सर्वज्ञता और इच्छासे हमारे लिये जो कुछ भी फल-विधान करते हैं, चाहे वह हमारी सीमित और अदूरदृष्टिके कारण हमें अशुभ या दुःखप्रद

ही जान पड़े, वास्तवमें वह परम शुभ और परम मङ्गलकारी ही होता है। इसलिये भगवान् पर और उनकी मङ्गलमयतापर विश्वास करनेवाले भक्त यही चाहते हैं कि उनकी 'मङ्गलमयी' इच्छा ही सदा सर्वत्र अपना काम करती रहे; हमारी कोई भी इच्छा उस मङ्गलमयी इच्छामें कभी बाधक हो ही नहीं। तथापि जो लोग भोग-कामना और भोग-वासनाको छोड़ नहीं सकते और कामना एवं आसक्तिसे अभिभूत होकर अन्याय और असत् मार्गका अवलम्बन करके भोग-सुखकी आशा रखते हैं, उनके लिये तो भगवदाराधन और देवाराधन अवश्य ही सेवन करनेयोग्य है। इसमें लाभ-ही-लाभ है। यदि श्रद्धा और विधि पूरी हो तो—'नवीन प्रारब्ध' का निर्माण होकर मनोरथकी पूर्ति हो जाती है। कदाचित् प्रतिबन्धकरूप प्रारब्ध अत्यन्त प्रबल होनेके कारण मनोरथ-पूर्ति न भी हो तो पुण्यकर्मका अनुष्ठान तो बनता ही है।''

इन स्तोत्रोंके अनुष्ठानके सम्बन्धमें यह निवेदन है कि अनुष्ठानकर्त्ता भगवान् श्रीगणेशकी प्रतिमा या चित्रपटके सम्मुख पवित्र स्थानमें शुद्ध आसनपर बैठे और यथोपलब्ध उपचारोंसे श्रीगणेशका पूजन करके उनका मङ्गलमय स्मरण करते हुए श्रद्धा-भक्तिके साथ अपनी कामना के अनुकूल स्तोत्रका कम-से-कम ग्यारह पाठ प्रतिदिन करे; अधिक जितना भी हो उत्तम है। जबतक कामना पूर्ण न हो पाठ बराबर चलता रहे।

गणेशस्तोत्रमाला में अनेक स्तुतियाँ आयी हैं और वे सभी फलप्रदायिनी हैं। श्रीगणेशके कुछ मन्त्रोंका भी प्रसङ्गानुरूप उल्लेख हुआ है। श्रीगणेश-सम्बन्धी विभिन्न मन्त्र तथा उनकी अनुष्ठान-विधि, 'श्रीगणेश-सहस्रनाम-स्तोत्र', अन्य सिद्ध-अनुष्ठान, फलप्रद-स्तोत्र आदि यहाँ दिये जा रहे हैं। —सम्पादक

१. *मङ्गल-विधानके लिये*

गणपतिर्विघ्नराजो लम्बतुण्डो गजाननः । द्वैमातुरश्च हेरम्ब एकदन्तो गणाधिपः ।।
विनायकश्चारुकर्णः पशुपालो भवात्मजः । द्वादशैतानि नामानि प्रातरुत्थाय यः पठेत् ।।
विश्वं तस्य भवेद्वश्यं न च विघ्नं भवेत् क्वचित् । (पद्मपु० सृ० ६१। ३१-३३)

'गणपति, विघ्नराज, लम्बतुण्ड, गजानन, द्वैमातुर, हेरम्ब, एकदन्त, गणाधिप, विनायक, चारुकर्ण, पशुपाल और भवात्मज—ये बारह गणेशजीके नाम हैं। जो प्रातःकाल उठकर इनका पाठ करता है, सम्पूर्ण विश्व उनके वशमें हो जाता है तथा उसे कभी विघ्नका सामना नहीं करना पड़ता।'

२. मोक्ष-प्राप्तिके लिये

पञ्चश्लोकिगणेशपुराणम्

श्रीविघ्नेशपुराणसारमुदितं व्यासाय धात्रा पुरा

तत्खण्डं प्रथमं महागणपतेश्चोपासनाख्यं यथा।

संहर्तुं त्रिपुरं शिवेन गणपस्यादौ कृतं पूजनं

कर्तुं सृष्टिमिमां स्तुतः स विधिना व्यासेन बुद्ध्यामये ।।

संकष्ट्याश्च विनायकस्य च मनोः स्थानस्य तीर्थस्य वै

दूर्वाणां महिमेति भक्तिचरितं तत्पार्थिवस्यार्चनम्।

तेभ्यो यैर्यदभीप्सितं गणपतिस्तत्तत्प्रतुष्टो ददौ

ताः सर्वा न समर्थ एव कथितुं ब्रह्मा कुतो मानवः ।।

क्रीडाकाण्डमथो वदे कृतयुगे श्वेतच्छविः काश्यपः

सिंहाङ्कः स विनायको दशभुजो भूत्वाथ काशीं ययौ।

हत्वा तत्र नरान्तकं तदनुजं देवान्तकं दानवं

त्रेतायां शिवनन्दनो रसभुजो जातो मयूरध्वजः ।।

हत्वा तं कमलासुरं च सगणं सिन्धुं महादैत्यपं

पश्चात् सिद्धिमती सुते कमलजस्तस्मै च ज्ञानं ददौ ।

द्वापारे तु गजाननो युगभुजो गौरीसुतः सिन्दुरं

सम्मर्द्य स्वकरेण तं निजमुखे चाखुध्वजो लिप्तवान् ।।

गीताया उपदेश एव हि कृतो राज्ञे वरेण्याय वै

तुष्टायाथ च धूम्रकेतुरभिधो विप्रः सधर्मार्धिकः ।

अश्वाङ्को द्विभुजो सितो गणपतिर्म्लेच्छान्तकः स्वर्णदः

क्रीडाकाण्डमिदं गणस्य हरिणा प्रोक्तं विधात्रे पुरा ।।

एतच्छ्लोकसुपञ्चकं प्रतिदिनं भक्त्या पठेद्यः पुमान्

निर्वाणं परमं व्रजेत् स सकलान् भुक्त्वा सुभोगानपि।

।।इति श्रीपञ्चश्लोकिगणेशपुराणम्।।

३. सर्वविध रक्षा के लिये

गणेशन्यासः

श्रीगणेशाय नमः।। आचम्य प्राणायामं कृत्वा। दक्षिणहस्ते वक्रतुण्डाय नमः। वामहस्ते शूर्पकर्णाय नमः। ओष्ठे विघ्नेशाय नमः। सम्पुटे गजाननाय नमः। दक्षिणपादे लम्बोदराय नमः। वामपादे एकदन्ताय नमः। शिरसि एकदन्ताय नमः। चिबुके ब्रह्मणस्पतये नमः। दक्षिणनासिकायां विनायकाय नमः। वामनासिकायां ज्येष्ठराजाय नमः। दक्षिणनेत्रे विकटाय नमः। वामनेत्रे कपिलाय नमः। दक्षिणकर्णे धरणीधराय नमः। वामकर्णे आशापूरकाय नमः। नाभौ महोदराय नमः। हृदये धूम्रकेतवे नमः। ललाटे मयूरेशाय नमः। दक्षिणबाहौ स्वानन्दवासकारकाय नमः। वामवाहौ सच्चित्सुखधाम्ने नमः।

।।इति मुद्गलपुराणे गणेशन्यासः समाप्तः।।

४. समस्त कामनाओं की सिद्धिके लिये

गणेशाष्टकम्

सर्वे ऊचुः

यतोऽनन्तशक्तेरनन्ताश्च जीवा यतो निर्गुणादप्रमेया गुणास्ते ।
यतो भाति सर्वं त्रिधा भेदभिन्नं सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।
यतश्चाविरासीज्जगत्सर्वमेतत्तथाब्जासनो विश्वगो विश्वगोप्ता ।
तथेन्द्रादयो देवसङ्घा मनुष्याः सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।
यतो वह्निभानूद्भवो भूर्जलं च यतः सागराश्चन्द्रमा व्योम वायुः ।
यतः स्थावरा जङ्गमा वृक्षसङ्घाः सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।
यतो दानवाः किन्नरा यक्षसङ्घा यतश्चारणा वारणाः श्वापदाश्च ।
यतः पक्षिकीटा यतो वीरुधश्च सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।
यतो बुद्धिरज्ञाननाशो मुमुक्षोर्यतः सम्पदो भक्तसन्तोषिकाः स्युः ।
यतो विघ्ननाशो यतः कार्यसिद्धिः सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।
यतः पुत्रसम्पत् यतो वाञ्छितार्थो यतोऽभक्तविघ्नास्तथानेकरूपाः ।
यतः शोकमोहौ यतः काम एव सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।

यतोऽनन्तशक्तिः स शेषो बभूव धराधारणेऽनेकरूपे च शक्तः ।
यतोऽनेकधा स्वर्गलोका हि नाना सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।
यतो वेदवाचो विकुण्ठा मनोभिः सदा नेति नेतीति यत्ता गृणन्ति ।
परब्रह्मरूपं चिदानन्दभूतं सदा तं गणेशं नमामो भजामः ।।

श्रीगणेश उवाच

पुनरूचे गणाधीशः स्तोत्रमेतत्पठेन्नरः । त्रिसंध्यं त्रिदिनं तस्य सर्वं कार्यं भविष्यति ।।
यो जपेदष्टदिवसं श्लोकाष्टकमिदं शुभम्। अष्टवारं चतुर्थ्यां तु सोऽष्टसिद्धीरवाप्नुयात् ।।
यः पठेन्मासमात्रं तु दशवारं दिने दिने । स मोचयेद्बन्धगतं राजवध्यं न संशयः ।।
विद्याकामो लभेद्विद्यां पुत्रार्थी पुत्रमाप्नुयात् । वाञ्छितांल्लभते सर्वानेकविंशतिवारतः ।।
यो जपेत् परया भक्त्या गजाननपरो नरः । एवमुक्त्वा ततो देवश्चान्तर्धानं गतः प्रभुः ।।

।।इति श्रीगणेशपुराणे श्रीगणेशाष्टकं सम्पूर्णम्।।

५. *विघ्ननाश के लिये*

श्रीराधिकोवाच

परं धाम परं ब्रह्म परेशं परमीश्वरम् । विघ्ननिघ्नकरं शान्तं पुष्टं कान्तमनन्तकम् ।
सुरासुरेन्द्रैः सिद्धेन्द्रैः स्तुतं स्तौमि परात्परम्। सुरपद्मदिनेशं च गणेशं मङ्गलायनम् ।।
इदं स्तोत्रं महापुण्यं विघ्नशोकहरं परम् । यः पठेत् प्रातरुत्थाय सर्वविघ्नात् प्रमुच्यते।।

(ब्रह्मवैवर्तपुराण, श्रीकृष्णजन्मखण्ड १२१।१०३-१०५)

६. *संकटनाश के लिये*

संकटनाशनस्तोत्रम्

नारद उवाच

प्रणम्य शिरसा देवं गौरीपुत्रं विनायकम् । भक्तावासं स्मरेन्नित्यमायुःकामार्थसिद्धये ।।
प्रथमं वक्रतुण्डं च एकदन्तं द्वितीयकम् । तृतीयं कृष्णपिङ्गाक्षं गजवक्त्रं चतुर्थकम् ।।
लम्बोदरं पञ्चमं च षष्ठं विकटमेव च । सप्तमं विघ्नराजेन्द्रं धूम्रवर्णं तथाष्टमम् ।।
नवमं भालचन्द्रं च दशमं तु विनायकम् । एकादशं गणपतिं द्वादशं तु गजाननम्।।

द्वादशैतानि नामानि त्रिसंध्यं यः पठेन्नरः । न च विघ्नभयं तस्य सर्वसिद्धिकरं परम् ।।
विद्यार्थी लभते विद्यां धनार्थी लभते धनम् । पुत्रार्थी लभते पुत्रान् मोक्षार्थी लभते गतिम् ।।
जपेद्गणपतिस्तोत्रं षड्भिर्मासैः फलं लभेत् । संवत्सरेण सिद्धिं च लभते नात्र संशयः ।।
अष्टभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च लिखित्वा यः समर्पयेत् । तस्य विद्या भवेत् सर्वा गणेशस्य प्रसादतः ।।

इति श्रीनारदपुराणे सङ्कष्टनाशनं नाम गणेशस्तोत्रं सम्पूर्णम् ।

७. चिन्ता एवं रोग-निवारण के लिये

मयूरेशस्तोत्रम्

ब्रह्मोवाच

पुराणपुरुषं देवं नानाक्रीडाकरं मुदा । मायाविनं दुर्विभाव्यं मयूरेशं नमाम्यहम् ।।
परात्परं चिदानन्दं निर्विकारं हृदि स्थितम् । गुणातीतं गुणमयं मयूरेशं नमाम्यहम् ।।
सृजन्तं पालयन्तं च संहरन्तं निजेच्छया । सर्वविघ्नहरं देवं मयूरेशं नमाम्यहम् ।।
नानादैत्यनिहन्तारं नानारूपाणि बिभ्रतम् । नानायुधधरं भक्त्या मयूरेशं नमाम्यहम् ।।
इन्द्रादिदेवतावृन्दैरभिष्टुतमहर्निशम् । सदसद्व्यक्तमव्यक्तं मयूरेशं नमाम्यहम् ।।
सर्वशक्तिमयं देवं सर्वरूपधरं विभुम् । सर्वविद्याप्रवक्तारं मयूरेशं नमाम्यहम् ।।
पार्वतीनन्दनं शम्भोरानन्दपरिवर्धनम् । भक्तानन्दकरं नित्यं मयूरेशं नमाम्यहम् ।।
मुनिध्येयं मुनिनुतं मुनिकामप्रपूरकम् । समष्टिव्यष्टिरूपं त्वां मयूरेशं नमाम्यहम् ।।
सर्वाज्ञाननिहन्तारं सर्वज्ञानकरं शुचिम् । सत्यज्ञानमयं सत्यं मयूरेशं नमाम्यहम् ।।
अनेककोटिब्रह्माण्डनायकं जगदीश्वरम् । अनन्तविभवं विष्णुं मयूरेशं नमाम्यहम् ।।

मयूरेश उवाच

इदं ब्रह्मकरं स्तोत्रं सर्वपापप्रनाशनम् । सर्वकामप्रदं नृणां सर्वोपद्रवनाशनम् ।।
कारागृहगतानां च मोचनं दिनसप्तकात् । आधिव्याधिहरं चैव भुक्तिमुक्तिप्रदं शुभम् ।।

८. पुत्रकी प्राप्ति के लिये

संतानगणपतिस्तोत्रम्

नमोऽस्तु गणनाथाय सिद्धिबुद्धियुताय च । सर्वप्रदाय देवाय पुत्रवृद्धिप्रदाय च ।।
गुरूदराय गुरवे गोप्त्रे गुह्यासिताय ते । गोप्याय गोपिताशेषभुवनाय चिदात्मने ।।

विश्वमूलाय भव्याय विश्वसृष्टिकराय ते। नमो नमस्ते सत्याय सत्यपूर्णाय शुण्डिने।।
एकदन्ताय शुद्धाय सुमुखाय नमो नमः। प्रपन्नजनपालाय प्रणतार्तिविनाशिने।।
शरणं भव देवेश सन्ततिं सुदृढां कुरु। भविष्यन्ति च ये पुत्रा मत्कुले गणनायक।।
ते सर्वे तव पूजार्थं निरताः स्युर्वरो मतः। पुत्रप्रदमिदं स्तोत्रं सर्वसिद्धिप्रदायकम्।।

।।इति संतानगणपतिस्तोत्रं सम्पूर्णम्।।

९. श्री एवं पुत्रकी प्राप्ति के लिये

श्रीगणाधिपस्तोत्रम्

सरागिलोकदुर्लभं विरागिलोकपूजितं सुरासुरैर्नमस्कृतं जरादिमृत्युनाशकम्।
गिरा गुरुं श्रिया हरिं जयन्ति यत्पदार्चका नमामि तं गणाधिपं कृपापयःपयोनिधिम्।।
गिरीन्द्रजामुखाम्बुजप्रमोददानभास्करं करीन्द्रवक्त्रमानताघसंघवारणोद्यतम्।
सरीसृपेशबद्धकुक्षिमाश्रयामि संततं शरीरकान्तिनिर्जिताब्जबन्धुबालसंततिम्।।
शुकादिमौनिवन्दितं गकारवाच्यमक्षरं प्रकाममिष्टदायिनं सकामनम्रपङ्क्तये।
चकासनं चतुर्भुजैर्विकासिपद्मपूजितं प्रकाशितात्मतत्त्वकं नमाम्यहं गणाधिपम्।।
नराधिपत्वदायकं स्वरादिलोकदायकं जरादिरोगवारकं निराकृतासुरव्रजम्।
कराम्बुजैर्धरन् सृणीन् विकारशून्यमानसैर्हृदा सदा विभावितं मुदा नमामि विघ्नपम्।।
श्रमापनोदनक्षमं समाहितान्तरात्मना समाधिभिः सदार्चितं क्षमानिधिं गणाधिपम्।
रमाधवादिपूजितं यमान्तकात्मसम्भवं शमादिषड्गुणप्रदं नमामि तं विभूतये।।
गणाधिपस्य पञ्चकं नृणामभीष्टदायकं प्रणामपूर्वकं जनाः पठन्ति ये मुदायुताः।
भवन्ति ते विदाम्पुरः प्रगीतवैभवाः जनाश्चिरायुषोऽधिकश्रियः सुसूनयो न संशयः।।

।।इति भच्छङ्कराचार्यकृतं गणाधिपस्तोत्रं सम्पूर्णम्।।

१०. लक्ष्मीप्राप्ति के लिये

ॐ नमो विघ्नराजाय सर्वसौख्यप्रदायिने। दुष्टारिष्टविनाशाय पराय परमात्मने।।
लम्बोदरं महावीर्यं नागयज्ञोपशोभितम्। अर्धचन्द्रधरं देवं विघ्नव्यूहविनाशनम्।।
ॐ ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रैं ह्रौं ह्रः हेरम्बाय नमो नमः। सर्वसिद्धिप्रदोऽसि त्वं सिद्धिबुद्धिप्रदो भव।।

चिन्तितार्थप्रदस्त्वं हि सततं मोदकप्रियः । सिन्दूरारुणवस्त्रैश्च पूजितो वरदायकः ।।
इदं गणपतिस्तोत्रं यः पठेद् भक्तिमान् नरः । तस्य देहं च गेहं च स्वयं लक्ष्मीर्न मुञ्चति ।।

११. परिवार में पारस्परिक प्रेम-प्राप्ति के लिये

गणपतिस्तोत्रम्

सुवर्णवर्णसुन्दरं सितैकदन्तबन्धुरं गृहीतपाशकाङ्कुशं वरप्रदाभयप्रदम् ।
चतुर्भुजं त्रिलोचनं भुजङ्गमोपवीतिनं प्रफुल्लवारिजासनं भजामि सिन्धुराननम् ।।
किरीटहारकुण्डलं प्रदीप्तबाहुभूषणं प्रचण्डरत्नकङ्कणं प्रशोभिताङ्घ्रियष्टिकम् ।
प्रभातसूर्यसुन्दराम्बरद्वयप्रधारिणं सरत्नहेमनूपुरप्रशोभिताङ्घ्रिपङ्कजम् ।।
सुवर्णदण्डमण्डितप्रचण्डचारुचामरं गृहप्रदेन्दुसुन्दरं युगक्षणप्रमोदितम् ।।
कवीन्द्रचित्तरञ्जकं महाविपत्तिभञ्जकं षडक्षरस्वरूपिणं भजे गजेन्द्ररूपिणम् ।।
विरिञ्चिविष्णुवन्दितं विरूपलोचनस्तुतं गिरीशदर्शनेच्छया समर्पितं पराम्बया ।
निरन्तरं सुरासुरैः सपुत्रवामलोचनैः महामखेष्टकर्मसु स्मृतं भजामि तुन्दिलम् ।।
मदौघलुब्धचञ्चलालिमञ्जुगुञ्जितारवं प्रबुद्धचित्तरञ्जकं प्रमोदकर्णचालकम् ।
अनन्यभक्तिमानवं प्रचण्डमुक्तिदायकं नमामि नित्यमादरेण वक्रतुण्डनायकम् ।।
दारिद्र्यविद्रावणमाशु कामदं स्तोत्रं पठेदेतदजस्रमादरात् ।
पुत्री कलत्रस्वजनेषु मैत्री पुमान् भवेदेकवरप्रसादात् ।।

।।इति श्रीमच्छङ्कराचार्यविरचितं गणपतिस्तोत्रं सम्पूर्णम्।।

१२. पुरुषार्थचतुष्टयकी प्राप्ति के लिये

गजाननस्तोत्रम्

देवर्षय ऊचुः

विदेहरूपं भवबन्धहारं सदा स्वनिष्ठं स्वसुखप्रदं तम् ।
अमेयसांख्येन च लक्ष्यमीशं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
मुनीन्द्रवन्द्यं विधिबोधहीनं सुबुद्धिदं बुद्धिधरं प्रशान्तम् ।
विकारहीनं सकलाङ्कं वै गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।

अमेयरूपं हृदि संस्थितं तं ब्रह्माहमेकं भ्रमनाशकारम् ।
अनादिमध्यान्तमपाररूपं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
जगत्प्रमाणं जगदीशमेवमगम्यमाद्यं जगदादिहीनम् ।
अनात्मनां मोहप्रदं पुराणं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
न पृथ्विरूपं न जलप्रकाशं न तेजसंस्थं न समीरसंस्थम् ।
न खे गतं पञ्चविभूतिहीनं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
न विश्वगं तैजसगं न प्राज्ञं समष्टिव्यष्टिस्थमनन्तगं तम् ।
गुणैर्विहीनं परमार्थभूतं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
गुणेशगं नैव च बिन्दुसंस्थं न देहिनं बोधमयं न ढुण्ढिम् ।
सुयोगहीनं प्रवदन्ति तत्स्थं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
अनागतं ग्रैवगतं गणेशं कथं तदाकारमयं वदामः ।
तथापि सर्वं प्रतिदेहसंस्थं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
यदि त्वया नाथ धृतं न किंचित्तदा कथं सर्वमिदं भजामि ।
अतो महात्मानमचिन्त्यमेवं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
सुसिद्धिदं भक्तजनस्य देवं सकामिकानामिह सौख्यदं तम् ।
अकामिकानां भवबन्धहारं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
सुरेन्द्रसेव्यं ह्यसुरैः सुसेव्यं समानभावेन विराजयन्तम् ।
अनन्तबाहुं मुषकध्वजं तं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
सदा सुखानन्दमयं जले च समुद्रजे इक्षुरसे निवासम् ।
द्वन्द्वस्य यानेन च नाशरूपं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
चतुःपदार्था विविधप्रकाशास्त एव हस्ताः सचतुर्भुजं तम् ।
अनाथनाथं च महोदरं वै गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
महाखुमारूढमकालकालं विदेहयोगेन च लभ्यमानम् ।
अमायिनं मायिकमोहदं तं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
रविस्वरूपं रविभासहीनं हरिस्वरूपं हरिबोधहीनम् ।
शिवस्वरूपं शिवभासनाशं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।

महेश्वरीस्थं च सुशक्तिहीनं प्रभुं परेशं परवन्द्यमेवम् ।
अचालकं चालकबीजरूपं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
शिवादिदेवैश्च खगैश्च वन्द्यं नरैर्लतावृक्षपशुप्रमुख्यैः ।
चराचरैर्लोकविहीनमेकं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
मनोवचोहीनतया सुसंस्थं निवृत्तिमात्रं ह्यजमव्ययं तम् ।
तथापि देवं पुरसंस्थितं तं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
वयं सुधन्या गणपस्तवेन तथैव मर्त्यार्चनतस्तथैव ।
गणेशरूपाय कृतास्त्वया तं गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
गजास्यबीजं प्रवदन्ति वेदास्तदेव चिह्नेन च योगिनस्त्वाम् ।
गच्छन्ति तेनैव गजानन त्वां गजाननं भक्तियुतं भजामः ।।
पुराणवेदाः शिवविष्णुकाद्याः शुक्रादयो ये गणपस्तवे वै ।
विकुण्ठिताः किं च वयं स्तुवीमो गजाननं भक्तियुतं भजामः।।

मुद्गल उवाच

एवं स्तुत्वा गणेशानं नेमुः सर्वे पुनः पुनः । तानुत्थाप्य वचो रम्यं गजानन उवाच ह ।।

गजानन उवाच

वरं ब्रूत महाभागा देवाः सर्षिगणाः परम् । स्तोत्रेण प्रीतिसंयुक्तो दास्यामि वाञ्छितं परम्।।
गजाननवचः श्रुत्वा हर्षयुक्ताः सुरर्षयः । जगुस्तं भक्तिभावेन साश्रुनेत्राः प्रजापते ।।

देवर्षय ऊचुः

गजानन यदि स्वामिन् प्रसन्नो वरदोऽसि मे । तदा भक्तिं दृढां देहि लोभहीनां त्वदीयकाम्।।
लोभासुरस्य देवेश कृता शान्तिः सुखप्रदा । तया जगदिदं सर्वं वरयुक्तं कृतं त्वया ।।
अधुना देवदेवेश कर्मयुक्ता द्विजातयः । भविष्यन्ति धरायां वै वयं स्वस्थानगास्तथा ।।
स्वस्वधर्मरताः सर्वे कृतास्त्वया गजानन । अतः परं वरं ढुण्ढे याचमानाः किमप्यहो ।।
यदा ते स्मरणं नाथ करिष्यामो वयं प्रभो । तदा सङ्कटहीनान् वै कुरु त्वं नो गजानन ।।
एवमुक्त्वा प्रणेमुस्तं गजाननमनामयम् । तानुवाचाथ प्रीतात्मा भक्ताधीनः स्वभावतः ।।

।। इति श्रीकाञ्ची उपनिषद्ब्रह्मेन्द्रमठाधीश श्री-इष्टसिद्धेन्द्रसरस्वतीयतिशिष्य-श्रीकृष्णानान्दन्देन्द्र-सरस्वतीयति शिष्य श्रीपूर्णानानन्दन्देन्द्रसरस्वतीयतिशिष्य-श्रीज्ञानानदन्देन्द्रसरस्वतीयतिविरचिते श्रीविद्यामहार्णवे श्रीगणपति-प्रकरणं समाप्तम्।।

।।श्रीगुरुभ्यो नमः।।

''परिरक्षणीय परिवेदक परमार्थरत्न''

श्रीविद्यामहार्णवः

(सचित्र-सम्पूर्ण-सपर्यापद्धति ग्रन्थः)

श्रीभूमाम्बा श्रीगुहानन्दनाथ लहरी

कल्पतरुः

श्रीइच्छाशक्तिः

प्रथमो भागः

३. आह्निक-प्रकरणम्

१. नित्याह्निक खण्डः

२. रश्मिमाला खण्डः

३. अजपा गायत्री खण्डः

४. नित्यानुष्ठान खण्डः

५. लघुपूजा खण्डः

६. आम्नाय खण्डः

(पुच्चरणः)

७. देवीमान गणना खण्डः

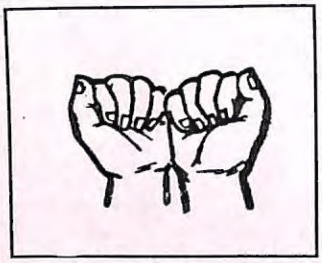
दाक्षिणात्य

परमहंस-परिव्राजक

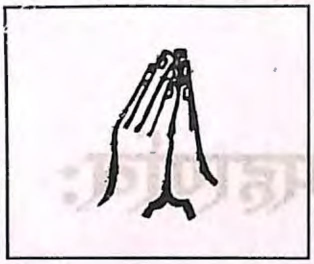
श्री श्री श्री ज्ञानानन्देन्द्रसरस्वतीयति-विरचितः

वाराणसी, चेन्नै, हैदराबाद एवं बेंगलूर

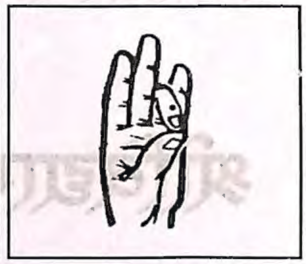
तृतीय मुद्राकल्प तरङ्गः

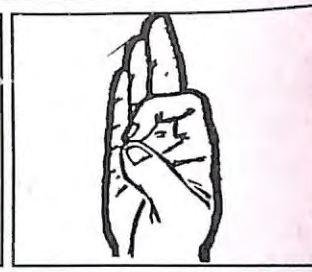
२५. संमुखीकरणी— सन्निधापन्येव तिर:प्रयोजिता।।

२६. वन्दनी— उदंगुलिनोः करतलयोः जिनी वन्दनी।

२७. तत्त्वमुद्रा— वामानामांगुष्ठ योगे तत्त्व मुद्रा।

२८. चिन्मुद्रा— दक्षांगुष्ठ-तजनीयोगे चिन्मुद्रा।

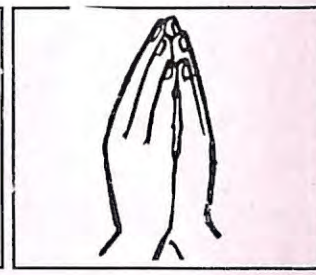
२९. संहार (निर्याण) मुद्रा— अधो मुखे वामहस्ते उर्ध्वास्यं दक्षहस्तकम् क्षिप्त्वांगुली रंगुलीभिः संग्रथ्य परिवर्जयेत्। एषा संहारमुद्रा स्यात् विसर्जनविधौ स्मृता।।

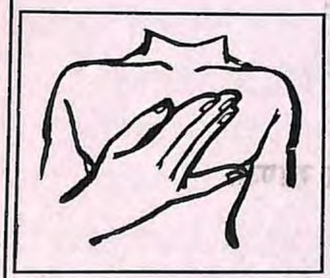
३०. मुखम्— संहवाभिः चतसृभिः अंगुलीभिः मुखस्पर्शे मुखम्।

३१. करसंपुटम्— संपुटीकृतयोः करयोः मिथो अभिमुखप्रश्लेषे करसंपुटम्।

३२. अंजलिः— किंचिदाकुंचित-अगुल्यग्रयोः स्वाभिमुखं करयोरन्योन्यसंबन्धे अंजलिः।

३३. हृदयम्— तर्जनी-मध्यमा-अनामाग्रैः हृदयस्पर्शे हृदयम्।

३४. शिरः— मध्यमा-अनामाग्रयोः ब्रह्म-रन्ध्र संबन्धे शिरः।

३५. शिखा— अंगुष्ठाग्र चूलीयोगे शिखा।

३६. कवचम्— व्यत्यय हस्तयोः अधरोत्तरं वामहस्त दक्षकरयोः- सर्वांगुलीभिः अंस-संबन्धे कवचम्।

श्रीगणेशाय नमः श्रीसरस्वत्यै नमः श्रीगुरुभ्यो नमः

श्रीविद्यामहार्णवः

श्रीभूमाम्बा श्रीगुहानन्दनाथ लहरी

कल्पतरुः

प्रथमो भागः

आह्निक-प्रकरणम्

१. नित्याह्निक खण्डः

गुरुध्यानम्

ब्राह्मे मुहूर्त उत्थाय निषण्णः शयने निजे । अपलापाय पापानामादावेव समाचरेत् ।।१।।
स्वब्रह्मरन्ध्रगाम्भोजकर्णिकापीठवासिनम् । शिवरूपं श्वेतवस्त्रामाल्यभूषानुलेपनम् ।।२।।
दयार्द्रदृष्टिं स्मेरास्यं वराभयकराम्बुजम् । वामाङ्कगतया पीतवपुषारुणवेषया ।।३।।
पद्मवत्या वामकरे शक्त्या दक्षभुजावृतम् । अमुकानन्दनाथं तं सानन्दं चिन्तयेत्सुधीः ।।४।।

श्रीगुरुपादुकामन्त्रः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं, ऐं क्लीं सौः, हंसः शिवः सोहं, हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं ह्सौः सहक्षमलवरयीं स्हौः हंसः शिवः सोहं स्वरूपनिरूपणहेतवे श्रीगुरवे नमः, अमुकानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं, ऐं क्लीं सौः सोहं हंसः शिवः ह्स्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं ह्सौः सहक्षमलवरयीं स्हौः सोहं हंसः शिवः स्वच्छप्रकाशविमर्शहेतवे श्रीपरमगुरवे नमः, अमुकानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं, ऐं क्लीं सौः, हंसः शिवः सोहं हंसः, ह्स्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं ह्सौः सहक्षमलवरयीं स्हौः हंसः शिवः सोहं हंसः स्वात्मारामपञ्जरविलीनतेजसे श्रीपरमेष्ठिगुरवे नमः, अमुकानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

तदनन्तरं सुमुख-सुवृत्त-चतुरश्र-मुद्गर-योन्याख्याभिः पञ्चमुद्राभिः श्रीगुरुं प्रणम्य।

नमस्ते नाथ भगवन् शिवाय गुरुरूपिणे । विद्यावतारसंसिद्ध्यै स्वीकृतानेकविग्रह ।।
नवाय नवरूपाय परमार्थैकरूपिणे । सर्वाज्ञानतमोभेदभावने चिद्घनाय ते ।।
स्वतन्त्राय दयाक्लृप्तविग्रहाय शिवात्मने । परतन्त्राय भक्तानां भव्यानां भव्यरूपिणे ।।
विवेकिनां विवेकाय विमर्शाय विमर्शिनाम् । प्रकाशिनां प्रकाशाय ज्ञानिनां ज्ञानरूपिणे ।।
पुरस्तात्पार्श्वयोः पृष्ठे नमस्कुर्यामुपर्यधः । सदा मच्चित्तरूपेण विधेहि भवदासनम् ।।
इत्येवं पञ्चभिः श्लोकैः स्तुवीत यतमानसः । प्रातः प्रबोधसमये जपात्सुदिवसं भवेत् ।।

अथ तच्चरणकमलयुगलविगलदमृतरसविसरपरिप्लुताखिलाङ्गमात्मानं भावयन् **शिवादिश्रीगुरुभ्यो नमः** इति मूर्ध्नि बद्धाञ्जलिः ततः त्रिः प्राणानायच्छेत्।।

प्राणायामः

तत्प्रकारश्च— एकवारमावृत्तया मूलविद्यया पिङ्गळापथेन पूरकं, त्रिरावृत्तया तया मूलाधारानाहताज्ञासंज्ञेषु कमलेषु क्रमेण शोणपीतश्वेतकूटत्रयविभावनापूर्वकं सुषुम्नायां कुम्भकं, द्विरावृत्तया च तया इडानाडीवर्त्मना रेचकमिति।

चिद्विमर्शः

तेन च नियमितमनःस्पन्दः आमूलाधारादाब्रह्मबिलमुद्गतां तटिल्लतासदृशाकृतिं तरुणारुणपिञ्जरतेजसा ज्वलन्तीं सर्वकारणभूतां परां संविदं विचिन्त्य तद्रश्मिनिकरभस्मितसकलकश्मलजालो मूलं मनसा दशवारमावर्त्य देवीं स्तुयात्। तद्यथा—

श्रीराजराजेश्वरी-प्रातःस्मरणम्

[नाम से स्पष्ट है कि ये श्लोक प्रातःकाल उठकर पाठ करने के हैं। इनमें तीनों लोकों की जननी और राज्ञी लोगों की आश्रयभूता, भण्ड महिषासुर को मारने वाली भगवती का स्मरण किया गया है। इसके प्रतिदिन पाठ करने वाले की रक्षा भगवती स्वतः करती हैं।]

प्रातः स्मरामि सुसुधाम्बुधिमध्यभागे कल्पाटवीपरिवृते मणिनिर्मितेऽस्मिन् ।
चिन्तामणीयसुमहासदने निविष्टां राजेश्वरीं त्रिजगतां जननीं च राज्ञीम् ।।१।।
प्रातर्नमामि सकलागमनित्यवेद्यं संक्रन्दनादिसुरवृन्दनिषेव्यमाणम् ।
लाक्षारुणं कमलशङ्खसुरेखिकं च राजेश्वरीपदयुगं जगतां शरण्यम् ।।२।।

प्रातर्वदामि सकलेष्टसुदानदक्षं दक्षञ्च भक्तभयरोगसमूलनाशे ।
भाग्यप्रदञ्च भवरोगनिवारकञ्च राजेश्वरीमहितनामसहस्रमेव ।।३।।
प्रातः पठामि दुरितौघविनाशहेतुं वन्दारुवाञ्छितफलप्रदमाशु नित्यम् ।
मोक्षप्रदं मुनिनुतं सुमहत्त्वपूर्णं माहात्म्यमेव महितं वरषोडशेश्याः ।।४।।
प्रातश्शृणोमि शठमाहिषभण्डमुख्यसर्वासुरक्षपणदीक्षितमाहवेषु ।
वीरायितं च वरदानविचक्षणं च विस्मापनीयचरितं जगदम्बिकायाः ।।५।।
यः श्लोकपञ्चकमिदं पठति प्रभाते सिंहासनस्थितमनोहरचक्रराज्ञाः ।
राजेश्वरी च रजनीकरचारुचूडा रक्षां करोति सततं तदिदं हि सत्यम् ।।६।।

।।इति श्रीमहाराज्ञी-श्रीराजराजेश्वरी-प्रातःस्मरणम्।।

श्रीललितापञ्चरत्नम्

[श्रीमदादि जगद्गुरु शंकराचार्य भगवत्पाद रचित इस ललिता-पञ्चरत्न स्तोत्र का प्रतिदिन प्रातः शय्यात्याग कर मुख-प्रक्षालन के अनन्तर पाठ करना चाहिए। इस स्तोत्र में भगवती के मुख, भुजाओं, चरणयुग्मों का वर्णन, उनकी स्तुति तथा उनके नामों का पाँच श्लोकों में वर्णन किया गया है। इसके पाठ से भगवती सद्यः प्रसन्न होकर भक्तों को विद्या, श्री निश्छल-मित्र, अनन्त कीर्ति और सौभाग्य, यह पाँच वस्तुएँ देती हैं। कहीं-कहीं यह 'देवीपञ्चरत्नम्' नाम से भी प्राप्त होता है।]

प्रातः प्रभृति सायान्तं सायादि प्रातरन्ततः यत्करोमि जगद्योने तदस्तु तव पूजनम्।
मञ्जुसिञ्जितमंजीरं वाममर्धं महेशितुः आश्रयामि जगन्मूलं यन्मूलं सचराचरम्।।१।।
प्रातः स्मरामि ललितावदनारविन्दं बिम्बाधरं पृथुलमौक्तिकशोभिनासम्।
आकर्णदीर्घनयनं मणिकुण्डलाढ्यं मन्दस्मितं मृगमदोज्ज्वल-भालदेशम् ।।२।।
प्रातर्भजामि ललिताभुजकल्पवल्लीं रक्ताङ्गुलीयलसदङ्गुलिपल्लवाढ्याम् ।
माणिक्यहेमवलयाङ्गदशोभमानां पुण्ड्रेक्षुचापकुसुमेषु सृणीर्दधानाम् ।।३।।
प्रातर्नमामि ललिताचरणारविन्दं भक्तेष्टदाननिरतं भवसिन्धुपोतम् ।
पद्मासनादिसुरनायकपूजनीयं पद्माङ्कुशध्वजसुदर्शनलाञ्छनाढ्यम् ।।४।।
प्रातः स्तुवे परशिवां ललितां भवानीं त्रय्यन्तवेद्यविभवां करुणानवद्याम् ।
विश्वस्य सृष्टिविलयस्थितिहेतुभूतां विद्येश्वरीं निगमवाङ्मनसातिदूराम् ।।५।।

प्रातर्वदामि ललिते तव पुण्यनाम कामेश्वरीति कमलेति महेश्वरीति ।
श्रीशाम्भवीति जगतां जननी परेति वाग्देवतेति वचसा त्रिपुरेश्वरीति ।।६।।
यः श्लोकपञ्चकमिदं ललिताम्बिकायाः सौभाग्यदं सुललितं पठति प्रभाते ।
तस्मै ददाति ललिता झटिति प्रसन्ना विद्यां श्रियं विमलसौख्यमनन्तकीर्तिम् ।।७।।

ललितापंचरत्नम् समाप्तः।

दिव्यमङ्गळाध्यानम्

अस्य श्रीदिव्यमङ्गळाध्यानमहामन्त्रस्य आनन्ददक्षिणामूर्तिऋषये नमः। पङ्क्तिच्छन्दसे नमः। श्रीराजेश्वरीपरदेवतायै नमः। बालामनुभिः बीजशक्तिकीलकं कर्तव्यम्।

श्रीराजराजेश्वरीप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः मूलेन करषडङ्गन्यासौ। ध्यानं—

आरक्ताभां त्रिनेत्रां मणिमकुटमयीमक्षमालां दधानां
हस्ताम्भोजे सपाशाङ्कुशमदनधनुस्सायकैर्विस्फुरन्तीम्।
आपीनोत्तुङ्गवक्षोरुहपरिविलसत्तारहारोज्ज्वलाङ्गीं
ध्यायेत्कामाङ्कसंस्थामरुणिमवसनामीश्वरीमीश्वराणाम्।।

लमित्यादिपञ्चोपचारपूजा।

श्रीदेव्युवाच—

देवदेव महादेव सच्चिदानन्दविग्रह। पञ्चकृत्यपरेशान परमानन्ददायक।।१।।
श्रीराजराजराजेशी या श्रीत्रिपुरसुन्दरी।तस्या ध्यानं ममाचक्ष्व यदि ते करुणा मयि।।२।।

ईश्वर उवाच—

लक्षवारसहस्राणि वारितापि पुनः पुनः । स्त्रीस्वभावान्महादेवि पुनस्त्वं परिपृच्छसि ।।३।।
इतः पूर्वं मया नोक्तं गोप्याद्गोप्यतरं शिवे। येनाहमपि युद्धेषु देवासुरजयी सदा।।४।।
निगमागमकोटीनां सारात्सारतरं शिवे । श्रीराजराजराजेश्या ध्यानं सर्वोत्तमोत्तमम्।।५।।
तव स्नेहात्प्रवक्ष्यामि भोगमोक्षप्रदं नृणाम्। सर्वरोगारिमृत्युघ्नं सर्वसौभाग्यवर्धनम् ।।६।।
भूतप्रेतपिशाचादिकृत्यारिशमनं शुभम् । यद्ध्यानाज्जननीगर्भे न पुनर्जायते नरः ।।७।।
अनेककोटिब्रह्माण्डकोटीनां बहिरूर्ध्वतः। सहस्रकोटिविस्तीर्णसुधासिन्धोस्तु मध्यमे ।।८।।
रत्नद्वीपे जगद्दीपे शतकोटिप्रविस्तरे । पञ्चविंशतितत्वात्मपञ्चविंशतिवप्रकैः ।।९।।

नवरत्नमयैः स्तम्भैर्हाटिकाकलितैः शुभैः । अनेककोटिविततैर्मणिकुट्टिममण्डितैः ।।१०।।
जातीचम्पकपुन्नागकेतकीबकुलादिभिः । बिल्वैश्च सहकारैश्च कल्पकैश्च कदम्बकैः ।।११।।
मन्दारपारिजातैश्च संतानाद्यैः सुशोभितैः । सर्वर्तुकुसुमैः सर्ववाञ्छितार्थफलप्रदैः ।।१२।।
वसन्तमन्मथानीकरक्षितैः पक्षिसंकुलैः । नदीनदसहस्त्रैश्च सुधाधिकरसोत्तमैः ।।१३।।
स्वर्णदीशतसाहस्त्रैः कूलोद्यत्कल्पपादपैः । स्वर्णसारसहंसालिलसत्सौवर्णपङ्कजैः ।।१४।।
अन्यैश्च विविधैः पक्षिलक्षैः पूर्णैः सुलक्षणैः। शतयोजनमुन्नप्रैर्गोपुराट्टालमण्डपैः ।।१५।।
रविकोटिसमप्रख्यैः काञ्चनैर्मणितोरणैः । अनेकादित्यसंकाशैर्विराजितदिगन्तरैः ।।१६।।
त्रिलक्षयोजनायाममहापद्मवनावृते । सहस्त्रयोजनायामचिन्तामणिगृहान्तरे ।।१७।।
नवशक्तिलसद्योगपीठे तत्वमयाम्बुजे । शतयोजनविस्तीर्णे श्रीचक्रान्तस्त्रिकोणके ।।१८।।
चतुष्पीठान्तरे बिन्दौ चन्द्रसूर्याग्निकोटिभे । पञ्चब्रह्मात्मके मञ्चे सर्वतत्वमये शुभे ।।१९।।
महामायायवनिकामहिते सुबृहत्तरे । सषडासनषट्कोणे चतुरासनगर्भिते ।।२०।।
तुर्यपीठान्तषट्त्रिंशत्तत्वोद्यद्धंसतूलिके । सर्वविद्यामये सर्वतेजोमयशुभास्तरे ।।२१।।
कोटिकन्दर्पलावण्यशिववामाङ्कवासिनीम् । एककालोदितानेकचन्द्रकोट्यर्कपाटलाम् ।।२२।।
कालाग्निकोटिसदृशां कान्त्या यावकलोहिताम्। जपाकुसुमसंकाशामजपामजपात्मिकाम् ।।२३।।
प्रभापाटलितानेककोटिब्रह्माण्डमण्डलाम् । कुङ्कुमोदकसंकाशां दाडिमीकुसुमारुणाम् ।।२४।।
बालार्ककोटिभां त्र्यक्षां बालेन्दुमकुटोज्ज्वलाम्। पाशाङ्कुशेक्षुकोदण्डपञ्चबाणलसत्कराम् ।।२५।।
अचञ्चलतटित्कोटिप्रभापिङ्गलवाससा । समावृतां सुवृत्तोरुजघनस्तनमण्डलाम् ।।२६।।
कोटीरकोटिघटितसुधाकरसुधाप्लुताम् । अनर्घरत्नखचितमुकुटाञ्चितमस्तकाम् ।।२७।।
पारिजातप्रसूनश्रीवाहिधम्मिल्लबन्धनाम् । मुक्तालिमालाविलसदलकाढ्यमुखाम्बुजाम् ।।२८।।
कलङ्ककार्श्यनिर्मुक्तशरच्चन्द्रनिभाननाम् । ललाटकान्तिविभवैर्विजितार्धसुधाकराम्।।२९।।
सान्द्रसौरभ्यसंपन्नकस्तूरीतिलकाञ्चिताम् । फालभूतिलकीभूतलोचनां कामलोचनाम् ।।३०।।
कटाक्षसरणीनिर्यत्करुणापूर्णवीक्षणाम् ।भ्रूलताजितकन्दर्पकरकार्मुकविभ्रमाम् ।।३१।।
विकसत्तिलपुष्पश्रीविजयोद्यतनासिकाम् । सूर्येन्दुमण्डलाकारमणिताटङ्कमण्डिताम् ।।३२।।
शुक्राकारतिरस्कारिनासाभरणभासुराम् । रत्नाङ्कितलसत्स्वर्णकर्णपूरोपशोभिताम् ।।३३।।
जपाविद्रुमलावण्यललिताधरपल्लवाम् । दाडिमीबीजसंदोहसंदेहरदनावलीम् ।।३४।।
शीतांशुशतसंकाशकान्तिसंतानहासिनीम् । अनौपम्यगुणोपेतचिबुकोद्देशशोभिताम् ।।३५।।
वीणारवगुणादायिनिजवाणीगुणोदयाम् । कर्पूरवीटिकामोदसमाकर्षद्दिगन्तराम् ।।३६।।

मणिदर्पणदर्पघ्नकपोलफलकप्रभाम् । प्रसन्नवदनाम्भोजसमन्दहसितेक्षणाम् ॥३७॥

मणिमङ्गळसूत्रेण विलसत्कम्बुकन्धराम् । श्रितकल्पलताभूतभुजवल्लीचतुष्टयाम् ॥३८॥

तप्तकाञ्चनसंनद्धवैडूर्याङ्गदभूषणाम् । पद्मरागशिलादर्शकङ्कणाढ्यकराम्बुजाम् ॥३९॥

रत्नाङ्गुलीयनिवहैर्लसदङ्गुलिपल्लवाम् । ताराहारझरीभास्वत्स्तनहाटकभूधराम् ॥४०॥

पाटीरपङ्ककर्पूरकुङ्कुमालंकृतस्तनीम् । बिन्दुत्रयाद्यवक्त्राब्जस्तनद्वितयगुह्यकाम् ॥४१॥

कुचभारनमन्मध्यत्रिवलीललितोदराम् । मुक्तामाणिक्यवैडूर्यसंबद्धोदरबन्धनाम् ॥४२॥

जाह्नवीसरिदावर्तशोभिनाभिविराजिताम् । अनर्घरत्नखचितरशनाजघनस्थलाम् ॥४३॥

सुवृत्तजङ्घोरूकाण्डां गूढगुल्फां गुडालकाम् । शिञ्जानमणिमञ्जीरमञ्जुपादाब्जमञ्जुलाम् ॥४४॥

रत्नग्रैवेयवलयां मकुटाङ्गदकङ्कणाम् । कम्बुकण्ठीं सुनासाढ्यां बिम्बोष्ठीमुडुपाननाम् ॥४५॥

नवयौवनमध्यस्थां साङ्गाभरणसंयुताम् । सर्वशृङ्गारवेषाढ्यां सर्वाभरणभूषिताम् ॥४६॥

चन्दनागरुकर्पूरमृगनाभिसुगन्धिनीम् । तनुदीर्घाङ्गुलीभास्वन्नखचन्द्रविराजिताम् ॥४७॥

कारणेशशिरोरत्ननिघृष्टचरणाम्बुजाम् । पञ्चप्रेतासनासीनां पञ्चप्रणवरूपिणीम् ॥४८॥

सृष्टिस्थित्युपसंहारतिरोधानुग्रहोद्यताम् । अष्टत्रिंशत्कलारूपामष्टवाग्देवतावृताम् ॥४९॥

षोढान्यासमहाभूषां षोडशार्णस्वरूपणीम् । इच्छाज्ञानक्रियानन्दचित्पञ्चकविलासिनीम् ॥५०॥

प्रपञ्चादिजगन्मूर्तिमन्त्रदैवतमातृकाम् । सप्तकोटिमहामन्त्ररूपिणीं चित्स्वरूपिणीम् ॥५१॥

षडध्वसौधशृङ्गाटविहाररसपेशलाम् । षड्विधैक्यानुसंधानपरचिद्व्योम्नि संस्थिताम् ॥५२॥

षडम्बुरुहचक्रान्तस्फुरत्सौदामिनीप्रभाम् । षड्वक्त्रगजवक्त्राभ्यां पार्श्वयोरुपसेविताम् ॥५३॥

अणिमाद्यावृतामाद्यामणिमाद्यष्टसिद्धिदाम् । सकृत्प्रणाममात्रेण विरिञ्चादिपदप्रदाम् ॥५४॥

कल्याणगुणसंपन्नां नतकल्याणदायिनीम् । सर्वमङ्गळदां देवीं सर्वमङ्गळविग्रहाम् ॥५५॥

अनेकजन्मसंसिद्धसुकृताराध्यपादुकाम् । सर्वलोकैकजननीं सर्वलोकैकनायिकाम् ॥५६॥

सचामराभ्यां श्रीवाग्भ्यां पार्श्वयोरुपवीजिताम्। मन्त्रिणीदण्डिनीनीतिविधानाकर्णनोत्सुकाम् ॥५७॥

कलाचीवीटिकाच्छत्रभृङ्गारादर्शपादुकाम् । मणिवीणांशुकं शाशिं तालवृन्तं कमण्डलुम् ॥५८॥

पानपात्रं स्वर्णवेत्रं पूर्णस्वर्णघटद्वयम् । जयकाहलिकां भेरीं शङ्खदुन्दुभिमर्दलान् ॥५९॥

मकरध्वजपङ्क्तिं च हंससिंहध्वजावलीम् । दिव्यानि धूपपात्राणि तथा सौवर्णदीपिकाम् ॥६०॥

बिभ्रतीभिश्च बालान्नपूर्णाताराभिरादरात्। गायत्र्या चैव सावित्र्या सिद्धलक्ष्म्यादिशक्तिभिः ॥६१॥

वाग्वादिन्या नकुल्या च तुरगारूढयावृताम्। कपालशूलधारिण्या शूलिन्या बगलाह्वया ॥६२॥

सम्पत्कर्या च साम्राज्यलक्ष्म्या च कुरुकुल्लया। पद्मावत्या रेणुकया भीमकाल्या च दुर्गया ।।६३।।

नीलकण्ठ्या महाकाल्या भद्रकाल्या च भद्रया। गङ्गाद्याभिः सरिद्भिश्च मातृभिश्च सुसेविताम्।।६४।।

महाषोढोदिताशेषदेवतागणसेविताम् । गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीराशिरूपिणीम् ।।६५।।

पञ्चाशत्पीठमध्यस्थां पञ्चाशद्वर्णरूपिणीम् । मातृकापीठमध्यस्थां मातृकाष्टकवर्गिणीम्।।६६।।

नवचक्रात्मिकां देवीं नवचक्राधिदेवताम् । नित्यानन्दमयीं नित्यां नित्याषोडशिकान्विताम् ।।६७।।

सर्वपीठमयीमाद्यां पीठत्रितयमध्यगाम् । ओड्याणपीठनिलयां गुरुमण्डलनायिकाम्।।६८।।

अनन्तयोगिनीवृन्दैरणिमाद्यैर्महोज्ज्वलैः । कोटिकोटिप्रभिन्नैश्च कोटिबालार्कसंनिभैः ।।६९।।

चतुस्समयविद्याभिः षड्विधैर्योगिनीगणैः । षड्दर्शनाधिदेवैश्च पञ्चाम्नायाधिदैवतैः ।।७०।।

चतुरायतनोद्भासिगणेशार्कहरीश्वरैः । नवावरणदेवीभिर्नवधा योगिनीगणैः ।।७१।।

सेवितामरुणानेककोटिकोट्यर्कपाटलाम् । ब्रह्माणीकोटिसहितब्रह्मकोटिभिरावृताम् ।।७२।।

अनेककोटिभिश्चैव बालार्कायुतसंनिभैः । नामपारायणपरैर्लक्ष्मीनारायणैः स्तुताम् ।।७३।।

ज्वलन्मन्युभिरत्युग्रैः शतरुद्रीयसंस्तुतैः । रुद्राणीकोटिसहितै रुद्रकोटिभिरर्चिताम् ।।७४।।

अनेकशरभाघोरबडवानलभैरवैः । दुर्गाभिः कालिकाभिश्च महाकाल्या च संवृताम्।।७५।।

गणपैर्वीरभद्रैश्च वटुकैः क्षेत्रपालकैः। सुकुमारैः कुमारैश्च तथा हरिहरात्मजैः।।७६।।

अनेकदशदिक्पालैश्चन्द्रार्कवसुकोटिभिः। सनकाद्यैश्च योगीन्द्रैः सप्तर्षीणां च कोटिभिः।।७७।।

नारदादिसुरर्षीणां कोटिभिः परिसेविताम्। शङ्खपद्मनिधीनां च कोटिभिः परिसेविताम् ।।७८।।

अप्सरोयक्षगन्धर्वकिन्नराणां च कोटिभिः। कोटिभिर्गुह्यकानां च सविद्याधरकोटिभिः ।।७९।।

भैरवीभैरवाणां च कोटिकोटिभिरावृताम्। सुरासुराणां कोटीनां कोटिभिः परिसेविताम् ।।८०।।

सर्वमन्त्रमयीं देवीं सच्चिदानन्दविग्रहाम् । इच्छाज्ञानक्रियारूपामिच्छाकलितविग्रहाम्।।८१।।

परादिवैखरीरूपां महामायां परात्पराम् । महालक्ष्मीं महादेवीं महात्रिपुरसुन्दरीम्।।८२।।

जगदाह्लादनकरीं जगत्संकल्पविग्रहाम् । जगत्संजीवनोद्युक्तां जगद्रञ्जनकारिणीम्।।८३।।

महाकामकलारूपां चतुरासनसंस्थिताम् । राजाराजेश्वराङ्कस्थां राजराजेश्वरेश्वरीम् ।।८४।।

एवं ध्यात्वा पराशक्तिं हृदि श्रीचक्ररूपिणीम् । पूर्वोक्तन्यासशुद्धात्मा स्वात्माभेदेन भावयेत्।।८५।।

अन्तर्यागक्रमेणैव शुद्धिद्रव्यसमन्वितः । रक्ताम्बरस्त्रगालेपरक्तभूषणभूषितः ।।८६।।

लाक्षारुणगृहे स्थित्वा पूजां कुर्यात्समाहितः। आवाहनादिभेदांश्च दश मुद्राः प्रदर्शयेत् ।।८७।।

यथाशक्ति जपेद्विद्वान् श्रीविद्यां सर्वसिद्धिदाम्। सौभाग्यदण्डिनीमुद्रां रिपुजिह्वाग्रहन्त्रिणीम् ।।८८।।

शाक्तं च तिलकं कुर्वन्मुखवेष्टनमाचरेत् । पुनः संपूर्णया चैव गलोर्ध्वं विन्यसेद्बुधः ।।८९।।
व्यापकान्ते योनिमुद्रां मुखे क्षिप्त्वाभिवादयेत्। ब्रह्मरन्ध्रे न्यसेत्पूर्वं मणिबन्धद्वये पुनः ।।९०।।
ललाटेऽनामिकां कृत्वा त्रैलोक्यस्याप्यहं प्रभुः। गुरूपदिष्टमार्गेण षोडशार्णं न्यसेत्ततः ।।९१।।
संहारं च ततः सृष्टिं स्थितिन्यासं समाचरेत्। ऋष्यादिकन्यासपूर्वं षडङ्गन्यासमाचरेत् ।।९२।।
चक्रपूजापरो मन्त्री श्रीचक्रार्चनपूर्वकम् । बिन्दुबिन्दुद्वयारूढहार्दबिन्दुस्वरूपकाम् ।।९३।।
महाकामकलारूपमात्मानं भावयेद्धिया । संपूर्णं चिन्तयेद्विद्वान् ब्रह्मरन्ध्रेऽरुणप्रभाम् ।।९४।।
स्रवत्सुधाषोडशार्णां सर्वसौभाग्यदां स्मरेत्। षोडशार्णं महामन्त्रं मन्त्रराजोत्तमोत्तमम् ।।९५।।
सकृच्छ्रवणमात्रेण कोटिजन्माघनाशनम् । महापातककोटीनां भञ्जनं स्मृतिमात्रतः ।।९६।।
उपपातकदौर्भाग्यशमनं भुक्तिमुक्तिदम् । विषरोगादिदारिद्र्यमृत्युसंहारकारकम् ।।९७।।
सप्तकोटिमहामन्त्रपारायणफलप्रदम् । शतरुद्रीयकोटीनां जपयज्ञफलप्रदम् ।।९८।।
चतुस्समुद्रपर्यन्तभूदानफलदं शिवे । सहस्रकोटिगोदानफलदं ध्यानमात्रतः।।९९।।
कोट्यश्वमेधफलदं जरामृत्युनिवारणम् । किं पुनर्बहुनोक्तेन शिवसायुज्यदायकम् ।।१००।।
घुटिकापादुकासिद्धिखेचरत्वादिदायकम् । ब्रह्मविष्णुमहेशाद्यैर्जप्तं यत्पदसिद्धये ।।१०१।।
तत्पदं देशिकाल्लब्ध्वुं षोडशार्णं महामनुम्। सहस्रं प्रजपेद्विद्वान् त्रिशतं शतमेव वा ।।१०२।।
स जीवन्मुक्त एव स्यात्सर्वसौभाग्यसुन्दरः । चतुःषष्टिकलापूर्णहृदयः सदयोदयः ।।१०३।।
श्रीगुरोः पादुका मूर्ध्नि श्रीचक्रं हृदि देवता । श्रीविद्या यस्य जिह्वाग्रे स साक्षात्परमः शिवः।।१०४।।
सहस्रारसुधाक्लृप्तषडम्भोरुहमण्डलः । आचन्द्रतारकस्थायिनिजवंशयशोज्वलः ।।१०५।।
श्रीचक्रदेवीश्रीनाथस्वात्मनामैक्यमामृशन् । त्रैलोक्यमरुणं ध्यात्वा श्रीविद्यां यो जपेत्सुधीः।।१०६।।
स योगी कृतकृत्यश्च चराचरविभुर्भवेत् । सृष्टिस्थितिलयादीनां कृत्याकृत्यविभञ्जकः ।।१०७।।
जङ्गमस्थावरोद्भूतविषविद्रावकोविदः । दिव्यमङ्गळकल्याणगुणरत्नैरलंकृतः ।।१०८।।
मृतसंजीवको नित्यो महाद्भुतचरित्रभूः । सिद्धचारणगन्धर्वयक्षरक्षोरगैः स्तुतः ।।१०९।।
विचरन्सकलाँल्लोकान्निग्रहानुग्रहक्षमः । महालक्ष्मीमयो भूत्वा लक्ष्मीवृन्दैश्च सेवितः ।।११०।।
भुञ्जानो बहुलान्भोगान् मूर्तिमानिव मन्मथः । सृष्टिस्थित्युपसंहारकर्ता शिव इवापरः ।।१११।।
राजराजेश्वरीरूपो राजराजाभिवन्दितः । कुलकोटिं समुद्धृत्य शिवयोरैक्यमाप्नुयात्।।११२।।

इदं ध्यानं मया प्रोक्तं श्रीविद्याप्रीतिदायकम्।।

इति दिव्यमङ्गळाध्यानम्।।

ततो वक्ष्यमाणरश्मिमालामन्त्रांश्चैकवारमावर्तयेत्।

भावनोपनिषत्

स्वाविद्यापदतत्कार्यं श्रीचक्रोपरि भासुरम्। बिन्दुरूपशिवाकारं रामचन्द्रपदं भजे।।१।।

ॐ भद्रं कर्णेभिश्शृणुयाम देवाः, भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाँसस्तनूभिः, व्यशेम देवहितं यदायुः ।
स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः, स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ,
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः, स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ।
ओं शान्तिश्शान्तिश्शान्तिः।

हरिः ॐ। आत्मानमखण्डमण्डलाकारमावृत्य सकलब्रह्माण्डमण्डलं स्वप्रकाशं ध्यायेत्। श्रीगुरुः सर्वकारणभूता शक्तिः।।१।। तेन नवरन्ध्ररूपो देहः।।२।। नवचक्ररूपं श्रीचक्रम्।।३।। वाराही पितृरूपा कुरुकुल्ला बलिदेवता माता।।४।। पुरुषार्थाः सागराः।।५।। देहो नवरत्नद्वीपः।।६।। त्वगादिसप्तधातुरोमसंयुक्तः।।७।। संकल्पाः कल्पतरवस्तेजः कल्पकोद्यानम्।।८।। रसनया भाव्यमाना मधुराम्लतिक्तकटुकषायलवणरसाः षड्तवः।।९।। ज्ञानमर्घ्यं ज्ञेयं हविर्ज्ञाता होता *ज्ञातृज्ञानज्ञेयानामभेदभावनं श्रीचक्रपूजनम्* ।।१०।। नियतिः शृङ्गारादयो रसा अणिमादयः।।११।। कामक्रोधलोभमोहमदमात्सर्यपुण्यपापमया ब्राह्म्याद्यष्ट शक्तयः।।१२।। आधारनवकं मुद्रा-शक्तयः।।१३।। पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशश्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणवाक्पाणिपादपायूपस्थानि मनोविकारः कामाकर्षिण्यादिषोडश शक्तयः।।१४।। वचनादानगमनविसर्गानन्दहानोपादानोपेक्षाख्यबुद्ध्योऽनङ्गकुसुमाद्यष्टौ।।१५।। अलम्बुसा कुहूर्विश्वोदरा वारणा हस्तिजिह्वा यशोवती पयस्विनी गान्धारी पूषा शङ्खिनी सरस्वतीडा पिङ्गला सुषुम्ना चेति चतुर्दश नाड्यः सर्वसंक्षोभिण्यादिचतुर्दश शक्तयः।।१६।। प्राणापानव्यानोदानसमाननागकूर्मकृकरदेवदत्तधनञ्जया दश वायवः सर्वसिद्धिप्रदादिबहिर्दशारदेवताः।।१७।। एतद्वायुसंसर्गकोपाधिभेदेन रेचकः पाचकः शोषको दाहकः प्लावक इति प्राणमुख्यत्वेन पञ्चधा जठराग्निर्भवति।।१८।। क्षारक उद्गारकः क्षोभको जृम्भको मोहक इति नागप्राधान्येन पञ्चविधास्ते मनुष्याणां देहगा भक्ष्यभोज्यचोष्यलेह्यपेयात्मकपञ्चविधमन्नं पाचयन्ति।।१९।। एता दश वह्निकलाः सर्वज्ञाद्या अन्तर्दशारदेवताः।।२०।। शीतोष्णसुखदुःखेच्छाः सत्त्वं रजस्तमो वशिन्यातिशक्तयोऽष्टौ।।२१।। शब्दादितन्मात्राः पञ्च पुष्पबाणाः।।२२।। मन इक्षुधनुः।।२३।। रागः पाशः।।२४।। द्वेषोऽङ्कुशः।।२५।। *अव्यक्तमहदहङ्काराः कामेश्वरीवज्रेश्वरीभगमालिन्योऽन्तस्त्रिकोणगा देवताः* ।।२६।। निरुपाधिकसंविदेव कामेश्वरः।।२७।। सदानन्दपूर्णः स्वात्मैव परदेवता ललिता।।२८।। लौहित्यमेतस्य सर्वस्य विमर्शः।।२९।। अनन्यचित्तत्वेन च सिद्धिः।।३०।। भावनायाः क्रिया उपचारः।।३१।। अहं त्वमस्ति नास्ति कर्तव्यमकर्तव्यमुपासितव्यमिति विकल्पानामात्मनि विलापनं होमः।।३२।। भावनाविषयाणामभेदभावना तर्पणम्।।३३।। पञ्चदशतिथिरूपेण कालस्य परिणामावलोकनम्।।३४।। एवं

मुहूर्तत्रितयं मुहूर्तद्वितयं मुहूर्तमात्रं वा भावनापरो जीवन्मुक्तो भवति स एव शिवयोगीति गद्यते।।३५।। कादिमतेनान्तश्चक्रभावनाः प्रतिपादिताः।।३६।। य एवं वेद सोऽथर्वशिरोऽधीते।।३७।। इत्युपनिषत्।।

शान्तिपञ्चकम्

शं नो मित्रः शं वरुणः। शं नो भवत्वर्यमा। शं न इन्द्रोबृहस्पतिः। शं नो विष्णुरुरुक्रमः। नमो ब्रह्मणे। नमस्ते वायो। त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मासि त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्म वदिष्यामि ऋतं वदिष्यामि। सत्यं वदिष्यामि। तन्मामवतु। तद्वक्तारमवतु। अवतु माम्। अवतु वक्तारम्।। ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः।

शं नो मित्रः शं वरुणः। शं नो भवत्वर्यमा। शं न इन्द्रो बृहस्पतिः। शं नो विष्णुरुरुक्रमः। नमो ब्रह्मणे। नमस्ते वायो। त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मासि। त्वामेव प्रत्यक्षं ब्रह्मावादिषम्। ऋतमवादिषम्। सत्यमवादिषम्। तन्मामावीत्। तद्वक्तारमावीत्। आवीन्माम्। आवीद्वक्तारम्।। ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः।

सह नाववतु। सह नौ भुनक्तु। सह वीर्यं करवावहै। तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै।। ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः।।

नमो वाचे या चोदिता या चानुदिता तस्यै वाचे नमो नमो वाचे नमो वाचस्पतये नम ऋषिभ्यो मन्त्रकृद्भ्यो मन्त्रपतिभ्यो मा मामृषयो मन्त्रकृतो मन्त्रपतयः परादुर्माऽहमृषीन्मन्त्रकृतो मन्त्रपतीन्परादां वैश्वदेवीं वाचमुद्यासँ शिवामदस्ताञ्जुष्टां देवेभ्यः शर्म मे द्यौः शर्म पृथिवी शर्म विश्वमिदं जगत्। शर्म चन्द्रश्च सूर्यश्च शर्म ब्रह्म प्रजापती। भूतं वदिष्ये भुवनं वदिष्ये तेजो वदिष्ये यशो वदिष्ये तपो वदिष्ये ब्रह्म वदिष्ये सत्यं वदिष्ये तस्मा अहमिदमुपस्तरणमुपस्तृण उपस्तरणं मे प्रजायै पशूनां भूयादुपस्तरणमहं प्रजायै पशूनां भूयासं प्राणापानौ मृत्योर्मापातं प्राणापानौ मा मा हासिष्टं मधु मनिष्ये मधु जनिष्ये मधु वक्ष्यामि मधु वदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो वाचमुद्यासँ शुश्रूषेण्यां मनुष्येभ्यस्तं मा दवा अवन्तु शोभायै पितरोऽनुमदेन्तु। ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः।

तच्छंयोरावृणीमहे। गातुं यज्ञाय। गातुं यज्ञपतये। दैवी स्वस्तिरस्तु नः। स्वस्तिर्मानुषेभ्यः। ऊर्ध्वं जिगातु भेषजम्। शं नो अस्तु द्विपदे। शं चतुष्पदे। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः।

।।इति शान्तिपञ्चकम्।।

२. रश्मिमाला खण्डः

रश्मिमालामन्त्राः

अस्य श्रीरश्मिमालामहामन्त्रस्य भगवान् भार्गव ऋषिः, गायत्र्यादीनि छन्दांसि, सर्वविद्यामयी महात्रिपुरसुन्दरी पराभट्टारिका देवता। सर्वश्रेयःप्रसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।

त्रितारीद्विरावृत्त्या करषडङ्गन्यासं कृत्वा, ध्यानम्—

असंख्यातमहःपुञ्जपिञ्जरीकृतविग्रहाम्।
रश्मिमालामहं वन्दे महात्रिपुरसुन्दरीम्।।

लमित्यादिपञ्चोपचारपूजा।

(अत्र वैदिकेषु स्वरपूर्वं पाठः)

१. **ॐ भूर्भुवः सुवः। तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि। धियो यो नः प्रचोदयात्।।**

इति त्रिंशद्वर्णा गायत्री। (मूलाधारे)

२. **यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि।**
मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतये विद्विषो विमृधो जहि।।
स्वस्तिदा विशस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी।
वृषेन्द्रः पुर एतु नः स्वस्तिदा अभयंकरः।।

इत्यैन्द्री विद्या सप्तषष्ट्यर्णा संकटे भयनाशिनी। (हृदये)

३. **ॐ घृणिः सूर्य आदित्योम्।** इत्यष्टार्णा सौरी तेजोदा। (फाले)

४. **ॐ।** इति प्रणवः केवलो ब्रह्मविद्या मुक्तिप्रदा। (ब्रह्मरन्ध्रे)

५. **ॐ परोरजसे सावदोम्।**

इति नवार्णा तुरीयगायत्री स्वैक्यविमर्शिनी। (द्वादशान्ते) रश्मिपञ्चकमेतत् मूलाधारहृत्फाल-विधिबिलद्वादशान्तस्थानबीजतया भावनीयम्। द्वादशान्तस्थानं तु ललाटस्योत्तरभागः।

६. **ॐ सूर्याक्षितेजसे नमः। खेचराय नमः। असतो मा सद्गमय। तमसो मा ज्योतिर्गमय। मृत्योर्मामृतं गमय। उष्णो भगवान् शुचिरूपः। हंसो भगवान् शुचिरप्रतिरूपः।**
विश्वरूपं घृणिनं जातवेदसं हिरण्मयं ज्योतिरेकं तपन्तम्।
सहस्ररश्मिःशतधावर्तमानःप्राणःप्रजानामुदयत्येषसूर्यः।।
ॐ नमो भगवते सूर्यायाहोवाहिनि वाहिन्यहोवाहिनि वाहिनि स्वाहा।।
वयस्सुपर्णा उपसेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नाथमानाः। अपध्वान्तमूर्णुहि पूर्धिचक्षुर्मुमुग्ध्यस्मान्निधयेव बद्धान्।। पुण्डरीकाक्षाय नमः। पुष्करेक्षणाय नमः। अमलेक्षणाय नमः। कमलेक्षणाय

नमः। विश्वरूपाय नमः। श्रीमहाविष्णवे नमः। इति षोडशमन्त्रसमष्टिरूपिणी चक्षुष्मतीविद्या दूरदृष्टिसिद्धिप्रदा। (मूलाधारे)

७. **ॐ गन्धर्वराज विश्वावसो ममाभिलषितां कन्यां प्रयच्छ स्वाहा।** इत्युत्तमकन्याविवाहदायिनी। (हृदये)

८. **ॐ नमो रुद्राय पथिषदे स्वस्ति मा संपारय** इति मार्गसंकटहारिणी। (फाले)

९. **ॐ तारे तुत्तारे तुरे स्वाहा।** इति जलापच्छमनी। (ब्रह्मरन्ध्रे)

१०. **अच्युताय नमः। अनन्ताय नमः। गोविन्दाय नमः।**
इति महाव्याधिशमनी नामत्रयीविद्या। (द्वादशान्ते)

एतद्रश्मिपञ्चकं मूलाधारादिपरिकरतया ज्ञेयम्।

११. **ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वर वरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा।**
इति महागणपतिविद्या प्रत्यूहशमनी। (मूलाधारे)

१२. **ॐ नमः शिवायै। ॐ नमः शिवाय।** इति द्वादशार्णा शिवतत्त्वविमर्शिनी। (हृदये)

१३. **ॐ जुं सः मां पालय पालय।** इति दशार्णा मृत्योरपि मृत्युरेषा विद्या। (फाले)

१४. **ॐ नमो ब्रह्मणे धारणं मे अस्त्वनिराकरणं धारयिता भूयासं कर्णयोः श्रुतं मा च्योढ्वं ममामुष्य ओं।** इति श्रुतिधारिणी विद्या। (ब्रह्मरन्ध्रे)

१५. **अं आं....ळं क्षं (५१)।**
इति सबिन्दुरकारादिक्षकारान्तवर्णात्मिका मातृका सर्वज्ञताकरी। (द्वादशान्ते)

इमे पञ्च रश्मयो मूलादिरक्षात्मकतया द्रष्टव्याः।।

१६. **हसकलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं।** इति लोपामुद्राविद्या स्वस्वरूपविमर्शिनी। (मूलाधारे)

१७. **क्लीं हैं हसौः हसौः हैं क्लीं।** इति षट्कूटा संपत्करी विद्या। (हृदये)

१८. **सं सृष्टिनित्ये स्वाहा। हं स्थितिपूर्णे नमः। रं महासंहारिणि कृशे चण्डकालि फट्। रं ह्स्ख्फ्रें महानाख्ये अनन्तभास्करि महाचण्डकालि फट्। रं महासंहारिणि कृशे चण्डकालि फट्। हं स्थितिपूर्णे नमः। सं सृष्टिनित्ये स्वाहा। ह्स्ख्फ्रें महाचण्डयोगेश्वरि।** इति विद्यापञ्चकरूपिणी कालसंकर्षिणी परमायुःप्रदा। (फाले)

१९. **ऐं ह्रीं श्रीं ह्स्ख्फ्रें ह्सौः अहमहं अहमहं ह्सौः ह्स्ख्फ्रें श्रीं ह्रीं ऐं।** इति शुद्धज्ञानदा शाम्भवी विद्या। (ब्रह्मरन्ध्रे)

२०. **सौः।** इयं पराविद्या। (द्वादशान्ते)

एते पञ्च रश्मयो मूलाद्यधिष्ठानतया कलनीयाः।

२१. **ऐं क्लीं सौः, सौः क्लीं ऐं, ऐं क्लीं सौः।** इति नवाक्षरी श्रीदेव्यङ्गभूता बाला।

२२. **ह्रीं श्रीं क्लीं ॐ नमो भगवति अन्नपूर्णे ममाभिलषितमन्नं देहि स्वाहा।**
इति श्रीदेव्या उपाङ्गभूता अन्नपूर्णा।

२३. **ॐ आं ह्रीं क्रों एहि परमेश्वरि स्वाहा।** इयं श्रीदेवीप्रत्यङ्गभूता अश्वारूढा।

२४. **ऐं ह्रीं श्रीं हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं सहक्षमलवरयीं हसौं स्हौः श्री** अमुका-**नन्दनाथगुरुश्रीपादुकां पूजयामि नमः।** इति श्रीगुरुपादुका।

२५. **क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं।** इति मूलविद्या।

बाला अन्नपूर्णा अश्वारूढा श्रीपादुका चेत्येताभिश्चतसृभिः युक्ता मूलविद्या-सम्राज्ञी मूलाधारे विलोचनीया।

२६. **ऐं नमः उच्छिष्टचाण्डालि मातङ्गि सर्ववशंकरि स्वाहा।** इति श्यामाङ्गभूता लघुश्यामा।

२७. **ऐं क्लीं सौः वद वद वाग्वादिनि स्वाहा।** इयं श्यामोपाङ्गभूता वाग्वादिनी।

२८. **ॐ ओष्ठापिधाना नकुली दन्तैः परिवृता पविः।**
सर्वस्यै वाच ईशाना चारु मामिह वादयेत्। इयं श्यामाप्रत्यङ्गभूता नकुलीविद्या।

२९. **ऐं क्लीं सौः हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं सहक्षमलवरयीं हसौं स्हौः श्री** अमुका-**नन्दनाथगुरुश्रीपादुकां पूजयामि नमः।** इति श्यामागुरुपादुका।

३०. **ऐं ह्रीं श्री ऐं क्लीं सौः ओं नमो भगवति श्रीमातङ्गीश्वरि सर्वजनमनोहारि सर्वमुखरञ्जिनि क्लीं ह्रीं श्रीं सर्वराजवशंकरि सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि सर्वदुष्टमृगवशंकरि सर्वसत्ववशंकरि सर्वलोकवशंकरि त्रैलोक्यं मे वशमानय स्वाहा सौः क्लीं ऐं श्रीं ह्रीं ऐं।**
इत्यष्टनवतिवर्णा राजश्यामला।

पूर्वोक्ताभिः अङ्गोपाङ्गप्रत्यङ्गपादुकाभिश्चतसृभिर्विद्याभिः सहिता इयं राजश्यामला हृच्चक्रे यष्टव्या।

३१. **लूं वाराहि लूं उन्मत्तभैरविपादुकाभ्यां नमः** इयं वार्तालीयङ्गभूता लघुवार्ताली।

३२. **ॐ ह्रीं नमो वाराहि घोरे स्वप्नं ठः ठः स्वाहा।**
इयं स्वप्ने शुभाशुभवक्त्री वार्ताल्या उपाङ्गभूता स्वप्नवाराही।

३३. **ऐं नमो भगवति तिरस्करिणि महामाये पशुजनमनश्चक्षुस्तिरस्करणं कुरु कुरु हुं फट् स्वाहा।**
इयं वार्तालीप्रत्यङ्गभूता तिरस्करिणी।

३४. **ऐं ग्लौं हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं सहक्षमलवरयीं हसौं स्हौः श्री**अमुका-**नन्दनाथगुरुश्रीपादुकां पूजयामि नमः।** एषा वार्तालीगुरुपादुका।

३५. ऐं ग्लौं ऐं नमो भगवति वार्तालि वार्तालि वार्तालि वाराहि वाराहि वराहमुखि वराहमुखि अन्धे अन्धिनि नमः। रुन्धे रुन्धिनि नमः। जम्भे जम्भिनि नमः। मोहे मोहिनि नमः। स्तम्भे स्तम्भिनि नमः। सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां सर्ववाक्चित्तचक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भनं कुरु कुरु शीघ्रं वश्यं ऐं ग्लौं ठः ठः ठः ठः हुं अस्त्राय फट्।

इति द्वादशोत्तरशताक्षरो महावाराहीमन्त्रः। पूर्वोक्ताभिश्चतसृभिः युक्ता इयं महावाराही आज्ञाचक्रे परिपूज्या।

३६. क ए ई ल ह स क ह ल स क ल ह्रीं। इति त्रयोदशाक्षरी श्रीपूर्तिविद्या। (ब्रह्मरन्ध्रे)

३७. ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ऐं ग्लौं हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं सहक्षमलवरयीं हसौं स्हौः श्री अमुका-**नन्दनाथगुरु-श्रीपादुकां पूजयामि नमः** इति श्रीमहागुरुपादुका। (द्वादशान्ते)

इति रश्मिमाला।

३. अजपा गायत्री खण्डः

अजपासमर्पणम्

पूर्वेद्युः सूर्योदयमारभ्याद्य सूर्योदयपर्यन्तं षट्छताधिकैकविंशतिसहस्त्रसंख्याकमुच्छ्वासनिश्वासात्मकमजपागायत्रीजपं मूलाधारस्वाधिष्ठानमणिपूरकानाहतविशुद्ध्याज्ञाब्रह्मरन्ध्रमण्टपस्थितेभ्यो गणेश-ब्रह्म-विष्णु-रुद्र-जीवात्म-परमात्म-श्रीगुरुभ्यो यथाभागं समर्पयामि।।

भागक्रमस्तु—

षट्छतं तु गणेशस्य षट्सहस्त्रं प्रजापतेः । षट्सहस्त्रं महाविष्णोः षट्सहस्त्रं पिनाकिनः ।।
जीवात्मनः सहस्त्रं तु सहस्त्रं परमात्मनः । गुरोरपि सहस्त्रं तु सर्वं ब्रह्मार्पणं भवेत् ।।

मूलाधारमण्टपमध्ये चतुर्दलपद्मस्थिताय कुङ्कुमवर्णाय पुष्टिशक्तिसहिताय श्रीगणाधिपतये नमः, षट्छतमजपागायत्रीजपमहं निवेदयामि।। ॐ गणानां त्वा गणपति ँ हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम्। ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नूतिभिः सीद सादनम्।। तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि। तन्नो दन्तिः प्रचोदयात्।

स्वाधिष्ठानमण्टपमध्ये षड्दळपद्मस्थिताय सिन्दूरवर्णाय सरस्वतीसमेताय श्रीब्रह्मणे नमः, षट्सहस्त्रमजपागायत्रीजपं निवेदयामि। ॐ ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्। श्येनो गृध्राणाँ स्वधितिर्वनानाँ सोमः पवित्रमत्येति रेफन्। वेदात्मनाय विद्महे हिरण्यगर्भाय धीमहि। तन्नो ब्रह्मा प्रचोदयात्।

मणिपूरकमण्टपमध्ये दशदलमध्यस्थिताय नीलवर्णाय लक्ष्मीसमेताय श्रीमहाविष्णवे नमः, षट्सहस्रमजपागायत्री जपं निवेदयामि। ॐ तद्विष्णोः परमं पदँ सदा पश्यन्ति सूरयः दिवीव चक्षुराततम्। तद्विप्रासो विपन्यवो जागृवाँसः समिन्धते। विष्णोर्यत्परमं पदम्। नारायणाय विद्महे वासुदेवाय धीमहि तन्नो विष्णुः प्रचोदयात्।

अनाहतमण्टपमध्ये द्वादशदलपद्मस्थिताय हेमवर्णाय श्रीपार्वतीसमेताय शिवाय नमः षट्सहस्रमजपागायत्रीजपं निवेदयामि। ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माऽधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिर्ब्रह्मा शिरो मे अस्तु सदाशिवोम्। तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि। तन्नो रुद्रः प्रचोदयात्।

विशुद्धमण्टपमध्ये षोडशदळपद्मस्थिताय शुद्धस्फटिकसंकाशाय प्राणशक्तिसहिताय जीवात्मने नमः, सहस्रमजपागायत्रीजपं निवेदयामि। ओं असुनीते पुनरस्मासु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगम्। ज्योक् पश्येम सूर्यमुच्चरन्तमनुमते मृडया नः स्वस्ति। हंसहंसाय विद्महे परमहंसाय धीमहि। तन्नो हंसः प्रचोदयात्।

आज्ञामण्टपमध्ये द्विदळपद्मस्थिताय विद्युद्वर्णाय इच्छाशक्तिसहिताय श्रीपरमात्मने नमः, सहस्रमजपागायत्रीजपं निवेदयामि। ओं यो वेदादौ स्वरः प्रोक्तो वेदान्ते च प्रतिष्ठितः। तस्य प्रकृतिलीनस्य यः परः स महेश्वरः। हंसहंसाय विद्महे परमहंसाय धीमहि। तन्नो हंसः प्रचोदयात् ।

सहस्रदळमण्टपमध्ये सहस्रदळपद्मस्थिताय नानावर्णाय मोक्षशक्तिसहिताय श्रीगुरवे नमः, सहस्रमजपागायत्रीजपं निवेदयामि। नीवारशूकवत्तन्वी पीता भास्वत्यणूपमा। तस्याः शिखाया मध्ये परमात्मा व्यवस्थितः। स ब्रह्म स शिवः स हरिः सेन्द्रः सोऽक्षरः परमः स्वराट्। तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि। तन्नो रुद्रः प्रचोदयात्। हंसहंसाय विद्महे परमहंसाय धीमहि। तन्नो हंसः प्रचोदयात्। (इति निवेद्य)

अद्य सूर्योदयमारभ्य श्वः सूर्योदयपर्यन्तमजपागायत्रीजपमहं करिष्ये।

अस्य श्री अजपागायत्रीमहामन्त्रस्य परमहंस ऋषिः, अव्यक्तगायत्री छन्दः, परमहंसो देवता। हं बीजम्, सः शक्तिः, सोहं कीलकम्। मम अजपागायत्री प्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।

हंसहंसाय विद्महे अङ्गुष्ठाभ्यां नमः। परमहंसाय धीमहि तर्जनीभ्यां नमः। तन्नो हंसः प्रचोदयात् मध्यमाभ्यां नमः। हंसहंसाय विद्महे अनामिकाभ्यां नमः। परमहंसाय धीमहि कनिष्ठिकाभ्यां नमः। तन्नो हंसः प्रचोदयात् करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः। एवं हृदयादिन्यासः।

भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्बन्धः। ध्यानम्—

अग्नीषोमगरुद्द्वयं प्रणवकं बिन्दुत्रिनेत्रोज्ज्वलं

भास्वद्रुद्रमुखं शिवांघ्रियुगलं कालाग्निबाहुद्वयम्।

उद्यद्भास्करकोटिकोटिसदृशं हंसं जगद्व्यापकं

नादब्रह्ममयं हृदम्बुजपुटे नीडे सदा भावयेत्।। लमित्यादि पञ्चपूजा।

हंसो गणेशो विधिरेष हंसो हंसो हरिः शंभुमयोऽपि हंसः।

जीवोऽपि हंसो गुरुरेव हंसश्चात्मापि हंसः परमात्महंसः।।

हंसहंसाय विद्महे परमहंसाय धीमहि। तन्नो हंसः प्रचोदयात्।।

इति यथाशक्ति जपित्वा, हंसः इति विंशतिवारं जपेत्।।

४. नित्यानुष्ठान खण्डः

भूप्रार्थनादि मुखक्षालनान्तम्

समुद्रवसने देवि पर्वतस्तनमण्डिते।

विष्णुपत्नि नमस्तुभ्यं पादचारं क्षमस्व मे।।

इति भूमिं प्रार्थ्य धरणीतलन्यस्तवहन्नाडीपार्श्वपादमुत्थाय ग्रामाद्बहिः स्मार्तेन विधिना निर्वर्तितशौचक्रियः।

आयुर्बलं यशो वर्चः प्रजाः पशुवसूनि च।

ब्रह्मप्रज्ञां च मेधां च त्वं नो देहि वनस्पते।।

इति मन्त्रेण दन्तधावनकाष्ठमभिमन्त्र्य, **ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं कामदेवाय सर्वजनप्रियाय नमः** इति मन्त्रेण दन्तधावनं, **ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं** इति जिह्वोल्लेखनं च विधाय कफविमोचननासाशोधनदूषिकानिरसनपूर्वकं विहितविंशतिगण्डूषः **ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं—ऐं ह्रीं श्रीं ओं श्रीं ह्रीं श्रीं कमले कमलालये प्रसीद प्रसीद श्रीं ह्रीं श्रीं ओं महालक्ष्म्यै नमः—ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं—ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं सहकलह्रीं श्रीं**—इति मन्त्रचतुष्टयेन मुखं प्रक्षाल्य यथास्मृत्याचामेत्।

स्नानविधिः

ततो नद्यादौ वैदिकस्नानोत्तरे **श्रीललिताप्रीत्यर्थं तान्त्रिकस्नानं करिष्ये** इति संकल्प्य, जले पुरतो हस्तमात्रं चतुरश्रमण्डलं परिगृह्य, तत्र—

ब्रह्माण्डोदरतीर्थानि करैः स्पृष्टानि ते रवे। तेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकर।।

इति सूर्यमभ्यर्थ्य,

आवाहयामि त्वां देवि स्नानार्थमिह सुन्दरि। एहि गङ्गे नमस्तुभ्यं सर्वतीर्थसमन्विते।।

इति गङ्गामर्घयित्वा **ऐं ह्रीं श्रीं ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रैं ह्रौं ह्रः क्रों** इत्यङ्कुशमुद्रया सूर्यमण्डलं भित्त्वा, ततो गङ्गादिसर्वतीर्थावाहनोत्तरं वं इति सलिलबीजेन सप्तवारमभिमन्त्र्य, मुहुर्मूलमावर्तयन् मूर्धनि त्रीनुदकाञ्जलीन् दत्वा, त्रिरपश्च पीत्वा, **क-१५ श्रीललितां तर्पयामि** इति त्रिस्तर्पणं, मूलेन त्रिः प्रोक्षणं च आत्मनो योनिमुद्रया विदध्यात्।

गृहे तु विना तर्पणम्। अशक्तौ च स्मार्तेन पथा मन्त्रभस्मस्नानयोरन्यतरं निर्वर्त्य मूलेन त्रिराचमनप्रोक्षणे केवलं कुर्यात्।

अथ धौते वाससी परिधाय विधृतपुण्ड्रो वैदिकीं संध्यामभिवन्द्य तान्त्रिकीमाचरेत्।

प्रातःसंध्याविधिः

मूलेन आचम्य, मूलेन त्रिः प्राणानायम्य, **ममोपात्तसमस्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं** (देशकालौ संकीर्त्य) **श्रीराजराजेश्वरीप्रीत्यर्थं** (देवीमानरीत्या संकल्प्य) **श्रीविद्याप्रातःसंध्यामुपासिष्ये।**

श्रीनाथादिगुरुत्रयं गणपतिं पीठत्रयं भैरवं
सिद्धौघं वटुकत्रयं पदयुगं दूतीक्रमं मण्डलम्।
वीरान्द्व्यष्ट चतुष्कषष्टिनवकं वीरावलीपञ्चकं
श्रीमन्मालिनिमन्त्रराजसहितं वन्दे गुरोर्मण्डलम्।।

गुरुपादुकामनुमुच्चार्य, सुमुखादिभिः पञ्चमुद्राभिः श्रीगुरुं प्रणम्य, मूलमन्त्रम् ऋष्यादिध्यानान्तं विधाय, स्वपुरतः धेनुमुद्रया जलममृतीकृत्य, मूलविद्यया अष्टवारमभिमन्त्र्य, तेन जलेन षोडशस्वरैः सबिन्दुभिः **[अं नमः, आं नमः + + अः नमः** इति मार्जयित्वा दक्षिण हस्तेन, जलमादाय, कादिमान्तै? स्पर्शवर्णैः मूलविद्ययां च **[कं नमः, खं नमः + + मं नमः, क-५ ह-६ स-४** इति **]** जलं पीत्वा, यादिदशभिः मूलविद्यया च **[यं नमः, रं नमः + + क्षं नमः, क-५ ह-६ स-४** इति **]** शिरसि प्रोक्ष्य, सूर्यमण्डले देवीं यथोक्तरूपां ध्यायेत्।।

ध्यानम्—

सकुङ्कुमविलेपनामलिकचुम्बिकस्तूरिकां समन्दहसितेक्षणां सशरचापपाशाङ्कुशाम्।
अशेषजनमोहिनीमरुणमाल्यभूषाम्बरां जपाकुसुमभासुरां जपविधौ स्मरेदम्बिकाम्।।

चतुर्भुजे चन्द्रकलावतंसे कुचोन्नते कुङ्कुमरागशोणे।
पुण्ड्रेक्षुपाशाङ्कुशपुष्पबाणहस्ते नमस्ते जगदेकमातः।।

दक्षिणहस्ते जलमादाय, **लं वं रं यं हं** इति त्रिरभिमन्त्र्य, **क-५ ह-६ स-४** इति च त्रिरभिमन्त्र्य, तज्जलबिन्दुभिः वामाङ्गुष्ठानामिकाभ्यां **क-५ ह-६ स-४** इति स्वशिरसि त्रिः प्रोक्ष्य, अवशिष्टजलं वामहस्ते निधाय, तेजोरूपं तज्जलं इडयाऽऽकृष्य, स्वदेहान्तस्थितं सकलकलुषं प्रक्षाळितं भावयित्वा, तज्जलं कृष्णवर्णं विभाव्य, पिङ्गळया बहिर्निर्गतं मत्वा, तज्जलं पुनः दक्षिणहस्ते कृत्वा, स्ववामभागे ज्वलद्वज्रशिलां ध्यात्वा, **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्लीं पशु हुं फट्** इति तस्यां शिलायामास्फाल्य, हस्तौ प्रक्षाल्य, मूलविद्यया जलमादाय, **क-१५** इति प्रवहन्नाड्या सहस्रदळकमलगतपरमामृतेनैकीभूतं विभाव्य, राजदन्तविवरान्नेत्रमार्गेण निर्गमय्य, तज्जलं वामकरे निधाय, तेन जलेन **अमृतमालिनी स्वाहा** इति मन्त्रेण सर्वाङ्गुलीभिः स्वशिरसि त्रिः प्रोक्ष्य, **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-५ आत्मतवं शोधयामि स्वाहा, ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह-६ विद्यातत्वं शोधयामि स्वाहा, ॐ ऐं ह्रीं श्रीं स- ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शिवतत्वं शोधयामि स्वाहा, ॐ ऐं ह्रीं श्रीं स- ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शिवतत्वं शोधयामि स्वाहा, ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह-६ विद्यातत्वं शोधयामि स्वाहा, ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-५ आत्मतत्वं शोधयामि स्वाहा। ४ क-१५ सर्वतत्वं शोधयामि स्वाहा** इति त्रिधा। एवं नवधा जलं पिबेत्।

अर्घ्यमञ्जलिनाऽऽदायोत्थाय **क-५ वाग्भवेश्वरि विद्महे ह-६ कामेश्वरि च धीमहि, स-४ तन्नः शक्तिः प्रचोदयात् श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीश्रीपादुकायै एषोऽर्घ्यः स्वाहा** इति त्रिरर्घ्यं दत्वा, **ह्रां ह्रीं ह्रूं सः श्रीसूर्य एष तेऽर्घ्यः स्वाहा** इति सूर्याभिमुखमर्घ्याञ्जलित्रयं दत्वा, **क-१५ श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीश्रीपादुकां तर्पयामि नमः** इति देवीं त्रिः संतर्प्य, **ह्रां ह्रीं ह्रूं सः श्रीसूर्यं तर्पयामि नमः** इति सूर्यं त्रिः संतर्प्य, मूलाधारे मूलविद्याप्रथमकूटं तटित्कोटिसमप्रभं संचिन्त्य, तत्तेजः सुषुम्नावर्त्मना ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा, वहन्नासाध्वना आकाशस्थवह्निमण्डले समावाह्य तत्तेजसोद्भूतां वाग्भवेश्वरीं ध्यायेत्। तद्यथा—

> **पीतां पीताम्बरां पीतस्रग्विभूषानुलेपनाम्।**
> **तटित्कोटिसमाभासां बालामक्षस्रगुज्ज्वलाम्॥**
> **पुस्ताभयकराम्भोजां वह्निपीठे निषेदुषीम्।**
> **वाग्मिनीं वाग्भवोद्भूतां त्रीक्षणां सुस्मितां स्मरेत्॥** इति

ततः **क-५ त्रिपुरावागीश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि नमः** इति गन्धपुष्पाक्षतैस्त्रिः संपूज्य, **ऐं त्रिपुरादेवि विद्महे वाग्भवेश्वरि धीमहि, तन्नो मुक्तिः प्रचोदयात्। श्री त्रिपुरावागीश्वरी श्रीपादुकायै अर्घ्यं कल्पयामि स्वाहा** इति वाग्भवगायत्रीमुच्चार्य त्रिरर्घ्याञ्जलिमुत्क्षिप्य, पुनः प्रथमकूटमुच्चार्य, **त्रिपुरावागीश्वरी श्रीपादुकां तर्पयामि नमः** इति त्रिः संतर्प्य, श्रीगुरुपादुकां ध्यात्वा, प्राणायामत्रयं च कृत्वा, मातृकान्यासं कुर्यात्। पुनः ऋष्यादिकरषडङ्गन्यासं कृत्वा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-५ वाग्भवेश्वरि विद्महे ह-६ कामेश्वरि च धीमहि स- ॐ ऐं ह्रीं श्रीं तन्नः शक्तिः प्रचोदयात्—इति तुरीयगायत्रीं, ततः **ऐं त्रिपुरादेवि विद्महे वाग्भवेश्वरि धीमहि, तन्नो मुक्तिः प्रचोदयात्**—इति वाग्भवकूटगायत्रीं, ततो मूलविद्यां, ततो वाग्भवकूटं च यथाशक्ति जपेत्।

नाथपारायणम्

प्रातर्मूलाधारगते कमले वह्निमण्डले।
वाग्बीजरूपां नित्यां तां विद्युत्पटलभासुराम्।।
पुष्पबाणेक्षुकोदण्डपाशाङ्कुशलसत्कराम्।
स्वेच्छागृहीतवपुषं युगनित्याक्षरात्मिकाम्।।
घटिकावरणोपेतां परितः प्राञ्जलीनथ।
ज्ञानमुद्रावरकरान् वाग्भवोपास्तितत्परान्।
नवनाथान् स्मरेन्मूलपङ्कजे योनिमण्डले।। इति ध्यात्वा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ * दिननित्यविद्या हंसः अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं ह्रीं श्रीं अं प्रकाशानन्दनाथरूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः लृं लॄं एं ऐं ओं औं अं अः ह्रीं श्रीं लृं विमर्शानन्दनाथ०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः कं खं गं घं ङं ह्रीं श्रीं कं आनन्दानन्दनाथ०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः चं छं जं झं ञं ह्रीं श्रीं चं ज्ञानानन्दनाथ०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः टं ठं डं ढं णं ह्रीं श्रीं टं सत्यानन्दनाथ०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः तं थं दं धं नं ह्रीं श्रीं तं पूर्णानन्दनाथ०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः पं फं बं भं मं ह्रीं श्रीं पं स्वभावानन्दनाथ०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः यं रं लं वं शं ह्रीं श्रीं यं प्रतिभानन्दनाथ०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः षं सं हं ळं क्षं ह्रीं श्रीं षं सुभगानन्दनाथ०

इति नवनाथात्मकत्वेन मूलविद्यां जपेत्।।

ततस्तद्दिननित्यविद्यां यथाशक्ति जपेत्। इति कालनित्याजपः।।

घटिकापारायणम्

अकारमारभ्य क्षकारावधि विसर्गवर्जं पञ्चाशद्घटिका देवीमानसिद्धाः। एकैकस्य दिनस्य षष्टिर्घटिकाः।

---

* दिनं = देवीमानवर्षः। नित्या = देवीमानमासः। विद्या = देवीमानदिवसः

तस्मात् कलियुगस्य प्रथमदिवसे अकारादिक्षकारान्तानां पञ्चाशतो घटिकानां, पुनः अकारादिलृकारान्तानां दश घटिकानां, एवं षष्टिघटिकानां पारायणं कर्त्तव्यम्। युगस्य द्वितीयदिवसे एकारमारभ्य क्षकारान्तं पठित्वा पुनः अकारमारभ्य ङकारपर्यन्तं पठितव्यम्। युगस्य तृतीयदिवसे चकारमारभ्य क्षकारपर्यन्तं पठित्वा पुनः अकारमारभ्य णपर्यन्तं पाठ्यम्। युगस्य चतुर्थदिवसे तकारमारभ्य क्षावधि पठित्वा पुनः अकारात् मपर्यन्तं पाठ्यम्। युगस्य पञ्चमदिवसे यवर्णमारभ्य क्षावधिपठित्वा पुनः अकारमुपक्रम्य क्षावधि पठेत्। एवमेव प्रतिपञ्चवासरं पर्यायेण पारायणं कुर्यात्। तद्यथा—

प्रथमदिवसे तथा षष्ठैकादशादिदिवसेषु—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दिननित्यविद्या **हंसः अकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः आकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

* * *

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः ळकारकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः क्षकारकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः अकारघटिकारूपिणीमहात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

* * *

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः लृकारकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

द्वितीयदिवसे तथा सप्तमद्वादशादिदिवसेषु—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः एकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

* * *

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः क्षकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः अकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

* * *

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः ङकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

तृतीयदिवसे तथा अष्टमत्रयोदशादिदिवसेषु—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः चकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

* * *

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः क्षकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः अकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

* * *

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः णकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

चतुर्थदिवसे तथा नवमचतुर्दशादिदिवसेषु—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः तकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

* * *

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः क्षकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः अकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

* * *

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः मकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

पञ्चमदिवसे तथा दशमपञ्चदशादिदिवसेषु—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः यकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

* * *

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः क्षकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः अकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः क्षकारघटिकारूपिणी महात्रिपुरसुन्दरीं पूजयामि नमः

इति घटिकापारायणम्।

उपस्थानम्

त्रिपुरा सर्वरूपाणि चराणि स्थावराणि च । सायं प्रातस्तु मध्याह्ने सर्वदा सा परा स्थिता।।
उत्तमे शिखरे जाते भूम्यां पर्वतमूर्धनि । ब्राह्मणेभ्योऽभ्यनुज्ञाता गच्छ देवि यथासुखम्।।

गुं गुरुभ्यो नमः। दुं दुर्गायै नमः। गं गणपतये नमः। क्षं क्षेत्रपालकाय नमः। सं सरस्वत्यै नमः। पं परमात्मने नमः।

श्रीशिवाचार्यवर्याद्यां शंकराचार्यमध्यमाम् । अस्मदाचार्यपर्यन्तां वन्दे गुरुपरम्पराम् ।।
दिव्यश्रीपादुकां ध्यात्वा परितुष्याम्यहं सदा । श्रीगुरुं परमं वन्दे पश्चात्तं परमं गुरुम् ।।
परमेष्ठिगुरुं वन्दे परापरगुरुं भजे । आनन्दाख्यगुरुं वन्दे तच्छिष्यस्तत्कृपावशः ।।
श्रीनाथादींश्च संपूज्य संप्रदायक्रमादहम् ।

योगगोत्रं समुच्चार्य [परमेष्ठिगुरु-परमगुरु-स्वगुरुनामानि आनन्दनाथशब्दवर्जमुच्चार्य] **आनन्दस्वच्छन्दचिद्रूपानन्दगोत्रः** अमुका-**नन्दनाथ** अमुकशर्माहं **भो अभिवादये।।**

इति प्रातःसंध्याविधिः।

अथ माध्याह्निकविधिः

प्राणायामादि सूर्यतर्पणान्तं प्रातःसंध्यावत् विधाय।

अनाहते मूलविद्याद्वितीयकूटं रक्तवर्णं ध्यायन्, तत्तेजः सुषुम्नामार्गेण ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा वहन्नासापुटाध्वना निस्सार्य सूर्यमण्डले समावाह्य, तदुद्भूतां कामेश्वरीं ध्यायेत्। तद्यथा—

रक्तां सुरक्ताम्बरभूषणाढ्यां पाशाङ्कुशाभीतिवरान् दधानाम्।

शुचिस्मितामुत्कटयौवनाढ्यां कामेश्वरीं संस्मरत त्रिणेत्राम्।।इति।

४ ह-६ श्रीत्रिपुराकामेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

इति त्रिः संपूज्य, **क्लीं त्रिपुरादेवि विद्महे कामेश्वरि च धीमहि। तन्नः क्लिन्ना प्रचोदयात्—** इति कामराजकूटगायत्रीमुच्चार्य **श्रीत्रिपुराकामेश्वरीश्रीपादुकायै अर्घ्यं कल्पयामि स्वाहा—**इति त्रिरर्घ्याञ्जलिमुत्क्षिप्य पुनः कामराजकूटमुच्चार्य, **श्रीत्रिपुराकामेश्वरीश्रीपादुकां तर्पयामि नमः—**इति त्रिः संतर्प्य, श्रीगुरुपादुकां ध्यात्वा प्राणायामत्रयं च कृत्वा पूर्ववन्मातृकां विन्यस्य पुनः ऋष्यादिकरषडङ्गन्यासं कृत्वा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-५ वाग्भवेश्वरि विद्महे ह-६ कामेश्वरि च धीमहि स-४ तन्नः शक्तिः प्रचोदयात्—इति तुरीयगायत्रीं, ततः **क्लीं त्रिपुरादेवि विद्महे कामेश्वरि च धीमहि, तन्नः क्लिन्ना प्रचोदयात्—**इति कामराजकूटगायत्रीं, ततो मूलविद्यां ततः त्रिकामराजकूटं च यथाशक्ति जपेत्।

तत्वपारायणम्

मध्याह्ने हृदयाम्भोजकर्णिके सूर्यमण्डले । कामराजात्मिकां देवीमलक्तकुसुमारुणाम् ।।

प्रसूनबाणपुण्ड्रेक्षुचापपाशाङ्कुशान्विताम् । परितः स्वात्ममुख्याभिः षट्त्रिंशत्तत्वशक्तिभिः ।।

रक्तमाल्याम्बरालेपभूषाभिः परिवारिताम् । युगनित्याक्षरमयीं घटिकावरणां स्मरेत् ।।

इति देवीं ध्यात्वा—

*ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः अं शिवतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः कं शक्तितत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः खं सदाशिवतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः गं ईश्वरतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः घं शुद्धविद्यातत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः ङं मायातत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः चं कलातत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः छं अविद्यातत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः जं रागतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः झं कालतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः ञं नियतितत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः टं पुरुषतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः ठं प्रकृतितत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः डं अहंकारतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः ढं बुद्धितत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः णं मनस्तत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः तं श्रोत्रतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः थं त्वक्तत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः दं चक्षुस्तत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः धं जिह्वातत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः नं घ्राणतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः पं वाक्तत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः फं पाणितत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः बं पादतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः भं पायुतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः मं उपस्थतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि + हंसः यं शब्दतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

---

* अत्र तत्तद्दिनतत्वमारभ्य तत्पूर्वदिनतत्वपर्यन्तं षट् त्रिंशदिति क्रमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि **+ हंसः रं स्पर्शतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि **+ हंसः लं रूपतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि **+ हंसः वं रसतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि **+ हंसः शं गन्धतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि **+ हंसः षं आकाशतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि **+ हंसः सं वायुतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि **+ हंसः हं वह्नितत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि **+ हंसः ळं जलतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि **+ हंसः क्षं पृथ्वीतत्वरूपिणी श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी श्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

इति तत्वपारायणम्।

अथ उपस्थानं प्रातःसंध्यावत्।

त्रिपुरा सर्वरूपाणि...अभिवादये।।

इति माध्याह्निकविधिः।

सायंसंध्याविधिः

प्राणायामादि सूर्यतर्पणान्तं प्रातःसंध्यावत् विधाय।

आज्ञाचक्रे हक्षाब्जे मूलविद्यातृतीयकूटं शुद्धस्फटिकवर्णं ध्यायन् तत्तेजः सुषुम्नामार्गेण ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा वहन्नासापुटाध्वना आकाशस्थसोममण्डले समावाह्य तदुद्भूतां अमृतेश्वरीं वृद्धां ध्यायेत्। तद्यथा—

शुक्लां शुक्लाम्बरालेपस्त्रग्विभूषाविभूषिताम्। जटाजूटत्रयां नेत्रत्रयोद्भासिमुखाम्बुजाम्।।

ईषत्स्फुटितदंष्ट्रां च भैरवीरूपमास्थिताम्। जरापलितसंकीर्णां लम्बमानपयोधराम्।।

पाशाङ्कुशौ पुस्तकं च स्फटिकाक्षस्त्रजं करैः। दधानां शक्तिबीजोत्थां **पूर्णेन्दोर्मण्डले स्थिताम्।।**

ध्यायेदाद्यां परां शक्तिं शक्तिमद्भिर्निषेविताम्। भोगमोक्षप्रदां शान्तामनन्तामतेश्वरीम्।। इति।

४ स-४ श्रीत्रिपुराऽमृतेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि नमः इति त्रिः संपूज्य। **पुनः सौः त्रिपुरा देवि विद्महे शक्तीश्वरि च धीमहि, तन्नोऽमृता प्रचोदयात्** इति तार्तीयीकगायत्रीमुच्चार्य **श्रीत्रिपुराऽमृतेश्वरीश्रीपादुकायै अर्घ्यं कल्पयामि स्वाहा** इति त्रिरर्घ्याञ्जलिमुत्क्षिप्य पुनः शक्तिकूटमुच्चार्य **श्रीत्रिपुराऽमृतेश्वरीश्रीपादुकां तर्पयामि नमः**—इति त्रिः संतर्प्य श्रीगुरुपादुकां ध्यात्वा प्राणायामत्रयं च कृत्वा पूर्ववन्मातृकां विन्यस्य पुनः ऋष्यादिकरषडङ्गन्यासं कृत्वा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रींक-५ वाग्भवेश्वरि विद्महे ह-६ कामेश्वरि च धीमहि स-४ तन्नः शक्तिः प्रचोदयात्। इति तुरीयगात्रीं **सौः त्रिपुरादेवि विद्महे शक्तीश्वरि च धीमहि। तन्नोऽमृता प्रचोदयात्।** इति शक्तिकूटगायत्रीं ततो मूलविद्यां ततः शक्तिकूटं च यथाशक्ति जपेत्।

तिथिनित्यापारायणम्

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं ऐं सकलह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे सौः अं कामेश्वरीनित्यारूपिणी-श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आं ऐं भगभुगे भगिनि भगोदरि भगमाले भगावहे भगगुह्ये भगयोनि भगनिपातिनि सर्वभगवशंकरि भगरूपे नित्यक्लिन्ने भगस्वरूपे सर्वाणि भगानि मे ह्यानय वरदे रेते सुरेते भगक्लिन्ने क्लिन्नद्रवे क्लेदय द्रावय अमोघे भगविच्चे क्षुभ क्षोभय सर्वसत्वान् भगेश्वरि ऐं ब्लूं जं ब्लूं भें ब्लूं मों ब्लूं हें ब्लूं हें क्लिन्ने सर्वाणि भगानि मे वशमानय स्त्रीं हर ब्लें ह्रीं आं भगमालिनीनित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं इं ॐ ह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वाहा इं नित्यक्लिन्नानित्या रूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ईं ॐ क्रों भ्रों क्रौं भ्रौं छ्रौं ज्रौं स्वाहा ईं भेरुण्डानित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं उं ॐ ह्रीं वह्निवासिन्यै नमः उं वह्निवासिनीनित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऊं ह्रीं क्लिन्ने ऐं क्रों नित्यमदद्रवे ह्रीं ऊं महावज्रेश्वरीनित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऋं ह्रीं शिवदूत्यै नमः ऋं शिवदूतीनित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॠं ओं ह्रीं हुं खे च छे क्षः स्त्रीं हुं क्षें ह्रीं फट् ॠं त्वरितानित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लृं ऐं क्लीं सौः लृंकुलसुन्दरीनित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॡं हस्क्ल्र्डैं हस्क्ल्र्डीं हस्क्लरडौः ॡं नित्यानित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं एं ह्रीं फ्रें स्त्रूं क्रों आं क्लीं ऐं ब्लूं नित्यमदद्रवे हुं फ्रें ह्रीं एं नीलपताकानित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं भ्म्र्यूं ऐं विजयानित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं स्वौं ॐ सर्वमङ्गळानित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं औं ॐ नमो भगवति ज्वालामालिनि देवदेवि सर्वभूतसंहारकारिके जातवेदसि ज्वलन्ति ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल ह्रां ह्रीं ह्रूं र र र र र र र हुं फट् स्वाहा औं ज्वालामालिनीनित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं च्कौं अं चित्रानित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरसुन्दरीं श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अः क-१५ अः ललितामहानित्यारूपिणीश्रीमहात्रिपुरश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

इति तिथिनित्यापारायणम्।

पूर्वोक्ते तिथिनित्यापारायणे प्रतिमन्त्रं ॐ ऐं ह्रीं श्रीं इत्यनन्तरं क-१५ दिननित्यविद्या हंसः इति योजनीयम्। पारायणे च तत्तत्तिथिनित्यामारभ्य तत्पूर्वतिथिनित्यापर्यन्तमिति क्रमः।

अथ उपस्थानं प्रातःसंध्यावत्।

त्रिपुरा सर्वरूपाणि...अभिवादये।।

इति सायंसंध्याविधिः।

तुरीयसंध्याविधिः

प्राणायामादितत्वाचमनपर्यन्तं प्रातःसंध्यावत् विधाय।

सहस्रारकमले मूलविद्यातुरीयकूटं त्रयोदशाक्षररूपं पद्मरागसमप्रभं ध्यात्वा, वहन्नासापुटेन तारकमण्डलाद् बहिः परमाकाशे समावाह्य, तदुद्भूतां भगवतीं तेजोरूपां ध्यायन् **हसकल हसकहल सकलह्रीं** इति तुरीयकूटमुच्चार्य **श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीश्रीपादुकां पूजयामि नमः**—इति त्रिः संपूज्य, पुनः **क-५ वाग्भवेश्वरि विद्महे, ह-६ कामेश्वरि च धीमहि। स-४ तन्नः शक्तिः प्रचोदयात्**—इति तुरीयगायत्रीमुच्चार्य **श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीश्रीपादुकायै अर्घ्यं कल्पयामि स्वाहा**—इति त्रिरर्घ्यं दत्वा पुनस्तुरीयकूटमुच्चार्य **श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीश्रीपादुकां तर्पयामि** इति त्रिः संतर्प्य, श्रीगुरुपादुकामुच्चार्य, ततः तुरीयगायत्रीं ततो मूलविद्यां, ततस्तुरीयकूटं च यथाशक्ति जपेत्।

अथ उपस्थानं प्रातःसन्ध्यावत्।

त्रिपुरा सर्वरूपाणि...अभिवादये।।

इति तुरीयसंध्याविधिः।

नामपारायणविधिः

तत्रादौ साधको विविक्तदेशे नद्यादितीरे एकान्ते स्वगृहे वा स्वासनमास्तीर्य **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं आधारशक्तिकमलासनाय नमः** इत्यासनं संपूज्य तत्र प्राङ्मुखः स्वस्तिकाद्यासनेनोपविश्य गुरुगणपति-स्वेष्टदेवताः प्रणम्य मूलेन प्राणायामत्रयपूर्वकं संक्षेपतो भूतशुद्धिं प्राणप्रतिष्ठां मातृकान्यासं च कृत्वा मस्तकदक्षबाहुमूलादिषट्त्रिंशत्स्थानेषु प्रतिस्थानं षोडशदळपत्रं विभाव्य तेष्वकारादिक्षकारान्तान्षटत्रिंशत्तत्त्ववर्णान् प्रत्येकं षोडशस्वरसंयुक्तान्विभाव्य मध्ये तत्प्रथमाक्षरं विन्यस्य पूर्वादिदलेषु तत्तदक्षरविकृतषोडशवर्णा-स्तदादिकान्विन्यसेदित्येवं पूर्णमण्डल-वर्णान्विन्यस्य पुनस्तद्दिननित्यविद्यासहितमूलविद्यया प्राणायामत्रयं कृत्वा

शिरसि—**ॐ ऐं ह्रीं श्रीं दक्षिणामूर्तिऋषये नमः।**

मुखे— **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पंक्तिच्छन्दसे नमः।**

हृदये— **ॐ ऐं ह्रीं श्रींकालनित्यारूपिण्यै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः** इति ऋष्यादिकं विन्यस्य **मम मोक्षार्थे नामपारायणजपे विनियोगः** इति कृताञ्जलिरुक्त्वा तद्दिननित्यविद्याक्षरैः त्रिभिर्द्विरावृत्त्या यथाविधि करषडङ्गन्यासं चतुरासनन्यासं वाग्देवताष्टकन्यासं च विधाय।

रक्तां रक्ताम्बरां रक्तस्रग्विभूषानुलेपनाम्।
पाशाङ्कुशेक्षुकोदण्डप्रसूनविशिखां स्मरेत्।।

इति कालनित्यां हृदये ध्यात्वा हृदये श्रीचक्रं कालचक्रमध्यगतं विभाव्य तत्र देवीं सावरणां कालनित्याभिश्च परिवृतां ध्यात्वा मानसैरुपचारैः संपूज्य पारायणजपमारभेत।

तत्रादौ अङ्गविद्याजपः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि **+ हंसः अ हसौः हंसः**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि **+ हंसः आ हसौः हंसः**

* * * * *

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५ दि **+ हंसः क्ष हसौः हंसः**

इति एकपञ्चाशद्विद्याभिः सह मूलविद्यां जपित्वा ततः केवलमूलविद्यां त्रिर्जपित्वा। **ऐं वद वद वाग्वादिनि ऐं क्लीं क्लिन्ने क्लेदिनि क्लेदय महाक्षोभं कुरु कुरु क्लीं सौः मोक्षं कुरु कुरु हसौः स्हौः** इति दीपिनीविद्यामेकवारं जपित्वा ततो गुरुपादुकामेकवारं जपित्वा पुनः चत्वारिंशद्विद्याभिः सह मूलविद्यां जपेत्। तद्यथा—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं आ क्षा हसाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ई ळा हसाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऊ हा हसाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऋ सा हसाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं लृ षा हसाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐ शा हसाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं औ वा हसाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अः ला हसाई हंसः

इत्यष्टधा जपित्वा

पुनः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं आ क्षाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अ क्षाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं इ ळाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ई ळाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं उ हाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऊ हाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऋ साई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ॠ साई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ॡ षाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं लृ षाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ए शाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐ शाई हंसः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ओ वाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं औ वाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अः लाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अं लाई हंसः

इति षोडशधा जपित्वा

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अ काई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं इ चाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं उ टाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऋ ताई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं लृ पाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ए याई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ओ शाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अं ळाई हंसः

इत्यष्टधा जपित्वा

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं आ क्षाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ई ळाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऊ हाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ॠ साई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं लृ षाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐ शाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं औ वाई हंसः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अः लाई हंसः

इत्यष्टधा जपित्वा

ततः षोडशावान्तरयुगभिन्ने महायुगे यदेव युगं भविष्यति तदक्षरमारभ्य सर्वाभिर्दिननित्यविद्याभिः सह मूलं जपेत्। अयमङ्गविद्याजपो वर्गद्वयस्याप्यादौ प्रत्यहं कार्यः।

अथ प्रथमदिने ।। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अ आई हंसः। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अ काई हंसः...ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अ क्षाई हंसः। ३६।। पुनः ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं आ आई हंसः। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं आ काई हंसः...ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं आ क्षाई हंसः। ३६।। एवं इ आ, इ का, इ खा...इ

क्षा। ३६।। ई आ, ई का...ई क्षा। ३६।। एवम् **उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐं ओ औ अं अः**— एतेषां च **अः आई हंसः। अः काई हंसः...अः क्षाई हंसः।** इत्यन्तं जपेत्। एवं षट्सप्तत्युत्तरपञ्चशतसंख्याको जपो भवति मूलविद्यायाः। अत्र पारायणे प्रथमं तद्दिनयुगाक्षरात् षोडशस्वरभिन्नादुत्पन्नषट्सप्तत्युत्तरपञ्चशतविद्याभिः सह मूलं जपित्वा पश्चात्तद्दिनाक्षरजनितविद्याभिः तावत्संख्याभिः सह प्रोक्तक्रमेण मूलं जपेत्। युगाक्षरदिनाक्षरे तु तद्दिननित्यविद्यायाः प्रथमाक्षरं द्वितीयाक्षरं च बोध्यम्। युगाक्षरोत्थविद्याजपे विशेषस्तु— यस्मिन्युगे यत्स्वरयुतं युगाक्षरं भवति तत्स्वरमारभ्य प्रतिस्वरं षाट्त्रिंशत्क्रमेण तद्विसर्गान्तिमविद्यापर्यन्तं जपित्वा पुनस्तदक्षरस्य प्रथमस्वरमारभ्य आरब्धस्वरस्य पूर्वस्वरान्तिमविद्यावधि जपेत्। तदा मूलस्य ५७६ जपो भवति। अत्र युगस्तु षट्त्रिंशद्दिनात्मको भवति। प्रागुक्तपूर्णण्डलवर्णेषु ५७६ संख्याकेषु एकैकाक्षरस्य एकैकयुगं प्रति युगाक्षरत्वं च भवति। एतत्सर्वं दिननित्यविद्याक्रमं च गुरुमुखादेव जानीयात्। एवं द्विपञ्चाशदुत्तरैकादशशतसंख्याको जपो भवति मूलस्य। अङ्गविद्यायास्तु एकैकवर्गादौ एकनवतिसंख्याकः। तेन वर्गद्वयादौ जपो द्व्यशीत्युत्तरशतसंख्याको भवति। केवलं मूलजपोऽपि वारचतुष्टयं त्रिस्त्रिरावृत्त्या द्वादशधा भवति। एवं संभूय १३४६ संभवन्ति मूलस्य। एवमुक्तसंख्याकजपमुक्तविधिना कृत्वा मूलं त्रिर्जपित्वा ४ मूलं **डरलकस्हैं हसकलरडीं हसकलरडौः** इत्युत्तीर्णविद्यां सकृज्जपित्वा **मम सकलमनोरथान् साधय साधय तुभ्यं नमः** इति प्रार्थनीविद्यां कृताञ्जलिः सकृज्जपेत्। इति वर्गद्वयस्याप्यन्ते बोध्यम्। इत्थं पारायणजपं कृत्वा स्तोत्रमिदं पठेत्। तद्यथा—

क्ष्माम्ब्वग्नीरणखार्केन्दुयष्टृप्राययुगाक्षरैः । मातृभैरवगां वन्दे देवीं त्रिपुरभैरवीम् ।।
कादिवर्गाष्टकाकारसमस्ताष्टकविग्रहाम् । अष्टशक्त्यावृतां वन्दे देवीं त्रिपुरभैरवीम् ।।
स्वरषोडशकानां तु षट्त्रिंशद्भिः परापरैः। षट्त्रिंशत्तत्वगां वन्दे देवीं त्रिपुरभैरवीम् ।।
षट्त्रिंशत्तत्वसंस्थाप्यशिवचन्द्रकलास्वपि । कादितत्वान्तरां वन्दे देवीं त्रिपुरभैरवीम्।।
आईमायाद्वयोपाधिविचित्रेन्दुकलावतीम् । सर्वात्मिकां परां वन्दे देवीं त्रिपुरभैरवीम्।।
षडध्वपिण्डयोनिस्थमण्डलत्रयकुण्डलीम् । लिङ्गत्रयात्मिकां वन्दे देवीं त्रिपुरभैरवीम् ।।
स्वयंभूहृदयां बाणभ्रूकामाङ्कस्थितेतराम् । प्राप्तप्रत्यक्चितिं वन्दे देवीं त्रिपुरभैरवीम् ।।
वर्गान्ते पठितं यत्स्यात्स्तोत्रमेतत्समाहितैः । सर्वान्कामानवाप्नोति अन्ते सायुज्यमाप्नुयात्।।

इति स्तुत्वा जपं दव्यै समर्पयेत्।

एवं द्वितीयदिने प्राग्वत् अङ्गविद्याजपान्तं विधाय ४ मूलं **क आई हंसः। क काई हंसः। क खाई हंसः....क क्षाई हंसः।** पर्यन्तम् ३६।। **का आई हंसः। का काई इंसः।...का क्षाई हंसः। ३६।।**
कि आई हंसः। कि काई हंसः।...कि क्षाई हंसः।।३६।।
एवं की कु कू कृ कॄ क्लृ क्लॄ के कै को कौ कं कः।

एवं षट्त्रिंशद्दिनेषु च प्रागुक्तपरिपाट्या प्रत्यहं १३४६ संख्या यथा भवति तथा जपं कृत्वा वर्गद्वयस्यान्ते स्तोत्रं पठेत्।।

इति नामपारायणविधिः।

मन्त्रपारायणविधिः

माया कुण्डलिनी क्रिया मधुमती काली कला मालिनी
मातङ्गी विजया जया भगवती देवी शिवा शांभवी।
शक्तिः शंकरवल्लभा त्रिनयना वाग्वादिनी भैरवी
ह्लींकारी त्रिपुरा परापरमयी माता कुमारीत्यसि।।

माया = ह्लीं; कुण्डलिनी = ऐं; क्रिया = क्लीं; मधुमती = मातृका शुद्धा सबिन्दुका सविसर्गा सबिन्दुविसर्गा चेति चतुर्विधा; कालीत्यादि शांभरीत्यन्तानि दश नामानि। शक्ति: = सौ:; शंकरवल्लभा = ह्स्रीं; त्रिनयना = वौषट्; वाग्वादिनी = वद वद वाग्वादिनि स्वाहा; भैरवी = ह्स्रैं ह्स्क्ल्रीं ह्स्रौः; ह्लींकारी = ह्लीं; त्रिपुरा = क-१५; परापरमयी = ह्सौः स्हौः ; माता = ह्स्क्ल्ड्रैं ह्स्क्ल्ड्रीं ह्स्क्ल्ड्रौः; कुमारी = ऐं क्लीं सौः।।

एभि: श्रीमूलविद्याया: श्रीमदाराध्यचरणकृपाप्राप्तो मन्त्रपारायणक्रम:। तत्र कृतप्रातराह्निकक्रियो विविक्ते स्थाने स्वासनमास्तीर्य **ह्रीं आधारशक्तिकमलासनाय नमः** इति तत्संपूज्य, तत्र प्राङ्मुख उपविश्य गुरुगणपतिपरदेवता: प्रणम्य मूलविद्यया प्राणायामत्रयं कृत्वा संक्षेपतो भूतशुद्धिं प्राणप्रतिष्ठां मातृकान्यासं मूलविद्याया: ऋष्यादिकरषडङ्गन्यासं चतुरासनन्यासं वाग्देवताष्टकन्यासं च कृत्वा देवीं ध्यात्वा मानसैरुपचारै: संपूज्य श्रीपरदेवतात्मक: पारायणजपमारभेत।

मन्त्रपारायणम्

तत्र प्रथमदिने—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं अ काली सौः **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं आः काली सौः**
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं आ काली सौः * * * *
* * * * **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं ळः काली सौः**
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं ळ काली सौः **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं क्षः काली सौः ५१**
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं क्ष काली सौः ५१ * * * *
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं अं काली सौः **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं अंः काली सौः**
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं आं काली सौः **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं आंः काली सौः**
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं ळ काली सौः **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं ळंः काली सौः**
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं क्षं काली सौः ५१ **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं क्षंः काली सौ ५१**
२०४
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ह्रीं अ काली सौः

इति मायाबीजेन सह शुद्धादिमातृका-चतुष्टयवर्णैः कालीनाम्ना शक्तिमन्त्रेण च चतुरधि-कद्विशतवारं मूलविद्यां जपेत्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं अ काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं आ काली सौः
* * * *
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं ळ काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं क्ष काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं अं काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं आं काली सौः
* * * *
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं ळं काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं क्षं काली सौः ५१
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं अः काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं आः काली सौः
* * * *
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं ळः काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं क्षः काली सौः ५१
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं अंः काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं आंः काली सौः
* * * *
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं ळंः काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं क्षंः काली सौः ५१

२०४

इति कुण्डलिनीबीजेन सह प्राग्वत् चतुरधिक-द्विशतवारं मूलविद्यां जपेत्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं क्लीं अ काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं क्लीं आ काली सौः
* * * *
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं क्लीं ळ काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं क्ष काली सौः ५१
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं अं काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं आं काली सौः
* * * *
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं ळं काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ऐं क्षं काली सौः ५१
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं क्लीं अः काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं क्लीं आः काली सौः
* * * *
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं क्लीं ळः काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं क्लीं क्षः काली सौः ५१
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं क्लीं अंः काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं क्लीं आंः काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं क्लीं ळंः काली सौः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं क्लीं क्षंः काली सौः ५१

२०४

इति क्रियाबीजेन सह पूर्ववत् चतुरधिकद्विशतवारं जपेत्।

एवं कालीनाम्नि द्वादशोत्तरषट्छतसंख्याको जपः **६१२**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **कला** द्वादशोत्तरषट्छतसंख्याको जपः **६१२**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **मालिनी** द्वादशोत्तरषट्छतसंख्याको जपः **६१२**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **मातङ्गी** द्वादशोत्तरषट्छतसंख्याको जपः **६१२**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **विजया** द्वादशोत्तरषट्छतसंख्याको जपः ६१२
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **जया** द्वादशोत्तरषट्छतसंख्याको जपः ६१२
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **भगवती** द्वादशोत्तरषट्छतसंख्याको जपः ६१२
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **देवी** द्वादशोत्तरषट्छतसंख्याको जपः ६१२
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **शिवा** द्वादशोत्तरषट्छतसंख्याको जपः ६१२
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **शांभवी** द्वादशोत्तरषट्छतसंख्याको जपः ६१२
आहत्य दशानामपि नाम्नां विंशत्युत्तरैकशताधिकषट्सहस्रं ६१२०
एवं प्रथमदिनस्य जपसंख्या— ६१२०

द्वितीयदिने **सौः** इत्यस्य स्थाने	**हस्त्रीं** इति निवेश्य जपेत्	६१२०
तृतीयदिने **सौः** इत्यस्य स्थाने	**वौषट्** इति निवेश्य जपेत्	६१२०
चतुर्थदिने **सौः** इत्यस्य स्थाने	**वद वद वाग्वादिनि स्वाहा** इति निवेश्य जपेत्	६१२०
पञ्चमदिने **सौः** इत्यस्य स्थाने	**हस्त्रैं हस्क्ल्रीं हस्त्रौः** इति निवेश्य जपेत्	६१२०
षष्ठदिने **सौः** इत्यस्य स्थाने	**ह्रीं** इति निवेश्य जपेत् **६१२०**	
सप्तमदिने **सौः** इत्यस्य स्थाने	**क-१५** इति निवेश्य जपेत्	६१२०
अष्टमदिने **सौः** इत्यस्य स्थाने	**हसौः स्हौः** इति निवेश्य जपेत्	६१२०
नवमदिने **सौः** इत्यस्य स्थाने	**हस्वल्र्डैं हस्क्ल्र्डीं**	
	हस्क्ल्र्डौः इति निवेश्य जपेत्	६१२०
दशमदिने सौः इत्यस्य स्थाने	**ऐं क्लीं सौः** इति निवेश्य जपेत्	६१२०
आहत्य दशानामपि दिनानां जपसंख्या	....	६१२००

द्विशत्युत्तरैकषष्टिसहस्राणि।

इति मन्त्रपारायणम्।

५. लघुआवरणपूजा खण्डः

लघुआवरणपूजा

ॐ आब्रह्मलोकादाशेषादालोकालोकपर्वतात् ।
ये वसन्ति द्विजा देवास्तेभ्यो नित्यं नमाम्यहम् ।।

ॐ नमो ब्रह्मादिभ्यो ब्रह्मविद्यासंप्रदायकर्तृभ्यो वंशर्षिभ्यो नमो गुरुभ्यः ।
सर्वोपल्लवरहितप्रज्ञानघनप्रत्यगर्थो ब्रह्माहमस्मि, सोहमस्मि ब्रह्माहमस्मि ।

श्रीनाथादिगुरुत्रयं गणपतिं पीठत्रयं भैरवं
सिद्धौघं वटुकत्रयं पदयुगं दूतीक्रमं मण्डलम्।
वीरान्द्व्यष्ट चतुष्कषष्टिनवकं वीरावलीपञ्चकं
श्रीमन्मालिनिमन्त्रराजसहितं वन्दे गुरोर्मण्डलम्।।

ओं ऐं ह्रीं श्रीं भं भद्रकाल्यै नमः। (द्वारस्य दक्षशाखायां)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं भं भैरवाय नमः। (द्वारस्य वामशाखायां)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लं लम्बोदराय नमः। (द्वारस्य ऊर्ध्वशाखायां) इति द्वारदेवताः संपूज्य।

तत्त्वाचमनम्

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं कएईलह्रीं आत्मतत्त्वं शोधयामि स्वाहा।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं हसकहलह्रीं विद्यातत्त्वं शोधयामि स्वाहा।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः सकलह्रीं शिवतत्त्वं शोधयामि स्वाहा।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं कएईलह्रीं क्लीं हसकहलह्रीं सौः सकलह्रीं सर्वतत्त्वं शोधयामि स्वाहा।। इत्याचम्य

श्रीगुरुपादुकामन्त्रम्

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं, ऐं क्लीं सौः, हंसः शिवः सोहं, हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं हसौः सहक्षमलवरयीं स्हौः हंसः शिवः सोहं स्वरूपनिरूपणहेतवे श्रीगुरवे नमः, अमुका-नन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं, ऐं क्लीं सौः, सोहं हंसः शिवः हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं हसौः सहक्षमलवरयीं स्हौः सोहं हंसः शिवः स्वच्छप्रकाशविमर्शहेतवे श्रीपरमगुरवे नमः, अमुका-नन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं, ऐं क्लीं सौः, हंसः शिवः सोहं हंसः हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं हसौः सहक्षमलवरयीं स्हौः हंसः शिवः सोहं हंसः स्वात्मारामपञ्जरविलीनतेजसे श्रीपरमेष्ठिगुरवे नमः अमुका-नन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।

इति मृगीमुद्रया गुरुपादुकामुच्चार्य, सुमुख-सुवृत्त-चतुरश्र-मुद्गर-योन्याख्याभिः पञ्चभिर्मुद्राभिः श्रीगुरून् वाममुजे प्रणम्य, गणपतिमूलेन स्वदक्षभुजे योनिमुद्रया प्रणमेत्।

आगमार्थं च देवानां गमनार्थं तु रक्षसाम्।
कुर्याद् घण्टारवं तत्र देवताह्वानलाञ्छनम्।।

इति घण्टानादं कृत्वा।।

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम्।

प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये।।

मूलेन प्राणानायम्य। देशकालौ संकीर्त्य—

मम श्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरीप्रीत्यर्थं यथासंभवद्रव्यैः यथाशक्ति सपर्याक्रमं निर्वर्तयिष्ये, तेन परमेश्वरं प्रीणयामि।

आत्मानमलंकृत्य प्रमुदितचित्तः **शिवोऽहं** इति भावयेत्।

आसनमास्तीर्य दक्षिणहस्ते जलमादाय **सौः** इति द्वादशवारमभिमन्त्र्य तज्जलेन मूलमन्त्रेण आसनं प्रोक्षयेत्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं ह्रीं आधारशक्तिकमलासनाय नमः।

इति पुष्पाक्षतैः आसनमभ्यर्च्य आसने उपविशेत्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय द्वीपनाथाय नमः। इति भूमौ पुष्पाञ्जलिं विकिरेत्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं समस्तप्रकट-गुप्त-गुप्ततर-संप्रदाय-कुलोत्तीर्ण-निगर्भ-रहस्याति-रहस्य-परापरातिरहस्य-योगिनीभ्यो नमः। इति मूर्ध्नि बद्धाञ्जलिः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं हः अस्त्राय फट्—इति अस्त्रमन्त्रेण मुहुरावृत्तेन अङ्गुष्ठादि कनिष्ठिकान्तं करतलयोः कूर्परयोः देहे च व्यापकं कुर्यात्।

अनुज्ञाम्

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीगुरो दक्षिणामूर्ते भक्तानुग्रहकारक। अनुज्ञां देहि भगवन् श्रीचक्रयजनाय मे। इत्यनुज्ञाप्य

लघु प्राणप्रतिष्ठा

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ आं ह्रीं क्रों यं रं लं वं शं षं सं हं ॐ हंसः सोहं, सोहं हंसः शिवः, श्रीचक्रस्य प्राणा इह प्राणाः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ आं ह्रीं क्रों श्रीचक्रस्य जीव इह स्थितः। सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनश्चक्षुः श्रोत्रजिह्वाघ्राणा इहैवागत्य अस्मिन् चक्रे सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ असुनीते पुनरस्मासु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगम्। ज्योक्पश्येम सूर्यमुच्चरन्तमनुमते मृळया नस्स्वस्ति।

इति लघुप्राणप्रतिष्ठा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अमृताम्भोनिधये नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं रत्नद्वीपाय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं नानावृक्षमहोद्यानाय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कल्पादिकदम्बान्तवाटिकाषट्काय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं माणिक्यमण्टपाय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सहस्रस्तम्भमण्टपाय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अमृतादिवापिकात्रयाय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं बालातपोद्गाराय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं चन्द्रिकोद्गाराय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं महाशृङ्गारपरिघायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं महापद्माटव्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं चिन्तामणिमयगृहराजाय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं चतुराम्नायमयचतुर्द्वारेभ्यो नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं रत्नप्रदीपवलयाय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मणिमयमहासिंहासनाय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पञ्चब्रह्ममयमञ्चाय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसतूलिकातल्पाय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसतूलिकामहोपधानाय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कौसुम्भास्तरणाय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं महावितानकाय नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं महामायायवनिकायै नमः

इति मन्दिरपूजा।

दीपदेवि महादेवि शुभं भवतु मे सदा।
यावत्पूजासमाप्तिः स्यात्तावत्प्रज्वल सुस्थिरा।।

इति दीपे पुष्पाञ्जलिं दद्यात्।

मूलेन चक्रमध्ये पुष्पाञ्जलिं विकीर्य, मूलत्रिखण्डेन स्वाग्रवामदक्षकोणेषु पुष्पाञ्जलीन् दद्यात्।

भूतशुद्धिः

श्वाससमीरं पिङ्गलया अन्तराकृष्य—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलशृङ्गाटकात् सुषुम्नापथेन जीवशिवं परमशिवपदे योजयामि स्वाहा—इति मन्त्रेण मूलाधारस्थितं जीवात्मानं सुषुम्नावर्त्मना ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा परमशिवेन एकीभूतं विभाव्य इडया वायुं रेचयेत्।।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं यं १६. (इडया पूरयित्वा) **संकोचशरीरं शोषय शोषय स्वाहा**—इति निजशरीरं शोषितं विभाव्य पिङ्गलया रेचयेत्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं रं १६ (पिङ्गलया पूरयित्वा) **संकोचशरीरं दह दह पच पच स्वाहा**—इति प्लुष्टं भस्मीकृतं च विभाव्य इडया रेचयेत्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वं १६ (इडया पूरयित्वा) **परमशिवामृतं वर्षय वर्षय स्वाहा**—इति तद्भस्म सहस्रारेन्दुमण्डलविगलदमृतरसेन सिक्तं च विभाव्य पिङ्गलया रेचयेत्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लं १६ (पिङ्गलया पूरयित्वा) **शांभवशरीरमुत्पादयोत्पादय स्वाहा**—इति तद्भस्मनो दिव्यशरीरमुत्पन्नं विभाव्य इडया रेचयेत्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः सोहं (इडया पूरयित्वा) **अवतर अवतर शिवपदात् जीव सुषुम्नापथेन प्रविश मूलशृङ्गाटकं उल्लसोल्लस ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल हंसः सोहं स्वाहा**—इति परमशिवेनैकीकृतं जीवं पुनः सुषुम्नावर्त्मना मूलाधारे स्थापितं चिन्तयेत्।

इति भूतशुद्धिः।

अथ हृदि दक्षकरतलं निधाय **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आं सोहं** इति त्रिः पठेत्।

इत्यात्मप्राणप्रतिष्ठां कृत्वा

अथ मूलेन षोडशधा दशधा त्रिधा वा प्राणानायम्य।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः।
ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया।।

इति मन्त्रमुच्चार्य युगपद्वामपार्ष्णिभूतलाघातत्रय—करास्फोटनत्रय—क्रूरदृष्ट्यवलोकनपूर्वकतालत्रयेण भौमान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारयेत्।

अथ **नमः** इति अङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चारयन् अङ्कुशमुद्रया शिखां बध्नीयात्।

मातृकान्यासः

अस्य श्रीमातृकासरस्वतीन्यासमहामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः, गायत्री छन्दः, श्रीमातृकासरस्वती देवता। हल्भ्यो बीजेभ्यो नमः, स्वरेभ्यः शक्तिभ्यो नमः, बिन्दुभ्यः कीलकेभ्यो नमः, मम श्रीविद्याङ्गत्वेन न्यासे विनियोगः।

सर्वमातृकया सर्वाङ्गे अञ्जलिना त्रिर्व्यापकं कुर्यात्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं कं खं गं घं ङं आं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं इं चं छं जं झं ञं ईं तर्जनीभ्यां नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं उं टं ठं डं ढं णं ऊं मध्यमाभ्यां नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं एं तं थं दं धं नं ऐं अनामिकाभ्यां नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं पं फं बं भं मं औं कनिष्ठिकाभ्यां नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं यं रं लं वं शं षं सं हं ळं क्षं अः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः।

एवं हृदयादिन्यासः। **भूर्भुवस्वरोम्** इति दिग्बन्धः।।

ध्यानम्

ॐ पञ्चाशद्वर्णभेदैर्विहितवदनदोःपादयुक्कुक्षिवक्षो-
देशां भास्वत्कपर्दाकलितशशिकलामिन्दुकुन्दावदाताम्।
अक्षस्त्रक्कुम्भचिन्तालिखितवरकरां त्रीक्षणामब्जसंस्था-
मच्छाकल्पामतुच्छस्तनजघनभरां भारतीं तां नमामि।।

लमित्यादि पञ्चपूजां कृत्वा।

बहिर्मातृका

मातृकाः त्रितारीबालापूर्विकाः 'नमः हंसः' इत्यन्ताः स्वाङ्गेषु न्यसेत्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः
अं नमः हंसः (शिरसि)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आं नमः हंसः (मुखवृत्ते)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं इ नमः हंसः (दक्षनेत्रे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ईं नमः हंसः (वामनेत्रे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं उं नमः हंसः (दक्षकर्णे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऊं नमः हंसः (वामकर्णे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऋं नमः हंसः (दक्षनासापुटे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॠ नमः हंसः (वामनासापुटे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लृ नमः हंसः (दक्षकपोले)

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॡं नमः हंसः (वामकपोले)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं एं नमः हंसः (ऊर्ध्वोष्ठे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं नमः हंसः (अधरोष्ठे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओंनमः हंसः (ऊर्ध्वदन्तपंक्तौ)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं औंनमः हंसः (अधोदन्तपंक्तौ)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं नमः हंसः (जिह्वाग्रे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अःनमः हंसः (कण्ठे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कं नमः हंसः (दक्षबाहुमूले)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं खं नमः हंसः (दक्षकूर्परे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं गं नमः हंसः (दक्षमणिबन्धे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं घं नमः हंसः (दक्षकराङ्गुलिमूले)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ङं नमः हंसः (दक्षकराङ्गुल्यग्रे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं चं नमः हंसः (वामबाहुमूले)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं छं नमः हंसः (वामकूर्परे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं जं नमः हंसः (वाममणिबन्धे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं झं नमः हंसः (वामकराङ्गुलिमूले)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ञं नमः हंसः (वामकराङ्गुल्यग्रे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं टं नमः हंसः (दक्षोरुमूले)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ठं नमः हंसः (दक्षजानुनि)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं डं नमः हंसः (दक्षगुल्फे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ढं नमः हंसः (दक्षपादाङ्गुलिमूले)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं णं नमः हंसः (दक्षपादाङ्गु-ल्यग्रे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं तं नमः हंसः (वामोरुमूले)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं थं नमः हंसः (वमजानुनि)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं दं नमः हंसः (वामगुल्फे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं धं नमः हंसः (वामपादाङ्गुलिमूले)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं नं नमः हंसः (वामपादाङ्गुल्यग्रे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पं नमः हंसः (दक्षपार्श्वे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं फं नमः हंसः (वामापार्श्वे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं बं नमः हंसः (पृष्ठे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं भं नमः हंसः (नाभौ)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मं नमः हंसः (जठरे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं यं नमः हंसः (हृदये)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं रं नमः हंसः (दक्षकक्षे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लं नमः हंसः (गलपृष्ठे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वं नमः हंसः (वामकक्षे)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शं नमः हंसः (हृदयादिदक्षकराङ्गुल्यन्तं)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं षं नमः हंसः(हृदयादिवामकराङ्गुल्यन्तं)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सं नमः हंसः (हृदयादिदक्षपादाङ्गुल्यन्तं)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हं नमः हंसः (हृदयादिवामपादाङ्गुल्यन्तं)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ळं नमः हंसः (कट्यादिपादाङ्गुल्यन्तं)
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्षं नमः हंसः (कट्यादिब्रह्मरन्ध्रान्तं)

इति बहिर्मातृका।

अन्तर्मातृका

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं नमः हंसः, आं नमः हंसः + + अः नमः हंसः ।।

कण्ठे विशुद्धिचक्रे षोडशदलकमले।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कं नमः हंसः, खं नमः हंसः + + ठं नमः हंसः ।।

हृदये अनाहते द्वादशदलकमले।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं डं नमः हंसः, ढं नमः हंसः + + फं नमः हंसः ।।

नाभौ मणिपूरे दशदलकमले।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं बं नमः हंसः, भं नमः हंसः + + लं नमः हंसः ।।

लिङ्गमूले स्वाधिष्ठाने षड्दलकमले।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वं नमः हंसः, शं नमः हंसः + + सं नमः हंसः ।।

गुदोपरि मूलाधारे चतुर्दलकमले।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हं नमः हंसः, क्षं नमः हंसः।।

भ्रुवोर्मध्ये आज्ञाचक्रे द्विदले।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं नमः हंसः, आं नमः हंसः + + क्षं नमः हंसः।।

(५० वर्णाः) मूर्ध्नि सहस्रारे।

इति अन्तर्मातृका।

अथ मूलविद्यावर्णन्यासं ऋष्यादिकरषडङ्गन्यासं च यथोपदेशं कुर्यात्।

कलशपूजा

स्वपुरतो वामभागे त्रिकोणवृत्तचतुरश्रात्मकं मण्डलं मत्स्यमुद्रया विलिख्य, मण्डलं मूलेन समभ्यर्च्य, कर्पूरादिवासितजलपूरितं कलशं गन्धपुष्पाक्षतैरलंकृत्य मण्डलोपरि संस्थापयेत्।

ॐ कलशस्य मुखे विष्णुः कण्ठे रुद्रः समाश्रितः।
मूले तत्र स्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः।।
कुक्षौ तु सागराः सर्वे सप्तद्वीपा वसुन्धरा।
ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदोऽप्यथर्वणः।।
अङ्गैश्च सहिताः सर्वे कलशाम्बुसमाश्रिताः।।

ॐ आपो वा इदँ सर्वं विश्वा भूतान्यापः प्राणा वा आपः पशव आपोऽन्नमापोऽमृतमापः सम्राडापो विराडापः स्वराडापश्छन्दाँस्यापो ज्योतींष्यापो यजूँष्यापः सत्यमापः सर्वा देवता आपो भूर्भुवस्सुवराप ओं।

गङ्गे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति। नर्मदे सिन्धु कावेरि जलेऽस्मिन्संनिधिं कुरु।।
सर्वे समुद्राः सरितस्तीर्थानि च नदा ह्रदाः। आयान्तु देवीपूजार्थं दुरितक्षयकारकाः।।

मूलेन अष्टवारमभिमन्त्र्य, धेनुमुद्रां प्रदर्श्य, तज्जलेन पूजोपकरणानि आत्मानं च प्रोक्षयेत्।

शङ्खपूजा

वर्धनीपात्रस्य दक्षिणतः वर्धनीपात्रगतेन जलेन बिन्दु-त्रिकोण-षट्कोण-वृत्त-चतुरश्रात्मकं मण्डलं मत्स्यमुद्रया निर्माय मूलेनाभ्यर्च्य—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अस्त्राय फट्—इति शङ्खपात्रस्य आधारं प्रक्षाल्य

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं अग्निमण्डलाय धर्मप्रददशकलात्मने श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्याः सामान्यार्घ्यपात्राधाराय नमः—इति मण्डलस्योपरि संस्थाप्य

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् रां रीं रूं रैं रौं रः रमलवरयूं अग्निमण्डलाय नमः इति अग्निमण्डलं विभाव्य

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं धूम्रार्चिरादिदशकलाभ्यो नमः—इति संपूज्य

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अस्त्राय फट्—इति क्षालितं शङ्खं गृहीत्वा

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं उं सूर्यमण्डलायार्थप्रदद्वादशकलात्मने श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्याः सामान्यार्घ्यपात्राय नमः—इति संस्थाप्य

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आ सत्येन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवना विपश्यन्। हां हीं हूं हैं हौं हः। हमलरयूम्। सूर्यमण्डलाय नमः—इति सूर्यमण्डलं विभाव्य

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं तपिन्यादिद्वादशकलाभ्यो नमः—इति संपूज्य

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मं सोममण्डलाय कामप्रदषोडशकलात्मने महात्रिपुरसुन्दर्याः सामान्यार्घ्यामृताय नमः—इति वर्धनीसलिलमापूर्य

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोमवृष्णियं भवावाजस्य संगथे। सां सीं सूं सैं सौं सः समलवरयूं सोममण्डलाय नमः—इति सोममण्डलं विभाव्य

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अमृतादिषोडशकलाभ्यो नमः—इति संपूज्य ततस्तस्मिन्शङ्खे अग्नीशासुरवायुकोणेषु मध्ये दिक्षु च क्रमेण षडङ्गैः संपूजयेत्।

तद्यथा—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क-५ हृदयाय नमः। हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं ह-६ शिरसे स्वाहा। शिरःशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः स-ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शिखायै वषट्। शिखाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क-५ कवचाय हुं। कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं ह-६ नेत्रत्रयाय वौषट्। नेत्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः स-४ अस्त्राय फट्। अस्त्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

ततः **अस्त्राय फट्** इति संरक्ष्य, **कवचाय हुं** इति अवकुण्ठ्य, धेनुयोनिमुद्रे प्रदर्श्य, मूलेन सप्तवारमभिमन्त्र्य, तत्सलिलपृषतैः पूजोपकरणानि आत्मानं च प्रोक्ष्य, शङ्खजलात् किंचित् वर्धन्यां क्षिपेत्।

अन्तर्यागः

आमूलाधारादाब्रह्मबिलं विलसन्तीं बिसतन्तुतनीयसीं विद्युत्पुञ्जपिञ्जरां विवस्वदयुतभास्वत्प्रकाशां परःशतसुधामयूखशीतलतेजोदण्डरूपां परचितिं भावयेत्। तेजोरूपेण परिणतां परमशिवज्योतिरभिन्न-प्रकाशात्मिकां वियदादिविश्वकारणां सर्वावभासिकां स्वात्माभिन्नां परचितिं सुषुम्नापथेन उद्गमय्य विनिर्भिन्नविधिबिलविलसदमलदशशतदलकमलात् वहन्नासापुटेन निर्गतां त्रिखण्डमुद्रामण्डितशिखण्डे कुसुमगर्भितेऽञ्जलौ समानीय—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः श्रीललितायाः अमृतचैतन्यमूर्तिं कल्पयामि नमः। मूलमन्त्रध्यानश्लोकोक्तरूपेण देवीं निजलीलाङ्गीकृतललितवपुषं विचिन्त्य

आवाहनम्

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हस्रैं हस्क्लरीं हस्रौः

महापद्मवनान्तस्थे कारणानन्दविग्रहे। सर्वभूतहिते मातः एह्येहि परमेश्वरि।।

बिन्दुपीठगतनिर्विशेषब्रह्मात्मकश्रीमत्कामेश्वराङ्के श्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरीपराभट्टारिकामावाहयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **आवाहिता भव।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **संस्थापिता भव।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **संनिधापिता भव।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **संनिरुद्धा भव।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **संमुखी भव।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **अवकुण्ठिता भव।**

इति मन्त्रैरावाहनादिषण्मुद्राः प्रदर्श्य, वन्दनधेनुयोनिमुद्राश्च प्रदर्शयेत्।

उपचारपूजा

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै पाद्यं कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै आभरणावरोपणं कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै मज्जनशालाप्रवेशनं कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै कनककलशच्युतसकलतीर्थाभिषेकं कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै धौतवस्त्रपरिमार्जनं कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै अरुणदुकूलपरिधानं कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै अरुणकुचोत्तरीयं कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै दिव्यगन्धसर्वाङ्गीणविलेपनं कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै केशभारस्य कालागरुधूपं कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै मल्लिकादिसर्वर्तुकुसुममालाः कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै नवमणिमकुटादिसर्वाभरणानि कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै एककरे पाशं कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै अन्यकरेऽङ्कुशं कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै इतरकरे पुण्ड्रेक्षुचापं कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै अपरकरे पुष्पबाणान् कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै श्रीमन्माणिक्यपादुके कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै महाचक्राधिरोहणं कल्पयामि नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै कामेश्वराङ्कपर्यङ्कोपवेशनं कल्पयामि नमः

चतुरायतनपूजा

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं गणपतिमूलं **सिद्धलक्ष्मीसमेतमहागणपतिश्रीपादुकां पूजयामि नमः**—इति त्रिः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आदित्यमूलं **प्रकाशशक्तिसहितमार्ताण्डभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः**—इति त्रिः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अष्टाक्षरी **श्रीमहालक्ष्मीसमेतमहाविष्णुश्रीपादुकां पूजयामि नमः**—इति त्रिः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पञ्चाक्षरी **श्रीसाम्बपरमेश्वरश्रीपादुकां पूजयामि नमः**—इति त्रिः।

लयाङ्गपूजा

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरी (पराभट्टारिका) श्रीपादुकां पूजयामि नमः इति बिन्दौ देवीं त्रिः संपूजयेत्।

षडङ्गार्चनम्

देव्यङ्गे (बिन्दौ) अग्नीशासुरवायुकोणेषु मध्ये दिक्षु च—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क-५ हृदयाय नमः। हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं ह-६ शिरसे स्वाहा। शिरःशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः स-४ शिखायै वषट्। शिखाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क-५ कवचाय हुं। कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं ह-६ नेत्रत्रयाय वौषट्। नेत्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः स-४ अस्त्राय फट्। अस्त्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

नित्यादेवीयजनम्

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं ऐं सकलह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे सौः अं कामेश्वरीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आं ऐं भगभुगे भगिनि भगोदरि भगमाले भगावहे भगगुह्ये भगयोनि भगनिपातिनि सर्वभगवशंकरि भगरूपे नित्यक्लिन्ने भगस्वरूपे सर्वाणि भगानि मे ह्यानय वरदे रेते सुरेते भगक्लिन्ने क्लिन्नद्रवे क्लेदय द्रावय अमोघे भगविच्चे क्षुभ क्षोभय सर्वसत्वान् भगेश्वरि ऐं ब्लूं जं ब्लूं भें ब्लूं मों ब्लूं हें क्लिन्ने सर्वाणि भगानि मे वशमानय स्त्रीं हर ब्लें ह्रीं आं भगमालिनीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं इं ॐ ह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वाहा इं नित्यक्लिन्नानित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ईं ॐ क्रों भ्रों क्रौं झ्रौं छ्रौं ज्रौं स्वाहा ईं भेरुण्डानित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं उं ॐ ह्रीं वह्निवासिन्यै नमः उं वह्निवासिनीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऊं ह्रीं क्लिन्ने ऐं क्रों नित्यमदद्रवे ह्रीं ऊं महावज्रेश्वरीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऋं ह्रीं शिवदूत्यै नमः ऋं शिवदूतीनित्याश्रीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॠं ॐ ह्रीं हुं खे च छे क्षः स्त्रीं हुं क्षे ह्रीं फट् ॠं त्वरितानित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लृं ऐं क्लीं सौः लृं कुलसुन्दरीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लॄं हस्क्लॄडैं हस्क्लॄडीं हस्क्लॄडौः लॄं नित्यानित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं एं ह्रीं फ्रें स्त्रूं क्रों आं क्लीं ऐं ब्लूं नित्यमदद्रवे हुं फ्रें ह्रीं एं नीलपताकानित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं भ्म्र्यूं ऐं विजयानित्याश्रीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं स्वौं ओं सर्वमङ्गळानित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं औं ओं नमो भगवति ज्वालामालिनि देवदेवि सर्वभूतसंहारकारिके जातवेदसि ज्वलन्ति ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल ह्रां ह्रीं ह्रूं र र र र र र र हुं फट् स्वाहा औं ज्वालामालिनीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं च्कौं अं चित्रानित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अः क-१५ अः ललितामहानित्याश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

गुरुमण्डलार्चनम्

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं परौघेभ्यो नमः—इति बिन्दुत्रिकोणयोः पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा बिन्दौ महापादुकां यजेत्।।यथा—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ऐं ग्लौं ह्स्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं हसौः सहक्षमलरयीं स्हौः श्रीविद्यानन्दनाथात्मकचर्यानन्दनाथश्रीमहापादुकां पूजयामि नमः।

त्रिकोणे वामरेखायां—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं उड्डीशानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रकाशानन्दननाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं विमर्शानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आनन्दानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

पूर्वरेखयायां

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं षष्ठीशानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ज्ञानानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सत्यानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पूर्णानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

दक्षरेखायां—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मित्रेशानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं स्वभावानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रतिभानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सुभगानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं दिव्यौघसिद्धौघमानवौघेभ्यो नमः—इति पुष्पाञ्जलिः।

दिव्यौघः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं परप्रकाशानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं परशिवानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पराशक्त्यम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कौलेश्वरानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शुक्लदेव्यम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कुलेश्वरानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कामेश्वर्यम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः

सिद्धौघः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं भोगानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लिन्नानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं समयानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सहजानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

मानवौघः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं गगनानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं विश्वानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं विमलानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मदनानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं भुवनानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लीलाम्बा श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं स्वात्मानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रियानन्दनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नमः

ततः परमेष्ठिगुरुमन्त्रेण परमेष्ठिगुरु,परमगुरुमन्त्रेण परमगुरुं, स्वगुरुमन्त्रेण स्वगुरुं च यजेत्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं आं सौः चतुरश्रत्रयात्मकत्रैलोक्यमोहनचक्राधिष्ठांत्र्यै अणिमाद्यष्टाविंशतिशक्ति-सहित—प्रकटयोगिमयूखावृतत्रिपुराचक्रेश्वरीस्वरूपश्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरीश्रीपादुकां पूजयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः षोडशदळपद्मात्मकसर्वाशापरिपूरकचक्राधिष्ठात्र्यै कामाकर्षण्या-द्विषोडशशक्तिसहित—गुप्तयोगिनीमयूखावृतत्रिपुरेशीचक्रेश्वरास्वरूपश्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरी०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं सौः अष्टदलपद्मात्मकसर्वसंक्षोभणचक्राधिष्ठात्र्यै अनङ्गकुसुमाद्यष्ट-शक्तिसहितगुप्ततरयोगिनीमयूखावृतत्रिपुरसुन्दरीचक्रेश्वरीस्वरूपश्रीललिता०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं है हक्लीं हसौः चतुर्दशारात्मकसर्वसौभाग्यदायकचक्राधिष्ठात्र्यै सर्वसंक्षोभिण्यादि-चतुर्दशशक्तिसहितसंप्रदाययोगिनीमयूखावृतत्रिपुरवासिनीचक्रेश्वरीस्वरूपश्रीललिता०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसै हस्क्लीं हस्सौः बहिर्दशारात्मकसर्वार्थसाधकचक्राधिष्ठात्र्यै सर्वसिद्धिप्रदादिदश-शक्तिसहित—कुळोत्तीर्णयोगिनीमयूखावृतत्रिपुराश्रीचक्रेश्वरीस्वरूपश्रीललिता०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं ब्लें अन्तर्दशारात्मकसर्वरक्षाकरचक्राधिष्ठात्र्यै सर्वज्ञादिदश-शक्तिसहितनिगर्भयोगिननीमयूखावृतत्रिपुरमालिनीचक्रेश्वरीस्वरूपश्रीललिता०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः अष्टारात्मकसर्वरोगहरचक्राधिष्ठित—वशिन्याद्यष्ट-शक्तिसहितरहस्ययोगिनीमयूखावृतत्रिपुरासिद्धाचक्रेश्वरीस्वरूपश्रीललिता०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हस्रैं हस्क्ल्रीं हस्रौः त्रिकोणात्मकसर्वसिद्धिप्रदचक्राधिष्ठित—कामेश्वर्यादित्रिशक्तिसहितातिरहस्ययोगिनीमयूखावृतमहात्रिपुरचक्रेश्वरीस्वरूपश्रीललिता०

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं. पञ्चमी **बिन्द्वात्मकसर्वानन्दमयचक्रधिष्ठित— षऽङ्गयुधदशशक्तिसहितपरापरातिरह-स्ययोगिनी-मयूखावृतमहात्रिपुसुदरीचक्रेश्वरीस्वरूपश्रीललिता**

लयाङ्गाद्यावरणान्तपूजास्थाने नमोऽन्तशुद्धशक्तिखङ्गमालार्चनमपि कर्तुं शक्यम्।

दण्डनाथानामानि

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पञ्चम्यै	**नमः**	**ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पोत्रिण्यै**	**नमः**
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं दण्डनाथायै	**नमः**	**ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शिवायै**	**नमः**
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं संकेतायै	**नमः**	**ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वार्ताळ्यै**	**नमः**
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं समयेश्वर्यै	**नमः**	**ॐ ऐं ह्रीं श्रीं महासेनायै**	**नमः**
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं समयसंकेतायै	**नमः**	**ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आज्ञाचक्रेश्वर्यै**	**नमः**
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वाराहै	**नमः**	**ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अरिघ्न्यै**	**नमः**

मन्त्रिणीनामानि

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं संगीतयोगिन्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्यामायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्यामळायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मन्त्रनायिकायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मन्त्रिण्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सचिवेशान्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रधानेश्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शुकप्रियायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वीणावत्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वैणिक्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मुद्रिण्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रियकप्रियायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं नीपप्रियायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कदम्बेश्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कदम्बवनवासिन्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सदामदायै नमः

ललितानामानि

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सिंहासनेश्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कामेश्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं परमेश्वर्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं महाराज्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कामराजप्रियायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वराङ्कुशायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कामकोटिकायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं चापिन्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं चक्रवर्तिन्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं त्रिपुरायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं महाविद्यायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं महात्रिपुरसुन्दर्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शिवायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सुन्दरीचक्रनाथायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अनङ्गवल्लभायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सम्राज्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सर्वपाटलायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं चक्रिण्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कुलनाथायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं चक्रेश्वर्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आम्नायनाथायै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं महादेव्यै नमः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सर्वाम्नायनिवासिन्यै नमः
ॐ शृङ्गारनायिकायै नमः।।

अथ यथावकाशं सहस्रनामावल्यादिना अर्चनं कुर्यात्।

धूपः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं धूरसि धूर्व धूर्वन्तं धूर्व तं योऽस्मान् धूर्वति तं धूर्वयं वयं धूर्वामस्त्वं देवानामसि सस्नितमं पप्रितमं जुष्टतमं वह्नितमं देवहूतममहृतमसि हविर्धानम्।

दीपः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं उद्दीपस्व जातवेदोपघ्नन्निर्ऋतिं मम्। पशूँश्च मह्यमावह जीवनं च दिशो दिश। मा नो हिँसीर्जातवेदो गामश्वं पुरुषं जगत्। अबिभ्रदग्न आगहि श्रियामा परिपातय।

ॐ श्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरीपराभट्टारिकायै नमः। दीपं दर्शयामि। दीपानन्तरं आचमनीयं समर्पयामि।

ततः सर्वसंक्षोभिण्यादिमुद्राः प्रदर्शयेत्।

नैवेद्यम्

श्रीदेव्यग्रे चतुरश्रमण्डलं सामान्यार्घ्योदकेन विधाय तत्र आधारोपरि नैवेद्यं निधाय, मूलेन प्रोक्ष्य—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वं—इति धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलेन त्रिवारमभिमन्त्र्य—

ओ भूर्भुवस्सुवः + परिषिञ्चामि। अमृतोपस्तरणमसि—इति देव्यै आपोशनं दत्वा—

वामकरेण ग्रासमुद्रां दर्शयन्, दक्षकरेण प्राणादिपञ्चमुद्राप्रदर्शनपूर्वकं पञ्च प्राणाहुतीः कल्पयेत्। यथा—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं प्राणाय स्वाहा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं अपानाय स्वाहा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः व्यानाय स्वाहा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं उदानाय स्वाहा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः समानाय स्वाहा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ब्रह्मणे स्वाहा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं चित्पात्रे सद्धविस्सौख्यं विविधानेकभक्षणम्।
निवेदयामि ते देवि सानुगायै जुषाण तत्।।

मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः। माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः। मधु नक्तमुतोषसि मधुमत्पार्थिवँ रजः। मधु द्यौरस्तु नः पिता। मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमाँ अस्तु सूर्यः। माध्वीर्गावो भवन्तु नः।

इति पुष्पाञ्जलिं विन्यस्य नैवेद्यजातं तादात्म्येन समर्पयेत्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै अमृतपानीयं समर्पयामि।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अमृतापिधानमसि। इत्युत्तरापोशनं दत्वा—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै हस्तप्रक्षालनं, गण्डूषं, पादप्रक्षालनं, आचमनीयं, कल्पयामि नमः।

ताम्रबलिपात्रे निवेदनसामग्रीः किंचित्किंचिदादाय निवेदनपात्राणि निर्गमय्य तत्स्थलं अस्त्रेण शोधयेत्।

ताम्बूलं—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वनस्पतिदेवत्याय ताम्बूलाय नमः। इति सामान्यार्घ्योदकेन प्रोक्ष्य—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं तमालदलकर्पूरपूगभागसमन्वितम्।

एलापत्रसुसंयुक्तं ताम्बूलं प्रतिगृह्यताम्।।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै ताम्बूलं कल्पयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै आनन्दोल्लासविलासहासं कल्पयामि नमः।।

कर्पूरनीराजनम्

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं साम्राज्यं भोज्यं स्वाराज्यं वैराज्यं पारमेष्ठिकं राज्यं महाराज्यमाधिपत्यम्।। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं नेमा विद्युतो भान्ति कुतोऽयमग्निः। तमेव भान्तमनुभाति सर्वं तस्य भासा सर्वमिदं विभाति।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं राजाधिराजाय प्रसह्य साहिने नमो वयं वैश्रवणाय कुर्महे।

समेकामांकामकामाय मह्यम्। कामेश्वरो वैश्रवणो ददातु। कुबेराय वैश्रवणाय महाराजाय नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै कर्पूरनीराजनं कल्पयामि नमः।

मन्त्रपुष्पम्

योऽपां पुष्पं वेद । पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति।

चन्द्रमा वा अपां पुष्पम् । पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति।

शिवे शिवसुशीतलामृततरङ्गगन्धोल्लसन्नवावरणदेवते नवनवामृतस्यन्दिनि । गुरुक्रमपुरस्कृते गुणशरीरनित्योज्ज्वले षडङ्गपरिवारिते कलित एष पुष्पाञ्जलिः ।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ललितामहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः। पुष्पाञ्जलिं समर्पयामि।।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै छत्रं कल्पयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै चामरयुगलं कल्पयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै दर्पणं कल्पयामि नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीललितायै तालवृन्तं कल्पयामि नमः

बलिदानम्

देव्या दक्षभागे सामान्यार्घ्योदकेन त्रिकोणवृत्तचतुरश्रात्मकं मण्डलं परिकल्प्य—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं व्यापकमण्डलाय नमः—इति गन्धाक्षतैरभ्यर्च्य—

अर्धभक्तपूरितोदकं बलिपात्रं तत्र विन्यस्य—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं ह्रीं सर्वविघ्नकृद्यः सर्वभूतेभ्यो हुं फट् स्वाहा—इति मन्त्रं त्रिः पठित्वा दक्षकरार्पितं वामकरतत्त्वमुद्रास्पृष्टं सलिलं बल्युपरि दत्वा वामपार्ष्णिघातकरास्फोटौ कुर्वाणः समुदञ्चितवक्त्रो बाणमुद्रया बलिं भूतैर्ग्रासितं विभाव्य योनिमुद्रया प्रणमेत्।

ततः पादौ प्रक्षाल्य, आचम्य प्रदक्षिणनमस्कारं कृत्वा यथाशक्ति जपमाचरेत्।

गुह्यातिगुह्यगोप्त्रि त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपम्।
सिद्धिर्भवतु मे देवि त्वत्प्रसादान्मयि स्थिरा।।

इति जपं समर्पयेत्।

स्तोत्रम्

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीराशिरूपिणीम्
देवीं मन्त्रमयीं नौमि मातृकां पीठरूपिणीम्।।

जपो जल्पः शिल्पं सकलमपि मुद्राविरचना गतिः प्रादक्षिण्यक्रमणमशनाद्याहुतिविधिः । प्रणामः संवेशः सुखमखिलमात्मार्पणदृशा सपर्यापर्यायस्तव भवतु यन्मे विलसितम् ।।

षडङ्गदेवता नित्या दिव्याद्योघत्रयीगुरून् । नमाम्यायुधदेवीश्च शक्तीश्चावरणस्थिताः ।।

अमुकानन्दनाथाय मम श्रीगुरवे नमः । अमुकानन्दनाथाय गुरवे परमाय मे ।।

अमुकानन्दनाथाय गुरवे परमेष्ठिने । यदिदं श्रीगुरुस्तोत्रं स्वस्वरूपोपलक्षणम् ।।

बालभावानुसारेण ममेदं हि विचेष्टितम् । मातृवात्सल्यसदृशं त्वया देवि विधीयताम् ।।

एवमादिभिः स्तुतिभिर्देवीं स्तुयात्।

पूजासमर्पण-देवतोद्वासने

साधु वाऽसाधु वा कर्म यद्यदाचरितं मया। तत्सर्वं कृपया देवि गृहाणाराधनं मम।।

इति देव्या वामहस्ते पूजां समर्प्य, शङ्खमुद्धृत्य, देव्युपरि त्रिः परिभ्राम्य, तज्जलं हस्ते समादाय, सामयिकानात्मानं च मूलेन प्रोक्ष्य, शङ्खं प्रक्षाल्य निदध्यात्।

ततो मूलेन तीर्थनिर्माल्ये स्वीकृत्य—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि यन्मयाचरितं शिवे। तव कृत्यमिति ज्ञात्वा क्षमस्व परमेश्वरि।।

इति क्षमाप्य खेचरीं बद्ध्वा—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हृत्पद्मकर्णिकामध्ये शिवेन सह शङ्करि। प्रविश त्वं महादेवि सर्वैरारणैः सह।।

शान्तिस्तवः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं संपूजकानां परिपालकानां यतेन्द्रियाणां च तपोधनानाम् ।

देशस्य राष्ट्रस्य कुलस्य राज्ञां करोतु शान्तिं भगवान् कुलेशः ।।

नन्दन्तु साधककुलान्यणिमादिसिद्धाः शापाः पतन्तु समयद्विषि योगिनीनाम् ।

सा शाम्भवी स्फुरतु कापि ममाप्यवस्था यस्यां गुरोश्चरणपङ्कजमेव लभ्यम् ।।

शिवाद्यवनिपर्यन्तं ब्रह्मादिस्तम्बसंयुतम्। कालाग्न्यादि शिवान्तं च जगद्यज्ञेन तृप्यतु।।

इति पूजाखण्डं समाप्तम्।

६. आम्नाय खण्डः

ध्यानम्

श्रीनाथादिगुरुत्रयं गणपतिं पीठत्रयं भैरवं
सिद्धौघं बटुकत्रयं पदयुगं दूतीक्रमं मण्डलम्।
वीरान्द्व्यष्ट चतुष्कषष्टिनवकं वीरावळीपञ्चकं
श्रीमन्मालिनिमन्त्रराजसहितं वन्दे गुरोर्मण्डलम्।।

वन्दे गुरुपदद्वन्द्वमवाङ्मनसगोचरम्। रक्तशुक्लप्रभामिश्रमतर्क्यं त्रैपुरं महः।।

गुरुपादुकामनुमुच्चार्य सुमुखादिपञ्चमुद्राः प्रदर्श्य गणपतिमूलेन महागणपतिं प्रणमेत्।

पूर्वाम्नायः

तत्र त्रैलोक्यमोहनसर्वाशापरिपूरकसर्वसंक्षोभणाख्ये सृष्टिचक्रे पूर्वाम्नायदेवतां मुक्तातपत्रच्छायायामुपविष्टां पद्मरागारुणां मुक्ताभरणवस्त्रमाल्यानुलेपनां पाशाङ्कुशवराभयकरां रक्तमुकुटार्पितचन्द्रलेखां ध्यात्वा—

गुरुमण्डलम्

१ गुरुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं, ऐं क्लीं सौः, हंसः शिवः सोहं, हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं हसौः, सहक्षमलवरयीं स्हौः, हंसः शिवः सोहं, स्वरूपनिरूपणहेतवे श्रीगुरवे नमः। अमुका- **नन्दननाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

२ परमगुरुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं, ऐं क्लीं सौः, सोहं हंसः शिवः, हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं हसौः सहक्षमबरयीह स्हौः, सोहं हंसः शिवः, स्वच्छप्रकाशविमर्शहितवे श्रीपरमगुरवे नमः। अमुका-**नन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

३. परमेष्ठिगुरुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं, ऐं क्लीं सौः हंसः शिवः सोहं हंसः, हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं हसौः, सहक्षमलवरयीं स्हौः, हंसः शिवः सोहं हंसः, स्वात्मारामपञ्जरविलीनतेजसे श्रीपरमेष्ठिगुरवे नमः। अमुका-**नन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

४. गणपतिः—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वर वरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा। महागणपतिश्रीपा०

५. पीठत्रयं—

(क) **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः अं आं सौः कामगिरिपीठब्रह्मात्मशक्त्यै नमः। कामगिरिपीठब्रह्मात्मशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

(ख) **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः पूर्णगिरिपीठविष्णवात्मशक्त्यै नमः। पूर्णगिरिपीठविष्णवात्मशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

(ग) **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः श्रीं ह्रीं ऐं जालन्धरपीठरुद्रात्मशक्त्यै नमः। जालन्धरपीठरुद्रात्मशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

देवताः

६. शुद्धविद्या—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ईं औः। शुद्धविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः

७. बाला—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः सौः क्लीं ऐं। बालात्रिपुरसुन्दर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः

८. द्वादशार्धा—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसकलरडैं हसकलरडीं हसकलरडौः। द्वादशार्धाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः

९. मतङ्गिनीमन्त्राः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं हसन्ति हसितालापे मातङ्गि परिचारिके। मम भयविघ्नापदां नाशं कुरु कुरु ठः ठः हुं फट् स्वाहा। श्रीहसन्तीश्यामलाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ॐ नमो भगवति श्रीमातङ्गीश्वरि सर्वजनमनोहारि सर्वमुखरञ्जिनि क्लीं ह्रीं श्रीं सर्वराजवशंकरि सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि सर्वदुष्टमृगवशंकरि सर्वसत्ववशंकरि सर्वलोकवशङ्करि राजानं मे वशमानय स्वाहा। सौः क्लीं ऐं श्रीं ह्रीं ऐं। श्रीराजश्यामलाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ नमो भगवते महाशुकाय त्रिभुवनालंकाराय राजमदमर्दनाय शीघ्रं राजानं मे वशमानय स्वाहा। श्रीशुकश्यामलाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ऐं ओं नमो भगवति शां शारिके सकलकलाकोविदे विद्यां बोधय बोधय स्वाहा। श्रीशारिकाश्यामलाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ नमो भगवते वीं वीणायै मम संगीतविद्यां प्रयच्छ स्वाहा। श्रीवेणुश्यामलाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(च) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं नमः उच्छिष्टचाण्डालि मातङ्गि सर्वजनवशंकरि स्वाहा। श्रीलघुश्यामलाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः

१०. गायत्री—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ भूर्भुवस्सुवः। तत्सवितुर्वरेण्यं + प्रचोदयात्। गायत्र्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः

११. गणपतिमन्त्राः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ श्रीं ह्रीं ग्लौं गणपतये सर्वकार्यसिद्धिं कुरु कुरु स्वाहा। क्षिप्रगणपतिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ श्रीं ह्रीं सर्वकार्यविघ्नप्रशमनाय सर्वराजवश्यकराय सर्वस्त्रीपुरुषाकर्षणाय सर्वलोकवशीकरणाय आं ह्रीं क्रों हुं फट् स्वाहा। सिद्धगणपतिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ग्लौं नवनीतगणपतये सर्वजनान्मे वशमानय स्वाहा। नवनीतगणपतिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं ऐं वद वद वाग्वादिनि सिद्धगणपतये गीं भगवति स्वाहा। शक्तिगणपतिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ हस्तिमुखाय लम्बोदराय उच्छिष्टाय महात्मने आं क्रों ह्रीं क्लीं ग्लौं गं घे घे उच्छिष्टाय स्वाहा। उच्छिष्टगणपतिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(च) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ गं ॐ एकाक्षरीगणपतिश्रीपादुकां पूजयामि नमः

१२. कार्तिकेयमन्त्राः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ऐं क्षं क्षं कुमाराय नमः। कुमारश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं श्रीं सं सुब्रह्मण्याय वैरिधैर्यं चलय चलय स्वाहा। सुब्रह्मण्यश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं सौः स्कन्दाय नमः। स्कन्दश्रीपादुकां पूजयामि नमः

१३. मृत्युंजयमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं हौं जुं सः। मृत्युंजयश्रीपादुकां पूजयामि नमः

१४. नीलकण्ठमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं फ्रों त्रीं ठः। नीलकण्ठश्रीपादुकां पूजयामि नमः

१५. त्र्यम्बकमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्। उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात्। त्र्यम्बकश्रीपादुकां पूजयामि नमः

१६. जातवेदोमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ वैश्वानर जातवेद इहावह लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय साधय स्वाहा। जातवेदश्रीपादुकां पूजयामि नमः

१७. प्रत्यङ्गिरामनुः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ आं ह्रीं क्रों ओं नमः कृष्णवसने सिंहवदने महाभैरवि ज्वलज्ज्वालाजिह्वे कराळवदने प्रत्यङ्गिरे क्ष्म्रों। ओं नमो नारायणाय। घृणिस्सूर्य आदित्यों। सहस्रार हुं फट्। अव ब्रह्मद्विषो जहि। ब्राह्मीप्रत्यङ्गिराश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं खें फ्रें भक्षज्वालाजिह्वे कराळवदने काळरात्रि प्रत्यङ्गिरे क्षों क्ष्म्रौं ह्रीं नमस्तुभ्यं हन हन, मां रक्ष रक्ष, मम शत्रून् भक्षय भक्षय हुं फट् स्वाहा। नारायणीप्रत्यङ्गिराश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं ह्रीं ॐ नमः कृष्णवसने सहस्रसिंहिनि सहस्रवदने काळरात्रि प्रत्यङ्गिरे परसैन्यपरकर्मविध्वंसिनि परमन्त्रोत्सादिनि सर्वभूतदमनि सर्वदेहान्बन्ध बन्ध सर्वविद्यां छिन्धि छिन्धि क्षोभय क्षोभय परतन्त्राणि स्फोटय स्फोटय सर्वशृङ्खलान् त्रोटय त्रोटय ज्वलज्ज्वालाजिह्वे कराळवदने प्रत्यङ्गिरे ह्रीं नमः। रौद्रीप्रत्यङ्गिराश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं यां कल्पयन्ति नोऽरयः क्रूरां कृत्यां वधूमिव। तां ब्रह्मणापन्निर्णुद्मः प्रत्यक्कर्तारमृच्छतु। उग्रकृत्याप्रत्यङ्गिराश्रीपादुकां पूजयामि नमः

(ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ज्वलज्ज्वालाजिह्वे कराळदंष्ट्रे प्रत्यङ्गिरे क्षीं ह्रीं हुं फट्। अथर्वणभद्रकालीप्रत्यङ्गिराश्रीपादुकां पूजयामि नमः

१८. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि तन्नो रुद्रः प्रचोदयात्। अकाररूपाय सृष्टिकर्त्रे ब्रह्मणे नमः। ब्रह्मश्रीपादुकां पूजयामि नमः

१९. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हस्त्रैं ह्स्क्ल्रीं ह्स्त्रौः। पूर्वाम्नायसमयविद्येश्वर्युन्मोदिनीदेव्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः

२०. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं गुरुत्रयगणपतिपीठत्रयसहितायै शुद्धविद्यादिसमयविद्येश्वरीपर्यन्तचतुर्विंशतिसहस्रदेवतापरिसेवितायै कामगिरिपीठस्थितायै पूर्वाम्नायसमष्टिरूपिण्यै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः। श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

इति पूर्वाम्नायः।

दक्षिणाम्नायः

चतुर्दशारद्विदशारात्मके स्थितिचक्रे दक्षिणाम्नायदेवतामुद्यत्सूर्यसहस्राभां नानालंकारभूषितां रक्तवस्त्रानुलेपनां वामाद्यूर्ध्वयोस्तदाद्यधःस्थयोः करयोः पाशाङ्कुशपुस्तकाक्षमालाधरां ध्यात्वा—

गुरुमण्डलम्

१. भैरवः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं फ्रें फट् फां फीं ह्रीं श्रीं महामन्थानभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं फ्रें फट् फां फीं ह्रीं श्रीं खचक्रभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं फ्रें फट् फां फीं ह्रीं श्रीं फट्कारभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं फ्रें फट् फां फीं ह्रीं श्रीं एकात्मानन्दभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं फ्रें फट् फां फीं ह्रीं श्रीं रविभक्षणभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(च) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं फ्रें फट् फां फीं ह्रीं श्रीं चण्डभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(छ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं फ्रें फट् फां फीं ह्रीं श्रीं नभोनिर्मलभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(ज) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं फ्रें फट् फां फीं ह्रीं श्रीं डमरभास्करभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२. सिद्धौघः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः आं महादुर्मनाम्बासिद्धश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः आं सुन्दर्यम्बासिद्धश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः आं विश्वदळनाम्बासिद्धश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः ॐ कपालिकाम्बासिद्धश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः ॐ बडबाम्बासिद्धश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(च) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः ॐ भीमाम्बासिद्धश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(छ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः ॐ कराळ्यम्बासिद्धश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(ज) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः ॐ खराननाम्बासिद्धश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(झ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः ॐ शालिनाम्बासिद्धश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३. वटुकत्रयं:—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं श्रीं हुं फट् स्कन्दवटुकश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं श्रीं हुं फट् चित्रवटुकश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं श्रीं हुं फट् विरिञ्चिवटुकश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४. पदयुगं:—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसकलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं। प्रकाशपादुकाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसकल हसकहल सकलह्रीं। विमर्शपादुकाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

देवताः।

५. सौभाग्यविद्या—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क-५ क्लीं ह-६ सौः स-४। सौभाग्यविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६. बगलामनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्लीं बगळामुखि सर्वदुष्टानां वाचं मुखं पदं स्तम्भय जिह्वां कीलय बुद्धिं विनाशय ह्लीं ॐ स्वाहा। बगळामुखीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७. वाराहीमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ग्लौं ऐं नमो भगवति वार्तालि वार्तालि वाराहि वाराहि वराहमुखि वराहमुखि अन्धे अन्धिनि नमः। रुन्धे रुन्धिनि नमः। जम्भे जम्भिनि नमः। मोहे मोहिनि नमः। स्तम्भे स्तम्भिनि नमः। सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां सर्ववाक्चित्तचक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भनं कुरु कुरु शीघ्रं वश्यं ऐं ग्लौं ठः ठः ठः ठः हुं अस्त्राय फट्। श्रीवाराह्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८. वटुकमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं वं वटुकाय आपदुद्धारणं कुरु कुरु वं वटुकाय ह्रीं ओं स्वाहा। आपदुद्धारणवटुकश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

९. तिरस्करिणीमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ओं नमो भगवति तिरस्करणि महामाये महानिद्रे सकलपशुजनमनश्चक्षुश्श्रोत्रतिरस्करणं कुरु कुरु स्वाहा सौः क्लीं ऐं श्रीं ह्रीं ऐं। तिरस्करण्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१०. महामाया—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं ईं ॐ नमो भगवति महामाये मनोमये जगत्क्षोभिणि वर वरदे सर्वजनं मोहय मोहय ईं ह्रीं ॐ स्वाहा। श्रीमहामायाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११. अघोरमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रां ह्रीं ह्रूं अघोरेभ्योऽथ घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यः। सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः। ह्रैं ह्रौं ह्रः अघोराय स्वाहा। अघोरेभ्योऽथ घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यः। सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः स्वाहा। कं कं हं क्षं सं हं ग्रीं ग्रीं प्रत्यक्ष प्रत्यक्ष ह्रूं ह्रीं ह्रां सं हुं फट् स्वाहा। अघोरश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२. शरभमनुः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ नमो भगवते प्रळयकालाग्निरुद्राय दक्षाध्वरध्वंसकाय महाशरभाय मम शत्रुच्छेदनं कुरु कुरु स्वाहा। श्रीशरभेश्वरश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं खें खां खं फट् प्राणग्रहसि प्राणग्रहसि हुं फट्। सर्वशत्रुसंहारकाय शरभसाल्वाय पक्षिराजाय हुं फट् स्वाहा। शरभेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३. भेतालमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं छ्रां छ्रीं छ्रूं छ्रैं छ्रौं छ्रः ऐं ह्रीं क्लीं झां परेतभूताधिपतये महापिशाचकापालाय झां झ्रोटिंगदमनाय अधिपाय भो भो भेताळाय तुभ्यं नमस्स्वाहा। भेताळश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४. खड्गरावणमनुः—ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं क्लीं खं भूतेश ह्रीं ह्रां खड्गरावणाय नमः। खड्गरावणश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५. वीरभद्रमनुः— ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं क्लीं ग्रीं वीरभद्र जय जय नमः स्वाहा। वीरभद्रश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६. रौद्रमनुः— ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ नमो भगवते रुद्राय। रुद्रश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१७. शास्तृमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं हरिहरपुत्राय पुत्रलाभाय शत्रुनाशनाय मदगजवाहनाय महाशास्त्रे प्रत्यक्षवेलायुधाय वर वरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा। श्रीशास्तृश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१८. पाशुपतास्त्रमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं श्लीं पशु हुं फट्। पाशुपतास्त्रश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१९. ब्रह्मास्त्रमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं आं ह्रीं क्रों ग्लौं हुं ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं बगळामुखि आवेशयावेशय आं ह्रीं क्रों ब्रह्मास्त्ररूपिणि एह्येहि आं ह्रीं क्रों मम हृदये आवहावह संनिधिं कुरु कुरु आं ह्लीं क्रों मम हृदये सुखं चिरं तिष्ठ तिष्ठ आं ह्लीं क्रों हुं फट् स्वाहा। ब्रह्मास्त्रश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२०. वायव्यास्त्रमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आवायव्ययावायव्या व्यायवाया व्ययवाआ। औवार्यव्ययावायव्या व्यायवायाव्ययर्वाऔ। ओं हन हन हुं फट् स्वाहा। वायव्यास्त्रश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२१. भैरवमन्त्राः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ नमो भगवते उग्रभैरवाय सर्वविघ्नान्नाशय नाशय हुं फट् स्वाहा। उग्रभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं आं अङ्गभैरव (देवदत्त) कोपशमनं कुरु कुरु स्वाहा। अङ्गभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रूं ह्रीं क्लीं अघोरभैरवाय (देवदत्तं) मोहय स्वाहा। अघोरभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ नमो भगवते महाभीमभैरवाय लोकभयङ्कराय सर्वशत्रुसंहारकाय हुं (देवदत्तं) ध्वंसय ध्वंसय स्वाहा। भीमभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वं रं ह्रूं ओं नमो भगवते विजयभैरवाय सर्वशत्रुविनाशनाय विबुधवाहनाय नररुधिरमांसभक्षणाय (देवदत्तं) उच्चाटयोच्चाटय हुं ताडय ताडय भस्मीकुरु भस्मीकुरु स्वाहा। विजयभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(च) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं स्प्रं रक्तभैरवाय शवकपालमालालंकृताय नवाम्बुदश्यामाय एह्येहि शीघ्रं एहि मां पाहि एं ऐं आगामिकार्यं वद वद अखिलोपाधिं हर हर सौभाग्यं देहि मे स्वाहा। रक्तभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(छ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ नमो भगवते स्वर्णाकर्षणभैरवाय प्रणताभीष्टपरिपूरणाय एह्येहि करुणानिधे मह्यं हिरण्यं दापय दापय शीघ्रं दापय दापय श्रीं ह्रीं क्लीं स्वाहा। स्वर्णाकर्षणभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२२. दक्षिणामूर्तिमन्त्राः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ नमो भगवते दक्षिणामूर्तये मह्यं मेधां प्रज्ञां प्रयच्छ स्वाहा। मेधादक्षिणामूर्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ नमो भगवते दक्षिणामूर्तये मह्यं श्रियं प्रज्ञां प्रयच्छ स्वाहा। लक्ष्मीदक्षिणामूर्ति॰

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ अः नमःशिवाय अः ओं। कीर्तिदक्षिणामूर्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ज्ञां नमश्चिन्मयमूर्तये ज्ञानं देहि स्वाहा। ज्ञानदक्षिणामूर्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ श्रीं सौः श्रीसाम्बशिवाय तुभ्यं स्वाहा। साम्बदक्षिणामूर्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(च) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं ओं दक्षिणामूर्तये सर्वसाध्यमेधां समुत्कर्षय स्वाहा। वीरदक्षिणामूर्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(छ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओंकारसंहारमूर्तये नमः। संहारदक्षिणामूर्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ज) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं नमो भगवते दक्षिणामूर्तये त्रिणेत्राय त्रिकालज्ञानाय सर्वशत्रुघ्नाय सर्वापस्मारविदारणाय दारय दारय मारय मारय भस्मीकुरु भस्मीकुरु एह्येहि हुं फट्। अपस्मारनिवर्तकदक्षिणामूर्तिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अघोरेभ्योऽथ घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यः। सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः। उकाररूपाय स्थितिकर्त्रे विष्णवे नमः। विष्णुश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आं ह्रीं ऐं क्लिन्ने क्लिन्नमदद्रवे कुले हसौः। दक्षिणाम्नायसमयविद्येश्वरीभोगिनीदेव्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं भैरवाष्टकनवसिद्धौघवटुकत्रयपदयुगसहितायै सौभाग्यविद्यादिसमयविद्येश्वरीपर्यन्तत्रिंशत्सहस्रदेवतापरिसेवितायै पूर्णगिरिपीठस्थितायै दक्षिणाम्नायसमष्टिरूपिण्यै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः। श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

इति दक्षिणाम्नायः।

पश्चिमाम्नायः

नवयोनिचक्रे सहस्राराख्ये पश्चिमाम्नायाधिदेवतां पञ्चमुण्डासनां बालार्कसहस्रप्रभां मुण्डमालाधरां रक्तवस्त्राभरणानुलेपनां वामाद्यूर्ध्वतदाद्यधः पाशाङ्कुशाभयवरकरां त्रिणेत्रां ध्यात्वा—

गुरुमण्डलम्

१. दूत्यः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं ॐ सौः ह्रीं श्रीं सौः योन्यम्बादूतीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं ॐ सौः ह्रीं श्रीं सौः योनिसिद्धनाथाम्बादूतीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं ॐ सौः ह्रीं श्रीं सौः महायोन्यम्बादूतीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं ॐ सौः ह्रीं श्रीं सौः महायोनिसिद्धनाथाम्बा— दूतीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं ॐ सौः ह्रीं श्रीं सौः दिव्ययोन्यम्बादूतीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(च) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं ॐ सौः ह्रीं श्रीं सौः दिव्ययोनिसिद्धनाथाम्बा—दूतीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(छ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं ॐ सौः ह्रीं श्रीं सौः शङ्खयोन्यम्बादूतीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ज) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं ॐ सौः ह्रीं श्रीं सौः शङ्खयोनिसिद्धनाथाम्बा—दूतीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(झ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं ॐ सौः ह्रीं श्रीं सौः पद्मयोन्यम्बादूताश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ञ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं ॐ सौः ह्रीं श्रीं सौः पद्मयोनिसिद्धनाथाम्बादूतीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२. मण्डलं—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं ह्रीं श्रीं सौः वह्निमण्डलश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं सूर्यमण्डलश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं सोममण्डलश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३. वीरद्व्यष्टकं—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं फट् फां फें सृष्टिवीरभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं फट् फां फें स्थितिवीरभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं फट् फां फें संहारवीरभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं फट् फां फें रक्तवीरभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं फट् फां फें यमवीरभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(च) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं फट् फां फें मृत्युवीरभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(छ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं फट् फां फें भद्रवीरभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ज) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं फट् फां फें परमार्कवीरभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(झ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं फट् फां फें मार्ताण्डवीरभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ञ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं फट् फां फें कालाग्निरुद्रभैरवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४. चतुःषष्टिसिद्धाः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीं ह्रीं सौः श्रीं ह्रीं मङ्गळानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं चौण्डिकानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं ज्येष्ठानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं कन्तुकिनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं पटहानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं कूर्मानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं धनदानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं गन्धानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं गगनानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं मतङ्गानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं चम्पकानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं कैवर्तानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं मातङ्गगमनानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं गगनेश्वरानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं मायानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं महामायानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं नित्यानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं सूर्यभक्षानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं नभोभक्षानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं स्त्रौतिकानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं रूपिकानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं दंष्ट्रानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं धूम्राक्षानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं ज्वालानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं गान्धारानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं त्रैलोक्यानाथश्रीपादुकां पूजयामि नभः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं भीमानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं राक्षसीनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं मलिनानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं प्रचण्डानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं अनङ्गानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं त्रिविधानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं अनभिहितानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं नन्दिनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं महामनानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं सुन्दरानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं विश्वेश्वरानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं सर्वगानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं सृगालानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं पूतनानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं शान्तानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं विश्वानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं कामानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं उमानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं श्रियानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं सुभगानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं विद्यानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं महाविद्यानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं अमृतानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं चन्द्रानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं अन्तरिक्षानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं सिद्धानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं श्रद्धानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं अनन्तानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं शम्बरानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं उल्कानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं कालानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं माहाकालानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं अभयानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं विकारानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं महाविकारानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं सर्वगानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं सृगालानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं पूतनानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं शर्वरीनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं व्योमानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः श्री ह्रीं पूर्णानाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

[ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीं ह्रीं सौः श्रीं ह्रीं चतुःषष्टिनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।]

देवताः

५. लोपामुद्रामनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसकलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं। लोपामुद्राम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६. भुवनेश्वरीमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं। भुवनेश्वर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७. अन्नपूर्णामनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं क्लीं ॐ नमो भगवत्यन्नपूर्णे ममाभिलषितमन्नं देहि स्वाहा। अन्नपूर्णाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८. कामकलामनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं आं ++ ळं क्षं ईं। कामकलाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

९. सुदर्शनमनुः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं सहस्रार हुं फट्। सुदर्शनश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं ह्रीं ॐ सुदर्शनचक्राय रिपुचित्तं भ्रामय भ्रामय स्वाहा। सुदर्शनश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१०. वैनतेयमनुः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं क्षिं क्षिप स्वाहा। महागरुडश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं नमो भगवते श्रीमन्महागरुडाय अमृतकोशोद्भवाय वज्रनख-वज्रतुण्डपक्षालंकृतशरीराय श्रीमन्महागरुड विषं हुं फट् स्वाहा। गरुडश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वं क्षं क्षिप स्वाहा। गरुडश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१ १. कार्तवीर्यमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ फ्रों छ्रीं क्लीं ब्लूं आं ह्रीं क्रों श्रीं हुं फट् स्वाहा। कार्तवीर्यार्जुनाय नमः। कार्तवीयर्यार्जुनश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१ २. नृसिंहमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ क्ष्रौं ईं हं उग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखम्। नृसिंहं भीषणं भद्रं मृत्युमृत्युं नमाम्यहम्। हं ईं क्ष्रौं ओं। मन्त्रराजनृसिंहश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१ ३. नामत्रयमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अच्युताय नमः। अनन्ताय नमः। गोविन्दाय नमः। नामत्रयश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१ ॐ ऐं ह्रीं श्रीं. राममन्त्रः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ रां रामाय नमः। रामश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं नित्यशुद्धबुद्धाय रामाय परब्रह्मणे नमः। रामश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१ ५. सीतामन्त्रः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं श्रीं सीतायै स्वाहा। सीतादेवीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१ ६. गोपालमन्त्राः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं कृष्णाय गोविन्दाय गोपीजनवल्लभाय स्वाहा। राजगोपालश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अन्नरूप रसरूप नमो नमः। अन्नाधिपतये ममान्नं प्रयच्छ स्वाहा। गोपालश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ क्लीं कृष्ण कृष्ण हरे कृष्ण सर्वज्ञ त्वं प्रसीद मे। रमारमण विश्वेश विद्यामाशु प्रयच्छ मे। क्लीं ओं। गोपालश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं देवकीसुत गोविन्द वासुदेव जगत्पते। देहि मे तनयं कृष्ण शरणागतवत्सल। संतानगोपालश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं कृष्ण क्लीं। गोपालश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१ ७. सौरमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं ह्रीं घृणिस्सूर्य आदित्यों। सूर्यश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१८. धन्वन्तरिमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ नमो भगवते धन्वन्तरये अमृतकलशहस्ताय सर्वामयविनाशनाय त्रिलोकनाथाय विष्णवे स्वाहा। धन्वन्तरिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१९. इन्द्रजालिमनुः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं ईं ॐ नमो भगवति महामाये मनोमये जगत्क्षोभिणि वर वरदे सर्वजनं मोहय मोहय ईं ह्रीं स्वाहा। इन्द्रजालिमायामहादेवीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वं सं झ्रं झ्रं जुं रं ह्रीं श्रीं मों भगवति चित्रविद्ये महामाये अमृतेश्वरि एह्येहि प्रसन्नवदने अमृतं प्लावय अनलं शीतलं कुरु कुरु सर्वविषं नाशय ज्वरं हन हन पैत्योन्मादं मोचय मोचय मां पालय पालय मों श्रीं ह्रीं रं जुं झ्रं झ्रं सं वं स्वाहा। इन्द्रजालिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२०. इन्द्रादिसुरमन्त्राः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं लं यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतये विद्विषो विमृषो विमृधो जहि। लं ओं इन्द्राय नमः। इन्द्रश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं रं इद्धादुलूक आपप्ततु हिरण्याक्षो अयोमुखः रक्षसां दूत आगतः तमितो नाशयाग्ने। रं ओं अग्नये नमः। अग्निःश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं क्रों ह्रीं आं वैवस्वताय धर्मराजाय भक्तानुग्रहकृते नमः। यमश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं नमो विचित्राय धर्मलेखकाय यमवाहिकाधारिणे यमलवरयूं जन्मसंपत्प्रलयं कथय स्वाहा। चित्रगुप्तश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्षं निर्ऋतये नमः। निर्ऋतिश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(च) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वं वरुणाय नमः। वरुणश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(छ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं यं वायवे नमः। वायुश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ज) (१) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ क्रीं यक्षाय कुबेराय वैश्रवणाय धनधान्याधिपतये धनधान्यसमृद्धिं मे देहि दापय स्वाहा। कुबेरश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(२) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ श्रीं ओं ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं वित्तेश्वराय नमः। कुबेरश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(झ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ हं ओं नमो भगवते रुद्राय हं ओं। रुद्रश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२१. इन्द्राक्षीमनुः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ऐं घ्रीं ह्रीं हुं दुं लं श्रीं ईं इन्द्राक्षि रक्ष रक्ष मम शत्रून् दुःखग्रन्थिं स्फोटय स्फोटय मम अरीन् भञ्जय भञ्जय मम मनोग्रन्थिं शरीरग्रन्थिं घातय घातय हुं फट् स्वाहा। सुरनायिका-इन्द्राक्षीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ श्रीं छ्रां ऐं क्लीं सौः ओं नमो भगवति इन्द्राक्षि भूतभविष्यद्वर्तमानकालवादिनि प्रपञ्चकारिणि अमुकं मे कार्यं कथय सौः क्लीं ऐं छ्रां श्रीं ओं स्वाहा। सर्ववादिनी इन्द्राक्षीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२२. दत्तात्रेयमन्त्राः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आं ह्रीं क्रों ऐं क्लीं सौः श्रीं ग्लौं द्रां। दत्तात्रेयश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं ह्रीं द्रां दत्तात्रेयाय नमः द्रां ह्रीं ओं। दत्तात्रेयश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं द्रां दत्तात्रेय हरे कृष्ण उन्मत्तानन्ददायक। दिगम्बरमुने बालपिशाचज्ञानसागर। द्रां ह्रीं ॐ। दत्तात्रेयश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२३. द्वादशाक्षरीमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ नमो भगवते वासुदेवाय। वासुदेवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२४. अष्टाक्षरीमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं नमो नारायणाय। नारायणश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२५. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमो नमः। भवे भवे नातिभवे भवस्व मां भवोद्भवाय नमः। मकाररूपाय संहारकर्त्रे रुद्राय नमः। रुद्रश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२६. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हस्त्रैं हस्त्रीं हस्त्रौः हस्ख्फ्रें भगवत्यम्बे हसक्षमलवरयूं हस्ख्फ्रें अघोरमुखि छ्रां छ्रीं किणि किणि विच्चेहस्ख्फ्रें हस्त्रौः। पश्चिमाम्नायसमयविद्येश्वरीकुब्जिकादेव्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं दशदूतीमण्डलत्रयवीरदशकचतुःषष्टिसिद्धनाथसहितायै लोपामुद्रा-दिसमयविद्येश्वरीपर्यन्तद्विसहस्रदेवतापरिसेवितायै जालन्धरपीठस्थितायै पश्चिमाम्नायसमष्टिरूपिण्यै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः। श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

इति पश्चिमाम्नायः।

अथ उत्तराम्नायः

समष्टिचक्रे उत्तराम्नायदेवतां कुब्जकाळीं पञ्चमुण्डासनां बन्धूककुसुमारुणां तादृशवस्त्राभरणानुलेपनां चन्द्रचूडां मुण्डमालाधरां त्रिणेत्रां वामोर्ध्वादितदधोऽन्तं पुस्तकक्षमालावराभयकरां ध्यात्वा—

गुरुमण्डलम्

१. नवमुद्राः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं द्रां सर्वसंक्षोभिणीमुद्राश्रीपादुकां पूजयामि नमः।। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं द्रीं सर्वविद्राविणीमुद्राश्रीपादुकां पूजयामि नमः।। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं सर्वकर्षिणीमुद्राश्रीपादुकां पूजयामि नमः।। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ब्लूं सर्ववशंकरीमुद्राश्रीपादुकां पूजयामि नमः।। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सः सर्वोन्मादिनीमुद्राश्रीपादुकां पूजयामि नमः।। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्रों सर्वमहांकुशामुद्राश्रीपादुकां पूजयामि नमः।। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्स्ख्फ्रें सर्वखेचरीमुद्राश्रीपादुकां पूजयामि नमः।। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्सौः सर्वबीजमुद्राश्रीपादुकां पूजयामि नमः।। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं सर्वयोनिमुद्राश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२. वीरावळीपञ्चकमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं सौः लं ब्रह्मवीरावळीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं सौः वं विष्णुवीरावळीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं सौः रं रुद्रवीरावळीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं सौः यं यं ईश्वरवीरावळीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं सौः हं सदाशिववीरावळीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

देवताः

३. तुरीयमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसकल हसकहल सकलह्रीं। तुरीयाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४. महार्धामनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ईं औः क-५ ह-६ स-४ सं सृष्टिनित्ये स्वाहा, हं स्थितिपूर्णे नमः, रं महासंहारिणि कृशे चण्डकालि फट्, रं ह्स्ख्फ्रें महानाख्ये अनन्तभास्करि महाचण्डकाळि फट्, रं महासंहारिणि कृशे चण्डकाळि फट्, हं स्थितिपूर्णे नमः, सं सृष्टिनित्ये स्वाहा। महार्धाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५. अश्वारूढामनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आं ह्रीं क्रों एहि परमेश्वरि स्वाहा। अश्वारूढाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६. मिश्राम्बामनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं। मिश्राम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७. वाग्वादिनीमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं वद वद वाग्वादिनि स्वाहा। वाग्वादिन्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८. दुर्गामनुः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं श्रीं ह्रीं क्लीं दुं उत्तिष्ठ पुरुषे किं स्वपिषि भयं मे समुपस्थितं, यदि शक्यमशक्यं वा तन्मे भगवति शमय शमय स्वाहा। वनदुर्गाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं श्रीं ह्रीं क्लीं क्ष्रौं दुं ज्वल ज्वल शूलिनि दुष्टग्रह हुं फट् स्वाहा। शूलिनीदुर्गाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं ह्रीं दुं जातवेदसे सुनवाम सोममराती यतो निदहाति वेदः। स नः पर्षदतिदुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः। दुं ह्रीं ओं। जातवेदोदुर्गाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं ह्रीं दुं दुर्गां देवीँ शरणमहं प्रपद्ये दुं ह्रीं ओं। शान्तिदुर्गाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं ॐ ह्रीं सौः ऐं श्रीं क्षं दुं शबरिदुर्गायै क्रों अमलवरयूं आदिशक्तिस्वरूपिणि अक्षरमये रक्षःकुलनाशनि मां रक्ष रक्ष मम शत्रून् विदारय विदारय रोगान् भस्मीकुरु भस्मीकुरु कृत्रिमान् दह दह प्राणान् वह वह आभिचारिकान् नाशय नाशय सर्वं मां रक्ष रक्ष शबरिदुर्गायै हुं फट् स्वाहा। शबरिदुर्गाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(च) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रां ह्रीं सौः ग्लौं ऐं श्रीं ज्वलदुर्गे एह्येहि स्फुर प्रस्फुर आदिविष्णुसोदरि अस्त्रज्वलदुर्गे आवेशयावेशय। ज्वलदुर्गाय विद्महे जाज्वल्यमानाय धीमहि। तन्नो बडबानलः प्रचोदयात्। वमलवरयूं ज्वलदुर्गास्त्रे हुं फट् स्वाहा। ज्वलदुर्गाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(छ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं खं चिटि चिटि चाण्डालि महाचाण्डालि अमुकं **मे वशमानय स्वाहा। लवणदुर्गाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

(ज) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं क्रों ह्रीं आं दुं दुर्गे ह्रीं एह्येहि आवेशयावेशय ह्रीं दुं दुर्गे आं ह्रीं क्रों ओं हुं फट् स्वाहा। दीपदुर्गाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(झ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं श्रीं ह्रीं कटुके कटुकपत्रके असुभगे आसुरि रक्तवसने अथर्वणदुहितः अघोरे घोरकर्मकारिके अमुकस्य प्रस्थितस्य साध्यस्य गतिं दह दह उपविष्टस्य गुदं दह दह प्रसुप्तस्य मनो दह दह प्रबुद्धस्य हृदयं दह दह हन हन पच पच नामरूपं दह दह तावद्दह तावत्पच यावन्मे वशमागच्छति तावन्मे वशमानय स्वाहा। असुरदुर्गाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

मनो दह दह प्रबुद्धस्य हृदयं दह दह हन हन पच पच नामरूपं दह दह तावद्दह तावत्पच यावन्मे वशमागच्छति तावन्मे वशमानय स्वाहा। असुरदुर्गाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

९. काळीमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्रीं क्रीं क्रीं हुं हुं हुं ह्रीं ह्रीं ह्रीं दक्षिणकालिके ह्रीं ह्रीं ह्रीं हुं हुं हुं क्रीं क्रीं क्रीं स्वाहा। दक्षिणकालिकाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१०. चण्डीमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं क्लीं चामुण्डायै विच्चे। चण्डिकापरमेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११. नकुलीमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओष्ठापिधाना नकुली दन्तैः परिवृता पविः, सर्वस्यै वाच ईशाना चारु मामिह वादयेत्। नकुलीवाग्देवताश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२. पुळिन्दिनीमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ईं नमो भगवति शारदादेव्यत्यन्तामलभोज्यं देहि देहि आगच्छ आगच्छ आगन्तुकं हृदि संस्थं कार्यं सत्यं ब्रूहि ब्रूहि पुळिन्दिनि ईं ओं स्वाहा। पुळिन्दिन्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३. रेणुकामनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं नमो भगवति रक्तपञ्चमि रेणुकादेवि हन हन पच पच अखिलजगन्मे वशं कुरु कुरु स्वाहा क्लीं। रेणुकाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४. लक्ष्मीमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं श्रीं ह्रीं क्लीं महालक्ष्मि एह्येहि सर्वसौभाग्यं देहि मे स्वाहा। महालक्ष्म्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१५. वागीशामनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सं सरस्वत्यै नमः। वागीशाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१६. मातृकामनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं श्रीं ह्रीं क्लीं अं आं + + ळं क्षं क्लीं ह्रीं श्रीं ओं। मातृकाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१७. स्वयंवरामनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं ह्रीं योगिनि योगिनि योगेश्वरि योगाभयंकरि सकलस्थावरजङ्गममुखहृदयं मम वशमाकर्षयाकर्षय स्वाहा। स्वयंवराम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१८. **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय नमः कलविकरणाय नमो बलविकरणाय नमो बलाय नमो बलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः। अर्धमात्राकाराय तिरोधानकर्त्रे ईश्वराय नमः। ईश्वरश्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

१९. **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हस्खफ्रें महाचण्डयोगीश्वरि कालिके फट्। उत्तराम्नायसमयविद्येश्वरी-कालिकादेव्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं **नवमुद्रापञ्चवीरावलीसहितायै तुर्याम्बादिसमयविद्येश्वरीपर्यन्त-द्विसहस्रदेवतापरिसेवितायै ओड्याणपीठस्थितायै उत्तराम्नायसमष्टिरूपिण्यै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः। श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीश्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

इत्युत्तराम्नायः।

पञ्चदशीपक्षे चतुराम्नायः।

षोडशीपक्षे तु षडाम्नायः।

ऊर्ध्वाम्नायः

अमृतार्णवमध्योद्यत्स्वर्णद्वीपे मनोरमे । कल्पवृक्षवनान्तःस्थे नवमाणिक्यमण्डपे ।।
नवरत्नमयश्रीमत्सिंहासनगताम्बुजे । त्रिकोणान्तःसमासीनं चन्द्रसूर्यायुतप्रभम् ।।
अर्धाम्बिकासमायुक्तं प्रविभक्तविभूषणम् । कोटिकन्दर्पलावण्यं सदा षोडशवार्षिकम् ।।
मन्दस्मितमुखाम्भोजं त्रिनेत्रं चन्द्रशेखरम् । दिव्याम्बरस्रगालेपं दिव्याभरणभूषितम् ।।
पानपात्रं च चिन्मुद्रां त्रिशूलं पुस्तकं करैः । विद्यासंसदि बिभ्राणं सदानन्दमुखेक्षणम् ।।
महाषोढोदिताशेषदेवतागणसेवितम् । एवं चित्ताम्बुजे ध्यायेदर्धनारीश्वरं शिवम् ।।
पुंरूपं वा स्मरेद्देवि स्त्रीरूपं वा विचिन्तयेत् । अथवा निष्कलं ध्यायेत्सच्चिदानन्दलक्षणम् ।
सर्वतेजोमयं ध्यायेत्सचराचरविग्रहम् ।।

गुरुमण्डलम्

१. मालिनीमन्त्रः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं अं आं ++ ळं क्षं श्रीं ह्रीं ऐं मालिन्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

२. मन्त्रराजः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं हुं फट्। मन्त्रराजश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

देवताः

३. पराषोडशी—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं सौः क्लीं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ओं सकलह्रीं हसकहलह्रीं कएईलह्रीं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः। पराषोडश्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं. पराभट्टारिकामनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः। पराभट्टारिकाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

५. पराशांभवमनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं हस्ख्फ्रें हसौः अहमहं अहमहं हसौः हस्ख्फ्रें श्रीं ह्रीं ऐं। पराशाम्भवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६. पराशांभवी—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हस्ख्फ्रें ह्रीं सौः श्रीं हुं। पराशाम्भव्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७. प्रासादः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसौंः। प्रासादपराम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं स्हौः॑। पराप्रासादाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८. दहरं—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हं सं रं ईं। दहरविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

९. हंसः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः। हंसश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१०. महावाक्यं—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रज्ञानं ब्रह्म, अहं ब्रह्मास्मि, तत्त्वमसि, अयमात्मा ब्रह्म। महावाक्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११. पञ्चाक्षरी—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ नमः शिवाय। शिवपञ्चाक्षर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं नमः शिवाय। शक्तिपञ्चाक्षर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२. तारकं—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं। तारकश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१३. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवों। मन्त्रातीतस्वरूपायानुग्रहकर्त्रे सदाशिवाय नमः। सदाशिवश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१४. ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मखपरयघच् महिचनडयङ् गंशफर्। ऊर्ध्वाम्नायसमयविद्येश्वर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीमन्मालिनिमन्त्रराजगुरुमण्डलसहितायै पराम्बादि-समयविद्येश्वरीपर्यन्त-अशीति-सहस्रदेवतापरिसेवितायै शाम्भवपीठस्थितायै ऊर्ध्वाम्नायसमष्टिरूपिण्यै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः। श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपराभट्टारिकाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

इत्युर्ध्वाम्नायः।

अनुत्तराम्नायः

गुरुमण्डलम्

१. महापादुका—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ऐं ग्लौं हस्ख्फ्रें हसक्षमलवरयूं सहक्षमलवरयीं हसौं स्हौः। श्रीविद्यानन्दनाथात्मकचर्यानन्दनाथश्रीमहापादुकां पूजयामि नमः।

२. संप्रदायपादुका—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं अमृतवर्षिणीपादुकापरमेश्वरी वौषट्। संप्रादयपादुकाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

३. कादिविद्यागुरुपरम्परा—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं परशिवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं पराशक्त्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कौलेश्वरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं शुक्लदेव्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कुलेश्वरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कामेश्वर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं भोगानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लिन्नानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं समयानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सहजानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं गगनानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं विश्वानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं विमलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मदनानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं भुवनानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लीलाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं स्वात्मानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं प्रियानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

४. कामराजचरणाः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं योऽहमस्मि ब्रह्माहमस्मि अहमस्मि ब्रह्माहमस्मि सोहं । स्वच्छप्रकाश-परिपूर्णपरापरमहाप्रकाशपरिपूर्णानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क-५ हंसः। रक्तचरणश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क-५ हंसः। रक्तचरणाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं ह-६ सोहं। शुक्लचरणश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क-६ हंसः। शुक्लचरणाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः स-४ हंसःसोहं। मिश्रचरणश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः स-४ हंसःसोहं। मिश्रचरणाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क-५ क्लीं ह-६ सौः स-४ हंसःशिवःसोहं निर्वाणचरणश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क-५ क्लीं ह-६ सौः स-४ हंसःशिवःसोहं निर्वाणचरणाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

देवताः

५. पञ्चाम्बाः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आदिनाथव्योमातीताम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं आदिनाथव्योमेश्वर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अनामयानन्दनाथव्योमगाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अनन्तानन्दनाथव्योमचारिण्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं चिदाभासव्योमस्थाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

६. नवनाथमन्त्राः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हं उन्मन्याकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सं समाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्षं व्यापकाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मं शक्त्याकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लं ध्वन्याकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं वं ध्वनिमात्राकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं रं इन्द्वाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं यं चिदाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऊं व्यस्ताकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसक्षमलवरयऊं समस्ताकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

७. मूलविद्याः—

(क) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं स्वच्छप्रकाशपरिपूर्णपरापरमहासिद्धविद्याकुलयोगिनि ह्रीं। ह्रींमूलविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ख) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसौंः स्वात्मानं बोधय बोधय स्हौः ँ। प्रासादपरामूलविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ग) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ब्लूं क्लिन्ने क्लेदिनि महामदद्रवे क्लीं क्लेदय क्लां क्लीं मोहय मोहय क्लीं नमः स्वाहा। अतिरहस्ययोगिनीमूलविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(घ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः स्वच्छप्रकाशपरिपूर्णानन्दपरमहंसपरमात्मने स्वाहा हसौः हस्क्ष्म्र्यूं। शाम्भवीमूलविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ङ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं नित्यस्फुरणचैतन्यानन्दमयी महाबिन्दुव्यापकमातृकास्वरूपिणी ऐं ह्रीं श्रीं ईं। हल्लेखामूलविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(च) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं स्वच्छप्रकाशात्मिके ह्रीं कुलमहामालिनि ऐं कुलमहामातृके ह्रीं ऐं समयविमले श्रीं। समयविमलामूलविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(छ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसः स्वच्छप्रकाशपरिपूर्णपरापरमहाप्रकाशात्मिके कुलकुण्डलिनि आज्ञासिद्धिमहाभैरवि आत्मानं बोधय बोधय अम्बे भगवति ह्रीं हुं। परबोधिनीमूलविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ज) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं मोक्षं कुरु कुरु। कौलपञ्चाक्षरीमूलविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(झ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसकलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं। चैतन्यमूलविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ञ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं शुद्धसूक्ष्मनिराकारनिर्विकल्पपरब्रह्मस्वरूपिणी क्लीं परमानन्दशक्ति सौः। शाम्भवानन्दनाथानुत्तरकौलिनीमूलविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ट) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हंसस्सोहं स्वच्छानन्दपरमहंसपरमात्मने स्वाहा। गुरूत्तमविमर्शिनीमूल-विद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ठ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अनामाख्यव्योमातीतानन्दनाथपरापरव्योमातीतव्योमेश्वर्यम्बायै नमः। अनामाख्यमूलविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ड) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ईं ऊं। संकेतसारमूलविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

(ढ) ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं भगवति विच्चे वाग्वादिनि क्लीं महाहृदयमातङ्गिनि ऐं क्लिन्ने ब्लूं स्त्रीं। अनुत्तरवाग्वादिनीमूलविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

८. पञ्चदशाक्षरी—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क-१५। पञ्चदशाक्षरीब्रह्मविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

९. महाषोडशी—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रींह्रींक्लींऐंसौः ओंह्रींश्रीं क-५ ह-६ स-४ सौःऐंक्लीं ह्रींश्रीं। महाषोडश्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१०. पूर्तिविद्या—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हसकल हसकहल सकलह्रीं सर्वानन्दमयबैन्दवचक्रे परब्रह्मस्वरूपिणी-परामृतशक्ति-सर्वमन्त्रेश्वरी-सर्वयन्त्रेश्वरी-सर्वतन्त्रेश्वरी-सर्ववीरेश्वरी-सर्वयोगीश्वरी-सकलजगद-धिष्ठानदेवतायै श्रीमहापूर्तिविद्यायै नमः। श्रीमहापूर्तिविद्याम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

११. षडाधारविद्यामनुः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सां हंसः मूलाधाराधिष्ठानदेवतायै साकिनीसहितगणनाथस्वरूपिण्यै नमः। गणनाथस्वरूपिण्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कां सोहं स्वाधिष्ठानाधिष्ठानदेवतायै काकिनीसहितब्रह्मस्वरूपिण्यै नमः। ब्रह्मस्वरूपिण्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं लां हंसः सोहं मणिपूरकाधिष्ठानदेवतायै लाकिनीसहितविष्णुस्वरूपिण्यै नमः। विष्णुस्वरूपिण्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं रां हंसश्शिवस्सोहं अनाहताधिष्ठानदेवतायै राकिणीसहितसदाशिवस्वरूपिण्यै नमः। सदाशिवस्वरूपिण्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं डां सोहं हंसश्शिवः विशुद्ध्यधिष्ठानदेवतायै डाकिनीसहितजीवेश्वरस्वरूपिण्यै नमः। जीवेश्वरस्वरूपिण्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं हां हंसश्शिवस्सोहं सोहं हंसश्शिवः आज्ञाधिष्ठानदेवतायै हाकिनीसहितपरमात्मस्वरूपिण्यै नमः। परमात्मस्वरूपिण्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

१२. (क) **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः श्रीं ह्रीं क्लीं क-५ ह-६ स-४ ह-५ ह-६ स-४ हसकल हसकहल सकलह्रीं क्लीं ह्रीं श्रीं श्रीं सौः क्लीं श्रीं ह्रीं ऐं प्रकाशचरणाभ्यां नमः। प्रकाशचरणश्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

(ख) **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः श्रीं ह्रीं क्लीं क-५ ह-६ स-४ ह-५ ह-६ स-४ हसकल हसकहल सकलह्रीं क्लीं ह्रीं श्रीं श्रीं सौः क्लीं श्रीं ह्रीं ऐं विमर्शचरणाभ्यां नमः। विमर्शचरणश्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

१३. **ॐ ऐं ह्रीं श्रीं भगवति विच्चे महामाये मातङ्गिनि ब्लूं अनुत्तरवाग्वादिनि हस्खफ्रें हस्खफ्रें हसौंः। अनुत्तरशाङ्कर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलं परिपूर्णानन्दनाथादिनवनाथसहितायै चतुर्दशमूलविद्याद्यनुत्तरशाङ्कर्यन्तानन्त-देवतापरि-सेवितायै अनुत्तराम्नायसमष्टिरूपिण्यै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः। श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपरा-भट्टारिकाश्रीपादुकां पूजयामि नमः।

इत्यनुत्तराम्नायः।

।।इति षडाम्नायाः।

७. पुरश्चरण खण्डः

त्रैलोक्यमोहनकवचम्

श्रीदेव्युवाच—

श्रीमत्रिपुरसुन्दर्या या या विद्याः सुदुर्लभाः ।
कृपया कथिताः सर्वाः श्रुताश्चाधिगता मया ।।
प्राणनाथाधुना ब्रूहि कवचं मन्त्रविग्रहम् ।
त्रैलोक्यमोहनं चेति नामतः कथितं पुरा ।
इदानीं श्रोतुमिच्छामि सर्वार्थकवचं स्फुटम् ।।

ईश्वर उवाच—

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि सुन्दरि प्राणवल्लभे ।
त्रैलोक्यमोहनं नाम सर्वविद्यौघविग्रहम् ।।
यद्धृत्वा दानवान्विष्णुर्निर्जघान मुहुर्मुहुः ।
सृष्टिं वितनुते ब्रह्मा यद्धृत्वा पठनाद्यतः ।।
संहर्ताहं यतो देवि देवेशो वासवो यतः ।
धनाधिपः कुबेरोऽपि यतः सर्वे दिगीश्वराः ।।
न देयं यदशिष्येभ्यो देयं शिष्येभ्य एव च।
अभक्तेभ्योऽपि पुत्रेभ्यो दत्त्वा मृत्युमवाप्नुयात् ।।
श्रीमत्रिपुरसुन्दर्याः कवचस्य ऋषिः शिवः ।
छन्दो विराट् देवता च श्रीमत्रिपुरसुन्दरी ।।
धर्मार्थकाममोक्षेषु विनियोगः प्रकीर्तितः ।।

शिरो मे वाग्भवं पातु 'कएईलह्रीं' रूपकम्। 'हसकलह्रीं' ललाटे पातु कामेश्वरी मम। 'हकहलह्रीं' दृशौ मे पातु कामेश्वीरी सदा। 'कहऐंलह्रीं' श्रुती मे सदा पातु तुरीयकम्। 'हकलसह्रीं' पञ्चमं पातु जिह्वां च पञ्चमी। 'कएईलह्रीं हसकलह्रीं हकहलह्रीं कहऐंलह्रीं हकलसह्रीं' वदनं सदा पातु पञ्चकूटा तु पञ्चमी।।१।।

'कएईलह्रीं' घ्राणं मे पातु वाग्भवसंज्ञकम्। 'हसकहलह्रीं' कण्ठं पातु कामेशसंज्ञकम्। 'सकलह्रीं' शक्तिकूटं स्कन्धौ पातु सदा मम। 'कएईलह्रीं हसकहलह्रीं' मे। कामेनोपासिता विद्या कक्षदेशे सदावतु।।२।।

'क्लीं ह्रीं श्रीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः।' कामादिषोडशी पातु भुजौ त्रिपुरसुन्दरी।।३।।

ॐ क्लीं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः श्रीं ह्रीं क्लीं स्त्रीं ऐं क्रौं क्रीं श्रीं हुं'। तारादिषोडशी पातु मणिबन्धद्वयं मम।।४।।

'श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं' रमादिषोडशी पातु करौ त्रिपुरसुन्दरी।।५।।

'ह्रीं हसौः ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐंक्लींसौः स्त्रींक्रों ऐं ह्रीं हूं हूं श्रीं'। मायादिषोडशी ख्याता हृदयं परिरक्षतु।।६।।

'ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं सौः ऐं क्लीं सौः सौः क्लीं ऐं सौः क्लीं श्रीं ह्रीं ऐं वागादिषोडशी पातु स्तनौ मे सुन्दरी परा।।७।।

'कएश्रीं हसकलह्रीं क्लीं हसकहलह्रीं सौः स क ल ह्रीं' नख (२०) वर्णा पार्श्वौ पात्वपराजिता।।८।।

'ह्रीं हसौं स्हौं ह्रीं स्हौं हसौं क्लीं हसकहलह्रीं ह्रीं ह्रीं सौः सौः हह सकहलह्रीं क्लीं हसौं स्हौं ह्रीं स्हौं हसौं ह्रीं' मे सुन्दरीयं समाख्याता महापुरुषपूजिता। महागुह्यस्वरूपा च केवलानन्दचिन्मयी। एकत्रिंशद्वर्णरूपा कटिदेशं सदावतु।।९।।

'हसकलह्रीं' मे पृष्ठं कूटं वाग्भवसंज्ञकम्। 'हसकहलह्रीं' कुक्षिं कामकूटं सदावतु। वक्षस्थलं शक्तिकूटं 'सकलह्रीं' सदावतु। 'हसकलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं मे । लोपामुद्रा पञ्चदशी मध्यदेशं सदावतु।।१०।।

'कहएईलह्रीं' नाभिं 'हकएईलह्रीं' कटिम्। सक्थिनी मे सदा पातु 'सकएईलह्रीं' सदा। 'कहएईलह्रीं हकएईलह्रीं सकएईलह्रीं' मे। मानवी विद्या सर्वतः परिरक्षतु।।११।।

'सहकएईलह्रीं' मे ऊरुयुग्मं सदावतु। 'सहकहएईलह्रीं' गुह्यं पातु सदा मम। 'हसकएईलह्रीं' तु जानुनी पातु मे सदा। 'हसकएईलह्रीं' 'हसकएईलह्रीं' 'हसकएईलह्रीं' मम। जलजे भयसंघाते सर्वतः परिरक्षतु।।१२।।

'हसकएईलह्रीं' मे गुल्फयुग्मं सदावतु। 'हसकएईलह्रीं' पादौ पातु सदा मम। 'हसकएईलह्रीं' मे प्रपदौ पातु सर्वदा। 'हसकएईलह्रीं' 'हसकएईलह्रीं' 'हसकएईलह्रीं' सदा कुबेरेण प्रपूजिता। द्वाविंशत्यक्षरी विद्या सर्वाङ्गं मे सदावतु।।

'कएईलह्रीं' प्राच्यां मां त्रिपुरा परिरक्षतु। 'हसकएईलह्रीं' पातु वह्निकोणे निरन्तरम्। 'हसकएईलह्रीं' याम्यां पातु मां सर्वसिद्धिदा। 'कएईलह्रीं हसकएईलह्रीं सहसकलह्रीं' विद्यागस्त्यसेव्या च चक्रस्था मां सदावतु।।१४।।

'सएईलह्रीं' च नित्यं नैर्ऋत्यां मां सदावतु। 'सहकहलह्रीं' पातु प्रतीत्यां मे द्वितीयकम्। 'सकलह्रीं' तु वायव्ये सदा मां परिरक्षतु। 'सएईलह्रीं सहकहलह्रीं सकलह्रीं' तु। नन्द्याराधितविद्येयं सर्वाङ्गं मे सदावतु।।१५।।

'हसकलह्रीं' वायव्ये 'सहकलह्रीं' उत्तरे। 'सहकलह्रीं' ईशान्ये सुन्दरी पातु मा सदा। 'हसकलह्रीं सहकलह्रीं सकहलह्रीं' मां। ऊर्ध्वं रक्षतु मे नित्यं सूर्यपूज्या महोदया।।१६।।

'कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं' मे। सर्वाङ्गं वै शक्रपूज्या सततं परिरक्षतु।।१७।।

'हसकलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं' च। ब्रह्माणी मां सदा पायाच्छ्रीमत्रिपुरसुन्दरी।।१८।।

'हसकलह्रीं हसकहलहीं सकलही' च। 'हसकलहसकहलसकलहीं' शाङ्करी। चतुष्कूटा महाविद्या पाताले मां सदावतु।।

'हसकलह्रीं आधारं। 'हसकहलह्रीं लिङ्गे। 'सकलह्रीं' पातु नाभिं। 'सहकलह्रीं' हृदये। 'सहकहलह्रीं' कण्ठं। 'सहसकलह्रीं' नाभ्याम्। 'हसकलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं। सहकलह्रीं सहकहलह्रीं सहसकलह्रीं।' मनोभवा सदा पातु रससंख्या महाप्रभा। षट्कूटा वैष्णवी विद्या पातु मां सुन्दरी परा।।२०।।

'कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं' च। दुर्वाससा प्रपूज्या मां दिक्षु विद्या सदावतु।।२१।।

'कहएईलह्रीं हलएईलह्रीं सकएईलह्रीं'। क्रोधेन पूजिता देवी विदिक्षु परिरक्षतु।।२२।।

'हसकलह्रीं हसकहहलह्रीं सकलह्रीं'। महाज्ञानमयी विद्या षोडशी मां सदावतु।।२३।।

'श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं'। सर्वाङ्गं मे सदा पातु बीजरूपा च षोडशी।।२४।।

मतान्तरे—

श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं। सर्वाङ्गं मे सदा पातु पूर्णरूपा तु षोडशी।।२४।।

'ॐ क्लीं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं स्त्रीं ऐं क्रों क्रीं हुं' महादेवी। श्रीमहाषोडशी पूर्णा प्रथिता भुवनत्रये। ज्ञानेन मृत्युशमनी शिरस्था सर्वतोऽवतु। श्रीमहाषोडशी पूर्णा महादेवेन पूजिता। यस्या विज्ञानमात्रेण मृत्योर्मृत्युर्भवेत्स्वयम्।।२५।।

'ऐं कएईलह्रीं क्लीं हसकहलह्रीं सौः सकलह्रीं सोहं हौं हंसः ह्रीं सकलह्रीं सौः हसकहलह्रीं क्लीं कएईलह्रीं ऐं' ब्रह्मस्वरूपिणी। अष्टादशाक्षरी विद्या परमानन्दचिद्घना। नेत्रवेदा (४२) त्मकैर्वर्णैर्युता मां सर्वतोऽवतु।।२६।।

इति ते कथितं देवि ब्रह्मविद्याकलेवरम् । त्रैलोक्यमोहनं नाम कवचं ब्रह्मरूपकम् ।।
सप्तकोटिमहाविद्यास्तन्त्रेषु कथिताः प्रिये। तासां सारात्सारतरा याश्च विद्याः सुगोपिताः।।
बहुनात्र किमुक्तेन श्रीमहाषोडशी परा । प्रकाशिता मया देवि यां पृच्छसि पुनः पुनः।।
महाविद्यामयं ब्रह्मकवचं मन्मुखोदितम् । गुरुमभ्यर्च्य विधिवत्कवचं प्रपठेत्ततः।।
देवीमभ्यर्च्य विधिवत्पुरश्चर्यां समाचरेत् । अष्टोत्तरशतं जप्त्वा दशांशं हवनादिकम्।।
ततः सुसिद्धकवचः पुण्यात्मा मदनोपमः। मन्त्रसिद्धिर्भवेत्तस्य पुरश्चर्यां विना ततः।।
वक्त्रे तस्य वसेद्वाणी कमला निश्चला गृहे। पुष्पाञ्जल्यष्टकं दत्त्वा मूलेनैव पठेत्सकृत्।।
दशवर्षसहस्राणां पूजायाः फलमाप्नुयात्। आत्मानं तन्मम कृत्वा यः पठेत्कवचं परम् ।।
यं यं पश्यति वै शीघ्रं तस्य दासो भवेद्ध्रुवम्। विलिख्य भूर्जे घुटिकां स्वर्णस्थां धारयेद्यदि ।।
कण्ठे वा यदि वा बाहौ स कुर्याद्दासवज्जगत्। त्रिलोकीं क्षोभयत्येव त्रैलोक्यविजयी भवेत्।।
तद्गात्रं प्राप्य शस्त्राणि महास्त्रादीनि पार्वति । माल्यानि कुसुमानीव सुखदानि भवन्ति हि ।।
इदं कवचमज्ञात्वा यो जपेत्सुन्दरीं पराम् । नवलक्षं प्रजप्त्वापि तस्य विद्या न सिध्यति ।।
स शस्त्रघातमाप्नोति सोऽचिरान्मृत्युमाप्नुयात्। इदमेव परं यस्माद्भुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ।
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन पठनीयं मुमुक्षुभिः।।
भूवेश्मगत्रिवृतषोडशनागशक्रदिग्युग्मवस्वनलकोणगबिन्दुमध्ये ।
सिंहासनोपरिगतारकपीठमध्ये प्रोत्फुल्लपद्मनिलयां भजेऽहम् त्रिपुरा ।।

इति रुद्रयामले गौरीश्वरसंवादे श्रीराजराजेश्वरीश्रीमहा-
त्रिपुरसुन्दर्यास्त्रैलोक्यमोहनाख्यकवचम्।

अस्य कवचस्य तूत्कीलनम्— "ॐ हसकलह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं सकलह्रीं क्लीं क्लीं क्लीं श्रीं श्रीं श्रीं क्रीं क्रीं क्रीं'' रुद्रसूच्य ग्रेण मूलविद्याशापमुत्कीलयोत्कीलय स्वाहा।।इति।।

८. श्री देवीगणमानः खण्डः

देवीमानगणनम्[१]

अथ श्रीदेवीमानगणनमष्टाङ्गं निरूप्यते—

युगः परिवृत्तिः वर्षः मासः दिनं नित्या वारः घटिका चेति तान्यष्टाङ्गानि। एतानि जपादेः सपर्यादेश्च संकल्पे क्रमशः। पारायणादेस्तु वार-घटिका दिन-नित्या-वर्ष-मास-युग-परिवृत्तितः।

तद्विवेकः—युगाः षट्त्रिंशदकादयः। अकादयो नाम—

अकार एकः स्वरः सानुस्वारः, ककारादयः क्षकारान्ताः पञ्चत्रिंशद्व्यञ्जनानि च सानुस्वाराणि, [२]शिवादिषट्त्रिंशत्तत्वाख्यानि। यथा अं शिवतत्वयुगः, कं शक्तितत्वयुगः, खं सदाशिवतत्वयुगः इत्यादयः।

प्रतियुगं परिवृत्तयोऽपि षट्त्रिंशदकादयः। यथा अं शिवतत्वपरिवृत्तिः, कं शक्तितत्वपरिवृत्तिः इत्यादयः। एवमन्यत्रापि षट्त्रिंशदकादयः तत्तन्नामाङ्किता ऊह्याः।

प्रतिपरिवृत्ति वर्षा अपि षट्त्रिंशदकादयः।

प्रतिवर्षं मासाः षोडश अकारादि-सानुस्वारस्वरात्मानः।

ते च [३]अमृतादिचन्द्रकलानामानः, निवृत्त्यादिसदाशिवकलाख्याना वा, कामेश्वर्यादिमहानित्यान्त-नित्यानामानो वा।

---

१. पञ्चद्राविडपण्डित-देवरकोण्ड-ब्रह्मश्री बालसुब्रह्मण्यशास्त्रिभिर्विरचितमिदम्।

२.

१.	अं	शिवतत्वम्	१३.	ठं	प्रकृति	२५.	भं	पायु
२.	कं	शक्ति	१४.	डं	अहङ्कार	२६.	मं	उपस्थ
३.	खं	सदाशिव	१५.	ढं	बुद्धि	२७.	यं	शब्द
४.	गं	ईश्वर	१६.	णं	मनस्	२८.	रं	स्पर्श
५.	घं	शुद्धविद्या	१७.	तं	श्रोत्र	२९.	लं	रूप
६.	ङं	माया	१८.	थं	त्वक्	३०.	वं	रस
७.	चं	कला	१९.	दं	चक्षुस्	३१.	शं	गन्ध
८.	छं	अविद्या	२०.	धं	जिह्वा	३२.	षं	आकाश
९.	जं	राग	२१.	नं	घ्राण	३३.	सं	वायु
१०.	झं	काल	२२.	पं	वाक्	३४.	हं	वह्नि
११.	ञं	नियति	२३.	फं	पाणि	३५.	ळं	जल
१२.	टं	पुरुष	२४.	बं	पाद	३६.	क्षं	पृथ्वी

३.

१.	अं	अमृताकला	निवृत्ति कला	कामेश्वरी
२.	आं	मानदा	प्रतिष्ठा	भगमालिनी

यथा—अं अमृताकलामासा:, अं निवृत्तिकलामास:, अं कामेश्वरीनित्यामासो वा।

प्रतिमासं दिनानि षट्त्रिंशदकादीनि।

प्रतिदिनमेका नित्या। नित्याश्च विसर्जनीयेतरस्वरात्मान: सानुस्वारा:।

[1]कामेश्वर्यादि-चित्रान्तनामाङ्किताः पञ्चदश शुक्लपक्षे यथाक्रमं चरन्ति। कृष्णपक्षे च विलोमेन। यथा शुक्लपक्षे प्रतिपदि अं शुक्लकामेश्वरीदिननित्या, ततः आं शुक्लभगमालिनीदिननित्या इत्याद्याः, अं शुक्लचित्रादिननित्या इत्यन्ताः। कृष्णपक्षे च अं कृष्णाचित्रादिननित्या, औं कृष्णज्वालामालिनीदिननित्या इत्याद्याः अं कृष्णकामेश्वरीदिननित्या इत्यन्ताः।

प्रतिमासं वाराश्चत्वारः। प्रतिवारं अ-लृ-क-च-ट-त-प-य-षादिवर्णादिमाः पुनः पठितप्रथमवर्णान्ताः सानुस्वाराः प्रकाशानन्दनाथात्मानो नव वासराः। यथा—अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं अं प्रकाशानन्दनाथवासरः। लृं लॄं एं ऐं ओं औं अं अः लृं विमर्शानन्दनाथवासरः इत्यादयः।

प्रतिवासरं घटिकाः षष्टिसंख्याकाः [3]अ-ए-च-त-याद्यन्यतमाख्योदयघटिकाद्याः। ताश्च विसर्जनीयस्वररहितमातृकार्णात्मानः क्रमशः पञ्चाशत् पुनः आरब्धा एव दशेति। यथा—अकारघटिका, आकारघटिका इत्यादयः। अकारोदयघटिका एकारोदयघटिका इत्यादयोऽपि।

३.	इं	पूषा	विद्या	नित्यक्लिन्ना
४.	ईं	तुष्टि	शान्ति	भेरुण्डा
५.	उं	पुष्टि	इन्धिका	वह्निवासिनी
६.	ऊं	रति	दीपिका	महावज्रेश्वरी
७.	ऋं	धृति	रेचिका	शिवदूती
८.	ॠं	शशिनी	मोचिका	त्वरिता
९.	लृं	चन्द्रिका	परा	कुलसुन्दरी
१०.	लॄं	कान्ति	सूक्ष्मा	नित्या
११.	एं	ज्योत्स्ना	सूक्ष्मामृता	नीलपताका
१२.	ऐं	श्री	ज्ञाना	विजया
१३.	ओं	प्रीति	ज्ञानामृता	सर्वमङ्गला
१४.	औं	अङ्गदा	आप्यायिनी	ज्वालामालिनी
१५.	अं	पूर्णा	व्यापिनी	चित्रा
१६.	अः	पूर्णामृता	व्योमरूपा	महानित्या

१. ३२१ पुटे द्रष्टव्यः

२. १. प्रकाशानन्दनाथ ४. ज्ञानानन्दनाथ ७. स्वभावानन्दनाथ
२. विमर्शानन्दनाथ ५. सत्यानन्दनाथ ८. प्रतिभानन्दनाथ
३. आनन्दानन्दनाथ ६. पूर्णानन्दनाथ ९. सुभगानन्दनाथ

३. ३२ पुटे द्रष्टव्यः

सर्वाण्येतान्यष्टाङ्गानि सृष्ट्यादितः तत्तुल्यारम्भकल्यादितो वा साध्यानि।

तत्साधनप्रकारः—

व्यपगतवत्सरमण्डलगुणिता षष्टिर्गजाब्धिसंमिश्रा ।
प्रभवादिगताब्दयुता भवति गताब्दः स एव वर्षगणः ।।१।।
वर्षगणः शरतत्वैस्थितिभिश्चन्द्राग्निभिः शरक्ष्माभिः ।
दिनघटिकापलदण्डैर्गुणितः कल्यादिदिवसगणः ।।२।।
दिवसगणस्तिथिदण्डैश्चन्द्रेषुपलैर्भुजङ्गघटिकाभिः ।
रहितो दिनद्वयेन च कलिशुद्धदिनं हि भवति वर्षस्य ।।३।।
गतमासवाक्ययुक्तं गतदिनसहितं च वर्षशुद्धदिनम् ।
गतकलिशुद्धदिनं स्यात् [१]शुक्रादिकमिष्टदिवसस्य ।।४।।

अत्र घटिकादयो यदि दिनार्धमानादधिकाः तर्हि तत् शुद्धदिनमेकाधिकं भवति। न्यूनाश्चेत् त्याज्यास्ता एव घटिकादयः।

मासवाक्यानि—

रङ्गेशोमीनलग्नो	दि	३०	५५	३२	मेषस्य	३०-५५-३२
विविधकरतनुः		६२	१९	४४	ऋषभस्य	३१-२४-१२
श्रीरतः शूलधेनुः		९३	५६	२२	मिथुनस्य	३१-३६-३१
स्वर्गद्वारोन्मुखाःस्युः		१२५	२४	३४	कटकस्य	३१-२८-११
भुविचरतिमया		१५६	२६	४४	सिंहस्य	३१-२-१४
तेनवंशस्तुदीपः		१८६	५४	४	कन्यायाः	३०-२७-२२
लोकाब्दंवस्तुपुत्रः		२१६	४८	१३	तुलायाः	२९-५४-७
स्थलजयतिवरः		२४६	१८	३७	वृश्चिकस्य	२९-३०-२८
निर्गलाङ्गेशसारः		२७५	३९	३०	धनुषः	२९-२०-५३
तत्वंतन्त्रामनाडी		३०५	६	४६	मकरस्य	२९-२७-१६
नियममविबलो		३३४	५५	१०	कुम्भस्य	२९-४८-२१
(मेषमासादितः स्युः) ।।५।।						३१-२०-२१
					कुल =	३६५-१५-३०

१. गणितागतो वारः स्वेष्टवारश्च यदि संगच्छेते तत एव तत् इष्ट कलिशुद्धदिनं स्पष्टं भवति।

गतकलिशुद्धदिनेऽस्मिन्नाप्ते बाणौः अ ए च त य पूर्वाः।
घटिकाः शेषेण गताः पञ्चाशद्दश च मातृकाख्याः स्युः ।।६।।
रत्नैराप्तेऽस्मिन् गतकलिशुद्धदिने भवन्ति शेषेण।
अ लृ क च ट त प य षाद्याः प्रकाशपूर्वा हि वासरा याताः ।।७।।
गतकलिशुद्धदिने खगुणाप्ते शेषेण गतनित्याः।
अनुलोमविलोमाभ्यां कामेश्वर्यादिचित्रान्ताः ।।८।।
ऋतुवह्निभिराप्ते गतकलिशुद्धदिने गतानि हि दिनानि।
शेषेण भवन्तीमान्यकादिकान्येव तत्वनामानि ।।९।।
आप्ते नृपैर्दिनफले शेषेण भवन्त्यकाराद्याः।
मासा अमृतकलाद्या याता अथवा सदाशिवकलाद्याः ।।१०।।
मासफले शास्त्रगुणैराप्ते शेषेण गतवर्षाः।
वर्षफले शास्त्रगुणैराप्ते परिवृत्तयो गताः शेषैः ।।११।।
परिवृत्तिफले शास्त्रगुणाप्ते शेषेण यातयुगाः।
तत्वाख्याः सर्व इमे वर्षाः परिवृत्तयो युगाश्च स्युः।।१२।।
य एतान्द्वादश श्लोकानधीते साधकः क्रमात्।
अष्टाङ्गमार्गस्तस्यैव सुलभश्च सुखप्रदः।।१३।।

उदाहरणम्—17th July, 1955—

मन्मथवर्षे कटकमासे प्रथमदिनं भानुवासरः। अस्य देवीमानरीत्या अष्टाङ्गगणनम्। यथा—

[१]व्यपगतवत्सरमण्डलानि	83	
तद्गुणिता षष्टिः		83x60=4,980
गजाब्धिसंमिश्रा		+48=5,028
[२]प्रभवादिगताब्दाः	28	
तद्युता		5,028+28=5,056 वर्षगणः

१. ऐषमो मन्मथवर्षे गतसंवत्सरमण्डलानि ८३। एतानि प्रतिप्रभवारम्भं एकैकाधिकानि भवन्ति।

२. १. प्रभवः ४. प्रमोदः ७. श्रीमुखः १०. धाता
२. विभवः ५. प्रजापति ८. भावः ११. ईश्वरः
३. शुक्लः ६. अङ्गिराः ९. युवा १२. बहुधान्यः

वर्षगणः शरतत्वैः	**गुणितः**	5,056x365	**दिनैः**
वर्षगणः तिथिभिः	**गुणितः**	5,056x15	**घटिकाभिः**[1]
वर्षगणः चन्द्राग्निभि	**गुणितः**	5,056x31	**पलैः**
वर्षगणः शरक्ष्माभिः	**गुणितः**	5,056x15	**दण्डैः**[2]

	दिन	घ	प	द
=	365	15	31	15x
		5056		वर्षगणः
कल्यादिदिवसगणः	18,46,747	53	20	0 –
तिथि (१५) दण्डैः चन्द्रेषु (५१) पलैः भुजङ्ग (८) घटिकाभिः दिनद्वयेन च रहितः –	2	8	51	15
वर्षकलिशुद्धदिनं	18,46,745	44	28	45+
गतमास (+ मिथुन) वाक्ययुक्तं (यथास्थितं मासवाक्ये पथके)	93	56	22	0
	18,46,839	40	50	45 +

---

१३. प्रमाथी	२५. खरः	३७. शोभकृत्	४९. राक्षसः
१४. विक्रमः	२६. नन्दनः	३८. क्रोधी	५०. अनलः
१५. वृषः	२७. विजयः	३९. विश्वावसुः	५१. पिङ्गलः
१६. चित्रभानुः	२८. जयः	४०. पराभवः	५२. कालयुक्तः
१७. सुभानुः	२९. मन्मथः	४१. प्लवङ्गः	५३. सिद्धार्थः
१८. तारणः	३०. दुर्मखः	४२. कीलकः	५४. रौद्रः
१९. पार्थिवः	३१. हेमलम्बः	४३. सौम्यः	५५. दुर्मतिः
२०. अव्ययः	३२. विलम्बी	४४. साधारणः	५६. दुन्दुभिः
२१. सर्वजित्	३३. विकारी	४५. विरोधकृत्	५७. रुधिरोद्गारी
२२. सर्वधारी	३४. शार्वरी	४६. परिधावी	५८. रक्ताक्षः
२३. विरोधी	३५. प्लवः	४७. प्रमादी	५९. क्रोधनः
२४. विकृतः	३६. शुभकृत्	४८. आनन्दः	६०. अक्षयः

१. नाडिका घटिका इति च समानार्थकौ।

२. षष्ट्या दण्डैः एकः पलः। षष्ट्या पलैः एका घटिका। षष्ट्या घटिकाभिः एकं दिनम्। (दण्डः=2/5 Second) दण्डस्तत्परश्चेत्यनर्थान्तरम्। पला विकला विघटिकाश्च पर्यायाः। घटिका कला च समानार्थकौ।

गतदिनसहितं	0	0	0	0
इष्टदिवसकलिशुद्धदिनं	18,46,839	40	50	45 +
अत्र घटिकादयः दिनार्धमानात् अधिकाः अतः पूरकं	0	19	9	15
	18,46,840	0	0	0

वारपरीक्षा—18,46,840 ÷ 7=2,63,834—2 शिष्टम्। तेन शुक्रादयो गता वाराः 2. अतः इष्टदिनं भानुवासरो दृष्टः।

१. अस्मिन् गतकलिशुद्धदिने बाणैः आप्ते (18,46,840 ÷ 5) सति शिष्टम् 0. अतः वर्तमाना उदयघटिका 'अ'।

२. अस्मिन् गतकलिशुद्धदिने रत्नैः आप्ते (18,46,840 ÷ 9) सति शिष्टम् 4. तथा च 'चं ज्ञानानन्दनाथ' वासरो गतः। अतः वर्तमानः 'टं सत्यानन्दनाथवासरः'।

३. गतकलिशुद्धदिने खगुणाप्ते (18,46,840 ÷ 30) सति शिष्टम् 10. तथा च गता नित्याः 10. तत्र कामेश्वर्यादिनित्यान्ताः गताः। अतः वर्तमाना नित्या 'नीलपताका'।

४. गतकलिशुद्धदिने ऋतुवह्निभिः आप्ते (18,46,840 ÷ 36) सति फलं 51,301. शिष्टम् 4. तथा च गतं 4 'गं ईश्वर' दिनम्। अतः वर्तमानं 'घं शुद्धविद्या'।

५. दिनफले नृपैः आप्ते (51,301 ÷ 16) फलं 3,206. शिष्टम् 5. तेन 5 उं पुष्टिमासो गतः। अतः वर्तमानः 'ऊं रतिमासः'।

६. मासफले शास्त्रगुणैः आप्ते (3206 ÷ 36) सति फलं 89. शिष्टम् 2. तेन गतो वर्षः 2 'कं शक्तिः'। अतः वर्तमानः 'खं सदाशिवः।'

७. वर्षफले शास्त्रगुणैः आप्ते (89 ÷ 36) सति फलं 2. शिष्टम् 17. तेन गता 17 'तं श्रोत्र' परिवृत्तिः। अतः वर्तमाना 'थं त्वक्'।

८. परिवृत्तिफले शास्त्रगुणाप्ते (2 ÷ 36) सति फलं 0. शिष्टम् 2. तेन गतः 2 'कं शक्तिः' युगः। अतो वर्तमानः 'खं सदाशिवः'।

पूर्वोक्तदिनस्य सङ्कल्पक्रमः। पूजायां जपे च—

आदिगुरोः परशिवस्याज्ञया प्रवर्तमानदेवीमानेन षट्त्रिंशत्तत्वात्मकसकलप्रपञ्चसृष्टिस्थिति-संहारतिरोधानानुग्रहकारिण्याः श्रीपराशक्त्याः [१]ऊर्ध्वभ्रूविभ्रमे, खं सदाशिवतत्वयुगे, थं त्वक्

---

१. षट्त्रिंशद्भिर्युगैरेको महायुगः। महायुगैस्तादृशैरेकः कल्पः। कल्पैः पुनस्तादृशैरेको महाकल्पः। महाकल्पैश्च तादृशैः देव्या ऊर्ध्वभ्रूविभ्रमः। तस्मिन्नेव सृष्टिः। तादृश्येव अधोभ्रूविभ्रमे लयः।

तत्वपरिवृत्तौ, खं सदाशिवतत्ववर्षे, [१]ऊं रतिकलामासे, घं शुद्धविद्यातत्वदिवसे, एं नीलपताकादिननित्यायां, ओं कृष्णनित्यक्लिन्नानित्यातिथिनित्यायां, टं ठं डं ढं णं सत्यानन्दनाथवासरे, अकारघटिकोदये, श्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरीपराभट्टारिकाप्रीत्यर्थम्,

पारायणे

आदिगुरोः परशिवस्याज्ञया प्रवर्तमानदेवीमानेन षट्त्रिंशत्तत्वात्मकसकलप्रपञ्चसृष्टिस्थिति-संहारतिरोधानानुग्रहकारिण्याः श्रीपराशक्त्या ऊर्ध्वभ्रूविभ्रमे, टं ठं डं ढं णं सत्यानन्दनाथवासरे, अकारघटिकोदये, घं शुद्धविद्यातत्त्वदिवसे, एं नीलपताकादिननित्यायां, खं सदाशिवतत्ववर्षे, ऊं रतिकलामासे, खं सदाशिवतत्वयुगे, थं त्वक्तत्वपरिवृत्तौ श्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरीपराभट्टारिकाप्रीत्यर्थं अमुकपारायणं करिष्ये।

अस्य दिवसस्य दिन-नित्य-विद्या-हंसः = खं ऊं घं हंसः।

इति सौरमानेन देवीमानगणनम्।।

चान्द्रमानरीत्या गणनप्रकारः

वर्षगणेऽर्कैर्निहते लब्धंश्चैत्रादियातमासाढ्यः ।

युक्तः स्वशिवाङ्कांशै-र्गजनेत्रहतैः स भवति मासगणः ।।१।।

मासगणः खाग्निहतः शुक्लप्रथमादियाततिथिमिश्रः ।

स्वाग्निखमरुदंशैः शिवहतैर्विनाऽहर्गणः स शुक्रादिः ।।२।।

नायातो यदि वारो यातः स्वेष्टोऽधुनातनाद् द्युगणात् ।

गतकलिदिवसगणोऽयं सैकः कार्यस्तदा निरेको वा ।।३।।

अथ उदाहरणतया पूर्वोक्त (पुटे 324)17-7-1955 दिनस्यैव चान्द्रमानरीत्या कलिशुद्धदिनं साध्यते:—

१. वर्षगणे (पुटे 325द्ध	5056
अर्कैर्निहते	5056 x12
लब्धः	60672
चैत्रादिज्येष्ठान्ता गता मासाः त्रयः	60672 +3 = 60675

१. अः व्योमरूपाकलामासे, महानित्यामासे।।

२. एतास्तिथिनित्याश्च नाम्ना दिननित्योपमाः। परं त्वेताः पञ्चाङ्गस्थशुक्लकृष्णपक्षप्रवृत्तप्रतिपदादितिथीरनुसरति।।

गजनेत्र (28) हतैः स्वशिवाङ्क (911) अंशैः युक्तः $60675 + \frac{60675 \times 28}{911}$

$= 60675 +$ (अधिमासाः) $1864 = 62539$

स (62539) मासगणो भवति।

२ मासगणः (पूर्वश्लोकसाधितः) 62539

खाग्निहतः $62539 \times 30 = 1876170$

आषाढमासे गततिथयः 27 $1876170 + 27 = 1876197$

स्वाग्निखमरुद् (703) अंशैः शिव (11) हतैः विना $1876197 - \frac{1876197 \times 11}{703}$

$= 1876197 - 29357 = 1846840$

(अयम्) अहर्गणः 1846840 सौरमानरीत्याप्ययमेव।

सः शुक्रादिः $1846840 \div 7 = 263834 - 2 =$ भानुवारः।

(अत्र 2 शेषो भवति। अतो यातः स्थिरवारः। ततः भानुवारः प्रचरतीति ज्ञायते।) वर्षगणसाधने बार्हस्पत्यमानेन वर्षगणसाधने दिनगणानयने च कश्चन विशेषोऽस्ति। वर्षगणसाधने 'गजाब्धि' (48) स्थाने (पुटे 324) 'रसाग्निः' (36) ग्राह्यः। दिनगणानयने चान्द्रमानपद्धतिरेव ग्राह्या। तत्र यदि इष्टदिनं कृष्णपक्षीयं भवति तर्हि शुक्लप्रथमादियोततिथिमिश्रणानन्तरं शरचन्द्राः (15) त्याज्याः। इतरत्सर्वं समानम्।

इति देवीमानगणनं समाप्तम्।

Sri Devi Mana

Time is absolute and is not of easy conception by the ordinary folk of mankind. Time as is meant by the common man is reckoning of the interval from one event to another. This is called relative time and was devised by the ingenuity of man. Several systems of computing relative time are in vogue. While the western methods of reckoning take their origin from particular persons or events, the Hindu system has combined it with religion, the life blood of the nation. We reckon time from creation onwards, a particular point in the absolute scale, whose beginning and end lie in mysterious depths. From *srishti* or creation to *pralaya* or destruction is the range of relative time. Thus far and no further.

The Sastras speak of five modes of computing eras and they are called the Manas. According to Madhava they are: Sravana, Sowra, Chandra, Nakshatra and Barhaspatya.

The first three are observed in the South while the last has wide following in the North of our sacred land. The components of these Manas are Parardha, Kalpa, Manvanthara, Yuga, Samvatsara,, Ayana,, Masa, Paksha, Thithi,, Vara, Nakshatra, Yoga Karana etc. The last five are known as the principal five otherwise known as the Panchangas. A daily knowledge of this Angas or time-divisions is indispensable for the performance of one's ordained duties. For the celebration of certain sacrifices and invoking certain deities special timings are indicated. Further a repetition of the five Angas daily is said to confer the following benefits:

तिथेश्च श्रियमाप्नोति वारादायुष्यवर्धनम्।
नक्षत्रोद्धरते पापं योगाद्रोगनिवारणम्।
करणात्कार्यसिद्धिस्तु पंचांगफलमश्नुते।।

The repetition of the current Thithi brings in wealth; the day of the week confers longevity, the name of the star eliminates sins, yoga cures one of his ailments and Karana bestows success in one's attempts.

The Almanac or Panchanga which gives the daily readings is therefore 'a Must' for every devout Hindu. Besides the principal Angas it gives the planetary positions as and when they change, special combinations, and other data indispensable for the Samskaras. In short, it is religious cum spiritual Time Guide. As already noted above to meet the demand for such guides Almanacs came to be worked out according to the Manas. These workings were made according to the formule invented by our ancient astronomers. Later on as certain corrections came to be incorporated in those formule, different editions of almanacs came into existence. We have thus the Suryasiddhanta,, Vakya, Parahitha, Drik Siddha etc., Panchangas.

Be that as it may, there is a Mana or Era attributed to the Supreme Mother usually termed the Devi Mana and the Almanac worked according to its principles is known as the Tantrika Almanac. It is observed by a few and they are the votaries of the Sri Vidhya cult. The cosmogony of this system has the genesis in the perturbation of the upper eye-lid of Sri Lalitha Maha Tripura Sundari This cannot be ignored just because it has a small number of followers; for the Thirty-six tatwas and other great philosophic principles form the basis of this system. This era has many features that distinguish it from the other Manas. Some of them are given below:

(i) While all the Indian almanacs have five Angas viz Thithi. Vara, Nakshatra, Yoga and Karana, the Tantrika Almanac has an eight-fold division, vide the tables given below.

(ii) This era has a cosmology of its own whereas the other almanacs have one in common.

(iii) The nomenclature of the yugas, Masa, days of the week are quite different from those of other eras.

(iv) The order of repeating the Ashtangas of the Tantrika Almanac differ for Saparya (worship) and Parayana (recitation) whereas one order alone is perscribed according to the other Panchangas.

(v) The division of years into months and Week days are entirely different as may be evident from the following table:

60 Ghatis	—1 day or Nithya
9 days	—1 Week
4 weeks or 36 Nithyas	—1 month
16 months	—1 year
36 years	—1 Parivrithi
36 Parivrithis	—1 Yuga
36 Yugas	—1 Mahayuga
10 Mahayugas	—1 Kalpa
10 Kalpas	—1 Mahakalpa
10 Mahakalpas	—1 cause for the perturbation of Sri Devi's eyelid.

Now let us see how the Ashtangas are worked out. At the outset the Kali Suddha Dhina has to be determined. We have to convert the past 83 cycles of sixty years of the present Kaliyuga into years. A correction of 48 has to be added to it. The years past in the present cycle of Sixty years should be added. This has to be converted into months To this number the extra months (adhika masas) have to be added. This is found out by multiplying the month by 28 and dividing it by 911. After adding these extra months the past months from chaithra of the current year should be added. This number of months should be changed into Thithis by multiplying into 30 and the past Thithis of the current month added. The correction has to be deducted from this Thithis. For this we have to multiply the Thithis by 11 and divide by 703. The Number after this deduction is termed the kali Suddha Dina Shortly called KSD. This is termed the basic number.

The Ashtangas are derived as follows:

(i) Kalisuddha Dina is to be divided by sixty. The remainder denotes the past Udaya ghatika. The next is the current one. (Vide Table A)

(2) Kalisuddha Dina Should be divided by nine. Discard the quotient. The name next to that of the remainder is the current Vasara - Vide Table B.

(3) Kalisuddha Dina has to be divided by thirty. Cast away the quotient. The name next to that of the remainder is the day's Dina Nithya-Vide Table D.

(4) Kalisuddha Dina when divided by thirty-six quotient would be termed Dina Phala. The name next to that of the remainder is the Dina-Vide Table. E

(5) Dividing Dina Phala by Sixteen we get Masa Phala. The name next to that of the remainder will be the Masa-Vide Table F.

(6) If we divide Masa Phala by thirty-six we would get Varsha Phala. The name next to that of the remainder would show the Varsha-Vide Table G.

(7) Divide Varsha Phala by thirty-six. The quotient will represent Parivrithi Phala. The name next to that of the remainder will show the Parivrithi. See Table H.

(8) By dividing Parivrithi Phala by thirty-six we will get Yuga Phala. The name next to that of the remainder will give us the Devi Mana Yuga. Refer Table I.

TABLE A. UDAYA GHATIKA

Symbol	Symbol	Symbol	Symbol	Symbol	Symbol
1 अ	11 ए	21 च	31 त	41 य	51 अ
2 आ	12 ऐ	22 छ	32 थ	42 र	52 आ
3 इ	13 ओ	23 ज	33 द	43 ल	53 इ
4 ई	14 औ	24 झ	34 ध	44 व	54 ई
5 उ	15 अं	25 ञ	35 न	45 श	55 उ
6 ऊ	16 क	26 ट	36 प	46 ष	56 ऊ
7 ऋ	17 ख	27 ठ	37 फ	47 स	57 ऋ
8 ॠ	18 ग	28 ड	38 ब	48 ह	58 ॠ
9 ऌ	19 घ	29 ढ	39 भ	49 ळ	59 ऌ
10 ॡ	20 ङ.	30 ण	40 म	50 क्ष	60 ॡ

Note : After completion of one circle, revert from the beginning.

TABLE - B VASARAS

No	Symbolic letters followed by	Name of the Day
1	अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं अं	Prakasanandanatha.
2	ऌं ॡं एं ऐं ओं औं अं: अ लं	Vimarsanandanatha.
3	कं खं गं घं ङ कं	Anandanandanatha.
4	चं छं जं झं ञं चं	Gnananandanatha
5	टं ठं डं ढं णं टं	Sathyanandanatha
6	तं थं दं धं नं तं	Purnanandanatha
7	पं फं बं भं मं पं	Swabhavanandanatha
8	यं रं लं वं शं यं	Pratibhanandanatha
9	षं सं हं ळं क्षं षं	Subhaganandanatha

TABLE C : THITHI NITHYA

	Letter followed by name			Letter followed by name			Letter followed. by name	
1	अं	Kameswari	6	ऊं	Mahavajreswari	11	एं	Neelapathaka
2	आं	Bhagamalini	7	ऋं	Sivadhooti	12	ऐं	Vijaya
3	इं	Nithyaklinna	8	ॠं	Thvaritha	13	ओं	Sarvamangala
4	ईं	Bherunda	9	लृं	Kulasundari	14	औं	Jwalamalini
5	उं	Vahnivasini	10	ॡं	Nithya	15	अं	Chithra&

Note: For Sukla Paksha proceed in the order given in the table, for Krishna Paksha start from the end and proceed in the reverse order:

TABLE D : DINA NITYA

Same as Table C

Note : Thithi Nitya is found out as usual on the basis of Paksha.
Dina Nitya is found out by deviding K. S. D. by 30.

TABLE E : DINAS (TATWA)

		Name			Name			Name			Name
1	अं	Siva thatva	10	झं	Kala	19	दं	Chakshus	28	रं	Sparsa
2	कं	Sakthi	11	ञं	Niyathi	20	धं	Jihva	29	लं	Roopa
3	खं	Sadasiva	12	टं	Purusha	21	नं	Ghrana	30	वं	Rasa
4	गं	Eswara	13	ठं	Prakrithi	22	पं	Vak	31	शं	Gandha
5	घं	Suddha vidya	14	डं	Ahankara	23	फं	Pani	32	षं	Akasa
6	ङ	Maya	15	ढं	Buddhi	24	बं	Padha	33	सं	Vayu
7	चं	Kala	16	णं	Manas	25	भं	Paya	34	हं	Vahni
8	छं	Avidya	17	तं	Srothra	26	मं	upastha	35	ळं	Jala
9	जं	Raga	18	थं	Thvak	27	यं	Sabdha	36	क्षं	Prithvi

TABLE-F : MASAS

Letter fd by Masa	Lr fd. by Masa	Lr.fd by Masa	Lr. fd by Masa
1 अं Amrithakala	5 उं Pushti	9 लृं Chandrika	13 ओं Preethi
2 आं Manadha	6 ऊं Rathi	10 लॄं Kanthi	14 औं Angadha
3 इं Poosha	7 ऋं Dhrithi	11 एं Jyothsna	15 अं Poorna
4 ईं Thusti	8 ॠं Sasini	12 ऐं Sree	16 अ: Poornamrithi

Table G - Varshas (Same as E)

" H -Parivrithi (Same as E)

" I -Yugas. (Same as E)

We Shall take a concrefte example and work out the Ashtangas for a typical day viz Sunday, 30th September, 1979 corresponding to Siddharta (Southern cycle) Aswayuga Sukla Navami

I a. No. of sixty year cycies expired in the present Kaliyuga — 83

b. No. of years in the above = 83 x 60 = 4980 years

c. Add a correction viz 48 — 4980 + 48 = 5028 years

d. Add the past years in the present cycle counting from Prabhava = 5028 + 52 = 5080 years

e. Converting the above years into months = 5080 x 12 = 60960 months

f. Extra months added

$$= 60960 + \frac{60960 \times 28}{911}$$

$$= 60960 + \frac{1873 \times 577}{911}$$

= 60960+ 1873 = 62833 months

g. Add the past months of the current year from Chaitra = 62833+ 6 = 62839 months

h. Convert the above into Thithis = 62839x 30 = 18,85,170 Thithis

i. Add the past Thithis of the current month = 18,85,170 + 8 = 18,85,178 Thithis

J. Correction for conversion into Aharganas $= 18,85,178 - \frac{18,85,178 \times 11}{703}$

$= 18,85,178 - 29,497 \frac{567}{703}$

$= 18,55,681$ Kali Suddha Dina ie K.S.D.

II. K.S.D. 18,55,681 ÷ 60 Quotient removed. The remainder 1. This refers to the past Udaya Chatika and the next is the Rising (current) Udaya Ghatika viz Refer Table A.

III. K.S.D. = 18,55,681 ÷ 9. Quotient removed. The remainder is 7 refers to the previous week-day. The next is the current day of the week viz table B. Pratibhanandanatha.

IV. K.S.D. = 18,55,681 ÷ 30. The Quotient should be removed. The remainder 1 will denote the past Nitya, and the current Nitya will be Bhagamalini. Table D.

V. K.S.D. = 18,55,681 ÷ 36. The quotient 51546 is called the Dina Phala. The remainder 25 refers to the past Dina while the next is the current Dina viz Upasta. Table E.

VI. The Dina Phala = 51546 ÷ 16. The quotient 3221 is called the Masa Phala. The remainder 10 represents the last Masa while the next becomes the current Masa viz Jyothsna Masa. Table F.

VII. The Masa Phala = 3221 ÷ 36. The quotient 89 is termed. Varsha Phala. The remainder 17 refers to the previous Varsha and the next is the present Varsha ie Thvak Tatva Varsha. Table G.

VIII. The Varsha Phala = 89 ÷ 36. The quotient is called the Parivrithi Phala. The remainder 17 is the preceding Parivrithi while the next is the current Parivrithi viz Thvak Tatva Parivirthi. Table H.

IX. Parivrithi Phala = 2 ÷ 36. Quotient is nil. That is Yugaphala. The balance of 2 the Yuga and the next viz Sadasiwa Tatva Yuga is the current Yuga. Table I.

।। इति श्रीकाञ्ची उपनिषद्ब्रह्मेन्द्रमठाधीशः श्रीइष्टसिद्धेन्द्रसरस्वतीयतिशिष्य-श्रीकृष्णानेन्द्र-सरस्वतीयतिशिष्य श्रीपूर्णानेन्द्रसरस्वतीयतिशिष्य-श्रीज्ञानानेन्द्रसरस्वतीयतिविरचिते श्रीविद्यामहार्णवे आह्निक-प्रकरणं समाप्तम्।

।।श्रीगुरुभ्यो नमः।।

"परिरक्षणीय परिवेदक परमार्थरत्न"

श्रीविद्यामहार्णवः

(सचित्र-सम्पूर्ण-सपर्यापद्धति ग्रन्थः)

श्रीभूमाम्बा श्रीगुहानन्दनाथ लहरी

कल्पतरुः

श्रीइच्छाशक्तिः

प्रथमो भागः

४. जपा-प्रकरणम्

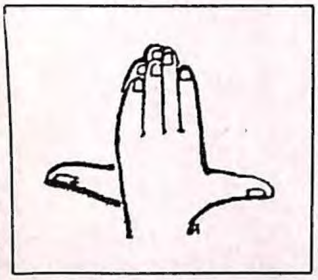
दाक्षिणात्य

परमहंस-परिव्राजक

श्री श्री श्री ज्ञानानन्देन्द्रसरस्वतीयति-विरचितः

वाराणसी, चेन्नै, हैदराबाद एवं बेंगलूर

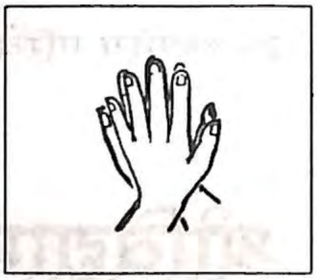
चतुर्थ-मुद्राकल्प तरङ्गः

३७ मत्स्यः मीनः—अधोमुख-प्रसारितं वामदक्षकरतल-युग-मधरोत्तरं विधाय अंगुष्ठद्वय-चालने मत्स्यः।

३८ कूर्मः— अधोमुखः करो वाम-स्तादृशा दक्षिणेन तु। पृष्ठदेशे समाक्रान्तः कूर्मो नामाभिधीयते।

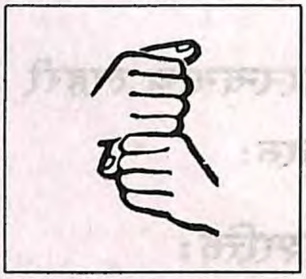
३९ वाराही— दक्षहस्तं चोर्ध्व-मुखं वामहस्तमधोमुखम्। अंगुल्यग्रं तु संयुक्तं मुद्रा वाराह-संज्ञका।

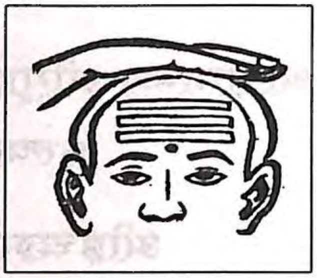
४० सिंहाक्रान्तम्— कण्ठाश्रितौ करौ कर्णसंश्रितावायतांगुली सिंहाक्रान्तं नाम मुद्रा।

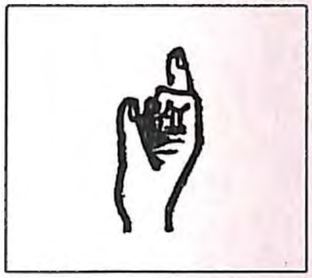
४१ महाक्रान्तः— सिहाक्रान्ते-किंचिदाकुंचिताग्रौ च हस्तौ महाक्रान्तः।

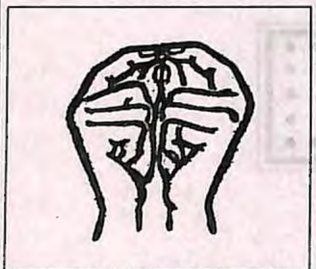
४२ मुद्गरः— अधरोत्तरस्य वामदक्षमुष्टियुगस्य स्वाभिमुख्येन योजने मुद्गरः।

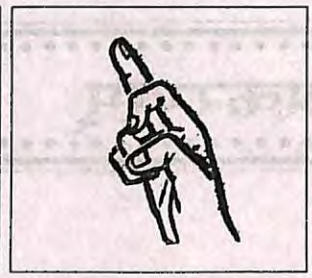
४३ पल्लवः— अधोमुखः स्थितो मूर्ध्नि पल्लवो दक्षिणः करः।

४४ दन्तः— उत्तानोर्ध्वमुखी मध्यमा सरला बद्धमुष्टिका दन्तमुद्रा।

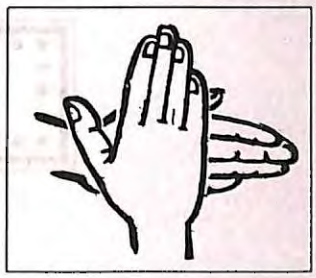
४५ पाशः— याममुष्टेस्तु तर्जन्या दक्षमुष्टेस्तु तर्जनीम् संयोज्य चांगुष्ठकाग्राभ्यां तर्जन्यन्ते स्वके क्षिपेत् एषा पाशमुद्रा।

४६ अंकुशः— ऋज्वीं च मध्यमां कृत्वा तर्जनीमध्यपर्वणि संयोज्याकुंचयेत् किंचिन्मुद्रैषांकुश-संज्ञिका।

४७ विघ्नः— तर्जनी-मध्यमानामा-कनिष्ठां-गुष्ठमुष्टिका। अधोमुखी दीर्घरूपा मध्यमा विघ्नमुद्रिका।

४८ परशुः— तले तलं तु करयो-स्तिर्यक् संयोज्य चांगुली: कुर्यात् मुद्रा परंशुसंज्ञिता।।

श्रीगणेशाय नमः श्रीसरस्वत्यै नमः श्रीगुरुभ्यो नमः

श्रीविद्यामहार्णवः

श्रीभूमाम्बा श्रीगुहानन्दनाथ लहरी

कल्पतरुः

प्रथमो भागः

जपा-प्रकरणम्

१. श्रीगुरु जपाखण्डः

१. श्रीगुरुपादुकामन्त्रः

ॐ गुं गुरुभ्यो नमः ॐ गं गणपतये नमः ॐ सं सरस्वत्यै नमः

शुक्लांबरधरं........शान्तये।

ममोपात्त-समस्त-दुरितक्षय-द्वारा श्रीपरमेश्वर-प्रीत्यर्थं श्रीगुरुपादुकाप्रसादसिद्ध्यर्थं श्रीगुरुपादुका-महामन्त्रजपं करिष्ये।।

अस्य श्रीगुरुपादुकामहामंत्रस्य—**ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छन्दः श्रीगुरुपादुका देवता।**

हं बीजं, सः शक्तिः, सोहं कीलकम्

श्रीगुरुपादुकाप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः

ॐ हं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॐ हं हृदयाय नमः
ॐ सः तर्जनीभ्यां नमः ॐ सः शिरसे स्वाहा
ॐ सोऽहं मध्यमाभ्यां नमः ॐ सोऽहं शिखायै वषट्
ॐ हं अनामिकाभ्यां नमः ॐ हं कवचाय हुं
ॐसः कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॐ सः नेत्रत्रयाय वौषट्
ॐ सोऽहं करतलपृष्ठाभ्यां नमः ॐ सोऽहं अस्त्राय फट्

ॐ भूर्भुवस्वरोम् इति दिग्बन्धः

ध्यानम्—

वन्दे गुरुपदद्वन्द्वमवाङ्मनसगोचरम्। रक्तशुक्लप्रभामिश्रमतर्क्यं त्रिपुरं महः।।

मूलम्—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः हसः शिवः सोहं स्वरूपनिरूपणहेतवे श्रीगुरवे नमः

अमुक......... **गुरुश्रीपादुकां पूजयामि नमः।।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः सोहं हंसः शिवः स्वच्छप्रकाशविमर्शहेतवे श्रीपरमगुरवे नमः

अमुक......... **परमगुरु-श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः हंसः शिवः सोहं हंसः स्वात्मारामपञ्जरविलीनतेजसे श्रीपरमेष्ठिगुरवे नमः।

अमुक......... **परमेष्ठिगुरु-श्रीपादुकां पूजयामि नमः।।**

२. श्रीमहागणपति मन्त्रः

शुक्लांवरधरं .... शान्तये।

ममोपात्त-समस्त-दुरित-क्षयद्वारा श्रीपरमेश्वर-प्रीत्यर्थं, महागणपतिप्रसादसिद्ध्यर्थं श्रीमहागणपति-महामन्त्रजपं करिष्ये—

अस्य श्रीमहागणपतिमहामन्त्रस्य गणक ऋषिः, गायत्री छन्दः, श्रीमहागणपतिर्देवता। गां बीजं, गीं शक्तिः, गूं कीलकं महागणपतिप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।

ॐ गां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः | **ॐ गां हृदयाय नमः**
ॐ गीं तर्जनीभ्यां नमः | **ॐ गीं शिरसे स्वाहा**
ॐ गूं मध्यमाभ्यां नमः | **ॐ गूं शिखायै वषट्**
ॐ गैं अनामिकाभ्याम् नमः | **ॐ गैं कवचाय हुं**
ॐ गौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः | **ॐ गौं नेत्रत्रयाय वौषट्**
ॐ गः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः | **ॐ गः अस्त्राय फट्**

ॐ भूर्भुवस्वरोम् इति दिग्बन्धः।

ध्यानम्—

बीजापूरगदेक्षुकार्मुकरुजा चक्राब्ज-पाशोत्पल-ब्रीह्यग्र-स्वविषाण-रत्नकलश-प्रोद्यत्करांभोरुहः।
ध्येयो वल्लभया सपद्मकरयाऽऽश्लिष्टोज्ज्वलन् भूषया विश्वोत्पत्ति-विपत्ति-संस्थितिकरो विघ्नेश इष्टार्थदः।।

मूलम्—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये। वरवरद, सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा।

गां इत्यादि षडङ्गन्यासः।

भूर्भुस्सुवरों इति दिग्विमोग:

लं पृथिव्यात्मने गन्धं कल्पयामि नमः
हं आकाशात्मने पुष्पाणि पूजयामि नमः
यं वाय्वात्मने धूपम् आघ्रापयामि नमः
रं तेजसात्मने दीपं दर्शयामि नमः
वं अमृतात्मने अमृतं निवेदयामि नमः
सं सर्वात्मने सर्वोपचारपूजां समर्पयामि नमः

३. *श्रीसुब्रह्मण्यमन्त्रः*

अस्य श्रीसुब्रह्मण्य महामन्त्रस्य। सनत्कुमार ऋषिः अनुष्टपछंदः। श्रीवल्ली-देवसेना-समेत श्रीसुब्रह्मण्यो देवता। ह्रां बीजं। ह्रीं शक्तिः। ह्रूं कीलकं। ह्रां ह्रीं इत्यादि न्यासः

ध्यानम्—

द्विषड्भुजं षण्मुखंम्बिकासुतं कुमारमादित्य-समान-भेषजम् ।
वन्दे मयूरासनमग्निसंभवं (ग्नि) सेनान्यमुद्याममीह सिद्धये ।।

मनुः— ॐ ह्रीं शरवण भव।।

पञ्चपूजादि कर्तव्यम्

४. *श्रीसूर्यनारायणमन्त्रः*

अस्य श्रीसूर्यनारायण-महामन्त्रस्य। हिरण्यस्तूपऋषिः। त्रिष्टुप् छन्दः। सूर्यनारायणो देवता।
ॐ घृणिरिति बीजं। आदित्योमिति शक्तिः। सूर्य इति कीलकम्।
श्री सूर्यनारायण-प्रसाद-सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।

(i) ॐ सूर्याय— (ii) ॐ घृणिस्तेजोमूर्तये— (iii) ॐ सूर्य आदित्योम् वरदाय— (iv) ॐ हंसाय— (v) ॐ घृणिः शान्ताय— (vi) ॐ सूर्य आदित्योम् कर्मसाक्षिणे
इति करन्यासः।।

अंगन्यासश्च।।

भूर्भुवस्वरोमूस्वरोम् दिग्बन्धः। ध्यानम्। **द्विभुजं पद्महस्तं च वरदं मकुटान्वितम्। ध्यायेद्दिवाकरं देवं सर्वाभीष्ट-प्रदायकम्।।**

लं इत्यादि पंचपूजा। मन्त्रः। **ॐ घृणिः सूर्य आदित्योम्**। हृदयादि न्यासः।

ॐ भूर्भुवस्ववरोमिति दिग्विमोकः। **ध्यानम्**। लं इत्यादि पुनः पूजा। समर्पणम्।

५. *श्रीनारायण अष्टाक्षरी मन्त्रः*

अस्य श्रीनारायणाष्टाक्षरी-महामन्त्रस्य। साध्यनारायणऋषिः। देवीगायत्री छन्दः। श्रीमन्नारायणो देवता।।

ॐ बीजं। नारायणाय शक्तिः। नमः कीलकम्।। श्रीमन्नारायण-प्रीत्यर्थे जपे विनियोगः।।

(i) ॐ — (ii) ॐ नमः — (iii) ॐ नारायणाय — (iv) ॐ — (v) ॐ नमः — (vi) ॐ नारायणाय-इति करन्यासः। अंगन्यासश्च।।

ॐ भूर्भुवस्वरोम्स्वम् दिग्बन्धः।।ध्यानम्।।

अकौंघाभं किरीटान्वित-मकरलसत्कुण्डलं दीप्तिराजत् केयूरं कौस्तुभासं-शबलरुचिरहारं सपीतांबरं च।

नानारत्नांशु-भिन्नाभरण-शतयुजं भीधराश्लिष्टपार्श्वं

वन्दे दोःसक्तचक्रांबुरुह-दर-गदं विश्ववन्द्यं मुकुन्दम्।

लं इत्यादि पञ्चपूजा।

मन्त्रः। **ॐ नमो नारायणाय।**

हृदयादिन्यासः।

भूर्भुवस्वरोमूस्वरोमिति दिग्विमोकः।।ध्यानम्।।

लमित्यादि पंचपूजा।।समर्पणम्।।

६. *श्रीमहालक्ष्मीमन्त्रः*

अस्य श्रीमहालक्ष्मी-महामन्त्रस्य। बृहस्पति-ऋषिः, अनुष्टुप् छन्दः, श्रीमहालक्ष्मीः देवता।

श्रीं बीजं, ह्रीं शक्तिः, ऐं कीलकम्।। श्रीमहालक्ष्मीप्रसाद-सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।।

(१) ॐ श्रीं ह्रीं ऐं—ज्ञानाय (२) ॐ महालक्ष्म्यैऐश्वर्याय (३) ॐ कमलधारिण्यै—शक्त्यै (४) ॐ सिंहवाहिन्यै—बलाय (५) ॐ स्वाहा—तेजसे (६) ॐ श्रीं स्वाहा—वीर्याय।। इति करन्यासः। अंगन्यासश्च।

ॐ भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्बन्धः। ध्यानम्।

अरुणकमलसंस्थां तद्रजः पुंजवर्णा करकमलधृतेष्टाऽभीति-युग्मांबुजा च।
मणिमकुट-विचित्राकल्पजातोज्ज्वलांगी भवतु भुवनमाता सन्ततः श्रीः श्रियै नः।।

लं इत्यादि-पञ्चपूजा।।

मन्त्रः। ॐ श्रीं ह्लों ऐं-महालक्ष्म्यै-कमलधारिण्यै-सिंहवाहिन्यै स्वाहा।।

हृदयादि-न्यासः।। ॐ भूर्भुवस्वरोमिति दिग्विमोकः। ध्यानम्। लं इत्यादि पंचपूजा। समर्पणम्।

७. *महामन्त्रस्य गायत्री-मन्त्रः*

अस्य श्रीसावित्र्या ऋषि-र्विश्वामित्रः। निचृद्गायत्रीछन्दः। सविता देवता।
तत्सवितुर्वरेण्यं-बीजम्। धियो यो नः प्रचोदयात्-शक्तिः। भर्गो देवस्य धीमहि—कीलकम्।
गायत्री-प्रसाद-सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।।

तत्सवितुर्-ब्रह्मात्मने। वरेण्यं—विष्ण्वात्मने। भर्गोदेवस्य रुद्रात्मने। धीमहि-ईश्वरात्मने। धियो यो नः-सदाशिवात्मने। प्रचोदयात्—परमात्मने। इति करन्यासः। अंगन्यासश्च।।

ध्यानम्—

अक्षः-स्रक्-कुण्टिका-हस्तां शुद्धस्फटिक-निर्मलाम्। सर्वविद्या-मयीं वन्दे गायत्रीं वेदमातरम्।।
यो देवः सवितास्माकं धियो धर्माधिगोचराः। प्रेरयेत्तस्य यद्भर्गस्तद्वरेण्य-मुपास्महे।।

लं इत्यादि पंचपूजा।

मन्त्रः। ॐ। भूर्भुवस्सुवः। तत्सवितुर्वरेण्यम्। भर्गो देवस्य धीमहि। धियो यो नः प्रचोदयात्। प्राणानायम्य। हृदयादि न्यासः। भूर्भुवस्वरोम् दिग्विमोकः। ध्यानम्

ध्यानं पञ्चपूजाम्।

२. श्रीशक्तिजपाखण्डः

८. *श्रीबालापरमेश्वरीमन्त्रः*

शुक्लाम्बरधरं............शान्तये।

ममोपात्तसमस्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं श्रीबालापरमेश्वरीप्रसादसिद्ध्यर्थं बालापरमेश्वरीमहामन्त्रस्य जपं करिष्ये अस्य श्रीबालापरमेश्वरीमहामन्त्रस्य—

श्रीदक्षिणामूर्तिर्ऋषिः, गायत्री छन्दः, श्रीबालापरमेश्वरी देवता।
ऐं बीजं, सौः शक्तिः, क्लीं कीलकं श्रीबालापरमेश्वरीप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।।

करन्यासः	षडङ्गन्यासः
ॐ ऐं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः	**ॐ ऐं हृदयाय नमः**
ॐ क्लीं तर्जनीभ्यां नमः	**ॐ क्लीं शिरसे स्वाहा**
ॐ सौः मध्यमाभ्यां नमः	**ॐ सौः शिखायै वषट्**
ॐ ऐं अनामिकाभ्यां नमः	**ॐ ऐं कवचाय हुं**
ॐ क्लीं कनिष्ठिकाभ्यां नमः	**ॐ क्लीं नेत्रत्रयाय वौषट्**
ॐ सौः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः	**ॐ सौः अस्त्राय फट्**

भूर्भुस्वरोम् इति दिग्बन्धः।।

ध्यानम्—

अरुणकिरणजालैरञ्जिताशावकाशा विधृतजपवटीका पुस्तकाभीतिहस्ता।
इतरकरवराढ्या फुल्लकल्हारसंस्था निवसतु हृदि बाला नित्यकल्याणशीला।।

लमिति पञ्चपूजा—

मूलं

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः सौः क्लीं ऐं

षडङ्गन्यासं, ध्यानं, पञ्चपूजा दिग्विमोकः।

९. *श्रीपञ्चदशाक्षरी महामन्त्रम्*

श्रीप्राग्वत्-शुक्लाम्बरधरं........शान्तये।

ममोपात्त-समस्त-दुरित-क्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं श्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरी-प्रसाद सिद्ध्यर्थं श्रीविद्या-पञ्चदशाक्षरी-महामन्त्रजपं करिष्ये।

अस्य श्रीश्रीविद्या-पञ्चदशाक्षरी-महामन्त्रस्य आनन्द-भैरव ऋषिः, पंक्तिः छन्दः।
श्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरी देवता।
कएईलह्रीं बीजं, हसकहलह्रीं शक्तिः, सकलह्रीं कीलकं।
श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः

ॐ कएईलह्रीं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः	**ॐ कएईलह्रीं हृदयाय नमः**
ॐ हसकहलह्रीं तर्जनाभ्यां नमः	**ॐ हसकहलह्रौं शिरसे स्वाहा**

ॐ सकलह्रीं मध्यमाभ्यां नमः ॐ सकलह्रीं शिखायै वषट्

ॐ कएईलह्रीं अनामिकाभ्यां नमः ॐ कएईलह्रीं कवचाय हुं

ॐ हसकहलह्रीं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॐ हसकहलह्रीं नेत्रत्रयाय वौषट्

ॐ सकलह्रीं करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॐ सकलह्रीं अस्त्राय फट्

ॐ भूर्भुवस्वरोमिति इति दिग्बन्धः

ध्यानम्—

कुङ्कुमपङ्कसमाभाम् अङ्कुशपाशेक्षुकोदण्डशरां
पङ्कजमध्यनिषण्णां पङ्केरुहलोचनां परां वन्दे।।
अरुणां करुणातरङ्गिताक्षीं धृतपाशाङ्कुशपुष्पवाणचापां
अणिमादिभिरावृतां मयूखैरअहमित्येव विभावये भवानीम्''।।
सकुङ्कुमविलेपनामलिकचुम्बिकस्तूरिकां समन्दहसितेक्षणां सशरचापपाशांकुशां
अशेषजनमोहिनीमरुणमाल्य-भूषांबरां जपाकुसुम-भासुरां जपविधौ स्मरेदम्बिकाम्।।

लमिति पञ्चपूजा

मूलम्—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं

षडङ्गन्यासं, दिग्विमोकः

ध्यानम्-लमिति पञ्चपूजा।

१०. श्रीषोडशाक्षरीमहामन्त्रः

शुक्लाबरधरं........शान्तये।

ममोपात्तसमस्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं श्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरी-पराभट्टारिका-प्रसादसिद्ध्यर्थं श्रीविद्यामहाषोडशाक्षरी महामन्त्रजपं करिष्ये।

अस्य श्रीश्रीविद्या-महाषोडशाक्षरी-महामन्त्रस्य परानंद-भैरव ऋषिः पंक्तिः छन्दः, श्रीमहात्रिपुर-भैरवी महाषोडशाक्षरी महाभट्टारिका देवता।

ह्रां बीजं, ह्रीं शक्तिः, ह्रूं कीलकम्।

श्रीविद्यामहाषोडशाक्षरी-प्रसाद-सिद्ध्यर्थे

जपे विनियोगः	करन्यास	षडङ्गन्यासः
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्री ह्रीं क्लीं ऐं सौः	**अङ्गुष्ठाभ्यां नमः**	**ॐ हृदयाय नमः**
ॐ ॐ ह्रीं श्रीं	**तर्जनीभ्यां नमः**	**ॐ शिरसे स्वाहा**
ॐ कएईलह्रीं	**मध्यमाभ्यां नमः**	**ॐ शिखायै वषट्**
ॐ हसकहलह्रीं	**अनामिकाभ्यां नमः**	**ॐ कवचाय हुं**
ॐ सकलह्रीं	**कनिष्ठिकाभ्यां**	**ॐ नेत्रत्रयाय वौषट्**
ॐ सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं	**करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः**	**ॐ अस्त्राय फट्**

ॐ भूर्भुवस्वरोमिति इति दिग्बन्धः

ध्यानम्—

चापं चेक्षुमयं प्रसूनविशिखां पाशांकुशौ पुस्तकं
माणिक्याक्षसरोरुहं मणिमयीं वीणां सरोजद्वयं।
हस्ताभ्यां वरदभये च दधतीं ब्रह्मादि सेव्यां परां
सिन्दूरारुणविग्रहां भगवतीं तां षोडशीं भावये।।

लमित्यादिपञ्चपूजा

मूलम्—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ओं ह्रीं श्रीं कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं

षडङ्गन्यासं ध्यानं पञ्चपूजा भूर्भुवस्सुवरों इति दिग्विमोकः।।

११. श्रीशक्तिपंचाक्षरम्

शुक्लाम्बरधरं...........शान्तये।

ममोपात्तसमस्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं श्रीसाम्बपरमेश्वरप्रीत्यर्थं शक्तिपञ्चाक्षरमहामन्त्रजपं करिष्ये अस्य श्रीशक्तिपञ्चाक्षरमहामन्त्रस्य वामदेव ऋषिः पङ्क्तिः छन्दः।

श्रीसाम्बपरमेश्वरो देवता।

ह्रां बीजं, ह्रीं शक्तिः, ह्रूं कीलकं।

श्रीसाम्बपरमेश्वरप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः

ॐ ह्रां अंगुष्ठाभ्यां नमः ॐ ह्रैं अनामिकाभ्यां नमः

ॐ ह्रीं तर्जनीभ्यां नमः ॐ ह्रौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः

ॐ ह्रूं मध्यमाभ्यां नमः ॐ ह्रः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः

षडङ्गन्यासः

ॐ ह्रां हृदयाय नमः ॐ ह्रीं शिरसे स्वाहा

ॐ ह्रूं शिखायै वषट् ॐ ह्रैं कवचाय हुं

ॐ ह्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् ॐ ह्रः अस्त्राय फट्

भूर्भुवस्वरोम् इति दिग्बन्धः।

ध्यानम्—

मूले कल्पद्रुमस्य द्रुतकनकनिभं चारु पद्मासनस्थं

वामाङ्कारूढगौरी-निबिडकुचभरा-भोग-गाढोपगूढं।

नानालङ्कारकान्तं परशु मृगववाभीतिहस्तं त्रिनेत्रं

वन्दे बालेन्दुमौळिं गजवदनगुहाऽऽश्लिष्टपार्श्वं महेशम्।।

लमिति पञ्चपूजा

मन्त्रः—

ॐ ह्रीं हौं नमः शिवाय।

षडङ्गन्यासः - भूर्भुवस्वरोमिति इति दिग्विमोकः ध्यानं - पञ्चपूजा।

१२. श्रीशूलिनीदुर्गामन्त्रः

शुक्लांबरधरं... ... ... शान्तये

ममोपात्तसमस्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं श्रीशूलिनीदुर्गा-परमेश्वरी-प्रसाद-सिद्ध्यर्थं श्रीशूलिनीदुर्गा-परमेश्वरी-महामन्त्रस्य जपं करिष्ये।।

अस्य श्रीशूलिनीदुर्गापरमेश्वरी-महामन्त्रस्य ब्रह्म ऋषिः गायत्री छन्दः, श्रीशूलिनी दुर्गा परमेश्वरी देवता।

हुं बीजं, स्वाहा शक्तिः, फट् कीलकं। श्रीशूलिनी-दुर्गा-परमेश्वरी-प्रसाद-सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।

ॐ ज्वल ज्वल	अङ्गुष्ठाभ्यां नमः	ॐ हृदयाय नमः
ॐ शूलिनी	तर्जनीभ्यां नमः	ॐ शिरसे स्वाहा
ॐ दुष्टग्रह	मध्यमाभ्यां नमः	ॐ शिखायै वषट्
ॐ हुं	अनामिकाभ्यां	ॐ कवचाय हुं
ॐ फट्	कनिष्ठिकाभ्यां नमः	ॐ नेत्रत्रयाय वौषट्
ॐ स्वाहा	करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः	ॐ अस्त्राय फट्

ॐ भूर्भुवस्वरोम् इति दिग्बन्धः।

ध्यानम्—

विभ्राणा शूलवाणा अभयवरगदाचापपाशां कराब्जैः
मेघश्यामा किरीटोल्लसित-शशिकला-भूषणा भीषणाढ्या
सिंहस्कन्धाऽधिरूढा चतसृभिरसिखेटान्विताभिः परीता
कन्याभिः भिन्नदैत्या भवतु रिपुभयध्वंसिनी शूलिनी नः।।

लं इति पञ्चपूजा

मूलम्—

ॐ ह्रीं श्रीं सौः दुं ज्वल ज्वल शूलिनी दुष्टग्रह हुं फट् स्वाहा

षडङ्गन्यासं - दिग्विमोकः ध्यानं - पञ्चपूजा।

१३. श्रीराजमाताङ्गीमन्त्रः

शुक्लांबरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम्।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये।।

ममोपात्तसमस्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं श्रीराजमातङ्गीश्वरी-प्रसादसिद्ध्यर्थं श्रीराजमातङ्गी-महामन्त्रजपं करिष्ये।।

अस्य श्री राजमातङ्गीश्वरीमहामन्त्रस्य। दक्षिणामूर्तिऋषये नमः। (शिरसि-) **गायत्रीछन्दसे नमः—** (मुखे) **ॐ श्रीराजमातङ्गीश्वरीदेवतायै नमः—** (हृदये)

ऐं बीजाय नमः, सौः शक्तये नमः।

क्लीं कीलकाय नमः

मम अभीष्टसिद्धये जपे विनियोगः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ऐं

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं ॐ सर्वजनमनोहारि - अङ्गुष्ठाभ्यां नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः ॐ सर्वमुखरञ्जिनि - तर्जनीभ्यां नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ॐ क्लीं ह्रीं श्रीं सर्वराजवशंकरि - मध्यमाभ्यां नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं ॐ सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि - अनामिकाभ्यां नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः ॐ सर्वदुष्टमृगवशंकरि - कनिष्ठिकाभ्याम् नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ॐ सर्वसत्त्ववशंकरि सर्वलोकवशंकरि

अमुकं मे वशमानय स्वाहा - करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं ॐ सर्वजनमनोहरि - हृदयाय नमः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः ॐ सर्वमुखरञ्जिनि - शिरसे **स्वाहा**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ॐ क्लीं ह्रीं श्रीं सर्वराजवंशंकरि - शिखायै **वषट्**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं ॐ सर्वस्त्रीपुरुषवंशकरि -**कवचाय हूँ**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौ ॐ सर्वदुष्टमृगवशंकरि - नेत्रत्रयाय **वौषट्**

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ॐ सर्वसत्त्ववशंकरि सर्वलोकवशंकरि

अमुकं मे वशमानय स्वाहा - **अस्त्राय फट् भूर्भुवस्वरोमिति** इति दिग्बन्धः।

ध्यानम्—

मतङ्गीं भूषिताङ्गीं मधुमदमुदितां नीपमालाढ्यवेणीम्
सद्वीणां शोणचैलां मृगमदतिलकां इन्दुरेखावतंसाम्।
कर्णोद्यच्छङ्खपत्रां स्मितमधुरदृशा साधकस्येषृदात्रीम्
ध्यायेद्देवीं शुकाभां शुकमखिलकलारूपमस्याश्च पाश्वें ।।

लमिति पञ्चपूजा

मूलम्—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्ली सौः ॐ नमो भगवति श्रीराजमातङ्गेश्वरि सर्वजनमनोहारि सर्वमुखरञ्जिनि क्लीं ह्रीं श्रीं सर्वराजवशंकरि सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि सर्वदुष्टमृगवशंकरि सर्वसत्त्ववशंकरि सर्वलोकवशंकरि राजानम् मे वशमानय स्वाहा सौः क्लीं ऐं श्रीं ह्रीं ऐं।

षडङ्गन्यासः— **ॐ भूर्भुवस्वरोमिति** इति दिग्विमोकः। ध्यानम्। पञ्चपूजा।।

१४. श्रीमहावाराहीमन्त्रः

अस्य **श्री वाराहीमहामन्त्रस्य—**

ॐ ब्रह्मणे ऋषये नमः शिरसि

ॐ गायत्र्यै छन्दसे नमः मुखे

ॐ वाराह्यै देवतायै नमः हृदये

ॐ ऐं ग्लौं बीजाय नमः फट् शक्तये नमः

ॐ ठः ठः ठः ठः कीलकाय नमः

मम सर्वाभीष्टसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगाय नमः

करन्यास:

ॐ ऐं ग्लौं अन्धे अन्धिनि नमः अङ्गुष्ठाभ्यां नम:

ॐ ऐं ग्लौं रुन्धे रुन्धिनि नमः तर्जनीभ्यां नम:

ॐ ऐं ग्लौं जम्भे जम्भिनि नमः मध्यमाभ्यां नम:

ॐ ऐं ग्लौं मोहे मोहिनि नमः अनामिकाभ्यां नम:

ॐ ऐं ग्लौं स्तम्भे स्तम्भिनि नमः कनिष्ठिकाभ्यां नम:

षडङ्गन्यास:—

ॐ ऐं ग्लौं ऐं नमो भगवति वार्तालि वार्तालि - हृदयाय नम:

ॐ ऐं ग्लौं वाराहि वाराहि - शिरसे स्वाहा

ॐ ऐं ग्लौं वराहमुखि वराहमुखि - शिखायै वषट्

ॐ ऐं ग्लौं अन्धे अन्धिनि नमः - कवचाय हुं

ॐ ऐं ग्लौं रुन्धे रुन्धिनी नमः - नेत्रत्रयाय वौषट्

ॐ ऐं ग्लौं जम्भे जम्भिनि नमः - अस्त्राय फट्

(नेह करन्यासे अस्त्र मन्त्रः, तेन करतलन्यासो न भवति)

ॐ भूर्भुवस्वरोस्वरोमिति दिग्बन्धः।

ध्यानम्—

खड्गं चक्रं मुसलमभयं दक्षिणाभिस्सुदोर्भिः शङ्खं खेटं हलमयवरं बिभ्रतीं वामदोर्भिः।
सिंहासीनामयुगनयनां श्यामळां कोलवक्त्रां वन्दे देवीं सकलफलदां पञ्चमीं मातृमध्ये ॥

अथवा—

पाथोरुहपीठगतां पाथोधरमेचकां कुटिलदंष्ट्राम् कपिलाक्षित्रितयां घनकुचकुम्भां प्रणतवाञ्छितवदान्याम्।
दक्षोर्ध्वतोरिखड्गौ मुसलमभीतिं तदन्यस्तद्वत् शङ्खं खेटहलवरान् करैर्दधानां स्मरामि वार्तालीम्।।

लमिति पञ्चपूजा

मूलमन्त्रम्—

ॐ ऐं ग्लौं ऐं नमो भगवति वार्तालि वार्तालि वाराहि वाराहि वराहमुखि वराहमुखि अन्धे अन्धिनि नमः रुन्धे रुन्धिनी नमः जम्भे जम्भिनि नमः, मोहे मोहिनि नमः स्तम्भे स्तम्भिनि नमः, सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां (मम शत्रूणां) सर्ववाक्चित्तचक्षुर्मुख-गतिजिह्वास्तम्भनं कुरु कुरु शीघ्रं वश्यं कुरु कुरु ऐं ग्लौं ठः ठः ठः ठः हुं अस्त्राय फट्

षडङ्गन्यासः - ॐ भूर्भुवस्वरोम् इति दिग्विमोकः ध्यानं - पञ्चपूजा।।

१५. नवाक्षरीमन्त्रः

अस्य **श्रीनवार्णमन्त्रस्य**

ॐ ब्रह्माविष्णरुद्रा ऋषयः - शिरसि

ॐ गायत्री-उष्णिक्-अनुष्टुप्-छन्दांसि - मुखे

ॐ श्रीमहाकाली-महालक्ष्मी-महासरस्वत्यो देवता - हृदि

ऐं बीजाय नमः, ह्रीं शक्तये नमः, क्लीं कीलकाय नमः श्रीमहाकाली-महालक्ष्मी-महासरस्वती-प्रसाद-सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।।

ॐ ऐं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः

ॐ ह्रीं तर्जनीभ्यां नमः

ॐ क्लीं मध्यमाभ्यां नमः

ॐ चामुण्डायै अनामिकाभ्यां नमः

ॐ विच्चे कनिष्ठिकाभ्यां नमः

ॐ ऐं ह्री क्लीं चामुण्डायै विच्चे करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः

षडङ्गन्यासः—

ॐ ऐं हृदयाय नमः

ॐ ह्रीं शिरसे स्वाहा

ॐ क्लीं शिखायै वषट्

ॐ चामुण्डायै कवचाय हुं

ॐ विच्चे नेत्रत्रयाय वौषट्

ॐ ऐं ह्रीं क्लीं चामुण्डायै बिच्चे अस्त्राय फट् भूर्भुवस्वरोमिति इति दिग्बन्धः।

ध्यानम्—

खड्गं चक्रगदेषु चापपरिघाञ्छूलं भुशुण्डीं शिरः शङ्खं संदधतीं करैस्त्रिनयनां सर्वाङ्गभूषावृताम्।
नीलाश्मद्युतिमास्यपाददशकां सेवे महाकालिकां यामस्तौत्स्वपिते हरौ कमलजौ हन्तुं मधुं कैटभम्।।
अक्षस्त्रक् परशुं गदेषु कुलिशं पद्मं धनुः कुण्डिकां दण्डं शक्तिमसिं च चर्म जलजं घण्टां सुराभाजनं।
शूलं पाशसुदशनि च दधतीं हस्तैः प्रसन्नाननां सेवे सैरिभमर्दिनीमिह महालक्ष्मीं सरोजस्थितां।।
घण्टाशूलहलानि शङ्खमुसले चक्रं धनुः सायकं हस्ताब्जैर्दधतीं घनान्तविलसच्छीतांशुतुल्यप्रभां।
गौरीदेहसमुद्भवां त्रिजगतामाधारभूतां महापूर्वामत्र सरस्वतीमनु भजे शुम्भादि दैत्यार्दिनीम्।।

लमिति पञ्चपूजा

मूलम्—

ॐ ऐं ह्रीं क्लीं चामुण्डायै विच्चे।

षडङ्गन्यासः।

ॐ भूर्भुवस्वरोमिति इति दिग्विमोकः।

ध्यान - पञ्चपूजा।

१६. श्रीविद्यापराषोडशाक्षरीमन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। नारायण ऋषिः। गायत्रीछन्दः। पराश्रीर्देवता। श्रीं बीजं। ह्रीं शक्तिः। क्लीं कीलकं। श्रीसर्वज्ञशक्तिधाम्ने ह्रां। श्री....ह्रीं इत्यादिन्यासः।

ध्यानम्:—

ताक्ष्यरूढहरिहृत्सरोजके भाति या परमचित्स्वरूपिणी।
पद्मयुग्ममणिपात्रधारिणी भासतां हृदि सदा ममांबिका ।।

मनुः। श्रीं सौः क्लीं ऐं ह्रीं ॐ ह्रीं श्रीं, स ४ ह ६ क ५ ह्रीं ऐं क्लीं सौः श्रीं।।

मन्त्रोद्धारं षडङ्गन्यासं। दिग्विमोकः। ध्यानम्। पञ्चपूजा

लक्ष्मीपरा मदन-वाग्भव-शक्तियुक्ता। तारं च भूतिकमले कथिता च विद्या।।

शक्त्यादिकंतु विपरीततया प्रयुक्तं । श्री षोडशार्णमिदमागमसुप्रसिद्धम् ।।

कथिता च विद्येति। श्रीविद्यायाः सोमसूर्यानलात्मकक्रमेण खण्डत्रितयं।

तत्र सादिखंडः सोमात्मकः। हादिखण्डः सूर्यात्मकः। कादिखण्डो वह्न्यात्मकः।।

१७. अन्नपूर्णा-मन्त्रः

अस्य श्रीअन्नपूर्णा-महामन्त्रस्य। ब्रह्मा ऋषिः। गायत्री छन्दः। अन्नपूर्णा देवता।

ह्रीं बीजं। क्लीं शक्तिः। श्रीं कीलकम्।। श्री अन्नपूर्णा-प्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।

ह्रीं-श्रीं-क्लीं-ह्रीं-श्रीं-क्लीं इति करन्यासः। अङ्गन्यासश्च।। **ॐ भूर्भुवस्वरोम्** दिग्बन्धः। ध्यानम्।।

अर्काभामरुणाम्बरावृततनूमानन्द-पूर्णाननां

मुक्ताहारविभूषितां कुचभरानम्रां सकांचीगुणाम्।

देवीं दिव्यरसान्न-पूर्ण-करकामम्भोजदर्वीकरां

ध्यायेच्छंकरवल्लभां त्रिनयनामम्बां प्रलम्बालकाम्।।

लं इत्यादिपंचपूजा।।

मन्त्रः।। **ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं ओं नमो भगवत्यन्नपूर्णे ममाभिलषित-मन्त्रं देहि स्वाहा।**

हृदयादि न्यासः।

ॐ भूर्भुवस्वरोमिति दिग्विमोकः।। ध्यानम्।।

लं इत्यादि पंचपूजा।। समर्पणम्।।

१८. श्रीवाग्वादिनी-(वागीश्वरी)-मन्त्रः

अस्य श्रीवाग्वादिनी-महामन्त्रस्य। कण्वऋषिः। विराट् छन्दः वाग्वादिनी देवता।

ऐं बीजं। सौः शक्तिः। क्लीं कीलकम्।। श्रीवाग्वादिनी-प्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।

ॐ ऐं-क्लीं-सौः ॐ ऐं-क्लीं-सौः इति करन्यासः। हृदयादि न्यासश्च।।

भूर्भुवस्वरोमिति दिग्बन्धः।। ध्यानम्।। अमलकमलसंस्था लेखिनी-पुस्तकोद्यत्

करयुगल-सरोजा कुन्दमन्दार-गौरा। धृतशशधरखण्डोल्लासिकोटीर-पीठा

भवतु भव-भयानां भंगिनी भारती नः।।

लं इत्यादि पंचपूजा।।

मन्त्रः— **ॐ ऐं क्लीं सौः वद वद वाग्वादिनि स्वाहा।।**

हृदयादि-न्यासः। भूर्भुवस्वरोम् दिग्विमोकः।।

ध्यानम्— **लं इत्यादि पुनः पूजा। समर्पणम्।**

१९. श्रीराम-तारकमन्त्रः

अस्य श्रीरामतारक-मन्त्रस्य। ब्रह्मा ऋषिः, गायत्री छन्दः, श्रीरामो देवता ।।
रां बीजं, रीं शक्तिः, रूं कीलकम्। श्रीरामचन्द्रप्रसाद सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ।।
रां-रीं-रू-रैं-रौं-रः इति करन्यासः। अंगन्यासश्च।। भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्बन्धः।। ध्यानम्।।
कालाम्भोधर-कान्ति-कान्तमनिशं वीरासनाध्यासिनं मुद्रां ज्ञानमयीं दधानमपरं हस्तांबुजं जानुनि।
सीतां पार्श्वगतां सरोरुहकरां विद्युन्निभां राघवं पश्यन्तं मुकुटांगदादि विविधैः कल्पोज्ज्वलांगं भजे।।

लं इत्यादि पंचपूजा।

मन्त्रः। **रां रामाय नमः।**

हृदयादि न्यासः।

ॐ भूर्भुवस्वरोम् दिग्विमोकः।

ध्यानम्— लमित्यादि पुनः पूजा। समर्पणम्।

२०. हनुमन्मन्त्रः

अस्य श्रीहनुमन्मन्त्रस्य। श्रीरामचन्द्रो भगवान् ऋषिः। अनुष्टुप् छन्दः। श्रीहनुमान् देवता। ह्रीं बीजम्। श्रीं शक्तिः। किल किल भू भू कारिणे इति कीलकम्। सर्वारिष्टनिवारणार्थे जपे विनियोगः।

ऐं-ह्रीं-श्रीं-ह्रां-ह्रीं-ह्रुं

इति करन्यासः। अंगन्यासश्च।। **ॐ भूर्भुवस्वरोमिति दिग्बन्धः** ।। ध्यानम् ।।
वन्दे विद्युज्ज्वलनविलपद् ब्रह्मसूत्रोज्वलन्तं कर्ण-द्वन्द्वे कनकरचिते कुण्डले धारयन्तम्।
सत्कौपीनं कपिवरवृतं कामरूपं कपीन्द्रं पुत्रं वायोरनिसुत-सुखदं वज्रदेहं वरेण्यम्।।

लं - इत्यादि पंचपूजा।

मन्त्रः—

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं, हनुमते रामदूताय, लंकाविध्वंसनाय, अंजनागर्भ-संभूताय, शाकिनी-डाकिनी-विध्वंसनाय, किल किल भू भू कारिणे विभीषणाय, हूनुमद्देवाय, ॐ ऐं ह्रीं श्रीं, ह्रां ह्रीं ह्रं फट् स्वाहा।

ॐ भूर्भुवस्वरोमिति दिग्विमोकः। ध्यानम्।

लमित्यादि पंचपूजा। समर्पणम्।

२१. श्रीराजगोपाल-अष्टदशाक्षरी-महामन्त्रः

अस्य श्रीराजगोपाल-अष्टदशाक्षरी-महामन्त्रस्य। भगवान् नारद ऋषिः। गायत्री छन्दः। श्रीराजगोपालो देवता।

क्लां बीजम्। क्लीं शक्तिः। क्लूं कीलकम्। श्रीराज-गोपाल-प्रसाद-सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।

ॐ क्लां-क्लीं-क्लूं-क्लैं क्लौं-क्लः ।।इति करन्यासः।।

अंगन्यासश्च।। ॐ भूर्भुवस्वरोमिति दिग्बन्धः।। ध्यानम्।।

फुल्लेन्दीवर-कान्तमिन्दुवदनं बर्हावतंसप्रियं, श्रीवत्सांकमुदार-कौस्तुभधरं पीतांबरं सुन्दरम्।
गोपीनां नयनोत्पलार्चित-तनुं गो-गोपसंघावृतं, गोविन्दं कलवेणु-वादनपरं दिव्याङ्ग-भूषं भजे।।

लं-इत्यादि पंचपूजा।।

मन्त्रः— **ॐ क्लीं कृष्णाय गोविन्दाय गोपीजनवल्लभाय स्वाहा।**

हृदयादि न्यासः। ॐ भूर्भुवस्वरोमिति दिग्विमोकः । ध्यानम्।

लं इत्यादि पुनः पूजा। समर्पणम्।

गुह्याति गुह्य + मयि स्थिरा।

ॐ यं ब्रह्मा वरुणेन्द्र-रुद्र-मरुतः स्तुन्वन्ति दिव्यैः स्तवैर्वेदैः साङ्ग-पदक्रमोपनिषदैर्गायन्ति यं सामगाः।
ध्यानावस्थिततद्गतेन मनसा पश्यन्ति यं योगिनो यस्यान्तं न विदुः सुरासुरगणा देवाय तस्मै नमः।।

२२. श्रीसन्तानगोपालकृष्णा-मन्त्रः

अस्य श्रीसन्तानगोपालकृष्ण-महामन्त्रस्य। भगवान् नारद ऋषिः, अनुष्टुप् छन्दः, श्रीदेवकीसुतो देवता।

मम श्रीसन्तानगोपालकृष्ण-प्रसाद-द्वारा सत्सन्तानसिद्ध्यर्थे जपे **विनियोगः ॐ क्लां-क्लीं-क्लूं-**क्लैं-क्लौं-क्लः इति करन्यासः। अंग न्यासश्च।।

ॐ भूर्भुवस्वरोमिति दिग्बन्धः ।।ध्यानम्।।

ध्यायामि बालकं कृष्णं मात्रके स्तन्यपायिनम्।

श्रीवत्सवक्षसं कान्तं नीलोत्पलदलच्छविम्।।

लं इत्यादि पंचपूजा।।

मन्त्रः।। ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं। देवकीसुत गोविन्द वासुदेव जगत्पते। देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः।।

हृदयादि न्यासः ।। ॐ भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्विमोकः ।। ध्यानम् ।। पंचपूजा ।। समर्पणम् ।।

२३. श्रीगोपालसुन्दरी-मन्त्रः

अस्य श्रीगोपालसुन्दरी महामन्त्रस्य आनन्दभैरव ऋषिः। देवीगायत्रीच्छन्दः। श्रीगोपालसुन्दरी देवता।

ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं बीजम्। स्वाहा शक्तिः। ॐ कृष्णाय कएईलह्रीं, गोविन्दाय हसकहलह्रीं, गोपीजनवल्लभाय सकलह्रीं कीलकम्। ॐ ह्रीं-श्रीं-क्लीं-ह्रीं-श्रीं-क्लीं इति करन्यासः। अङ्गन्यासश्च।।

श्रीगोपालसुन्दरी प्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।।

ॐ भूर्भुवस्वरोवरोमिति दिग्बन्धः।। ध्यानम्।।

श्रीरम्भोधिस्थ-कल्पद्रुमवन-विलसत्-रत्नयुग्-मण्डपान्तः प्रोद्यत् श्रीपीठसंस्थं करधृतजलजाऽरि-इक्षु-चापांकुशेषुम्।

पाशं वीणां सुवेणुं दधत-मवनिमाशोभितं रक्तकान्तिं ध्यायेत् गोपालमीशं विधिमुखविबुधै-रीड्यमानं समन्तात्।

लमित्यादि पंचपूजा

मन्त्रः ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं कृष्णाय कएईलह्रीं-गोविन्दाय हसकहलह्रीं-गोपीजनवल्लभाय सकलह्रीं स्वाहा।।

हृदयादि न्यासः। ॐ भूर्भुवस्वरोमिति दिग्विमोकः।

ध्यानम्। लमित्यादि पंचपूजा।। समर्पणम्।।

२४. परमहंस-(महावाक्य)-महामन्त्रः

अस्य श्रीमहावाक्य-महामन्त्रस्य हंस ऋषिः। अव्यक्त-गायत्री छन्दः। परमहंसो देवता।।

हं बीजं, सः शक्तिः, सोहं कीलकम्।। मम श्री परमहंस-प्रीत्यर्थे महावाक्यजपे विनियोगः।।

(१) ॐ सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म (२) ॐ नित्यानन्दं ब्रह्म (३) ॐ नित्यानन्दमयं ब्रह्म (४) ॐ यो वै भूमा (५) ॐ यो वै भूमाधिपतिः (६) ॐ एकमेवाद्वितीयं ब्रह्म इति करन्यासः। अंग-न्यासश्च।।

भूर्भुवस्वरोवरोमिति दिग्बन्धः।।ध्यानम्।।

नित्यनान्दं परमसुखदं केवलं ज्ञानमूर्तिं, द्वन्द्वातीतं गगनसदृशं तत्त्वमस्यादिलक्ष्यम्।

एकं नित्यं विमलममलं सर्वधी-साक्षिभूतं, भावातीतं त्रिगुणरहितं सद्गुरुं तं नमामि।।

लं इत्यादि पंचपूजा।।

मन्त्रः— **ॐ प्रज्ञानं ब्रह्म। ॐ अहं ब्रह्मास्मि। ॐ तत्त्वमसि। ॐ अयमात्मा ब्रह्म।**

ॐ भूर्भुवस्वरोमिति दिग्विमोकः। ध्यानम्। पंचपूजा। समर्पणम्।।

२५. बलातिबला-मन्त्रः

अस्यश्री बलातिबलयो-विराट्-पुरुष ऋषिः। गायत्री छन्दः। गायत्री देवता।।

अं-बीजम्। मं-शक्तिः। उं-कीलकम्।।

गायत्री-प्रसाद-द्वारा क्षुधादि-निरसने विनियोगः।।

ॐ क्लां-क्लीं-क्लूं-क्लैं-क्लौं-क्लः इति करन्यासः।

अंगन्यासश्च।।

ॐ भूर्भुवस्वरोमिति दिग्बन्धः।।ध्यानम्।।

अमृतकरतलार्द्रौ सर्वसंजीवनाढ्यावघहरण-सुदक्षौ वेदसारे मयूखे।

प्रणवमय-विकारौ भास्कराकारदेहौ सततमनुभवेऽहं तौ बलातिबलान्तौ।।

मनुः— **गुरु मुखेन ज्ञातव्यम्** लं इत्यादि-पंचपूजा।।

२६. हयग्रीव मन्त्रः

अस्य श्रीहयग्रीव-महामन्त्रस्य। ब्रह्मा ऋषिः अनुष्टुप् छन्दः, श्रीहयग्रीवः परमात्मा देवता।।

हकार बीजम्। यकारं शक्तिः। ग्रीवः कीलकम्।। श्रीहयग्रीवप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।।

(i) ॐ उद्गीथ प्रणवोद्गीथ (ii) ॐ सर्ववागीश्वरेश्वर (iii) ॐ सर्ववेदमयाचिन्त्य (iv) ॐ सर्व बोधय बोधय (v) ॐ उद्गीथ प्रणवो-द्गीथ सर्ववागीश्वरेश्वर (vi) ॐ सर्ववेदमयाचिन्त्य सर्वं बोधय बोधय। एवं करन्यासः हृदयादि न्यासश्च।।

ॐ भूर्भुवस्वरोमिति दिग्बन्धः। ध्यानम्।।

ॐ ज्ञानानन्दमयं देवं निर्मलस्फटिकाकृतिम्। आधारं सर्वविद्यानां हयग्रीव-मुपास्महे।।

लं इत्यादि पंचपूजा।।

मन्त्रः।।

उद्गीय प्रणवोद्गीथ सर्ववागीश्वरेश्वर। सर्ववेदमयाचिन्त्य सर्वं बोधय बोधय।।

हृदयादि न्यासः।।

ॐ भूर्भुवस्वरोमिति दिग्विमेकः।

ध्यानम्। पंचपूजा। समर्पणम्।।

२७. श्रीसुदर्शन-महामन्त्रः

अस्य श्रीसुदर्शन-महामन्त्रस्य, अहिर्बुध्न्यो ऋषिः, अनुष्टुप् छन्दः, श्रीसुदर्शन - महाविष्णुर्देवता।। रं बीजम्। हुं शक्तिः। फट् कीलकम्। श्रीसुदर्शन - प्रसाद - सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।।

ॐ आचक्राय। ॐ विचक्राय। ॐ सुचक्राय। ॐ धीचक्राय। ॐ सच्चक्राय। ॐ ज्वालाचक्राय। इति करन्यासः अंगन्यासश्च।।

ॐ भुर्भुवस्वरोमिति दिग्बन्धः।ध्यानम्।।

शखं चक्रं च चापं परशुमसिमिषुं शूलपाशांकुशाग्नीन्, बिभ्राणं वज्रखेटौ हलमुसलगदाकुन्त-मृत्युग्रदंष्ट्रम्।

ज्वालाकेशं त्रिनेत्रं ज्वलदनलनिभं हारकेयूरभूषं ध्यायेत् षट्कोणसंस्थं सकलरिपुजनप्राणसंहार-चक्रम्।।

लं इत्यादि पंचपूजा।।

मन्त्रः।। **ॐ क्लीं कृष्णाय गोविन्दाय गोपीजनवल्लभाय पराय परमपुरुषाय परमात्मने परकर्म-मन्त्र-यन्त्र-औषध-अस्त्र शस्त्राणि संहर, संहर, मृत्योर्मोचय मोचय, ॐ नमो भगवते महासुदर्शनाय दीप्त्रे ज्वाला-परीताय, सर्वदिक्-क्षोभणकराय हुं फट् ब्रह्मणे परं ज्योतिषे स्वाहा।।**— पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्

२८. श्रीमेधादक्षिणामूर्ति-मन्त्रः

अस्य श्री-मेधादक्षिणामूर्तिमहामन्त्रस्य शुकब्रह्म ऋषिः। गायत्री छन्दः मेधादक्षिणामूर्तिर्देवता। मेधा बीजं। प्रज्ञा शक्तिः स्वाहा कीलकम्।। मेधा-दक्षिणामूर्तिप्रसाद-सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।

ॐ। नमः। ॐ भगवते। ॐ दक्षिणामूर्तये। ॐ मह्यं मेधां प्रज्ञां। ॐ प्रयच्छ स्वाहा।। इति करन्यासः।। अङ्गन्यासश्च।। ॐ भूर्भुवस्वरोवरोमिति दिग्बन्धः।। ध्यानम्।

भस्मव्यापाण्डुरंगः शशिशकलधरो ज्ञानमुद्राक्षमालावीणापुस्तैर्विराजत् करकमलधरो योगपट्टाभिरामः। व्यारव्या-पीठे निषण्णो मुनिवरनिकरैः सेव्यमानः प्रसन्नः सव्यालः कृत्तिवासाः सततमवतु नो दक्षिणामूर्तिरीशः।।

लं इत्यादि पंचपूजा।।

मन्त्रः।। ॐ नमो भगवते दक्षिणामूर्तये मह्यं मेधां प्रज्ञां प्रयच्छ स्वाहा।।

हृदयादिन्यासः। भूर्भुवस्वरोमिति दिग्विमोकः। ध्यानम्।।

लं इत्यादि पंचपूजा।। समर्पणम्।।

२९. श्रीशिवपञ्चाक्षरी-मन्त्रः

।।ॐ नमः शिवाय।।

अस्य मन्त्रस्य। वामदेवऋषिः। पंक्तिः छन्दः। ईशानो देवता। ॐ बीजं। नमः शक्तिः। शिवायेतिकीलकं। सर्वाभीष्ट सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः।।

ॐ ॐ सदाशिवाय अंगुष्ठाभ्याम् नमः

ॐ नं गंगाधराय तर्जनीभ्याम् नमः

ॐ मं मृत्युंजयाय मध्यमाभ्याम् नमः

ॐ शिं शूलपाणये अनामिकाभ्याम् नमः

ॐ वां पिनाकपाणये कनिष्ठिकाभ्याम् नमः

ॐ यं उमापतये करतलभ्याम् नमः

ॐ एवं हृदयादि

अथ ध्यानम्:—

शान्तं पद्मासनस्थं शशिधरमुकुटं पञ्चवक्त्रं त्रिनेत्रं

शूलं वज्रं च खड्गं परशुमभयदं दक्षभागे वहंतम्।

नागं पाशं च घण्टां प्रलयहुतवहं साङ्कुशं वामभागे,

नानालङ्कारयुक्तं स्फटिकमणिनिभं पार्वतीशं नमामि।।

	पंचमूर्ति-न्यासः	वक्त्रे न्यासः		गोलकन्यासः १	गोलकन्यासः २
ॐ नं तत्पुरुषाय नमः	तर्जनी	मुखे	पूर्ववक्त्रे	**ॐ ॐ नमः हृदये**	ॐ कण्ठे
ॐ मं अघोराय	मध्यमा	हृदये	दक्षिणवक्त्रे	**ॐ नं नमः वक्त्रे**	नं नाभौ
ॐ शिं सद्योजाताय	कनिष्ठिका	पादयोः	पश्चिमवक्त्रे	**ॐ मं नमः दक्षांसे**	मं दक्षपार्श्वे
ॐ वां वामदेवाय	अनामिका	गृहये	उत्तरवक्त्रे	**ॐ शिं नमः वामांसे**	शिं वामपार्श्वे
ॐ यं ईशानाय	अंगुष्ठा	मूर्ध्नि	ऊर्ध्ववक्त्रे	**ॐ वां नमः दक्षोरौ**	वां पृष्ठे
				ॐ यं नमः वामोरौ	ॐ यं हृदये

गोलकन्यासः ३	गोलकन्यासः ४	गोलकन्यासः ५	गोलकन्यासः ६
ॐ ॐ नमः मूर्ध्नि	**ॐ नं हस्तांगुल्यग्रेषु**	**ॐ नं पादांगुल्यग्रेषु**	**ॐ ॐ नमः शिरसि**
ॐ नं ॐ मुखे	**मं हस्ताङ्गुलिमूलेषु**	**ॐ मं पादाङ्गुलिमूलेषु**	**ॐ नं ॐ नमः गुह्ये**
ॐ मं ॐ दक्षनेत्रे	**शिं मणिबन्धयोः**	**ॐ शिं गुल्फयोः**	**मं हृदये**
ॐ शिं ॐ वामनेत्रे	**वां नं कूर्परयोः**	**ॐ वां जान्वोः**	**शिं कुक्षिद्वये**
ॐ वां ॐ दक्षनासापुटे	**यं नं बाहुमूलयोः**	**ॐ थं जङ्घयोः**	**वां ऊरुद्वये**
ॐ यं ॐ वामनासापुटे			यं पादद्वये

गोलकन्यासः ७	गोलकन्यासः ८	गोलकन्यासः ९
ॐ ॐ नमः हृदये	**ॐ ॐ नमः वक्त्रे**	
ॐ नं नमः वक्त्रांबुजे	**ॐ नं ॐ अंसयोः**	**ॐ नं तत्पुरुषाय मूर्ध्नि**
ॐ मं नमः कण्ठे	**ॐ मं ॐ हृदये**	**ॐ मं अघोराय-फाले**
ॐ शिं नमः मृगे	**ॐशिं ॐ पादद्वये**	**ॐ शिं सद्योजाताय-उदरे**
ॐ वां नमः अभये	**ॐ वां ॐ उरुद्वये**	**ॐ वां वामदेवाय-अंसयोः**
ॐ यं नमः वरे	**ॐ यं ॐ जठरे**	**ॐ यं ईशानाय-हृदये**

।।ॐ नमः शिवाय।।

मं मण्डूकादि. . . . .देवताभ्यो नमः। ॐ भगवते सकलगुणात्मशक्तियुक्ताय।। अनन्ताय योगपीठात्मने नमः। पीठशक्तीः वामा, ज्येष्ठा, रौद्री, काली, कलविकरिणी, बलविकरिणी, बलप्रमथनी मध्ये मनोन्मनी।। षट्कोणे। ईशान, पूर्व, दक्षिण, पश्चिम, उत्तरे, ईशान, ततुरुष, अघोर, वामदेव, सद्योजात इति, देवस्य दक्षभाग ऊर्ध्वपार्श्व कोणादारभ्य, देवस्य पुरतः वामपार्श्व पर्यंतं। तदुपरिकोणं शून्यम्।।

ततः कोणेष्वन्तरालेषु। ईशानादि। निवृत्ति, प्रतिष्ठा, विद्या, शान्ति, शांत्यतीत इति।। देवस्य पुरकोणात् वामभाग अन्तरालं विना।।

अष्टदले। अनन्ता, सूक्ष्म, शिवोत्तम, एकनेत्र, एकरुद्र, त्रिमूर्तये, श्रीकण्ठ, शिखण्डिने, इति। ततः अष्टदलाग्रेषु। उमा, चण्डीश्वर, नंदि, महाकाल गणेश, वृषभ, भृंगिरिट, स्कन्द।।

ततो भूपुरे, इन्द्रादीन् तेषां समीपे आयुधानि।

ॐ ह्रीं नमः शिवाय ह्रीं।।

षट्कोणकेसरेषु आग्नेयादिचतुर्दिक्षु मध्ये च। अङ्गदेवताः नेत्रत्रयं विना। कोणेष्वन्तराले। हल्लेखा, गगना, रक्ता, कालिका, महोच्छुष्मा, इति।

अष्टदले, वृषभ, क्षेत्रपाल, दुर्गा, कार्तिकेय, नन्दि, विघ्नेश, श्यामा, सेना, प्राचीक्रमेण तद्बाह्ये। प्राच्यादि। ब्राह्मयादि। मूपुरे इंद्रादि, तद्बहिः तेषां आयुधानि।।

अस्य मन्त्रस्य। वामदेव ऋषिः। पंक्तिः छंदः। उमापतिः देवता। ह्रीं बीजं। नमः शक्तिः शिवायेति कीलकं। संख्याक्रमेण बिन्दुसंयुतबीजेन न्यासः।

बन्धूकसन्निभं देवं त्रिनेत्रं चन्द्रशेखरम् । त्रिशूलधारिणं वन्दे चारुहासं सुनिर्मलम् ।।
कपालधारिणं देवं वरदाभयहस्तकम् । उमया सहितं शम्भुं ध्यायेत्सोमेश्वरं सदा ।।

३०. *गौरीपञ्चाक्षरी-मन्त्रः*

अस्य मन्त्रस्य। आनन्दभैरव ऋषिः। पंक्तिः छंदः। श्रीगौरीदेवता। ऐं बीजं। ह्रीं शक्तिः। क्लीं कीलकं। महेश्वर्यै, महालक्ष्म्यै, त्रिपुरसुन्दर्यै, अनन्तरूपिण्यै, सर्वलोकरक्षिण्यै, त्रैलोक्यमोहिन्यै।।न्यासः।।

ध्यानम्—

गौरि मम प्रियदेवि शंकरार्धशरीरिणि। सौभाग्यं कुरु मे देवि शिवशक्त्यै नमोस्तु ते ।।
धनधान्यपशपेतां भर्तृसंरक्षणं तथा । सुपुत्रं च महादेवि देहि मे करुणालये ।।

मनुः ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं गौर्यै नमः।।

पूर्ववत् षठङ्गन्यासः दिग्वियोगः ध्यानम्।पंचपूजा आदि कर्तव्यम्।

३१. स्वर्णाकर्षणभैरवमन्त्रः (सप्तपञ्चदशाक्षरमन्त्रः)

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं श्रीं १. ॐ आपदुद्धारणाय, ह्रं ह्रीं ह्रीं २. ॐ अजामलबद्धाय, ३. ॐ लोकेश्वराय, ४. ॐ स्वर्णाकर्षण भैरवाय, ५. ॐ मम दारिद्र्यविद्वेषणाय, ६. ॐ महाभैरवाय नमः श्रीं ह्रीं ऐं।।

अस्य मन्त्रस्य श्रीब्रह्मा ऋषिः। पंक्तिश्छंदः। हरिहरब्रह्मात्मकस्वर्णभैरवो देवता। ह्रीं बीजं। ह्रीं शक्तिः ॐ कीलकं। संख्याक्रमेण न्यासः।।

ध्यानम्—

पीतवर्णं चतुर्बाहुं त्रिनेत्रं पीतवाससम्।
अक्षयस्वर्णमाणिक्यं तडित्पूरितपात्रकम् ।।
अभिलषितं महाशूलं तोमरं चामरद्वयम् ।
सर्वाभरणसम्पन्नं मुक्ताहारोपशोभितम् ।।
मदोन्मत्तं सुखासीनं भक्तानां च वरप्रदम्।
सन्ततं चिन्तयेद्वश्यं भैरवं सर्वसिद्धिदम् ।।
पारिजातद्रुकांतारस्थिते माणिक्यमण्डपे।
सिंहासनगतं ध्यायेद्भैरवं स्वर्णदायकम्।।
गांगेयपात्रं डमरुं त्रिशूलं वरं करैः संदधतं त्रिनेत्रम्।
देव्यायुतं तप्तसुवर्णवर्णं स्वर्णाकृतिं भैरवमाश्रयामि ।।

पञ्चपूजा।।

(आम्नायमन्दरग्रन्थे) श्रीबीजं। स्वाहा शक्तिः। श्रीस्वर्णाकर्षण भैरवाय नमः। इति कीलकम्। नवाष्टार्कदशार्णे न्यासः।

ध्यानम्—

पारिजातद्रुकांतारे स्थिते माणिक्य मण्डपे।

इत्यादि श्लोकद्वयं पठेत्।

मनुः— "ॐ ऐं क्लां क्लीं क्लूंह्रां ह्रीं ह्रूं सः वं आपदुद्धारणाय अजामलबद्धाय लोकेश्वराय स्वर्णाकर्षणभैरवाय मम दारिद्र्यविद्वेषणाय।

ॐ श्रीं महाभैरवाय नमः।।

पूर्ववत् पंचपूजा आदि कर्तव्यम्

३२. वटुकभैरवमन्त्रः

ॐ ह्रीं वटुकाय आपदुद्धारणाय कुरु कुरु वटुकाय ह्रीं।।

मं मण्डूकादि नमः नवपीठ शक्तीः।। वां वामायै, ज्यें ज्येष्ठायै, रौं रौद्र्यै, कां काल्यै, कं कलविकरण्यै, बं बलविकरण्यै, बं बलप्रमथिन्यै, सं सर्वभूतदमन्यै, मध्ये मं मनोन्मन्यै।।

१. मध्ये देवस्याङ्गे ह्रां वां हृदयम्, ह्रीं वीं शिरः इत्यादि-अङ्गदेवतां यजेत्।।

२. कर्णिकाद्बहिरष्टदले ह्रीं आं, इत्येव, ह्रींकारसम्पुटित अं इत्यन्तं, अष्टदीर्घ-मातृकान् संयोज्य, असिताङ्गभैरव, रुरु, चण्ड, क्रोध, उन्मत्त, कपाल, भीषण, संहार-भैरवादीन् पूजयेत्।। ततः मध्यत्रिकोणे पूर्वादिकोणेषु सत्वाय, रजसे, तमसे इति त्रिगुणान्, सम्पूजयेत्।

३. त्रिकोणाद्बहिः षट्कोणे पूर्वादिक्रमेण ॐ ह्रीं इति सम्पुटित। भूतनाथ, आदिनाथ, आनन्दनाथ, सिद्धसाबरनाथ, सहजानन्दनाथ, निःसीमानन्दनाथ इति।।

४. ततो वर्तुले पूर्वादि। ॐ ह्रीं इति सम्पुटित। डाकिनीपुत्राः। राकिनीपुत्राः, लाकिनीपुत्राः, काकिनीपुत्राः, शाकिनीपुत्राः, हाकिनीपुत्राः, याकिनीपुत्राः, देवीपुत्रादीन्, सम्पूज्य, देवदक्षिणे, वर्तुलषट्कोणान्तराले, उमापुत्राः, रुद्रपुत्राः, मातृपुत्राः पश्चिमनैर्ऋतयोर्मध्ये ऊर्ध्वमुखीपुत्राः, पूर्वेशानयोः मध्ये अधोमुखीपुत्रांश्च इति त्रयोदशपुत्रवर्गान् पूजयेत्।।

५. वर्तुलाद्बहिः पूर्वाद्याग्नेयान्तं, वामावर्तेन, ॐ ह्रीं इति सम्पुटित, पूर्वे ब्रह्माणी पुत्रवटुक, ईशाने माहेश्वरीपुत्रवटुक उत्तरे वैष्णवीपुत्रवटुक, वायव्ये कौमारीपुत्रवटुक, पश्चिमे इन्द्राणीपुत्रवटुक, नैर्ऋत्ये महालक्ष्मीपुत्रवटुक, दक्षिणे वाराहीपुत्रवटुक, आग्नेये चामुण्डापुत्रवटुकाय नमः इति अष्टौ मातृपुत्रवटुकान् पूजयेत्।।

६. अष्टदलाद्बहिः चतुरश्राभ्यंतराले, प्राच्यादिदशदिक्षु ॐ ह्रीं सम्पुटितपूर्वे हेतुक, आग्नेये त्रिपुरांतक, दक्षिणे वैतालाय, नैर्ऋते अग्निजिह्वाय, पश्चिमे कालांतकाय, वायव्ये करालाय, उत्तरे एकपादाय, ऐशान्ये भीमरूपाय इन्द्रेशानयोर्मध्ये अचलाय, नैर्ऋतवरणयोर्मध्ये हाटकेशाय। इति हेतुकादीन् दशवटुकान् पूजयेत्।।

७. त्रिरेखात्मकभूपुरस्य। प्रथमरेखायां दिग्विदिगंतरालेषु षोडशस्थानेषु ॐ ह्रीं अं इत्यादि ॐ पर्यन्तम् इति सम्पुटितं। पूर्वे श्रीकण्ठेशपूर्णोदरीभ्यां, दक्षिणे अनतेशविरजाभ्यां, पश्चिमे सूक्ष्मेशशाल्मलीभ्यां, उत्तरे त्रिमूर्तीशलोलाक्षीभ्यां अमरेशवर्तुलाक्षीभ्यां, नैर्ऋते अर्धीशदीर्घघोणाभ्यां, वायव्ये भारभूतीशदीर्घमुखीभ्यां, ऐशान्ये अतिथीशगोमुखीभ्यां, पूर्वाग्निमध्ये स्थाप्वीश दीर्घजिह्वाभ्यां, उत्तरेशानमध्ये भौतिकेशविकृतमुखीभ्यां, अग्निदक्षिणमध्ये

सद्योजातेशज्वालामुखीभ्यां, निर्ऋतिं वरुणमध्ये अनुग्रेशोलकामुद्धीभ्यां, वायुसोममध्ये अक्रूरेशश्रीमुखीभ्यां, ईशानपूर्वमध्ये महासेनेशविद्यामुखीभ्यां इति षोडशदेवताः यजेत्।

८. भूपुरस्य द्वितीयरेखां दिग्विदिङ्न्तरालेषु षोडशस्थानेषु। ॐ ह्रीं सम्पुटित कं कारादितं अं सबिंदु स्वरान् संयोजयेत्।

पूर्वे क्रोधेशमहाकालीभ्यां, दक्षिणे चण्डीशसरस्वतीभ्यां, पश्चिमे पंचांतकेशसर्वसिद्धिगौरीभ्यां, उत्तरे शिवोत्तमेशत्रैलोक्यविजयाभ्यां, आग्नेय्यां एकरुद्रेशमन्त्रशक्तीभ्यां, ऐशान्ये चतुराननेशलंबोदरीभ्यां, पूर्वाग्निमध्ये अजेशद्राविणीभ्यां, दक्षिणनैर्ऋतमध्ये सर्वेशनागरीभ्यां, पश्चिमवायुमध्ये सोमेशशेखरीभ्यां, आग्नेययाम्यमध्ये दारुकेशरूपिणीभ्यां, नैर्ऋतपश्चिममध्ये अर्धनारीशवीरणाभ्यां, वायुसोममध्ये उमाकान्तेश काकोदरीभ्यां, ईशानपूर्वमध्ये आषाढेशपूतनाभ्यां इति पूजयेत्।

९. भूपुरस्य तृतीयरेखायां। दिग्विदिङ्न्तरालेषु षोडशस्थानेषु, ॐ ह्रीं सम्पुटित, यकारादि-क्षकारान्तं सबिन्दुं योजयेत्।

पूर्वे दण्डीशभद्रकाली, दक्षिणे अर्त्तीशयोगिनी, पश्चिमे मीनेशशंखिनी, उत्तरे मेषेशगर्जनी, आग्नेय्ये लोहितेशकालरात्री, नैर्ऋत्ये शिखीशकुब्जिका, वायव्ये छागलेशकपर्दिनी, ऐशान्ये द्विरंडेशवज्रिणी, पूर्वाग्निमध्ये महाकालेशजया, दक्षिणनैर्ऋतमध्ये त्वगात्मभ्यां बालेशसुमुखेश्वरी, पश्चिमवायव्यमध्ये असृगात्मभ्यां भुजंगेशरेवती, उत्तरेशानयोर्मध्ये मीशात्मभ्यां पिनाकीशमाधवी, आग्नेयदक्षिमणध्ये वेदात्मभ्यां खड्गीशवारुणीभ्यां, नैर्ऋतपश्चिममध्ये अस्थ्यात्मभ्यां बकेशवायवी, वायुसोममध्ये मज्जाल्पभ्यां श्वेतेशरक्षोवदारिणीभ्यां, ईशानपूर्वमध्ये शुक्रात्मभ्यां भृग्वीशसहजाभ्यां, इति।

भूपुराद्बहिः देव दक्षिणतः प्राणात्मभ्यां लकुलीशलक्ष्मीभ्यां, शक्त्यात्मभ्यां, शिवेशव्यापिनी, क्रोधात्मभ्यां संवर्तकेश महामायाभ्यां इति पूजयेत्।

ततः ईशान्ये योगिनीसहितेभ्यो दिव्ययोगीश्वरिभ्यो, आग्नेये योगिनीसहितेभ्यो अन्तरिक्षस्य योगीश्वरेभ्यो नैर्ऋते योगिनीसहित भूमिस्थ योगीश्वरेभ्यो, पूर्वे गङ्गणपतये, मं भैरवाय, पश्चिमे क्षं क्षेत्रपालाय, उत्तरे दुं दुर्गाय, इति। पूर्ववत् पंचपूजा आदि कर्तव्यम्।

३ ३. *राजराजेश्वरी-मन्त्रः*

अस्य मन्त्रस्य। दक्षिणामूर्तिर्ऋषिः। गायत्री छन्दः। श्रीराजराजेश्वरी देवता। ऐं बीजम्। सौः शक्तिः। क्लीं कीलकम्। महाषोडशीमूलेन न्यासः।

सिद्धसिद्धव्रतरत्नभूमिके कल्पवृक्षवनवाटिसंवृते
रत्नजालवलयैर्निषेविते तत्रवापिशतकेन संकुले।
आदिपञ्च शिवमञ्चके शिवे शंकराङ्कमणिपीठिकास्थितां
कादिहादिमनुरूपिणीं शिवां, भावयामि परदेवतामहम्।।

मनुः— "ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ ऐं ईं, औः श्री ह्रीं क्लीं ऐं सौः, ॐ ईं श्रीं ह्रीं श्रीं क५ ह ६ स ४ ईं ह्रीं श्रीं सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रींहसकलह्रीं सकहलह्रीं सकलन्हीं श्रीं ईं नमः।।"

३४. पराभट्टाकितामन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। परमानन्द भैरवो दक्षिणामूर्तिर्ऋषिः। पंक्ति शछन्दः। श्रीमहाभट्टारिकामहात्रिपुरसुन्दरी देवता। मूलेन न्यासः।

ध्यानम्—

लोहितां ललितां बाणचापपाशसृणीन्करैः, दधानां कामराजांके यन्त्रितां मुदितां स्मरेत्।।
हारग्रैवेयरत्नादिमुद्रिकानूपुरान्वितां, विराजमानां तां दिव्यदिव्यांशुकविधारिणीम्।।
शुचिस्मितां शक्तिवंदगीताकर्णननन्दितां, सहजासवसम्भोगैः संजातानन्दविग्रहाम्।।
दयामदारुणापांगविलोकितसुसाधकां, परितोभूषणैश्चित्रैः कर्णचामरकादिभिः ।।
विराजमानवक्त्रां च द्विरदाननपूजितां, तथाविधान्नतां नग्रे नग्रे पश्यंतीममितस्तवाम् ।।
मध्ये प्रधानदेव्यास्तु समुल्लासात्मकत्वतः । नवावरणशक्तीनां ध्यानं देव्या भवेत्ततः ।।
कामांगयन्त्रादन्यत्र भूषावर्णायुधादिकं । त्वत्समम्परमेशानि चकृत्स्थानामशेषतः।
महापद्मवनान्तस्थे कारणानन्दविग्रहे । सर्वभूतहिते मातः एह्येहि परमेश्वरि।।

मनः— क ५ ह ६ स ४ श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौं ॐ ह्रीं श्रीं क ५ ह ६ स ४ सौं ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं पूर्ववत् पंचपूजादि कर्तव्यम्

३५. लोपामुद्रा मन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। आनन्द भैरव ऋषिः। पंक्तिः छन्दः। श्रीलोपामुद्रादेवी देवता। हसकलह्रीं बीजम्। हसकहलह्रीं शक्तिः। सकलह्रीं कीलकम्। एतत् कूटत्रयेण न्यासः।

ध्यानम्—

चतुर्भुजे चन्द्रकलावत्तंसे. . . . जगदेकमातः।।

मनुः— बीज-शक्ति-कीलक-मन्त्राः। पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्।

३६. पदयुगमन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। दत्तात्रेय ऋषिः। अनुष्टुप्छन्दः। श्रीपदयुगो देवता। हं बीजम्। सः शक्तिः। सोहं कीलकम्। ॐ ऐं, क्लीं, सौः सौः क्लीं ऐं इति न्यासः।

ध्यानम्—

शिंजन्नूपुरपादकंकणमहामुद्रासु लाक्षारसालंकारांकितमंघ्रि-पङ्कजयुगं श्रीपादुकालंकृतम्।

उद्भास्वन्नखचन्द्रखण्डरुचिरं राजज्जपासंन्निभं ब्रह्मादित्रिदशार्चितं पदयुगं मूर्ध्निस्मराम्यम्बिके।।

मनुः— हसकलह्रीं कृसकहलह्रीं सकलह्रीं।। प्रकाशश्रीपादुकां (हसकलहसकलसकलह्रीं विमर्शश्रीपादुकां)। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्

३७. दशमुद्रामन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। अष्टभैरव ऋषिः। गायत्रीच्छन्दः। श्रीपरमानन्द भैरवी देवता। ऐं बीजम्। क्लीं शक्तिः। सौः कीलकम्। मूलेन न्यासः।

(द्रां द्रीं क्लीं ब्लूं सः क्रों, ह्स्क्ें, ह्सौः ऐं सोः)

ध्यानम्—

शूलपात्राभयकरा सर्वाभरणभूषिता।

सर्वशांतिकरा नित्या मुद्राणामधिदेवता।।

मनुः— ऐं क्लीं सौः सौः क्लीं ऐं, ह्रीं श्रीं १ द्रां सर्वसंक्षोभिणि शक्तिः। २ द्रीं सर्वविद्राविणी शक्तिः। ३ क्लीं सर्वाकर्षणीशक्तिः, ४ ब्लूं सर्ववशंकरि,, ५ सः सर्वोन्मादिनि। ६ क्रों सर्वमहाकुशे, ७ ह्स्ख्फ्रें सर्वखेचरि, ८ ह्सौ सर्वबीजे ९ ऐं सर्वयोनि, १० सौः सर्वत्रिखण्डे।। पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्

३८. पञ्चवीरावलीमन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य ब्रह्मविष्णुरुद्र ईश्वर सदाशिव ऋषिः गायत्री छन्दः। पञ्चवीरावली देवता। लं वं रं यं हं बीजनि। वाणीलक्ष्मी-उमापार्वतीमनोन्मनीशक्तयः। सोहं कलकम्। रां इत्यादि न्यासः।

ध्यानम्—

ब्रह्माणं च महाविष्णुं रुद्रं च परमेश्वरं।

वन्दे भुजाश्च सर्वास्ते तत्तदायुधसंयुताः।।

मनुः— ॐ ऐं ह्रीं श्रीं, ऐं क्लीं सौः, लं ब्रह्मवीरावली, वं विष्णुवीरावली, रं रुद्रवीरावली, यं ईश्वरवीरावली, हं सदाशिववीरावली।। पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्

३९. नवदूतीमन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। मन्मथ ऋषि: गायत्रीछन्द:। नवदूती देवता। अं बीजम्। आं शक्ति:। सौ: कीलकम्। अं, आं, सौ: इति द्विवारेण न्यास:।

ध्यानम्—

दूतयस्तु यथा सर्वा वरदाभयहस्तकाः।
योनिमुद्रां च सव्ये तु पानपात्रं च दक्षिणे।
ध्येया हि सर्वकार्यार्थे नवयोन्यो यथाक्रमम्।।

मनुः— १. ॐ अं आं सौः ह्रीं श्रीं सौः योन्यंबादूति श्री। २. ॐ योनिसिद्ध नायांबादूतीश्री। ३. ॐ महायोन्यंबादूतीश्री। ४. ॐ महायोनिसिद्धनाथांबाश्री। ५. ॐ दिव्ययोन्यंबादूतीश्री। ६. ॐ दिव्ययोनिसिद्धनाथांबाश्री। ७. ॐ शंखयोन्यम्बा। ८. ॐ पद्मयोन्यम्बाश्री। ९. ॐ पद्म-योनिसिद्धनाथांबाश्री।।— पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्

४०. वीरावली दशकमन्त्राः

अस्य वीरावलीदशकमहामन्त्रस्य। परमानन्द भैरव ऋषि:। गायत्री छन्द: दशवीरावलीदेवता। ॐ बीजम्। ह्रीं शक्ति: हं कीलकं। फां इत्यादि न्यास:।

ध्यानम्—

भद्राः खेटधरावीराः वरदाभयहस्तकाः।
ध्येयास्सदामहारौद्राः सर्वे विघ्ननिवारकाः।।

मनुः १.ॐ ह्रीं श्रीं फट् फां फीं सृष्टिवीरभैरवाय नमः। २. ॐ वीरभैरवाय नमः। ३. ॐ संहारभैरवाय नमः। ४. ॐ रक्तभैरवाय नमः। ५. ॐ यमभैरवाय नमः। ६. ॐ मृत्युवीरभैरवाय नमः। ७. ॐ भद्रवीरभैरवायनमः। ८. ॐ परमार्कवीरभैरवायनमः। ९. मार्ताण्डवीरभैरवायनमः। १०. ॐ कालाग्निरुद्रवीरभैरवायनमः।

ॐ इति दशावीरा।। पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्।

४१. देवीमहापादुकामन्त्राः

अस्य मन्त्रस्य। दक्षिणामूर्तिर्ऋषिः। गायत्री छन्दः। आदिशिवानन्दनाथपराभट्टारिकाम्बादेवता। ऐं क्लीं सौः बीजम्। हंसः शिवः सोहं शक्तिः। श्री ह्रीं क्लीं ऐं सौः कीलकम्। महाषोडशीविद्यामूलेन न्यासः।

ध्यानम्—

शिंजन्नूपुरपादकंकणमहामुद्रासु लाक्षारसा-
लंकारांकितपादपंकजयुगं श्रीपादुकालंकृतम्।
उद्भास्वन्नखचंद्रशंखरुचिरं राजज्जपासन्निभं,
ब्रह्मादित्रिदशासुरार्चितमहं मूर्ध्निस्मराम्यंबिके ।।

मनुः ॐ ऐं ह्रीं श्रीं। ऐं क्लीं सौः हंसः शिवस्सोहं श्रीं ५ ॐ ३ क ५ ह ६ स ४ सौः ६, ह्सौः हसक्षमलवरयऊं, स्हौः सहक्षमलवरयईं, औं रहक्षमलवरयऊं सौः आदि शिवानन्दनाथ पराभट्टारिकांबा, ह्रीं श्रीं ॐ हंसः शिवः ह्सौ सोहमस्मि श्रह्माहमस्मि अहमिस्म अहं ब्रह्मा स्मि सोऽहं स्वब्रह्म प्रकाशपरिपूर्णाय परिपूर्णाः। पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्।

४२. देवीपादुकामन्त्राः

(१) ॐ क ५ ह ६ स ४। (२) ॐ एईल ह्रीं, ह ६, स ४। (३) ॐ ईलह्रीं ह ६ हलह्रीं स ४। (४) ॐ ह ६ स ४।। (५) ॐ सकूहलह्रीं स ४। (६) ॐ कहलह्रीं स४। (७) ॐ हलह्रीं स ४। (८) ॐ लह्रीं, स ४। (९) ॐ ह्रीं स ४। (१०) ॐ स ४। (११) ॐ फलह्रीं। (१२) ॐ ४ लह्रीं। (१३) ॐ ह्रीं। (१४) ॐ ह्रीं नमः।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

४३. महापराचरणमन्त्राः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सः ह्रीं सौः हंसः प्रकाशचरणाभ्यां नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अः ह्रीं सौः सोहं विमर्शचरणाभ्यां नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः ह्रीं हंस सोहं आनन्दचरणाभ्यां नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सौः ह्रीं हंसः शिवसोहं ज्योतिष्पादचरणाभ्यां नमः।
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सः ह्रीं ह्स्रौः सत्प्रकाशचरणारविंदाभ्यां नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सः ह्रीं स्हौः विमर्शचरणारविदाभ्यां नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सः ह्रीं हसौः स्हौः प्रकाशविमर्शविंदाभ्यां नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सः ह्रीं सौः सौः अहं हंस शिवः सोहं ज्योतिष्पादचरणाभ्यां नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सः ह्रीं सौः सौः आनंदचरणाभ्यां नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सः ह्रीं सौः सः ह्रः सौः परांबाचरणाभ्यां नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सः ह सौः सौः ॐ ह्रीं हुं फट् परांबाचरणाभ्यां नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सः ह्रः सौः सौः अघोरे ह्रीं सः परमघोरे ह्रूं परमघोरे ह्रूं छोररूपेह्रीं, घोरमुखी भीम भीषणमषि रम, पिबहेररुद्र ॐ ह्रीं फट् परांबाचरणारविन्दाभ्यां नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं सः ह्रः सौः ॐ ह्रीं हसौः नमः शिवाय हसौः स्हौः सौः ह्रीं ह्रूं फट् श्रीमातृकानंदचरणारविन्दाभ्यां नमः।

४४. रक्तशुक्लचरणद्वयमन्त्राः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं हंस शिवः सोहं श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ३ क ५ ह ६ स ४ सौं ५ हसकलह्रीं हसकहलह्रीं स ४ हसौः हसक्षमलवरयऊं, हसक्षमलवरयी, औं रहक्षमलवरभऊं, सौः आदि शिवानंदनाथ पराभट्टरिकांबा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं ॐ हंसः शिवः हसौं योहमस्मि ब्रह्माहस्मि अहमस्मि ब्रह्माहमस्मि सोहं स्वच्छ प्रकाशपरिपूर्ण परापरमहाप्रकाशपरिपूर्णानंदनाथश्री।

४५. भुवनेश्वरीमन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। सदाशिव ऋषिः। पंक्तिः छन्दः। भुवनेश्वरी देवता। हं बीजं। ह्रीं शक्तिः इं कीलकं ह्रीं ह्रीं इत्यादि न्यासः ध्यानम्—

उद्यद्भास्वत्समाभां विजितनवजपामिन्दुखण्डावतंसां
ज्योतिर्मौलीं त्रिनेत्रां विविधमणिलसत्कुंडलालंकृतांगीम्।
हारग्रैवेयकांजीगुणमणिवलयाद्यैर्विचित्रांबराढ्या—
मम्बां पाशांकुशाढ्यामभयवरकरामंबिकां तां नमामि।।

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ नमो भगवति भुनेश्वरि सर्वलोकवशंकरि स्वाहा।।

मनुः— ॐ श्रीं ह्रीं ईंनमः, ह्रीं श्रीं ॐ। पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्।

४६. स्वगुरुपादुकामन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छन्दः। श्रीगुरुपादुका देवता। ॐ हं बीजं। सः शक्तिः सोहं कीलकं। हंसां इत्यादिन्यासः।

ध्यानम्—

वन्दे गुरुपदद्वंद्वमवाङ्मानसगोचरम्।
रक्तशुक्लप्रभामिश्रमतर्क्यं त्रैपुरं महत्।।

ब्रह्मरंध्रेसितांबुजे चिच्चन्द्रमण्डले शुद्धस्फटिकाभं विराजितं मुद्रया विलसत्पाणिद्वयनासावलियुतं दधानं रत्तथाशत्तयलिष्टवामांक संस्थया धारय।।

मनुः ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लींसौः हंसः शिवः सोहं स्वरूपनिरूपणहेतवे अमुकः नमः स्वगुरुश्री।।

पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्।

४७. परमगुरुमन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। सदाशिव ऋषिः। गायत्रीछन्दः। परमगुरुर्देवता। हं बीजं। सं शक्तिः सोहं कीलकं हंसां इत्यादि न्यासः।

ध्यानम्—

आनन्दमानन्दकरं प्रसन्नं ज्ञानस्वरूपं निजबोधयुक्तं।
योगींद्रमीड्यं भवरोगवेद्यं श्रीमद्गुरुं नित्यमहं नमामि।।

मूलं। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः सोहं हंसः शिवः स्वच्छप्रकाशहेतवे अमुकः नमः परमगुरुश्री।।

पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्।

४८. परमेष्ठिगुरुमन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। दक्षिणामूर्त्तिर्ऋषिः। गायत्री छन्दः। परमेष्ठिगुरुर्देवता। हं बीजं। सं शक्तिः। सोहं कीलकं। हंसां इत्यादिन्यासः।

ध्यानम्—

अन्तस्तिमिरनिर्भेदभानवे कामधेनवे।
सदन्तवासिनां कल्पतरवे गुरवे नमः।।

मूलं ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः हंसः शिवः सोहं स्वात्माराम परमानन्द पंजर विलीन तेजसे अमुक श्री परमेष्ठिगुरु श्री।। अमुक नमः। पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्

४९. परापरगुरुमन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। ब्रह्मा ऋषिः। गायत्रीछन्दः। परमेष्ठिगुरुर्देवता। हं बीजं सं शक्तिः। सोहं कीलकं। हंसां इत्यादिन्यासः।

ध्यानम्—

नित्यं निर्मलमद्वयं निरुपमं निर्धूतदुःखाखिलं,
निःसंदेहकरं निवृत्तिसुलभं निर्मत्सरं निस्पृहम्।
भव्यं भव्यजनैकसेव्यममलं भावादिकं भासुरं,
ब्रह्मानन्दमहं भजामि सकलोपाधिप्रणाशं मुदा ।।

लोकमाया समायुक्तं योगिनंपरिवेष्टितं। वन्दे मन्दस्मितानन्द श्री गुरु शिवशक्ति विग्रहम्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः। हंसः शिवः सोहं हंसः स्वात्मा अमुकः नमः परापरगुरु श्री।। पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्।

५०. लक्ष्मीवासुदेवमन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। प्रजापतिर्ऋषिः। गायत्री छन्दः। श्रीवासुदेवो देवता। ह्रीं बीजं। श्रीं शक्तिः श्रीलक्ष्मीवासुदेवायेति कीलकम्।

१ ॐ ह्रीं ह्रीं, २ ॐ श्रीं श्रीं, ३ ॐ लक्ष्मी, ४ ॐ वासुदेवाय, ५ ॐ नमः इति करतलनेत्रकरन्यासः।

ध्यानम्—

विद्युच्चन्द्रनिभं वपुः कमलजा वैकुंठयोरेकदा प्राप्तं स्नेहवसेन रत्नविलसद्भूषारसालंकृताम्।

मनुः ॐ ह्रीं ह्रीं श्रीं श्रीं लक्ष्मीवासुदेवाय नमः। विद्यापङ्कज दर्पणान्मणिमयं कुम्भं सरोजं गदा शख चक्रमयूणि बिभ्रदमितां दृश्याच्य यावस्सदा पूर्वक पञ्चपूजादि कर्तव्यम्

५१. श्रीसुदर्शनमन्त्रः (षडक्षरि, मालामन्त्रं च)

१. ॐ सहस्त्रार हुं फट्। श्री ह्रीं ॐ सुदर्शनचक्राय रिपुचित्तं भ्रामय भ्रामय स्वाहा।

२. अस्य मन्त्रस्य। अहिर्बुध्न्यो भगवान् ऋषिः। अत्यनुष्टुप् छंदः। सुदर्शनमहाविष्णुर्देवता आचक्राय बीजं। धीचक्राय शक्तिः। ज्वालाचक्राय कीलकम्।

३. ॐ त्रः क्रः फट् हुं फट् कालचक्राय स्वाहा (१२ अक्षर मनुः लक्ष्मीतन्त्रः)

आचक्राय, विचक्राय, सुचक्राय, संचक्राय, धीचक्राय, ज्वालाचक्राय इति न्यासः।।

ध्यानम्—

कल्पांतार्कप्रकाशं त्रिभुवनमखिलं तेजसा पूरयन्तं
रक्ताक्षं पिंगकेशं रिपुकुलभयदं भीमदंष्ट्राट्टहासं।
शंखं चक्रं गदाब्जं पृथुतरमुसलं चापबाणांकुंशादीन्
बिभ्राणं दोर्भिराद्यं मनसि सुररिपुं भावये चक्रराजम्।।पंचपूजा।

मालामन्त्रः

ॐ क्लीं कृष्णाय गोविन्दाय, गोपीजन वल्लभाय पराय परमपुरुषाय, परमात्मने परकर्म-मन्त्रयन्त्रौषधास्त्रशस्त्राणि संहर संहर मृत्योर्मोचय मोचय ॐ नमो भगवते महासुदर्शनायदीप्त्रे ज्वाला परीताय सर्वदिक्क्षोभण कराय हुं भट् ब्रह्मणे परं ज्योतिषे स्वाहा। पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्।

५२. आम्नायमन्दारे सुदर्शनमन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। अहिर्बुध्न्यो भगवान् ऋषिः। अनुष्टुप् छन्दः। श्रीसुदशनरूपीश्रीमहाविष्णुर्देवता ॐ बीजं। हुं शक्तिः। फट् कीलकम्।

ॐ स्रं आचक्राय स्वाहा। हं विचक्राय स्वाहा। स्रां सुचक्राय स्वाहा। रं धीचक्राय स्वाहा। संचक्राय स्वाहा। फट् ज्वालाचक्राय स्वाहा। इति न्यासः।

व्याप्ति व्याप्तांतरिक्षं क्षरदरूणनिभा वासिताशांतरालं
दंष्ट्रा निष्ठयूतवह्निप्रविरलशबलादभ्रशुभ्राट्टहासं
शंखारि श्रीगदांभोरुहमुसलधनुः पाशदीप्तांकुशाढ्यं
दोर्भिः पिंगाक्षवेषं प्रणमति शिरसा विष्णुचक्राधिराजम्।।

मनुः। **ॐ क्षभ्र्यों सहस्रार हुं फट्।**। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्

५३. द्विचत्वारिंशदक्षरो हयग्रीवमन्त्रः

१ ॐ हंसः सोऽहं, २ ॐ विश्ववातीर्णस्वरूपाय, ३ ॐ चिन्मयानन्दरूपिणे। ४ ॐ तुभ्यं नमो हयग्रीव, ५ ॐ विद्याराजाय विष्णवे, ६ ॐ स्वाहा हंसः सोऽहं।

अस्य मन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः। अनुष्टुपछंदः। हयग्रीवो देवता। संख्याक्रमेण अङ्गन्यासः।।

ध्यानम्—

शरच्छशांकप्रभमश्ववक्त्रं, मुक्तामयैर्हारगणैरुपेतं ।

रथांगशंखांचितबाहुयुग्मं, जानुद्वयन्यस्तकरं भजामः ।।पंचपूजा।।

५४. *सूर्यमन्त्रः*

ॐ ह्रीं घृणिः सूर्य आदित्य श्रीं।।

मं मंडूकादि......नमः।

नवपीठ शक्तीः।। रां दीप्तायै, रीं सूक्ष्मायै, रूं जयायै, रैं भद्रायै, वैं विभूत्यै वों विमलायै, वौ अघोराधै, रं विद्युतायै, मध्ये रः सर्वतोमुख्यै ब्रह्मविष्णु शिवात्मकाय सौराय योगपीठाय नमः इति।

षट्कोणेषु षडंगदेवताः। अष्टदलेषु प्राच्यादि चतुर्दिक्षु,

ॐ आदित्याय, ॐ यं रवये, ॐ उं भानवे, ॐ इं भास्कराय। आग्नेयादि विदिक्षु।

ॐ उं ऊषायै, ॐ प्रं प्रज्ञायै, ॐ प्रभायै, ॐ संध्यायै।।

अष्टदलाग्रेषु।। ब्राह्मयादि अष्टमातृकाः।। तासां पुरतः। षट्कोणे शिखा, नेत्रयोर्मध्ये, कोणष्वंतराले अरुणाय इति पूजयेत्।

भूपुराभ्यन्तरे पूर्वादि। चन्द्राय, मंगल, बुध, बृहस्पति, शुक्र, शनैश्चर, राहु, केतु।

भूपुरे इन्द्रादि दशदिक्पालान्। ततः तेषां आयुधानि च पूजयेत्।।

५५-५६. *श्रीविद्या पंचदशी, सौभाग्यपंचदशी मन्त्रः*

ॐ कएईलह्रीं हसकलह्रीं, सकलह्रीं।। ॐ ऐंकएईलह्रीं क्लीं हसकहलह्रीं सौः सकलह्रीं।।

अस्य मन्त्रस्य। आनन्दभैरव ऋषिः। पंक्तिछन्दः श्रीललितात्रिपुरसुन्दरी देवता। क ५ स ४ शक्तिः। ह ६ कीलकं।

कूटत्रयं, द्विवारोच्चाटणं, करन्यासं, हृदयादिन्यासः।

ध्यानम्—

सकुंकुमबिलेपनामलिकचुंबिकस्तूरिकां। समन्दहसितेक्षणा सशरचापपाशांकुशाम् ।

अशेषजनमोहिनींमरुणमाल्यभूषांबरां, जपाकुसुमभासुरांजपविधौ स्मरेदंबिकाम् ।।पंचपूजा।।

सौभाग्यपंचदशीमन्त्रे, सबालाबीजाक्षरेण पञ्चदशीकूटेन न्यासः।।

(३ ऐं ह्रीं श्रीं) इति त्रितारि बीजाणि, जपन्यासादिकाले योजनीयम्।।

मन्त्रोद्धारं—

वेधोबीजमधोऽध्यर्णमधो जिष्णुतमः परा। (श्रीदेवी रहस्ये)

छविः शक्तिः शिरः कान्तिस्तमो माया शरत् शिरः।

तमो मायाञ्चले देव्या मन्त्रः पञ्चदशाक्षरः।

५७. *श्रीविद्यातन्त्रः । षोडशीमन्त्रः*

१. ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं, क ५ ह ६ स ४ सौः क्लीं ह्रीं श्रीं।

२. ॐ ह्रीं क ५ ह ६ स ४।

३. ॐ क ५ ह ६ स ३ श्रीं।

प्रथम मन्त्रस्य। श्री दक्षिणामूर्तिर्ऋषिः पंक्तिः छन्दः। श्रीललिता त्रिपुरसुन्दरी देवता।

द्वितीय-तृतीय-मन्त्रयोः। आनन्दभैरव ऋषिः देवीगायत्री छन्दः। श्रीललिता त्रिपुरसुन्दरी देवता ऐं बीजं। सौः शक्तिः क्लीं कीलकं। श्रीललिता.....जपे विनियोगः।

ततः कर शुद्धि न्यासं। ॐ ह्रीं श्रीं आं। ॐ ह्रीं श्रीं आं। ॐ ह्रीं श्रीं सौः। इति प्रत्येकं मन्त्रेण, मध्यमादारभ्य, करतलांतं कुर्यात्। ततः आसन न्यासः।

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं सौः देव्यासनाय नमः पादयोः। ह्री श्रीं है ह्रक्लीं हसौः चक्रासनायनमः जंघयोः। ॐ ह्रीं श्रीं ह्सौं हस्क्लीं ह्सौः सर्वमन्त्रासनाय नमः जानुनोः।

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं ब्लें साध्यसिद्धासनाय नमः लिंगे।। ततः षडंगन्यासः।।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः मूलं (षट्कूटं) श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी ह्री ऐं सर्वज्ञशक्तिधाम्ने ह्रां मध्यमाभ्यां नमः।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः मूलं श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि ह्रीं क्लीं नित्यतृप्तिशक्तिधाम्ने ह्रीं अनामिकाभ्यां स्वाहा।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः मूलं श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि ह्रीं सौः अनाधिबोधशक्तिधाम्ने ह्रूं कनिष्ठिकाभ्यां वषट्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः मूलं श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि ह्रीं सौः स्वतन्त्रशक्तिधाम्ने ह्रैं अंगुष्ठाभ्यां हुं।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः मूलं श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि ह्रीं नित्यमलुप्तशक्तिधाम्ने ह्रौं तर्जनीभ्यां वौषट्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः मूलं श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि ह्रीं ऐं नित्यमनंतशक्तिधाम्ने ह्रः करतलकरपृष्ठाभ्यां फट्।

ध्यानम्—

सकुंकुमविलेपनामलिकचुंबिकस्तूरिकां, समंदहसितेक्षणां सशरचापपाशांकुशाम्।
अशेषजनमोहिनीं अरुणमाल्यभूषांबरां, जपाकुसुमभास्वरां जपविधौ स्मरेदंबिकाम्।।
श्रीचापं चेक्षुमयं प्रसूनविशिखान् पाशांकुशौ पुस्तकं, माणिक्याक्षसरोरुहं मणिमयीं वीणां सोरजद्वयं।
पाणिभ्यामभयं वरं च दधतीं ब्रह्मादिसेव्यां परां, सिंन्दूरारुणविग्रहां त्रिनयनां तां षोडशीमाश्रये।।

एवं हृदयादि क्रमेण कुर्यात्।

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं त्रिपुरसुन्दर्यै नमः लं पृथिव्यात्मिकायै गंधं समर्पयामि।।

इत्येवं पंचपूजां कृत्वा, अन्य न्यासांश्च कृत्वा, आवरणपूजां समर्प्य, पुनश्चरणं कुर्यात्।। अष्टाविंशो लक्षजपः। प्रतिलक्षजपं कृत्वा हवनम्।।

मन्त्रोद्धारः

लक्ष्मीः परा मदनवाग्भवशक्तियुक्ता, तारं च भूतिकमले कथितापि विद्या ।
शक्त्यादिकं तु विपरीततया च प्रोक्तं श्रीषोडशाक्षरविधिः शिवमस्तु पूर्णम् ।।

५८. *श्रीविद्या-पराषोडशाक्षरी-मन्त्रः*

अस्य मन्त्रस्य। नारायण ऋषिः। गायत्रीछन्दः। पराश्रीर्देवता। श्री बीजं। ह्रीं शक्तिः। क्लीं कीलकं। श्रीसर्वज्ञशक्तिधाम्ने ह्रां। श्रीं......ह्रीं इत्यादि न्यासः।

ध्यानम्—

तार्क्ष्यरूढहरिहृत्सरोजके भाति या परमचित्स्वरूपिणी ।
पद्मयुग्ममणिपात्रधारिणी भासतां हृदि सदा ममांबिका ।।
मनुः। श्रीं सौः क्लीं ऐं ह्रीं ॐ ह्रीं श्रीं, स ४ ह ६ क ५ ह्रीं ऐं क्लीं सौः श्रीं।।

मन्त्रोद्धार:

लक्ष्मीपरा मदनवाग्भव शक्तियुक्ता ।
तारं च भूतिकमले कथिता च विद्या ।।
शक्त्यादिकं तु विपरीततया प्रयुक्तं ।
श्रीषोडशार्णमिदमागमसुप्रसिद्धम् ।।

कथिता च विद्येति। श्रीविद्यायाः सोमसूर्यानलात्मकक्रमेण खण्डत्रितयम्।

तत्र सादिखंडः सोमात्मकः। हादिखण्डः सूर्यात्मकः। कादिखण्डो वह्न्यात्मकः।।

३. पञ्चपंचिका जपा खण्डः

५९. *पंचलक्ष्म्यंबा (१) लक्ष्मीलक्ष्म्यंबामन्त्रः*

भृगुर्ऋषिः। नियुद्गायत्री छन्दः। श्रीलक्ष्मीलक्ष्म्यंबादेवता। शकारो बीजम् ईकारश्शक्तिः। रेकारः कीलकम्। श्रां इत्यादि न्यासः।

नमाम्यहं श्रियं रम्यां सर्वदेवनमस्कृताम्। तप्तकार्तस्वराभासां दिव्यरत्नविभूषिताम्।।
रत्नौघमूर्धमुकुटां शुद्धक्षौमांगरागिणीम् । पद्माक्षीं पद्मनाभेन हृदिचिंत्यां कृपामयीम् ।।

मनुः।।श्रीं।। पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्।

६०. *(२) महालक्ष्मीलक्ष्म्यंबा-मन्त्रः*

प्रजापतिर्ऋषिः। गायत्री छन्दः। श्रीमहालक्ष्मीलक्ष्म्यंबादेवता। श्रीं बीजं ह्रीं शक्तिः। कीलकं। श्रीं इत्यादि न्यासः।

चतुर्भुजां स्फुरद्रत्ननूपुरां मुकुटोज्वलाम् । ग्रैवेयांगदहाराढ्यां कंकतीरत्नकुंडलाम् ।।
पद्मासनसमासीनां दूतीभिर्मण्डितां सदा । शुक्लांगरागवसनां ध्यायेद्दिव्यांगनानताम् ।।

मनुः ॐ श्रीं ह्रीं श्रीं कमले कमलालये प्रसीद प्रसीद श्रीं ह्रीं श्रीं ॐ महालक्ष्म्यै नमः।।

पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्

६१. *(३) त्रिशक्तिलक्ष्म्यंबा-मन्त्रः*

ब्रह्मा ऋषिः। गायत्री छन्दः। श्रीत्रिशक्तिलक्ष्म्यंबा देवता। श्रीं बीजम्। ह्रीं शक्तिः। क्लीं कीलकम्। यद्विरावृत्या न्यासः।

ध्यानम्—

कमलासनशोभाढ्यां रत्नमंजीररंजिताम्। स्फुरद्रत्नलसन्मौलिं रत्नकुंडलमण्डिताम्।।
अनंतरत्नस्फुटितं नानाभरणभूषिताम्। दधतीं पद्मयुगलं पाशांकुशधनुश्शिरान्।।
षड्भुजामिंदुवदनां दूतीभिः परिवारिताम्। तप्तकार्तस्वराभासां त्रिशक्तिं भावयाम्यहम्।।
मनुः। श्रीं ह्रीं क्लीं।। पूर्ववत् कर्तव्यम् पञ्चपूजादि।

६२. *साम्राज्यलक्ष्म्यंबा-मन्त्रः*

विष्णुर्ऋषिः। गायत्री छन्दः। श्रीसाम्राज्यलक्ष्म्यंबा देवता। सहकलह्रीं बीजम्। श्रीं शक्तिः। कीलकम्। आं ईं इत्यादि न्यासः।

ध्यानम्—

अतसीपुष्पसंकाशां रत्नभूषणभूषिताम्। शंखचक्रगदापद्मशाङ्र्गबाणधरां करैः ।।
सर्वांगसुन्दरीं देवीं वरदाभयशोभिताम्। ध्यायेदष्टभुजां लक्ष्मीं सर्वसाम्राज्यदेवताम् ।।
मनुः श्रीं सहकलह्रीं श्रीं।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

६३. *पंचकल्पलतांबा ।। पंचकामेशीकल्पलतांबा मन्त्रः*

संमोहन ऋषिः। गायत्रीछन्दः। श्रीपंचकामेश्वरीकल्पलतांबा देवता। क्लीं बीजम्। ह्रीं शक्तिः। ऐं कीलकम्। श्रीं। ऐं। ब्लूं स्त्रीं। समन्त्रेन च। न्यासः।

रक्तां रक्तदुकूलांगलेपनां रक्तभूषिताम् । पाशांकुशधनुर्बाणान् पुस्तकं चाक्षमालिकाम् ।।
वरा भीतीश्च दधतीं त्रैलोक्यवशकारिणीं। ध्यायेद्देवीं पंचकामनायकां विश्वमातरम् ।।
मनुः श्रीं क्लीं ऐं ब्लूं स्त्रीं।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

६४. *पारिजातेश्वरी-कल्पलतांबा-मन्त्रः*

दक्षिणामूर्तिर्ऋषिः। गायत्रीछन्दः। श्रीपारिजातेश्वरी देवता। हसकलह्रीं बीजम्। ह्रीं शक्तिः। ॐ कीलकम्। आं इत्यादि न्यासः।

हंसारूढालसन्मुक्तां धवलां शुभ्रवाससम्। शुचिस्मितां चन्द्रमौलिं वज्रमुक्ताविभूषिताम्।।
विद्यां वीणां सुधाकुंभमक्षमालां च बिभ्रतीम्। पारिजातेश्वरीं देवीं ध्यायेत्सारस्वतप्रदाम्।।
मनुः ॐ ह्रीं हसकलह्रीं ॐ सरस्वत्यै नमः।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

६५. *कुमारी-कल्पलतांबा-मन्त्रः*

दक्षिणामूर्तिर्ऋषिः। पंक्ति-छन्दः। श्रीकुमारीकल्पलतांबा देवता। ऐं बीजम्। सौः शक्तिः।। अं ओं कीलकम्। बीजत्रयद्विरावृत्या न्यासः।

उद्यत्सूर्यसहस्राभां माणिक्यवरभूषणाम्। स्फुरद्रत्नविह्वलास्यां नानालंकारभूषिताम्।।

इक्षुकोदण्डबाणांश्च पुस्तकं चाक्षमालिकाम्। दधतीं चिन्तयेद्बालां सर्वराजवशंकरीम्।।

मनुः ऐं क्लीं सौः। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

६६. *पंचबाणेशीकल्पलतांबा-मन्त्रः*

मदन ऋषिः। गायत्री छन्दः। श्रीपंचबाणेशीकल्पलतांबा देवता। **द्रां** बीजं। **सः** शक्तिः। **ब्लूं** कीलकम्। मूलमन्त्र पंचबीजेन समस्तेन च न्यासः।

उद्यद्दिवाकराभासां नानालंकारभूषिताम्। बन्धूककुसुमाकाररक्तवस्त्रांगरागिणीम् ।।

इक्षुकोदण्डपुष्पेषु विराजितभुजद्वयाम्। ध्यायेद्देवीं महेशानीं पंचबाणेश्वरीं शिवाम् ।।

मनुः द्रां द्रीं क्लीं ब्लूं सः।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

६७. *(पंच पंचिकायां) पंचकोशांबा।। परंज्योतिकोशांबा मन्त्रः*

श्रीपरंज्योतिकोशांबा महामन्त्रस्य। ब्रह्मा ऋषिः। गायत्रीछन्दः। **श्री परंज्योतिर्मयांबा देवता। हुं** बीजम्। **सः** शक्तिः। **सोऽहं** कीलकम्। १ **स्वाहा**। २ **सोहं**। ३ **हंसः**। ४ **ह्रीं**। ५ **ओं**। ६ समस्तमन्त्रेण। न्यासः।

ध्यानम्—

प्रणवाच्चित्कलारूपां मायया व्याप्तिरूपिणीम्। हंसपादेन देवेशीं साक्षादात्मस्वरूपिणीम्।।

तत्रत्या विन्दुत्रितयात्सृष्टिस्थितिलयात्मिकाम् । श्रीदेवीं दर्पणाकारां वन्दे ज्योतिर्मयां पराम्।।

मनुः। ॐ ह्रीं हंसस्सोहं स्वाहा।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्

६८. *परानिष्कलकोशांबा-मन्त्रः*

ब्रह्मा ऋषिः। **गायत्री** छन्दः। **ब्रह्मा देवता। अकारो** बीजम्। **उकारः** शक्तिः। **मकारः** कीलकम् **अं ओं आं। इं ओं ईं। उ ओं ऊं।** एं **ओं ऐं।** ओं **औं अं।** अं **ओं अः।** इति न्यासः।।

परनिष्फलदेवीं तां परब्रह्मस्वरूपिणीम् । शुक्लांबरपरीधानां शुक्लमाल्यानुलेपनाम् ।।
ज्ञानमुद्रांकितां सिद्धैस्संसेवितपदांबुजाम् । ज्ञानानंदमयां वन्दे परनिष्कलदेवताम् ।।
मनुः ।।ॐ।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

६९. अजपाकोशांबा-मन्त्रः

हंसः ऋषिः। अव्यक्तगायत्री छन्दः। हंसोदेवता। हं बीजं सः शक्तिः। सोहं कीलकम्।

ॐ हंसां सूर्यात्मने। ॐ हंसीं सोमात्मने। ॐ हंसूं निरंजनात्मने। ॐ हंसैं निराभासात्मने। ॐ हंसौं अतनुसूक्ष्मप्रबोधात्मने। ॐ हंस अव्यक्तप्रबोधात्मने। इति न्यासः।

ध्यानम्—

शिवशक्तिपदद्वंद्वकालाग्निपार्श्वयुग्मकः । अहं परमहंसस्तु सर्वव्यापी प्रकाशवान् ।।
सूर्यकोटिप्रतीकाशः स्वप्रकाशेन भासते । संहाररूपहंसोऽयं स्वरूपं दर्शयत्यपि ।।
मनुः हंसः।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

७०. मातृकाकोशांबा-मन्त्रः

ब्रह्मा ऋषिः। **गायत्री** छन्दः। **श्रीमातृककोशांबा** देवता। **हलो** बीजानि। **स्वराश्शक्तयः। बिदवः** कीलकं।। **अं कं..ङं आं। इं चं..ञं ईं। उं टं..णं ऊं। एं तं..नं ऐं। ॐ पं..मं औं। अं यं..क्षं अः।** इति न्यासः।

ध्यायेद्वर्णस्वरूपाढ्यां महादेवीं स्वराननाम्। कचवर्गकरां रंम्यां चतुवर्गपदांबुजां।।
पवर्गचारुपार्श्वांगलसच्छातोदरीं पराम् । यशवर्गांगशुभगां पीनोन्नतघनस्तनीम्।।
नितंबिनीं च गहनां शुक्लाक्षीं क्षाममध्यगाम् । मुक्तामाल्यांगरागांगीमक्षस्त्रक्कुंभशोभिताम्।।
चिंतालिखितसत्पाणीं समग्रवरदायिनीम् । सुप्रसन्नां शशिमुखीं मातृकां लोकमातरम्।।
मनुः अं आं...कं क्षं।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

७१. पंचकामदुघाम्बा-अमृतपीठेश्वरी-मन्त्रः

शुक्र ऋषिः। गायत्री छन्दः। श्रीअमृतपीठेश्वरी कामदुघांबा देवता। ह्रीं बीजम्। स्वाहा शक्तिः। हूंसः कीलकम्। १ ह्रों हंसः। २ संजीवनि। ३ जूँ जीवं। ४ प्राणग्रंथिस्थं। ५ कुरु कुरु। ६ सः स्वाहा। इति न्यासः।

कर्पूराभां स्फुरन्मुक्ताभूषणैर्भूषितां पराम् । ज्ञानमुद्रामक्षमालां दधतीं परमेश्वरीम् ।।

इच्छाज्ञानक्रियारूपां सर्वकामफलप्रदाम् । अमृतेशीं परां वन्दे शांतवक्त्रसुलोचनाम् ।।

मनुः। ॐ ह्रीं हंसः संजीविनि जूं जीवं प्राणग्रंथिस्थं कुरु कुरु सः स्वाहा।।

७२. सुधाश्री-कामदुधांबा-मन्त्रः

असित ऋषिः। गायत्री छन्दः। श्रीसुधाश्री कामदुघांवा देवता। ऐं वदवद वाग्वादिनि। ऐं बीजं। ॐ मोक्षं कुरु कुरु हौं ॐ शक्तिः। ॐ क्लीं क्लिन्ने क्लेदिनि क्लेदय महाक्षोभं कुरु कुरु क्लौं कीलकम्। कूटत्रय-द्विरावत्या न्यासः।

संजीवनीं महादेवीं कदंबवनमध्यगाम् । पुस्तकं वामहस्तेन दक्षिणेनाक्षमालिकाम् ।।

बिभ्रतीं कुंदधवलां कुमारीं परदेवताम्। कामदुधां सुधादेवीं चिंतयामि परां शिवाम् ।।

मनुः। ऐं वद वद वाग्वादिनि ऐं। क्लीं क्लिन्ने क्लेदिनि क्लेदय महाक्षोभं कुरु कुरु क्लीं। ॐ मोक्षं कुरु कुरु हौं ॐ।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

७३. अमृतेश्वरी-कामदुधांबा

ऋषि-ध्यानादीनामभावः

ऐं ब्लूं झ्रौं जूँ सः इत्युक्त्वा अमृते अमृतोद्भवे। अमृतेश्वरि अमृतवर्षिणीति पदं वदेत्।।

अमृतं श्रावय युगं स्वाहांतो मनुरुच्यते। अमृतेशीमनुः प्रोक्तः पंचत्रिंशद्भिरक्षरैः।।

मनुः। ऐं ब्लूं झ्रौं जूँसः अमृते अमृतोद्भवे अमृतेश्वरि अमृतवर्षिणि अमृतं स्रावय २ स्वाहा।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

७४. अन्नपूर्णाकामदुधांबा-मन्त्रः

ब्रह्मा ऋषिः। त्रिष्टुप्छन्दः। अन्नपूर्णेश्वरी कामदुधांबा देवता। ह्रीं बीजम्। श्रीं शक्तिः। कीलकम्। ह्रां इत्यादि न्यासः।

तप्तकांचनसंकाशां बालेन्दुकृतशेखराम्। नवरत्नप्रभादीप्तमुकुटां कुंकुमारुणां।

चित्रवस्त्रपरीधानां मीनाक्षीं कमलस्तनीम्। नृत्यंतीमीशमनिशं दृष्ट्वाऽऽनंदमयां शिवाम्।

सानंदमुखलोलाक्षीं मेखलाढ्यनितबिनीम्। नित्यान्नदाननिरतां भूमिश्रीभ्यां नमस्कृताम्।।

दुग्धान्नभरितं पात्रं सरत्नं वामहस्तके । दक्षिणे तु करे देव्या संविंध्यायेत्सुवर्णभाम्।।

मनुः। ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं भगवति माहेश्वरि अन्नपूर्णे स्वाहा।। पूर्ववत् पञ्चपूजादि कर्तव्यम्।

७५. पञ्चरत्नांबा।। सिद्धलक्ष्मीरत्नांबा-मन्त्रः

ब्रह्मा ऋषिः। गायत्री छन्दः। **श्रीसिद्धलक्ष्मीरत्नांबा** देवता। **ह्रीं** बीजम्। **क्रों** शक्तिः। **क्लीं** कीलकम् **१ ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं। २ ॐ ह्रीं क्लीं ह्रीं। ३ ॐ ह्रीं क्रों ह्रीं। ४ ॐ ह्रीं क्लिन्ने ह्रीं। ५ ॐ ह्रीं नित्यमद ह्रीं। ६ ॐ ह्रीं द्रवे ह्रीं** इति न्यासः।

रक्तां रक्तांबरां रक्तगंधमाल्यविभूषिताम् । चतुर्भुजां त्रिनयनां माणिक्यमुकुटोज्वलाम्।
सिंहासने सुखासीनां स्मेरवक्त्रसरोरुहाम् । सिद्धलक्ष्मीमहं वन्दे करुणामृतसागराम्।।
मनुः ह्रीं क्लीं क्लिन्ने क्रों नित्यमदद्रवे ह्रीं।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

७६. मातंगी-मन्त्रः

मतंग ऋषिः। गायत्री छन्दः। मातंगीश्वरी देवता। क्लीं बीजम्। ऐं शक्तिः। सौं कीलकम्। ऐं सौः इति द्विरावृत्तिभ्यां न्यासः।

मनुः। ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः। ॐ नमो भगवति श्रीराजमातंगीश्वरि सर्वजनमनोहारिणि सर्वम् रंजिनि क्लीं ह्रीं श्रीं सर्वराजवशंकरि सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि सर्वदुष्टमृगवशंकरि सर्ववसत्वशंकरि सर्वलोकवशंकरि अभीष्टं मे देहि सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा। सौः क्लीः ऐं श्रीं ह्रीं ऐं।।—पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

७७. भुवनेश्वरी-रत्नांबा-मन्त्रः

भुवनेश्वरी-मन्त्रभागे द्रष्टव्यं।

मनुः ॐ श्रीं ह्रीं श्रीं।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

७८. वाराहीरत्नांबा-मन्त्रः

शिवऋषिः। गायत्री छन्दः। वाराही देवता। ग्लौं बीजम्। स्वाहा शक्तिः। मूलेन संख्याक्रमेण न्यासः ध्यानं- वाराही मन्त्रसंदर्भे द्रष्टव्यम्।।

मनुः।। १ ऐं ग्लौं ऐं ॐ नमो भगवति वार्तालि वार्तालि, २ वाराही वाराही, ३ वराहमुखि वराहमुखि, ४ ऐं ग्लौं ऐं अन्धे अंधिनि नमः। ५ रुधे रुधिनि नमः। ६ जंभेजंभिनि नमः। मोहे मोहिनि नमः। स्तंभे स्तंभिनि नमः। ७ ऐं ग्लौं ऐं सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां सर्ववाक्चित्तचक्षुर्मुखगतिजिह्वस्तंभनं कुरु कुरु शीघ्रं वश्यं कुरु कुरु ऐं ग्लौं ऐं लौं ऐं ठः ठः ठः हुं फट् स्वाहा।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

तिथिनित्या-मण्डलम्

अथ कामेश्वरी नित्या नित्या च भगमालिनी।। नित्यक्लिन्नाभिधानित्या भेरुंडा वह्निवासिनी।।
महाविद्येश्वरी दूती त्वरिता कुलसुन्दरी। नित्या नीलपताका च विजया सर्वमंगला।
ज्वालामालिनिका चित्रेत्येताः पंचदशोदिताः। कामेश्वर्यादिका नित्या विचित्रांताः प्रकीर्तिताः।।

तिथि-नित्या-प्रकरणे सविस्तारं जप-विधानं दत्तमस्ति।

४. श्रीतिथिनित्या-जपा-खण्डः

७९. कामेश्वरीनित्या-मन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। **संमोहन** ऋषिः। **गायत्री** छन्दः। **श्रीकामेश्वरी देवता। क्लीं बीजम्।**
सौः शक्तिः। **ऐं** कीलकम्।। १ **ऐं क्ली सौः।** २ **नमः कामेश्वरि।** ३ **इच्छाकामफलप्रदे।**
४ **सर्वसत्ववशंकरि।** ५ **सर्वजगत्क्षोभकरि।** ६ **सौः क्लीं ऐं।** इति मूलेन न्यासः।

ध्यानम्:—

देवीं ध्यायेज्जगद्धात्रीं जपाकुसुमसन्निभाम्। बालभानु-प्रतीकाशां शातकुंभसमप्रभाम्।।
रक्तवस्त्रपरीधानां संपत्विद्यावशंकरीद्। नमामि वरदां देवीं कामेशीमभयप्रदाम्।।

मनुः ३ ऐं क्लीं सौः नमः कामेश्वरि...सर्वजगत्क्षोभकरि हुं हुं द्रां द्रीं क्लीं ब्लूं सः सौः क्लीं ऐं।।
पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

८०. भगमालिनी-मन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। मदन ऋषिः। त्रिष्टुपछन्दः। श्रीभगमालिनी देवता। ऐं बीजम्। ह्रीं शक्तिः। ब्लूं कीलकम्। ब्लां इत्यादि न्यासः।

ध्यानम्—

भगरूपां भगमयां दुकूलवसनां शिवां। सर्वालंकारसंयुक्तां सर्वलोकवशंकरीम्।।
भगोदरीं महादेवीं रक्तोत्पलसमप्रभां। कामेश्वरांकनिलयां वन्दे श्रीभगमालिनीम्।।

मनुः। ऐं भगभुगे भगिनि भगोदरि भगमाले भगावहे भगगुह्ये भगयोने भगनिपतिनि सर्वभगवशंकरि भगरूपे नित्यक्लिन्ने भगस्वरूपे सर्वभगानि मे वशमानय वरदे रेते सुरेते भगक्लिन्ने क्लिन्नद्रवे क्लेदय द्रावय सर्वशत्रून् भगेश्वरि अमोघे भगविच्चे क्षुभक्षोभय सर्वसत्वान्

भगेश्वरि ऐं ब्लूं जं ब्लूं छें ब्लूं मों ब्लूं हें ब्लूं क्लिन्ने सर्वाणि भगानि मे वशमानय स्त्रीं हुं ब्लुं ह्रीं।।
पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

८१. नित्यक्लिन्ना-मन्त्रः

ब्रह्मा ऋषिः। विराट् छन्दः। नित्यक्लिन्ना देवता। ह्रीं बीजम्। स्वाहा शक्तिः। क्लीं कीलकम्। ह्रां इत्यादि न्यासः।

पद्मरागमणिप्रख्यां हेमताटंकभूषिताम्। रक्तवस्त्रधरां देवीं रक्तमाल्यानुलेपनाम्।।
अंजनांचितनेत्रांतां पद्मपत्रनिभेक्षणाम् । नित्यक्लिन्नां नमस्यामि चतुर्भुजविराजिताम्।।
मनुः। ह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वाहा।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

८२. भेरुण्डा-मन्त्रः

महाविष्णु ऋषिः। गायत्रीछन्दः। श्रीभेरुंडा नित्या देवता। भ्रों बीजम्। स्वाहा शक्तिः। क्रों कीलकम्। भ्रां इत्यादि न्यासः।

शुद्धस्फटिकसंकाशा पद्मपत्रसमप्रभाम्। मध्याह्नादित्यसंकाशां शुभ्रवस्त्रसमन्विताम्।
श्वेतचन्दनलिप्तांगीं शुभ्रमाल्यविभूषिताम्। बिभ्रतीं चिंन्मयां मुद्रामक्षमालां च पुस्तकम्।
सहस्त्रपत्रकमले समासीनां शुचिस्मिताम्। सर्वविद्याप्रदां देवीं भेरुंडां प्रणमाम्यहम्।।

मनुः— क्रों भ्रों कौं झ्रौं ध्रौं त्रौं स्वाहा।
पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

८३. वह्निवासिनी-मन्त्रः

मनुः ॐ क्रों भ्रों क्रों झ्रौं छ्रौं त्रौं स्वाहा।
वसिष्ठ ऋषिः। गायत्री छन्दः श्रीवह्निवासिनीनित्या देवता। ह्रीं बीजम्। नमः शक्तिः। ॐ कीलकम्। ह्रां इत्यादि न्यासः।

ध्यानम्:—

वह्निकोटिप्रतीकाशां सूर्यकोटिसमप्रभाम्। अग्निज्वालासमाकीर्णां सर्वरोगोपहारिणीम्।।
कालमृत्युप्रशमनीमपमृत्युनिवारिणीम् । परमायुष्यदां वन्दे नित्यां श्रीवह्निवासिनीम्।।

मनुः ॐ ह्रीं वह्निवासिन्यै नमः।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

८४. महाविद्येश्वरी-मन्त्रः

ब्रह्मा ऋषिः। गायत्रीछन्दः। श्रीमहाविद्येश्वरीनित्या देवता। ॐ बीजम्। फ्रें शक्तिः। ह्रीं कीलकम्। ॐ ह्रीं। फ्रेंसः नित्यक्लिन्ने। मदद्रवे स्वाहा इति न्यासः।

तप्तकांचनसंकाशां कनकाभरणान्विताम्। हेमताटंकसंयुक्तां कस्तूरी-तिलकान्विताम्।
हेमचिंताकसंयुक्तां पूर्णचन्द्रमुखांबुजाम्। पीतांबरसमोपेतां पुष्पमाल्यविभूषिताम्।
मुक्ताहारसमोपेतां मुकुटेन विराजिताम्। महाविद्येश्वरीं वन्दे सर्वैश्वर्यफलप्रदाम्।।
मनुः ॐ ह्रीं फ्रेंसः नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वाहा।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

८५. शिवदूती-मन्त्रः

ईश्वर ऋषिः। **गायत्री** छन्दः। **श्रीशिवदूतीनित्या** देवता। **ह्रीं** बीजम्। **नमः** शक्तिः **शिवदूत्यै** कीलकम् **ह्रां** इत्यादि न्यासः।

बालसूर्यप्रतीकाशां बन्धूकप्रसवारुणाम्। विधिविष्णुशिवस्तुत्यां देवगंधर्वसेविताम्।।
रक्तारविंदसंकाशां सर्वाभरणभूषिताम्। शिवदूतीं नमस्यामि रत्नसिंहासनस्थिताम्।।
मनुः ह्रीं शिवदूत्यै नमः।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

८६. त्वरिता-मन्त्रः

ईश्व ऋषिः। **विराट्** छन्दः। **श्रीत्वरितानित्या देवता। हुं** बीजं **स्त्रीं** शक्तिः। **ह्रीं** कीलकं **ह्रां** इत्यादि न्यासः।

रक्तारविंदसंकाशामुद्यत्सूर्यसमप्रभाम् । दधतीमंकुशं पाशं बाणान् चापं मनोहरम् ।।
चतुर्भुजां महादेवीमप्सरोगणसंकुलाम्। नमामि त्वरितां नित्यां भक्तानामभयप्रदम्।।
मनुः ॐ ह्रीं हूं केचच्छेक्षः स्त्रीं हूं क्षें ह्रीं फट्।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

८७. कुलसुन्दरी मन्त्रः

दक्षिणामूर्तिर्ऋषिः। पंक्ति छन्दः। **श्रीकुलसुन्दरी देवता। ऐं** बीजम्। **सौः** शक्तिः **क्लीं** कीलकम्। **मूलेन द्विरावृत्या न्यासः। ध्यानं। अरुणकिरण...कल्याणशीला।। मनुः ऐं क्लौं सौः।।**

८८. नित्या-नित्या

जामदग्नि-राम ऋषिः। पंक्तिः छन्दः। श्रीनित्या नित्यादेवता। ऐं बीजम्। सौः शक्तिः। स कीलकम्।।

अनुलोम-विलोम-खण्डत्रयेण न्यासः।

ध्यानम्—

उद्यत्प्रद्योतननिभां जपाकुसुमसन्निभाम्। हरिचन्दनलिप्तांगीं रक्तमाल्यविभूषिताम्।

रत्नाभरणभूषांगीं रक्तवस्त्रसुशोभिताम्। जगदंबां नमस्यामि नित्यां श्रीपरमेश्वरीम्।।

मनुः, ऐं क्लीं सौः ह्सवलरडैं हसकलरडीं हसकलर डौं सौः क्लीं ऐं। द्रां द्रीं क्लीं ब्लूं सः। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

८९. नीलपताका-नित्यमदद्रवा-मन्त्रः

परमशिव ऋषिः। जगती छन्दः। श्रीनीलपताकानित्या देवता। ह्रीं बीजम्। फ्रें उक्तिः स्रूं कीलकम्। १ ॐ ह्रीं। २ ॐ फ्रें स्रूं। ३ ॐ आं ह्रीं क्रों। ४ ॐ नित्यमदद्रवे। ५ ॐ हुं। ६ ॐ क्रो। इति न्यासः।

पंचवक्त्रां त्रिनयनामरुणांशुकधारिणी। दशहस्तां लसन्मुक्ता-प्रायाभरणमंडिताम्।।

नीलमेघसमप्रख्यां धूम्रार्चिसदृशप्रभाम्। नीलपुष्पस्त्रजोपेतां ध्यायेन्नीलपताकिनीम्।।

मनुः। ॐ ह्रीं फ्रें स्रूं आं ह्रीं क्रों नित्यमदद्रवे हुं क्रों।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

९०. विजया-नित्यामन्त्रः

दक्षिणामूर्तिर्ऋषिः। पंक्तिः छन्दः। **श्रीविजयानित्या** देवता। **ह्लां** बीजम्। **ह्लीं** शक्तिः। **ह्लूं** कीलकम् **ह्लां** इत्यादि न्यासः।

उद्यदर्कसमप्रभां दाडिमीपुष्पसन्निभाम्। रक्तकंकणकेयूरकिरीटांगदसंयुताम् ।।

देवगंधर्वयोगीशमुनिसिद्धनिषेविताम्। नमामि विजयां नित्यां सिंहोपरिकृतासनाम्।।

मनुः।।भ्म्य्रौं।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

९१. सर्वमंगला-मन्त्रः

चन्द्र ऋषिः। **गायत्री** छन्द। **श्रीसर्वमंगलानित्या** देवता। **स्त्रौं** बीज। **नमः** शक्तिः। **सर्वमंगलायै** इति कीलकं। **मूल-भागत्रयेण** न्यासः।

रक्तोत्पलसमप्रख्यां पद्मपत्रनिभेक्षणाम्। इक्षुकार्मुकपुष्पौघपाशांकुशसमन्विताम् ।।
सुप्रसन्नां शशिमुखीं नानारत्नविभूषिताम्। शुभ्रपद्मासनस्थांतां भजामि सर्वमंगलाम्।।
मनुः स्त्रौं सर्वमंगलायै नमः।।

१२. ज्वालामालिनी-मन्त्रः

कश्यप ऋषिः। **गायत्री** छन्दः। **श्रीज्वालामालिनीनित्या देवता।** **रं** बीजम्। **फट्** शक्तिः। **हुं** कीलकम्। १ **ॐ नमो भगवति ज्वालामालिनि।** २ **ॐ देवदेवि सर्वभूतसंहारकारिके।** ३ **ॐ जातवेदसि। ज्वलअतिज्वाल** ४।५ **ॐ प्रज्वल २ हुं हुं।** ६ **ॐ रं रं हुं फट्।** इति न्यासः।

ध्यानम्—

अग्निज्वाला समाभाक्षीं नीलवक्त्रां चतुर्भुजाम्। नीलनीरदसंकाशां नीलकेशीं तनूदरीम्।
खड्गं त्रिशूलं बिभ्राणां वरांसाभयमेव च ।सिंहपृष्ठसमारूढां ध्यायेज्ज्वालाद्यमालिनीम्।।

मनुः। ॐ नमो भगवति ज्वालामालिनि देवदेवि सर्वभूतसंहारकारिके जाववेदसि ज्वलातिज्वल ज्वलतिज्वल प्रज्वल २ हुं हुं रं रं हुं फट्।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

१३. विचित्रानित्या-मन्त्रः

ब्रह्मा ऋषिः। गायत्री छन्दः। श्रीविचित्रानित्या देवता ककारो बीजम्। औकारः शक्तिः। चकारः कीलकम्। चां इत्यादि न्यासः।

ध्यानम्—

शुद्धस्फटिकसंकाशां पलाशकुसुमप्रभाम्। नीलमेघप्रतीकाशां चतुर्हस्तां त्रिलोचनाम् ।।
सर्वालंकारसंयुक्तां पुष्पबाणेक्षुचापिनीम्। पाशांकुशसमोपेतां ध्यायेच्चित्रां महेश्वरीम्।।
मनुः च्कौं।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

पीठत्रय-मन्त्राः

१४. कामगिरिपीठ-मन्त्राः

अस्य मन्त्रस्य। ब्रह्मा ऋषिः। गायत्रीछन्दः। ब्रह्माणी देवता। ऐं बीजम्। अं शक्तिः। क्लीं कीलकम्। ह्रां इत्यादि न्यासः। ध्यानम्।

ब्रह्मात्मशक्तिसहितमरुणं कामसंज्ञिकम्। गिरिपीठमहं वन्दे सर्वसिद्धिप्रदायकम्।।

मनुः। ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः अं आं सौः ब्रह्मात्मशक्ति-सरस्वत्यै नमः।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

१५. पूर्णगिरिपीठ-मन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। विष्णुर्ऋषिः। अनुष्टुप्छन्दः। नारायणीदेवता। क्लीं बीजम्। ह्रीं शक्तिः। नमः कीलकं। श्रां इत्यादि न्यासः। ध्यानम्।

लक्ष्मीं क्षीरसमुद्रराजतनयां..मुकुन्दप्रियाम्।।

मनुः। ऐं क्लीं सौः पूर्णगिरिपीठ-विष्णवात्मशक्त्यै नमः। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

१६. जालंधरपीठमन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। रुद्रऋषिः। अतिजगती छन्दः। श्रीगौरी देवता। सौः बीजम्। ऐं शक्तिः। ह्रीं कीलकम्। बालया न्यासः। ध्यानम्।

आधारे तरुणार्कबिंवरन चिरे वाग्वीजमग्नि प्रभा।
बीजं मन्मयभिन्द्र गोपकनिम, हृदपंकजं संस्थितम्।
रंध्रं व्रझपदे च शाक्तपरं हेम प्रभा भासुरम्।
यं ध्यायन्ति पदत्रयं शिवे ते यांति सौख्यं पदम्।।

मनुः ऐं क्लीं सौः श्रीं ह्रीं ऐं जालंधरपीठ-रुद्रात्म-शक्तिगौर्यै नमः पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

१७. वीरावली-पंचक-मन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। ब्रह्म-विष्णुरुद्रेश्वर-सदाशिवा ऋषयः। गायत्री छन्दः। श्रीमहापंच-वीरावली। लं वं रं यं हं बीजानि। सरस्वती महालक्ष्मी गौर्युन्मनी मनोन्मनीः शक्तयः। सोहं कीलकम्। ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः इति न्यासः। ध्यानम्।

ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च ईश्वरश्च सदाशिवः।
चतुर्भुजाश्च ध्यातव्यस्तत्तदायुधसंयुताः।।

मनुः-ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः।। लं ब्रह्म वीरावलि। वं विष्णु। रं रुद्र, यं ईश्वर, हं सदाशिव वीरावली।।

९८. अश्वारुढा-मन्त्रः

अस्य मन्त्रस्य। **स्वच्छानन्द-भैरव** ऋषिः। **गायत्री** छन्दः। **अश्वारूढांबा** देवता।

आं बीजम्। **ह्रीं शक्तिः**। **क्लीं** कीलकम्। १ **आं**। २ **ह्रीं**। ३ **क्रों**। ४ **एह्येहि**। ५ **परफेवरि** ६ **स्वाहा**। **न्यासः**।

अश्वारूढा कराग्रे नवकनकमया वेत्रयष्टी दधाना,
दक्षीणेनानयन्तीस्फुरिततनुलता पाशबद्धान् स्वसाद्यान्।
देवी नित्यप्रसन्ना शशिशकलधरा सा त्रिनेत्राभिरामा,
दद्यादाद्यानवद्या सकल-सुखवर-प्राप्ति-हृद्यांश्रियं नः।।
मनुः आं ह्रीं क्रों एह्येहि परमेश्वरि स्वाहा।। पूर्ववत् पञ्चपूजादिकर्तव्यम्।

गायत्री के अक्षरों की चैतन्य-शक्तियाँ और उनके कार्य

शास्त्रों में गायत्रीमन्त्र-गत चौबीस देव और उनकी चैतन्य शक्तियाँ तथा उनके कार्यों का उल्लेख पाया जाता है, जो क्रमशः निम्नलिखित हैं—

गायत्री-वर्ण	देवता	शक्ति	कार्य
१- **तत्**	गणेश	सफलता	विघ्नहरण, बुद्धिवृद्धि।
२- **स**	नरसिंह	पराक्रम	पुरुषार्थ, पराक्रम, वीरता, शत्रुनाश, आतंक,, आक्रमणसे रक्षा
३- **वि**	विष्णु	पालन	प्राणियोंका पालन, आश्रित-रक्षा।
४- **तुः**	शिव	निश्चलता	आत्मपरायणता, मुक्तिदान, अनासक्ति, आत्मनिष्ठा।
५- **व**	श्रीकृष्ण	योग	क्रियाशीलता, कर्मयोग, सौन्दर्य, सरलता।
६- **रे**	राधा	प्रेम	प्रेम-दृष्टि, द्वेषसमाप्ति।
७- **णि**	लक्ष्मी	धन	धन, पद, यश और योग्य पदार्थकी प्राप्ति।
८- **यं**	अग्नि	तेज	उष्णता, प्रकाश, सामर्थ्यवृद्धि, तेजस्विता।
९- **भ**	इन्द्र	रक्षा	भूत-प्रेतादि अनिष्टाक्रमणोंसे रक्षा, शत्रु-चोरसे रक्षा।
१०- **र्गो**	सरस्वती	बुद्धि	मेदावृद्धि, बुद्धिपावित्र्य, चातुर्य, दूरदर्शिता, विवेकशीलता।
११- **दे**	दुर्गा	दमन	विघ्नोंपर विजय, दुष्टदमन, शत्रुसंहरण।

गायत्री-वर्ण	देवता	शक्ति	कार्य
१२- **व**	हनुमान्	निष्ठा	कर्तव्यपरायणता, निर्भयता, ब्रह्मचर्य-निष्ठा।
१३- **स्य**	पृथिवी	गम्भीरता	क्षमाशीलता, भारवहन-क्षमता, सहिष्णुता।
१४- **धी**	सूर्य	प्राण	प्रकाश, आरोग्य-वृद्धि।
१५- **म**	श्रीराम	मर्यादा	तितिक्षा, अविचलता, मर्यादापालन, मैत्री।
१६- **हि**	श्रीसीता	तप	निर्विकारता, पवित्रता, शील, मधुरता।
१७- **धि**	चन्द्र	शान्ति	क्षोभ, उद्विग्नतादिका शमन, प्रसाद।
१८- **यो**	यम	काळ	मृत्युसे निर्भयता, समय-सदुपयोग, स्फूर्ति, जागरूकता।
१९- **यो**	ब्रह्मा	उत्पादन	उत्पादनवृद्धि, संतानवृद्धि।
२०- **नः**	वरुण	ईश	भावुकता, आर्द्रता, माधुर्य।
२१- **प्र**	नारायण	आदर्श	महत्त्वाकाक्षा-वृद्धि, दिव्यगुणस्वभाव-लाभ, उज्ज्वल चरित्र।
२२- **चो**	हयग्रीव	साहस	उत्साह, वीरता, निर्भयता, विपदाओंसे जूझनेकी वृत्ति।
२३- **द**	हंस	विवेक	उज्ज्वल कीर्ति, आत्मतुष्टि, दूरदर्शिता, सत्संगति।
२४- **यात्**	तुलसी	सेवा	सत्यनिष्ठा, पातिव्रत्यनिष्ठा, आत्मशान्ति, परकष्ट-निवारण।

इति श्रीकाञ्ची उपनिषद् ब्रह्मेन्द्र मठाधीश श्रीइष्ठसिद्धेन्द्र सरस्वती यति शिष्य श्रीकृष्णानन्देन्द्र सरस्वती यति शिष्य श्रीपूणानन्देन्द्र सरस्वती यति शिष्य श्रीज्ञानानन्देन्द्रसरस्वतीयति विरचिते

श्री विद्यामहार्णवे जपा प्रकरणम्

समाप्तम्।।

"Parirakhniya Parivedika paramarthika"

SRI VIDYA MAHARNAWAHA

KALPATARU

(Special Super Deluxe Illustrated Edition)

Volume -1

SRI VIDYA VIMARSHNA PEETAM
VARANASI • CHENNAI • HYDERABAD • BANGALORE

SRI BHOOMAMBA
SRI GUHANANDA NATHA LAHARI